Soy de Franco. Piquér
y Domingo

ste Libro es de [redacted].

[redacted]

Sequeira

Dampret

O.n. 80.

JOHANNIS MUNNICKS,

DOCTORIS

ET PROFESSORIS MEDICI;

CHEIRURGIA,

AD

PRAXIN HODIERNAM

ADORNATA,

IN QUA

VETERUM pariter, ac NEOTERICORUM
Dogmata dilucidè exponuntur.

AMSTELODAMI,
Apud LUDOVICUM MALCOMESIUM.

M. DCCXXI.

VIRIS NOBILISSIMIS,

Gravissimis, Amplissimis,

D. JOANNI BORRE

van AMERONGEN, JCto,

Supremi Fœderatorum Belgarum Senatus, qui Hagæ comitum est, nuperrimè membro.

D. ARNOLDO SPOOR, JCto,

Illustrium Ordinum nomine ad Cameram rationum hujus Provinciæ quondam delegato,

CONSULIBUS;

Nec non inclito Reipublicæ Ultrajectinæ, Senatui, Academiæ Curatoribus,

JOH. MUNICKS, S. P.

NOn selectum quidem ILLUSTRISSIMI PROCERES, sed per studiorum laxamenta concinnatum qualecunque hoc opus, & sistere vobis, & ad judicii vestri solem examinare, tam officii mei ratio, quam debita summis vestris meritis observantia postulabat. De Cheirurgia enim agitur, Artis Medicæ parte cum antiquissima,

tum maximè certa & evidente : namquè in aliorum morborum curationibus quum dubitari possit, secunda valetudo Medicinæ, an corporis beneficio contigerit; in hac parte, quæ manu curat, evidens est, omnem profectum, ut aliquid ab aliis adjuvetur, hinc tamen plurimum trahere? imò nonnunquam in totum pendere. Hæc nihilominus, haud absquè summa injuria, sequioris ævi temporibus à Medicina ità sejuncta fuit, ut si redirent prisci Rei Medicinæ antistites, artem hanc, tanta cum industria ab ipsis excultam, tam mutilam nunc, & à corpore suo divulsam, deplorarent, ac in ipsa Medicina Cheirurgiam quærerent, eamque exulantem omni studio revocandam restituendamque prædicarent, contenderent.

Quidquid hujus est, in chartarum harum angustias contractum, vestris oculis subjicere non dubitavi. Dedi equidem, quod hoc quidem tempore optimum videbatur è literario meo proventu publicam in lucem prodere. Cætera benevolentia vestra commendabit, qua me publicis Academiæ vestræ muneribus admotum, non promptè minus suscepistis, quam constanter hactenus fovetis.

LECTORI BENEVOLO,

CHEIRURGICAM ARTEM AMANTI. S.

HAud immerito *actum agere videar, quod potest tot laudatissimos auctores Cheirurgiam scribere voluerim. Sed quamvis hoc viri multi, ingenio præstantissimi atque in praxi versatissimi, tentaverint; non tamen, quod Pace ipsorum dixero, ob multa antehac obscura admodum, id hactenus peregisse videntur.* Multum egerunt, *inquit Seneca*, qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt. Multum adhuc restat operæ, multumque restabit. Neque ulli nato, post mille sæcula, præcidetur occasio, aliquid adhuc adjiciendi. *Cum itaque ab aliquot retro annis, major in Medicina lux affulserit, multò felicius hoc beato nostro sæculo tentari id posse existimans, manum operi admovi, atque cheirurgicam praxin, demptis ubique supervacuis, propositisque solis necessariis, in ordinem redigere constitui. Desudavi multum, ex veterum pari-*

ter, ac recentiorum fundamentis, ita librum hunc conſcribere, ut in arte provectioribus non ſolum, ſed & ipſis poſſet inſervire tyronibus. Quod an conſequutus ſim, æquiſſimo tuo judicio lubens committo. Vale, & noſtris laboribus fruere.

IN LIMATUM ET TERSISSIMUM

OPERIS CHIRURGICI CODICEM,

Auctore Clariſſ. Medico.

JOHANNE MUNNICKS,

Antecessore Ultrajectino.

QUiſquis es, appropera, totumque huc mentis acumen,
Dirige, qui penitus vulnera noſſe cupis.
Vulnera non animis & amantum infixa medullis.
Qualia vel flaccus, naſo vel ipſe tulit;
Sed nimium fœdâ ſtillantia vulnera tabe,
Cum ferrum, aut ferro ſævior ignis agit;
Urenduſque jacet, qua parte eſt ſaucius æger,
Aut trepidus miſerè membra ſecanda dolet:
Sævities nihil iſta nocet, corpuſque jacentis,
Ne pereat totum, pars bene parva perit.
Omne quis unguentum, ruptos quis turpiter artus,
Oſſaque quis memoret fracta, quis omne malum?
Singula charta Viri ſurgentis ad alta loquatur,
Sunt nimis à curis hæc aliena meis.
Caſtor gaudet equis, enarrant vulnera miles
Et Medicus, ventos navita, paſtor oves;
Mille ego prudentum volvo reſponſa, tuaſque,
Roma vetus, leges explicuiſſe meum eſt.
Ne me ſcire juvat, quid ſint gangræna, tumorque,
Quid cruor, & ſanies, cumque liene jecur.
Scire tuum majus ſcis eſſe, ubi, docte Machaon,

Extinctos habili scis secuisse manu.
Rimaris parvum dissecto in corpore mundum;
Nexaque demonstras ordine cuncta suo.
Quanta Dei ex uno laus nata cadavere, quantus
Numinis ex ipso pulvere surgit honos!
Copia quæ rerum, quantus tibi militat usus,
Agmina morborum quantaque quotque domas!
Principiis prudens obstas, languentibus adstas
Ipse vigil: vigiles debilis æger amat:
Inde fit, ut Medica tot febribus arte fugatis,
Famæ etiam claris proripiare rotis.
Laurus eat circum crines gaudentis, & ævo
Stet longo, patriæ, te medicante, salus.

L. v. POLL.

JOHANNIS

JOHANNIS MUNNICKS
DOCT. ET PROF. MEDICI
PRAXIS CHEIRURGICÆ
LIBER PRIMUS
DE
TUMORIBUS PRÆTER NATURAM.

CAPUT PRIMUM.
De Tumoribus in genere.

TUMOR Græcis ὄγκος corporis eminentiam ſonat. Hæc autem conſideratur, vel ſecundum naturam, ut in capite, ventre, juncturis, cæteris. Vel naturæ modum excedens, quemadmodum in Mammis lacte turgentibus, & in Ventre Mulieris prægnantis. Vel præter naturam, ut in omni Tumore nonnaturali actione lædente.

II. Hippocrates generali nomine quemcumque tumorem οἴδημα vocare conſuevit, *Aphor.* 34. *ſect.* 4. & 37. 6. ac paſſim aliis in locis. At potius cum Galeno nobis Oedema erit tumor peculiaris, mol- Tumoris nomen. potius por me, a dezir

lis, non dolens, quiquè prementis digiti vestigium seu foveam exibet. Arabe omnem omninò tumorem Apostema nuncupant quæ tamen vox apud Græcos, significatione multò contractiore, solum Abscessum, *hoc est*, collectæ materiæ in pus, aut in alienam substantiam conversionem denotat. Igitur Apostematis seu Abscessus est angustius nomen, quam Tumoris, quia omnis abscessus est tumor, non contra.

Definitio

III. Galenus porrò Tumores modò inter morbos partium similarium recenset, alibi inter morbos organicos collocat, alibi ad continui solutionem refert. Verùm Avicenna in tumore omnis generi morbos reperiri statuit; ac proindè morbum esse compositum, unde tot tumoris definitiones promanarunt, ut videre est apud Galenum *lib.* 13. *Meth. cap.* 1. Tagaultium *lib.* 1. *de tumor. pr. nat. cap.* 1. Eustach. Rudium *lib.* 1. *de tumor. pr. nat. cap.* 2. Aquapend. *Chirurg. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 1. Pigræum *prax. Chir. lib.* 3. *cap.* 1. aliosque. At verò si rem rectè perpendamus, significatumquè vocabuli tumoris & ὄγκυ consideremus, ac tumoris essentiam per se contemplemur, Tumorem definiamus, quod sit *morbus in quo corporis nostri partes à naturali statu magnitudine auctâ recedunt.* Vel simpliciter dicamus, *Tumorem præter naturam esse partium extuberantiam justò majorem*, atque adeò esse morbum figuræ, in magnitudine aucta.

Generales tumorum causæ.

IV. Ut autem propiùs intelligatur modus, quo plerique tumores excitentur, considerari debent 1. *Materiæ affluxus*, qui si non adsit, non datur tumor; verb. gr. si cadaver fustibus excipiatur, nullus oritur tumor, quia sanguis, aliiquè humores in eo non fluunt, sed condensati ac coagulati sunt; Sin verò fustigetur corpus vivum, in-

gentes oriuntur tumores, viz. ex ſanguine in parte contuſa fluido, & nunc propter contuſionem ibidem ſtagnante, 2. *Tranſitus impeditus*; etenim ſi via circulationis ſit aperta, partibuſque aliis communicetur, numquam fit tumor, 3. *Infarctio* ſeu *Inhæſio materiæ*, quæ inſolitam in magnitudinem partem diſtendit.

ibidem en lugar etenim. porque

V. Similiter Guido de Cauliaco, Tagaultius, Pigræus, & plures alii, unanimiter ſtatuunt Cauſas tumorum efficientes eſſe fluxionem & congeſtionem. Eſt autem Fluxio humoris in corpore motus ad aliquam partem, quæ eumdem quantitate aut qualitate peccantem, ſine ſui læſione recipere non poteſt. Hinc ſequitur, Fluxionem fieri aut parti mittentis robore, aut recipientis imbecillitate: Etenim in imbecilliores ſeſe exonerare ſolent partes robuſtiores. Congeſtio verò eſt excrementorum in parte aliqua collectio, ob ejuſdem partis imbecillitatem. Per hanc congeſtionem ferè frigidi tumores ſemper fiunt; calidi autem fluxione.

Speciales tumorũ. cauſæ.

VI. Speciale autem tumorum cauſæ, ut morborum omnium, ſunt externæ, vel internæ. Externæ variæ ſunt, viz. ictus, caſus, crapula, motus longior aut vehemens, & ſimiles. Enimvero cum quis ex alto ceciderit, aut baculo percuſſus fuerit, aut ab animali demorſus, ſi Flore Liberi Patris largiter ſit perfuſus, facilius in hujus vel illius partis tumorem incidet. Internæ tumorum cauſæ duæ ſunt, Plenitudo ſc. vel Impuritas, *hoc eſt*, Plethora, vel Cacochymia. Inflammationes Plethora gignit. Cæteros tumores Cacochymia. ferè producit, ut Cacochimia Biliola Tumores Bilioſos Pituitoſa. Pituitoſos, Melancholica Melancholicos, & ſic porro.

Tumorum differentiæ.

VII. Differentiæ verò ac varietates tumorum

præter naturam ſumuntur à natura illius, quod influit, ut Phlegmone naſcitur à ſanguine ſubacido, volatili; at quantitate magis quam qualitate peccante. Eryſipelas fit è ſanguine bilioſo, tenui, fervido. Oedema tumor eſt ex humore pituitoſo, ſeroſo. Scyrrhus tumor ab humore terreſtri, craſſo, melancholico.

VIII. Alii tamen dividunt tumores in calidos, aut frigidos. Calidos appellant qui fiunt ab humore calido, ſanguine, aut bile. Frigidos, qui ab humore frigido, pituitoſo, aut melancholico. Hippocrates omnes calidos tumores appellat Inflammationes, neque id abſquè ratione; ita Eryſipelas nil aliud eſt, quam Phlegmone à ſanguine tenuiore, fervidiore, dicto bilioſo.

ita veltalsuerte

IX. Tagaultius, Gormelenus, Severinus, tumorum differentias petunt ex quantitate, unde tumores dicuntur magni, mediocres, parvi; qualitate, hinc calidi, frigidi; ſubſtantia, ut molles, duri; ſymptomatibus, colore viz. & dolore, unde albi, nigri, lividi, rubri dolentes, indolentes; partibus affectis, hinc Ophthalmia, Peripneumonia, Pleuritis; Materiâ, à qua dicuntur ſanguinei, bilioſi, pituitoſi, aquoſi, flatulenti, melancholici. Quæ tamen omnes differentiæ inutiles ſunt, quia non mutant formam tumoris, nec novam ſpeciem conſtituunt; ſique tumorum differentiæ ita eſſent conſiderandæ, plures eo referri poſſent, uti ad Phlegmonem Carbunculus, ad Eryſipelas uterque Herpes, exedens atque miliaris, &c.

tamen con todo eso

Tumorum ſigna diagnoſtica.

X. Sed Curationis principium cum ex ipſius morbi cognitione maximè pendeat, Signa præprimis conſideranda ſunt, tum diagnoſtica, tum Prognoſtica. Itaque tumores aut in internis ac occultis partibus ſunt aut in apertis & externis. Qui in occultis oriun-

Pre primis en especial

Itaque Iasi

tur partibus, ex perfecta partium cognitione maximè deprehenduntur. Verum in apparentibus partibus tumorem esse, ex partis tumentis cum se ipsa, naturali statu & dispositione prædita, collatione cuique deprehendere promptum est. Etenim è partis extensione, dolore, rubedine, calore, duritie, &c. tumorem adesse facilè cognoscimus: melius tamen hæc in specie, quam in genere exponuntur.

XI. Futurum autem tumorum exitum, aut conversionem, ex ipsorum differentia; materiæ sc. benignitate aut malitia, tenuitate aut crassitie, caliditate aut frigiditate, similibusque qualitatibus: item ex partis affectæ natura; robore puta, aut imbecillitate; nec non corporis universi dispositione deprehendimus. Sic tardioris sunt curationis tumores ex humore pituitoso, crasso, melancholico producti: Periculosiores, qui è sanguine acri-salino, aut bile generantur; qui partes occupant internas; qui circa vasa majora, articulos, nervos, partesque membranosas & tendinosas se exhibent; quique insignis sunt magnitudinis, & in corpore cacochymico sese produnt. Tumorum signa prognostica.

XII. Solent verò quatuor potissimum modis terminari tumores; Nimirum Dissipatione seu Resolutione, Suppuratione, Induratione, Degeneratione in Gangrænam & Sphacelum. Dissipationis seu Resolutionis futuræ signa sunt, levitas membri affecti, deficiens pulsatio, tumoris, febris, cæterorumque symptomatum imminutio, emplastrorum vel cataplasmatum mador, haud secus ac si rore essent perfusa. At Suppurationem futuram indicant, dolor internus, pulsatio, calor, & febris increscens, juxta Hippocratem *Aphor.* 47. *sect.* 2. Circa puris generationes, dolores, & febres magis accidunt quam ipso facto. Suppurationis autem, quæ fit, & facta est, notæ versibus hisce contineri videntur.

Durities longa, pulsus, dolor, & calor, aucti
signant pus fieri, sed factum, dicta remissa.
Sub digitis undans, albescens pars & acuta.

Enimverò factæ suppurationis seu abscessus indicia sunt, partis affectæ levitas, remissio vel ablatio doloris, caloris, tensionis, pulsationis, ac duritiei tumoris. Tumor eminentior fit, & in mucronem subducitur, ac elevatur. Acuties præterea fit erosâ nonnihil cute, quam pus sensim corrodit, donec perforet.

Indurationem verò, quam nimius Repellentium, aut immodicus Resolventium usus non raro relinquit, indicant tumoris imminutio, & cum hac remanens durities.

Cæterùm Degeneratio in Gangrænam ex nativi caloris defectu, dignoscitur ex affectæ partis livid itate, aut nigredine, quibus nonunquam graveolentia accedit. Hisce tamen Signis febres ingentes, dolores, inquietudines, vigiliæ, aliaque prava symptomata plerumquè præcesserunt.

XIII. Denique tum ad Diagnosin, tum ad Prognosin plurimum considerare juvat Tumorem tempora, quæ quatuor sunt; Principium nempè, quum pars intumescere incipit; Augmentum, quum intumescentia, dolor, cæteraque symptomata augentur; Status in quo symptomata summo in vigore consistunt nec in pejus vergunt; Declinatio, cum ea imminuuntur. Hæc autem tempora considerare maximè necessarium est, quoniam remedia, quæ in principio prosunt, nocent in augmento & statu; & vicissim quæ prosunt, nocent in principio.

Tumorum generalis curatio.

XIV. Ut autem tumor præter naturam ritè curetur, perpendendum, eum aut nunc fieri, aut jam factum esse, adeoquè duplicem hic occurrere indi-

cationem ; affluentis ſc. Humoris averſionem , atque materiæ , quæ influxit , evacuationem. Et quoniam cauſarum remotio fluxionem inhibet , ſi propter totius corporis plenitudinem humor fluxerit , ipſam Venæſectione , ſi vires & aliæ indicatione permittant , item Cucurbitulis , Frictionibus , Balneis , Exercitatione , Inedia tollemus : Cacochymiam verò convenienti purgatione , ſive per alvum , ſive per corporis habitum , ſive per alias vias , pro peccantis humoris natura , evacuabimus.

XV. Altera indicatio , quæ evacuare docet , locum habet & in tumore qui adhuc fit , quatenus ejus aliquid jam factum eſt , & in eo qui omninò factus eſt. Etenim quod in loco aliquo præter naturam continetur , id ſui ablationem indicat ; quo fit , ut vacuatâ materiâ tumorem faciente , curetur tumor. Vacuationem vero duobus modis moliri debemus : priori quidem Repellentibus humorem ad alias partes transferendo ; in quorum uſu tamen aliquot caſus meritò excipiuntur , in quibus repellere non licet.

quatenus porquanto
omnino totalmente
quidem realmente

1. Si ad emunctoria fluxio fiat , in glandulas puta ſub axillis , in inguinibus , pone auriculas , in collo , repellendum non eſt ; quia humores excrementitios, quibus onuſta eſt , eo ablegare ſolet natura. Atque ex intempeſtivo uſus Repellentium ad emunctoria applicatorum mortis periculum aliquandò fuiſſe , memorabile affert exemplum Fabricius Hildanus *obſerv. Chirur.* 78. *Cent.* 3.

ablegare apartar
atque tambien

2. Repellentibus uti non licet , cum fluxionis materia ſit maligna, ut in Bubone gallico vel peſtilenti, Anthrace , in morſu canis rabidi , ſerpentis , ſcorpionis , aut alius cujuſdam animalis venenati.

3. Neque Repellendum ſi fluxio ſit critica , niſi fortè feratur ad partem nobilem ; qui à naturæ benè

operanti motum contrarium moliri non oportet; & ſi ſufficiens non ſit is naturæ motus, eam potius juvare, & ad partem affectam propellere debemus. Huc referri poſſunt affectus cutanei, ut pruritus, ſcabies, impetigo, lepra variolæ, morbilli; quia fiunt per modum criſis naturâ ex interioribus in corporis habitum onus deponente.

4. Quum à contuſione, ſimilive cauſa fluxio fiat, parti contuſæ non admovendum Repellens, ſed potius Defenſivo ſupra partem affectam applicato, ea præmuniatur.

5. Cum humor multus ſit, & craſſus, abſtinendum à Repellentibus, quia magis denſaretur. Atquè hinc tumoribus, qui à congeſtione fiunt ea non conducunt, quod nulla fiat fluxio, peccanſque humor craſſus ſit, & frigidus

6. Abſtinere debemus à Repellentibus, quando fluxio excitatur in corpore Plethorico, aut Cacochymico; ſed Venæſectione Plenitudo prius imminuenda eſt, ac Cacochymia per convenientem Purgationem tollenda. Similiter quando fluxio fit juxta vel ad partem nobilem quemadmodum in inflammatione faciei, occulorum, &c, non adhibenda ſunt repellentia.

XVI. Altero modo evacuamus materiam foras educendo digerentibus, Suctu, Sectione, Scrarificatione, Cucurbitulis, & ſimilibus. Sed in utraque evacuationis ſpecie ad tumoris, ipſius materiei quantitatem & qualitatem, atque ad partis affectæ naturam attendere oportet: alio namque modo tractari debent tumores ſanguine, alio modo ii, qui aut humoris bilioſi, aut pituitoſi ac ſeroſi, aut melancholici ſoboles ſunt.

XVII. Igitur diverſimodè, profluentis humoris natura, tumores curari debent. In fluxioni, Principio, non omiſſis Purgatione & Venæſectione,

ſi ob vias latiores videatur humor ſæpius ad aliquam partem ruere, Defenſivo intercipiatur fluxio. Eum in finem familiare eſt Cheirurgis Emplaſtrum defenſivum; vel cum ovi albumine & oleo roſaceo agitant bolum armenum, aut ſanguinem draconis, atque inde Cataplaſma conficiunt, quod Defenſivum vocant. Huic inſtituto ſatisfaciet itidem Unguentum album ſimplex, aut Unguentum Comitiſſæ: conducit etiam vulgare Oxycratum, vel Oxyrhodanum. Si vero intolerabilis cruciatus proritarit fluxionem, anodyno dolor mitigandus, impoſito v. gr cataplaſmate ex mica panis albi in lacte dulci decocta, addito pulvere croci, vel ſimili.

XVIII. In Augmento equidem, cum manifeſtè pars intumuerit, ac ſymptomata, qualia ſunt durities, calor, dolor, pulſatio, febris, ingraveſcant, neque potuerit Revellentibus Phlebotomia, neque Repellentibus, ut oxycrato, ſimilibuſve impediri tumoris incrementum, tentanda eſt Reſolutio, ſi modo humor non admodum multus & craſſus reſolvi queat.

XIX. Sed quandò reſolvi nequit humor, in pus ut vertatur neceſſe eſt, præcipuè quum in vigore & ſtatu tumor exiſtit. Pus vero fieri cognoſcimus ex vehementia ſymptomatum antea commemoratorum. Juvatur autem puris generatio admotis ſuppurantibus.

XX. Facto pure miteſcunt accidentia: remittit calor, dolor, tenſio, febris. Adhæc prementibus ſub digitis puris fluctuatio percipitur, pars albeſcit, & in acumen tendit pure craſſiore ſubſidente, tenuiore in pyramidis formam aſcendente. Aliquandò tamen Signis hiſce difficillimè cognoſcimus pus confectum eſſe, quando vel cutis valde dura eſt, vel pus in profundo deliteſcit.

XXI. Igitur cum certis colligere liceat indiciis

pus probè confectum esse, aperiendus abscessus, vel Ferro, vel Cauterio potentiali, quod optimum è fortissimo conficitur lixivio. Attendendæ vero, & considerandæ in apertione hæ conditiones.

1. Ut sectio eo loco fiat, ubi purulenta materia continetur.

2. Ut fiat in loco inferiori.

3. In musculis ut fiat secundum ductum fibrarum motricium.

4. Vitentur venæ, arteriæ, nervi, vasa lymphatica, quantum fieri potest.

5. Ut non omnis purulenta materia simul educatur, præsertim in magnis abscessibus, ne ex subita & nimia inanitione, ac Spirituum resolutione, virium sequatur prostratio.

6. Ut apertus abscessus blandius tractetur, & ne validè comprimatur.

7. ut facta apertione dolor imprimis leniatur, dein ulcus detergeatur, hinc carne impleatur, tandem ad cicatricem perducatur.

Non tamen suppuratio in malignis tumoribus semper expectanda, absque tardare in iis, ut in Bubone Venereo & pestilenti, sæpè periculosum est; sed aperiri plerumque debent, vix dum incipiente suppuratione, ne virulenta retrocedat sanies.

XXII. Ambrosius Paræus *Chir. lib. 7. cap. 5.* in Apostematum Curatione tria *inquit*, „ veniunt con„ sideranda Primum est, Essentia, Apostematis. Se„ cundum, Qualitas humoris Apostema committentis. „ Tertium, Partis obsessæ temperie. Prima indicatio „ ab essentia, hoc est, tumoris magnitudine aut „ exilitate ducta, curandi rationem variat. Secunda „ itidem ab humoris natura ducta, curandi quoque „ consilia immutat: aliter namque Phlegmone, ali„ ter Erysipelas curatur, & sic porrò. Tertia indi„ catio à natura partis, in qua tumor residet, sumi-

„ tur: alia namque remedia partibus carnosis, alia ner-
„ vosis conveniunt; alia Oculo, alia Gulæ alia Collo,
„ alia Emunctoriis admoveri debent, &c.

CAPUT II.

De Phlegmone seu Inflammatione.

I. QUæ de Tumoribus præter naturam in genere superiori capite dicta sunt, singulis tumorum speciebus ac differentiis nunc accommodemus. Initium autem ab *Inflammatione* faciemus, quia hæc frequentissimè accidit, & pluribus aliis affectibus supervenire non raro consuevit.

II. Antiqui omnem calorem, naturæ modum excedentem appellabant Inflammationem, & hanc duplicem faciebant φλόγωσιν καὶ φλεγμονὴν Igitur sicca illa Inflammatio, in qua citra ullius humoris defluxum calor parti insitus excitatur, φλόγωσις Græcis Latinis *Exarsio* appellatur, estque propriè incipiens Inflammatio. Sed *Phlegmone* dicitur, 1. de quovis tumore calido, & eo respectu est calidorum humorum defluxio, sanguinis nempè puri, volatilis, aut biliosi, tenuis, fervidi, ut complectantur Erysipelas, Herpes, & similes tumorum species. 2. de ea inflammationis specie, quæ nomine generis absolutè & usitatè Recentioribus dicta est *Phlegmone*; Tumore nimirum à sanguine puro, eoque mediocri, seu temperato.

III. Est ergo PHLEGMONE seu INFLAMMATIO, rubescens, renitens, dolorificusquè Tumor. Vel potius dicatur, Tumor præter naturam è sanguine in cutem & subjectos musculos effuso, calorem, rubedinem, dolorem, pulsationem, & tensionem excitans. Phlegmonis definitio.

IV. Distinguitur porro Phlegmone in exquisitam, & non exquisitam seu spuriam. Exquisita dicitur,

quando purus ſanguis extra ſua vaſa in aliquod membrum effuſus eſt, eique inhærens alteratur, & incenditur, Non exquiſita appellatur, quæ fit ex ſanguine minus puro, ſed hoc vel illo humoris genere abundante, unde Phlegmone Eryſipeladotes, Oedematodes, Scyrrhodes.

Phlegmonis cauſæ.

V. Ideoque Phlegmonis cauſa habita ſemper fuit, vel purus ſanguis extra ſua vaſa effuſus, vel permixtione aliûs humoris inquinatus, qui non ſolummodò in cutem, ſed in ſubjectam quoquè carnem tandem confluxit. Quum enim venæ arteriæque majores immodicâ ſanguinis copiâ diſtenduntur, gravatæ in minores quaſi onus deponunt, atque hæ demum in minimas, tumque per minima illarum oſcula ſanguis, quæ cohiberi nequit, effluit, ac in vacua illabitur ſpatia, quæ inter fibras ſunt primorum organorum præcipuè muſculorum, arteriarum, venarum nervorum, atque membranarum. Quæ partes dum fluxione perfunduntur ac implentur, copiâ diſtentæ quaſi divelluntur, ferventiſquè ſanguinis ardore incaleſcunt, ac dolorem excitant: Sanguinis quippè extra vaſa collectus, nec liberè circulare potens, neceſſario putreſcit, ac incenditur.

Modus quo inflammatio fiat exponitur.

VI. Verum enim vero ſanguinem licet veluti cauſam tumori huic enodando plerique aſſignent Auctores, tamen fiendi modum plurimi tacent; quem inter Veteres aliquatenus exprimit, Doctiſſimus Fernelius *lib. de exter. corpor. affect. cap.* 2. quando dolorem ex calore, hunc ex vehementi Inflammatione illam à ſanguine non in ſolam cutem, ſed & in ſubjectam carnem impacto, & ex venis eò confluente oriri contendit, &c. Hîc quamquam cauſam attribuat fluxioni vaſa diſtendenti, quæ diſtentio à Plethora ad vaſa oritur; equidem credendum non eſt, omnem omnino inflammationem à ſolâ ſanguinis copia fieri, cui ratio & experientia quoque contrariantur. Enim-

vero in plethora cruor tali modo vaſa diſtendit, permeatque, ut ſuâ ſponte carceres ſuos non perfringat, niſi aliud quid accedat, quod ſanguinis motum retardet, quodque ſtagnationem, effuſionem, atque adeo Inflammationem moliatur. Cl. Sylvius *Praxeos Medicæ lib.* 1. *cap.* 40. incendi ſanguinem, & Inflammationem oriri arbitratur, quatenus ex ipſo in vaſis ſuis valdè diſtentis, & aliis quibuſvis partibus ſubſiſtente, *hoc eſt*, ſtagnante mox incipiunt evaneſcere partes ſpirituoſæ, magiſque volatiles & ſubtiles, tum accidas, tum ſalinas temperare ſolitæ, unde utræque acriores factæ acrius in ſe mutuo inſurgunt, efferveſcentiamque ob particulas ſanguinis oleoſas calidam excitant, quin paulatim ſanguinem ità corrumpunt, ut in pus vertatur, & quidem pro ſanguinis corrupti varietate planè varium ubi ſatis clarè acidum accuſat minus temperatum, partibuſquè ſpirituoſis volatilibus illud temperantibus privatum.

VII. Ex dictis itàque conſtare videtur, ſanguinis in minoribus vaſis ſtagnationis, hinc ejus effuſionis, indequè ortæ Inflammationis, primam eſſe cauſam. *Plethoram ad vaſa*, vel ex obſtructione vel compreſſione. Enimvero venæ cum nunc à ſanguine, nunc à pituita in ipſis coagulatis ac concretis obſtruuntur; vel ab aëris externi frigore, aut potenter adſtringentibus medicamentis admotis conſtringuntur, tunc plus ſanguinis per arterias influit; quam per venas nunc obſtructas vel compreſſas refluere poteſt; hinc Cruor paulatim collectus, eadem vaſcula magis, magiſquè diſtendit, & ità quidem, ut reſeratis eorumdem oſculis, exitus ipſi patefiat; unde tunc (quoniam ſanguis ex arteriis in venas non per anaſtomoſes, ſed per inter mediam partium ſubſtantiam, *hoc eſt*, carnium tubulos ſeu poros circulatur) is neceſſario extravaſatur, ac in vicinarum

partium substantiam effunditur; ubi copiâ mediocri saltem collectus, modo nunc exposito, mox excandescit, & caloris sensum molestum in parte sensili producit, quæ mutatio *Inflammatio* vocatur.

Symptomata plerisque inflammationis speciebus supervenire solita.

VIII. Sequuntur nunc ordine Symptomata pluribus Tumoribus communia, qualia sunt Dolor, Tensio, Pulsatio, Rubedo, Febris perpendenda. Et sanè Inflammationi plerumque conjunctus est *Dolor* propter peccans acidum acidius ac volatilius, effervescentiam inordinatam primo sanguini, dein membranosas partes vellicando dolorem inducens. Dolorem excipit *Tensio* ab affluxu sanguinis in partem subjectam, quem venæ recipere nequeunt, sed potius continuo novum suppeditant, unde Tensio oritur. Hanc sequitur *Pulsatio* ab intestina cruoris effervescentia præternaturali, obstructis vel compressis vasis, incipiente tandemque ebullitione sanguinem in pus præcipitante, quæ postmodum cessat. *Rubedo* oritur ab extravasato & excandescente sanguine per cutem ac cuticulam transparente: altius enim impressus per musculos, cutemque vix transparet, ac minorem inducit ruborem, qui tamen pro ratione ebullitionis vel effervescentiæ sanguinis vel accrescit, vel decrescit. Cæterum *Febris*, quæ non rarò adest, vel primaria est, vel symptomatica; Viz. à sanguine acido, vel aliter depravato, atque hinc in parte Inflammata stagnante, unde motus ejus vitiatur, ac inordinatior fit.

Signa phlegmonis diagnostica.

IX. Signa porrò, quibus dignoscitur hic affectus, sunt membri inflatio, rubor, calor, dolor, profunda pulsatio, molestaque tensio, & alia ejusmodi, quæ sanguinis abundantiam & extravasationem apertè arguunt.

Prognostica.

X. Hæc verò partium externarum Inflammatio à multis morbis liberat partes internas, adeòque salutaris plerumquè; nisi extensione Gangrænam produ-

xerit. Periculoſa equidem & difficilis curationis eſt Inflammatio, quæ Oculos, Fauces, Penem, Muliebre pudendum, Articuloſve occupat. In juvene & æſtate brevius curatur, tardiùs in corpore pingui, quam macilento.

XI. Ut autem rectè perfectèque Phlegmone curetur duo imprimis ſunt obſervanda: primum ut cauſæ antecedenti occurramus: ſecundum út cauſam continentem evacuemus: quibus tertium adjungi poteſt, ut emendentur ſymptomata; quæ aliquandò tam ſæva superveniunt, ut omnem Medentis curam ad ſe, neglecto etiam morbo, convertant. Quæ in phlegmonis curatione ſunt obſervanda.

XII. Repellimus ergò, & corrigimus cauſam antecedentem rectò rerum nonnaturalium uſu, & humoris in partem influentis Revulſione.

XIII. Rectus rerum nonnaturalium uſus in bona Diæta, ſeu debita accordinata illarum rerum diſpenſatione conſiſtit. Aër eligatur ſerenus. Cibus Potuſque modicè ſumantur, iique refrigerantes, calida quævis, dulcia, Pinguia, ut Zinzibar, Piper, & ſimilia nocent. Nocet etiam corporis motus, imprimis partis læſæ. Conducit ſomnus moderatus. Obſunt Alvi durities, Venus. Victus ratio in phlegmone. acsxdinata deloxdenadoy. obsunt danan

XIV. Quod ſi bona Diæta, *hoc eſt*, recta rerum nonnaturalium diſpenſatio ad humorem, qui in partem affectam influit avertendum, nec ſatis idonea, nec ſatis valida fuerit, Venæſectio quamprimùm inſtituantur, utpote ſummoperè neceſſaria, vel ad evacuandum, vel ad revellendum, vel ad derivandum. Venæ ſectio.

Interim verò dum hæc fiunt, cum rariſſimè corpus vitioſis non abundet humoribus etiam per Clyſteres, atque Purgantia leviora ritè uſurpata ſæpè æquè ac Venæſectio iteranda, multùm efficere poſſumus. Purgatio.

XVI. Alterum autem Medici ac Cheirurgi de evacuanda conjuncta materia conſilium verſatur in recta Topicorum applicatione, & commoda adminiſtra-

tione, *hoc est*, in debita ac tempestiva eorumdem ad partem affectam appositione, diligenter considerando, quod sit tumoris initium, quæ progressio, &c.

Quæ topica in inflammationis principio admittenda.

XVII. Remedia igitur quibus in Inflammationis initio uti oportet, sint modicè repellentia, quibus aliquid discutientium admisceatur, ut influens materia arceatur, & quæ nunc influxit leviter interim resolvatur. Quem in finem conducunt Aqua Plantaginis, Solatri, Spermatis ranarum, Rosarum, Florum sambuci, Acetum rosarum, Sambuci, Vinum rubrum adstringens, Saccharum Saturni Camphora, & similia. Abstinendum verò à vehementer adstringentibus: Bolo (c. armeno), Sanguine Diaconis, Acacia, Gallis, Alumine, omnibusque oleosis & pinguinibus, utpote valdè noxiis. Quæ omnia poros obstruendo, adeoque difflationem prohibendo dolorem, calorem, hinc & Inflammationem augent.

XVIII. Sed quanquam incipienti Inflammationis fine imponenda Repellentia, ab iis tamen abstinendum, 1. ubi juxtà partes nobiles est Inflammatio, vel in glandulis, 2. Quandò humores maligni sunt. 3. Quandò criticè expelluntur. 4. Quum fit inflammatio in corpore Cacochymico, quumquè pars affecta debilis admodùm est.

Quæ in inflammationis incremento.

XIX. In incremento, *hoc est*, increscente Phlegmone, quoniam & repellere, & digerere tum oportet, habenda magis ratio humoris influentis, & ejus qui jam influxit. Sic nimirum repellentia admixtis resolventibus & lenientibus erunt temperanda, ut resolventia prævaleant. Fomentum ver. gr. Applicetur ex Malva, Althea, Violaria, Absinthio, Scordio, Ruta Floribus Camomillæ, Melitoti, Sambuci, Rosarum, rubrarum, Baccis juniperi, similibusve in aqua, vel Cerevisia tenui decoctis.

Quæ in statu & declinatione

XX. In statu vero resolventium pondus augeatur, admixtis una anodynis, si dolor molestus admodum sit.

ſit. Cum autem ad declinationem vergat Inflammatio, vehementius diſcutere convenit, adeoquè ſola diſcutientia & reſolventia ſunt imponenda. Quem in finem applicetur ſequens, aut ſimile Cataſplama.

℞. fol. malvæ, althææ an. Mj *ſum abſynthi*
flor. camomillæ, meliloti an. Mß.
Coq. in cerevifia tenui ad mollitiem, dein
in mortario contundantur; contuſis adde
farinæ hordei, fænigræci an ℥iß.
olei anethini ℥ij. *pulv. croc.* ʒß. *M. F. Cataplaſma.*

Cataplaſmatis loco non minore cum fructu apponatur Fomentum ex ſupraſcriptis diſcutientibus, additis & aliis, decoctum, cui vel Vinum Gallicum, vel Spiritus vini, +pro re nata, admiſceri poteſt.

+ Pro re nata segun el estado, en que se halle

XXI. Quod ſi Inflammatio ægrè reſolvatur, tendatquè in Suppurationem, promovenda erit & acceleranda puris confectio ac generatio. Hoc verò præſtant omnia medicamenta Emollientia & Maturentia vulgò dicta, Radices puta & folia Althææ, Malvæ, Liliorum alborum, Branca urſina Flores Camomillæ, Meliloti, Farinæ Lini Fænigræci, Fabarum, +Caricæ, Cæpæ ſub cineribus aſſatæ, Unguentum Baſilicon, Emplaſtrum Diachylum, & ſimilia ex quibus commodiſſimè parari ſolent Cataplaſmata. ex. gr.

Quæ in ſuppurationem tendente inflammatione.

+ higo pasa

℞. rad. liliorum albor. recent. ℥iij.
caparum ſub cineribus aſſatar. ℥ij.
fol. malv. althææ floræ meliloti an. Mj
caricarum ping. conſciſſ. N. x.
coq in aqua pura vel cerevifia tenui ad mollitiem,
tunc in mortario contuſis adde
farinæ ſeminis lini, fænigræci an ℥iß.
unguenti baſilici ℥ij.
M. F. cataplaſma.

XXII. Si autem Ægris arrideant magis Unguenta vel Emplaſtra, nec, à pinguibus lædantur;

 Vntura.

inungi poterit semel aut sæpius pars dolens litu, ex Unguento Agrippæ, Althææ simplici vel composito Oleo liliorum alborum, similibusve parato; moxque ei imponi Emplastrum Diachylum cum gummi, ut & Mucaginum. mucilaginibus

Confecto pure quæ observanda.

XXIII. Igitur ubi Calor, Febris, & alia accidentia remiserint, quando in mucronem tumor attollitur quum pressione digitorum fluctuantis velut humoris inundatio percipitur, tum intelligere licet pus confectum esse. Quare sine procrastinatione tumor aperiendus erit, ne pus diutius conclusum morâ reddatur acrius, ideòque nocentius, atque ab ipso partes vicinæ magis magisque corrumpantur, sicque ulcus majus sinuosum, & fistulosum fiat. Aperiendus autem est loco commodissimo, *hoc est*, in loco tumoris maximè molli & declivi. Fiat verò apertio aut Cauterio, aut Scalpro Equidem Scalprum Cauterio præferendum puto, præsertim quum tumori inest rubor, ardor, atque purulenta materies calida est.

+mora, la dilacion o tardanza

XXIV. Sed patiens si admittere nolit apertionem, danda opera, ut versus corporis superficiem alliciatur pus quo citius ab ipso perforetur corrosa cutis. Cui usui Cl. Sylvius, *Prax. Medic. lib. 1. cap. 40. §. 58.* sequens emplastrum valdè extollit,

℞. Mellis optimi farinæ secaliginis an. ℥j.
vitellum unius ovi

Imponantur blando igni, & agitentur ad emplastri consistentiam.

Emplastrum hoc extendatur supra linteum densum, & applicetur parti affectæ, indies renovando.

Possunt etiam Ficus contundi, & Cataplasmatis modo calidæ applicari loco tumoris maximè molli & eminenti, quo sic facilitetur ac promoveatur abscessus apertio.

XXV. Ubi autem multum puris continetur in abscessu, sedulò cavendum, ne omne unâ vice edu-

Sedulò con todo cuydado

catur, id partitim: quoniam Ægrorum vires aliàs non parum prosternuntur: ubi verò parum puris adest, nil nocet omne effluere, quod aptum est, paratumque ut effluat; omissâ pressione forti & diutinâ multis Chirurgis familiari, à qua nunquam aliquid commodi Ægris evenit, at sæpiùs multum incommodi.

XXVI. Cæterum factâ & apertâ puri viâ, ad ulceris mundationem & consolidationem pergendum: in quem finem conducit Digestivum ex Therebinthina, melle, & Ovi Vitello, petiis impositum, vel applicetur unguentum basilicum vel unguentum Aureum, vel si magis detergendum sit.

℞. Therebintinæ venet.	*Farinæ Hordei* ℥ij.
Mellis optimi vel Rosacei ℥j.	*Thuris* ℈ ij.
Vitellum unius ovi.	*M. F. S. A. Digestivum.*

Non nulii laudibus extollunt Detersivum ex Apio, cujus hæc est descriptio.

℞. Succ. apii, plantaginis, betonicæ ar. ℥j.
Mellis optimi, ℥v. *Therebinth. venet.* ℥iiij.
Farinæ Hordei, orobi an. ʒij.
pulv. aloës, myrrhæ, iridis florent. an. ʒj.
Coquatur mel cum succis, quibus consumptis addantur farinæ & pulveres, & omnia misceantur ad formam Unguenti.

Sin adhuc validius detergere fuerit consilium, utendum Unguento Apostolorum vel solo, vel Unguento Basiliconi admixto.

XXVII. Ubi vero satis detersum est ulcus, carne oppleatur, & cicatrice obducatur, adhibitis Medicamentis variis nunc expositis, & porro exponendis lib III. de Ulcerum curatione. Hunc tamen in finem vehementer laudat *Balsamum sulphuris therebinthinatum* Cl. Sylvius *prax Medicæ lib.* I. *caput* 40. §. 61. 62. cujus effectus mirabilis ac ferè incredibilis est, si ejus aliquid ulceri instilletur, aut

illinatur. „ Mox enim, *inquit*, novi puris generatio „ità fuit inde diminuta, ut non raro hujus unius Balsami ope intra paucos dies plenè curata fuerint & „in Mammis, & alibi excitata post Inflammationes „Apostemata notabilia.

„Ex hoc autem experimento, haud parvi pendendo, censui Ulcerum Apostemata consequentium „Mundationem ac Consolidationem consistere in „*Correctione puris acidi*, *rodentisque* ulceratæ parti „adhærentis, atque sanguinem ipsi nutriendæ dicatum ex parte saltem corrumpentis, ac in novum „pus vertentis: *Corrigi* vero illud *Pus* parti affectæ „adhærens à *Sulphuris Balsamo* laudato, imprimis ratione *Olei aromatici* adeoque *sale volatili oleoso* abundantis; à quo Spiritus acidus in pure luxurians, quin Sanguinem in pus indies corrumpens „non tantum obtundatur, sed insuper mitigetur, „emendeturque, ita ut affluens sanguis parte prius „consumptas brevi reparet Consolidationem ultimam expediat.

Accidentium correctio. XXVIII. Ultimus tandem Curandæ Inflammationis scopus est, ut Symptomata, illam nonnunquam comitantia placentur. Sunt autem ea ut plurimum quatuor, dolor, Durities, Gangræna, Febris. Inter hæc primum locum *Dolor* obtinet, in eoque sedando diligentem esse Medicum oportet. Nam præterquam quod vires prosternit, functionesque debilitat, etiam fluxione ciet, adeoque Inflammationem auget. Igitur imponatur Cataplasma ex mica panis albi & lacti dulci, addito croci pulvere, confectum. Vel

℞. *Flor. Camomillæ*, *Meliloti*, *Sambuci an.* Mj.
Coctis in lacte dulci, *& in mortario contusis adde*
F*arinæ seminis lini fœnigræci an* ℥ij.
Vitellos duorum ovorum Olei rosacei ℥iß.
M. F. *Cataplasma.*

Quod si Dolor perseveret, nec his cedat remediis, ad validiora confugiendum erit, usurpatis etiam Narcoticis; eâ tamen cautione, ne inde parti inferatur Necrosis. In hoc casu itaque Cataplasmati addantur Folia Hiosciami, Papaveris, Solani, &c.

Durities vel *Gangræna* quomodo curari debeant, suis locis sumus dicturi.

Ad curam *Febris* quod attinet, ea ad Medicum potius, quam Cheirurgum spectat: Tolli tamen ut plurimum solet Diæta, Venæsectione, & Medicamentis, quæ in Phlegmonis curatione observandâ modo docuimus.

CAPUT III.

De Furunculo.

FUrunculus latinis δοθιὴν Græcis, Nostratibus (*Een Bloet-vin*) est Tubernaculum in acumen protuberans, cum inflammatione, duritie, rubore, ac summo dolore, ovum columbinum magnitudine non excedens. Similiter C. Celsus *lib.* 5. *cap.* 28. Furunculum definit, quod sit Tuberculum acutum cum inflammatione, & dolore, maximèque ubi jam in pus vertitur. Furunculus quid.

II. Species autem Furunculi plures sunt: Alius enim benignus est, ac mitis: Alius malignus, ac vehementius dolens. Idem observavit Paulus Ægineta *lib.* 4. *cap.* 2. sic inquiens: „ Furunculorum alius „ est clemens, alius maleficus: Clemens quidem „ cum in sola cute coïerit; Maleficus autem, curatuquè difficilis, cum altiùs radicibus actis in cutem „ erumpat. Furunculi species.

III. Fit vero Furunculus è crasso impuro, acido, acri, aliisve modis depravato sanguine, quem natura à reliquo puriore secernens, tanquam infensum & Causæ.

inutilem in corporis habitum criticè expellit.

Diagnosis. IV. Signa quibus cognoscitur hic affectus, sunt exigua inflammatio cum pustula, & vesicula sensim increscens cum dolore, duritie, & rubore cum Statum attigerit, qui paucos intra dies absolvitur. Porro tuberculum in acutum tendit, & columbini ovi magnitudinem non excedit. C. Celsus aliud signum adjungit, dicens, „ Qui ubi adapertus est, & exit, „ super apparet pars carnis in pus versa, pars cor- „ rupta subalbida, subrubra, quem ventriculum „ Quidam Furunculi nominant.

Prognosis. V. Idem Celsus *loco citato* docet, in Furunculo nullum esse periculum, etiam si nulla Curatio adhibeatur. Maturescere enim per se, atque erumpere. Sed dolorem efficere, ut potior Medicina sit, quæ maturius liberet.

Dicendum ergo Furunculum periculo vacare, nisi morbo grassante maligno in Anthracem degeneret. Sed quoniam Cacochimiæ soboles est Furunculus, hinc rarò fit quod solitarius erumpat, sed fere multis corpus scateat, atquè inquinetur.

Curandi methodus. VI In Curatione Furunculi, quum humor hujusmodi Tumorem efficiens crassus sit, impurus, acido-acris, & aliquando malignus, nunquam Repellentibus utendum est, sed ex sententia Galeni, & Pauli Æginetæ, Furunculus coquendus apposito Pane masticato, & in Cataplasmatis formam redacto; vel Diachylo cum gallinaceo adipe; vel ex C. Celsi præscripto, Gummi Galbano.

VII. Igitur aplicandum mox emplastrum Diachylum cum gummi; vel quid simile facilè confici potest ut Puris generatio promoveatur & acceleretur, v. gr.

℞. Picis navalis, liquidæ an ℥ij.	*Gummi Sagapœni ℥ß.*
Emplastri Diachyli cum gummi ℥ß.	*M. F. S. A. Emplastrum.*

Vel.

℞ rad. lilior. alb. rec. ℥ij.
caparum sub cineribus assatar. ℥iß.
fol. althææ, flor. camomillæ, melilotì an Mj.
Coctis in aqua pura, vel cerevisia tenui ad mollitiem, & in mortario contusis adde mellis virginei an. ℥ij. *vitellos duorum ovorum* *Farinæ Secaliginis unguenti Basiliconis* ℥iß. *M. F. S. A. cataplasma.*

Furunculo aperto, & expresso omni Pure, vix ulla ultrà Curatio necessaria est. Equidem Puris eductio ut facilius fiat, imponendum porrò Emplastrum Diachylum cum gummi, cum Unguento Basilicone, alio quodam mundificativo · postea Emplastrum Diachylum simplex, vel Diapalma.

VIII. Sed malignus si sit Furunculus, & ex venenata materia excitatus, malignitas illa priusquam applicentur remedia, foras trahetur ad motâ cucurbitulâ cum multâ flammâ.

IX. Cæterum ut præcaveatur, ne sæpius hujusmodi tubercula infestent, præcipiunt Multi, ut Nux Moschata Mas vestibus insuatur. Sed qua vi & proprietate Amuletum hoc ab istis Satellitibus immune corpus reddere queat, Sagacioribus expendendum relinquo.

CAPUT IV.

De Epinyctide, & Terminthho.

I. AD Furunculum haud ineptè referri possunt Epinyctis, & Terminthus EPINYCTIS, ex C. Celsi, Pauli Æginatæ & Aëtii sententia, est pustula pessima, colore sublivida, vel subnigra, vel rubicunda, vel alba, circa quam vehemens suboritur inflammatio cum ingenti dolore, noctu magis affligens, cumque aperta est, intus mucosa Epinyctis quid.

reperitur exulceratio. Color est humori suo similis; ab eaque cruenta emanat sanies, Dicta verò Græcis ἐπινυκτὶς quia fere semper noctuoritur. Arabes *Essere*, *Sere*, vel *Saire* appellarunt.

haud secus. del mismo modo

Epinyctidis causæ. II Epinyctis haud secus ac Furunculus, è sanguine impuro, acri, maligno, criticè in corporis superficiem expulso.

Diagnosis III. Signa verò quibus cognoscitur Epinyctis, sunt quod pustulæ hæ sua sponte proveniant, colore sint rubicundæ, vel sublividæ, vel albicantes, atqui gravius noctu quam interdiu affligant. Cæterum dolor in Epinyctide vehementior est, quam pro ejus magnitudine, fabâ major non sit: sponte exulceratur, & cùm rumpitur mucosam parit exulcerationem, unde subcruenta emanat sanies.

Prognosis IV. Equidem pustulæ hæ, ex C. Celsi sententia maximè eveniunt in puerili ætate, rarò in medio corpore, sæpè in eminentibus partibus, & verno tempore, suntque nullius periculi, nisi in curando error committatur, quamvis pravos humores in corpore redundare indicent. manifiestan

Curatio. V. In curatione Epinyctidis, haud secus ac in Furunculo curando, procedendum; viz. Pustula maturanda, & Puris generatio acceleranda, appositis uvis passis contusis; vel imposito cataplasmate ex Uvis passis, carisis pinguibus, & Ruta viridi simul comminutis; vel Emplastro Diachylo cum gummi, cum Unguento Basilicone, vel, ut malignitas si quæ adsit corrigatur, tali Digestivo.

℞ *Vnguent. Basiliconis* ℥i. *Therebinth. venet.* ℥ß. *Theriaces Andr.* ʒij *Mellis virginei* ʒvj. *Olei Scorpionum* ʒiij. *M.F.S.A. Digestivum.*

Postea ulcus mundetur Digestivo communis; Unguento Aureo vel Basilicone impleatur; atque imposito emplastro Diapalma, vel Styptico tandem cicatrice tegatur.

VI. TERMINTHUS autem Tuberculi species est, & Epinyctidi fere similis cui superne & inferne nigra pustula incumbit, qua ruptâ infernè desquammatio apparet: dissecto autem tuberculo pus invenitur. Terminthus quid. &c. {incumbit pone}

Sed cum Terminthus ex eadem causa, qua Epinyctis, *hoc est*, ex adusto, acri & venenato sanguine fiat, eadem pars afficiatur; hinc eadem curatio ei convenit, idemque Prognosticum, quod Epinyctidi.

CAPUT V.

De Erysipelate.

TUmor, qui Græcis ERYSIPELAS, Latinis *Ignis Sacer*, seu *Rosa*, Nostratibus (*De Roose*) nuncupatur, ab Auctoribus malè describitur; quod sit Tumor præter naturam ex Bile ferè in solam cutem, quandoque etiam in musculos subiectos effusa, dolorem, calorem, aliaque symptomata causante. Si namque sola Bilis in cutem effunditur Herpes, non Erysipelas oritur.

II. Sed quum vera Inflammatio, atque adeo Phlegmonis species sit Erysipelas, potius dicendum videtur, quod sit Inflammatio valde ardens maximèque circa cutem consistens, & aliquando subjectæ carnis aliquid occupans, orta ab effuso, extravasatoque bilioso, tenuiore, & subtiliore sanguine, cum tumore vel exiguo, vel sæpè, quoad sensum, nullo; cujus color pallidior, aut magis flavescens est, quam Phlegmonis, & si tetigeris facilè sanguis subterfugit, rursusque illabitur exquisitè tenuis, aspectuque rubens. Erysipelatis Discriptio.

III. Est autem Erysipelas duplex; verum seu legitimum, & non verum seu spurium. Verum Ery- Differentiæ.

ſipelas ſimplex eſt, ſimplici fervore & rubore affectum ſine ulla exulceratione, è ſanguine bilioſo, tenuiore, fervidiore, in quo Acidum volatile prædominatur, genitum. Non verum ſeu ſpurium Eryſipellas trium vulgò habetur generum: Unum quod oritur ex ſanguine bilioſo, tenuiore at acri, pungente, & rodente, qui idcircò latam, & aliquandò profundam ſatis efficit exulcerationem: alterum Eryſipelas ſuperium eſt ſine partis affectæ exulceratione; in eo tamen exiguæ ſuccedunt puſtulæ & veſiculæ, quæ nonnihil inciſæ, perforatæque Saniei aliquantulum fundunt: Tertium genus eſt, quod fit quidem è ſanguine tenui, fervido, at ſimul vel copiâ peccante, vel ſerô abundante, vel terreſtribus, acido auſteris, ſimilibuſve particulis redundante, unde Eryſipelas dicitur vel Phelgmonodes, vel Oedematodes, vel Scyrrhodes.

Cauſæ. IV. Igitur verum ſeu legitimum Eryſipelas è ſanguine bilioſo, tenui, ſubtili, fervido, in quo Aciditas volatilis abundat, generatur; qui ex minutiſſimis capillaribus vaſculis exiliens, præ ſua tenuitate & ſubtilitate in interiore carne ſubſiſtere nequit, ſed per extremam cutem, parteſque ei vicinas diffunditur, atque ardentem ibidem excitat Inflammationem.

Eryſipelas à Phlegmone ſit diſtinguendum. V. Ardens autem illa cutis, partiumque proximè ei ſubjectarum Inflammatio, Eryſipelas dicta, à Phlegmone diſtinguitur, 1. Colore; eſt namque Inflammationis color ruber, Eryſipelatis ex rubro flaveſcens. 2. Pulſatione, quæ magna adeſt in Phlegmone, parva vel nulla in Eryſipelate, 3. Tumoris magnitudine; Etenim in inſignem tumorem Inflammatio partem attollit, cum & cutem & ſubjectos muſculos occupet; Eryſipelas verò partem affectam modicè elevat, adeo ut vix appareat tumor, cum cutaneas partes ſolummodo ardens hæc Inflam-

matio invadat. 4. Calore, qui major est in Erysipelate, quam in Phlegmone. 5. Dolore, qui in Erysipelate minor est at pungitivus; in Phlegmone tensivus, & gravativus, 6. Duritie & Mollitie; cum inflammatio tactui non cedat, sed renitatur; Erysipelas, verò si tangatur, tactui cedat. 7. Eo, quod rubedo, quæ in Erysipelate adest si digito prematur, statim abeat, & cutis sub digito alba evadat, deinde vero mox redeat eadem rubedo, ob tenuem subtilemque sanguinem, à quo fit In-flammatione verò hoc non accidat 8. Quod in Erysipelate nulla tensio, ut in Phlegmone appareat. 9. Loco affecto; Erysipelas namque loco dimovetur, serpit, & vicinas partes similiter afficit; Inflammatio autem in uno figitur loco, ab eoque nec discedit, nec dimovetur.

VI. Signa itaque, quibus hic affectus cognoscitur, sunt æstus ingens, dolor acris non valdè vehemens, rubedo ad flavedinem tendens, ad tactum ut facilè cedens, ita & facilè radiens, partis intumescentia, ac tensio levis, pulsatio minor; fitque invasio ejus plerumque cum Febre, nisi à causa externa oriatur. *Signa Erysipelatis Diagnostica.*

VII. Equidem raro periculosus est affectus Erysipelas, nisi ab exterioribus ad interiora materies repellatur: periculosior verò, si circa oculos, fauces aliasve nobiles partes consistat; aut si vulneri ulceri, fracturæ, luxationi superveniat. Ut autem facilius tutiusque sanetur, resolutione, aut insensibili transpiratione, seu per diaphoresin terminari debet, non suppuratione, quæ in hoc affectu mala admodum est, difficilisque curationis. *Prognostica.*

VIII. Ut verò Erysipelas rite curetur, 1. Conveniens instituenda Diæta, atque eadem sex rerum nonnaturalium dispensatio hic observanda, quæ in Phlegmone. Dein Anteceden Materia evacuanda *Quæ in Erysipelatis Curatione observare oporteat.*

Cholagogis blandioribus, Venæsectione, ac imprimis Diaphoreticis iterandis, reiterandisque.

de mingana Maneza:

IX. Tertia Cura erit de Medicamentis Topicis: Quæ in Principio minimè sint validè Repellentia, Exsiccantia, Adstringentia, quod illorum usu Materia acrior intrò compulsa vicinas partes corrodat, & exulceret. Sed si exiguum fuerit Erysipelas, pars affecta à nobilioribus remota. humoresque adhuc fluxerint, applicentur modicè Repellentia, at Resolventibus mixta; ne occlusis nimium poris, hinc radiente nativo calido ferè suffocato, Gangræna accedat.

X. Pessimè quoque ægris suis consulunt Chirurgi, qui partem Erysipelate affectam inungunt Unguento Nutrito, de Cerussa, Populeo, Rosaceo; Oleo Rosarum, violarum, similibusve pinguibus; utpote quæ biliosum, tenuem, fervidum, atque in partes cutaneas effusum, extravasatumque sanguinem excitant magis, incendunt, adeoque ardenti huic Inflammationi maximè adversantur, ut rectè monet Galenus *lib. 5. de simpl. Med.* *Facult*, Et scribit Fabricius Hildanus, *cent. I. observ.* 82. se observasse Erysipelas ex Olei Rosacei inunctione in Gangrænam mutatum fuisse.

XI. Modicè ergò Repellentia, at Resolventibus Volatilibusque permixta, quæ simul Acidum volatile infringere ac mitigare possunt, hic sunt apponenda, v. gr.

> ℞ *Aquæ florum Sambuci* ℥viij. *Aceti Sambuci* ℥ij *Spir. vini* ℥iß.
> *Saccari Saturni gr.* xv. *camphoræ* ℈j.
> *Misceantur pro Epithemate.*

Vel

> ℞. *Aquæ florum Sambuci* ℥viij *Vini albi Gallici* ℥iiij. *Misceantur.*

Vel

℞. *Aquæ florum Sambuci* ℥vj. *Spiritus vini* ℥j. *camphoræ* ℈j. *Trohc. alb. Rhasis* ℈ij. *Misceantur.*

Vel

℞. Col. *Malvæ, althææ, Parietariæ, Salviæ, an*, Mj *Flor. Sambuci, camomillæ an* Mij *Rosarum Rubr.* Mj *coq. in aq. part. ac comm. & Vini albi Gallic. ad* ℥xxx *pro ccmento.*

Vel decoquantur Flores Sambuci in Lacte Dulci, vel Ebutyrato, & applicentur.

Vel fiat Sacculus intersutus ex Floribus Sambuci, isque in Aqua Florum Sambuci, tantillo Aceti Sambucini addito, madefactus iterumque leviter expressus calidè parti affectæ applicetur, & sæpius renovetur.

Vel dissolvatur Sapo Venetus in Aqua Pluviali, vel Florum Sambuci, atque isto lixivio imbuantur panni lanei mundi, qui dein fortissimè exprimantur, & parti affectæ calidi applicentur, ac identidem permutentur.

Sunt qui Stercus ovillum in vino aut aceto decoctum usurpant.

Alii laudant cretam pulverisatam ope chartæ empotericæ parti impositam.

Nonnulli Spiritum Vini, in quo Theriaca dissoluta est, linteis duplicatis aut quadruplicatis imponunt.

XII. Sed remediis hisce si Erysipelas curari nequeat, quin potius exulceretur, hoc vel simile illinatur Unguentum. *Erysipelas quando exulceratur, quid agendum.*

℞. *Troch. albor. Rhasis, Tutiæ præpar. an* ʒj *Lithargyri* ʒiß. *cerussæ* ʒij. *Flor. Sulphuris* ℈j. *camphoræ* ℈ß. *Olei Rosarum* ℥ij. *ceræ albæ q. s.*

Terantur diù, & exactè lævigentur in Mortario plumbeo, ac F. *S. A. unguentum.*

XIII. Sin vero in Facie fuerit Eryſipelas, nulla apponenda ſunt Repellentia vel Adſtringentia, ne quidem Reſolventibus mixta; ne materia ad Oculos: Fauces, aliaſve partes nobiles pellatur. Sed imponatur Sacculus interſutus ex Floribus Sambuci, in calida Aqua Florúm Sambuci, addito Vino albo Gallico, madefactus, leviterque expreſſus, qu identidem renovetur. Vel calidè applicetur Sacculus, ſubtiliſſimâ Tritici vel Hordei Farinâ repletus.

Si Caput occupet. XIV. Atqui cum caput occupet Eryſipelas, uti Mulieres aliquando experiuntur, nulla omnino humida ſunt apponenda; ſed lintea munda recenter lota, adeoque vapore Saponis perfuſa, calida imponantur, ſæpiuſque permutentur. Vel calidè applicetur laudatus ſacculus, ſubtiliſſimâ Tritici vel Hordei Farinâ repletus. Vel Lixivium fiat fortiſſimum ex Sapone Veneto cum Aqua Florum Sambuci; eo imbuantur lintea munda, quæ dein exſiccata, & calidè appoſita, identidemque renovata, mirum in modum Ardentem illam in capitis partibus cutaneis Inflammationem diſcutiunt, reſolvuntque.

CAPUT VI.

De Oedemate.

OEdema apud Hippocratem, & pleroſque Veteres Medicos generaliter denotat omnem Tumorem præter naturam. οἰδεῖν namque, ſeu οἴδημα nil aliud ſignificat, niſi Eminentiam. Sed potius cum Neotericis *Oedema* nos appellabimus Tumorem ab humore pituitoſo genitum.

II. Sit igitur OEDEMA Tumor frigidus, pituitoſus, mollis, laxus, doloris, & caloris expers, plerumque albidi coloris. Vel dicatur, Tumor præ-

ter naturam ab humore ſeroſo aut pituitoſo ortum habens, albus, mollis, indolens, prementi digito cedens, per congeſtionem frequentius, quam per affluxum humorem productus.

III. Atqui diſtinguitur vulgo Oedema in duas ſpecies. Nimirum eſt Tumor hic, vel cum humore collecto cumulatus, certa circumſcriptione definitus, iſque genuinum & legitimum dici ſolet *Oedema*; vel eſt ſine ulla circumſcriptione, aut humoris in unum locum collectione, ſed per partem diffuſus & expanſus ac rectè nũcupatur *Oedematoſus Tumor*. Verum legitimumque Oedema fit ab humore ſubcruento, crudo, ſeroſo-pituitoſo, ſubacido, à ſanguine in aliquam partem ſecreto, ibidemque congeſto, atquè mollem, laxum, indolentem, certaquè circumſcriptione definitum tumorem excitante. Tumor vero Oedematoſus fit ab humore crudo, ſeroſo-pituitoſo, ſubacido, è Cruore itidem amandato, vel Lymphatico, per totam partem diffuſo, diperſoquè, quam ita tumefacit ac diſtendit, ut cum digito prematur fovea quædam fiat, quæ remanet atquè ſui veſtigium ſervat, ut in Tabidis, cachecticis, aut aliter male habitis indies obſervatur. Oedema quid ſit.

IV. Cauſæ ergo Oedematis ſunt humores crudi, ſeroſopituitoſi, ſubacidi, in ſanguine redundantes, hinc in partem quandam effuſi, in eaquè Tumorem hunc per congeſtionem potius quam per fluxionem excitantes. Procatarticæ vero, ſeu Primitivæ cauſæ eſſe poſſunt, caſus, Percuſſio, Aër nimis frigidus & humidus, cibi viſcini ac glutinoſi, crapula, Somnus longior, Otium nimium, vita ſedentaria, & ſimilia, quæ ſanguinem crudum, ſeroſum, pituitoſum, ſubacidum, producere valent. Oedematis Cauſæ.

V. Signa autem quibus cognoſcitur Oedema, ſunt Albedo, Molities digitis cedens, ut fovea relinquatur, quod maximè proprium eſt Oedematis Signa Diagnoſtica.

ſignum. Minor quoquè adeſt Dolor, minorquè Pulſatio.

Prognoſtica.

VI. Solet præſertim Oedema generari hieme, & frequentius Senibus, corporibuſquè phlegmaticis accidere. Terminatur vero pluribus modis, vel per reſolutionem, vel per ſuppurationem, vel per Indurationem. Per Reſolutionem ſeu Inſenſibilem Tranſpirationem ſæpius terminatur, ſæpè etiam Induratur, raro per Suppurationem ſolvitur, quia ex humore oritur frigidiore ac mitiore, qui haud facilè in pus vertitur: aliquando tamen hic Tumor Suppuratur, ſi in calidioribus fiat partibus. Atqui in Scyrrhum aut abſcenſum ſi abeat Oedema, difficilioris eſt curationis, Periculoſum item ſi Pthiſis aut Hydrops adfuerit.

Quæ in Oedematis Curatione ſunt obſervanda.

VII. Oedematis curatio duplicem ſibi ſcopum proponit: unum qui antecedenti materiæ ſe opponat: alterum qui cauſam conjunctam evacuet. Antecedens materies emendabitur recto ac legitimo rerum nonnaturalium uſu, qui ſanguinis, aliorumque humorum dyſcraſiam immutare & corrigere queat. Cibus & Potus, ſimiliter ac Aër moderatè calefaciant, exſiccentquè. Caro aſſata præſtat elixatâ. Nocent Fructus Horarii, Caſeus, Piſces Marini. Nocet & quantitas Cibi-Potuſquè nimia.

Diæta.

Conducit Vinum, per ſe uſurpatum, aut herbis calefacientibus alterarum. Exercitia proſunt moderata. Obeſt ſomnus longus, item Alvi durities, Quies; Triſtitia, Venus.

VIII. Sed præter convenientem rerum nonnaturalium adminiſtrationem Antecedens Cauſa corrigetur inſuper, ac educetur Remediis Generalibus, quæ crudos, ſeroſo-pituitoſos, ſubacidos humores emendare, ac evacuare ſolent. At quoniam affectus hujus cauſa antecedens in ſanguine non fervido, ſed vappido, ſeroſo, ac aliter vitioſo conſiſtit, hinc *Venæſectio* nequaquam conducit. Atquè non niſi

Venæ ſectio non conducit.

nisi rarissimè in Oedemate curando instituitur. Et si aliquando sanguis sit mittendus, id non ratione morbi, aut causæ conjunctæ, sed ratione alicujus symptomatis, aut causæ antecedentis fieri solet.

IX. Frequentius vero locum habent quæ viscera roborant, obstructiones aperiunt, humores seroso-pituitosos attenuant, eo'què Transpiratione auctâ Insensibili, promotisque tum Diapthoresi, tum Diuresi nec non per Alvum factâ Purgatione educunt. v. gr. Humores iu Oedemate præparantia, aceducentia.

℞. Rasur. Ligni guaiaci ℥iij *Sassaphras.* ℥ß *Infund. per noctem calidè in Aquæ puræ* ℥LXX. *Dein S. A. coq addendo. Rad. fæniculi, Petroselini an.* ℥j. *Galangæ* ʒij. *Cor. med. Sambuci rec.* ℥j. *herb. Calamenthæ, Chamæpiteos an.* Mj. *Baccar. Juniperi* ℥iß. *Pulpæ Colocynthidis* ʒj *vel* ℈iv *.Glycyrrhyzæ* ʒiij. *f. ex his S. A. Colatura* ℥xxxx.

X. Corpore sic purgato, utile erit Decoctum Diaphoreticum, simulquè Diurericum, ex quo mane in lecto adhuc decumbens, & horâ à meridie circiter quartâ largiorem haustum calide sumat Æger, atque matutino tempore, quousque vires concedant inde sudores moveat.

℞. Rasur. Ligni Guajaci ℥iv. *Sassaphras* ʒvj. *Rad. chinæ* ℥j. *Infund. ut prius in Aquæ puræ* ℥LXX. *Dein coq. add. Rad. Bardanæ rec.* ℥iij. *Patasitidis. Bac. Juniperi an* ℥iß. *Sem. Apii* ℥ß. F. *ex his S. A. Decoctio ad* ℥xxxx.

XI. Alter Curationis Scopus est; humorem parti affectæ inhærentem evacuare Topicis admotis Medicamentis. Sint autem Ea, Incidentia, attenuantia, Digerentia, exsiccantia, Resolventia. Tumoribus namque à congestione ortis repellentia nunquam sunt imponenda. Igitur acre sumatur lixivium, prout majore aut minore resolutione opus est, cui admisceatur acetum, Sal gemmæ, aut alu- Quæ Topica Oedemati curando sunt imponenda.

men, vel Sal commune, idque cum nova spongia imponatur. v. gr.

℞. *Ciner Ligni Quercini. Stipitum fabarum Sarmentorum Vitis an. p. aq. per hos transfundatur Aqua fabrorum extinctionis ferri calida, addito aceti vini modico, idque toties fiat, donec efficatiam acquisiverit lixivium. In cujus* ℔ iiij. *dissolve salis nitri, alumini, an.* ʒiiß. *sulphuris vivi* ʒ ij. *misceantur pro fotu.*

Lixivii loco usurpari potest fomentum.

℞. *Rad. Ebuli. Brioniæ an.* ℥iß. *cucumeris asinini* ℥j. *Herb. Alsynthy, abrotani, salviæ, calamenthæ an.* Mj. *Flor. camomillæ* Mjß. *Rosar. Rubr.* Mß. *Sem. cumini* ʒvj. *coq. In S. Q. cerevisiæ tenuis ad* ℔iij.

Barbette *chir. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 4. Laudat ceratum,

℞. *Sulphuris crudi ciner sarmentorum vitis salis gemmæ* ʒij. *farinæ fabarum* ℥ij. *Aceti* ℥j. *Olei nucum* ʒj. *therebinthinæ, & ceræ q. s. f. Ex his S. A. unguentum vel ceratum.*

Nonnulli olea & unguenta calida inungunt; sed puto ea poros obstruendo, adeoque transpirationem cohibendo, parum prodesse.

XII. In statu & declinatione non malè applicatur hoc vel simile cataplasma.

℞. *Rad. althaæ rec.* ℥iß. *Bryoniæ, cucumer asinini rec. an.* ℥j Fol. *salviæ, Rutæ.* F*lor. camomillæ an.* Mj. *coctis in cerevisia tenui ad mollitem, & in mortario minutim contusis adde farinæ fabarum* ℥ij. *Ciner. Ligni Quercini, stercoris Vaccini an.* ℥j. *salis Nitri* ʒij. *Olei anethini* ℥ij. *M.* F. *S. cataplasma.*

Alii haud absque ratione imponunt *Stercus Vaccinum calidum*, quod respectu *salis volatilis* ac *nitrosi* in eo abundantis potenter poros aperit, ac Tumorem Oedematosum resolvit, discutit. Vel Ca-

taplasma conficiunt ex Stercore Vaccino, quod una cum Aceto frigunt, ac parum Aluminis & Sulphuris ei admiscent. ex gr.

℞. *Stercoris Bubuli* ℥iij
Fimi Columbini ℥ij.
Frignantur simul in sartagine cum Axungia, aut Butyro, aut quovis Oleo, vel bulliant in Oxycrato, atque Sulphure & Alumine additis,
F. *S. A. Cataplasma.*

Insuper Emplastra Resolventia utiliter imponi possunt, qualia sunt, de Meliloto, de ranis sine Mercurio, de Spermate Cœti, & similia quibus pro re nata & alia Attenuantia, Resolventia addi possunt.

XIII. Scultetus *post Armamentarium Chirurgicum obs.* 72. refert, se multos Tumores Oedematosos discussisse *Calcis Aqua* per aliquot dies usurpatâ. „ Sumitur autem, *inquit*, frustulum Calcis „ vivæ, ad quantitatem Nucis Juglandis & in A„ quam ferventem immittitur, donec dissolvatur „ quo facto Calx cum Aqua agitatur, & postea spon„ tè residere sinitur. Hinc clarior Aqua, per inclina„ tionem in aliud vas transfunditur, in qua spongia „ nova exprimitur, calidèque parti affectæ superliga„ tur. Notandum verò, quod Pars Oleo Amygda„ larum dulcium, vel Axungia Porcina veteri de„ beat inungi: facilè enim fieri potest ut portio „ quædem Calcis, quæ est acerrima & corrosiva, „ in Aquam transfusam abjerit, quæ cum Spongia „ applicita erodere, partemquè mordicare posset.

Idem *Observation.* 98. in Tumoribus Oedematosis, simulque Erysipelatosis curandis admodum extollit hoc Epithema,

℞. *Lixivii ex Cineribus sarmentorum vitis* ℔j.
Salis comm. ʒi. *Nitri* ʒiß.
Aceti vini optimi ℥j.
Fiat Mixtura, quæ splenio duplici tepidè excepta

applicetur, faciiſque ſtrictè loco affecto ſuperligetur.

XIV. Cæterum pro Crure & Pede Oedematoſo ſequens aliquoties expertus ſum ſummoperè conducere.

℞. *Spiritus Vini optimi*
Aceti Vini an. ℥vij. *in iis diſſolve*
Salis comm. ʒiij. *aut circiter.*

Hic liquor cum panno immerſo tepidè applicetur. Deinde pes & tibia univerſa faciâ lineâ longâ, digitos tres quatuorve latâ, à digitis pedum incipiendo, ſurſumque ad genu uſquè procedendo, ſtrictè ligetur, ita tamen ne pars effecta nimis comprimatur, & cavendo ne plicis aliqua in crus fiat impreſſio.

D. Si verò ſpernat hoc remedium Æger, veſperi cubitum iturus per ſemihoram pedibus inſideat Balneo clido, (quod fiat ex *Semine Graminis exſiccati*, hoc eſt, *fœni*, *Cineribus Ligni Quercini*, & *Sale communi* in *Aqua pura* decoctis) & dein, pedibus mappâ calefactâ probè abſterſis, in lectum ſe conferat, cruribuſquè magis ſolitò elevatis decumbat manè autem faſciâ linea Pedes, Tibiæquè univerſæ dicto modo ligentur.

Attamen. Con todo esso.

Attamen omnibus hiſce ritè adminiſtratis Oedematoſus Tumor ſi non diſcutiatur, conſulendum ut *Termas Aquiſgranenſes*, *aliaſve calidas* adeat Æger, quæ potenter humores ſeroſo-pituitoſos diſcutere, ſimulque interna viſcera ſuâ caliditate roborare valent.

mínetur. amenazar.

XV. Sed Suppurationem ſi minetur Oedema; quod raro contingere obſervamus, Cataplaſma imponatur cui addantur Herbæ Emollientes, Fermentum acre, Fimus Columbinus, Ungentum Baſilicon, &c

℞. *Rad. Liliorum albor. recent.*
Cæparum sub cineribus assat. an. ℥ij.
Fol. *Malvæ, Althææ, Salviæ,*
Flor. *camomillæ an.* Mj.
caricarum ping. No. x.
Coctis in Aqua pura ad mollitiem, & in mortario contusis adde farinæ fabarum ℥iiß. *fermenti acris fimi columbini an.* ℥ß. *Unguenti Basiliconis* ℥ij.
M. F. *S. A. cataplasma.*

Cataplasmatis loco *emplastrum Diachylum cum gummi* applicantum suppurationem abundè promovet.

XVI. Quum igitur suppuratum, & ad maturitatem perductum sit Apostema, curandum ut id tum loco commodo, tum tempore opportuno aperiatur. Etenim lenta frigidaque materies nos fallit nonrarò, quod sua effecta extrinsecus rarius producat, quam intrinsecus, ubi partes interiores paulatim sine magno dolore corrodit, exeditque. Tutius autem hujusmodi frigidum Apostema Potentiali Cauterio, quam Scalpello aperiri solet; quod contrarium in calidis tumoribus observamus. Illud namque ad humorem illum frigidum, viscidum Pituitosum, maturandum, atquè ulterius coquendum non parum juvat.

Apostemate aperto, ulcus conveniente digestivo mundandum, & dein Sarcotico imposito unguento carne replendum.

Sin verò alicujus morbi symptoma sit Oedema, ut Pthiseos, Hydropis Cachexiæ, vel similis, morbus à quo provenit imprimis curandus.

CAPUT VII.

De Tumore Flatuoso.

I. TUmorem Oedematosum proximè excipit *flatuosus*, qui Græcis ἐμφύσημα *Inflatio* Flatuosus Tumor quid sit.

aut *Apostema ventosum* dicitur. Est autem TUMOR FLATUOSUS, qui ex flatibus intra membranosas alicujus membri partes, aut sub ipsa densiore cute, aut inter musculorum interstitia conclusis oritur. Vel *flatuosus tumor* nuncupatur, qui ex flatulendo spiritu in aliqua parte coacervato gignitur. Fiunt namque Tumores hi ex vapore & flatu, alias sub cute, alias sub membranis coërcito; hinc aliquandò sævissimi excitantes dolores, ob partium exquisito sensu præditarum distensionem, divulsionemque.

Tumor hic quomodo fiat.

II. Causa vero flatuosi tumoris est nativi in parte affecta caloris, vel spiritum radiantium partemque vivificantium imbecillitas, ac debilior motus, qui seroso pituitosum glutinosumque humorem, è quo facilè suscitantur flatus, resolvere & dissipare nequit. Enim verò quum crudi, pituitosi, viscidique humores in sanguine redundantes, hinc in partem quandam effusi, suâ glutinositate poros ejus obstruant, facilè datur intelligere, qua ratione tardior spirituum vitalium per eandem partem motus, debiliorque radiatio vitiosos illos humores resolvere, & ultrà promovere nequiens flatus gignat, qui membranosas intra partes conclusi Tumorem hunc excitant.

Diagnosis.

III. Cognoscitur Tumor flatulentus, & ab aliis Tumoribus distinguitur, 1. quod compressus vestigium seu foveam non relinquat, ut Oedema. 2. Quum percutitur murmur, seu sonum quendam edat. 3. Addit Avicenna renitentiam manus comprimentis. 4. Ait Guido, lucidum quendam splendorem apparere in ejus summitate. 5. Non perpetuò, sed interdum dolor adest, ob nimiam distensionem. Interim Tumor hic nec rubet, nec calet, sed friget potius, albetquè ut Oedema Articulos sæpè occupat, præsertim Genua.

IV. Magnus autem flatuosus Tumor periculosus est, ob sui magnitudinem, & partem affectam debili calore præditam. At parvi si sint hujusmodi Tumores, omnis periculi experites meritò censentur. Porro Hyeme frequentius, quam Æstate evenire solent. Prognosis.

V. In curatione generalibus circa Diætam, & intus sumenda medicamina roborantia ac evacuantia præmissis, haud secus ac in Oedemate, partis læsæ meatus aperiendi, in eaque contenta flatulenta materies attenuanda, discutienda, resolvenda. Quem in finem conducunt calida, Siccantia, & Attenuantia, *carminativa* dicta, ut appertis membris læsi poris humores flatusque dissipari queant v. gr. Flatulenti. Tumoris Curatio.

℞. *Herb. Menthæ, Pulegii, Rutæ an.* Mj.
Flor. camomillæ Mjß.
Sum. Anethi, flor. Rosarum rubr. an. Mj.
Sem. Cumini ℥j. *Bacc. Lauri* ʒvj.
Coq. in S. Q. cerevesiæ tenuis vel Æq. Pars. Aq. puræ & Vini Albi ad ℔iij.
Colatura sit pro fomento.

Egregios aliquandò vidimus successus in hujusmodi Tumore resolvendo solo *oleo cucumeris Asinini* illito. Potest tamen ejus loco fieri Linimentum. v. gr. *fomentante*

℞. *Olei cucumeris asinini* ʒvj.
Anethi, rutæ an ℥ß.
Nucis moschatæ express. ʒjß.
cumini stillat. gut. vj.
Misceantur.

Barbette *chirurg. part. 2. Libr. 1. cap. 7.* laudat hoc cataplasma.

℞. Fol. *Ruthæ calamenthæ an.* Mß.
Farinæ *fabarum* ℥ij.
Sem. Anisi, cumini an. ℥ß.
Baccar. Lauri, salis comm. an. ʒiij.
Nitri, sulphuris an ʒj.

stercoris caprilli ʒvj.
Olei anethini, Nardini an. ℥j.
Vini albi gallici q. s.
Coq simul S. A & contund. in formam cataplasmatis.
Conducit quoquè *emplastrum de meliloto de Ranis cum*, aut *sine mercurio*. Vel.
℞. *Emplastri de meliloto.*
de Ranis sine mercurio an ℥j.
Gummi Galbani in aceto soluti ʒiiß.
Pulv. castorei ℈ij.
Olei cumini stillat. gutt. vj.
Ceræ & therebentinæ q. s.
M. F. *S. A. Emplastrum, extendendum in corio.*

Sed notandum ejusmodi medicamenta actu calida parti ægræ semper imponenda esse, caloremque conservandum appositis linteis, lateribus, lagenis, similibusque rebus calendibus.

Genu inflatio quo modo curanda.

VI. Verumtamen Genu cum Flatuoso tumore vehementer inflatum sit, nonnulli sequens commendant.
℞ Fæcis ceræ novæ ex prælo ℔iß.
Micæ panis furfuracei ℔ß.
F*lorum rosarum Rubr.* ℥j.
Bulliant in vino albo, dein contundantur, & addendo piperis, cariophyllorum, Nucismoschatæ, Zinziberis an ʒiiß. *sem. cumini, anisi, fœniculi, ammios an.* ℥ß. *Olei chamæmelini, anetini, Rutacei an.* ℥ij. *M.* F. S. *A. cataplasma.*

Platerus *observ. libr.* 3. tumorem in genu immensum, mollem, laxum, & diuturnum discussum, ac penitus curatum scribit imposito cataplasmate ex *Radicibus Brioniæ, iridis*, & *liliorum* recentibus, simul contusis, atquè in *vino*, additâ etiam *aqua vitæ* decoctis.

Vel fiat cataplasma ex rasura *radicis raphani rus-*

tici cum *aceto rosaceo*, quod calidè apponatur..

Magno quoquè cum levamine inflato & tumido admodum Genu aliquandò applicari jussi Vesicatorium magnum, ex *cantharidibus* & *fermento acri*, addito *aceto*, confectum.

CAP. VIII.

De Testudine, & Talpa sive *Topinaria.*

I. ALtum inter veteres de tumoribus hisce fuit silentium atque illorumne ulla quidem ab illis unquam facta est mentio; Hæc tamen nomina à Recentioribus excogitata sunt. Testudo & Talpa quid sint.

Testudo, ut inquit Guido, est *abscessus magnus, humoralis, mollis, & latiori formâ in modum Testudinis* unde denominationem sumpsit. Alii tamen definiunt testudinem, quod sit *Tumor mollis, vel non valdè durus, satis autem magnus, in quo pinguis materia, tunicâ quadam inclusa continetur, quæ calvariæ ita inhæret, ut ipsam plerumque vitiet.* Talpa verò, sive topinaria Guidoni & aliis dicitur *Testudinis species*, & inquiunt esse *Testudinem ipsam in capite ortam.*

II. Igitur TESTUDO seu TALPA, sive TOPINARIA dicta est tumor in Capite, ortus ex impuris, viscidis, glutinosis, acri-salinis, nec non acido-acribus humoribus, è sanguine ibidem depositis, atque intra cranium & cutem corrumpentibus, testudinis seu talpæ formam referens, vel terræ à talpa egestæ similis. Sunt autem hujusmodi tumores vel cum, vel sine exulceratione, & cranii erosione; atque subsistunt plerumque cranium inter & cutem, aut nonnunquam inter binas cranii tabulas in diploë, hinc ad crassam usque menyngem totum cranium non rarò eroditur.

Causæ. III. Materia ergo tumorem hunc faciens est *humor viscidus, glutinosus, acri salinus, & acido acris, exedens*, calvariam non raro erodens, in eaque *cariem* excitans. Causæ vero antecedentes sunt dicti humores in corpore redundantes, qui in Capitis partes depositi exedunt, & ad subjectam usque membranam carie frequenter calvariam erodunt.

Diagnosis. IV. Signa quibus dignoscitur hic affectus sunt, tumor mollis & latus, testudinis vel talpæ similitudinem referens.

Prognosis. V. Est autem periculosus hic tumor, ne cranium erodat atque corrumpat. Qui tamen est absque cranii erosione & corruptione facilius curatur quam, qui calvariæ corruptionem seu cariem jam induxit; Et si magna adsit cranii corruptio, præstat patientem dimittere, atque curationem non aggredi: vel si suscipere curationem coacti simus, curâ tantum palliativâ uti oportet.

Testudinis Curatio. VI. Sed quanquam testudo seu talpa nonnunquam sit sine calvariæ erosione & carie, aliquando cum cranii carie & corruptione; utriusque tamen curandi ratio communia habet præcepta. Primum in universalibus consistit, *hoc est*, in causæ antecedentis correctione, ac eductione legitimo rerum nonnaturalium usu, remediisque usurpati, generalibus, haud secus ac de Oedemate curando diximus.

VII Secundum præceptum consistit in Materiæ intra Tumorem contentæ evacuatione, dein ulceris mundificatione, hinc partis affectæ consolidatione. Id assequi debemus, vel Resolventibus, vel Suppurantibus, vel Manuali Operatione.

VIII. Si ergò Tumor sit sine Calvariæ corruptione, aut Ulcere, Incidentibus & Resolventibus, Capitæ XI. de Scyrrho proponendis, inprimis tentanda Curatio. At Resolvi si nequeat, Supuratio promovenda imposito hoc vel simili Cataplasmate,

℞ Rad. Liliorum alborum rec. ℥iij.
Caparum sub cineribus assatarum ℥ij.
F*ol. Malvæ, althææ,*
F*lor. meliloti an* Mj.
Caricarum pinguium No. xij.
Coctis in aqua pura ad mollitiem, & in mortario minutim contusis, adde.
F*arinæ fabarum* ℥ iij.
Ungenti Basiliconis ℥ij
Vitellos trium ovorum.
M. F. S. A. cataplasma.

Equidem perfecta suppuratio expectanda non est, sed eâ duntaxat incipiente, ne carie inficiatur cranium, profunda incisione mox tumor aperiendus, ac porrò ex arte curandus.

IX. Atqui cum cranii corruptione si fuerit testudo, sentit Guido palliativâ utendum esse curâ: Et sanè si magna sit cranii corruptio, solo utendum Prognostico, ægerquè ita dimittendus, vel cura sit tantum fucata. Verum parva si inveniatur ossis corruptio, curandus erit Affectus, ut fractura cranii; sc. facta incisione, cranium Trepano perforandum, osquè corruptum modiolo tollendum, vel Scalpris radendum, deinde pars affecta detergenda, carne replenda, eademque tandem convenit curatio, quæ in vulneribus capitis cum Cranii Fractura.

CAPUT. IX.

De Atheromate, Steatomate, & Meliceride.

I. TUmores folliculis inclusi varii occurrunt, quorum præcipui sunt *Atheroma, steatoma*, & *Meliceris*, atque materiæ contentæ ratione inter se differunt. Namque folliculo quum includitur

pituita pultis consistentiam habens, tumor *Atheroma* dicitur, ab ἀϑέρῳ *pulticula*. Sed inclusa folliculo materies si similis sevo, quod ςέαρ Græcis dicitur, *Steatoma* nuncupatur. At contentus intus humor quando colore & consistentia mel refert, *Meliceris* appellatur.

Atheroma quid sit. II. Igitur ATHEROMA est Tumor indolens, cuti concolor, in membrana seu nervosa tunica humorem continens lentum, glutinosum, similem pulti, quæ ex farina in lacte cocta conficitur. Interdum tamen in atheromate juxta humorem pultaceum lapidosa quædam, duraquè corpuscula, & alia veluti sulphuris ramenta inveniuntur. Nonnunquam tanquam mansa essent gallinarum officula, sæpè etiam velut pili complicati tactui occurrunt. Vel dicatur *Atheroma*, Tumor præter naturam propriâ capsulâ comprehensus, ab humorepulti simili, sine dolore, simplicis coloris, nec digitis facilè sedens, nec iis remotis facilè iterum extuberans.

Quid Steatoma. III. STEATOMA verò tumor est præter naturam proprio folliculo comprehensus, à materia sevo simili, ejusdem ubiquè coloris, mollis, ab exiguo principio augmentum sensim sumens, digitis difficulter cedens., iis tamen remotis ad priorem magnitudinem facilè rediens.

QuidMeliceris. IV. At MELICERIS est tumor præter naturam dolore carens, rotundus, in quo inclusus folliculo humor reperitur tenuis, mellis substantiam repræsentans. Differt autem ab atheromate & steatomate meliceris figurâ & humoris substantiâ: Figurâ namquè & rotundior est, & humoris substantiâ tenuior. Proinde meliceris magis quam atheroma extenditur, digitorumquè pressione celerrimè cedit, atque remotis digitis ad pristinum situm pari celeritate redit.

V. Sed qua in parte hi folliculis inclusi tumores

potiſſimum eveniant exponit C. Celſus *lib 7. cap. 6.* Dicens, *atheroma, ſteatoma, & meliceridem evenire poſſe in qualibet corporis parte.* Si tamen materia pulti, ſevo, melli, vel viſcidiori ovi albumini ſimilis folliculo incluſa circa articulos ſubſiſtat, *Ganglion*, nuncupatur.

V I. Cauſa horum tumorum humor eſt pituitoſus, viſcidus, glutinoſus, è cruore huc amandatus, atque in uno magis, in alio minus alteratus; qui folliculo incluſus diu paulatimque increſcit, atque vel atheroma, vel ſtaetoma, vel meliceridem tandem producit, prout materia tunicâ ſuâ incluſa pulti, ſevo, aut melli ſimilis eſt: raro namque aliud quid ei admixtum obſervatur. Horum Tumorum Cauſa.

V I I. Signa porto quibus diſgnoſcuntur & ab aliis diſtinguntur hi tumores; ex deſcriptione illorum nunc tradita ſatis patent. In genere vero tumores cyſti includi palam ſit ex eo, quod mobiles ſint, cutiſque inter tractandum facilè ſeparetur. Atqui fixi quum ſint, carniquè adhærentes, nulla eos involvi membranulâ iudicium eſt. Diagnoſtica. Palam. Claxamente

V I I I. Atheroma, ſteatoma; & meliceris, quandoquidem tumores ſunt folliculis incluſi, vix niſi per manualem operationem curantur; ſiquè inter operandum contingat, quod membranula rumpatur, aut tota non auferatur, fiſtula fere, aut ulcus fædum remanet, quorum difficilis & tarda plerumque curatio. Prognoſtica.

I X. Curationis conſilium tribus hiſce abſceſſum generibus, atheromati viz. Steatomati, & meliceridi commune eſt, ut quod tunica illa continet diſcutiatur, aut medicamentis totum cum ſua tunica exedatur, vel ſuppuratur, aut ſectione auferatur. Triplici hac ratione curatur meliceris, utpote humorem continens liquidiorem. Sed atheroma, humorem continens glutinoſiorem, vel ſectione tolli- Curandi Methodus.

tur, aut medicamentis exeditur seu suppuratur, atqui nunquam discutitur. Steatoma verò nec discuti, nec exedi aut suppurari potest; at solâ manus operâ, *hoc est*, sectione duntaxat curatur, quoniam sevo haud absimilis materies nec resolvi, nec suppurari aut exidi potest, semperque duriore includitur tunicâ.

X. Notandum quoquè hujusmodi folliculis inclusos tumores, si recentes sint ac molles, & resolvi, & suppurari posse, duros verò & inveteratos solâ cheirugiâ curari, Hinc diligenter in eo laborandum, ut singulæ differentiæ discernantur. *Steatoma* quippe durius est, resistitquè tangenti, & basin habet solidiorem. *Meliceris* è contrario facilè subsidet, cedit in se compressa, lentequè dissilit, citò tamen revertitur. *atheroma* est veluti medium inter utrumquè extremum.

Folliculis inclusi Tumores quando & quomodo sint resolvendi.

XI. Igitur hujusmodi Tumor si mollis si, *Resolventibus* erit tentanda curatio imposito scilicet *Emplastro stiptico Paracelsi*, vel *è Ranis cum Mercurio*; vel manè diu fricetur Tumor digitis *salivâ hominis jejuni* identidem madefactis, Cui ratione salis volatilis & spiritum in eâ abundantium vis attenuandi resolvendiquè copiosa inest; vel post Tumoris diutinam frictionem illinatur *Balsamum Peruvianum*, quo solo scribit Barbette se aliquandò moliores hujusmodi Tumores curasse.

XII. Scultetus *post armament chir. observ. 66.* eum in finem valdè laudat *ceratum diasinapios*, quo duas Melicerides resolvisse scribit, alteram in Humero, alteram in Genu, ovum anserinum suâ magnitudine æquantem, quam tamen hoc solo Creato mensis spatio intergrè discussisse refert Ceratum Diasinapios aquapendens describit *c. de meliceride*, & à Spigelio correctum ita proponit Scultetus *Armam. chirug. Tab. 43.*

℞. Salis gemmæ, cerussæ, lytbargiri an. ℥iiij. *ceræ, therebinthinæ an.* ʒij. *Galbani, opoponacis an.* ℥ß. *Pulveris seminis sinapi* ℥ij. *olei veteris* ℥ix. *Aceti acerrimi q. s. M. F. S. A. ceratum.*

Barbette hoc habet Emplastrum.

℞. Gummi sagapeni, ammoniaci an. ℥ß. *Pulv. Euphorbii, rad. Pyrethri an.* ʒß. *Sulphuris* ʒiij. *Olei succini* ʒj. *M F. S. A. Emplastrum.*

Alii laudant id quod sequitur.

℞. Passullarum majorum enucleatarum ℔ß. *Contundantur minutim in mortario, & addendo Pulv. Sem. cumini.* ℥iij. *salis Nitri* ℥iß. *Simul subigantur, & adhibeantur.*

XIII. Alterum curationis consilium est, ut folliculi hi *caustico exedantur*: viz. Cauterium in medio imponatur potentiale; aut si magnus sit tumor multa simul admoveantur cauteria, cumquè Crusta deciderit immittantur penicilli *unguento ægyptiaco* & *apostolorum* illiti, aut *Melle* cum *Mercurio Præcipitato*. Joh. de vigo mensis intra spatium omnes excrescentias idolenter erodit: Accipit *Linteorum usu detritorum & decerptorum* ℥ij. *Medullæ Panis albi* ℥iij *sublimati, tenuissimè pulverisati* ℥j. *aquæ rosarum & plantaginis an.* ℔j. *omnia simul coquit in vase æneo ad consumptionem duarum aut trium partium; dein expressa linamenta exsiccat in furno mediocriter calido, quæ iterum discerpta sevat in vase benè operto ad usum*, qualem ipse ita describit. *Primum Defensivo vicinæ partes muniantur; deinde ulcus qud fecit pyroticum prædictis linamentis impleatur supponatur unguentum de Tutio, vel de cerussa, atque ita persistendum, donec viva appareat caro, tum ulcus melle rosaceo & therebinthina mundandum, &c.* Quomodo Caustico exedantur, Vel Suppurentur.

Nonnulli *arsenico* utuntur & *auripigmento*, sed non nisi summo cum periculo ea usurpantur, quia

acria nimis sunt partesquè subjectas penitus erodunt.

Non desunt quoquè qui parva hujusmodi tubercula transversim incidunt, moxque implent *alumine*, aut *vitriolo usto*, quæ folliculum erodunt simul, & hæmorrhagiam sistunt, vel *oleum* aut *spiritum vitrioli* cum plumaceolis applicant; magna verò cruciatim trajiciunt duplici setone, altero secundum longitudinem, altero per transversum.

Sin ad *suppurationem* tendant hi tumores, quod tamen raro contingit, naturam cheirurgus adjuvet maturantibus fortioribus.

Quomodo per Sectionem & Separationem Atheroma, Steatoma, & Meliceris auferri debeant.

XIV. At verò omnium tutissima curationis methodus est, *tumores hosce per sectionem & separationem auferre.* Fit autem hoc modo: primò tum ad lumen illustre, tum ad cheirurgum quam commodissimè vel in sella, vel in lecto collocandus est patiens; dein atramento signetur sectionis longitudo, quæ sit tanta, quanta est tumoris rotunditas, tum elevanda cutis, quæ incidenda vel simpliciter vel cruciatim, eaquè postea circumquaquè lato specillo, aut scalpelli manubriolo, aut indice digito seperanda, donec integer folliculus appareat, qui tum circa pedunculum resecandus est, simul cum vase tumori nutrimentum adferente, ne vel minima relinquatur folliculi portio, tumorque regeneretur. Quo in casu nota Joh. van horne *in microtechne*, prius arctè vasculum tumorem nutriens esse ligandum, antequam resecetur. Hoc peracto, & folliculum postquam extraxit cheirurgus vulneris labia sunt conjungenda linteolis Emplasticis in cruappositis, &c.

Quod si folliculus jam ruptus sit, aut per se, aut per cheirurgi negligentiam, tum necesse est, ut vel tumor revertatur, vel ulcus remaneat fœdum, & fermè incurabile, nisi cathæreticis absumatur folliculus

folliculus. Plura de modo excidendi hujuſmodi Tumores videri poſſunt apud Fabritium ab Aquapendente *operat. Chirurg. part. 2. lib. 1. cap. 16.* & ſcultetum *armament. cheirurg. Tab. 35.*

XV. Sed hujuſmodi tumor ſi ingentis ſit magnitudinis, magniſquè vaſis, arteriis puta, venis, nervis, adhæreat, ſinendus is eſt aut ſaltem magna in excidendo requiritur induſtria. Ita refert ſcultetus *obſerv.* 88. ſe in externa femoris parte Atheroma ovum gallinaceum magnitudine ſuperant excisione curaſſe. Et ſcribi Petrus de Marchettis *obſerv. medico-cheirurg.* 21. ſe meliceridem majoris oculi anguli, ad pupillam uſquè protenſam, illæſo oculo, cum folliculo extirpaſſe, atque *obſerv. 24. & 25.* duas non minus raras addit hiſtorias; alteram Atheromatis inferioris palpebræ, internâ parte, prope angulum majorem occuli, ab ortu geniti, avellanæ mole, in puella quinquè menſium, ſectione extirpati & ſanati; alteram meliceridis colli prope aſperam arteriam, & venas jugulares externas, in cujus diſſecto folliculo alius ejuſdem generis tumor, ſed minor delituit ſuâ & ipſe membranulâ concluſus. Haud minus rarum fuit ſteatoma in torſo circa finem vertebrarum colli, quod pondus librarum ſeptem excedens, à Joanne Griffonio medico-chirurgo feliciter extirpatum fuit: uti videre eſt apud fabritium Hildanum *cent. 6. obſerv. 16.*

XVI. Cæterum tunicatis hiſce tumoribus propè accedere videntur *propenduli*, qui non exciduntur, ſed funditus amputantur; in puſillanimis filo ad ſtuporem partis conſtricto & relicto, donec tumor decidat; in animoſis ſcalpello. Quod ſi poſt tumoris propenduli abſciſſionem, ſanguis copiosè profluat, aut filum aliquid de radice relinquat, ne recidiva fiat locus candente ferro leviter tangatur, & eſcara ablata, cicatrice obducatur: vel id quod ex radice

Tumores Propenduli quo modo tolendi.

relictum est absumatur admotis cathæreticis, uti *alumine usto* cum *mercurio præcipitato* insperso, vel *unguento basiliconi* admixto, sicquè imposito, &c.

CAPUT X.

De *Ganglio, & Lupia.*

Ganglion quid sit.

I. AD tumorum folliculis inclusorum numerum haud immeritò adjungi solent Ganglion & Lupia. Apparet autem *Ganglio* sæpè in Manuum carpis pedumquè malleolis, in summa cute, nec unquam profundius delitescit; estquè secundum Paulum Æginetam, *nervorum concretio ex percussu & labore proveniens*; & ex Aëtii sententia, *nervi nodosa concretio ac tumor ex plaga aut labore obortus, raroquè spontè proveniens*. Sed perfectior erit descriptio, si dicatur GANGLION tumor corpori concolor, renitens, dolorisquè expers, sed vehementer pressus obtusum quendam doloris sensum exhibens, circa articulos plerumquè, partesquè illorum nervosas & tendinosas, ac sæpius in carpo existens; hinc Nostratibus non ineptè dicitur (*Een Pees knoop.*)

exhibens manifestar inepte impixopiam.

Partes Affectæ.

II. Partes igitur à Ganglio affectæ sunt pleræque corporis partes, præsertim verò motui dicatæ, ut articuli, manus, pedes, brachialia, malleoli: frequentius enim manuum juncturas ac talos occupat, rarius cubitum & caput, &c.

Ganglii Causæ.

III. Causa hujus tumoris est *tendinis* in articulo *Imbecillitas*, ex contorsione, extensione, ictu, labore, aliavè simili causa contracta; cujus occasione fibræ motrices ita distorquentur, ut humores, inter circulandum per minimos porulos, multas obstructiones pro obstaculo offendentes, stagnent inter ten-

dinis debilitati motrices fibras, tandemque ab humoribus ultrà accedentibus propellantur usquè ad membranam, quæ tendinem investit ubi efformatâ sibi cavitate, colliguntur & concrescunt aliquatenus, particulæ viscosiores & glutinosiores, ovi albumen suâ consistentiâ referentes, tenuioribus interim abeuntibus, & ita oritur tumor hic folliculo inclusus, qui *ganglion* nuncupatur.

IV. Equidem alii malunt ganglion oriri ex lympha in partibus articulorum nervosis ac tendinosis ita debilitatis & contorsis extravasata, ac in hujusmodi lentum, viscidum, glutinosumque humorem concreta, quæ folliculo inclusa, atquè in articulo hærens *ganglion* excitat.

V. Signa verò quibus cognoscitur & ab aliis tumoribus distinguitur ganglion sunt quod hujusmodi tumor parvus sit, cuti concolor, inæqualis, tactui renitens dolore vacans; si tamen violenter præmatur, quendam exhibet torporis sensum; non altè, sed sub ipsa oritur cute, atque ad latera tantum movetur, prorsum & retrorsum nequaquàm, etiamsi violenter adigas. Differt à meliceride & atheromate tumoris inæqualitate, & renixu, & quod non orbiculatim velut illa transfertur, sed dextorsum solum & sinistrorsum pro situ tendius affecti flectitur. Signa Diagnostica.

VI. Ganglion porrò cheirurgia *hoc est*, excisione rarò curatur, præsertim si in quodam manus pedisve articulo situm sit: est namque, monente Paulo Ægineta *lib. 6. cap.* 39. periculum si quid illic excidatur, mutilum reddi illud membrum. Prognostica.

VII. Sed Ganglion ut tollatur, imponenda sunt molliendi, attenuandi, & discutiendi vim habentia medicamenta. v. gr. Methodus curandi.

℞. *Emplastri de meliloto, oxycrocei, de mu-*

cilaginibus an. Part. Æq. Olei Petræ tantillum. M. F. S. A. Emplastrum, extendendum in corio

vel

℞. Gummi galbani, ammoniaci, sagapeni in aceto solut. an. ʒß. Emplastri è ranis cum duplicato mercurio ℥ß. M. F. S. A. Emplastrum

Vel

℞. Gummi ammoniaci, sagapeni in aceto solut. an. ℥ß. Liquefiant, hinc addendo sulphuris vini pulverisati ʒij. M. F. S. A. *Emplastrum.*

Eundem in finem conducit *gummi ammoniacum*, vel *galbanum in spiritu vini dissolutum*, atque Emplastri modo impositum. Vel imponatur *emplastrum de ranis cum mercurio*, & *stricta satis ligatura*, quæ impediat, ne viscosi denuò humores affluere, cum aliis concrescere, sicquè ganglion augere queant.

Felix Platerus laudat hoc cataplasma, quo ganglion pugni magnitudine in utroque genu curavit, ut refert *lib. 3. Observationum.*

℞. Rad. brioniæ, iridis nostrat. rec an. ℔ß. *Liliorum alborum rec.* ℥ij. *coctis in aceto fortissimo ad mollitiem, & in mortario minutim contusis, adde. Olei liliorum alborum* ℥ij. *gummi ammoniaci in spiritu vini soluti* ℥iij. *Pulv. Rad. Iridis florent.* ʒij *M. & S. A. Redigantur in formam amplastri seu cataplasmatis.*

VIII. Cum igitur remediis hisce emollitus sit tumor, atterendus tantisper, quoad sub digito cystis frangatur; mox *lamina plumbea argento vivo illita* fortiter ipsi apprimatur, & advinciatur, quæ quod superest tumoris tabefacere & consumere queat. Etiam crebra tantummodo tumoris frictione, humorisque hac illuc distractione non rarò sanatur Ganglion. Et scribit Antonius Chalmeteus *in Enchiridio chirurgico*, se Ganglia in carpo existentia frequenti cum Saliva frictione sæpius curasse, abs-

què aliorum medicamentorum usu.

Reinerus Solenander *consil. Medicin.* 24. sequens commendat emplastrum.

℞. Emplastri Oxycrocei ℥j Gummi ammoniaci. Bdellii dissol. an. ʒij. *Pulv. Rad. Iridis florent.* ℈j. *Lumbricos terrestres vino lotos & dissolutos* No. iij *commixtis omnibus cum pauco Oleo therebintinæ & cera nova F. S. A. ceratum, quod extendatur in corio, applicetur tumori, & fasciâ arctè constringatur.*

Tumore autem cerati ope quodammodo emollito, *addit*; singulis quatuor quinque, sexve diebus solutâ fasciâ, & ablato cerato, tumorem debere suffumigari suffitu aceti acerrimi, cui satureia, origanum, vel similia incocta sunt, affusi pyritidi, vel lapidum molarium fructis candentibus; dein abstersо sudore, compresso attritoquè satis tumori rursus ceratum imponi. Tandem hisce aliquoties factis præcipit, ut tenuis plumbi lamina arctè Ganglio illigetur, qua ulterius consumatur.

IX. Sin vero his modis Ganglion non cesserit, nonnulli volunt ferro resecandum & extirpandum esse. Quorum sententiæ tamen minimè subscribimus, si in manus pedisve articulo existat, ob tendines aliasquè partes nervosas ibidem facilè læsuras. Sed potius sectione tumor aperiatur, atque viscoso educto humore, impositoquè *Balsamo peruviano*, aut *Balsamo sulphuris therebinthinato*, Ulcus porrò curetur.

minimè de ninguna maneira

X. Jobus MeKeranus *observ. chirurg. cap.* 60. prolixe docet, quomodo Ganglion in carpo existens *contusime* curari queat. Viz. manus plana mensæ imponatur, hinc Cheirurgus manu in pugnum contracta bis terve tumorem vehementer contundat, donec cystis findatur, humorque contentus effundatur, qui dein continuo articuli motu, accedente

insuper crebra partis affectæ frictione, facilè resolvitur; præsertim si hoc vel simile linimentum frequenter inungatur.

℞. Olei ceræ, terebinthinæ an. ℥ij. *Philosophorum* ℥vj *Vitellum unius ovi. M. F. S. A. Linimentum.*

Lupia quid sit.

XI. Ganglio affinis est tumor mollis, rotundus, fermè lupini figurâ, sæpius in juncturis sedem figens, qui LUPIA, nostratibus (*Een Vven*) dicitur. Non differt autem tumor hic à Ganglio, eandemque agnoscit causam. Sed cum manus pedisve articulum occupet, *Ganglion* appellatur; atqui circa aliarum partium articulos quum emergat, *Lupia* dicitur.

Lupiarum Species.

XII. Lupiarum species variæ occurrunt: sunt nimirum maximæ, mediocres, parvæ. Aliæ porrò existunt in partibus nervosis, nec procul ab artubus. Quædam oriuntur sub poplite, in brachii flexura, & ejusmodi locis: in omnibus namque proveniunt corporis partibus. Insuper nonnullæ basi latâ sunt, quædam angustâ, aliæ mediocri; omnes tamen in membrana conclusæ.

Lupiæ Curatio.

XIII. Ad curationem vero quod attinet. Materia hæc nec resolutioni, nec veræ suppurationi facile cedit; sed ut humor evacuetur; tumor hic aperiendus est. Quod ut tuto ac feliciter fiat, tumoris magnitudo, situs, latitudo seu densitas, denique & basi seu fundamentum consideretur.

Si igitur magnus sit tumor, vasis majoribus, partibusve nervosis ac tendinosis proximus, sinendus is est ob periculum, quod ex apertione facile consequitur.

At si parvus sit, in quacunque parte fuerit, sæpe resolvitur comprimendo, digitis saliva madefactis identidem fricando, frangendo tamen cystim seu folliculum, quo includitur, ut hinc illinc effusus

humor diſpergatur, & dein naturæ ipſius beneficio diſcutiatur, reſolvaturque.

Quod ſi Lupia eo in loco ſit, in quo validam compreſſionem facere non liceat, ut in facie, thorace, ventre, gutture, ſimilibuſve locis, emplaſtrum aliquod in ganglii curatione præſcriptum apponatur, quod reſolvendi vim habeat.

Scribit Riverius *in obſerv. Communicatis à Dioniſio Pomaret*, Lupias reſolutione curatas fuiſſe *foliis acetoſæ charta madida involutis, & ſub cineribus coctis*, quæ poſtmodum cum cineribus per cribrum trajectis incorporabantur in formam cataplaſmatis, calide applicandi.

Sin Lupia mediocris ſit, neque in articulo exiſtat, tollatur exciſione, ut atheroma, ſteatoma, vel meliceris.

Quod ſi baſin habeat anguſtiorem, infima illius pars ligetur, non aperiatur. Neque ſecetur; atque ſingulis diebus ligatura conſtringatur, donec alimentum ei omnino detrahatur, ſicque Lupia ſponte decidat.

CAPUT XI.

De Scirrho.

I. SCIRRHUS græcis & latinis ita dictus, arabibus *ſephiros*, hoc eſt, *lapidoſum apoſtema*, Aliis *durus tumor* vocatur. Eſtque tumor durus, renitens, doloris expers, cum ſenſu aut exiguo, aut prorſus nullo, ex craſſo, viſcido, lento & auſtero humore genitus. Scirrhus quiſit.

II. Hunc autem tumorem ab humore melancholico, aut pituitoſo, aut ſimul ab utroque originem habere, non ſine ratione cenſuerunt veteres. *Humorem* namque *auſterum*, ſanguinem facilè in Scirrhi Cauſæ.

aliqua parte fundentem, simulque lympham vehementer coagulantem, *præcipuam* existimamus *Scirrhi Causam.*

III. *Austerum*, hoc est, *acidum potentius* ac *validius* nos accusamus, sive in cruoris massa genitum, & ad partem aliquam propulsum, in eaque collectum & concretum; sive relictum ex alio tumore nimis tardè, negligenter, vel malè curato, quapropter facilè in magis austerum desinere potest scirrhus, ac in cancrum degenerare; qui tandem ob summam & pertinacem austeritatem vim corrosivam nactus exulceratur, atquè incurabilis redditur.

IV. Igitur scirrhus aliquando est primarius, fitquè à principio, nullo præternaturali tumore præcedente; quum nimirum humor ille austerus, sanguinem fundens, limphamquè coagulans, in aliqua parte congeritur, minimisquè ejusdem meatibus inhærens tumorem hunc excitat. Congeritur autem humor crassus, viscidus, austerus in partibus, vel propter malam victus rationem, vel ob hepatis, lienis, aliûsve visceris discrasiam, vel ob hæmorrhoidum aut mensium suppressionem, adjuncta partis affectæ imbecillitate, qua vitiosi hujusmodi humores in sanguine rudundantes facilè suscipiuntur.

V. Sed nonnunquam symptomaticus est scirrhus; viz. qui malæ phlegmonis, erysipelatis, aliorumve tumorum curationi succedit, uti non rarò fit cheirurgi imperitiâ, quod præter modum usus fuerit narcoticis, aut nimium refrigerantibus, vel immodicè resolventibus, quibus tenniores homorum particulæ discutiuntur, solis crassioribus viscidioribusquè remanentibus, atque in parte induratis.

VI. Haud ineptè ergò scirrhus dividitur 1. in

primarium, verum, exquisitum, & symptomaticum, illegitimum, spurium; qui magis propriè *tumor scirrhosus* nominatur. 2. In purum, & impurum; qui fit, quum humori viscido, crasso, austero, scirrhum facienti admisceatur alius humor, unde *scirrhus* dicitur *phlegmonodes*, *œdematodes*, *erysipelatodes*.

VII. Distinguitur porrò scirrhus ab aliis tumoribus hisce signis. A phlegmone, dolore Ab erysipelate, duritie & calore. Ab œdemate, tactus renitentiâ. A tumoribus aquosis & flatuosis, quod hi percussi sonitum edant, scirrhus verò minimè. A struma, ganglio, lupia, aliisque folliculis inclusis tumoribus, sua immobilitate. Denique à cancro, quod in cancro dolor adsit pungitivûs, scirrhus autem dolore caret; dein cancer citius augetur scirrho, quia Materia ejus est magis mobilis. Diagnosis.

Atqui deprehenditur scirrhus ex duritie summa, immobilitate, omnisquè doloris absentia. Et ejusmodi scirrhosi tumores non tantum in partibus consistunt externis, sed internis quoque, ut in hepate, liene, pancreate, utero, aliisve.

VIII. Cæterum Exquisiti scirrhi nullam admittunt curationem, atque remediis quandoquè ita efferuntur, ut in cancrum transmutentur. Verum scirrhosi tumores, in quibus aliquis, etsi valdè obscurus, superest sensus, aliquando, licet admodum difficulter, Curationem suscipiunt. Sed lividi coloris scirrhus valde periculosus est, & sæpius in cancrum degenerat. Prognosis.

IX. In curatione haud neglecta legitima rerum nonnaturalium dispensatione, usurpatisque humores crassos, viscidos, austeros præparantibus ac expurgantibus remediis, applicentur leviter emollientia, attenuantia, incidentia resolventia. Fugiantur tamen nimis vehementer emollientia, Indicationes curativæ.

ne tumor in ulcus cancrosum abeat Vid. Fabrit. Hildan. *cent.* 1, *observ.* 89. Immodicè quoque discutientia caveantur, ne crassiore tantum humoris substantia remanente discussa tenuiore, tumor reddatur incurabilis. Validioribus namque adhibitis digerentibus, primis diebus cura procedere videtur: sed quod remanet, id insanabile omnino evadit, quod resoluto tenuiore, crassum restitet lapidosum. Leviter igitur emollientia & resolventia, nec non austerum humorem mitigantia tumori applicentur, quale est *emplastrum de ranis cum* aut *sine Mercurio.* Idem efficiunt *gummi in aceto soluta*, quæ emolliunt simul, & resolvunt vel.

℞ *Gummi ammoniaci, galbani, sagapœni in aceto solut.*
Styracis liquidæ an. ʒiß.
Emplastri de meliloto, de Mucilaginibus an. ʒij.
M. F. *S. A. Emplastrum.*

Barbette commendat emplastrum, & cataplasma.

℞ *Gummi galbani, ammoniaci, opponacis in acet. Sol. an.* ℥j.
Flor. sulphuris, myrrhæ rubræ an ℥ß.
Camphoræ ʒj.
Olei liliorum alborum, axungiæ amatis an. ʒvj.
Ceræ q. s. M. F. *S. A. emplastrum.*

℞. *Rad. althææ rec.* ℥iij.
Iridis ℥j.
Fol. brassicæ, parietariæ, malvæ;
flor. camomillæ, meliloti an. Mj.
seminis lini ℥ij.
Coctis in aqua pura ad mollitiem, & minutim contusis, adde
stercoris Caballini rec. ℥ij. *cæparum coctarum* ℥ß.
Axungiæ porci, olei chamæmelini an. ℥j.
M. F. *S. A. cataplasma.*

X. Sed priusquam admoveatur emplastrum vel

cataplaſma, non nulli ſcirrhum foveri volunt decocto aliquo emolliente. Alii deſiderant Suffitum ex aceto forti & ſpiritu vini ſuper lapidem molarem, pyritem aut laterem candentem effuſis: ſic namque viſcidum craſſumque humorem incidi, attenuari, & reſolvi cenſent. Mox per intervalla repeti volunt emollientia, hiſquè ſuccedant reſolventia ad reliquam portionem, quæ ſimul evacuari non potuit, abſumendam; atque ſic cercilii filio ſcirrhum ſanavit Galenus. Verum enim vero etſi acetum craſſos humores diſſolvat, excicetque, quoniam equidem *auſterum*, hoc eſt, *acidum potentius* & *validius* hic peccat, videtur mihi frequentem nimis aceti uſum hunc affectum augere poſſe, adeoquè uſus ejus ut mediocris ſit, neceſſe eſt, id quoque monente Fabritio Hildano *cent.* 6. *obſerv.* 75.

XI. Itaquè inter remedia ſcirrho imponenda præſtant *leviter emollientia*, & *reſolventia*, nec non *auſterum humorem mitigantia*, ita tamen ut toto curationis decurſu conjungantur, modo unius, modo alterius quantitatem augendo. *ſuppurantibus* verò nunquam, utendum quoniam quæ exulcerationem, vel etiam minimam tumoris excorationem promovent, facilè tumorem ſcirrhoſum in ulſus malignum & cancroſum degenerare faciunt.

XII. Sunt qui *exſciſſionem* vel *inuſtionem* tentant, ſed nimis audacter, niſi proprio contineatur folliculo, tuncque ſcirrhi nomen talis tumor minimè meretur. At quam periculoſa ſit ſcirrhoſi tumoris exſciſſio docet Fabritius Hildanus *cent.* 3. *obſerv.* 28. exemplo cujuſdem, qui, cum ipſi excidendus eſſet tumor ſcirrhoſus ex interna femoris parte, inter operandum animam DEO reddidit. Inſuper docet idem *cent.* 2. *obſerv.* 80. quomodo incipiens mammarum ſcirrhus ex lacte coagulato fuerit ſanatus. Et *cent.* 3. *obſerv.* 79. ſcirrhi gra-

vissimi in carpo curationem tradit. Quemadmodum *cent. 2. observ.* 49. scirrhi lienis compendiosam describit curationem.

CAPUT XII.

De Tumore Aquoso.

Aquosus Tumor quid sit.

I. MArcus Aurelius severinus *synops. cheirurg. l. 1. p.* 48. *aquosum tumorem* definit, quod sit *serosi & aquosi humoris in aliqua corporis parte præter naturam collectio, cum ejusdem partis secundum quantitatem excessu.* Sed potius dicatur TUMOR AQUOSUS aut SEROSUS, humoris aquosi seu serosi in aliquo corporis membro collectio, mollis, sine dolore, digitis facile cedens; at illicò resiliens.

Quomodo fiat.

II. Redundantia igitur serosæ humiditatis in corpore huiusmodi tumoris causa est, orta ob læsam sanguificationem, quà loco laudabilis, dulcis, ac balsamici sanguinis, cruor generatur vitiosus, vappidus, aquosus; qui crudas, quibus scatet, humiditates in aliquam corporis partem effundit, in qua eæ tumorem hunc per congestionem excitant.

Diagnosis

III. Distinguitur vero tumor aquosus 1. ab Oedemate, quoniam dum comprimitur comprimentis vestigium ac fovea in eo non relinquitur, ut in Oedemate. 2. à tumore flatuoso, quod percussus sonum non edat, veluti flatuosus tumor. 3. A phlegmone & erysipelate, quia istis in tumoribus dolor adest, minime autem in tumore aquoso. 4. A scirrho, quoniam tacui non renititur, veluti scirrhus.

IV. Signa porro quibus cognoscuntur aquosi tumores sunt, quod ii legitimo ac exquisito oedemate sint laxiores, molliores, minusque tactui renitentes, quamvis prementis digiti vestigium non re-

maneat, ſicut in oedemate. Inſuper ſi percutiantur vel premantur aquoſi tumores, inſtar murmurantis aquæ ſonitum reddunt. Cæterum minus turbidi ſunt oedemate, & ſi quis ad lucem ipſos intueatur, perlucentes & ſplendidi apparent. Denique perculiare hujuſmodi tumorum ſignum eſt, quod cum pruritu fiant; ob ſalſedinem ſcilicet; quæ ſeroſæ adeſt humiditati.

V. Tumores aquoſi, qui ob viſcerum quorundam dyſcraſiam, atque adeo læſam ſanguificationem fiunt, periculoſi ſunt, non ratione tumoris, ſed ratione principum partium affectarum: ii autem qui à nullo viſcerum vitio foventur, periculoſi non ſunt. Difficulter tamen curantur omnes aquoſi tumores, inprimis circa articulos, & in illis. Prognoſis

VI. Curatio aquoſi tumoris eadem fere eſt ac œdematis, & tumoris flatulenti. Conſiſtit nimirum in ablatione cauſarum. Eſt autem cauſa humiditas tum univerſalis, in toto corpore redundans; tum particularis, quæ ipſum parit tumorem. Hinc duplicem quoque ſibi ſcopum proponit curandi methodus: unum qui ſeroſitatibus in toto redundantibus ſeſe opponat: alterum, qui humiditatem tumorem facientem evacuet. Seroſitates in toto redundantes amoventur rectâ & legitimâ rerum nonnaturalium diſpenſatione, nec non generalibus uſurpatis remediis, quæ antecedentem hanc materiam emendare ac evacuare poſſint, haud ſecus ac de œdemate curando diximus. Scopi Curativi.

VII. Equidem conjuncta cauſa è parte affecta evacuabitur topicis admotis digerentibus, exſiccantibus, reſolventibus. v. gr.

℞. Emplaſtri de meliloto, de cumino de mucilaginibus, an. ℥ß. Pulv. Caſtorei ʒß. M. F. *S. A. Emplaſtrum, extendendum in corio.*

Barbette eundem in finem ſequentia commendat.

℞. Thuris, mastichis, myrrhæ an. ℥ß. *Stercoris caprili* ℥iß. *Sulphuris vivi, salis communis. Sem, Cumini an.* ʒiij. *Camphoræ* ʒß. *Therebinthinæ & ceræ q. s. M. F. S. A. Emplastrum.*

℞. Stercoris vaccini ℥ß. *Columbini* ʒij. *Sulphurii vivi* ℥ß. *Salis Nitri* ʒij. *Mellis, aceti an.* ℥iß. *Farinæ fabarum* ℥ij. *Baccar. Lauri, sem. Cumini an.* ℥ß. *Olei anethini, nardini an.* ℥j. *vini albi gallici q. s. M. F. S. A. cataplasma.*

Alii laudant ea quæ sequuntur

℞. Salis nitri ʒx. *Piperis, baccar: Lauri an.* ℥j. *Olei Laurini* ℥vj. *ceræ q. s. M. F. S. A. Linimentum.*

℞. Sem. Sinapi, urticæ, sulhpuris vivi, spumæ maris, Bdellii. Rad. Aristolochiæ rot. an. ℥j. *Gummi ammoniaci, olei veteris an.* ℥ij. *M. F. S. A. ceratum.*

Sed præter descripta nunc medicamenta, omnia illa quæ in œdemate & tumore flatuoso curandis exposuimus, huc quoque referri possunt.

VIII. Quod si nec ita tumor aquosus cedat, aperiendus est scalpro, seu potius potentiali cauterio, ut de oedemate docuimus.

Insuper ad aquosos tumores curandos, consulendum sæpè ut *thermas calidas* adeant Ægri, *aquisgranenses* puta, *aliasve sulphureas & aluminosas*, quæ humiditates potenter discutere, suâque caliditate debilitata viscera simul roborare queant.

CAPUT XIII.

De Hidrocephalo.

I. AD aquosos tumores quum abscribi soleant hydrocephalus, hydromphalus, & hydrocele, tumores scilicet manu quoquè Cheirurgi curandi,

de iis ut in specie quædam dicamus ordo postulare videtur.

Hydrocephalus igitur *aquosum capitis apostema*, seu *aquositas quæ in capite reperitur* dici consuevit. " Congregatur autem interdum, inquit manardus „ *Epistol. Med. lib.* 7. *Epist.* 2. „ in capitibus præ„ sertim puerorum aqua in medio aut cutis, aut pe„ ricranii, aut hujus & ossis, quam ὑδροκέφαλον Græci vocant. Pariter Galenus aquam in capite extra cranium interdum esse admittit, tuncque mollem apparere tumorem; aut quandoquè sub cranio existere, neque tum foris conspici; vel nonnunquam utrobiquè inesse. Asserunt porro nonnulli, ejusmodi morbum nequaquam fieri, neque inchoari, nisi in recens natis puerulis, idque ex morbi hujus causis ritè pensiculatis constare putant, nihilominus tamen observatum fuit, pueros septem, octo, decem, duodecim annorum hoc affectu laborasse. Hydrocephalus. quid sit.

II. Est autem HYDROCEPHALUS tumor aquosus, vel totam exteriorem capitis partem, vel majorem ejus portionem occupans; hinc quibusdam haud immeritò *Hydrops capitis* appellatur.

III. Causa itaque hujus affectus est humor aquosus in toto corpore redundans, hinc in capitis partes; exteriores plurimum, effusus qui, nonnunquam serosus, aliquando pituitosus & subcruentus, semper verò lentus ac subviscidus existit. Hydrocephali Causa.

IV. Cæterum quatuor hujus affectus enumerari solent differentiæ desumptæ ex sede diversa. Aliquando namque aquosus humor inter cutem consistit & pericranium, tuncque mollis est tumor, doloris expers, eique impressa digitorum inhærent vestigia. Nonnunquam pericranium inter & cranium humor colligitur, estque tumor magno cum dolore, neque tam facilè tactui cedit. Aut inter cranium & crassam menyngem; Vel sub menyngibus in ipsius Partes affectæ, &c.

cerebri ventriculis humor continetur, atque tum foris nulla tumoris mollities est, sed suturarum cranii dehiscentia sentitur, quemadmodum visum fuit in bienni puella, cujus meminit Andræas Vesalius, intra cujus cerebri ventriculos novem propè aquæ libræ deprehensæ fuerunt; uti refert *Humani corp. Fabric. lib. 1. c. 5.*

Prognosis. V. Equidem aquosus humor si extra cranium hæreat, hydrocephalus aliquando curatur, nisi ob tenellam patientis ætatem remedia adhiberi nequeant. Sed sub cranio, vel ipso in cerebro si humor collectus sit, lethalis est affectus: hinc rectè ait J. C. arantius *lib. de tumor pr. nat.* „*caput.* 1. eorum, qui ab interna causa Hy„drocephalo corripiuntur, & præcipuè altius latitante malo, neminem evasisse vidi. Si apoplexia aut lethargus accedat, mors præ foribus est.

Hydrocephali Curatio. VI. Ut autem tollatur hic affectus, antecedentes causæ primo sunt removendæ. Quem in finem circa victum, resquè cæteras nonnaturales, & circa Remedia universalia, si ægrotans adultus si, eadem conveniunt, quæ pro œdemate curando proposuimus. Sin vero infans sit, nutrix parcè tenuitequè vivat, & siccantibus utatur, humectantia fugiat, ac parum bibat; dein curandum ut tum infanti tum nutrici alvus semper libera sit.

VII. Sed ad continentem causam ex parte læsa tollendam, duplex occurit curationis methodus. Altera est, quæ topicis convenientibus absquè manuali operatione omnem humiditatem absumit. Altera vel unicâ incisione, vel pluribus scarificationibus aquosam materiem educit. Prima curationis methodus sanè tutior est, in puerulis præsertim natu minoribus; atquè poros cutaneos aperientibus, materiamquè conjunctam attenuantibus & resolventibus

Prima Curationis methodus.

solventibus perficitur, sub quacunquè formâ capiti applicentur. ex. gr.

℞ *Rad. calami aromat.* ʒiij.
Fol. Betonicæ, majoranæ, salviæ, rosmarini,
Summ. anethi an. Mj.
Flor. stœchados arab. Mjß.
Bacc. Juniperi. ℥ß.
Sem. cumini. ʒiij.
Cerevisiæ tenuis vel *Vini albi gallici* ℔iiij.
Coq. S. A. in diplomate pro fotu.

Hoc fomentum cum pannis laneis capiti calidè admoveatur, ac identidem renovetur, exactè interim cavendo, ne unquam refrigeretur. Et quia sæpe id prohiberi nequit, hinc fomenti loco capiti imponatur *cucupha* ex *foliis majoranæ, Betonicæ, salviæ, calamenthæ, floribus stæchados, lavendulæ, rosis rubris, nuce moschata, &c.* quæ sæpius permutetur.

VIII. Malunt alii totum caput linimento inungere,

℞ *Olei cucumeris asinini.* ℥j.
Rutæ anethini an. ℥ß.
Absynthii stillat. gut. xv.
M. F. Linimentum.

Eiquè inunctione factâ mappam probè calefactam, vel modo laudatam cucupham imponere.

In adultioribus haud inutiliter *spiritu vini calido* caput fricari solet, quod tamen non temerè in infantibus tentandum.

J. B. Cortesius laudat unguentum à Foresto descriptum & probatum, quo spatio trium dierum, in puero quindecim dies nato hydrocephalum se curasse refert,

℞ *Pulv. absynthii.*
Flor. camomillæ aut *meliloti an.* ʒij.
Butyri recent.

Olei camomillæ aut *anethini an.* ℥iiij.
Ceræ parum q. s.
M. F. S. A. Unguentum.

Alii cataplaſma ex cephalicis in vino coctis compoſitum, & capiti applicatum multum laudant.

Cataplaſma ex *cochleis cum decocto cephalico minutim contuſis* extollit avicenna, eoque ægram ſe ſanaſſe refert Carolus Piſo.

Altera Curationis Methodus, quæ Manuali operatione peragitur.

IX. Sed remediis hiſce ſi morbus non cedat, ad alteram curationis partem, cheirurgiam puta, deveniendum eſt, quæ proponitur ab Ætio & ,, Paulo Ægineta, dicendo: quod ubi aquoſa ,, materia inter cutem & pericranium, vel inter ,, pericranium & cranium continetur, & quando ,, tumor parvus eſt, apex ipſius unica inciſione ,, per diametron à parte poſtica ad anteriorem ,, ducta incidendus. Si vero materia inter peri- ,, cranium & cranium contineatur, & tumor ma- ,, jor ſit, duas per medium ſe mutuo ſecantes, ,, crucis inſtar inciſiones moliemur vel triangula- ,, ris formæ. Sin grandior adhuc ſit tumor, ter- ,, nas literæ H figuram æmulantes, aut etiam ,, plures juxta tumoris magnitudinis proportionem.

emulantes. imitando.

X. Equidem curatio hæc, quæ per inciſionem fit, quamvis à graviſſimis deſcripta ſit auctoribus, cum vix tuta ſit, mihi non probatur; atque de periculoſa illa hidrocephali apertione teſtatur Fabritius Hildanus *cent.* 3. *obſ.* 17. imprudenter illos agere, qui in hydrocephalis multa promittunt, ſectionemque tentant. Si tamen per impoſita exſicantia & reſolventia medicamenta aquoſus humor abſumi nequeat, atque adeò cheirurgia requiratur, præſtat in pluribus capitis locis maximè tumidis (cavendo à muſculis temporalibus) cum phlebotomo parvas facere inciſuras, quales in venæſectione, aut partis poſt appoſitas cucurbitulas ſcarificatione fieri ſolent: Deinde mappæ ſiccæ ac probè calefactæ im-

ponantur, quæ identidem, quoties à suscepto humore seroso madefactæ sunt, permutentur, usque dum omnis aquositas ablata, & hydrocephalus sanatus sit.

XI. Alii causticis capitis cutem aperire, vel actuali cauterio inurere, quinque, sex, pluribusve in locis suadent: sed videtur talis cheirurgia meritò suspecta, & ob cerebri vicintatem admodum periculosa. Atqui potius usu venirent vesicatoria, fonticuli, setacea.

XII. Si sub cranio, viz. crassam menyngem inter & cranium, vel sub menyngibus ipso in cerebro hæreat aquosus humor, nulla tentanda cheirurgica operatio, sed per sola topica est procedendum, & reliquum opus naturæ committendum: rectè namque inquit Ambrosius Pareus *cheir. lib. 7. cap.* 1. ex tumore & humore intus sub cranio contento neminem convaluisse vidi. At de variis, nec non monstrosis hydrocephalis videantur schenKius *obs. medic. libr.* 1. *p. m.* 10. 11. 12. fabritius hildanus *cent.* 1. *obs.* 10. *cent.* 3. *obs.* 17. 18. 19. *cent* 4. *obs.* 10.

CAPUT XIV.

De Hydromphalo, & Hydrocele.

I. HYDROMPHALUS seu AQUOSUS UMBILICI TUMOR est tumor ille, qui ob aquosæ materiæ intra umbilicum collectionem oritur ac fit, & à Nonnullis *Umbilici procidentia* nominatur. Hydromphalus.

II. Quæ verò sit hujusmodi tumoris causa, indicare videtur Aëtius, dicens: „ procidunt pueris umbilici, dum aut in diuturno ejulatu, & „ multum distenduntur, aut ex plaga, aut casu. Sed „ fit tumor hic, ex aquoso humore peritonæum inter & rugosam umbilici cutem collecto, hinc umbilicum ita distendente. Ejus Causæ, Signa &c.

in diuturno ejulatu. en un continuo lloro

III. Signa verò quibus dignoſcitur hic tumor ſunt manifeſta, quoniam umbilicus turgidus & prominens apparet, taliſquè tumor laxus eſt, & ſi prematur, quædam aquæ fluctuatio perſentitur, atque ad digitorum compreſſionem neque minuitur, neque increſcit, neque occultatur, appoſitoque lumine perſpicuus apparet.

IV. In puerulis hujuſmodi tumor facilè curari ſolet, eſtque ferè ſine periculo. Topica imponantur, quæ exſiccandi & reſolvendi vim habent, quæque in aquoſi tumoris curatione modo propoſuimus, ac in aquoſæ herniæ tractatione porro proponemus.

Hydrocele.

V. HYDROCELE autem tumor eſt aquoſus, qui ſcrotum replet, dilatat, diſtendit; unde & *aquoſa hernia* dici conſuevit.

Ubi aquoſa materia colligitur.

VI. Colligitur aquoſa hæc materies non fluctuans in ſcroto, inter darton, tunicam & cutem, neque darton inter & erythroidem membranam; ſed inter erythroidem ſeu vaginalem & albugineam ſeu nerveam membranam, tanquam intra ſacculum concluditur.

& quomodo.

VII. Accidit hic tumor frequenter cum hydrope aſcite, ſeroſitatibus ex abdominis cavitate per peritonæi proceſſus ſolitò laxiores in ſcrotum affluentibus, & ſpatium illud, quod tunicam vaginalem inter & albugineam eſt, replentibus ac diſtendentibus, hinc ut teſticuli in aquis fluctuare videantur. Aliquando etiam fit hydrocele ſine hydrope aſcite, quando aquoſa materies ob læſam ſanguificationem toto in corpore redundans, tum per vaſa ſanguinea, tum per lymphæductus intra proximas teſticulorum membranas deponitur, quæ ibidem congeſta ſcrotum ſenſum diſtendit, atque tumorem hunc efficit.

Diagnoſis

VIII. Facilè verò dignoſcitur, & ab aliis tumo-

rum generibus distinguitur hydrocele. Sensim namque sine magno dolore augetur tumor, gravis est, seu ponderosus, vitreâ fere claritate pellucidus, quod opposito candelæ lumine facilè cognoscitur: presso quocunque modo scroto aqua undique movetur, nisi forte nimia copia universi scroti capacitatem distendat & occupet. Rarissime tamen in abdomen compelli potest, uti omentum, vel intestinum; quia tumor scroti aquosus sæpius oritur peritonæi processu recte sese habente & minime relaxato: alioquin enim in abdominis cavitatem facile compelli posset aqua, uti cernitur si accidit hydrocele cum hydrope ascite.

IX. Differt igitur aquosus scroti tumor ab hernia intestinali, quoniam in hernia aquosa tumor fere semper ejusdem magnitudinis est, & nunquam ex toto remittit, quod contrarium accidit in intestinali. Differt etiam ab hernia omentali, quoniam inguen in hydrocele plerumque secundum naturam sese habet, quod non evenit in omentali. Distinguitur itidem ab hernia ventosa, *hoc est*, scroti tumore flatuoso, quoniam in eo tanta non cernitur pelluciditas, quam in tumore aquoso, & subito fit.

X. Hydrocele porro pro causarum varietate nunc magis nunc minus periculosa est; quæ enim cum hydrope conjungitur, non curatur, nisi sanato prius hydrope, ejusdemque causâ ablatâ. Nam licet aquosus humor vel discutiatur, vel scroti apertione evacuetur, novus tamen rursus affluit. Si vero causa aquam generans minus gravis sit, facilius curatur. Equidem inveterata hydrocele, ne testes corrumpantur, haud inmerito suspecta est. Prognosis

XI. In curatione autem herniæ aquosæ, universalibus ad tollendas causas antecedentes haud neglectis, ut de oedemate, nec non de tumore tum flatulento, tum aquoso curandis dictum fuit; vel Medendi Methodus

topica ſcroto prætumido applicentur calida, ſiccantia, reſolventia, digerentia, contentam adeo in eo aquoſitatem abſumentia; vel ſcroti quocunque modo apertione aquoſa materies educatur.

XII. Fallopius *tom. 2. tract. de tumor. p. n. cap.* 34. haud abs re duplicem ſtatuit herniam aquoſam; unam, in qua dilatato nimium peritonæi proceſſu, aqua ex abdominis cavitate in ſcrotum deſcendit, adeoque fluere & refluere poteſt: hæc autem non curatur, niſi prius ex abdomine omnis educatur aqua. Altera herniæ aquoſæ ſpecies eſt, in qua nimium non aperto peritonæi proceſſu, aquoſa materies per extrema tum ſanguineorum, tum lymphaticorum vaſculorum oſcula in ſcrotum, vaginalem inter & albugineam teſticuli tunicam, effunditur. Atque in hac ſpecie topica medicamenta calida, reſolventia, & digerentia adhibita multum proſunt, eaque ſemper experiri oportet, priuſquam ad ſcroti apertionem veniamus. v. gr.

℞. Rad. cucumeris aſinini ℥j. *fol. calamenthæ, abrotoni, rutæ, Sum. Anethi, flor. camomillæ, Roſar. rubr. an.* Mj. *Sem. cumini* ʒvj. *coq. in aquæ puræ & vini albi an. p. æq. ad* ℥xxx. *colatura ſit pro fomento.*

Magnæ quoque efficaciæ talia dicuntur medicamenta, ſi *aceto* inquoquantur.

℞. Rad. cucumeris aſinini bacc. Lauri ſem. cumini, agni caſti an. ℥ß. *fol. Lauri, rutæ, roſmarini an.* Mj. *Decoq. in aceto ad* ℥xxx. *colaturâ pars affecta cum ſpongia foveatur.*

Vel fomentum fiat ex *lixivio cinerum ſarmentorum vitis*, in quo ſimilia cocta ſint, nec non *ſal*, *ſulphur*, aut *alumen* liquatum fuerit.

Etiam litus hîc multum proſunt. ex. gr.

℞. Olei cucumeris aſinini ℥j. *Rutæ, laurini an* ℥ß. *Cumini ſtillat. Gutt.* x. *Miſceatur pro linimento.*

Laudant alii cataplaſma ex *ſtercore vaccino* mixtis *cineribus Plantarum digerentium*, aut *ſeminibus rutæ, viticis cumini*, *baccis lauri*, *juniperi*, ſimilibus.

Nonnulli imponi volunt *emplaſtrum de meliloto*, *de cumino*, vel ſimile.

Scoltzius *conſil. Medecin.* 131. Vehementer laudat id, quod ſequitur.

℞. *Rad. cucumer. Aſin. rec. contuſ. & in aceto ſcyll. macer.* ℔j. *Mellis deſpumati* ℔ij. *Miſceantur, & bulliant in cerati conſiſtentiam, addendo in fine ſem. cumini ſubt. pulv.* ℥iiij. *M.* F. S. A. *Emplaſtrum.*

XIII. Sin his, ſimilibuſve remediis tumor reſolvi nequeat, ad Cheirurgiam, *hoc eſt*, ſcroti apertionem veniendum. Quo modo autem & ordine ſcroti apertio inſtituenda ſit, docent Paulus Ægineta *lib.* 6. *cap.* 62. & C Celſus *lib.* 7. *cap.* 18.

Nonnulli ſcalpello ſcrotum aperire ſolent, cui tamen methodo vix aſſentimur, quoniam id ex collecta aqua diſtentum admodum, & flaccidum difficulter conſolidatur; atque non raro ob partis affectæ poroſitates obſtructas, ſpiritumque per eam radiationem valde imminutam gangrena accedit.

Alii hanc apertionem cauſtico, vel ignitis ferramentis efficiunt, atque apertum diu ſervant foramen cannulâ immiſſâ argenteâ vel plumbeâ.

Quidam ſcrotum aperiunt, acum filum duplicatum vel quadruplicatum ducentem ſetacei in modum trajiciendo, & quotidie bis terve protrahendo.

Avicenna in inguinis regione candentibus ferramentis inurit, ut pars corrugetur, ne aqua iterum deſcendere poſſit.

Sed potius ſcrotum aperiatur acu perforatâ barbetianâ, vel blocKianâ, ſicque aquoſa educatur materies. Atque hac methodo ſæpius hydrocelen curavimus, eduximuſque aliquando ex ſcroto tres,

aliquando quatuor aquæ libras. Etiam nunc inter mortales verſatur Vir ſeptuagenarius, cui ſingulo præter propter biennio ſcrotum perforatâ acu aperiri ſolet, ad collectam in eo aquam evacuandam. Similiter Fabritius Hildanus *cent.* 4. *obſ.* 66. ſcribit, ſe noviſſe Virum ſexagenarium, cui ob herniam aquoſam ſingulis annis ſcrotum ex inferiore parte perforabatur, & ſeroſus humor evacuabatur, ac poſtea ad cicatricem ulcus perducebatur: additque hominem illum ad ſummam perveniſſe ſenectutem. Equidem circa ſcroti apertionem utiles quaſdam admonitiones & obſervationes proponit idem hildanus *cent.* 4. *obſ.* 65. 66. 67. 68.

CAPUT XV.

De Bubone.

I. HIppocrates magnas in emunctoriis ſitas glandulas vocat *bubones*, traducto nomine ab affecta parte, quandoquidem illarum inflammatio *bubo* nuncupari ſolet. Ita Galenus *lib.* 2. *ad glauconem cap.* 1. & *de differ. febr. lib.* 1. *cap.* 5. inquit, *bubo eſt glandularum ſeu glanduloſarum partium inflammatio.* Et *lib.* 11. *de meth. med.* ait, *bubonem eſſe affectionem corporis glandoſi, & quandoque peſtiferæ febri aſſociari.*

Bubo quid ſit. II. Eſt igitur BUBO inflammatio, ſeu potius tumor præter naturam glandularum rubicundus, dolens, renitens, ex impuro ſanguine criticè in illas expulſo ortus. Hinc pars affecta in bubonibus ſunt plerumquè glandulæ pone auriculas, ſub axillis, aut in inguinibus ſitæ: aliis namque in glandulis vix unquam aut ſaltem raro bubones fiunt.

Buborum Differentiæ. III. Hujuſmodi verò glandularum tumoris quædam dantur differentiæ. Enimvero minor ſi ſit tumor, minuſque dolens, facilè tamen ſuppuretur *phyma*

dici consuevit. Sin ad erysipelatis naturam magis accedat, neque facilè suppuretur, quin potius discutiatur, *phygetion* appellatur. Si sub maxilla existat *panus*; atqui post auriculas *parotis* nominatur.

IV. Insuper bubones alii critici sunt, alii symptomatici, & horum alii contagiosi, alii non contagiosi. Qui contagiosi alii pestilentes sunt, quia pestilentes sequuntur febres, atque vulgo *bubones maligni* seu *pestilentiales*, belgis (*Pest Buylen*) nuncupantur. Alii non sunt pestilentes, qui *venerei* seu *gallici bubones*, nostratibus (*Clap-Ooren*) appellantur, cum à gallica lue proveniant.

V. Generalis ergo bubonum causa est sanguis vitiosus, acescens, dictas in glandulas naturæ robore expulsus; qui illic hærens, cum propter abundans *acidum* sanguinis formam amiserit, atque suppuretur, tumorem hunc excitat. Causæ.

VI. Causa vero efficiens est partium internarum robur, quæ in glandulas, seu vera emunctoria, vitiosos ablegant humores. Sed quod in glandulis tantum bubones contingant, ratio est, non quod destinatione quadam naturæ cruoris recrementa has in partes deferuntur; at cum vitiosæ particulæ ubique passim in sanguine scatent, in glandulis, seu partibus laxioribus, velut in communi foco promptius aggeruntur, præsertim quem sanguis illic ad arteriolarum extrema delatus, difficulter & non ita promptè suscipitur, ac refertur à venis: atque hoc circa glandulas fieri experientiâ, & hodiernorum anatomicorum observationibus liquidò constare putamus: quare cum in locos glandulosos vitiosi in toto corpore scatentes humores promptius, quam alias in partes deponuntur, impuritatis velut nidus ibidem conflatur. Cur Bubones in Glandulis contingant.

VII. Ita *pestilens bubo* fit, quando particulæ venenatæ & malignæ in glandulas pone aures, aut Bubo pestilens.

ſub alis, aut in inguinibus, aut in colloſitas, naturæ robore expelluntur.

Bubo Venereus.

VIII. Atqui *venereus bubo* plerumque in inguine fit eſtque tumor, qui nec ſponte, intimoque vitio, nec ullo ſimplici attactu, congreſſuve, aut corrupti aëris inductione, ſed impuro duntaxat concubitu contrahitur: atque adeo efficiens ejus cauſa haud in merito cenſetur maligna & venenata quædam labes, quæ coitu in penè primum accepta, nonnunquam puſtulis, tuberculis, & ulceribus ipſum conſpurcat, & ſeſe manifeſto prodit, antequam partium continuatione altius in corpus propagetur: nonnunquam verò, penè adhuc integro, clanculum penitius ſeſe inſinuans, inteſtinas partes primum afficit, fœdatque, nullis adhuc notis extrinſecus conſpicua. Quæ ſi exigua infirmiorque eſt, corpus verò ſanum & firmum, humorum vitium atque corruptela parva conſequitur, quam natura ſuis facultatibus tanquam copiis nixa, in partes externas, inguinum puta glandulas deponit, unde *bubonem venereum* naſci contigit.

clanculum occultamente

penitius interiormente

nixa fixa.

Signa diagnoſtica.

IX. Equidem varia hæc bubonum genera facile dignoſcuntur, & ſignis à ſe invicem diſtinguuntur. Ita ſymptomatici, non tamen contagioſi bubones cognoſcuntur ex tumore, rubore, dolore, calore, tenſione, renitentia, pulſatione, quibus ſæpe febris adeſt. In critico bubone eadem adſunt ſigna; ſed inſuper adjungitur præcedens morbus, per erumpentem bubonem morbi ſublevatio, & dein ab eodem morbo liberatio.

invicem [illegible]

Peſtilentis bubonis ſigna ſunt quod conjuncta ſit febris maligna, peſtilens, malignis ſymptomatibus, ut nauſeâ, vomitu, cordis oppreſſione, animi deliquio, & ſimilibus, quæ in peſte obſervari ſolent, comitata: inſuper ſi Ægrotans verſatus fuerit in aëre peſtilenti, aut in loco, in quo plures peſte ſunt correpti.

Venerei bubonis signa sunt, nonsolummodo tumor, dolor, rubor, calor, & alia proposita; sed coitus cum persona gallica lue infecta: nonnunquam & alia adsunt luis venereæ signa, ut penis ulcera, virulenta gonorrhæa, dolores vagantes & noctu magis affligentes, pilorum defluvium, &c.

X. Cæterum benigni bubones periculosi non sunt, nisi tarde dissipentur aut suppurentur. Nam quamvis ex sua natura non sint periculosi, facile tamen, si diutius protrahantur, in fistulas abeunt; quæ non solum sunt difficiles curatu, sed sæpe periculosæ. Prognostica. protrahantur, se dilatan.

In genere bubones citius maturantur sub axillis, quam in inguinibus, & hic citius quam post aures.

Malignus seu pestilens bubo subitaneæ mortis non raro prodromus est; minus tamen periculosus est, qui præcedit febrem pestilentialem, quam qui eandem sequitur. Qui in inguine apparet, minus habet periculi, quam pone aures, aut sub alis. Etiam talis bubo quo minor est, eo periculosior.

Venereus bubo lethalis non est, sed difficilis curationis, idque non bubonis sed venereæ infectionis ratione: est equidem salubris, eo namque mediante brevi sæpe curatur venerea lues.

XI. Cum igitur bubonum species hoc modo distinxerimus, proponenda erunt unicuique propria & accommodata remedia, sic in *bubonibus, benignis, ortis per modum expulsionis*, antecedens causa primo est evacuanda. Quem in finem lenis *purgatio* sæpe admodum necessaria est. *Venæsectio*, nisi febris gravior aut plethora exegerit, ne instituatur, quippe quæ sanguinem perturbare, atque adeo naturam in opere expulsionis impedire possit. Verum *sudoris provocatio* in omni bubone valde prodest. Quæ in Bubonum curatione sunt observanda. Bubo Benignus, quomodo curandus.

XII. Deinde ad conjunctæ materiæ correctionem & evacuationem, nec non symptomatum mitigationem conducunt resolventia, imo & attrahen-

tia, ac maturantia foris imposita: repellentia vero ne admoveantur, quæ vitiosos robusto naturæ conatu expulsos humores cohibere, adeoque interiora versus repellere solent, unde gravia oriuntur symptomata, atque non raro pallida mors succedit; ita hildanus *cent. 3. observ.* se observasse scribit, ex intempestivo repellentium ad emunctoria applicatorum usu mortis periculum sequutum fuisse.

Sed in dolorifico Bubone necessarium omninò est *dolorem sedare* antequàm ulla alia imponantur remedia, admoto hoc vel simili Cataplasmate.

℞. Fol. *Malvæ, althææ an.* Miß.
Coctis in aqua pura ad mollitiem, & minutim contusis adde
Farinæ Hordei, althææ, fænigræci an. ℥iß.
Vitellos Ovorum No. ij. *croci pulver.* ʒj.
Butyri rec. ℥iß.
M. F. *cataplasma.*

Sedato paulisper dolore Attrahentia & Suppurantia admovenda sunt. v. gr.

℞. *Rad. Lilior. Albor. rec.* ℥iiij.
Cæparum sub cinerib. assat. ℥ij
Fol. *Malvæ, althææ.*
Flor. Meliloti an. Mj.
Caricar. ping. conciss. No. x.
Coctis in aqua pura ad Mollitiem, & minutim contusis adde
Farinæ Sem. Lini, fænigræci an ℥ij.
Olei Lilior. alb. ℥iß.
Unguenti Basilici ℥j.
M. F. *cataplasma.*

Suppuratus Bubo quam citissimè aperiatur, Ferro potiùs quam Caustico, atque apertus servetur, donec omnis materia fuerit evacuata, & dein aliorum ulcerum ad instar curetur: viz. *Emplastrum Diachylum cum Gummi*, aut *de Mucilaginibus* ap-

plicetur. *Solo* ſæpè *Oleo Olivarum*, *Raparum*, *camomillæ*, vel *Liliorum Alborum* curatur.

XIII. In *Venereo* autem ſeu *Gallico* Bubone nec Repellentibus utendum eſt, nec Reſolventibus: verùm omni operâ curandum, ut quamprimùm fiat Maturatio & Suppuratio, cum indies videamus, Bubones hi ſint matureſcant, & ad ſuppurationem deveniant, ſæpiſſimè à Lue Venerea evadere Ægrotantes. E contrariò in Gallicam Luem facilè illos incidere, in quibus vel Repellentibus, vel Reſolventibus Bubones curare conamur. Hinc nec Venam ſecare, nec corpus purgare licet, quamdiù ulla ſpes eſt Topicis Medicamentis eos curari poſſe. Curatio bubonis venerei.

XIV. Igitur ad malignorum humorum perfectam expulſionem ſi tardior ac imbecidior videatur natura, Attrahentibus adjuvanda eſt, imponendumque Cataplaſma. v. g.

℞. *Cæparum ſub cineribus aſſat.* ℥ij. *Saponis nigri*;
Emplaſtri Diachyli cum Gummi an. ℥iß.
Unguenti Baſiliconis an. ℥iß.
Fiat *ex his S. A. cataplaſma.*

Vel

℞. *Rad. liliorum albor. ſub cinerib. coct.* ℥iij.
Caparum pari modo coctarum ℥iiij.
Axungiæ Porci ℥ij. *croci pulv.* ʒj.
Vitellos duorum Ovorum,
M. F. S. A. *cataplaſma.*

verum tamen quum talis Bubo pertinax ſit, nonnunquam *cucurbitula cum magna flamma* imponi ſolet.

Botallus *lib. de lue Venerea cap.* 10. ad Gallicos Bubones maturandos *frictiones* & *cucurbitulas Ventoſas* valdè commendat, nihilque his citiùs vel meliùs ſuppurationem accelerare ait. Fricentur autem digitis ſimpliciter, vel recenti Butyro illitis, uſque dum tumentes; & Phlegmone obſiti tactum ampliùs ferre nequeant; quo tempore ſuppurantia imponenda.

Fallopius *libr. de Morbo Gallico cap.* 91. commendat motum, & mandat ut ludant gladio, vel pillâ parvâ, ut saliant, & motu isto fiat fluxio, ac promoveatur suppuratio.

XV. Supuratus hujusmodi Bubo mox aperiatur, ferro potiùs quàm caustico; etiam *semicoctâ existente materiâ.* Enimverò tardius facta apertura sæpè noxia est, quod ampliorem, quam par est, sibi sedem efficiat venereum venenum, vicinas partes inficiat, pessimaque symptomata inducat, ut exemplo demonstrat Hildanus *cent.* 5. *obs.* 65.

Hisce tamen omnibus nihil efficientibus, universâ tum sanguinis tum lymphæ massâ infectâ, curatio porrò instituatur ut in Lue venerea.

In bubone pestilenti quid agendum.

XVI. Similiter *in pestilenti Bubone* nec Venæsectio, nec Purgatio (quidquid etiam contra adferant Adversarii) locum habet; sufficiunt sudorifera & Alexipharmaca, ut in generali pestis curatione.

Extrinsecùs nonnulli suadent Bubonibus hisce imponere Discutientia, quos inter est Cl. Sylvius, qui *prax. medic. lib.* 5. *Tract.* 2. laudat Pestilentes Bubones in principio discutere litu *olei cornu cervini.* Sed cum modus hic periculosus sit & incertus, ei non subscribimus; verùm præstat per Attrahentia & suppurantia curationem instituere.

XVII. Quum ergo peste correpti duritiem cum dolore sentiunt pone aures, in collo, sub Axillis, vel in inguinibus, mox ei applicetur *vesicatorium ex cantharidibus & fermento acri*, ut venenata materies naturæ robore expulsâ foras ulteriùs protrahatur. Altero die admoveatur cataplasma attrahens, & vehementer maturans. ex. gr.

♃. *Rad. liliorum albor. rec.* ℥ij.
Fol. Rutæ, Malvæ, althææ Scabiosæ an. Mj.
Caricarum ping. conscis. N°. x.

Omnia in aqua pura cocta in mortario contundantur, additis tribus bulbis cœparum sub cineribus assatis, &

Farinæ althææ, Tritici an. ℥vj.
Fimi columbini ℥iiß. *Fermenti acris* ℥jß
Mellis ℥j. *Unguenti Basiliconis* ℥iß.
Butyri rec. ℥ij.
M. F. S. A. *cataplasma.*

Equidem in secundo Cataplasmate *fimus columbinus, fermentum acre*, & *cœpa possunt omitti.*

Vel

℞. *Rad. althææ, cœparum sub ciner. assat. an.* ℥iß.
Fol. scabiosæ, malvæ rutæ an. Mj.

Coctis in aqua communi ad mollitiem, & contusis addo
Emplastri Diachyli cum Gummi ℥iß.
Olei scorpionum
Mithridatii an. ℥ß. *croci pulver.* ʒj.
M. F. S. A. *cataplasma.*

Vel

℞. Cepam *unam, quæ excavetur, & cavitas impleatur Theriacâ vel Mithridatio; dein chartâ involutâ sub cineribus calidis coquatur, hinc teratur cum oleo scorpionum, & fiat* S. A. *cataplasma.* Cui nonnunquam *fermentum acre* addi solet.

Vel solæ *cœpæ sub cineribus assatæ*, contusæ, & cum pauxillo, *Theriaces* & *Butyri insulsi* mixtæ, Cataplasmatis formâ per biduum aut triduum imponantur.

Barbette hoc in casu vehementer laudat emplastrum.

℞. *Emplastri Diachyli cum Gummi*
de Mucilaginibus ℔ß.
Unguenti Basiliconis an. ℥iiij.
Sem. sinapi pulver. ℥iij.
M. F. S. A. *Emplastrum.*

Nonnulli Gallinam aut Ranam viventem atque discissam parti affectæ applicant, sæpiùs eandem reno-

vando. Alii Gallinæ aut Columbæ viventis podicem deplumatum admovent. Quidam totum Bubonem sectione auferre conantur, quod periculosum valdè, & nequaquam permittendum. Neque etiam Cucurbitulæ vel infrà Bubonem, vel ipsi buboni appositæ conducunt, quoniam in peste, & pestilenti bubone eæ admodum damnosæ sunt.

XVIII. Tumor verò maturus mox scalpello incidendus, ut puri exitus detur: & quidem aperiendus est, priusquàm omninò maturescat ut de Bubone Venereo dictum fuit, cum citissimè Venenum sit educendum. Atque hujusmodi Bubo aliquandiù, quantùm fieri potest, apertus servandus; dein ab omni sorde mundificandus, & aliorum ulcerum adinstar porrò tractandus: quem in finem summoperè conducit. *Digestivum* ex *Unguento Basilicone*, *Melle*, *Theriaca*, & *Balsamo Sulphuris Therebintinato*.

CAPUT. XVI.

De Carbunculo seu Anthrace.

Nomina, &c. BUbonem sequitur Carbunculus seu *Carbo*, ità dictus, quia extinctum Carbonem refert; vel (ut alii volunt) quia illius color in ambitu instar carbunculi lapidis obscuro rubore splendescit. Nominatur etiam *Anthrax*, ab ἀνθραμάω *in carbonem muto*, quia occurrit Affecta Pars extincta quasi, & in Carbonem mutata; hinc Nostratibus (*Ein Koole*) appellatur. Arabibus *Ignis Persicus* & *Pruna* nuncupatur, quia non malè refert exustionem cum Pruna ignita factam, vel ut mavult Galenus; quia vicinæ partes vehementer inflammantur, & quasi uruntur.

II. Nonnulli inter anthracem, Carbunculum, & ignem persicum, aliquam statuunt differentiam, cum

cum tamen reipsà nihil differant, neque veteribus ullum discrimen fuerit cognitum: Et Avicenna in curatione ignis persici eadem præscribit medicamenta, quæ Galenus in carbunculi curatione commendat. Verum nulla alia hic obtinet differentia, quam quod modò major, modò minor, quandòque magis, quandoque minùs malignus sit carbunculus.

III. In cognitione autem carbunculi graviter hallucinatum est inter Medicos. Galenus namque ulcerum ordini Anthracem annumerans in *Comm. ad Hipp. Aphor.* 45. *Sect.* 6 ait: *Anthrax est Ulcus crustosum cui conjungitur multus partium circonstantium fervor.* Et alibi; *Carbunculus est Ulcus crustam citò cum valida Phlegmone circumstantium particularum inducens.* Hanc Galeni definitionem sequitur Paulus Ægineta *lib.* 4. *cap.* 25. Cui plerique posteriores Medici subscripserunt. Verumenim verò si carbunculi essentiam curiosius indagemus, observabimus has definitiones ipsi non satis propriè accommodari: etenim carbunculus non est partis alicujus exulceratio, sed potiùs ejusdem Necrosis seu Sideratio à particulis metallinis lixivialibus infecta. Est igitur *Carbunculus* partis alicujus Gangræna, dum in fieri est; vel ejusdem sphacelus, dum in facto est, quorum neutrum ulceribus annumerari potest. Sphacelum esse, & non ulcus, indè liquet, quia nullâ naturæ vi edomari & in pus converti potest carbunculus, quod posset si ulcus esset; sed integer à vicinis partibus separatur.

Carbunculus seu Anthrax quid sit, & unde oriatur.

IV. Præterea in *causis carbunculi* adhuc gravius erratum est. Galenus *lib. de Tumor. præt. nat.* dicit, *carbunculos excitari cum sanguis tanquam fervens & inflammatione propinquus cutem exurit.* Haud secus aquapendens *Oper. Chirurg. part.* 2. *lib.* 1 *cap.* 27. scribit, *carbunculum fieri à fluxione ferventissimi sanguinis ad partem. Paulus Ægineta lib.* 4. *cap.* 17. &

Mercurialis *de peste cap.* 18. putant *illum causari à crassis & adustis humoribus.* Actuarius *Meth. Med. lib.* 2. *cap.* 12. credit *eum oriri a sanguine melancholico fervente.* Fernelius *crassum terridumque sanguinem* Forestus *sanguinem corruptum, fervidum cum succho melancholico vel atrabile, carbunculi causam* statuunt sed à veritate longissimè aberrant, & illi, & quotquot hactenùs illorum sententiis subscripserunt Medici, namque Carbunculus seu Antrax est partis alicujus vel incipiens, vel perfecta mortificatio aut corruptio, à particulis acri-salinis lixivialibus ac venenatis, criticè in illam expulsis, orta, undè excitatur tumor maximè adurens, & nigram crustam habens.

Carbunculi Definitio.

Signa Diagnostica.

V. Ut plurimum autem ab exili pustula, in ambitu inflammata, ac dolente; interdum à pluribus parvis pustulis, quæ postea in unam vesiculam coëunt; aliquando sine pustula incipit anthrax. Dein pars affecta dolorem sentit, pungitivum, & quasi constringitur, hinc paulatim magis magisque corrumpitur, ac nigrum vel cinereum acquirit colorem: partes, quæ proximè carbunculum circumstant, alterantur, haud secus ac in gangræna fieri solet; etiam valdè inflammantur, acriterque dolent, quas natura, antequam mortificationis labes in illas quoque proserpat, suppurat, atquè hac mediante suppuratione corruptam & emortuam particulam, viz. Carbunculum, à sanis separat, ejicitque.

Prognostica.

VI. Omnis anthrax suâ naturâ periculosus est, præsertim tempore pestilenti, quique niger est, parti principi vicinus, magnus, & subito evanescens. Minus vero lethalis est carbunculus, qui primum ruber, dien citrinus apparet, qui livescit aut nigricat, neminem fere non jugulat.

Carbunculi seu Anthracis Curatio.

VII. In curando carbunculo *purgantia* valde mihi suspecta sunt imo suspecta magis *venæsectio,*

Sed *sudoriferis & alexipharmacis* solum modo insistendum, quibus particulæ venenatæ acri-salinæ domentur & per habitum corporis expellantur. *Topica vero medicamenta ne repellant, sed potius foras trahant.* Itaquè locus affectus altè scarificetur, atque ne sanguis corruptus concrescat, liberiusque ut effluat, foveatur *spiritu vini in quo dissoluta theriaca*; dein superponatur cataplasma.

℞. *Farinæ seminis lini ℥iß.*

Coq. cum s. q. lactis dulcis recentis & addendo Croci pulver. ʒß. Vitellum unius ovi.

Mellis q. s. F. S. A. Cataplasma.

Sed quoniam anthracis curatio exigit, ut quamprimum *promoveatur suppuratio*, & *exitiosa mali inhibeatur propagatio* præstans remedium sæpè est, ut *candente ferro pars affecta inuratur*. Nequè enim dolor metuendus, quia caro emortua non sentit, finisque adurendi est, dum omni ex parte sensus doloris adsit. Sunt tamen qui eo horrendo nimis (ut dicunt) præsidio abjecto, *cauterium potentiale* aut *vesicatorium* eligunt; quod utrumque etiam conducit, quoties aut fortia satis videntur, aut alio medio uti non licet: sæpius namquè multisciorum adstantium voluntati obtemperare cogitur medicus, etiam cum damno Ægrotantis.

Hoc in casu vigerius *chir. lib.* 1. *cap.* 9. ad malignitatem & virulentiam carbunculi corrigendam, istud laudat remedium.

℞. *Calcis vivæ & non extinctæ.* ℥j

saponis mollis q. s.

Formetur in formam unguenti solidi, & fiat emplastrum, quod carbunculo applicetur per duas tresve horas.

Cl. Sylvius *praxeos medicæ lib.* 4. *tract.* 2. §. 690. testatur, nihil „ se hactenus novisse, quod poten„ tius, ac certius, citiusque serpentem carbunculo-

,, rum mortificationem ſiſtat, quam *butirum antimo-*
,, *nii*, ſi circumcirca illinatur parti affectæ; ad mi-
,, raculum enim tunc ſiſtitur partium omnium cor-
,, ruptio ſerpens, ac omnia depaſcens.

At verò eſcaræ ſeparationem premovet inunctum *unguentum baſilicon* vel *butyrum recens*, vel id quod ſequitur,

℞. Butyri inſulſi ℥iß. Unguenti baſiliconis ℥ß.
Theriaces ʒj. Vitellum unius ovi.
M. F. S. A. Linimentum.

Barbette ad cruſtæ ſeparationem commendat emplaſtrum,

℞. Theriaces, mitridatii an. ℥ß.
Therebinthinæ, fermenti acris an. ℥ij
Mellis roſarum ℥iß. Butyri rec. ℥ij
Vitrioli albi ℥j. fuliginis ℥ ijß.
Saponis nigri ℥iij. Croci pulver. ʒiij
Vitellos trium ovorum.
M. F. S. A. Emplaſtrum.

VIII. Nonnulli in principio curationis, omiſſâ ſcarificatione, carbunculo imponunt *folium braſſicæ rubræ aſſatum*, *oleo raparum inunctum*; ac poſtea hanc vel ſimilem applicant pulticulam, ſæpius eam permutando,

℞. Rad. Conſolidæ maj. pulver.
Fol. Scordii pulver. an. ʒij
Farinæ althææ, lini, tritici an. ℥ß.
Coq. paulatim in aqua pura, ut mucilagines ſolvantur, & compoſitio ad pulticulæ craſſioris conſiſtentiam deveniat, cui adde
Mellis, therebinthinæ unguenti apoſtolorum an. ʒiij. Picis liquidæ, unguenti baſiliconis an. ʒij Croci pulveriſati ℈j. Vitellum unius ovi. Miſceantur.

Vel *Pix navalis & liquida æqualibus partibus mixta*, formâ emplaſtri imponatur, aut *emplaſtrum diachylum cum gummi.*

IX. Carbone ſeparato & exempto, ulcus aliorum ulcerum inſtar curetur, diligenter ſc. abſtergendo; quem in finem admodum conducit *mundificativum ex apio*, cujus hæc eſt deſcriptio,

℞. *Succi foliorum apii depurati* ℔j.

Vel ejus loco

Abſinthii, plantaginis craſſulæ an. ℥iiij
Thuris, mirrhæ, maſtichis an. ℥j.
Therebinthinæ ℥iiij.
Farinæ hordei, fabarum, orobi an. ℥iiß
Mellis optimi ℔iß.

Coq. ſimul S. A. ad ſpiſſitudinem mellis, & ſit uſui.

Vel loco hujus mundificativi,

℞. *Fol. ſcordii pulv.* ℥ij. *Vitellum unius ovi*
Mellis therebinthinæ, unguenti apoſtolorum
an. ℥ß. *miſceantur.*

Poteſt quoquè hîc uſurpari *unguentum fuſcum fellicis Vurtzii.* Sed notandum ulcera hæc nimis citò occludenda non eſſe, quin potius aliquamdiu aperta ſervanda, ut venenata materies probè expurgetur.

CAPUT XVII.

De Gangrena, & Sphacelo.

I. GAngræna & *ſphacelus* nec tumores ſunt, nec ulcera; imo nec morbus *ſphacelus* eſt, ſed partis affectæ νέκρωσις & mortificatio: *gangræna* verò via ad mortificationem tendens, quæ nonnunquam ſine tumore invadit: quia tamen frequentiſſimè tumores ſubſequitur, inflammationes præſertim graviores, plerique inter tumores de affectibus hiſce agere conſueverunt; quorum ductum nos ſequentes de iis hoc loco etiam ſumus dicturi.

II. GANGRÆNA igitur, quam vulgò (*het* Gangræna

Sphaceli Descriptio. *heete Duer, ofte den Heyssen-brand,*) & *ignem S. Antonii vel Marcelli* nominant, incipiens est partis mortificatio aut corruptio ad νέκρωσιν seu mortificationem tendens, cui nisi celerrimè succurratur, membrum plane emoritur, omnemque sensum & vitam amittit nihilquè seu secetur seu uratur percipit, quæ νέκρωσις ità perfecte latinis SIDERATIO, Græcis σφάκελος, nostratibus (*het Koude Vier*) nuncupatur, adeo ut duo hi affectus non nisi gradu differant. In sphacelo namque pars omni sensu & vitâ destituta est, planequè emortua: in gangræna verò perfecta partis corruptio nondum adest. Et cum in gangræna nondum sit tanta corruptio, neque perfecta mortificatio, molliores partes solummodo invadit: sphacelus verò, utpote qui est perfecta ac integra partis corruptio, non solum partes molliores, cutem puta, carnem, venas, arterias, nervos invadit, sed & ipsa ossa intacta non relinquit.

III. Hinc multi gangrænam definiunt, quod sit *incipiens mortificatio partium corporis mollium, ferè inflammationem gravem, aut malè curatam insequens.* Galenus *lib. de tumoribus præter naturam*, videtur definire, quod sit *initium mortificationis in parte ægra, quæ paulatim sic invadit & occupat partes vicinas & adjacentes; ut nisi adferatur remedium, Perfecta subsequatur mortificatio.* Et alibi inquit *gangrænam esse dispositionem mediam inter summas inflammationes & sphacelum, eamque inflammationibus esse tanto deteriorem, quo mitior est gangræna sphacelo.* Alii aliam dant gangrænæ definitionem. Sed omnes omnium definitiones aut descriptiones adferre infinitum foret, sufficit si dicamus; GANGRÆNAM esse incipientem & imperfectam partium mollium, cutis sc. musculorum, venarum, arteriarum, nervorumque mortificationem. SPHACELUM verò plenam, perfectam, & absolutam mortifica-

tionem, non ſolum ſupradictarum partium, ſed & oſſium quoquè aliarumque plus minus ſolidarum. Vel GANGRÆNAM eſſe partis fientem mortificationem, SPHACELUM verò jam factam & deploratam.

Affectuum horum cauſæ.

IV. Cum itaque uterquè affectus, gangræna nempe & ſphacelus, ſit mortificatio, hic quidem perfecta, illa autem imperfecta, adeoque nec differant niſi gradu, ideo utriuſque *eadem* erunt *cauſa*.

V. Gangrænæ & Sphaceli cauſa eſt, quum Pars Spiritibus, quibus foveri & vivificari ſolebat, deſtituitur. Spiritibus pars deſtituitur, vel quia in illa parte ſuffocantur, vel quia in eam transferri non poſſunt. Suffocantur & oprimuntur Spiritus aut nimia inflammatione; aut aquoſo humore in partibus collecto; aut nutrimenti defectu, aut animalis venenati punctione ſeu morſu, aut nimio æſtu externo ex ambuſtione aut magnâ partis contuſione; aut ſcorbuto. In partem perferri nequeunt Spiritus, quum nimiâ vaſorum & pororum obſtructione via interclusa & obturata eſt.

Gangrænæ Cauſa Prima.

VI Namque gangræna haud rarò oritur, quandò naturalis vivificans calor ex impedita tranſpiratione ſuffocatur, uti evenit in magnis inflammationibus; præſertim ubi temerè iis adhibentur. Frigida adſtringentia, & Emplaſtica medicamenta, Bolus viz. Armenus cum Ovi Albumine, ſimiliave, quibus ſpiritus influentes, ipſumque nutrimentum arcentur & repelluntur quaſi à parte affecta: ipſiſque adeo vaſculis capillaribus, poriſque cutaneis eorundem medicamentorum uſu conſtrictis, empyreumata per inſenſibilem tranſpirationem evacuari ſolita parti impinguntur valdè, ac veluti inculcantur; atque ita obruitur, ſuffocaturque quantulumcunque ineſt calidi innati, *hoc eſt*, ſpiritus radiantis ac partem vivificantis.

Secunda. VII. Insuper ab ingenti frigore externo sæpè oritur gangræna, atque non raró observatur hyeme per nives & glaciem iter facientibus extrema pedum, manuum, aures, nasum, emori ob externi frigoris vehementiam. Sed priusquam extremæ hæ partes planè emoriantur, primò acutus & pungens oritur dolor, quo cessante Gangræna, hinc & Sphacelus adest. Enimvero quum tardius in extremitatibus sanguis circulatur, facilè, vasculis capillaribus porositatibusque externis vehementi frigore constrictis, ibidem stagnat & condensatur; interim affluens cruor ultrà moveri nequiens itidem subsistit, concrescitque: qui, postquàm Spirituosæ & Salinæ volatiles particulæ evanuere, per fluorem salinarum particularum acrior factus nervosas, tendinosas, aliasve membranosas fibrillas vehementius rodit & lancinat, adeoquè acutum pungentemquè dolorem excitat. Atqui corupto magis sanguine, vasculisque capillaribus exesis, cessat dolor, cessat spiritus vivificantis radiatio, suffocatur nativus calor, hinc incipiens primò dein perfecta accedit partis mortificatio; cujus color rubicundus in lividum ac nigricantem protinus mutatur.

Tertia. VIII. Etiam gangrænæ causa quandoque est humor aquosus in partibus inferioribus, cruribus, puta, pedibus, ac scroto collectus; quo partes hæ nimis distenduntur, porositates obstruuntur, insensibilis impeditur transpiratio, hinc (recrementis per eam exhalare consuetis in partibus retentis) vivificantium spirituum radians motus imminuitur, tandemquè aboletur, atque adeo innatus calor extinguitur, oriturquè gangræna.

Quarta. IX Cæterum alimenti, sanguinis scilicet, spiritusque influentis defectu nonnunquam oritur gangræna. Cum enim radians vivificansquè spiritus perpetuo nutrimento, seu flamma oleo, indigeat; id si denegetur, suffocatur & extinguitur, ut flamma

in lãpade deficiente oleo. Et hoc modo extremis corporis partibus accidit interdum gangrænain atrophia, tabe, ſimilibuſve affectibus chronicis; præſertim in ſenibus, in quibus, præ ſiccitate plus debito occluſis corporis poris, motus humorum retardatur nimis, tandemque ſiſtitur, ut adeo nativus calor ſuffocetur, parſque hæc vel illa emoriatur. Eadem de cauſa, ſi luxatus articulus non benè reponatur, luxatum os vicina comprimit vaſa, ſanguiniſque ac ſpirituum tranſitum impedit, unde partis extenuatio, ac nonnunquam mortificatio accedit. Simili plane modo fit gangræna, ſi pars quæpiam nimis arctè & diu vinculis conſtringatur: atquè gangrænam paralyticorum ex interceptione ſpirituum animalium ita oriri nonnulli volunt.

X. Adhæc è mala febrium, præſertim malignarum, criſi oritur aliquando gangrena & ſphacelus; viz. Cum humores acri-ſalini ad partem quampiam debilem, per quam evacuari nequeunt, ruunt, atque ibidem ageſti ſanguinis ſpirituſquè motum intercipiunt, nec non vitalem radiationem, *id eſt*, innatum calidum ſuffocant, extinguunt. Sic refert Hildanusde puella peſte afflictâ, cui, cum ſanata videretur, & liberata ab omnibus ſymptomatibus, ſubitò tantus exortus eſt dolor in utriuſque pedis digitis, ut ſiderati illico fuerint, adeoque ad ultimam uſquè articulationem amputandi: quo facto, & adhibitis remediis tandem convaluit. Memini quoquè, me ſimile quid vidiſſe ante octodecim annos, cum in hoc athenæo ſub auſpiciis cl. DiemerbroecKii ſtudiis medicis operam darem, in virgine triginta præter propter annorum, decumbente in xenodochio noſtro, atque menſium, ſuppreſſione laborante; cui naſi, auricularum, vulvæ labiorum, denique & manuum ac pedum digitorum extremitates emoriebantur, quibus omnibus ſeparatis

Obſervatio prima

Secunda. priſtinam illa recuperavit ſanitatem. Alterum ſuccurrit exemplum, quod nobis videre contigit ante ſexdecim circiter annos in quodam Medicinæ Doctore, cui, cum curatus omninò videretur à febre tunc temporis in hac urbe epidemica, ecce inopinatò mane evigilanti crus ſiniſtrum jacebat planè immotum ac torpidum, doloribus tamen acutis & pungentibus per intervalla genu infra ſupraque affligentibus; id quod paucos eis dies planè corruptum & emortuum obſervavimus. Et quoniam indies deficiebat magis natura, partiumque corruptio & mortificatio longius proſerpebat, etſi variis in locis magnæ ſeperatæ fuerint portiones, ivit unde redire negant quemquam.

Cauſa Quinta. XI. Porrò ex ictu aut morſu animalis venenati fit aliquandò gangræna, quatenus acri ſalinam valdè, ex ſaliva iſtiuſmodi animalis, venenum læſæ vel per morſum contuſæ parti communicatur, in qua humores & ſpiritus condenſando, ac corrumpendo, illorumque motum & radiationem inhibendo, innatum calidum extinguit. Idem præſtant Medicamenta ſeptica quæ carnem exedendi & corrumpendi vim habent, non ſatis prudenter adhibita, in locis præſertim calidis & humidis, uti emunctoriis, pudendis, ſimilibuſve.

Sexta. XII. Enormes uſtiones interdum excipit gangræna, vel etiam ſphacelus; quoniam uſtione vaſa corrugantur & conſtringuntur, ſic ut tum ſanguis affluens, tum ſpiritus influentes liberè permeare, ac per partem affectam radiare, eamque vivificare nequeant; hinc ſuffocato, extinctoque nativo calore pars emoritur, corrumpitur. Præterea tum empyreuma, tum cutis corrugatio ſummum accendit dolorem ac proinde humorum excitat affluxum, quibus in parte ægra incaleſcentibus, & inflammationem concipientibus, extinguitur

ſpiritus vitalis radiatio; ipſumque adeo innatum partis calidum ſuffocatur.

XIII. Deniquè ex partis alicujus magna contuſione nonnunquam oritur gangræna, quandoquidem læſis apertiſque per contuſionem vaſculis humores effluunt; qui extravaſati, condenſati & in parte contuſa ageſti peroſitates obſtruunt, inſenſibilemque impediunt tranſpirationem, ac proinde incaleſcentes inflammationemque concipientes, ſuffocant tandem, extinguuntque vivificantium ſpirituum radiationem. Septima.

XIV. Scorbutus quoquè non rarò gangrænæ cauſa eſt; & partes quaſdam emori facit, crura præſertim, nec non gingivas, aliaſve oris internas; ex eo ſcilicet, quod ſanguis acri-ſalinis, lixivis, ac auſteris particulis abundans tardius per vaſa moveatur, atquè alicubi aggeſtus & ſtagnans, nec non inſenſibilem tranſpirationem prohibens, exulcerationes primum excitet, ac dein vivificantium ſpirituum radiantem motum perimat, extinguat. Octava.

XV. Cognoſcitur verò gangræna ex eo, quod pars affecta liveſcere ac pallere, & color illius verè naturalis imminui incipiat, tanquam ſi proximum ſui interritum perſentiſceret: floridi namque coloris extinctio denotat, alteratum eſſe ſpiritum ſanguiniſque in partem affluxum, eſtque floridi coloris cauſa radians per partes ſanguis. Dein ægra pars molleſcit, flacceſcit, marceſcit, ac cuticula non rarò ſeparatur. Tandem magis magiſquè ſedatur dolor, pulſus ceſſat, febriſque accedit continua, maligna. Signa Diagnoſtica.

XVI. Variant tamen gangrænæ ſigna pro cauſarum varietate. Quæ namquè ingentes ſequitur inflammationes inde dignoſcitur, quod color ille floridus, qui ſolet adeſſe inflammationibus, in pallidum & lividum mutatur; dolor pulſans, qui

prius infeſtabat, ceſſat; partis affectæ ſenſus hebetatur; puſtulæ oriuntur glandiores, ichore carnium loturæ ſimili plenæ.

Eadem hæc ſigna plerumque apparent, ubi ab enormi combuſtione ortum habet gangræna.

XVII. In gangræna, quæ à frigore externo ortum ducit, ſubitò acutus & pungens oritur dolor, rubor in parte affecta apparet, qui paulò poſt in lividum & nigrum mutatur colorem, calor partis extinguitur, ac frigus & ſtupor cum horrore percipitur.

XVIII. Sin ictum aut morſum venenati animalis excipiat gangræna, dolores & febres continuò affligunt, ſyncopes adſunt frequentes, quandoquè deliria, puſtula hic oritur, ſub qua nigra eſt macula, quæ dein per partem diſpergitur. Talis namquè gangrena in partibus ſeſe manifeſtat extremis, ut manus pediſve digitos, atque in totum brachium, totamve tibiam ſubito ſæpè derivatur.

XIX. Ob defectum verò alimenti ſi partem gangræna corripiat, nullus adeſt dolor, nullus tumor, nulla inflammatio; ſed macies potius, corpuſque ſtatim refrigeratur, & accidit plerumque in extremitatibus, ubi puſtulæ tandem oriuntur, ac naturalis color in lividum mutatur.

XX. Si autem ex conſtrictione ac ligatura eveniat gangræna, pars ægra tumet & diſtinditur, exoriunturquè puſtulæ majores, ichore carnis loturæ ſimili plenæ. Præterea pars ingraveſcit, fitquè immobilis, atquè impreſſi digiti veſtigium in ipſa remanet, & cutis à partibus ſubjectis diduci videtur.

XXI. Ex ſcorbuto ſi oriatur gangræna ferè à pollice pedis initinm ſumit, maculiſve ac lineis ſubnigris exterius ſeſe manifeſtat, quæ in cruſtam ſiccam degenerant, quam ſequitur partis affectæ ſtupor, & tandem ipſa mortificatio, ſine ullo fœtore. Dolor

quandoquè nullus adeſt, aliquando intenſiſſimus. Cauſas equidem evidentes ab Ægris facilè expiſcari poſſumus, ex iiſque intelligere, è quonam præcedente affectu eveniat gangræna.

XXII. Ad ſphacelum verò quod attinet; ſigna ejus intenſiora ſunt ſignis gangrænæ: cum enim uterquè affectus ſit mortificatio, nequè differant niſi gradu, ideo utriuſque eadem ſunt cauſæ, & eadem ſigna. Partis ſideratæ color niger eſt, eaquè ſi pungatur aut ſecetur, non ſentit. Membrum inſuper cadaveroſum ſpirat fœtorem, fitque molle & putridum, atque impreſſi digiti veſtigium in eo remanet. Cutis ſi attollatur, facilè à carne ſubjecta ſeparatur, quia deeſt ſpirituum per partem radiatio. Sed hoc potiſſimum ſigno affectus hi diſtingui poſſunt: ſi pars ægra ſecetur, pungatur, vel adduratur, nihilque prorſus ſentiat, dicitur *ſphacelus*; quia ſphacelus ſeu ſideratio eſt omnimoda ſanguinis circulantis, ſpirituumque radiantium extinctio, tum partis corruptio: ſin vero ſenſus aliquis adeſt, *gangræna* nuncupatur.

XXIII. Probè cognitis gangrænâ & ſphacelo, priuſquam curam ſuſcipiat cheirurgus, proſpicere debet, quis morbi futurus ſit eventus, utrumne ſanabilis ſit, nec ne; gangrænam namque periculoſum eſſe affectum, cuivis facilè patet. Enimverò niſi citiſſimè adferatur auxilium, in ſphacelum brevi degenerat, parſque affecta planè emoritur. Qua de cauſa nullus hic cunctationi locus, ſed ſtatim ſuppetiæ ferendæ; quod non ita difficulter fiet in vegeto adhuc & juvenili corpore, ubi ſpiritus ſunt robuſtiores, eorumque radiatio nondum magnopere læſa eſt. Prognoſtica.

XXIV. Sed gangræna quæ fit ex humorum affluxu, multo difficilius curatur, quam quæ fit ſine eo. Difficulter quoque hic affectus curatur in ore,

palato pudendis, aliisve partibus humidis; uti & in hydropicis. Perniciosa quoquè est gangræna partium nervosarum & tendinosarum.

Gangræna à pede aut tibia orta, indequè genu transcendens, in sphacelum sæpius mutatur, & lethalis est.

Ex defectu nutrimenti quæ oritur gangræna, ut plurimum lethalis.

Sed gangræna ex prohibitis ac interceptis spiritibus, ac potissimum quæ à luxationibus malè restitutis provenit, ut & quæ à vasis transversim dissectis proficiscitur, dificillimè sanatur; in sphacelum verò degenerans lethalis.

Ex scorbuto quæ est gangræna ad multos menses protrahi potest, & raro perfectè curatur.

At vero sphacelus longè periculosius malum est. Nec enim pars sphacelo correpta restitui potest; sed mox ea excindenda, & à viva separanda est.

Quâ methodo gangræna curari debeat.

XXV. Atqui gangræna ut curetur, prudenter prognosticatione factâ, nec *purgatio*, nec *venæsectio* locum habet. *Sudorifera* tamen & *alexipharmaca* apprimè conducunt, ut æquabilis sanguinis motus, spirituumque per partes radiatio, quantum quidem possibile, servari possint. Itaque.

℞. *Rad. Scorsoneræ rec.* ℥ij.
Contraïervæ ʒiij.
Fol. scordii Miß.
Rasuræ cornu cervini ℥ß.
Coq. S. A. in aqua purâ ad ℥xxiv.

Ex hoc decocto bibat patiens ter quaterve de die haustum; & interim quotidie bis sumat pulverem ex ʒß. *Oculorum cancrorum*. Horum loco etiam cochleatim exhiberi potest mixtura. ex. gr.

℞. *Aq. cardui bened.* ℥ij. *Melissæ* ℥iß.
Theriacalis simpl. ʒvj.
Confect. hiacinthor. ʒj.

Pulv. oculor. cancror. ℈ij.
Syr. Limonum ℥vj
Misceantur.

Utile quoquè est vesperi sub hora somni exhibere ℥j. *Theriaces* aut *mithridatii*, cum *haustu vini*. Etenim febris, si adsit, ut maligna curari debet.

XXVI. Igitur generalibus hisce non neglectis, ipsius membri affecti cura aggredienda, quæ consistit in spirituum, qui ei desunt, restauratione; nec non stagnantis ac putrescentis in parte ægra humoris correctione, ejusdemquè motus imminuti aut penè aboliti restitutione.

XXVII. Hæc spirituum ad partem revocatio, atque stagnantis & putrescentis in ea humoris correctio, ejusque motus propemodum aboliti restitutio, absolvitur per topica Medicamenta calefacientia, incitantia, detergentia, & putredinem tollentia; quæ tamen varianda sunt pro causaram, è quibus oritur gangræna, diversitate.

XXVIII. Et ad specialem gangrænæ curationem ut accedamus, primò *qua ratione gangræna, quæ magnas inflammationes subsequitur, curari debeat* indagabimus. Quo in casu *Affecta pars scarificanda* multis incisuris, iisquè satis profundis, ut stagnantes & in parte ægra corrupti humores evacuari queant, hinc & applicita Medicamenta penitius penetrare. Sed in magnitudine & profunditate scarificationum respiciendum ad ipsius affectus magnitudinem; viz. intusnè gangræna, & in membri fundo inceperit, an verò tantum foris sit, & in exteriore ejus parte. Enimverò partem externam si duntaxat comprehenderit, levibus ac superficiariis scarificationibus cutis incidenda. Sin autem profundas atque internas membri partes occupet, indeque sensus aut amissus planè, aut multum saltem fuerit imminutus, pars profundioribus incisuris

Gangrænæ, quæ magnas Inflammationes sequitur, Curatio.

ſcarificanda, uſque dum ſanguis effluat, & vitæ ſenſuſque indicia ſeſe prodant.

XXIX. Factâ ſcarificatione pars abluatur *Spiritu vini in quo theriaca diſſoluta eſt*, vel *aquâ contra gangrænam cum theriaca.*

Thomas Bartholinus *in miſcellaneis curioſis medico-phyſicis*, ſeu *ephemerid. Germanor. Anni ſecundi obſerv.* 2. admodum extollit *aquam marinam, cui abſynthium incoctum eſt.*

Alii ſcarificatam partem abluunt *ſpiritu vini in quo diſſolutus lapis alchymiæ* vel *ſpiritu vini cum unguento ægyptiaco* eique *ægyptiacum* cum *unguento apoſtolorum* & *baſilicone* poſtmodum imponunt. Cui tamen methodo non ſubſcribimus quoniam, auſtera & vehementer exſiccantia (qualia ſunt lapis alchymiæ & unguentum ægyptiacum) poros nimium conſtringendo ſuppurationem, hinc & ſeparationem prohibent.

XXX. Facta Ablutione parti circumjiciatur fomentum calefaciens & aperiens, quod ſæpius renovetur.

℞. *Herb. malvæ, ſcordii, abſinthii,*
Rutæ, artemiſiæ an. Miß.
Fol. Dictamni cretici,
Flor. camomillæ, ſambuci an. Mj.
Coq. inſ. q. cerevisiæ tenuis ad ℔iij. *pro fomento.*

Vel

℞. *Herb. ſcordii, abſinthii, rutæ artemiſiæ,*
Fol. Dictamni cretici an. Mj.
Vini albi gallici ℔iij.
Coq. S. A. in diplomate, dein coletur: & colaturæ addendo theriaces. ℥iij.
Miſceantur pro fomento.

Jobus Neekeranus *obſerv. chirurg. cap.* 62. Fomenti loco hoc imponit cataplaſma.

℞. *Micæ panis albi inveterati* ℔ij.

Fol.

Cal. scordii, rutæ an. ℥iß.
Summ. absinthii ℥j.
Fiat omnium pulvis, qui misceatur cum vino albo gallico, & post levem ebullitionem sit cataplasma, quod calidè applicetur.

Barbette *chirurgiæ part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 14. id quod sequitur, commendat,

℞. *Summ. absinthii,*
Flor. cammomillæ, sambuci an. Mß.
Herb. scordii Miß. *Rutæ* Mß.
Micæ panis simila ginei ℥vij
Fimi caballini ℥iij.
Coq. in aqua muriatica & sub finem addendo,
Atramenti ℥ij
Spiritus vini ℥iij.
F. *S. A. cataplasma.*

Etiam laudibus suis meretur famosum illud,

℞. *Cicutariæ aquaticæ*, hoc est, *phellandrii* Mv.
Absinthii, scordii sativæ an. Mj.
Micæ panis albi. q. s.
Fiat omnium pulvis, qui coq. s. a in s. q. vini albi, & addendo spiritus vini quantum admisceri potest,
F. S. *A. cataplasma.*

Alii cataplasmatis aut fomenti loco applicant *flores cerevisiæ*, nostratibus (*gist.*)

Haud inutile quoque erit medicamentis gangrænæ applicandis, sive cataplasmatibus, sive fomentis, admiscere *tincturam castorei*, aut *assæ fœtidæ*, aut *camphoræ*, aliave *balsamica*, & *sale volatili oleoso abundantia*; quibus porositates aperiantur, stagnantes putrescentesque humores corrigantur, hinc & spirituum per partem radiatio imminuta valdè, & propemodum abolita restituatur.

XXXI. Sed priusquam circumjiciatur fomentum aut applicetur cataplasma, partis scarificatæ

cum petiis imponatur *unguentum basilicon*, vel *basilicon cum theriaca & vnguento apostolorum*, vel *digestivum vulgare cum basilicone*, vel id quod sequitur.

℞. *Mellis comm.* ℥iiij.
Therebinthina venet. ℥ij.
Farina hordei ʒx.
pulv. aloës, mirrha an. ʒiiß.
Croci ℈j.
Vitellos duorum ovorum,
Spiritus vini ℥ij.

Mel & therebinthina simul coquantur continuo agitando, addendoque in fine farinam hordei, & post levem ebullitionem remove ab igne, ac adde aloën & myrrham, cumque aliquantulum refrixerit ovorum vitellos, tandem crocum spiritui vini permixtum, & F. S. A. *Digestivum.*

Jobus MeeKeranus *in observationibus chirurgicis, loco citato* hoc commendat separatorium,

℞. *Digestivi comm.* ℥iij.
Unguenti basiliconis ℥iß.
Pulv. mirrha ʒij.
Mercurii pracipitati ʒiß.
Spiritus absinthii gutt. xxij.
M. S. A.

Cheirurgus verò quoties ad ægrum accedit, remediis hisce factæ escaræ summam partem tollere conetur, aut scalpelli acie incidat ad partem usque sanam, ut imposita penetrare queant medicamenta ad corrigendum quidquid corruptum est; nec aliâ procedat methodo, donec videat morbum superatum.

XXXII. Insuper ad serpentem gangrænam sistendam summoperè conducit *butyrum antimonii* in circumferentiæ circulo inter partem sanam & ægram illitum, ut de carbunculo dictum fuit.

XXXIII. Factam esse separationem partis ægræ à sana ex eo cognoscitur, quod latius malum non serpat, atquè appareat circulus exactè rubens, exquisitè sensus, in quo spissa & alba reperitur materia.

Inducta verò quovis modo crusta tollatur iisdem medicamentis, quæ de anthrace eum in finem proposuimus.

XXXIV. Atqui *à nimio frigore externo aut congelatione si fiat gangræna*, accuratè perpendendum, incipiatne affectus, an jam aliquantisper adfuerit; id quod ab ægro, & adstantibus, nec non ex indiciis hisce promptum erit intelligere. Namque morbus duntaxat incipiens est, si eximio rubore affecta pars scintillet dolor sit vehementissimus, punctorius, exurens. Sin verò inveteratus sit pars livida erit, & frigida.

Cura Gangrænæ à nimio frigore externo.

XXXV. Igitur si incipiens sit, morbus non statim pars affecta igni admovenda, aut calida quælibet ei apponenda; quin potius *aquâ frigidissimâ* membrum irrigandum, aut *nive* perfricandum, unde sensim incalescere, & pristinum calorem recuperare solet. Hoc ipsum quilibet facilè hyeme experitur, si manus frigore propemodum congelatas fricet *nive* aut *aquâ gelidâ*: sic enim subitò incalescunt; at igni admotæ magnum sensiunt dolorem, eumquè pungitivum. Enimverò cum præ nimio frigore tardius in extremis corporis partibus sanguis circuletur, & fermè subsistat, si patiens propius igni admoveatur, particulæ igneæ poro, vehementer intrantes rapidissimo suo motu stagnantes, condensatosquè humores dissolvere ulterius hinc & corrumpere, partiumque interitum & mortificationem causare facilè possunt. Sed *nive* si membra ex nimio frigore congelata fricentur, aut *frigidissima aquâ* irrigentur,

ſubtilis materia leniter ac placidè admodum per poros intrans congelatos humores nec non ſuffocatos ferè vitales ſpiritus excitat blandè, eorumdemque radiationem, adeoque & nativum calorem plerumquè reſtituit. Et hæc ratio eſt, quod regionum ſeptentrionalium incolæ homines valdè refrigeratos, rigidos, & penè emortuos aquæ Frigidæ primò ſoleant immergere, & manus, pedes, naſum, aliaque refrigerata membra, priuſquam hoſpitium ingrediantur nive fricare, & gelidâ aquâ abluere. Cujus rei memorabile exemplum refert fabritius hildanus, *libr. de gangræna & ſphacelo cap.* 13. quod ita habet:

Obſervatio ſingularis.

„ Vir generoſus & pius narravit, ſe, cum regiones ſeptentrionales peragraret, incidiſſe in viatorem frigore rigidum, ac penè emortuum: quem plauſtro ſuo impoſitum, cum deduxiſſet in diverſorium, hoſpes illicò demerſit in frigidam: quo facto undiquaque erupit gelu, ut ipſius corpus glacie contectum conſpiceretur. Tum quoque propinatum illi, aïebat cyathum ampliorem hydromelitis, addito pulvere cinamomi; caryophillorum, & macis, unde ſudor in lecto provocatus eſt; atquè ita ægrum ad ſe rediiſſe, & convaluiſſe, amiſſis duntaxat manuum, pedumquè extremis articulis.

XXXVI. Conjiciens autem cheirurgus ex ſedato pungente dolore, ipſam quoquè congelationem magna ex parte mitigatam & correctam, miſſam faciat aquam frigidam, aut nivem; at *lenes* adhibeat *frictiones*: dein fotus ex *Lacte dulci, cui baccæ lauri, folia roriſmarini, ſalviæ, flores lavendulæ*, & ſimilia calida incocta fuerint, applicetur. *Raparum decotio* aut *rapæ coctæ, & cum recenti butyro, oleo roſaceo, & ovi vitello in mortario contuſæ*, plurimum juvant, teſte Johanne de vigo *chirurg. lib.* 4. *cap.* 3.

Vel pars affecta (non neglectâ interim , si necesse sit , scarificatione) fricetur hoc vel simili ,

℞. Spiritus Juniperini ℥j.
Tinctura castorei ℥ß.
Olei therebinthinæ ʒij.
Camphoræ ℈ij.
Misceantur S. A.

Dein calidè applicetur fomentum , quod identidem renovetur.

℞. Herb Rutæ , salviæ , rosmarini , absinthii an. Mj. *fol. nicotianæ* ℥iß.
Sem. sinapi cumini ,
Rad. bryoniæ an. ℥j.
Coq. in vini gallici , & urinæ hominis adulti an. p. æq. an ℥xxx. *pro fomento ; cui & spiritus vini addi potest.*

Barbette in curatione gangrænæ ex nimio frigore , sequens præscribit ,

℞. Herbar. scordii Miß.
Vincetoxici Mj. *Rutæ* Mß.
Sem. nasturtii , urticæ rom. an. ʒiij.
Coq. in s. q. vini gallici ad ℔ iij. *colat. addendo:*
Spir. vini ℥ij. *M. pro frotu.*

Insuper conducunt, tum fomenta tum cataplasmata, tum alia medicamenta superius præscripta.

XXXVII. Hisce peractis componatur Æger in lecto , probequè tegatur , eique exibeatur *cum vino colido theriaca. mithridatium* , vel simile sudoriferum & alaxipharmacum ; quo diaphoresis promoveatur , atque adeo æquabilis humorum motus , ac spirituum corpus vivificantium ordinata radiatio servetur. Gangrænæ si fiat ab humore seroso nimium in partibus collecto, quid agendum.

XXXVIII. Sin *ex humore seroso in partibus extremis , cruribus puta & scroto , collecto aveniat gangrana* , universalibus haud neglectis *Pars affecta scarificanda* , sive altius , sive superficietenus , pro-

ut malum magis minuſve altas radices egerit; dein ſequenti fotu abluenda & fovenda.

℞. Rad bryoniæ ſiccat. ℥ij.
Herb. ſcordii, rutæ, abſinthii an. Mj.
Pulpæ colocynthidis,
Salis tartari an. ʒij
Muriæ limonum ℥xv. *Aquæ puræ* ℥xxvj.
Coquantur S. A. & colaturæ addendo
Spiritus vini, in quo ʒiß.
Camphoræ ſit ſoluta, ℥iij
Pulv. aloës, mirrhæ an. ʒij.
Miſceantur pro lavamento & fomento, quod fervidè parti applicetur.

Poteſt quoque parti affectæ imponi cataplaſma. v. gr.

℞. Rad. vincetoxici, angelicæ an. ℥iß.
Herb. phellandrii Miij.
Abſinthii rutæ, ſcordii an. Mj.
Baccar. juniperi ℥ij
Sem. ſinapi ℥j.
Coq. in vino albo & urina hominis adulti ad mollitiem, dein in mortario contund. & addendo farinæ fabarum ℥iij.
Salis armoniaci ʒiij.
M. F. S. A. cataplaſma.

Pars ſic curata in lecto eſt continenda, nec non arena probè calefacta ſacculiſque incluſa ei circumponenda, ut in perpetuo calore membrum ſervetur.

XXXIX. Cheirurgus interim dum removet fomentum vel cataplaſma, conetur acie ſcalpelli eſcaram ſeparare; dein abluat denuò partem affectam præſcripto fotu, admoveatque idem vel fomentum, vel cataplaſma: nec aliter ſe gerat, donec ſiſti malum animadvertat tandem ſeparare nitatur eſcaram pharmacis ante commemoratis: imponendumque interea vel fomentum, vel cataplaſma, quod putrefactioni reſiſtit.

XL. In gangræna, *quæ ex alimenti defectu, & atrophia evenire solet*, atque ut plurimum in partibus excitari extremis, quavis ratione corpus humectandum & reficiendum, tum commodo victu, tum quibusvis, quæ pro præsenti causa convenire videntur, ritè usurpatis.

Gangræna ex Alimenti defectu quomodo tractanda.

XLI. Quoad partem affectam; indagandum prius. Num atrophia velut causa futuræ gangrænæ solummodo adsit; an vero gangræna ipsa jam invaserit; si nihil præter metum gangrænæ ex atrophia adsit, quavis ratione humectanda ac reficienda pars affecta, pori aperiendi, sanguinis spiritumque in ea motus restituendus, hinc & alimentum alliciendum. Quem in finem pars fovenda *jure tepido intestinorum capitis, & pedum vervecis*; cui nonnunquam *lumbrici terrestres* incoqui solent. Postquam verò aliquamdiu fota fuit ægra pars, *ventosæ* applicentur *cucurbitulæ*, usque dum rubescere incipiat; tunc autem demendæ, & sequenti linimento pars ungenda, diuque fricanda,

℞. *Olei laurini* ℥j. *aluminis plumosi* ℈j.
Guajaci ʒiij *Misceantur exactè pro litu.*

Alii laudant partem affectam inungere *succo lumbricorum terrestrium*, qui potenter calefacit, humectat, nec non pororum ac vasculorum obstructiones aperit, ut spiritus, aliique humores liberius permeare queant; atque ex præscripto Johannis Wieri *in tractatu de scorbuto*, ita præparatur.

„ Sumit ille lumbricos cæmeterii pinguissimos,
„ quos aqua primum deinde vino exacte lotos mi-
„ nutim incidit, & phialæ immittit pastâ obvo-
„ lutæ: hanc furno inserit cum alio pane, hocquè
„ cocto phialam pastâ obvolutam quoque eximit,
„ ac ubi refrixerit mergit in aqua, hinc, pastâ mol-
„ lescente ac phialam deserente, lumbrici in li-
„ quorem resoluti sese offerunt. Percolatus liquor

„ servetur usui ; sed alterno quoquè die renovandus, „ cito namque corrumpitur, tempore præsertim „ æstivo.

XLII. At vero si jam invaserit gangræna, *scarificatio hic non facienda, nisi urgente necessitate.* Sed pars affecta foveatur tali fotu.

℞. *Rad. brioniæ sicc.* ℥ij.
Herb. phellandrii, nasturtii aquat. an. Mij.
Rutæ, scordii, salviæ an. Mj.
Baccar. lauri ℥iß. *Sem. sinapi* ℥ij.
Stercoris columbini ℥iij.
Coq. S. A. in vino albo & urina hominis adulti ad ℔iij. *pro fomento.*

Postquam aliquandiu pars ita fota est, ad luculentum ignem moderatè fricetur, & fricando inungatur sequens; quo porositates aperiantur, & sanguinis spirituumque radians motus restituatur,

℞. *Spiritus cochleariæ* ℥iß.
Juniperini ℥j.
Tinct. castorei ʒiij.
Camphor. ℈ij.
Misceantur.

Post frictionem & inunctionem imponendum denuò fomentum, vel ejus loco cataplasma pag. 68. præscriptum; vel

℞. *Herb. salviæ rutæ, sabinæ an* Miß.
Sem. sinapi, bacc. lauri an. ℥iß.
Coq. S. A. in vino albo & urina hominis adulti ad mollitiem, dein in mortario contundantur, & addendo
Stercoris bubuli rec. ℥iij.
Camphoræ in ℥ij *spiritus vini solutæ* ʒiß.
F. *S. A. cataplasma.*

Sedatâ gangrænâ, mundificandum & incarnandum est ulcus, hinc cicatrice obducendum. Atqui ubi nulla spes apparet, membrum conservari posse,

amputandum id est. Sed antequam hic amputetur pars emortua, necesse est, ut Cheirurgus ventura pericula prædicat, eaque palam commemoret apud ægri amicos & adstantes. Nam etsi amputetur altius pars affecta, in ipsa quoque carne viva, malum equidem ut plurimum truncum iterum invadit, atque occupat, estque omnis gangræna ex alimenti defectu plerumque lethalis.

XLIII. Ad hanc gangrænæ speciem curandam proximè & illa accedit gangræna *quæ ex mala febrium, præsertim malignarum crisi ortum ducit*: & quoniam illa magnam cum anthrace habet similitudinem, eodem ferè modo ac carbunculus curari debet. Gangræna ex Mala Febrium Crisi.

XLIV. Cum vero gangræna oriatur *ex ictus aut morsu animalis venenati*, periculum in mora est, atque ideo *affecta pars cauterio actuali mox inurenda*, & absumendum subito, quidquid ejus malignitatis particeps est. Aut ejus loco pars altè *scarificetur*, & abluatur *spiritu vini* vel *simplici*, vel *aromatico*, vel *aqua contra gangrænam in qua dissoluta camphora & theriaca* dein hoc vel simile imponatur cataplasma. Cura Gangrenæ ex Ictu aut Morsu Animalis Venenati.

℞. *Herb. rutæ, salviæ, rosmarini an.* Mj.
Sem. cumini ℥i. *Nuc. moschatæ* ʒiij.
Coq. in s. q. vini gallici ad mollitiem, dein in mortario minutim contund: & addendo
Farinæ lupinorum ℥ij.
Theriaces ʒvj. *pulv. croci* ℈ij.
Spir. vini in quo ʒj. *caphuræ sit soluta* ℥iß.
F. S. *A. cataplasma: fervide imponendum.*

Vigierius *chir. lib.* 1. *cap.* 11. hoc proponit emplastrum ex Hildano,

℞. *Fermenti acris. farinæ lupinorum*
Aliorum sub prunis coctor. an. ℥ij.
Fol. rutæ, scordii, dictamni cretici an. Mß.

Pulv. rad. angelicæ, vincetoxici an. ℥ß.
Theriaces, mithridatii an. ℥j
M. cum s. q. decocti scordii, & F. S. A. emplastrum vel *cataplasma.*

XLV. Intereà exhibeatur *theriaca cum vino calido*, vel cochleatim utatur patiens sequenti mixtura diaphoretica & alexipharmaca,

℞. *Aq. corduibened. melissæ an.* ℥iß.
Theriacal. simpl. ʒvj.
Theriaces ʒj.
Salis absinthii ℈ij.
Camphoræ gr. IV.
Syrupi limonum ℥ß.
Misceantur.

Sedatâ gangrænâ mundificetur, incarnetur, & cicatrisetur ulcus, ut in carbunculo.

Gangræna, *quæ è medicamento septico corpori admoto evenit*, eodem fere modo curetur.

Quid agendum, si ex Scorbuto originem duxerit Gangræna.

XLVI. Non prætereunda hic gangræna, *quæ è scorbuto originem ducit*, & plerumque partes extremas, crura præsertim, afficit; nec non partes oris internas, gingivas puta, palatum, genas, linguam, aut fauces non raro occupat, imprimis in infantibus. In istiusmodi gangræna curanda remedia interna omnia, quæ in scorbuti curatione conducunt, minimè sunt omittenda, quæ tamen non enumerabimus quoniam alterius sunt loci.

Equidem patiens continuò utatur tali mixtura,

℞. *Aq. melissæ, antiscorbuticæ an.* ℥iij.
Spir. cochleariæ per se destillat. ʒiij.
Salis volatilis cornu cervi gr. XV.
Syrupi limonum. ʒvj.
Misceantur.

Interim crus affectum, præmissis scarificatione & ablutione cum spiritu vini, &c. foveatur hoc vel simili fomento.

℞. *Rasuræ ligni guajaci, sassaphras an.* ℥j.
Rad. angelicæ, chelidonii majo. an. ʒvj.
Fol. cochleariæ, nasturtii aquat an. Miß.
Seminis fœniculi ʒvj.
Incisa & contusa digerantur per noctem calidè in vase clauso in spiritus vini ℥xxviij. *mane fiat colatura, quæ sit pro fotu.*

Vel loco fomenti applicetur cataplasma,

℞. *Herb. phellandrii* Mij.
Rutæ, salviæ absynthii an. Mj.
Baccar. lauri, juniperi an. ℥j.
Seminis fœniculi ʒv.
Coq. in vino gallico ad mollitiem, dein minutim contund. & add. farinæ fabarum ℥ij.
Pulv. aloës, mirrhæ an. ʒij.
Spiritus cochleariæ cum spir. vini distill. ℥ij.
F. S. A. *cataplasma calidè applicandum, identidem renovandum.*

Cæterum ulterius procedendum, ut de gangrænæ, quæ magnas sequitur inflammationes, curatione dictum fuit.

XLVII. Sed hujusmodi gangræna si in partibus oris internis, gingivis viz. Palato, genis, lingua, faucibus, fiat; atque affectæ partes corruptæ, nigricantes, ac omnino putridæ sint, pessimumque emittant fœtorem, generalibus haud neglectis, conducit mixtura, qua partes hæ labe scorbuticâ infectæ, hinc & corruptæ, frequenter laventur & fricentur. v. gr.

℞. *Muriæ limonum,*
Aquæ antiscorbuticæ an. ℥vj.
Spir. vini ℥iß.
Theriaces ʒj. *salis absinthii* ℈ij.
Pulv. myrrhæ ʒß. *aluminis crudi* ℈iv.
Mellis rosacei ℥iß.
Misceantur pro oris collutione

Interim tamen si durities quædam in gena appareat, foris applicetur cataplasma ad tumorem emolliendum, & citiorem promovendam separationem.

℞. *Herb. salviæ* Miß.
Rutæ absinthii an. Mß.
Nucis moschatæ ʒiij.
Aloës, mirrhæ an. ʒij.
Farinæ fabarum tostar. ℥ij.
Pulver. & cum s. q. spiritus vini leviter ebulliant in formam pultis, eique addendo
Gum. ammoniaci in aceto soluti ℥ß.
F. S. A. *cataplasma calide applicandum, & sæpius permutandum.*

Cum vero curari incipiat affectus, oris collutio mitigetur, donec perfecta sequatur sanatio. v. gr.

℞. *Aq. antiscorbuticæ, plantaginis,*
Salviæ an. ℥iß.
Vini albi gallici ℥ij.
Elixir. proprietatis sine acido ʒij.
Salis absinthii ʒj
Aluminis crudi ℈iv.
Mellis rosacei ℥j.
Misceantur.

Cura Gangrænæ, quæ Combustionem sequitur.

XLVIII. Succedit nunc *quæ ex combustione oritur gangræna*, ad cujus curationem tradendam haud abs re foret, prolixam de ambustione, & ambustionis cura materiam hic exponere; sed quoniam de ea libr. 3. fusius sumus dicturi, sufficiet hoc loco tantum monere, quod si magna combustio curam ritè non suscipiat, quin potius in gangrænam vergere incipiat, conducere sequens medicamentum, quod parti affectæ, prius scarificatæ, cum linteo carpto calide applicetur, ac identidem renovetur,

℞. *Spir. vini* ℥ij.
Tinct. castorei ℥iij.
Camphoræ ℈ij.

M. S. A.

Dein superponatur cataplasma,

℞. *Herb. phellandrii* Mij.
Rutæ, scordii, salviæ an. Mj.
Caparum crudar. ℥ij.
Baccar. juniperi ℥iß.
Coq. in vino albo ad mollitiem, dein minutim contund. & addendo
Farinæ fabarum ℥iij.
Pulv. Nucismoschatæ ʒiij.
Aloes, Myrrhæ in spiritu vini solut. an. ʒij.
Unguenti basiliconis ℥ij.
F. *S. A. cataplasma, fervidè applicandum, & sæpius renovandum.*

Hinc ulterius procedendum pro re nata, ut superius exposuimus.

XLIX. *A spirituum in partem imterceptione si eveniat gangrana*, pro morbi ratione & Ægrotantis viribus, diligenter indaganda causa, ob quam spiritus arceantur à parte affecta, eaque si fieri possit statim tollenda. Hinc si arctior sit ligatura, laxanda est. Dein admovenda pharmaca calefacientia, aperientia, resolventia. Quæ à spirituum in partem interceptione evenit.

Eum in finem hildanus proponit hoc cataplasma,

℞. *Farinæ lupinorum, fabarum, lentium an.* ℥ij.
Pulv. scordii, Absyntii, florum camomillæ an. ℥ß.
Cum oxymelite, aut sirupo de acetosa,
F. *S. A. cataplasma.*

Sin invalescat nihilominus malum, *Locus affectus scarificandus*, & abluendus *spiritu vini vel simplici, vel cum theriaca*, ac portò in curatione procedendum, ut in gangræna ex nimia inflammatione.

L. Verumenimvero quum gangræna, remediis nunc satis propositis licet commodè adhibitis, ulterius poserpat, magisquè ac magis invalescat Cura sphaceli.

non amplius *gangræna* eſt, ſed *ſideratio*, hoc eſt; *ſpirituum radiantium omnimoda extinctio, totaquè partis corruptio & mortificatio*, hinc & curati non poteſt, cum pars planè emortua ad vitam revocari nequeat. Sed unicum tunc, ut patiens ſervetur, reſtat remedium; viz. *membrum corruptum reſcindere & extirpare*, quo quamvis dubio, gravi, & violento utendum tamen, moxquè ſideratum membrum amputandum, ne pars ſincera trahatur, crudelem ſiquidem Medicum neceſſitas facit; nam crudele malum crudeli remedio expugnandum, atquè nihil intereſt, an ſatis tutum ſit præſidium, quod eſt unicum: ſatius eſt anceps auxilium experiri, quam nullum: melior eſt dubia ſpes, quam deſperata ſalus: ſatius eſt motum alicujus partis perire, quam totum hominem. Nam, ut ait Hippocrates, extremis morbis extrema conducunt remedia: item, quod non ſanat medicamentum, ſanat ignis; quod non ſanat ignis, ſanat ferrum; nec illa dura videtur curatio, cujus eſt ſalutaris effectus.

LI. Cum igitur ſphacelus ſit perfecta partis mortificatio, ideo cura ejus non conſiſtit in medicamentorum facultatibus; ſed in unico, coquè ultimo & extremo remedio, quod eſt partis ſphacelo affectæ, infecteque, & corruptæ extirpatio; nam quod à naturæ regimine non amplius pendet, exſcindendum & amputandum eſt. Atquè ità omnibus diligenter conſideratis, ubi Cheirurgo de ægrotantis voluntate, dequè ejus viribus planè conſtiterit, tum ad munus ſuum ritè præſtandum ſeſe accingat, omnibuſque ante operationem, in operatione, & poſt operationem neceſſariis inſtructus patientem in oppoſito, commodoquè ſitu collocet, extirpationemque agrediatur. Sed cum partis corruptæ extirpatio variis modis à

variis auctoribus tradi soleat, haud gravabor quorundam de ea proferre sententias.

LII. Nonnulli scarificationi profundiori inter partem sanam & mortuam, inspergunt pulverem ex arsenico; vel imponunt unguentum Ægyptiacum, cui admixtum arsenicum.

Modi quidam extirpandi partem mortuam traduntur.

Alter modus extirpandi quod corruptum est, fit actuali cauterio, dum uritur quidquid infectum & emortuum, ac removetur escara.

Tertius modus est, novaculâ simul resecare quidquid corruptum & emortuum; dein actuali cauterio vulnus inurere, tum ut sanguinis fluxus sistatur, tum ut reliquiæ corruptæ carnis porrò absumantur. Sed operationes hæ quanquam exerceri possint, cum sphacelus sit in corporis porte quam non sit necesse aut possibile totam extirpare; clunibus puta femore, simulibusve. Si tamen totum membrum sit corruptum, adeoquè amputandum: nequè cauterio actuali, nequè potentiali, nequè novacula id expediri potest, sed integri membri, manus sc. pedisve amputatione opus est. Verum qua ratione, & quo in loco operatio hæc tutius & commodius institui possit, non una est auctorum sententia.

Iique refutantur.

LIII. Multi ex recentioribus statuunt satis commodum locum esse in ipso articulo, quamvis in praxi contrarium vulgo observetur, tum ob difficultatem, quæ in ipsa sectione occurrit, quod non tam promptè inveniri possit locus conjunctionis duorum ossium; tum quod cicatrix tardè admodum, & difficulter inducatur.

Quo in loco mēbrum emortuum sit extirpandum, disquiritur.

LIV. Sed cum non semper malum sit propè articulum, at sæpe circa medium aut finem membri, nunc porro quæritur, *sit ne facienda membri amputatio in parte emortua, an in parte sana*; qui in parte corrupta atquè emortua sectionem insti-

tuendam autumant, his nituntur rationibus; tum quia sic minorem dolorem sentiet patiens; tum quia in magnam non incidet hæmorrhagiam, ob quam nonnunquam animi defectio oritur, & in ipsa operatione ægri moriuntur. Atque hujus sententiæ videtur fuisse Galenus *l. 2. de curandi rat. ad glauconem cap.* 9 ubi sic scribit: „ membrum emortuum statim rescindere oportet, quo sanam partem vicinam attingit. *Et paulo post*: satius est ob „ majorem securitatem, quando abscindis & circumcidis id quod jam putruit, eam, quæ velut „ radix est sanæ parti adjunctam adurere. Hanc „ quoque sententiam defendit Johannes de Vigo „ *lib. 4. chir. cap.* 7. sic inquiens: incidendum est „ membrum propè sanum, ita ut aliquid remaneat „ corrupti. Ex hoc de tribus causis, 1. ut incisio „ sine dolore fiat. 2. Ut sanguis fluxus evitetur. 3. „ Ut post remotionem ossis fiat cauterisatio cum pau„co dolore. Inter recentiores idem sentit Fallopius *tract. de tumor. Pr. nat. cap.* 26. ubi docet, aliquid reliquendum esse potius de parte corrupta, quam ut sanam incidamus, ob easdem fermè, quas de vigo habet, rationes. Hieron. Fabritius ab aquapedente *chir. lib.* 1. *cap.* 19. & *de operat. chirurg. titulo de sphaceli chirurgia*, tantam corruptæ carnis partem relinqui vult, quanta est crassities unius aut sesqui digiti: idque ideo, quod si in vivente parte instituatur sectio, duo inevitabilia sequantur symptomata; vix. sanguinis profusio ex præcisione magnorum vasorum; & dolor intolerabilis, cui nonnunquam convulsio accedit. Quæ incommoda evitari posse putat, in parte emortua si instituatur sectio. Ne autem sideratio ulterius extendatur, abscisso osse, ferramentis candentibus relictam partem putridam undique inurit, donec vim ignis persentiat ægrotans, & aliquem patia-

tur

tur dolorem. Ita enim partem emortuam in crustam degenerare, quæ vasis est operculum, & partem vivam ità per ustionem corroborari testatur ut spatio tridui aut quatridui appareat separatio mortui à vivo, & ita sistatur mortificatio sine dolore, & sine sanguinis profusione. Sed consilium hoc periculosæ plenum aleæ nobis videtur; quia certi non sumus, malum illud, quod relinquitur, non sese multiplicaturum, & quis fidem nobis faciet, os ipsum, quod carni subest, non esse altiori in loco corruptum.

LV. Contrarium igitur meritò sentiunt Alii, quos inter est C. Celsus, qui *lib.* 7. *cap.* 33. inter sanam vitiatamque partem carnem Scalpello incidere usquè ad os jubet, sic ut potius ex parte sana aliquid excidatur quam ex ægra relinquatur. Haud secus Guido de Galico jubet membrum incidere supra corruptum aliquantulum in loco, in quo cum stilo immisso invenitur dolor & firmitudo. Hos Alii sequuntur, inter quos Ambrosius Paræus *chir. lib* 11. *cap.* 18. qui Celsi consilio minimum ejus, quod sanum est, amputare jubet, sic tamen ut ex parte sana potius aliquid excidatur, quam ex ægra relinquatur. Hujus quoque opinionis est Fabritius Hildanus *lib. de Gangræna & Sphacello. cap.* 17. ubi plures adducit Cheirurgos, planè idem sentientes. Quapropter concludimus tandem, in parte sana faciendam esse sectionem, proximè tamen ad ægram, spatio unius circiter digiti transversi. Equidem hæc regula exceptionem patitur in Tibia; in qua si Sphacelus sit supra malleolos, prope genu extirpatio est facienda; quod enim relinquitur, nullum præstat usum, imo magnum incommodum ægro adfert, cum ligneo crure ipsi utendum sit, parsquè otiosa in posteriora vergat: adde quod in tendinosa musculorum, & excarni tibiæ parte instituta sectio consolidatio-

nem faciat longè difficilem. In Brachio verò tantum conſervetur, quantum commodè alligandæ & aptandæ manui ferreæ ſufficiat.

LVI. Cæterum amputationis locum in manuum pedumvè digitis quod ſpectat; rectiſſime in ipſo articulo fit ſectio. Nam in digiti articulo minore cum periculo fit amputatio, ac minore cum dolore nervi enim & tendines inciſi ſurſum contrahuntur carne conteguntur, & vix ullum accidit incommodum.

Modus quo mébrum emortuum amputari debeat, exponitur.

LVII. Explorato & deſignato amputationis loco, ad membri corrupti extirpationem veniendum eſt. Sed ut operatio hæc ritè inſtituatur, quæ ad eam neceſſaria ſunt inſtrumenta in promptu ſint, eaquè ita collocanda, & ordine diſponenda, ut in operatione unum alteri minimè ſit impedimento, uti accidit Cheirurgo, cujus meminit Hildanus; qui cum crus emortuum abſcinderet, & in medio eſſet operæ, ſerra faſciæ (qua cutem & carnem ſurſum reduxerat) ità involuta fuit, ut ab opera aliquandiú deſiſtere cogeretur, dum ſerram è faſcia iterùm extricaret.

LVIII. Sunt verò *Inſtrumenta* ad hanc operationem neceſſaria, *culter propemodum* Falcatus, *Serra*, interdum ſed rarò *Scalpe. Exciſorius* aut *Exciſoria* For*fex*, *cauteria actualia*, *pulvis ad ſiſtendum ſanguinem*, *tenacula ad liganda vaſa*, *defenſiva*, *faſciæ oxicrato madæfactæ*, *pulvilli*, *Stuppæ ovi albumine intinctæ* & *pulvere ad ſanguinem ſiſtendum adſperſæ*, *veſicæ bovinæ*, & ſi quæ alia.

LIX. Igitur corpore, omnibuſque neceſſariis ad operationem præparatis, & ordine diſpoſitis, id quod agendum inchoëtur. Atque ſi Tibia v. gr. amputanda ſit, implorato priùs ſupremi numinis auxilio, oportet Ægrotantem hauſtum largiorem vini aut cardicum aliquod aſſumere, ne inter operandum deficiat. Nonnulli opiatæ alicujus confectionis, vel laudani opiati aliquid exhibent ad ſenſum ſopiendum quos tamen

meritò reprehendit Fallopius, atque levia soporifera nihil prodesse existimat, valida autem periculosa, quoniam spiritus indè profligantur, hinc vires prosternuntur magis.

LX. Patiens verò pro natura, situ, & varietate partis affectæ convenienter & commodè collocetur, atque ne pars in operatione vacillet, aut Æger eam movere possit, firmissimè vinculis & ministris comprehendatur, detineaturque. Deinde à viro robusto cutis & caro sana (quantùm fieri potest) sursum attrahenda, ut eadem postmodum relaxata denudato ossi meliùs obduci queat. Tum suprà sectionis locum valida fiat ligatura vinculo non ità lato, sed forti; idque ut Æger minùs dolorem percipiat; tam ut, ob vasorum constrictionem, sanguinis fluxus meliùs compesci possit. Guido vult, vinculum alterum adhiberi parti emortuæ ut inter duo illa vincula fiat incisio: nec male fortassis. Cùm enim adstantes terreantur sanguinis eruptione hujusmodi ligatura coercetur sanguis intra venas partis emortuæ, ne effundatur.

LXI. Hisce peractis, ubi locus conveniens fuerit electus, Cheirurgus cultro propemodum falcato totam circumquaque Carnem Musculosam quam potest festinanter resecet. Hinc Serram Acutissimam adhibeat prius ad fibulam deinde ad Tibiam, sicque os præcidat.

LXII. Si geminum sit os, ut in crure aut cubito, nonnulli cultellum ancipitem inter duo ossa à ministrante Cheirurgo inseri volunt, tum ut auferatur periostium, tum ut vasa majora ibidem delitescentia discindantur; sed perperam, quoniam in vivis hæc duo Focilia, tum in crure, tum in cubito, tam propè sibi conjuncta cernuntur, ut impossibile sit, vel minimum cultellum inter illa inserere. Insuper morâ istâ sanguis copiosè nimis proflueret, undè & ægrotanti facilè animus deficeret.

Factâ membri emortui amputatione, quid porrò agendum.

LXIII. Factâ amputatione, si magna & immodica sanguinis adfuerit profusio (nam ut mediocriter sanguis fluat sinendum) sistenda est: rarò tamen id fit, modò fortis instituatur ligatura; adeò ut nonnunquam ad aliquot cochlearia non profundatur cruor, aut ad tres quatuorvè uncias ad summum. Igitur ad sanguinis immoderatum profluvium sistendum aliqui Cauterio utuntur Actuali ad vasa inurenda & crustam carni inducendam: quod remedii genus à multis tutissimum judicatur, cum ignis non solùm fluentem sanguinem sistat, at etiam reliquias putredinis, & mali radicem, sique supersit, absumat, & quo citius ossis fragmenta excidant, etiam ipsum os inurendum præcipiunt. Sed metuendum est inquit, Cl. van Horne *in Microtechne*, ne eâdem illâ, quæ ab inustione actualis cauterii inducitur, crustâ decidente novus fiat sanguinis fluxus, & antequam ad eum sistendum advocetur Cheirurgus, jam æger ad plures abierit. Addit Paræus *Cheirurg. lib. 12. cap. 35*: crudele id esse, cum summum dolorem adferat, si in viva carne, uti debet, sectio facta fuerit; undè partibus nervosis prava sæpè superveniunt accidentia. Quapropter idem *cap.* 31. 32. 33. suadet, ut tenaculâ vel volsellâ vasa apprehendantur, & acu transfigantur, atque adducto filo deligentur.

Constrictis autem vasis, seu ligatura, seu actuali cauterio, vincula solvenda, & membro stuppæ albumini ovi imbutæ, & pulvere sanguinem sistente conspersæ, imponendæ.

Pulvis sanguinem sistens, qui valdè laudatur ab Hildano *lib. de Gangræna & Sphacelo cap.* 17.

℞. *Farinæ volatilis* ℥vj.
Thuris, sanguinis draconis an ℥i.
Boli armeni, terræ sigillatæ an. ℥ß.
Gypsi ℥iß. *musci cranii humani* ℥j.
Ranarum aquatil. præpar. ℥ij.

Pilorum leporis minutissimè incisor. ℥ij.
Pulv. album. Ovorum sole exsiccat.
Spumæ maris, spongiæ torrefactæ an. ℥j.
M. F. Pulvis subtilissimus.

Plerumquè etiam sine cauterio actuali & ligatura sanguinis profusio cohiberi potest, si *fungum*, quem *Crepitum Lupi*, vulgò *Bovist* appellant, in usum ducamus; viz. ut in spatio inter duo ossa medio, portiunculas ejusdem, pulvere sanguinem sistente plenas, & ovorum albumine madefactas, applicemus: aut si ex eodem Fungo excavato veluti Scutellam conficiamus, pulvere stegnotico repletam, cui tunc membri extremitas imittatur.

Alii liquorem stipiticum ex calchanto & similibus præparatum cum linteo discerpto, aut stuppa cannabina imponunt, sitque sanguinis fluxum protinus suppriment, ex gr.

℞. Vitrioli Ungarici,
Aluminis crudi an. ℥vj.
Phlegmatis Vitrioli. ℔iiij.

Coq. tamdiù donec omnia fuerint dissoluta: liquorem refrigeratum filtra, & à crystallis subindè concretis separa, ac addendo singulis libris,
Olei vitrioli. ℥j.
M. & servetur usui.

Hoc liquore lintea quintuplicia humectata vulneri vel orificio arteriæ, vel trunco membri extirpati superimponantur, adhibitâ conveniente ligaturâ, & observatur sanguinem protinus esse coagulatum. Plura de stiptico hoc liquore addit Joh. Corn. weber, *in Anchora Sauciatorum*, *Pag.* 124. 125. Aliam porrò methodum, qua Hæmorrhagia post amputatas manus subitò fuerit sedata, proponit Felix Platerus *libr. 3. observ. pag. mihi* 772.

L X I V. Coërcito autem nimio sanguinis fluxu, & cæteris ità constitutis, membri extremitas, ejus-

que apparatus ità in situ detineatur beneficio emplastri Defensivi & Glutinantis, quibus omnibus vesica bubula superinducatur, donec hæmorrhagiæ metus transiverit; tandem cruciata fasciatio instituatur.

XLV. Atque hic primus apparatus est, seu prima deligatio, quæ ante secundum aut tertium diem æstate, hieme ante quartum non est solvenda, nisi quid valde urgeat; interim membrum figurâ mediâ collocandum in pulvinari solutâ verò ligaturâ, & ablato primo apparatu, aliquot pulvillos ex stupis aut gossypio paratos, nec non albumine ovi madefactos, & pulvere stegnotico adspersos, in promptu habeat cheirurgus; qui omnia prudenter admoveat: pulvilli tamen, qui in primo apparatu vasis impositi fuere, si aliquo modo, quantumvis levissime adhæserint, propter hæmorrhagiæ metum, in proximam usque deligationem relinquendi sunt. Sin vero facile, & velut per se deciderint, recentes vasis imponere convenit, at reliquo vulneri applicetur *digestivum, commune*, vel *mundificativum de apio*, Vel.

℞. *Therebinthinæ venetæ vino lotæ* ℥iij
Mellis rosacei ℥iß.
Pulv. rad. aristol. rot.
Iridis florent.
Farinæ hordei an. ʒiß.
Theriaces ʒj. *Spiritus vini* ℥ß.
M. F. S. A Mundificativum.

LXVI. Interea tamen postquam ligatura soluta, detractaque fuerit; cutis jam leviter reducenda est ad vulnus regendum, quo tempore fieri id poterit: quem in finem paræus & alii cutis extremitates quatuor in locis acu & filo traducto ad se invicem adducunt, & nudatum os obtegere satagunt, ne ab aëre lædatur. Sed quorsum opus est ægrum non pro-

futuris carnificinis excruciare; cum enim truncus post operationem intumescat, sutura hæc mirum in modum dolores auget; filum quoque, intumescente carne, cutem abrumpit. Unde sutura relaxatur, & plane inutilis evadit. Hinc commodior videtur ea, quam siccam vocant, quæque per emplastra conglutinantia satis apte peragitur.

LXVII. Tandem dum curatur hoc modo vulnus, procurandus est casus extremorum ossium, quæ aëris & serræ contactu alterata fuere. Eum in finem cheirurgi pulveres catagmaticos inspergere perperam solent; quoniam iis os conservatur, hinc nec squammæ separatio promovetur: sed pinguia potius, & oleaginosa ossium extremis imponatur; quæ ossa corrumpere, adeoque illorum separationem festinare solent. Accelerat quoque casum ossis, si peractâ amputatione cauterium actuale leniter leviterque ossi applicatam fuerit.

LXVIII. Sed ipso in trunco luxurians spongiosaque caro sæpius excrescit, quæ coërcenda est insperso pulvere *radicis iridis florentinæ*, aut *aluminis usti*, aut sequente, quem hildanus proponit,

℞. *Aluminis usti* ℥ij
Vitrioli calcinati ℥ß.
Cerussæ, lapidis calaminaris,
Plumbi usti an. ℥j
M. F. *pulvis.*

Hinc inducenda cicatrix *emplastro diapalmâ*, *de cerussa*, *unguento desiccativo rubro*, *diapompholigos*, similibusve.

Post curationem vero quomodo tibia lignea, aut integrum ex ligno factum crus sit adaptandum, exponit Ambrosius Paræus *cheirurg. lib.* 23.

CAPUT XVIII.

DE AFFECTIBUS CUTANEIS.

ET PRIMUM,

De maculis quibusdam levioris momenti, quæ ephelides, lentigines, & hepaticæ vulgò nuncupantur.

Ephelides. I. INter Affectus merè, aut saltem maxima ex parte cutaneos primò occurrunt maculæ, *Ephelides* vulgò, nostratibus (*Sproetelem*) nuncupatæ, quæ verè & æstate, quoniam ab insolatione potissimum excitari solent, plurimum increbescunt, atqui circà Hyemen rursus evanescunt.

II. Sed cum in formosioribus, ac cutem rarissimam habentibus maximè contingant, in iis præcipuè locis, ubi cuticula, soli & aëri exposita, densissima est, sc. in facie ac manibus maximè erumpunt. Porrò coloris subflavi aut fusci, ad magnitudinem morsus pulicaris, inæquales tamen, & quoad figuram irregulares existunt. Atque hæ maculæ parum aut nihil differunt à puncturis illis subfuscis, aut flavis, quas nonnulli *lentigines* vocant, quæ lentis magnitudine faciei partes crebris quasi guttis insigniunt. Lentigines.

Harum macularum causæ. III. Harum macularum materies seu continens causa videtur esse, *biliosi humoris tinuior portio, vi solis illam attenuantis, & poros cutis aperientis, exterius prolecta*; quæ evaporare incipiens, in cute exteriore, aut cuticulæ, quam pertransire nequit, concavo desigitur. Et certè maculas hasce à bile, similibusve flavis sanguinis recrementis procedere indicio est, quod maximè familiares sint iis, quorum pili flavescunt.

IV. Equidem præter exiguas hasce maculas lenticulares & ephelides, aliæ insuper occurrunt multo ampliores, palmæ longitudinem ac latitudinem nonnunquam excedentes quæ cutem variis in locis, præcipue circa pectus & dorsum, lituris, modo fuscis, modo luridis, aut subnigris conspurcant, ac *hepaticæ maculæ* nominari solent, iisque, plurimum insigniti, jecur minus sanum, aut saltem haud bene sanguificum habere creduntur: quod tamen sub hac ratione verum non est; at solummodo quatenus humores biliosi, cum non satis intra hepar à massa sanguinea secernuntur, ad cutem protrusi eam ita discolorant.

Maculæ hepaticæ.

V. Lituræ istæ potissimum tempore æstivo apparent, & maximè supra pectus & dorsum, viz. quo tempore, & quibus in locis ad sudandum homines sunt plurimum apti: ipsum nimirum sanguinis serum, quod fæculentias istas è cruoris massa in cutis angustias provehit, eas penitus evaporare inidoneas, illic relinquit.

VI. Affectus hi, quoad valetudinis statum, nihil mali indicant, aut ominantur; & quamvis ephelides, lintiginesque nonnihil turpitudinis referunt, id tamen compensatur, quatenus ita maculosi puriori constitutione præditi observantur.

Macularum dictarum prognosis.

VII. Ad curationem vero horum affectuum quod attinet; cum maculæ hæ plerumque sint criticæ eruptiones, pharmaca intus sumenda, quibus illarum materies, seu continens causa tolli possit; vix ulla occurunt; nisi quod sudorifera blanda aliquando usurpata biliosi humoris recrementa, in cute, aut cuticulæ concavo defixa, magis evaporare faciant. Sed ad ephelides. Lentigines, & maculas hepaticas tollendas, ars cosmetica propriè spectat. & propter hæc cutis deturpamina delenda, sine quavis medendi methodo, medicamenta qui-

Curandi Methodus.

bus cuticula decorari solet tantum præscribuntur; quorum apud domicellas, aliosque de cute curanda sollicitos, ingens ubique & uberrima est seges. Ea tamen omnia, quatenus duas solum medendi intentiones respiciunt, ad bina hæc capita reduci possunt: illa nimirum aut cutis ac cuticulæ poros aperiendo, atque hanc interdum excoriando, humorem foras attrahendum & prorsus evaporandum moliuntur: vel è contrario, & sæpè non minore cum successu adhibentur illa quæ materiam maculosam è cute repercutiunt, ac intus adigunt,

VIII. Primo igitur ad cutem detergendam, & macularum materiem foras extrahendam, sequens conducit linimentum,

℞. *Unguenti rosacei* ℥ij.
Florum scinci, hoc est, *magisterii marcasitæ* ʒij.
Misceantur exacte pro litu, quo vesperi facies inungatur, hinc mane cum panno laneo mundo denuo detergeatur.

Etiam facies subindè lavetur *aqua florum fabarum*, cui admixtus *liquor tartari*, siquè aquam hanc efficacem magis desideremus, aliquot guttulæ addantur *aquæ aluminosæ seu mercurialis.*

Cl: Willisius *pharmaceut. ration. part.* 2. *sect.* 3. *cap.* 5. illud præscribit,

℞. *Lixivii è sale tartari minus saturati* ℥iiij.
Olei amygdalarum amararum q.s. idque in tali proportione misceatur, ut totus liquor lactescat. Cum hac mixtura partes hujusmodi maculis affectæ mane & vesperi illinantur, ac blande fricentur.

IX. Sed ad maculas è cute discutiendas, earumque materiam repellendam intusque adigendam, *lac virginis* à pluribus commendatur, quod ad hunc modum sæpe conficitur; viz. *solutio lithargyri in*

aceto destillato facta, ab affuso oleo tartari per deliquium parato, in liquorem lactis instar albicantem præcipitatur; quo facies bis in die lavetur & blande fricetur. Vel

℞. *Camphoræ* ʒij.
Teratur in mortario vitreo, sensim affundendo.
Succum unius limonis, dein adde vini albi ℔j.
M. exacte, & detur usui.

Vel

℞. *Benzoini optimi* ℥ß.
Spermatis cœti ʒj.
Spiritus vini summè rectificati ℥iiij.
Stent in digestione per aliquot dies, dein fiat per Chartam emporeticam colatura.
hujus liquoris (rubicundi) tantillum misceatur cum vino albo gallico, (quod illico lactescit) quo facies lavetur, & blande fricetur.

Forestus *libr.* 31. *obs.* 1. pro faciei maculis hanc commendat aquam,

℞. *Albumina ovorum ad duritiem coctorum, eaque more chymico, destillato, & liquorem destillatum usui servato.*

Idem *lib.* 5. *observ. chirurg.* 4. ad delendas lentigines mirum in modum extollit *aquam è cochleis destillatam.*

Ad easdem maculas tollendas vult Sennertus *prax. lib.* 5. *part.* 3. *sect.* 1. *cap.* 3. facies ut sæpius abluatur *aqua florum sambuci & fabarum*, cui aliquid *camphoræ in spiritu vini solutæ* addatur.

Platerus *prax. med. tom.* 3. *libr.* 1. *cap.* 2. ad faciem decorandam proponit aquam, qua Maria medicea Regina Mater uti solebat,

℞. *Tres capones albos statim post jugulationem; axungiâ detractâ, concisos,*
Caseos duos recentes ex lacte caprino confectos,
Pulpam sex limonum corticibus detractis,

Albumina octo ovorum

Boracis, sulphuris an. ℨß. *camphoræ* ℔j.

Aq. florum fabarum, nymphææ an. ℔j.

Collocentur in B. M. atque in alembici rostro aliquot grana moschi, destillentur S. A. & liquor extillans servetur usui, eaque sub noctem facies lavetur.

X. Attamen fœminæ curiosiores vix ullis nunc remediis cutaneis, nisi *mercurialibus* contentæ sunt; quapropter sequens aqua ad plerasque faciei turpitudines summopere commendatur,

℞. *Mercurii sublimati* ℨj.

Pulverisetur & ponatur in vase stanneo cum Aquæ fontanæ ℔iij. *stent per* xxiv. *horas, cum spatula lignea subinde agitando, donec totus liquor nigrescat, qui tamen per chartam emporeticam colatus limpidus evadit: cum petia aut pluma huic intincta facies semel intra diem unum aut alterum blande obducatur.*

Hujusmodi medicamentum contra turpitudinem quamcumque cutaneam in igniter juvat; quatenùs nempè humores intra porulos & foraminula ut minutissima impactos expedit, totamque ubi applicatur cutem, quoad meatus ejus malè conformatam, restituit. Sed quandoquidem hydrargyri particulæ, unà cum salibus (à quibus in minutias dividuntur, acuunturque) faciei applicatæ, materiam defœdatoriam intus repercussam insequuntur sicquè sanguini & lymphæ se facilè insinuant, hinc & gravia œconomiæ animali non rarò pariunt incommoda cosmetica mercurialia haud immeritò mihi admodum suspecta sunt.

Puncta nigricantia, quibus faciei par-

XI. Porro accidit interdum, plerasque faciei partes, præsertim verò nasum & frontem, *punctis Nigricantibus* creberrimis, quasi à pulvere pyrio exploso inustis, insigniri; idque procedit quod pori

cutanei, seu vasculorum sudoriferorum oscula, humore atro crassiore, vermiculos nigra capita habentes referente, implentur; atque in tali cutis affectione lotiones, & litus nulli præter Mercuriales prodesse solent.

tes sæpe defœdari solent.

CAPUT XIX.

De Herpete.

I. POst affectus cutaneos simpliciores, qui nempè sine tumore aut exulceratione contingentes, cutem solummodò maculis defœdant, jam ordine agendum erit de affectibus gravioribus, & continuitatem solventibus, atque imprimis de eo, qui ab effectu & symptomate Græcis *Herpes* dicitur, viz. à serpendo, quod nimirùm proserpere videatur, quodque unâ parte sanescente morbus in proximam serpat: Arabibus *formica corrosiva*, C. Celso *Ignis Sacer* nuncupatur. Est autem HERPES, *Tumor, sive Pustulosa Inflammatio cum pruritu & rubedine, Partem, in quam serpit, exulcerans*: vel dicatur, *tumor biliosus, qui cutem serpentibus minimis pustulis exasperat, roditque.* Herpes quid sit.

II. At verò Herpetis species duæ sunt. Prima namque *simplex est Herpes*, qui intra cuticulam consistens minimis pustulis, milii semini similibus, cutis superficiem exasperat, undè *Herpes miliaris*, Belgis (*Springend vuer, ofte voozcruijpendem Pair-vvozm*) nuncupatur. Vel est *Exedens*, Græcis ἐσθιόμενος, qui ipsam exulcerat cutem, latèque in ambitum serpit, cujus medium citius sanatur, quam extrema nostratibus (*Ineetenden Pair-vvozm.* Herpetis species duæ sunt.

III. Veruntamen *Ignis Sacer* C. Celso dictus, fit maximè in pectore, præcordiis, aut lateribus: estquè hic affectus, cujus meminit Ampliss: Tulpius

obser. med. lib. 3. *cap.* 44. quique Plinio *Zoster*, Scribonio Largo *Zona*, Nostratibus (*Ommeloop* sive *Ambitus* nuncupatur; quod in extimo Diaphragmatis ambitu variis circulis, diversimodè dispersis, hominem aliquatenus ambit.

Partes in herpete affectæ.

IV. Affecta igitur Herpetis Miliaris pars est cutis superficies seu cuticula. Herpetis verò exedentis tota cutis: cum species hæc integram cutem ad subjectam usque carnem soleat exulcerare.

Herpetis causa.

V. Efficiens autem, & conjuncta herpetis causa est *humor tenuis*, *biliosus*, *acri-salinus*, *simulque glutinosus*, qui sanguini inexistens ab eodem secernitur, ac cum eo ad corporis superficiem per malam crisin propellitur: impeditur tamen in sui excretione per poros cutaneos ob admixtum ipsi humorem glutinosum, nec non poros in cuticula quam in cute arctiores, hinc circà cutem sub forma pustularum hæret, undè vitiosa ibidem contingit effervescentia, & quidem calida, ob quam summus in parte affecta pruritus & ardor deprehenditur. Talis porrò noxius humor in corporis superficiem expulsus, ampliùs ibidem vitiatur, quin allabentis sanguinis partem simul corrumpit, & pruritum ac dolorem in vicinis partibus excitat. Cùmque humor hic cuti inhærens sit tenuior & minus acris, *herpes* oritur *Miliaris*; sin acrior magisque glutinosus, *herpetem* producit *serum exedentem*, ἐσθιόμενον.

Diagnosis

VI. Cæterum herpes cum sensibus pateat, non ità difficulter cognoscitur: est enim tumor latus, sine omni ferè altitudine, ut vix attollatur pars, potiusque exasperari quam intumescere videatur. Adsunt præthereà pustulæ exiguæ, milii semini similes, calor, pruritus, & quàmvis pustularum quædam sanantur, aliæ tamen oriuntur, ut malum ad vicina proserpere videatur. Si pustulæ rumpantur ichorosus effluit humor; estque subrubicundus locus

affectus. Ferus autem, seu exedens dicitur Herpes, cum ulcuscula serpentia ac foraminula multa apparent, quæ tamen ultrà cutem non procedunt; seu, ut C. Celsus *lib. 5. cap.* 20, ait, est malum cum summa cutis excoriatione, & exulceratione sine altitudine, latum, sublividum; inæqualiter equidem, mediumque sanescit extremis procedentibus; atque non raò id quod jam sanum videbatur, iterum exulceratur.

VII. Herpes porrò periculosus affectus non est, nisi sit valdè exulceratus: nihilominus tamen difficilè curatur, & non raò diuturnus est morbus. Atqui prout humor ille, è quo oritur herpes, mitior vel acrior, magisque vel minùs glutinosus, eo etiam magis vel minùs periculosus est. Prognosis

VIII. Equidem ut affectus hic tuto curetur, ratio habenda est & causæ antecedentis, & continentis partisque affectæ. Atquè ad causam antecedentem quod attinet; quum ex humore tenui, bilioso, acri-salino, simulque glutinoso Herpes oriri soleat, hic imprimis per convenientem rerum non-naturalium usum est corrigendus, deindeque è corpore purgandus: nisi enim totum corpus exactè purgetur, nunquam patiens perfectè sanatur; & quamvis uno in loco adhibitis topicis medicamentis pars sanescere videatur, in partibus tamen vicinis denuo malum sese prodit. Herpetis curatio.

IX. *Dietum* itaque quod spectat *aër, cibus & potus* sint refrigerantes: nocent omnis generis acria, calida, salsa, fumo siccata, pinguia, dulcia, similiter & *motus corporis* nimius, *vigiliæ, alvi durities, venus, ira.* Ad antecedentem herpetis causam tollendam quid observandum.

Insuper summè utilis hic est *purgatio*, qua biliosi, acri-salini, ac glutinosi humores, in partem affectam alioquin ruentes atque morbum foventes, toto è corpore vacuentur.

Eum in finem præscribi possunt pulveres, vinum medicatum, Decoctum.

℞. *Cremoris tartari* ʒiiß.
Tartari vitriolati gr. xxv.
Diagridii ʒß.
M. F. pulvis, devidindus in doses No. vj. *æquales; quarum singulis vel alternis diebus mane patiens unam sumat cum jusculo.*

℞. *Rad helenii, polypodii querq. an.* ʒij.
Summ. absynthii.
F*ol. eupatorii cannab. an.* ʒiß.
Cort. med. sambuci sicc.
Baccar. juniperi an. ʒiij.
F*ol. sennæ mund.* ʒvj.
Aloës, sem. carui an. ʒiß.
Incisa & contusa dentur in sacculo, suspendendo in vini albi ℔iiij. *de quo quotidie mane Æger bibat cyathum.*

℞. *Rasuræ ligni guajaci* ℥iv.
Sassaphras ʒvj.
Rad. salsæparillæ ℥iß.
Macerentur per noctem calide in aquæ puræ ℔v. *dein S. A. coq. add. rad. lapathi acuti rec.* ℥iij.
Herb. fumariæ Mij.
Chamæpitheos Mj
Pulpæ colosynthidis ʒj. *liquiritiæ rasæ* ʒvj.
F*iat colatura* ℔iij. *de qua semel vel bis quotidie Ægrotans bibat.*

Venæsectio hîc non ducit, nisi in plethoricis.

Thermarum ac *acidularum usus* sæpè singularis est: Tales enim aquæ debito tempore sumptæ tutò eum affectum tollunt.

Decoctum salsæparillæ, chinæ, &c. continuo usurpatum, plurimum etiam valet ad vitiosos istiusmodi humores corrigendos, atque, transpiratione auctâ insensibili

insensibili, provocatisque liberius urinis, consumendos; hinc & *sudorifera* quoque huic morbo curando multum conducunt.

X. Ubi jam causæ antecedenti satisfactum est, ad ipsam continentem accedendum; cui tollendæ multum sæpè efficimus inunctâ *salivâ hominis jejuni*, cujus ope acris, biliosus, glutinosusque humor cutis porositatibus inhærens attenuatur resolvitur. Continens herpetis causa quomodo corrigenda.

Scribit Barbette, summo cum successu multoties adhibitum se vidisse *pulverem lapidis scissilis cum aceto mixtum*.

Sunt qui *sinapi* usurpant *cum butyro liquefacto & assato*, quibus aliis *pulveris pirii aliquid* addunt.

Ipsa *urina* affectui huic sanando prodest aliquando.

Multum sæpè efficimus *lavamento ex aqua pura, cum sale communi*, & *vitriolo albo*. ex. gr.

℞. *Aquæ pluvialis* ℔ ij. *in ea dissolve.*
Salis communis ℥ß. *vitrioli albi* ʒij.
pro lavamento.

refert aquapendens, aliquoties se feliciter usum fuisse *aquis thermarum*, quæ brevi tempore sanant herpetem: atqui ubi desunt thermarum aquæ, sumit *aquam marinam*; aut *aquæ salitæ admiscet sulphur & alumen*, atque in hac membrum affectum detinet.

Summoperè quoque morbo huic curando conducit inunctum *unguentum emulatum cum mercurio*, quod pustulas tabefacit, exsiccat, ac viscidum glutinosumque humorem absumit. Conducit & hoc,

℞. *Unguenti rosacei* ℥ij.
Mercurii præcipitati albi ʒij.
Misceantur exacte pro litu.

Vel

℞. *Butyri assati.*
Unguenti nutriti, populei an. ℥ß.
Sulphuris V vi pulver. ʒiß. *cretæ albæ* ʒß

M. F. S. A. linimentum.

Pulvis cretæ cum lactis cremore mixtus, & illitus hunc affectum non rarò ſanat, præmiſſâ fomentatione calidâ cum *vapido vino gallico*.

Joh. Heurnius pro herpete commendat *fæcem vini* inter duo linteamina applicatam.

Hartmanus *in praxi chymiatrica* cum linteo diſcerpto applicat *aquam calcis vivæ*, cui aliquando *alumen dulce*, aliquando *ſaccharum ſaturni* addit.

Folia tuſſilaginis viridia membro affecto impoſita, identidemque renovata, herpetem nonnunquam ſanant.

Equidem ſequens *lac virginale* huic malo curando admodum conducit, ſi ægra pars eô frequenter lavetur & blande fricetur,

℞. *Rad. hellebori albi, enulæ campanæ,*
Iridis florentinæ, althææ an. ℥ß.
Pulpæ colocynthidis ʒij.
Fol. ſabinæ, nicotianæ an ʒiiij.
Aluminis crudi ℥j.
Lithargiri ℥iiij.
Contund. & coq. in ſ. aquæ pluvialis ad ℥xviij.
Colat. add. aceti vini ℥vj.
Miſceantur uſui.

Vel ita conficiatur,

℞. *Rad. hellebori albi* ℥j.
Althææ, eſulæ minoris,
Enulæ campanæ, iridis florent. an. ʒvj.
Fol. ſabinæ Mj.
Pulpæ colocynthidis ʒiij.
Aluminis crudi ℥ß.
Sem. ſtaphiſagriæ ʒvj. *lithargyri* ℥vj.
Ciner. ligni quercini ℥viij.
Coq. in ſ. q. aquæ pluvialis ad ℥xxiij. *colat. add.*
Aceti vini ʒvj.
Miſceantur.

In Herpete pertinaci Barbette sequentia proponit,

℞. *Unguenti fusci felicis wurtzii* ℥iij.
Albi camphorati ℥iß.
Cerusæ, sulphuris, mirrhæ, lithargyri an. ℨiß
Mercurii dulcis, æruginis an. ℨß.
Olei rosacei q. s. M. F. S. A. *unguentum,*

℞. *Lapidis prunellæ* ℨj. *floris sulphuris* ℥ß.
Sacchari *saturni* ℨiß. *olei raparum veteris q. s.* M. S. A. *pro linimento.*

Aliquando in pertinaci herpete prudenter applicetur *aqua aluminosa* seu *mercurialis, secundum pharmacopœam ultrajectinam*, vel sola vel potius *additis vino & aquâ plantaginis magis temperata*, cujus vires & facultates in hujusmodi affectu curando non semel observavimus. Sed notandum in iis, qui sunt calidioris temperaturæ, hanc aquam minus convenire, & facile inflammationem excitare.

CAPUT XX.

De scabie, ejusdemque speciebus.

I. Morbus herpeti admodum affinis generali vocabulo *scabies* dici consuevit, quæ in variis totius corporis locis, cutem pustulis exiguis, modo siccis & sæpe squammosis, modo humidis ac ad ulcerationem dispositis, cum pruritu valdè molesto infestat; atque hujusmodi affectio propriè istius partis morbus est, utpote quæ in ipsa cute propter contagium externum sæpe incipit, & frequenter per media tantum cutanea curatur.

II. Dicitur autem *scabies* seu *scabrities*, quia cutem scabram & crustulis obductam diversis certisvè in locis reddit. *Psora* verò, ἀπό τȣ ψω *furfurem mutatum excerno*, quia in cute non tantum est asperitas, sed & levis exulceratio & excoriatio pustu- Scabies seu psora quid sit.

larum, à quibus furfuracea quædam, & nonnunquam sanies, quæ tunc *scabies humida* dicitur. Enimvero variæ sunt scabiei species, de quibus omnibus, aut saltem plerisque agere constitui.

III. SCABIES igitur, seu PSORA definitur, quod sit *ea in cute asperitas, quæ est cum pustulis humidis, & insigni pruritu.* vel describitur, *pustularum in toto corpore sparsim eruptio, ab humore acri & salso, intra poros cutis aggesto procedens, hinc pruritum insignem, adeoque & scalpendi necessitatem inducens.*

Continens scabiei causa.

IV. Continens hujus morbi causa nec videtur esse pituita, nec bilis, nec melancholia, nec etiam ipse sanguis per se extravasari aptus; porro nec materia hîc peccans è duobus vel pluribus horum simul mixtis constat: si namque ex hujusmodi humoribus hic morbus unquam oriretur, non ita facile per merum & leve contagium suscipi, aut solo litu curari possit. Quamobrem potius censemus, *esse humorem limphaticum in glandulis subcutaneis constanter residem, qui ab indole sua genuina desciscens à salino volatili in acidum & acri-salinum, nec non aliter vitiosum non raro degenerat.* Enimvero cum humori huic lymphatico ita depravato, & perpetim evaporanti, supplementa continua è sanguine adveniant, humores isti, vetus & recens, non facile congruunt aut uniuntur, at salium dissimilium ritu mutuo effervescentes in materiam recrementitiam coagulantur, quæ poros cutaneos implens ac distendens ubique passim in tumores attollit; insuper sanguinem in transitu nonnihil impedit, & extravasari quasi cogit. Hinc pustulæ crebræ excitantur, & quatenus materia ista in ichorem fatescens, à sero & sanguine subsequentibus usque prorsum & foras urgetur, in moleculas assurgunt; de in spiritus animales fibras ner-

veas, ut ichoris iſtius excretionem promoveant, inordinatè ſubeuntes, moleſti pruritus ſenſum efficiunt.

V. Inſuper ad ſcabiem & eruptiones puſtuloſas quod ſpectat; humor hic lymphaticus tribus potiſſimum de cauſis depravari ſolet. 1. Ipſe ſanguis valde impurus, ſimulque diſſolutus, corruptelas & recrementa ſua ubertim in glandulis ſubcutaneis relinquit, quæ ibidem fermenti corrupti naturam induentia cum aliis ſuccis adventitiis, aut pertranſeuntibus effervescunt, & varie coagulantur, adeoque non ſolum *affectus ſcabioſos*, verum & *leproſos* diverſimodos pariunt. Hinc carnium & piſcium ſalitorum, & ſole ac fumo ſiccatorum uſurpatio crebra & aſſidua, aliaque incongrua comeſta aut epota eruptiones cutaneas paſſim cient. 2. Humor glandulis ſubcutaneis aggeſtus interdum merâ ſtagnatione ſcabiem producit; quare non tantum diu incarcerati, ſed & qui vitam ſedentariam agentes, ſqualori inſuper, & poëdori aſſuefiunt, huic affectui obnoxii degunt. 3. Humor hic cutis glanduloſus à miaſmate virulento ab extra communicato, non raro vitiatur; idque obſervatione vulgari liquido conſtat, in quantum maxime ſani, & optimâ conſtitutione prædìti, vix unquam in eodem lecto ubi ſcabioſus ſimul decumbit, aut nuper decubuit, impune dormiunt: nec ita tantum, quin & ſcabioſorum ſudaria aliis in eodem lavacro lotis, ejuſdem affectus ſæpe contagium impertint. Cauſæ primitivæ.

V I. Itaque Scabies quoad originem ſuam, aut *per contagium* accipitur, aut *propter Malam victus rationem* incendiculum & ſomes ejus à Chylo & ſanguine vitioſis communicatur, vel ob *pædorem & tranſpirationis defectum* in ipſa cute generatur, quibus addi poteſt, infantes quandoque hanc labem à Parentibus hæreditario contractam nanciſci.

Diagnosis VII. Cæterum cutaneæ eruptiones, quoad formam juxtà affectorum constitutiones diversimodas variant. Nam in quibusdam siccioris temperaturæ, biliosæ viz. aut melancholicæ, Scabies tantum sicca, & quatenus ob seri defectum minus evaporat, cum pruritu non adeo molesto excitatur: in aliis vero temperamento humidiore, & sanguine impuriore præditis, Exanthemata plurima, Ichore plena, & summoperè Prurientia ad scalpendum vehementer irritant, atque, propter excitata inde ulcuscula, pruritus subindè in dolorem mutatur.

Prognosis VIII. Scabies porrò, ob turpitudinem & deformitatem, molestus est affectus; non autem ità periculosus, & in ætate juvenili sæpè ab aliis morbis præservat, imo & alios morbos sanat. Equidem tuta semper scabies non est, sique diù continuata sit, in Lepram mutari potest. In senibus pertinax est, ac curatu difficilis.

Medendi methodus. IX. Circà scabiei sive Psoræ curationem duæ occurrunt primariæ indicationes, ac utraque duplex; viz. prima *curatoria* hæc duo respicit, ut humor glandulis subcutaneis inhærens, atque vitiosus, ad debitam crasin reducatur: deinde, ut cutis pori & meatus, ichorosis concretionibus liberati, pristinam conformationem recuperent.

Indicatio secunda *Præservatoria* hæc duo præcavet. 1. Ne scabiei impuritates & miasmata corruptiva è cute excussa, in sanguinem & lympham regurgitent, iisque non tantum dyscrasias, sed insuper Oeconomiæ animali noxam graviorem inferant. 2. Item navetur opera, ut humorum & partium nobilium labes, à materia scabiosa prius contractæ, dum cutis vitia emendatur, eradicari queant.

X. Omnes hæ medendi intentiones, per remedia tum interna, tum externa simul usurpata, una complicari debent: nempe ut materies morbifica loculis

ſuis excuſſa, in nullas uſpiam latebras ſecedere, ac nullibi deliteſcere queat; quin omni ex parte per medicamenta convenientia in totum amoveatur. Itàque *Recta victus ratio* in primis obſervetur, vitando *cibos ſalitos & piperatos* nec non *muriâ conditos*; etiam à *vino*, *aquis ardentibus*, *cereviſia fortiori*, & à liquoribus quibuſque ſanguinem incitare nimis ac fermentare aptis, temperetur. Inſuper in ſcabie pertinaci & corpus cacochymicum occupante, expediet *pharmaca* exhibere *cathartica*, quibus acri-ſalini glutinoſique toto in corpore redundantes humores expurgentur. v. gr.

℞. *Cremonis tartari* ℈j.
cholagogi ſimplicis,
M. F. *Pulvis*.

℞. *Extracti catholici* ℈j.
Mercurii Dulcis gr. viij.
F. *Pill.* No. v.

℞. *Rad. Bardanæ, Lapathi acuti rec. an* ℥iß.
Turbith Gummoſi,
Santali citrini an. ℥ß.
Herb. fumariæ, agrimoniæ an. Miß.
Fol. Sennæ mund. ℥j.
Glycyrrhyſæ raſæ ʒiij.
Coq. in ſ. q. aquæ puræ ad ℥xxx. *fiat colatura, de qua ſemel vel bis quotidiè patiens hauſtum ſumat.*

℞. *Rad. polypodii querc.* ℥ß.
Helenii ʒij.
Fol. Eupatorii cannab. ʒiij.
Turbith Gummoſi.
Baccar. Juniperi an. ℥ß.
Aloës, Sem. carui an. ℈v.
Inciſa & contuſa dentur in ſacculo, ſuſpendendo in vini albi gallici ℔iiij. *de quo quotidiè hauſtum bibat ægrotans.*

Inſuper *Venæſectio*, niſi aliquid contraindicet, ab initio celebretur. Ad hæc *Alterantia*, quæ ſangui-

nem, cæterosque corporis humores secundarios purificant, vices suas habeant: quem in finem conducit *serum lactis dulcis* frequenter potum, vel *decoctum salsæparillæ, chinæ, santali citrini, rasuræ cornu cervini*, & *liquiritis*. Etiam *sudorifera*, aliquando usurpata multum prosunt.

Quæ topica in scabiei curatione sunt usurpanda.

XI. Interim commodus usus hîc est *Balneorum*, tum dulcium, tum mineralium ac calidorum, inter quæ precipuè laudari solent *sulphurea*. Sed cùm Balnea ista mineralia non ubique reperiantur, alia pro iis substituere licet, quæ facultatem digerendi, & detergendi, & poros cutaneos extergendi atque purgandi vim habent. Ea ex sulphure & vegetabilibus parari vulgo solent; atque non lavacri communis ritu, cutis tantum sordes eluendo, sed & incongruum ejus fermentum destruendo, morbum hunc sanant.

> ℞. *Aluminis crudi* ℥iß. *sulphuris vivi* ℥ij.
> *Salis communis* ℥iij. *nitri* ℥j.
> *Fiat omnium pulvis, qui in aquæ calentis labrum conjiciatur.*

Barbette sequens proponit,

> ℞. *Rad. Bryoniæ, Lapathi acuti an* ℥vj.
> *Fol. fumariæ* Mvj. *florum camomillæ* Miiij.
> *Furfurum* Mj. *sulphuris crudi* ℥ij. *nitri* ℥j.
> *Aluminis crudi* ℥iß. *salis comm.* ℥ij.
> *Contusa coquantur in aqua pura pro Balneo.*

Equidem restat alius pruritum sanandi facilior modus; nempè, ut camisia aquæ puræ cum sulphure pulverisato incocta & per solem vel ignem exsiccata, super nudum corpus per quatuor vel quinque dies gestetur; ità namque morbus hinc sine Balneatione, aut litus squalore, nonnunquam curari solet.

XII. Sed & *Unguenta* cuti illinenda pro scabie curanda præscribi solent; atqui aliis plerisque tumo-

ribus aut ulceribus quæ adhibentur, minimè hîc juvant; verum *ſulphur* ejuſque præparata in hoc morbo virtutem quandam ſpecificiam habere videntur, adeo ut linimenta ferè omnia contra ſcabiem ea recipient, & totius compoſiti baſis haud immerito habeantur. Exempli loco hæc ſint;

℞. *Sulphuris comm. pulver.* ℥ß.
Zinziberis pulver. ʒß.
Butyri inſulſi ℥iiij.
M. F. S. A. *Linimentum.*

℞. *Sinapi confecti* Noſtratibus (Moaſtart) ℥iiij.
Sulphuris comm. pulver. ʒvj.
Olei raparum veteris q. ſ. M. F. S. A. *Litus.*

℞. *Unguenti roſacei* ℥iiij.
Sulphuris comm. pulver. ℥ß.
Olei tartari per diliquium parati q. ſ. F. S. A. *Litus*

℞. *Butyri inſulſi aſſati* ℥iiij.
Pulv. zinziberis, ſulphuris, vitrioli albi an ʒi.
M. F. *Linimentum.*

℞. *Unguenti roſacei* ℥iß.
Vitrioli albi ʒij.
Miſceantur exactè.

℞. *Unguenti enulati ſine Mercurio* ℥iiij.
Pulver ſulphuris comm. ℥ß.
Olei tartari per deliquium parati. q. ſ.
F. S. A. *Linimentum.*

Sin vero talia affectum non curent, aut grave vel inveteratum ſit malum, ad *Mercurialia* veniendum.

℞. *Argenti Vivi* ℥ß.
Aquæ fortis ℥i.
Solvatur Mercurius in aqua forti, dein ſimul exactè miſceantur cum axungiæ porcinæ ℥viij.
& fiat S. A. *Unguentum, quo partes affectæ leviter illinatur, & blandè fricentur.*

℞. *Axungiæ porcinæ* ℔iiß.

Olei veteris, therebinthinæ commun. ℥iiij.
Pulveris cerussæ ℥viij. *Aluminis* ℥ß.
Mercurii sublimati ℥ij.
Misceantur exactè in mortario pro Litu.

maximoperè verò hîc conducit *Unguentum Enulatum cum Mercurio.*

Sed de linimentis mercurialibus notandum, quod pueris, aliisve tenerioris constitutionis non facile sint adhibenda; verum adultis tantum, iisque fortioribus, quia in nonnullis salivationem facile movent, quæ in infantibus facillime, & non nisi summo cum periculo contingit.

Insuper mercurialia linimenta non semper omnibus locis scabiosis sunt inungenda, præsertim ea, quæ copiosum recipiunt mercurium, quia facillime tunc sequitur salivatio; sed tantum manuum carpis, ac artuum majorum juncturis. Quem in finem à multis laudatur hoc unguentum.

℞. *Axungiæ porci, Butyri insulsi an.* ℔j.
Succi citri, radicis enulæ, lapathi acuti an. ℥iß.
Salis communis calcinati, sulphuris, reagalis.
Rad. zinziberis, hellebori albi pulver. an. ʒiij.
Therebinthinæ, Mercurii vivi an. ℥iij
Misceantur S. A. *& fiat unguentum.*

XIII. Nec tantum sub formâ linimenti; sed & pluribus aliis modis prædicta medicamenta usurpari possunt. *Aqua mercurialis* seu *aluminosa*, vel sola vel temperata magis, si cuti in locis maxime ulceratis cum linteo discerpto applicetur, scabiem non rarò tollit. Vel præparetur lavamentum,

℞. *Rad. ari, lapathi, enulæ companæ an.* ℥j.
Hellebori albi ʒiij.
Salis Gemmei ʒij.
Coq. in aqua pura ad ℥xvj. *colaturæ add.*
Spiritus salis armoniaci gutt. xxvj.
Misceantur pro lavamento.

Barbette laudat id, quod sequitur,

℞. *Gypsi usti* ℥iß. *Calcis vivæ* ℥ij.
Lithargyri ℥ß. *Boli armeni* ℥i.
Fol. nicotianæ sicc. ℥iij.
Vini albi gallici ℔ij. *Aquæ puræ* ℔ij.
Coq. simul S. A. *& colatura detur usui.*

Alii volunt, ut circa nudum corpus gestetur *cingulum, cui Mercurius crudus insutus est.*

XIV. Si vero omnibus hisce remediis scabies non cedat, sed inveterata & valdè pertinax sit, omni studio annittendum, ut per crebras purgationes, sudationes, & venæsectiones sanguis hâc labe impurus imminuatur, ac humor cutaneus variis modis corrigatur, hinc & affectio hæc curetur. Scribit Riverius *cent.* 1. *observ.* 62. quendam adolescentem cis paucos dies à fœda scabie fuisse liberatum exhibito pulvere ex *Mercurii Dulcis* ℈j. cum *Diagridii* ℈ß. refert Platerus *prax. tom.* 2. *cap.* 17. empiricum quendam *decocto stibii calcinati cum salsaparilla, additis & aliis, perniciosas* scabies aliquoties sanasse. Tandem Bartholinus *observ. cent.* 6. *histor.* 73. inquit: „ Nihil viliùs detritis calceis. „ Novi tamen puerum Melitensem toto corpore fœ„ dis crustis obsitum, qui asperso cinere corii com„ busti calceorum, cum oleo rosaceo convaluit.

XV. Inter scabiei genera numerantur & *tinea*, & *scabies fera*, affectus nimirum infantibus in primis molesti. FERA hæc SCABIES omnes corporis partes occupare potest, , quamvis frequentius faciem & Pectus, quandoquè & Brachia afficiat. TINEA verò caput, præsertim secundum partem ipsius capillatam, vexare solet, unde vocatur (*Pair-vvorm*) sicut prior affectus (*Dau-vvorm*) dicitur; ac si à vermibus exiguis perforatæ forent cutis partes variæ, ex quibus humor tenax erumpit ac effunditur instar roris, crustas varii coloris

Tinea & scabies fera.

producens, unde nomen accepit (*Dauvv-vvorm*: ſicut *Pair-vvorm*,) quando in ſpecie nocet capillis, adeo ut ſæpius excedans, & ſegnius, vel nunquam iterum excreſcant, relictis plagis in capite undoſis pilis carentibus.

Affectus hi unde oriantur, diſquiritur.

XVI. Continens horum affectuum cauſa eſt humor tenuis, acriſalinus, & quid ni acidus quoque, qui glutinoſo humori junctus, ſicquè ſanguini inhærens ab eodem ſecernitur, ac cum eo ad corporis ſuperficiem propellitur; ubi in glandulis ſubcutaneis exiſtens, & ab indole ſua genuina indies magis deſciſcens atquè degenerans, nec non vitiosè ibidem efferveſcens, poros cutaneos implet ac diſtendit, hinc puſtulas crebras ſummò cum pruritu & ardore producit. Cæterum vitioſus hic humor in glandulis poriſque cutaneis hærens amplius vitiatur, quin ſanguinis ac limphæ allabentis partem ſimul corrumpit, & pruritum ac dolorem, nec non eroſionem, exulcerationemque vicinis in partibus excitat.

XVII. In ſcabie illa fera erumpere ſolent primum parvæ puſtulæ, hanc aut illam cutis partem obſidentes, ac præſertim faciei, aurium brachiorumve, quandoquè totius penè corporis, ſummo cum pruritu; ob quem infantes, quoties poſſunt, unguibus partem affectam ſcalpunt & lacerant, & ſi ſcalpere nequeant, cuivis rei occurenti faciem affricant, nec deſinunt, licet poſt frictionem ſuccedente rubedine; mox & cutis externæ apertione, tum liquor acer mordaxquè, tum ſanguinis effundatur: quibus omnibus non minuitur, ſed augetur potius malum, latius nimirum ſerpendo, & novam moleſtiam itidem alibi producendo. Humor porrò fricatione illa promanans obſervatur varius, aliàs aqueus, aliàs flaveſcens, vel magis etiam obſcurus. Equidem tenax plerumquè eſt, ac glutinoſus, partibus adhærens, tandemquè ite-

rum concrescens, atque crustam excitans, quæ, nisi nuda sit pars, ut est facies, accrescit quoquè indusiis aliisve linteis aut vestimentis parti affectæ proximis; quocirca sine crustæ abruptione, ac plerumquè sanguinis quoquè, vitiosique humoris nova eruptione nequeunt ab ipsis removeri.

XVIII. Tinea verò, seu scabies fera in infantibus ad valetudinem facere haud absque ratione à plerisque creditur, cum vitiosi in toto redundantes humores robusto naturæ conatu in corporis superficiem expelluntur, unde &, si spontè ac subitò affectio hæc evanescat, in febres non tantum, sed & morbos alios longè graviores infantes non raro incidunt. Huc spectat, quod hippocrates, *lib. de morbo sacro* scriptum reliquit; viz. infantes, si ipsis ulcera in capite, vel circa aures, vel in facie, vel reliquo in corpore excitentur, liberari ab epilepsia.

XIX. Quoniam igitur infantes vel tineâ, vel scabie ferâ laborantes: à variis, iisque gravioribus morbis sæpius immunes sunt, atque hoc malo affecti hilares plerumque, & jucundi observantur, hinc Doctissimorum Medicorum autoritate, nisi parentibus, urgentibus, à curatione multi abstinent. Quod si vero initent parentes. Medicamenta duntaxat levia adhibent, ac præcipuam curationem in nutricem rejiciunt, quam per intervalla blandè expurgant. Indicationes curativæ.

XX. Ipsa interim affectuum horum curatio solis externis medicamentis aliquando absolvitur. Sed quum observentur insuper alia in humoribus vitia, ob quæ internâ opus sit medicinâ, eadem hîc esto indicatio, ac in scabie. Equidem ipsa illa medicamenta assumta tineam aut scabiem feram non curant, nisi forsan producta sit à sudore quovis modo impedito: quo in casu utile erit, *sudoriferis blandis*

ſæpius uſurpatis denuò viam parare humoribus in corporis ſuperficie hærentibus, ibidemque ita corruptis, ut feram hanc ſcabiem producant.

XXI. Atqui quum criſeos modo ad cutem expulſus ſit humor acer, qui ob admixtam glutinoſitatem ibidem hærens tineam aut ſcabiem feram produxit, cæteris functionibus illæſis, ſolis topicis hoc malum ſæpius curatur; imo pharmaca intus ſumenda, quatenus corporis humores exagitant, tunc obeſſe aliquoties obſervavimus. Hoc igitur in caſu varia à practicis laudantur, & præſcribuntur remedia. Sedulo tamen cavendum, ne in horum affectuum curatione cutis poros occludant impoſita medicamenta, adeoque peccantem humorem ad interiora repellant, unde graviſſima excitari ſolent ſymptomata: quapropter talia ſunt uſurpanda topica, quæ cutis poros ſervent apertos, quin eoſdem aperiant, quæque humorem acidum ac acri-ſalinum temperent, glutinoſum incidant, abſtergant, ſicque partem ægram reſtituant, conſolidationemque promoveant: quæ omnia præſtant, abſolvuntque *ſalia volatilia blandiora.* Igitur affectæ partes identidem laventur *vino gallico, quod ex vaſe per epiſtomium aneum guttatim ſtillavit*, Noſtratibus (*leck-vviin*) Vel præſcribatur lavamentum,

℞. *Aquæ plantaginis, ſolatri an.* ℥iß.
Florum ſambuci ℥iij.
Camphoræ in ℥iß. *ſpiritus vini ſolutæ* ʒj.
Spiritus ſalis armoniaci gutt. xxv.
Miſceantur.

Foreſtus *lib.* 8. *obſerv.* 13. hanc præſcribit lotionem,

℞. *Malvæ, betæ, lapathi acuti cum radicibus, Hederæ arboreæ, centaurii min. an.* Mj.
Caulium rubrorum Mß.
Colocynthidis ʒiij. *agarici* ʒj.
Hellebori nigri ʒiß. *fol. ſennæ mund.* ℥ß.

Coq. in s. q. aqua pura ad ℔iiß. *colatura add.*
Salis comm. p. 1. *M. pro lavacro.*

Idem *observ.* 17 hoc laudat unguentum,

℞. *Lithargiri cum aceto acerrimo, & oleo rosaceo nutriti* ℥ij. *cerusæ cum aqua solatri lotæ* ʒj. *aluminis usti* ʒß. *fuliginis camini, pulv. rad. helenii*, vel *chartæ combust. an.* ℈ij.
Axungiæ gallinæ, porcinæ,
Olei ovorum an. ℥ß.
Rosarum, laurini, &
Aceti an. q. s. M. S. A. pro linimento.

Et *observ.* 20. pro tinea inveterata istud habet,

℞. *Butyri saliti, axungiæ porcinæ an.* ℥j.
Sulphuris pulv. ℥ß. *vitrioli crudi* ℈j.
Argenti vivi cum saliva extincti ʒj.
Misceantur exactè in mortario pro litu.

Alii laudant id quod sequitur,

℞. *Butyri majalis insulsi* ℔ß.
Pulv. sulphuris, olibani an. ℥ß.
Sabinæ ʒj.
Mellis comm. ʒij.
M. F. S. A. Unguentum.

Laudatur quoquè linimentum plumbi compositum; seu de Amiantho Boëtii de Boodt, quod describit Scroderus *Pharmac. med. chim. lib.* 2. *cap.* 87.

℞. *Amianthi* ℥ß. *plumbi usti* ℥xij. *tutiæ præpar.* ℥ij. *Calcinentur, dein pulverisata macerentur cum Aceto Stillatitio, ac per mensem quotidiè agitetur materia: quæ dein ebulliat per horæ quadrantem, iterum quiescat, donec clarescat. tum*
℞. *Aceti hujus clari, olei rosacei an. p. æq.*
Misceantur exactè in formam linimenti.

Interim dum hoc modo hi affectus curentur, danda opera, ne crustæ à partibus subjectis facilè separentur, cum sub ipsis felicius tota extingat cura.

CAPUT XXI.

De Impetigine seu lepra græcorum, &c.

I. POst scabiem cum pruritu, similesque affectus cutaneos, agendum sequitur de affectu alio, hisce ob pustularum eruptionem nonnihil affini, qui communiter *impetigo*, quibusdam *lichen* & *vitiligo*, aliis *lepra græcorum* appellatur. Morbus hic uti diversa sortitur nomina, ita eadem ab auctoribus variè applicantur, & ab his morbis speciem unam, & ab illis aliam designare perhibentur.

Lepra Græcorũ qualis sit affectus.

II. LEPRA igitur ἀπὸ τῶν λεπίδων à squammis denominata, *summus quidam psoræ seu scabiei gradus est*, Hanc *græcorum lepram* Arabes dicunt *Albaram nigram*; cujus species est *albaras alba*, quæ græcis *vitiligo*, *leuce*, aut *alphus* nuncupatur, uti colligere est ex avicenna, qui *sept. quart. tr.* 2. *c.* 9. sic ait: „ Albaras nigra est „ illud, quod etiam impetigo excoriativa dicitur, „ estque scabiositas accedens cuti, aspera, vehe„mens, & facit squammas, sicut squammas pis„cium, cum pruritu, atque est cum humore „ melancholico, & est de antecedentibus lepram.

Quomodo oriri & afficere soleat.

III. Lepra verò, seu potius IMPETIGO (quæ mitior tantum lepræ gradus, adeoquè curatu facilior est) ad hunc modum oriri & afficere solet: viz. in primis pustulæ rubræ modo singulares, modo plures simul congestæ, in variis corporis partibus, præsertim verò in brachiis & cruribus excitantur; quibus singulis (morbo in crescente) undiquè novæ adjunguntur, & brevi ejusmodi molecularum plures velut aggeries seu corymbi fiunt. Etenim papillæ juxta unam-

quamque

ipuamque ftirpem, primò indies erumpentes, & latius usquè serpentes, sese in orbem diffundunt, adeoquè exanthematum aggeries quasi ampliari faciunt. Cujusquè harum superficies aspera, & nonnihil albida, ac squammosa apparet. unde si scalpatur squaminæ decidunt, & ichor sæpè tenuis exudat, qui tamen mox exsiccatus in squammam crustaceam rursus indurescit.

Hi papilarum corymbi primò exigui, & pauciores exiitunt; in brachio, aut crure, aliovè membro singulari, tres forsan, aut quatuor ad magnitudinem denarii circiter apparent: postea verò, si morbus crescere sinatur, crebriores ubiquè erumpunt, quæ sensim augentur. Porrò in hoc statu non sistitur; sed affectus, nisi per Medicinam cohibeatur, in pluribus usquè locis ebulliens, & latius ubiquè serpens, tandem non solum integra membra sed & totum corpus *viriligine leprosâ* obducit: atque hanc impetiginis speciem Arabes quidem *Lepram*, sed græci ELEPHANTIASIN, nostrates (*Lazarus, Aretsaatsh nd Guaadsert*) apellant; estquè summus hic impetiginis gradus ex sententia veterum plerumquè incurabilis.

Totam hujus mali idæam C. celsus *de Re medica lib. 3. cap. 2. 5.* ità describit: Totum corpus
„ afficitur ità ut ossa quoquè vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis inæqualiter crassa, tenuis, dura mollisque; quasi squammis quibusdam exasperatur, corpus emarcescit, os, suræ, pedes intumescunt. Ubi vetus morbus est, digiti in manibus, pedibusque sub tumore conduntur, febricula oritur, quæ facilè tot malis obrutum hominem consumit,

Morbi hujus differentiæ. IV. Ex dictis itaque impetiginis differentiæ præcipuæ innotescunt; ac in primis juxtà morem ejus plus aut minus malignum, distinguitur, juxtà quod propius ad lepræ aut scabiei naturam accedit, vel statu medio se habet. Insuper notare est, affectum hunc quandoque membra quædam singularia, uti brachia forsan, aut crura, corporis reliqui partibus intactis, infestare; interdum verò in iis omnibus simul incipere, & ubique sparsim papillas excitare.

Causæ. V. Causa impetiginis materialis non est humor merè cutaneus, propter miasma ab extus susceptum aut alias ob occasiones depravatus, & à naturali ejus constitutione degener factus, quia nimirùm non tam facilè, uti in scabie, per contagium aliis communicatur, neque statim per totum corpus dispergitur. Sed pustulæ circà morbi initia primò erumpentes, indè procedere videntur, *quod in massa sanguinea concretiones quædam acido-salinæ contingant, quæ cum subigi, aut rursùs dissolvi nequeant, in cutem pellantur.*

VI. Igitur affectus hujus causa continens seu conjuncta in eo consistit, quod in primis absque ullo cutis vitio, sanguis particulis salinis diversimodi status & indolis saturetur; atqui salia ista, præsertim ubi fixa & acida præpollent, se mutuò præhendant, adeoque in coagula quasi tartarea concrescant; quæ portiones in sanguinem protrusæ, papillarum eruptiones, quasi totidem morbi hujus nidos inchoënt; dein illæ sensim juxtà materiæ supplementa tum numero, tum magnitudine indies auctæ, morbi hujus, initium, incrementum, & vigorem, qui Græcis ἐλεφαντίασις dicitur producant.

VII. Sed multa occurrunt, quæ ad *humoris* istius *acido-salini* generationem faciunt. Enimverò nonnullis hic affectus hæreditarius est, ab impuro pa-

rentum vel avorum semine communicatus interdum contagio contrahitur; quandoque etiam spontè proprioque vitio producitur: atque huc etiam facit frequentior usus ciborum salinorum, acrium, & crassorum, simulque immoderatior vinorum acidorum potatio: insuper vulgaris observatio est, plures in hunc affectum à carnis porcinæ, & piscium in primis crustaceorum comestione nimis crebra, aut assidua disponi. Atque hujus rei instantia satis notabilis, est, quod potissimum in morbi hujus Prophylaxin seu præservationem, cibus iste sub lege Mosaica interdicebatur & scribit Willisius *Pharmaceutices rational. part. 2. sect. 3. cap. 7.* olim in Anglia Cornuvienses, oram ferè undique maritimam incolentes, quatenus ex iis pauperiores ferè tantum piscibus vescerentur, affectibus leprosis plurimum obnoxios evasisse; in tantum ut propter horum sublevamen, multa in ea regione nosocomia conderentur. Insuper ex esu carnium humanarum, præsertim leprosarum, hunc affectum quandoque excitatum fuisse, refert Scultetus *post armament. cheirurg. Observ.* 100.

VIII. Hinc affectus leprosi, etsi mortem aut imminens periculum rarò minantur, postquam tamen altius radices egerunt, curatio eorum perdifficilis aut nulla est. *Incipiens impetigo*, atque pustulas earumque aggeries, in membro forsan uno aut altero pauciores excitans, curationem quandoque admittit. Sin verò morbus eo processerit, ut papyllarum corymbi crebri ac lati toto in corpore sparsim appareant, adeoque *vera* sit *Græcorum lepra*, rarò admodum curatur. Quod si morbus, invitis omnibus remediis, indies in pejus evectus, tandem in *Lepram confirmatam & inveteratam*, quæ & ἐλεφαντίασις dicitur, accrescat, curationem planè respuit, & pronunciat C. Celsus, hanc curari non posse, ideo- Prognosis

que ab ea abstinendum esse.

Scopi curativi. IX. Quoniam igitur lepra confirmata aut inveterata, *hoc est*, Lepra Arabum, seu Elephantiasis Græcorum, nunquam curatur, & lepra Græcorum similiter vix ullam medelam admittit; quædam de levioris ejus speciei, *impetiginis* viz. *Therapeia* breviter adjungemus. Circà hanc duæ occurrunt primariæ indicationes, scilicet *Præservatoria*, quæ morbi causam, & *curatoria*, quæ symptoma, puta eruptionem pustulosam respicit. Ab indicatione præservatoria semper incipere debet medendi methodus, quæ morbi causas per remedia interna amovendas procurat, secùs namque exteriora ferè nunquam (uti in scabie) cum fructu adhibentur; sed præscissis intra sanguinem morbi radicibus, Æfflorescentiæ cutaneæ citò emarcescunt.

X. Quapropter cum affectus hic recens fuerit, causæ evidentes & externæ amoveantur; mala victus ratio, & aëris insalubritas omni modo emendentur. Dein respectu, causæ conjunctæ, duæ sunt præcipuæ medendi intentiones; nimirùm ut viscerum & humorum impuritates citò expurgentur: item ut sanguinis dyscrasiæ acidosalinæ in meliùs reducantur; propter quos fines, tum *catharctica* validiora, tum *medicamenta alterantia* (quæ in herpetis, ac præsertim scabiei curatione præscripsimus) præscribenda; nec non *phlebotomia* celebranda: & & quoniam pertinacissimus sit hic affectus apprimè convenit, usurpato validiore decocto sudorifero ex *Guajaco*, *Salsaparilla*, *&c.* in hypocausto quotidiè *sudores movere*; ut hoc modo, seu in luis venereæ curatione fieri solet, mali fomes penitiùs eradicetur. Eandem ob causam, remediis aliis nihil juvantibus, multi *salivationem*, quasi ultimum remedium, & tanto hosti unicè par, commendant.

XI. Interim ut sanguinis dyscrasiæ usque magis

corrigantur, pro potu ordinario sequens aut simile decoctum bibat patiens.

℞. Rasuræ Ligni Guajaci ℥iiij.
Rad. salsæparillæ ℥iß. *chinæ* ℥ij.
Contusis affunde aquæ puræ ℔x. *stent in infusione calida, dein* S. A. *coq. addendo in fine coctionis,*
Liquiritiæ rasæ ʒvj
F*iat colatura* ℔vj.

Similiter ad sanguinem alterandum præscribantur pulveres.

℞. Salis prunellæ ʒvj.
Floris salis armoniaci ʒiß.
Simul terantur in mortario, atque hujus pulveris circiter ℥ß. *detur bis terve in die, cumq; jusculo vel suprascripto decocto.*

vel quotidiè bis exhibeatur pulvis ex *gr.* viij. *aut circiter, salis volatilis cornu cervini.*

valdè quoquè hîc laudatur *sal viperarum* similiter usurpatum.

Scribit Solenander *in conciliis medicinalibus*, se in lepræ curatione felici cum successu hoc usum esse:
„ Accipit duas aut tres *Viperas*, aut si haberi nequeant Viperæ, alios *Serpentes*, quos vivos dissecat, atque multô adjectô *Hordeô* in aqua coquit, donec hordeum crepitet. Hordeo isto, & ipsa etiam carne serpentum pullos alit gallinaceos, ac aliud nullum iis alimentum præbet; quo ubi aliquot dies nutriti fuerint, implumes evadunt, tandemque plumis rursùs vestiuntur.

„ Hac postmodùm carne, & Jusculo paulatim Ægrum alit. Et usitatum fuit antiquis remedium ex viperis: viz. receperunt viperas, &, cauda ac capite abscissis, cuteque abjecta, coctas earum carnes Ægris comedendas dederunt.

XII. Quoad *Topica Remedia* cuti exteriori, ut squammosæ eruptiones & pustularum corymbi tol-

lantur, adhibenda; eadem fermè hîc conducunt *balnea artificialia*, *linimenta*, & alia medicamenta, quæ in herpetis ac scabiei curatione proposuimus: quæ tamen nisi *sanguinis diathesis acido-salina* ac *tartarea priùs* tollatur, rarò aut nunquam per se juvant.

CAPUT XXII.

De Strumis seu Scrofulis.

I. POst cutaneos affectus proximè de strumis agere gestit animus. Eæ Græcis χοιράδες Latinis *Strumæ* seu *Scrofulæ* dicuntur, quia frequenter scrofis, *hoc est*, suibus in collo fiunt vel à multiplici partu, quoniam sicut Sues multos edunt partus, sic in scrofulis ex una postmodùm plures fiunt.

Strumæ seu scrofulæ quid sint.

II. Sunt autem STRUMÆ vel SCROFULÆ *tumores in glandulis*; & quidem nihil aliud sunt, quam *glandulæ induratæ*, *seu scyrrhosæ*. Enimverò strumarum subjectum sunt glandulæ, infarctæ crasso, lento, viscido, ac tenaci humore, qui nonnunquam ità obdurescit & exsiccatur, ut gypseus ac calculosus evadat.

Strumarum differentiæ.

III. Sed plerumque in cervice strumæ consistunt atque differunt, quod aliæ aliis sint majores, vel quod aliæ aliis sint benigniores minùsque malignæ. Non malignæ judicantur strumæ, quæ sunt non admodum duræ sine dolore & inflammatione, quæque circumscriptum habent tumorem rotundum, æqualem. Malignæ vero censentur, quæ ad scyrrhi duritiem accedunt inæquales sunt ac inflammationem conjunctam habent cum dolore pulsante.

Unde & quomodo fiant strumæ.

IV. Ortum habent strumæ ex *humore viscido*, *crasso*, *tenaci*, *ac gypseo Glandulis inhærente*, *easque opplente*. Humor hic ex sententia veterum medi-

corum, à sanguine pituitoso, crasso, viscido & tenaci producitur ac suppeditatur: quod tamen verisimile nobis non videtur, quoniam ex sanguine alterato hujusmodi tumores induratos produci posse non putamus; sed planè alterius naturæ.

V. Alii censent strumarum materiem esse *succum nervosum degenerem*, atquè nervis in membranarum interstitia deponi, ibidemque in tumorem glandulosum ac strumosum concrescere. Sed in tanta copia, per tam exiles nervorum funiculos, visibilem liquorem deferri, nondum liquidò constat.

VI. Hinc potius statuimus, continentem strumarum causam esse, *humorem lymphaticum in glandulis hisce naturaliter segregari solitum, qui à particulis viscidioribus ibidem detentus, adeoque stagnans, ab exuperante acrimonia acida in materiam strumosam facilè concrescit, glandulas infarcit, oppletet.* Cæterum lympha ab acrimonia acida, simul cum glucinositate, ità in colli glandulis concreta materiem constituit viscidam, tenacem gypseam, & quandoque calculosam, quæ à præterlabente sanguine ac lympha indies augetur, sicque ingentis magnitudinis strumas sæpè producit. Equidem si ab humore præterlabente acriores & subtiliores particulæ strumarum materiæ admisceantur, quibus effervescentia ac dein exulceratio inchoatur, ulcus evadit ferocius & malignius carcinomatis conditionem retinens, tuncque *struma cancrodes* appellatur.

VII. Causæ vero antecedentes seu remotæ sunt, victus intemperantior, cibi crudi & crassi, undè & ætati puerili malum hoc familiarius esse pronunciavit modo Hippocrates. Accedit potus aquarum crudarum & nivalium: qua de causa, qui carinthiam & styriam, & alia ibidem loca altes versus incolunt, plerique strumis in gutture laborant. Langius *libr.* 1. *Epist. Med.* 43. & *libr.* 3. *Epistol.* 4.

in hydrargyrum, seu aquas ex montibus metallorum feracibus scaturientes, & mercurium in se continentes, causam hujus rei refert.

Diagnosis VIII. Signa strumarum diagnostica ex iis, quæ nunc diximus, satis manifesta sunt, modo consideremus, eas esse glandulas, induratas, vel tumores in glandulis, quæ asperæ arteriæ adjacent, scyrrhosos, duros, inæquales, indolentes. Porro non subito & confertim, sed paulatim generantur strumæ: etenim primo corripitur una glandula, quæ strumosa fit, hinc & aliæ similiter afficiuntur, in quibus itidem mollis excitatur tumo, qui deinceps induratur, donec tandem multæ glandulæ racematim quasi ex loco affecto dependent.

Prognosis IX. Quoad prognosin; strumæ tardioris ac difficilioris sunt curationis, in primis si plures fuerint, aut fixæ. Periculum minantur simulac dolorificæ evadunt, adeoque cancrosæ, aut si cum nervo, aut vena, vel arteria insigni conjunguntur. Insuper haud absque periculo curantur excisione, ob nervos recurrentes eò loci latentes, qui si læduntur vox perit, & animal protinus obmutescit, uti id aliquoties medicinæ studiosis in canibus demonstravimus.

Strumarum curatio. X. Sed verò strumæ ut curentur, observatâ rectâ ac legitimâ rerum nonnaturalium usurpatione, medicamenta intus sumenda, quæ antecedentem causam consumere queant, ne omittantur. Prosunt hîc *pharmaca cathartica*, quæ viscidos, glutinosos, tenacesque humores incidere, attenuare, ac evacuare apta sunt, v. gr.

℞. *Gummi galbani in aceto soluti*,
Aloës rosatæ an. ʒj.
Myrrhæ, assæ fœtidæ,
Vitrioli martis calcinati an. ℈j.
Trochisc. alhandal. ʒß.
Olei juniperi gutt. xv.

M. F. S. A. Massa, ex qua formentur pilulæ No. XLII. *quarum bis in hebdomada duas capiat ægrotans sub cœna.* Decocta ex *ligno guajaco, saßaphras. Radicibus salsæparillæ, chinæ liquiritiæ, &c.* quæ *blandè sudores provocant, & urinas ducunt*, admodum prodesse solent.

Insuper appropriata ab auctoribus Medicis proponuntur remedia; quæ à tota substantia strumas tollere dicuntur, & sensim imminuere.

Hercules Saxonia, & Joannes Prævotius tanquam longè certissimum ad scrofulas curandas remedium, pro secreto habuerunt hoc electuarium.

℞. *Lacertas, sive communes, sive virides,* No. 100. *abscissis capitibus & caudis, exemplisquè intraneis infundantur in aceto Vini acerrimo per quatuor dies; dein exsiccentur, & macerentur in alio aceto, siccenturquè iterum in umbra aut sole, ac in pulverem redigantur.*

quo facto,

℞ *Hujus pulveris* ℥i.
Mellis Despumati ℥iiij.
M. F. *Electuarium, de quo per* XXX. *aut* XL. *dies pueris quotidiè dentur* ʒij. *adultis verò* ʒiiij. *vel* ʒvj

Plurimum quoquè laudantur *spongiæ recentes*, si vel decoquantur in cerevisia, pro potu, bis terve quotidiè sumendo: vel eædem calcinentur & pulverisentur, hujusque pulveris ʒß. mane ac vesperi exhibeatur. Alii alia specifica summoperè extollunt, quæ passim apud Rei Medicæ scriptores inveniuntur.

XI. Verumtamen ad continentem strumarum materiem tollendam, conducunt topica mitiora, emollientia, incidentia, attenuantia, digerentia: vitentur acria & erodentia, iis quippe strumarum

Quæ topica in scrofularum curatione

sint usurpanda, &c.

materies excitatur, effervescit, hinc in cancrosum ulcus facilè eæ degenerant. Quidam sequens pro secreto habent,

℞. *Folia acetosæ viridia,*
Involvantur chartâ madidâ, & sub cineribus coquantur, eaque postmodum cum cineribus per cribrum trajiciantur, pro cataplasmate.

Scultetus *post armament. Chirurg. observ.* 31. Oleum logadorum, seu de lacertis valdè extollit ad strumas absumendas, cujus hæc est descriptio,

℞. *Lacertas vivas virides q. v.*
Coq. in oleo communi, donec lacertæ comburantur, & oleum nigrescat. Colatura indatur vitro, & reponatur ad solem, usque dum fæces subsideant, oleum clarescat, & fuscum colorem acquirat.

Barbette hoc laudat emplastrum,

℞. *Gummi galbani, ammoniaci, bdellii an.* ℥ß.
Pulv. pyrethri, baccarum lauri,
Sem. cumini, staphysagriæ an. ʒvj.
Stercoris caprilli ʒiij. *columbini* ʒj.
Axungiæ porci ʒiß. *olei camomillæ* ℥j.
Ceræ & picis q. s. M. F. S. A. emplastrum.

Insuper linimentum præscribit, quo scrofulæ bis terve quotidiè inungantur, ac dein emplastrum superponatur.

℞. *Olei laurini, myrtini an.* ℥ß.
Unguenti martiati ℥j.
Argenti vivi floribus sulphuris extincti ʒvj.
M. F. S. A. Linimentum.

Vel inungatur scrofulis id, quod sequitur, & desuper ponatur *emplastrum de ranis cum simplici, vel duplici mercurio.*

℞. *Unguenti althææ compositi.* ℥j.
Olei laurini ʒß. *Philosophorum* ʒij.

Juniperini ℥j

Spir. salis ammoniaci ℥j.

Misceantur exactè pro litu.

Ex *stercore* quoque *bubulo & caprillo, additis farinis resolventibus*, utiliter fit cataplasma.

Quantam porrò scrofulis laborantibus opem ferat *paronychia folio rutaceo*, ostendit Boyle *tract. de utilitate Philosoph. experim. part.* 1. *sect.* 2. ubi refert, se vidisse juvenem, hoc morbo graviter afflictum, sine dolore, paucos intra dies vilissimæ hujus plantæ in cerevisia infusæ beneficio quam optimè curatum: sine ulla evacuatione sensibili humorem peccantem consumit, dolores sedat, tumores discutit, & ulcera sanat; ita ut ad hunc affectum oppugnandum mirabiles prorsus possideat virtutes.

XII. Atqui strumæ interdum non resolvuntur, verum suppurantur. Igitur id si contingat, ut struma in pus fuerit conversa, & aperta, applicandum hoc unguentum, quod aquapendens *oper. chirurg. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 29. & ex eodem scultetus *observ.* 31. summoperè commendant.

℞. *Olei laurini*

Cerussæ pulverisatæ, & cum aquâ vitæ lavigatæ ana ℥j.

Aluminis rochæ ʒß *salis comm.* ℈ij.

M. S. A.

XIII. Quod si nec hoc modo strumæ curatio sperare liceat, eam per *sectionem* extrahendam esse multi volunt; sed quandoquidem nec suo caret periculo hæc operatio, non temerè eam instituendam censemus.

XIV. Alii strumas tollere conantur per imposita *caustica & exedentia medicamenta*; sed illa quum suâ acrimoniâ *diathesin cancrosam* facilè inducant, prudenter admodum iis utendum est, ne subitò ingravescat malum, & in ulcus cancrosum transeat.

Saltem istiusmodi erodentia si forent applicanda, sedulò tamen cavendum ab *arsenico*, id quod non solum strumas, sed & partes vicinas erodit, corrumpit. Videatur hildanus *cent. 6. observ.* 80

XV. Etiam fertur vulgo, regibus galliæ *solo attactu* sanandi strumas potestatem à summo numine concessam esse; atque hinc passim è vicinis & peregrinis locis strumis laborantes quotannis affluere solent, quibus manum rex imponit, & hæc verba gallico sermone profert: REX TE TANGIT, DEUS TE SANAT; atque, apposito crucis signo, ab uno & triuno DEO vim eam derivari publicè profitetur. De qua mirabili strumas sanandi vi, solis galliæ regibus concessa, peculiarem scripsit librum Andræas Laurentius, qui videatur.

CAPUT XXIII.

De *cancro*.

Cancer seu carcinoma quid sit.

I. CAncer, *carcinoma* Græcis, arabibus *sartàm*. Quibusdam *cancrosus tumor* appellatur, ut inquit Paulus Ægineta *lib. 4. cap. 26.* à similitudine, quam habet cum cancro fluviatili, quoniam circa malum hoc venæ turgescunt, & instar pedum cancri animalis intenduntur. Quidam vero hoc nomen desumptum asserunt, quod ab his, quas occupavit, partibus ægrè avellatur, veluti cancer, aquaticum animal; qui si quid pedunculis suis ceperit, id haud facile avellitur: insuper hujusmodi tumor cancri animalis colorem præ se fert, qui est lividus, atque cinereus. Igitur CANCER *tumor est rotundus, durus, inæqualis, coloris lividi aut subnigri, magnas & eminentes circumquaque habens venas dolore, caloreque gravis, aspectu teter & horribilis.*

II. Species verò hujus affectus duæ sunt: etenim cancer est vel non exulceratus, qui proprie *carcinoma* audit, vel exulceratus, isque *phagadæna* Græcis, germanis (*de Wolf*) appellatur. Quæ autem à cancro affici possunt, sunt omnes corporis partes, imprimis laxiores & fungosæ; quales sunt Mulierum Mammæ: unde Galenus *lib.* 2. *ad glauconem cap.* 10. sic ait:,,cancrosi tumores in omnibus consueverunt fieri corporis partibus, sed præcipuè in mammillis mulierum, quæcunque sua naturali purgatione privantur. Et C. Celsus *lib.* 5. *cap* 28. ,, Id vitium fit maxime in superioribus partibus, circa faciem, nares, aures, labia, Mammas Fœminarum, &c. Ejusdem species ac differentiæ, &c.

III. Quoad *cancri seu carcinomatis causas*; eas quique Auctores peculiares ac speciales huic Tumori explicando assignant. Galenus tanti Mali Causam putat *naturalem melancholiam*, quæ *sanguinis fex* ipsi dicitur *libr. de tumor. pr. nat. cap.* 12. vel *bilem atram redundantem*, quæ si in universo corpore existat superflua, *elephantiasin*; uni autem parti inhærens, *cancrum* excitari contendit. Galeno sese opponit Sennertus *prax. libr.* 5. *part.* 1. *cap.* 20. Cancri causam dicens *atram bilem, in quam humor melancholicus naturalis, vel bilis flava degeneravit*; illam quippe adhuc naturalem, & nondum adustam, potius Scyrrhum, quam cancrum producere affirmat: primam nihilominus occasionem cancroso tumori humorem melancholicum præbere posse non negat, atram interim & adustam accusans bilem in venis hærentem propter crassitiem suam, & per exiles meatus non penetrantem, quandoquè mitiorem, minus calidam & acrem, quandoquè calidiorem & acriorem, illam *cancrum non ulceratum*, hanc verò *Ulceratum* gignentem. Bilem atram, quam defēdit hujus mali causam, humorem dicit cali- Cancri causæ.

dum & ſiccum, acrem, ſalſum, cuncta erodentem & corrumpentem; adeoquè non frigidum & ſiccum; *hoc eſt*, humorem verè melancholicum Avicenna *melancholiam aduſtam*; oribaſius *bilem fervefactam* Tagaultius *ſanguinis faxem*; Aquapendens, Paræus, & plures Alii, *bilem atram, imo omne id, quod ſanguinem aduſtum ac melancholicum generare aptum eſt*, accuſant. Atquè hæ præcipuæ ſunt antiquorum de cancri generatione ſententiæ. Veriſimilis equidem nos putamus, *proximam ſeu continentem cauſam eſſe humorem acido-ſalinum & auſterum, intra partem aggeſtum*; & quo humor his majorem vel minorem habet acrimoniam, hinc cancrum produci vel Ulceratum, vel non Ulceratum.

IV. *Auſterum* hoc eſt *acidum acre potentius ac valentius* accuſamus, ſive relictum ex alio tumore nimis tardè, negligenter, vel malè curato, quapropter facilè in *magis auſterum* deſinere poteſt, adeoque in ſcirrhum hinc in cancrum degenerare; qui tandem ob ſummam & pertinacem auſteritatem vim corroſivam auctus exulceratur, & planè incurabilis evadit.

V. Atqui *Cauſæ Antecedentes ſeu Remotæ variæ eſſe poſſunt*; omnes nimirum, quæ hujuſmodi acido-acrem & auſterum humorem quovis modo generare, & in corpore augere poſſunt: tales ſunt *Aer impenſè calidus*; *vitioſi admodum, & craſſi cibi & potus*, ut Allium, cæpa, legumina, carnes ſalitæ & fumo ſiccatæ, vina acida; *Vigilæ immodicæ*; *animi paſſiones vehementes*, præſertim *ira*. Quibus accedunt *viſcerum quorundam Obſtructio*; *menſium, hæmorrhoidum, aliarumve conſuetarum evacuationum Suppreſſio*.

Signa hujus affectus diagnoſtici.

VI. Cancer porro in ſuo origine, cognitu quidem difficillis eſt, at curatu facilis: ſed in progreſſu facilè cognoſcitur, difficilè autem curatur. Itaque in principio vix, niſi à ſagaci & erudito Me-

dico vel cheirurgo dignoſcitur: nam, ut inquit galenus *Meth. Med. l.* 14. *c.* 9. quum primum oriatur, accidentia habet mitiſſima, & maximè confuſa; tuncque parvus eſt, & dolens tumor, qui poſtmodum auctus majorem in molem acreſcit, non decreſcente interim dolore, inſuper durus eſt, tactui renitens, lividus, plumbeus, inæqualis, venis circumcirca turgidis quaſi inflammatus? adhæc ſi talis tumor ſit in parte ſuſpecta, in mammis puta, labiis, naribus, lingua, aut pudendis, de cancri præſentia vix amplius dubitatur. Dein à ſcyrrho diſtinguitur imprimis *dolore*: etenim verus ſcyrrhus indolens eſt, cancer autem continuo dolorem facit; atque tum ſcyrrhum in cancrum degenerare conjicimus, quum incipiat acriter dolere. Verum cancer exulceratus cognoſcitur facilè, ex ulceris fœditate, labiis craſis, tumidis, inverſis, lividis, inæqualibus, eroſis, ſaniem ſeu potius ichorem fœtidum & copioſum eructantibus, acriter dolentibus, atquè ſanguinem frequenter fundentibus.

VII. Cæterum cancer, ſive ſit non ulceratus, ſive ſit ulceratus, gravis eſt morbus, atque perniciosum malum, tum ratione ſymptomatum, tum cauſarum, difficilioriſque curationis? hic tamen illô longè gravior eſt affectus, quod confirmat hippocrates *ſect.* 6. *aphor.* 38. ,, Quibus cancri oculti ,, adſunt, non curare melius; curati enim citius ,, intereunt, non curati longiori tempore vivunt. Ratio eſt; quod cancri non exulcerati, impoſitis medicamentis facilè exarcebari, hinc exulcerari queant. Prognoſtica.

Incipientem cancrum ſe curaſſe affirmat Galenus *lib.* 2. *ad glauconem.* Sed quum in molem creverit inſignem, citrà Cheirurgiam non eſſe ſanabilem; hujus quippe mali tanta ferocitas, tantaque ſævitia, ut vehementiſſima quæquè reſpuat medicamenta;

quin illis irritetur potius, & excandescat, quam ulla ratione curetur: hinc detestabile nomen, *noli me tangere* sortitum est malum hoc, quod intactum relinquendum sit, & curâ tantum palliativâ curandum.

Medendi methodus.

VIII. Ad *curationem* itaque *hujus affectus* quod attinet abstineat in primis ægrotans ab iis omnibus, quæ humorem acido-acrem, & austerum generare atque in corpore augere possunt. Dein istiusmodi humor, antecedens cancri causa, è corpore educatur *purgantibus medicamentis* per intervalla exhibitis. Interim *phlebotomia*, si nihil contraindicet quoque celebretur. Præterea in mulieribus menstrua, si sint suppressa, provocanda. Hæmorrhoidum fluxus, quibus fuit familiaris, promovendus: nec non aliæ evacuationes suppressæ excitandæ; viscerum obstructiones reserandæ, ut sic acidi & austeri generatio, quantum quidem possibile, prohibeatur.

Cura cancri chirurgica qualis esse debeat.

IX. At verò *cura cancri cheirurgica* duplex est. Una fucata, seu palliativa. Altera vera, seu legitima. *Cura palliativa* topica tantum applicat medicamenta ad inhibendum mali impetum. Sed *legitima* consistit in extrahendo, tollendoque omni eo, quidquid est cancrosum in parte affecta. Atqui scitè hic animadvertit hildanus *cent 6. observ.* 81. nullum ferè affectum hodie in cheirurgia occurrere, in quo majores committuntur errores, quam in curando cancro. Dum enim vident tumorem durissimum, curationem adhibere volunt methodicam, ideoque medicamenta imponunt calida, humida, emollientia; & quam periculosa hæc sint in curando hoc morbo, quotidiana docet experientia, & exemplis confirmat hildanus *cent. 1. obser.* 80. Enimvero pharmaca emollientia atque pus moventia si imponantur, magis utique exitant, & acriorem reddunt humorem cancrosum, ut tandem omnia exulceret, erodatque. Et quoniam vicinæ partes ab emollientibus admotis

admotis relaxantur ſimul, atque dilatantur, facile deinde diſpergitur, vicinaſque partes invadit illa acrimonia; quæ eſt fermenti adinſtar, quod ſanguinem; lympham, alioſque humores inficit, & ſibi similes, *hoc eſt*, acres ac auſteros reddit: quapropter Hipocrates merito hocce ſuum decretum poſteris reliquit *aphor.* 38. *ſect.* 6. *quibus cancri occulti naſcuntur, non curare præſtat*: quod intelligengendum de curatione methodica, quæ contrariis perficitur; nequaquam de ſectione vel uſtione; quæ ſola, ut Galenus teſtatur, ſunt cancri remedia. *Curati enim ſubito intereunt*, ſcilicet per impoſita emollientia, quæ protinus exaſperare ſolent cancroſum tumorem *non curati vero diutius vivunt*; nimirum curationem methodicâ, per topica emollientia atque pus moventia; ſed inſtitutâ ſolummodo palliatione.

Hippocratis & Galeni ſententia circa cancri curationem.

X. Igitur occulti cancri, ſi penitus exſcindi nequeant, non methodicâ, ſed palliativâ tantum curâ ſunt tractandi, ne exulcerentur. Cancer namque occultus latet ſæpe diu ſine offenſa: ſed irritatus exedit cutem; eâque ſive ſponte, ſive curantis imperitiâ, adapertâ, coërcetur deinceps nullis repagulis? ſed inſtar ſevientis feræ, depaſcitur quidquid obvium. Et quo liberius exhalet vapor illi incluſus; eo impenſius quoque affluit humor, tumorem adaucturus. Ad cujus intima ſiquidem penetret circumfluus aër à tunicis antea excluſus, inſequitur illicò & major putredo, & uberior partis affectæ luxuries. Blanda quippe remedia ut nihil proſunt, ſic nocent ſummè acria: & quò plus puris, eò penitius deſcendit vitus; ſeca itaque mature, vel blandire prudenter. Et ſi lubet, audi C. Celſum, qui *lib.* 5. *cap.* 28. hæc habet: ,, plerique nul- ,, lam vim adhibendo; qua tollere id malum ten- ,, tent; ſed imponendo tantum lenia medicamenta,

Cancri cura Palliativa.

,, quæ quasi blandiuntur; quo minus ad ultimam ,, senectutem perveniant, non prohibentur. Ita scri- ,, bit Hildanus *cent. 1 observ.* 86. Matronam cancro occulto in dextra mamma per quadraginta annos laborasse, absque dolore, & ullo incommodo. Et refert ampliss. *tulpius obsev. med. lib.* 1. *cap.* 47. quandam in sinistris temporibus quinquaginta amplius annos durum ac inæquale carcinoma, sine ullo ulcere, ullave gravi noxa tulisse. Cui post tot annos exulceranti, cum levamine imponebatur hoc ceratum.

℞. *Olei rosacei* ℥ii. *ceræ albæ.* ʒvj.
Plumbi usti ac loti ℥ß.
Oleum cum cera liquefiat, & addito Plumbo agitentur sex horas in mortario plumbeo, ut fiat ceratum.

Ejus loco & hoc applicari potest,

℞. *Olei rosacei* ℥viij.
Teratur in mortario plumbeo, cum pistillo plumbeo, donec crassesca, & plumbi colorem acquirat; tunc admisceantur exactè cerusæ, Lithargyri an. ℥j. *& detur usui.*

Enimverò ulceratum cancrum, etsi non attingendum plurimi existimant, cum tamen inhumanum sit, ægrum etiam tali morbo laborantem deserere, palliativâ cura mitigare conemur; qua saltem detur opera, ne phagadæna facilè proserpat, dolorquè ut leniatur atquè minore cum molestia vitam ducere possit patiens. Hoc efficiunt medicamenta, quæ imposita moderatè siccant atque acidum & austerum imbibunt, edulcorant. Talia sunt, quæ nunc proposuimus. Et scribit insuper ampliss. Tulpius, *loco citato*, se feliciter cancris ulceratis admoveri vidisse *pulverem concinnatum ex plumbo liquefacto, cum mercurio vivo*; quod medicamentum *amalgama mercurii* dici consuevit.

Aquapendens, chalmetæus, & alii pro cancro sive non ulcerato, sive ulcerato, miris laudibus extollunt *unguentum de ranis viridibus*, cujus hæc est descriptio.

℞. *Ranas virides, in aquis puris degentes; eas conjicito in vas fictile vitreatum, multisque exiguis foraminibus in fundo pertusum, illarumque ora butiro impleto; hinc vas, ne quid exhalet, lutô diligenter oblinito, cui alterum effossâ terrâ conclusum supponito, ignemque in ambitu accendito; dein oleum, seu liquorem stillantem colligito, atque cum ranarum pulvere exacte misceto, pro linimento.*

Sunt, qui *aquam cancrorum fluviatilium* hic commendant.

Alii *oleum è cochleis destillatum* laudant.

Nonnulli *aquam ranarum* miris modis prodesse scribunt, cujus descriptio apud Hildanum *lib. de gangræna & sphacelo cap.* 19. ita habetur.

℞. *Ranas aquatiles, easque suspende in cucurbita vitrea, ita tamen, ne fundum attingant, neque comburantur, & aqua extillans gravem odorem acquirat: accenso igne aquam in arena clementer extrahe, ac ad usum reserva. Interim ne removeatur ignis, priusquam omnino exsiccatæ fuerint ranæ, nec ulla amplius extillet aqua.*

Scultetus *post armament. cheir. observ.* 56. ad cancrum ocultum & ulceratum laudat *ceratum oxilæum*, & *linimentum simplex, in mortario plumbeo agitatum*; quorum descriptiones tradit *observ.* 52.

℞. *Olei communis veteris* ℔ j.
Aceti vini. Ceratum
Lithargyri an. ℔ ß. Oxylæum
Misceantur ad ignem lentum, donec cerati acquirant consistentiam.

Linimentum Simplex.

℞. *Succi solatri,*
Olei rosacei an. ℥xx.
Coq. s. a. ad consumptionem succi, tunc add.
Cerussæ, lithargyri an. ℔j.
M. *S. A. in formam unguenti.*

Ex his nunc sequens componit.

℞. *Cerati oxylæi, linimenti simplicis an.* ℥j.
Olei myrtini ʒij.
Misceantur diu in mortario plumbeo, pro linimento.

Cancro occulto imponi quoque potest hoc emplastrum.

℞. *Emplastri diapompholigos* ʒj.
Plumbi usti ʒiß.
Argenti vivi extincti ʒß.
Misceantur exactè, & fiat in corio emplastrum.

Vult paræus, ut cancro non ulcerato imponatur *lamina plumbea argento vivo illita.*

Refert Petrus de marchetis *observ. cheirurg.* 29 se cancrum nasi exulceratum curasse *unguento albo camphorato, in mortario plumbeo ducto,* nullo alio adhibito remedio. Atque sic horum, similiumve medicamentorum usu cancer non ulceratus, atque incipiens aliquando curatur: ulceratus vero ad multos annos eodem in statu servatur.

Cura cancri Legitima.

XI. Equidem Cheirurgia omnibus palmam præripit ad eradicandum malum cancrosum; eaque hujusmodi tumorem, tum in principio, tum in augmento, exscindere, ac sectione peritâ penitus auferre potis est. Hinc avicenna cancros minores radicitus exscindit, crassioremque sanguinem, factâ sectione, circumquaquè exprimit, locum postea actuali cauterio inurens, ut mali cancrosi reliquiæ porrò absumantur membrum corroboretur, & hæmorrhagia sistatur.

Igitur detestabile hocce malum si manum Chei-

surgi efflagitet; ac subire potius vitæ periculum, quam miserè semper vexari, consultum ducat ægrotans; affectus erit considerandus, ejusdemque locus, num commodè sectio institui possit. Tunc enim comprehendendus totus. Tumor, qui latô & acutissimo cultrô quam celerrimè & promptissimè fieri poterit, radicitus amputandus est. Non autem dissecta vasa sunt adurenda; sed imponenda potius medicamenta sanguinem cohibentia.

Sed cancrum sectione etiamsi berè curatum, anno aut biennio post, in loco viciniore sæpius reverti, praxis docet quotidiana. Nihilominus tamen non semper contingit, ut idem malum revertatur; atqui curatus aliquando manet hic morbus. Videantur C. Celsus *libr.* 5. *cap.* 28. & Hildanus *cent.* 3. *observ.* 87.

XII. Nonnulli cancrum extirpandum censent admotis causticis: sed in re ejusmodi, quæ acria medicamenta repellit, iisque irritatur, ea curandi ratio dubia est, & periculosa, uti scite ait Pigræus *prax, cheirurg. libr.* 1. *cap.* 22. Et Hildanus *cent. epistol.* 40. hac de re „ sic scribit: extirpatio quæ „ fit cauterio actuali, vel medicamentis escharo„ ticis, sive quovis simili medicamento erodente, „ mihi suspecta est, quia experientia docuit, can„ crosa ulcera hujusmodi remediis exacerbari, at„ que pejora fieri.

Sectionem verò, & manum Cheirurgi si renuant ægri, vel non admittat tumor ob profunditatem, vel exulcerationem; *cura* tantum *palliativa* ob vitam feliciorem, & ne malum, ulterius serpendo, partesque erodendo; majorem inferat dolorem, instituatur; de qua abunde nunc dictum est.

CAPUT XXIV.

De Polypo.

Polypus quid sit.

I. POlypus est excrescentia narium carnosa, ab Osse ethmoide fere orta; viz. ex carne illa laxa & fungosa, quæ nares intra atitat, & spongiosa narium ossa opplet. Dicitur autem *polypus*, ut ait Galenus, à carne polypi marini, quam substantiæ suæ proprietate refert. Etenim mollis & lubrica hæc caro est, coloremque, ut piscis ille, alium atque alium habet, pro natura humoris, è quo gignitur. Et, quod Paulus Ægineta addit *libr.* 6. *cap.* 25. sicut Polypus venatorum manus pedibus suis præhendit; ità hæc excrescentia radice, tanquam pediculo uno, vel pluribus, sese ità naribus affigit, ut ægro & respirationis, & loquelæ expeditum usum adimat. C. celsus *libr.* 6. *cap.* 8. Polypum eleganter ità describit: „ Caruncula est modo alba modo subrubra, quæ „ narium ossi inhæret, & modo ad labra pen„ dens, narem implet, modo retro per foramen „ id, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, „ adeo increscit, ut post uvam conspici possit, „ strangulatquè hominem, maximè austro vel „ euro flante; ferequè mollis est rarò dura: eaquè „ magis spiritum impedit & nares dilatat, quæ „ ferè καρκινώδης est, itaquè attingi debet.

Polypi definitio, & modus fiendi exponitur.

II. Igitur POLYPUS est *caruncula mollis in naribus orta, ex radicibus plerumquè tenuibus pendens, & in latum sese pandens, & nunc è naribus propendens, vel eas certè implens, nunc etiam in palatum descendens.* Enimverò narium intra cavitatem polypus, *hoc est*, Fungosa hæc caro, è spongiosis narium tubulis enascitur, tum loque-

læ, tum respirationis difficultatem inducens; quotiescumquè è cerebro per ossa cribriformia in narium interiora transmittitur viscibus, glutinosus, simulquè acris humor; qui fungosam hanc carnem implet, erodit, & ultrà excrescere facit. Insuper ex Ulceribus malè curatis: item ex Casu, similive de causa, qua hæc narium caro conteritur, vel aliter læditur malum hoc frequenter oriri solet.

III. Sed duplex vulgò censetur polypus. Vel enim turundæ formam refert, *Sarcoma* dici consuevit: vel ramulis variis ad oris interiora, aut nasi exteriora sese extendit, atque *polypus* propriè vocatur.

IV. Cæterum polypus, si mollis fuerit, & albicans, & doloris expers, facilius curationem admittit: difficilius verò si rubicundior: nunquam, si lividus nigricans aut fœtidus; utpote cancro cognatus. Quantò quoquè profundius hæret polypus tantò est periculosior. Prognosis.

V. Curandi autem polypum ratio satis difficilis est. Ejus incremento per initia, quantum fieri potest, obsisti debet. Sed factus, confirmatusquè polypus (sive is exulceratus sit, sive non) auferri & exstirpari oportet, si ipsius radix seu pedunculus comprehendi instrumento conveniente queat. Polipi cura.

VI. Igitur tentetur primum, possitne Incipiens polypus per admota medicamenta tolli. Quem in finem varia proponuntur: mitiora, viz. quæ partim adstringunt, partim exsiccant; vel erodentia seu escharotica. Inter hæc meritò laudatur *pulvis vitrioli calcinati*, Chymici *caput mortuum* seu *colchotar. vitrioli* vocant.

Scribit pigræus *prax. cheirurg. libr. 5. de Ulceribus cap. 9.* præstantissimum ad tollendam carnis hujus superfluitatem remedium esse *pulverem Sabinæ*: quod si tertia pars *ocræ* illi admisceatur, majoris efficaciæ fore putat. Quibus remediis sanè corruga-

tur magis, quam aperitur polypi tunica. Nec penetrat hic pulvis per angustiam prope nasi finem, ab excrescentia hac obturatam,

Barbette hosce proponit pulveres,

℞. *Cort. granatorum, flor. balaustiæ an* ʒj.
Cademiæ fossilis ʒij. *antimonii crudi, croci martis an.* ʒß.
Mastichis, Myrræ, lythargiri, lapidis magnetis an. ʒj *M. F. Pulvis subtilis.*

℞ *Aluminis Usti, balaustiæ, boli armeni an.* ʒij. *M. F. Pulvis subtilis.*

℞. *Vitrioli* ℥ß. *gallarum, aluminis, cort. Granatorum an.* ʒij.
Myrrhæ Rubræ, aristolochiæ ustæ an. ʒj.
M. F. Pulvis subtilis.

Idem testatur, se polypos radicitus extirpatos vidisse *aquà cui incoctus. mercurius sublimatus.*

Haud secus Joannes de vigo *Cheirurg. lib.* 2. *cap.* 5. laudat *linteum discerptum cum mercurio sublimato aquæ* sequenti modo *incoctum, ac iterum exsiccatum*; quod dein *aqua plantaginis* rursus madefactum polypo admoveatur, & bis quotidie renovetur.

℞. *Filorum discerptorum panni linei veteris* ℥ij.
Medullæ panis albi ℥iij. *mercurii sublimati* ℥ß.
Aquæ rosarum, plantaginis an. ℔j.
Coq. in vase stanneo ad consumptionem dimidii, dein fortiter linteum carptum exprimatur, & in furno siccetur.

Platerus *observ. med. libr.* 3. acriora adhuc proponit remedia.

Atque bis, terve de die cum penicillo polypo admovet *oleum vitrioli*, vel hunc liquorem,

℞. *Olei vitrioli* ℈j. *aluminis usti* ʒj.
Aquæ plantaginis ℥j. *Misceantur.*

Vel

℞. *Mercurii ſublimati* ʒj.
Coq. in aquæ fabrorum ℥iij. *ad conſumptionem medietatis , add. olei vitrioli* ℈ß. *aluminis uſti* ʒj. *miſceantur.*

Dein unguentum hoc cum petia naribus intrudit , & Polypo admovet ,

℞. *Unguenti ægyptiati* ℥ß.
pulv. gallarum , cort. granatorum an. ʒß.
Olei vitrioli ℈j. *miſceantur.*

Sed rarum valdè eſt,medicamentis polypum tollere. Et vere docet Julius Cæſar Arantius *lib. de tumor. pr. nat. cap.* 21. admota medicamenta pro curando Polypo, plus moleſtiæ quam utilitatis adferre. Ad hæc cauſtica,& eſcharotica, fungoſam hanc carnem profundius erodendo , diatheſin cancroſam facilè accerſunt. Idem eſto judicium de *cauterio actuali* : nihilominus tamen obſtructionem utriuſque naris à Polypo Spurio , ejus ope feliciter ſe ſanaſſe , refert Petrus de Marchetis *obſerv. cheirurg.* 27.

VII. Si ergo mitiora adſtringentia , & exſiccantia pro polypo curando nihil adferant emolumenti ad Cheirurgiam ſeu manualem operationem deveniendum , quæ genuina & certiſſima eſt polypum curandi ratio. Atque in hac polypi per cheirurgiam cura monet C. Celſus *lib.* 7. *cap.* 10. oportere ſurſum per nares immitere ferramentum acutum , in modum ſpathæ factum , & ipſum Polypum ab oſſe liberare , adhibitâ diligentiâ , ne ſubjecta cartilago lædatur , quia difficilis ſuccedit curatio. Ubi Polypus abſciſſus eſt , unco ferreo extrahendus ; tum implicitum linamentum , ad ſupprimendum ſanguinem , imponendum : hinc purgandum ; & denique pinna impoſitâ medicamento cicatricem inducente obductâ , ſanandum.

Paulus Ægineta vult , ut , Ægro collocato in ſedili adverſus ſolis radios , Cheirurgus ſiniſtrâ ma-

nu narem aperiat, & dilatet; dextrâ verò ſpatulâ ad id factâ, in myrtacei folii modum acutâ, orbiculatim polypum præcidat; illic acie ferramenti impoſitâ, ubi naribus coaluit poſtea inſtrumento in oppoſitum converſo, ipſius manubriolo ſucciſam carunculam foras eximat: idque toties efficiat ſecando, & eximendo, quouſque totus polypus fuerit exemptus. Indicat vero totum eſſe exemptum polypum, ſi reſpiratio per nares libera, & ſine obſtaculo recurrat, ſiquè vox ſeu loquela concinna ſequatur.

Aquapendens novum proponit inſtrumentum, quo utitur pro extrahendo polypo; id quod apprehendit, ſimulque præcidit,& foras trahit. Sed ineptum huic operationi cenſemus hoc inſtrumentum; quippe quod radicitus polypum non evellit, ſed radicem propè fungoſam hanc carnem exſcindit; quæ idcircò velocius poſtmodum ſolet repullulare.

Verum ſumendum potius ferramentum, vulgò *roſtrum corvinum* dictum, nec quicquam ſecandum; ſed ejus ope polypus firmiter apprehendendus, atque hinc inde vertendus, ut illius radix frangatur, & integra evellatur caro fungoſa.

Quod ſi poſt polypi extractionem, fluxio ſanguinis ſupervenerit, illi medendum eſt, ut cæteris ſanguinis ex naſo fluxionibus: medicamentis viz. Adſtringentibus naribus impoſitis.

Exemplum polypi admirandì, utramque narem cum ſpiritu difficili, & continuò ſuffocationis metu obturantis atquè in faucibus deindè extracti, videri poteſt apud ampliſſimum tulpium *obſerv. medicar. lib. 1. cap. 26.* Inſuper de Polypo,ejuſdemque curationis modo, conſulatur Jobus MeeKeranus *Obſerv. Cheirurg. cap.* 10. 11. 13.

CAPUT XXV.

De Epulide & Parulide.

I. QUemadmodum laxa, fungoſaque intra nares excreſcens caro *Polypus*, ita *hyperſarcoſis* ſeu *carnea gingivarum circum dentes excreſcentia* EPULIS dicitur. Hæc vehementer aliquandò increſcit, atquè augetur, ut adeo & loquendi, & manducandi adimat facultatem viſcidam, tenacem, ac fœtidam effundit ſalivam, & non raro in cancrum quaſi degenerat. Epulis.

II. Solet verò affectus hic ex *ſcorbuto* ſemper oriri. Enimverò ſanguis labe ſcorbuticâ infectus, recrementa ſua acri-ſalina tum per arteriolas, tum per vaſcula ſalivalia, in gingivas quoquè deponit; quæ laxam, fungoſamque illarum carnem erodunt, hinc & corrumpunt ſæpè,ut dentes ſtabilire nequeat; aliquandò vero eroſam gingivarum carnem ultrà excreſcere faciunt, adeoque *epulidem* cauſant: quæ idcirco in norvegia, aliiſque ſeptentrionalibus regionibus, ubi ſcorbutus Endemius eſt morbus, admodum frequenter contingit. Unde criatur.

III. Refert Paræus *cheirurg. lib. 7. cap. 4.* ſæpius ſe obſervaſſe, carnoſam hujuſmodi excreſcentiam in cartilagineam, & oſſeam vetuſtate induruiſſe: quapropter quam celerrimè fieri poterit, *curationem hujus* aggrediendam eſſe ſuadet. Igitur exilis quum ſit epulis, tentanda ejus per medicamenta curatio, atque univerſalibus, ut in ſcorbuti cura fieri ſolet, haud neglectis, topica adhibenda ſunt exſiccantia & aſtringentia; viz. *Aluminoſa*, aliaque *antiſcorbutica* v. gr. Curandi Ratio.

℞. *Aq. Plantaginis, ſalviæ, antiſcorbuticæ, Vini albi gallici an.* ℥iß.

Aluminis crudi pulver. ℥ij.
Aquæ cinamomi ℥iij.
Misceantur pro oris collutione.

Sed medicamentis si tolli nequeat hic gingivarum tumor, quam citissimè filiô, vel cultrô abscindatur, ne præter modum induretur, vel in cancrum abeat. Ubi verò abscissa est epulis, ægrotans frequenter os colluat, atquè gingivas fricet præscriptâ nunc oris collutione, vel simili.

Parulis. IV. Nascitur quoque in palato tumor ex viscosa & acri materie, quæ os inter & membranam hærens, illud non rarò putrefacit, atque corrumpit, hinc ulcus grave excitat. Tumor hic PARULIS dici consuevit, atque contingit ex *saliva Præter modum acri & salsa, simulque glutinosa*; quæ per exiles palati ductus prodiens, & ob suam ipsius viscididitatem membranæ poros transcolari nequiens, adeoquè inter os & membranam subsistens, tumorem hunc producit. Qui ut *curetur*, discissa *pinguis ficarica* apponatur; hinc quamprimum, non expectatâ suppuratione, sectione latâ & profunda, ad os palati usquè incidatur, & acris, viscidus, nec non subcruentus humor exactè exprimatur: secus enim subjectum os facillimè corrumpitur, oriturque fistulosum, ægreque sanabile ulcus. Facta vero sectione, evacuatoque concluso humore, absque medicamentorum ope, sola *saliva* aperturam sanat.

CAPUT XXVI.

De Ranula.

Ranula quid sit. I. NOnnunquam sub lingua, prope ejus vinculum seu ligamentum tumor oritur, Græcis *βάτραχος*. Latinis *ranula* dictus, quod hoc sublinguali tumore correpti coaxando magis, quam lo-

quendo mentis ſenſum enunciare videantur. Eſt autem RANULA *tumor mollis, laxus, muci plenus, ſub lingua prope ejus frenulum ſubſiſtens, atquè loquelæ libertatem adimens.* Enimverò tumore hoc aperto mucus prodit, ovi albumini colore & conſiſtentiâ non multum abſimilis. Et ſcribit aquapendens, ſe aliquando hujuſmodi tumorem vidiſſe adeo ingentem, ut omnes fermè oris partes labefactarit. Equidem errat ille, quando meliceridis ſpeciem hunc tumorem eſſe putat; quum non eadem in hoc, atquè in meliceride contineatur materies.

II. Circa *cauſam verò hujus tumoris* veteres omnes, cum Medici tum Cheirurgi, quibus latuit vera organorum ſalivialium ſtructura perperam ratiocinantur, ſanguinem accuſantes craſſum & terreſtrem; ſeu, ut loquuntur, humorem tartareum in venis ſub lingua coacervatum; aut piruitam, lentumquè humorem è cerebro eò ſtillantem, partibuſquè hiſce infixum. Sed, repertis ac palam oſtenſis organis ſalivæ generationi & excretioni dicatis, potius dicamus, *oriri ranulam à ſaliva nimis acri ſimulque viſcidiore*, quæ per inferiores ductus ſalivales erumpens, atque ob ſuam ipſius viſciditatem extrema ipſorum orificia liberè permeare nequiens, hinc ſub lingua propè ejus ligamentum ſubſiſtens, hunc ibidem tumorem, ingenti cum dolore, excitat. Unde oriatur.

III. Sed ut tollatur ſublingualis hic tumor, multi laudant pulverem, quo identidem ranula fricetur. ex gr. Medendi methodus.

℞. Pyrethri, Zinziberis an. ℥j.
Salis communis, gemmei an. ℈ij.
Rad. Iridis, hermodactyli an. ℥ß.
Origani, calamenthæ, maſtichis an. ℈j.
M. F. Pulvis.

Ex *iisdem in aqua & vino decoctis* oris collutio fieri poteſt.

Avicenna extollit *origanum*, *cortices granatorum*, & *ſal*, quibus mixtis & pulveriſatis ranula fricetur. Verumtamen hiſce, aliiſque medicamentis, quæ paſſim apud auctores deſcribuntur, raro admodum curatur ranula, vixque ea ſanatur, niſi Cheirurgiâ.

Paræus *Cheirurg. lib.* 7. *cap.* 5. Vigierius *cheirurg. libr.* 1. *cap.* 36. & alii, tumorem hunc ſublingualem aperiendum cenſent *actuali cauterio*; hinc materiem intus contentam educendam, ne malum revertatur.

Alii *Acum per tumorem tranſmittunt, atquè vulnus deinceps cum ſcalpello dilatant*, ut concluſus humor effluat; quo effuſo, cum aqua Mulſa gargariſare jubent, quam & per ſiphunculum in apertum tumorem immittunt, ac ulcus tandem legitimè claudunt. Sed quoniam contentus in hoc tumore humor nimis viſcidus eſt, & tenax, quam ut per exiguam hanc aperturam poſſit evacuari; ideo cum Fernelio, multiſque aliis, *legitimam hujus tumoris curationem* eſſe puto, ut *ranula ſcalpello utrinque aperiatur*, & quidem ſectione latâ & profundâ, quæ citrà periculum fieri poteſt: ubi verò humor effluxerit, & ultrà expreſſus ſit, ſæpius os colluatur *hordei decocto cum melle roſaceo, tantillo addito ſalis prunellæ*, donec nihil amplius humoris in loco affecto reliquum ſit.

Nigra auten, vel fuſca, & dura ranula, quæ cancroſa eſt, attingi non debet.

CAPUT XXVII.

De Aneurismate.

I. ANEURISMA (quod Barbaris depravatâ voce *Emborisma*, & *mater. Sanguinis* dicitur) est *arteriæ dilatatio* : eu potius, *tumor tactu mollis , pulsans, digitis cedens ab arteriæ tunicæ interioris quidem apertione, exterioris verò dilatatione ortum habens.* Vel dicatur , *tumor præter naturam, pulsans, indolens, digitis facilè cedens , at iterum illicò sese extendens , ortus ab interna arteriæ tunica dehiscente , cæteris dilatatis.* Enimverò arteriæ tubus quum quatuor distinctis confletur tunicis , uti nunc palam est ; viz. *intimâ nerveâ , secundâ musculari , tertiâ glandulosâ , & extimâ vasculosâ* , si contingat internam hanc tunicam nerveam rumpi , sanguis in tunicam muscularem , & ei proximas illabitur , quæ propter teneritudinem mox extenduntur , hinc fit tumor ille pulsans, qui *aneurisma* vocatur. Aneurisma quid sit,& quomodo fiat.

II. Hæc verò interioris arteriæ tunicæ apertio, & exteriorum dilatatio , quæ *proxima* est *aneurismatis causa* , originem suam debet sanguinis impetui vehementi ; externæ etiam cuilibet vehementiæ arteriam nimium distendenti , nonnunquam & Cheirurgi imperitiei , arteriam pro vena , vel simul cum vena secantis ; nec non vulneri arteriæ quovis modo inflicto , tunc enim exterioribus tunicis , utpote mollibus , iterum coalescentibus : atqui internâ tunicâ duriore propter pulsationem continuam manente , apertâ , per aperturam sanguis erumpit , qui exteriores simul cum superstrata cute extendens , pulsatilem hujusmodi tumorem excitat.

III. Attamen contra hanc sententiam plures sese opponunt , contendentes aneurisma non fieri ex arteriæ interna tunica dehiscente , & exterioribus Objectio.

dilatis; sed ex integro arteriæ canali disrupto, hinc cruore musculos inter, aliasve partes effuso, qui ex viscidioribus sui particulis sibi ipsi pelliculam generat, in qua continetur. Audi quæso, Cl. van Horne, qui *Microtechne sect.* 2. *Part.* 1. §. 35. hæc habet: ,, Nunquam sanè potui concipere, quomo-,, do ruptâ internâ & crassâ arteriæ tunicâ, integrâ ,, remanente externâ tenuissimâ & aranearum telis ,, simili, aneurisma posset generari, cum hujusmo-,, di tunicarum distinctio omninò sit à rei veritate ,, aliena. Sed duplicem agnosco generationis mo-,, dum unum à causa externa, alterum ab interna: ,, externa est vulnus arteriæ ab imprudente Chirur-,, go factum; consolidatur enim superficietenus ar-,, teria, sed non tam firmiter, quin sanguis impe-,, tuosè irruens in imbecillem tunicæ partem eam ,, in tumorem non attollat: interna causa est aper-,, tura seu anastomosis arteriolæ, è qua sanguis ,, egrediens in spatium seu interstitium musculorum, ,, densatur in thrombum, qui sensim adauctus, ,, magisque per moram excoctus, in carniformem ,, massam transit musculis haud absimilem, quæ & ,, reperitur concava, & in sui centro copiam nigri ,, concretique sanguinis continet. Haud secus Pla-,, terus *prax. med. tom.* 3. *cap.* 3. & Dodonæus *rarar. observ. med. cap.* 57. mediæ cuidam instituerunt viæ, ut non semper ex sola arteriæ dilatatione, sed frequentius à manifesta aliqua ejusdem apertione Aneurisma generali arbitrati sint. ,, Tunc ,, enim, *ait* Platerus, sanguis tenuis & spirituosus ,, ex arteria erumpens, cutem in tumorem attollit, ,, illicque sinum sibi format, in quem arteriæ eo ,, ferè modo, quo arteriæ in sinus crassæ membranæ ,, cerebri naturaliter sese exonerare solent, præter-,, naturaliter sanguinem cum spiritu in diastole ef-,, fundendo, & in systole in se tursùm rapiendo,

pulsationem

„ pulſationem in aneuriſmate efficit. Sed non conſiderant hi viri, quod ſanguis in aneuriſmate contentus non corrumpatur, nec unquam apoſtemata facia, cum alioquin ſanguis copioſus extra vaſa in partes effuſus ſemper corrumpatur, ac inflammationem & apoſtemata generet, ſecundum Hippocratem *Aphor.* 20. *ſect.* 6. Si in ventrem ſanguis effuſus fuerit præter naturam, nec ſeſe eſt ſupurari. „ Præterea ſanguis extravaſatus ſibi membranas inveſtientes generale nequit, at quamprimum putreſcit. Objectionis Solutio.

IV. Igitur cenſemus, aneuriſma non oriri ex arteria omnimodè diſrupta, verum dilatata ſolummodo: dehiſcente nimirum tunicâ vaſis illius interna, ſanguis pulſione in tunicam muſcularem, aliaſque proximas impingens, eas magis magiſque dilatat, in iiſque quaſi in ſacco coacervatus tumorem producit, in quo manifeſta, imò ſæpè admodum moleſta pulſatio, nec non ſyſtoles ac dyaſtoles reciprocatio ſentitur: qui tumor ſi diſrumpatur, vel ab imprudente Cheirurgo aperiatur, Ægrotans ob immenſam hæmorrhagiam, quæ cohiberi nequit, citiſſimè perit. Plura videri poſſunt apud Sennertum *prax. lib.* 5. *part.* 1. *cap.* 43. & Fabritium Hildanum. *cent.* 4. *obſerv.* 44.

V. Cognoſcitur vero, & ab aliis tumorum generibus diſtinguitur aneuriſma, quod tumor hic cuti ſit concolor, ſenſim increſcat, atque continuo pulſet; inſuper mollis eſt, & laxus, digitorumque preſſioni plerumque cedit, ſanguine in arteriam recurrente, unde mox rurſum effluit. Notant tamen Paræus, Barbette, & alii in aneuriſmate interdum, ſi magnum ſit, nec pulſum percipi, nec ſanguinem compreſſum ad interiora redire; atqui ſtrepitum, quaſi bullientis aquæ, hîc obſervari. Diagnoſis

VI. Cæterum difficulter admodum curatur aneuriſma. Equidem quod minus eſt, & recens cura- Prognoſis.

tionem aliquando admittit. Antiquum vero, & majus vix unquam curatur, nisi unà cum membro, in quo occurrit tollatur.

Aneurismatis curatio.

VII. Quoad *curandi rationem*: in principio dum aneurisma excitari animadvertimus (subitò namque non oritur, sed dehiscente interrâ arteriæ tunicâ, sensim illa exteriorum tunicarum dilatatio fit) mox adstringentia & repellentia imponenda, ut impetus sanguinis compescatur, & arteriæ apertura constringatur. Eum in finem commodè imponatur *Emplastrum aliquod adstringens*, ac dein firmiter superligetur *Lamina plumbea*, si forsan rupta & dilatata arteria rursus coalescere & constringi possit.

VIII. Veruntamen hoc modo si non sanetur pulsatilis hic tumor neque incrementum ejus prohiberi queat, quin è contrario increscat, à multis duplex Cheirurgia commendatur. Una fit duarum acuum operâ quarum altera arteriam rectà in longum pungit circà tumorem; altera vero obliquè intransversum eam secat, quas in crucis formam positas, & sibi propinquas filo circumdare oportet, suturæ umbilici adinstar, easque firmiter vincire & tamdiu ibi detinere, donec arteria penitus coaluerit. Altera operatio cheirurgica fit, quum arteriam detegendo, tum supra, tum infra tumorem, illam prudenter à vena & nervo separant; deinde filo subtus transmisso, eamdem tum suprà, tum infrà ligant & secant, ut in varice; denique vulnus, ut artis est, curant. Videatur Paulus Ægineta *libr. 6. cap. 37.* Sed quis non videt, hanc aneurismatis, per manualem operationem, curam non solum crudelem valdè, sed & esse non sine maximo periculo, neque ægrum sanare. Etsi namque ligetur arteria; postquam tamen fila solvuntur, metus est, ne vel immodica hæmorrhagia, vel novum aneurisma fiat. Quapropter tutius est, tumorem hunc vinculis saltem, & emplastro, nec non laminâ plumbeâ cons-

tringere & comprimere; ut amplius augeri nequeat. Atque hoc modo aneurisma non rarò sanatur, uti videre est apud amplissimum Tulpium. *Observ. Medic. libr.* 4. *cap.* 16. & Hildanum. *cent* 3. *observat.* 44. Equidem si indies ità augeatur hicce tumor, ut rupturam minetur, adeoque ægrotantis vita periclitetur, ultimum remedium foret, integrum membrum, cui inhæret aneurisma, tollere: etenim partem aliquam perire præstat, quam totum hominem.

CAPUT XXVIII.

De Varicibus.

QUemadmodum *Aneurisma* Arteriæ, sic VARIX *Venæ præter naturam dilatatio est*: in qua tamen non simpliciter dilatantur Venæ, sed & quodammodo intorquentur, subindèque ceu nodos quosdam contrahunt, & efformant nigricantes. Varix quid sit.

II. Accidunt autem varices in variis corporis partibus: frequentissimè in cruribus; aliquando in temporibus nonnunquam in ima abdominis parte sub umbilico; quandoque in scroto suprà testiculos, qui tumor in specie κιρσοκήλη nominatur. Etiam in internis corporis partibus hujusmodi venarum tumores oriri possunt, atque in pulmonis venis quondam varices notavit Hippocrates. Nec mirum; venæ quippe ubique valvulis scatent, ad quas crassus & terrestris sanguis subsistens, ac continuò incrementum capiens, venarum tunicas (utpote teneriores) facilè distendere potest.

III. Equidem non semper varices fiunt, quod crassior sanguis circà valvulas stagnans, venas ità extumescere faciat. Sed & varices nonnunquam oriuntur, haud secus ac aneurismata, cum intima venarum tunica disrupta sit, exterioribus integris, at Quomodo contingant varices.

solummodò dilatatis: Venæ namque ac arteriæ quatuor donantur tunicis, tenuioribus licet, uti per ἐγχείρησιν anatomicam palam nunc ostensum est.

IV. Enimvero haud infrequenter contingit, ut crassus ac terrestris sanguis, qui præ crassitie venas commodè pertransire nequit, circà valvulas subsistens, intimam venarum tunicam ibidem dehiscere faciat, unde magnam in latitudinem rei quæ distinduntur: atque hinc fit, quod malum hoc melancholicis & hypochondriacis familiare sit, præsertim in cruribus, ubi ingentes nonnunquam observantur varices. Meminit Lowerus *tract. de corde cap.* 2. Varicis in crure, magni farciminis adinstar, circiter duas sanguinis libras continentis. Hildanus quoquè *cent* 4. *observ.* 85. scribit de Varice Monstroso, longitudine spithamam, latitudine aut crassitie brachium æquante, ab ipso curato.

Diagnosis & prognosis. V. Porrò facilè cognoscuntur Varices, cum in membrorum, præsertim crurum, superficie turgentes, venæ conspicientur, atque pars affecta aut livida, aut nigra appareat, & pressus tumor retrocedat, sed mox iterum revertatur.

Solent quoque Varices plus molestiæ afferre, quam periculi.

Varicum curatio. VI. Equidem ut curentur Varices, cautè hîc procedendum: sanguis mittendus, corpus aliquoties purgandum, ac talis porrò instituatur cura, qualis institui solet in affectione hipochondriaca. Deinde adstringentibus, exsiccantibus & digerentibus topicis medicamentis, fasciisque & ligaturis, quæ sanguinem superiora versus protrudunt, utendum. Atquè à compressione, aliavè externa causa si intumescat vena, adstringens aliquod emplastrum inponendum, & ad partem affectam firmiter ligandum, haud secus ac in aneurismatis cura fieri solet.

VII. C. Celsus *lib*. 7. *cap*. 31. duos proponit curandi modos, quorum alter fiebat ferramentis candentibus alter excisione peragebatur, sub ferramento candente adustus contabescit varix ex celso, & ustio fit in varice recto, aut simplici transverso, & exiguo. Cutis superincidirur, tum patefacta vena tenui & retuso ferramento candente modicè premitur, vitaturquè ne plagæ ipsius oræ adurantur, quas reducere hamulis facile est; id interpositis ferè quaternis digitis per totum varicem fit, & tunc medicamentum superimponitur, quo adusta sanantur Altera cheirurgia, quæ excisione varices curat, cutem supra varicosam venam incidit, dein hamulo oras cutis excipit, & scalpello venam undiquè separat, cavetquè ne scalpello vena lædatur, quæ num hamulo attollitur, & primum in uno, mox in altero extremo præciditur, evellitur, & foras trahitur. Similem ferè varicum per excisionem curandi modum proponit Paulus Ægineta *lib*. 6. *cap*. 28. Sed hæ antiquorum ad varices curandos Cheirurgiæ adeò difficiles & crudeles sunt, ut unum tantum Cajum Marium, qui septies Romæ Consul fuit, stantem sibi extrahi passum fuisse Plinius, auctor est.

VIII. Hinc aquapendens *in operat. Cheirurg. de varicum Cheirurgia* mitiorem proponit manualem operationem; viz. cutem sectione latâ aperit, dein varicosam venam à circumjacentibus solvit partibus, ac supra & infra filo duplicato varicem firmissimè ligat, eundemquè aperit, & sanguinem effluere permittit: Sed de hac aquapendentis Cheirurgia scribit Sculterus *in armament. cheirurg. tab*. 43. se hunc operandi modum semel tentasse; sed errore patientis, motus scilicet nimio (qui nullus esse debuisset) sequutam fuisse inflammationem, quæ ægrum vehementer afflixit, & prohibuit, ut

voto non potuerit respondere exitus. Atque hoc famæ naufragium semel passus Scultetus, varicibus in extremis affectos, deinceps solis topicis, subtibialibus ex pelle canina confectis, tractavit.

IX. Atqui multi & variè complicati varices si in cruribus existans, ac fasciis, ligaturis, similibusque externis curari nequeant, scalpello sunt aperiendi; deindè compressione sursum deorsumque factâ contentus sanguis exprimendus atque vacuandus, hinc aliquot dierum imperatâ quiete, & convenientibus appositis medicamentis vulnuscula curentur.

CAPUT. XXIX.

De Panaritio seu paronychia.

II INter tumores haud immeritò à Cheirurgis refertur *redivia* seu *paronychia*, quippe quæ in vicinia seu lateribus unguium in digitis generari consuevit: Latinis *panaritium* nuncupatur, Nostratibus (*de Vijt*, germanis *der Wurm oder das Ungenade.*) Vulgus enim in ea est sententia, vermem in illo tumore latere, qui rodendo tantos excitat dolores, eumque nominatum exasperari, ideoque nominandum non esse.

Panaritium qualis sit Affectus.

II. Est autem PANARITIUM seu PARONYCHIA *Tumor in digiti extremo, admodum dolens, ex acido-acri atque ferino humore, tendines, nervulos, periosteum imo os ipsum rodente, ortus.* Estquè duplex hic affectus: alter enim ad unguis radicem nascitur, ac plerumque in superficie duntaxat, cum nonnullo dolore. Alter verò profundior est, ad ipsum usquè periosteum, cum acerbissimo & acutissimo doloris sensu; isque symptomata gravissima, febrem puta, syncopen, convulsionem

ulcus malignum, cariem, interdum & totius partis corruptionem infert.

III. Igitur ortum habet hic tumor ab humore acido-acri, & acri-salino, simulque volatili, aquæ stygiæ aut absimili, præterquam quod hic multo volatilior sit; qui cum sanguine per arteriolas ad digiti extremum, & quidem ipsum in periosteum delatus, immanem rosionem, hinc acerbissimum dolorem, simulque ex continuo affluente sanguine inflammatione excitat. Unde oriatur.

IV. Signa vero quibus dignoscitur hic affectus, sunt tumor, rubor, dolor circa unguem intolerabilis, qui continuo ægrum affligit, atquè non raro ob consensum partium nervosarum per totum brachium extenditur, & comitem habet febrem continuam, ac lypothimiam, &c. Cæterum quo peccans humor magis vel minus acris, ita malum hoc mitius vel deterius est. Quandoquè os, digitus, tota manus corrumpitur, imo aliquando ex dolore mortuus fuit ægrotans. Diagnosis & prognosis.

V. Sed quemadmodum de causa huius affectus superstitiosas opiniones (viz. Vermen in hoc tumore latere; qui rodendo tantos excitat dolores, &c.) Vulgus habet, ità & de curatione: putat nimirum, si quis tempore verno spermate ranarum manus madefecerit, ac sponte siccari siverit: & postmodum digitum hac inflammatione laborantem comprehendat, inflammationem sedari. Alii talpam vivam singulis annis manu comprehendunt, & pronunciatis conceptis quibusdam verbis talpam comprimendo occidunt, atque hinc per totum annum vermes istiusmodi se occidere posse jactitant. verum ut nugas hasce omittamus, genuinam panaritii considerenius curationem. Medendi methodus

VI. In qua, generalibus, venæsectione scilicet, & universali purgatione haud neglectis, affectus

digitus aliquamdiu foveri potest hoc vel simili decocto.

℞. Florum *camomillæ*, *meliloti*, *sambuci an.* Mj.
Seminis lini, *fanigraci an.* ℥ß.
Coquantur S. A. in lacte vaccino.

Vel applicetur cataplasma,

℞. Fol. *Hyosciami.*
Flor. *Anethi*, *sambuci an.* Mj.
Sem. *lini*, *papaveris an.* ʒiij.
Farinæ *althææ* ℥iß.
Coq. in lacte vacinno, & fiat ex his S. *A. cataplasma.*

℞. Farinæ *hordei*, *lini an.* ʒvj.
Butyri recentis, *mucilag. psyllii an.* ℥j.
Vitellum unius ovi, *pulv. croci* ℈j.
Misceantur S. A.

Nonnulli laudat ea quæ sequuntur.

℞ Farinæ *avenaceæ*, vulgo (*haver-gort*,)
Coq. S. *A. in aceto vini in formam cataplasmatis, quod calide applicetur, & identidem renovetur.*

℞. *Herb. senecionis*, *sedi majoris an. part. aq.*
Ex his contusis fiat cataplasma.

Scribit aquapendens, quasdam mulieres hunc affectum in initio (viz. cum digitus incipit dolore, *hoc est*, in primo doloris impetu, neque adhuc in digito ullus tumor ruborve apparet) statim curare, digiti extremum in ebullientem aquam aliquoties immittendo ita tamen ut vix digitus aquam attingat: est enim remedium, quod materiam exiguam fluxam statim dissipando evacuat. Probat quoque hanc immissionem in aquam ferventem severinus *in pyrotechnia.*

Alii volunt, ut aliquandiu in ovo puttrido teneatur digitus; idque sæpius hunc affectum curasse affirmant.

Riverius peculiari medio hunc affectum curat, de quo *cent. 4. observ. 6*, hæc habet: „ Virgo quædam paronychiam patiebatur in indice manus sinistræ, quæ ipsam vehementer afflixerat per quatuor dies; jussi ut digitum immitteret in aurem felis, & intra duas horas doloris expers fuit: sentiebat per intervalla attractionem digiti in auris cavitatem, ac subinde dolor totum brachium invadebat, usque ad humerum: eo denique tempore felis vociferatur, ut credibile sit, eum dolore affici à veneno attracto: tota manus intumit, ac postea detumit, excepto digito, qui tumefactus remansit, sed doloris expers, sublato dolore digitus extractus est, & suppuratus apparuit, ac deinceps solo emplastro diapalmâ curatus.

VII. Saltem in principio curationis dolorem lenientia, & acrimoniam humorem mitigantia, suppurationemquè adjuvantia digito affecto admoveantur. Itaque ægrotans aliquandiu digitum detineat in hujusmodi spiritu fervefacto:

℞. *Spiritus vini* ℥iij.
Thetiaces, *camphoræ an.* ʒj.
Opii ℈ß.
Misceantur.

Deindè imponatur cataplasma;

℞. *Herb. rutæ*, *salviæ an.* Mß.
Flor. *camomillæ*, *sambuci*, *meliloti an.* Mj.
Sem. *cumini* ℥j.
Coctis in aqua & vino ad mollitiem, & in mortario contusis adde.
Farinæ lini, *hordei an.* ℥j.
Pulv. sabinæ ʒiij. *croci* ʒß.
Butyri recentis ℥jß.
& M. F. S. *A. cataplasma.*

Sed quandoquidem hujusmodi tumor valde contumax & suppuratu difficilis est, & is maximè qui

os attingit, si adhibitis remediis suppuratio tardè promoveatur, ille profecto, etiam ante perfectam maturitatem aperiendus erit. Id quod tutum ac unicum remedium est, & ad sedandum dolorem, & ad supradicta symptomata impedienda commodissimum. At enim tumor hic alia ratione secandus est, quam cæteri abscessus propterea quod non semper facilè est de loco, ubi pus resideat, judicare; quippe quod quantitate exiguum, profundum adeo, & ossi proximum. Igitur sectio facienda est in medio digiti in interiore parte, non longe à digiti extremo, ad os usque; deinde ulcus curandum.

Quod si negligentiâ ægrotantis aut Cheirurgi sideratus digitis fuerit, extirpetur, nisi totum negotium naturæ committere placeat, quæ sæpius ossiculum corruptum separat, ejicitque.

Sin caruncula luxurians, seu carnea excrescentia in orificio excreverit; ea vel ferro, vel medicamentis exsiccantibus aut exedentibus tollenda.

Quum vero tardius accersitus Cheirurgus magnam humorem collectionem reperiat, dissipantia & suppurantia applicentur. Hinc rupto vel aliter aperto tumore, summa habeatur cura, ne tendines corrumpantur, atqui corrupti qui sunt, separentur sive medicamentis, sive instrumento secante.

VIII. Fabritius Hildanus, uti refert *cent*. I. *observ*. 97. Inflammationem aut notabilem tumefactionem, & suppurationem non expectat; sed in muliere, quæ dolore acerbissimo in extremitate digiti, cum febre, lypothymia, nausea, aliisque symptomatibus laboravit, curationem sic instituit. Primò digitum *Lacte vaccino, cui flores camomillæ, meliloti, semen fænigræci & cydoniorum incoxerat*, aliquandiù fomentavit. Deinde cutis superficiem paulatim dissecuit. Cute abrasâ *Maculæ quædam rubicundæ* apparuere, quibus acie cultelli incisis, gut-

tulam unam aut alteram *aquæ rufæ* sub cute invenit. Illâ evacuatâ linteum madefactum *spiritu vini, in quo dissoluta theriaca* applicuit: quibus mox sedatus est dolor; atque unico hoc remedio sanatus fuit digitus altero die.

In alia quoque matrona, quæ per triduum ob vehementem ex paronychia dolorem dormire nequiverat, abrasâ cute maculam in apice digiti sub cute invenit, in qua vix una guttula ichoris contenta fuit. Maculâ incisâ, applicatoque digito gossipio *spiritu vini cum theriaca* imbuto, manui vero & carpo *linteo reduplicato ac poscâ madefacto*, statim cessavit dolor; ità ut postero die omninò sanatus fuerit digitus. Equidem addit Hildanus, statim ab initio incisionem hanc fieri debere, alias ex concursu humorum inflammationem & tumorem excitari, atque subjectos tendines, imò etiam ossa erodi.

CAPUT XXX.

De hernia in genere, atque in specie de intestinali & omentali.

I. AD tumores haud ineptè referrimus quoque *disjunctam partium mollium contiguitatem*: ea autem observatur in Hernia, Ani Procidentia, & uteri prolapsu. Dicitur HERNIA RAMEX RUPTURA, Græcis κήλη, Nostratibus (*een Breuch of Scheursel*;) quod nomen & intestinorum, & omenti procidentiæ tribuitur.

Hernia quid sit, & quæ sint ejus differentiæ.

II. Atqui variæ sunt *herniarum differentiæ*; quæ pendent vel à loco in quo fit tumor, vel à materia quæ tumorem facit. *Ratione loci* triplex datur Hernia, viz. ὀσχεοκήλη *Hernia Scroti*, βουβωνοκήλη *Hernia Inguinis*, ἐξόμφαλος *Hernia umbilici*. *Ratione materiæ quæ tumorem facit* plures dantur differentiæ;

scilicet εντεροκηλη quando intestina prolabuntur scrotum, inguina, vel umbilicum; επιπλοκηλη, quando omentum procidit in inguina, scrotum, vel umbilicum; εντερο-επιπλοκηλη quando omentum & intestina simul prolabuntur; σαρκοκηλη, quando substantia quasi carnosa testibus, vicinisque membranis accrescit; πνευματοκηλη quando Flatus sese insinuant scroto, inguinibus, vel umbilico; υδροκηλη, quando aquosa materies prolabitur frequentius in scrotum, rarius in umbilicum, vel inguina; κιρσοκηλη *Hernia Varicosa*, quando venæ spermaticæ intra scrotum dilatantur in modum varicum, ità ut interdum tertium mentiantur testiculum. Quin & compositæ species huc emergunt, ut præter εντερο-επιπλοκηλην dantur & ὑδρο-εντεροκηλη ὑδρο-πνευματοκήλη ὑδρο-σαρκοκήλη, &c.

III. Sed verò omnes hæ herniarum Species veræ herniæ non sunt: veræ namque herniæ tantum duæ occurrunt; viz. Intestinorum, vel omenti extra abdomen Prolapsus, atque ex duabus hisce tertia sæpius oritur nempè εντερο-επιπλοκήλη; de quibus nunc sumus dicturi.

IV. Igitur ἐπιπλοκήλη omenti extrà abdominis cavitatem procidentia est. Verum ἐντεροκήλη intestinorum prolapsus. Atqui intestina & omentum si simul excidant, ἐντερο-επιπλοκήλη hæc Herniæ species nuncupatur. Prolabuntur autem intestina, vel in umbilicum, tuncque ἐξόμφαλος, seu *Hernia umbilici* aut *umbilici relaxatio* dicitur, vel in scrotum, & ὀσχεοκήλη seu *Hernia scroti* appellatur; vel in inguina, atque βουβωνοκήλη seu *Hernia Inguinalis* nuncupatur.

Hernia intestinalis, &c.

V. Quoad *causam* seu *rationem formalem Herniarum*; vulgaris opinio est, fieri prolapsum omenti, & præsertim intestinorum in inguina, scrotum, vel umbilicum, peritonæo vel rupto, vel relaxato.

Herniæ quomodo fiant.

Sed illis, qui peritonæum in herniosis disruptum censent, subscribere non possumus. Etenim impossibile est, validam hanc membranam dilacerari aut disrumpi posse, nisi hoc fiat ex casu, similivè violenta causa externa: quæ equidem eandem non disrumpit, dilaceratvè; atqui si vulnus peritonæo infligatur quod cute consolidatâ apertum reliquitur, tunc ruptura ejus Herniæ causa esse potest. Insuper in Herniosis post obitum nunquam ruptura, verum dilatatio peritonæi semper observatur. Igitur peritonæum in Herniis solummodò relaxari putamus; cumque laxetur vel in ejusdem processibus, aut alibi, tum omentum, tum præcipuè intestina in debilitatem hanc membranam impingere; hinc in locum patentem, inguina puta, vel scrotum, vel umbilicum descendere. Videatur Hildanus *in Epistola ad Michaëlem Doringium de Hernia uterina pag. mihi* 899.

VI. Causæ vero, quæ peritonæum ultrà modum ità extendunt, relaxantque, sunt motus violentus, casus, percussio, saltatio, equitatio, vomitus, tussis, oneris gravioris elevatio, alvus dura & quæ cum difficultate redditur, conatus in partu, flatus in intestinis, vocis intentio, spiritus retentio, & quodcumque spiritum concitare, atque, diaphragmate & abdominis musculis tensis, impetum in inferiorem abdominis regionem inferre potest. Accedit peritonæi ejusdemvè processuum debilitas ac humiditas: facilius namque partes debiles & humidæ laxantur, undè pueri frequentius in herniam incidunt.

VII. Sed intestinalem Herniam adesse cognoscitur ex eo, quod tumor modo accrescat, modo minuetur, interdum ferè totus evanescat; prout major vel minor intestini portio descendit, vel intestinatur magis minusvè replentur, vel etiam planè retrocedunt. Enimvero tumore compresso, aut re- *Herniarum Signa diagnostica.*

ſupinato Ægro inteſtina in abdominis cavitatem; & equidem cum murmure relabi ſolent. Præterea hic tumor fèrè abſque dolore eſt, niſi forſan fæces delapſæ ſint in inteſtinum, vel flatus adſint; tunc enim dolorifica admodum Hernia. *Flatus* ſiquidem adfuerint in inteſtino, venter totus iis diſtentus eſt, murmura adſunt, flatuſque & per os & per alvum exitum ſortiuntur. *Excrementa* quod ſi in prolapſo inteſtino indurata, alvus ægro obſtructa, tumorque magnitudine, gravitate, atque duritie augeſcit.

VIII. Verum in Hernia Omentali tumor mollis eſt, laxus, lubricus, & ferè ſemper idem, cum prolapſum Omentum non ità facilè reponatur ut inteſtinum; atqui ſcroto & peritonæi proceſſibus tam firmiter non rarò accreſcat, ut nunquam reponi queat, quemadmodum id aliquoties in diſſectis cadaveribus viſum fuit. Cæterum Omentalis Hernia minus dolet, quam Inteſtinalis; eaquè in lætere ſiniſtro frequentius, quam in dextro fieri ſolet.

Prognoſtica.

IX. Cæterum quævis Hernia non facile curam ſuſcipit: in infantibus tamen facilius curatur; in ſenibus difficulter, aut nunquam. Quod ſi inteſtinum flatibus aut excrementis repletum ſit, ſequitur dolor, atque hunc, ſi non illicò tollatur, inflammatio, Gangræna; hinc paſſio iliaca, ac ipſa denique mors ſuccedit. Rarum eſt, quod refert fabritius Hildanus 1. *cent. obſerv.* 55. fœminam ſeptendecim annos Herniâ laboraſſe, & circa annum ætatis tertium & ſexageſimum maximis vexatam fuiſſe torminibus, inteſtinumquè in abdominis rupturam impulſum ac inibi retentum dolores non leves, ſimul & inflammationem, aliaque graviora excitaſſe ſymptomata. Vocatus ad curam Hildanus invenit dextrum inguen gangrænâ affectum: Tumore itaque ſcarificato, &

cæteris quæ ad gangrænæ curationem attinent adhibitis, caro putrida & calositas rupturæ exciderunt; unde dolor, inflammatio, febris, tormina, Lypothymia, nausea, vomitus, omnia denique symptomata sedata sunt: sed intestinorum materia, nondum penitus excrementitia, velut ilei & cæci, per abdominis rupturam excernebatur, circiter duos menses. Ægra tamen admirantibus omnibus curata, & à ruptura perfectè sanata fuit, nullâ relictâ fistulâ.

X. Atqui *Ratio curandi herniam*, in primis *intestinalem*, in hisce tribus consistit: viz. in intestini intra abdominis cavitatem repositione; in repositi conservatione, ne rursus descendat; in relaxati peritonæi constrictione. Intestinalis & omentalis Herniæ Curatio.

XI. verum ante repositionem cheirurgus diligenter consideret, an hernia sit parva, velmagna? an recens vel inflammatione correpta, an flaccidum adhuc, vel materia aliqua repletum sit intestinum? Prolapsum intestinum quomodo reponi debeat.

Si herniа parva sit & recens, intestinumquè vacuum, facillimè reducetur si æger supinus in lecto collocetur, capite declivi pedibusquè elevatis, quoniam hac ratione intestina sursum ruentia secum trahunt id quod prolapsum est.

Sin verò *magna sit & recens hernia*, oportet cheirurgum intestinum nullâ materiâ distentum digitis tractare, idquè, ægrotantis capite declivius posito, sensim tamdiu molliter circumagere, donec paulatim abdominis cavitatem ingrediatur.

Atqui *Herniæ quum associatur aut inflammatio*, quam indicant dolor, calor, febris; *aut Flatus* adsunt, qui cognoscuntur ex eo quod æger percipiat totum abdomen à flatibus distendi, si flatus emittat, & rugitus in intestinis audiantur, dolorquè extendens sit sine gravitate; *aut faces*, alvusquè supprimitur, tumor sensim increscit,

& pondus majus, majorque durities percipitur; tunc à reductione intestini desistendum est, usquè dum inflammatio abierit, fæces egressæ, & flatus dissipati fuerint.

Igitur *Inflammatio cum adsit herniæ*, scroto vel inguini calidè imponatur cataplasma emolliens, digerens, simulque roborans, ex *farina hordei*, *furfuribus tritici*, *foliis*, *malvæ*, *althææ*, *floribus sambuci rosarum*, *vino rubro*, *&c.* idquè identidem renovetur. Etiam ex fallopio, pars affecta foveri potest *lixivio calido*, *in quo cineres ex ligno fagino ebullierint.* Accipiantur itaque *duæ fili crudi massæ*, *indantur cacabo*, *& coquantur cum* Mß. *Seminis cumini in lixivio acri*; deinde massarum una extrahatur, quæ inter duos discos exprimatur, atque expansa calidè quantum ferre potest Æger, apponatur; verum tepescens removeatur, & alia substituatur, eaque repetatur, donec omninò sublata sit inflammatio.

Si *cum inflammatione concurrant fæces*, quæ repositionem intestini impediant, casus quidem est maximè desperatus; nihilominus tamen fæcum tentetur eductio clysteribus lenientibus, identidem injectis; nec non fomentis, aut cataplasmatibus distensionem relaxantibus. v. gr.

℞. Fol. *parietariæ*, *malvæ*, *althææ an.* Miß.
Fol. *camomillæ*, *meliloti*, *sambuci*,
Sum anethi an. Mj.
Sem. cumini, *fœniculi an.* ʒß.
Incisa & contusa coq. in s. q. lactis vaccini, *pro fotu.*

℞. *Rad. liliorum alborum rec.* ℥ij.
Fol. *malvæ*, *violariæ*, *parietariæ*,
Flor. *camomillæ*, *meliloti an.* Mj.
Furfurum Mß.
Coctis in aqua pura ad mollitiem, *& in mortario minutim*

minutim contusis add.

Farinæ althææ, hordei, lini an. ℥ij.

Olei rosarum, liliorum alborum an. ℥iß.

M. F. Cataplasma.

Vel tumor continuò foveatur mappis calefactis, *Oleo camomillæ* & *anethino* imbutis, atque subindè renovatis.

Sed & *Flatus* non rarò absque inflammatione intestinum replent; quo in casu usurpanda sunt fomenta ex emollientibus, calefacientibus & discutientibus composita, nec non clyster calefaciens & carminativus injiciendus est, haud secus ac de intestino prolapso, & vel inflammatione obsesso vel fæcibus repleto, reponendo nunc diximus.

Sublatâ verò inflammatione, excretis fæcibus, flatibusque dissipatis, reponatur in propriam sedem intestinum. Viz. collocetur Ægrotus capite plurimum demisso, affectâ autem parte elevatâ, deindè manibus tumor capiendus, tentandumque ut materies paulatim eo, undè exiit regrediatur; digitum nempe sub tumorem reponendo, repellendoque leniter in ventrem quod ex eo delapsum est, atque diligenter cavendo, ne contusio livorvè intestino adferatur, quod ea pars gangrænæ obvia sit, & opportuna.

Atqui è contrario cum, omnibus frustrà tentatis remediis intestinum prolapsum, & vel inflammatum, vel fæcibus flatibusvè repletum, reponi nequeant, adeoque præsens ægroto immineat periculum, extrema quoque tentanda sunt. Quo in casu Ambrosius Paræus *chirurg. lib. 7. cap. 15.* ad Chirurgiam accedere, & ductum illum, per quam intestina elapsa sunt, sectione dilatare suadet, sic ut digito reponi queant. Sed ardua est manualis hæc operatio; quæ quomodo sit instituenda videre insuper est apud Pigræum. *Prax. chirurg. lib. 2.*

cap. 41. & præsertim apud Jobum Meekeranum *observ. chirurg. cap.* 45. & 46.

Intestinum repositum quomodo conservandum, ne rursus procidat.

XII. Ubi jam intestina reposita fuerint, proximum est cavere, ne iterum excidant. Quem in finem maximi sunt momenti fasciæ seu subligacula, adeo ut in Herniis recentioribus tota ferè curationis spes, in iis sita sit. Parandi autem fascias commodissima hæc videtur ratio. Fiat cingulum seu fascia ex corio, quæ lino molliori seu panno gossypino, atque etiam gossypio nonnihil suffulto inducatur, quæ ligulâ stringi possit. Atque hæc fascia ventri infrà hypochondria supra coxendicem propè inguina applicetur; ità tamen, ne partes quæ sunt supra ilia & ossa lædat, & atterat. Huic autem fasciæ seu cingulo alia fascia cum splenio seu pulvinari quodam ità adaptari debet, quantum opus est constringi possit, ipsumque pulvinar recta loco affecto, seu parti ubi intestina excidere solent, incumbat, suoque incubitu intestinorum prolapsum prohibeat. Quod ut rectiùs præstet, fasciæ, quæ ventrem ambit, nonnulli geminas habenas adaptant, quæ ad humeros ascendunt & collum ambiunt.

Fasciæ loco parari potest cingulum ferreum cum scuto ferreo, quod locum ubi intestina procidunt arctè tangit, & intestinorum prolapsum prohibet. Rationem vero conficiendi omnia hæc instrumenta praxis docet. Icones habentur apud Paræum *chirurg. l.* 7. *c.* 15. Scultetum, *Armament. chirurg. Tab.* 39. aliosquè.

Relaxatum quoquè peritonæum roborandum, ac constringendum.

XIII. Equidem intestinum postquam repositum est, priusquam adhibetur Bracherium adstringens aliquod relaxato peritonæo applicari potest emplastrum, quale est *Oxycroceum*, seu *Emplastrum ad rupturas* in corio extensum, vel simile; v. gr. illud Pigræi,

℞. *Gummi Elemmi* ℥j. *Mastichis* ʒij.
Olibani, *sarcocollæ an.* ʒj.
Emplastri contra rupturam ℥iß.

Pulv. Boli armeni ℥iß. *Olei therebentinæ q. ſ.*
M. F. S. A. Emplaſtrum.

Emplaſtri loco nonnulli laudant fotus adſtringentes adeoquè relaxatum peritoneum roborantes, *ex corticibus granatorum, balauſtia, ſumach nucibus cypreſſi, floribus cammomillæ, aluminæ, ſimilibuſve, in aqua fabrorum, & vino rubro adſtringente decoctis*, Allii inungunt *Oleum ovorum*. Sed imprimis *Quies* hîc imperanda eſt, quâ ſolâ nonnunquam graves ſanatur. Herniæ; cujus rei memorabile adfert exemplum Hildanus *cent 5. obſerv.* 54. cujuſdam generoſi Bernenſis ſexagenarii, qui viginti annos inſigni Herniâ inteſtinali laboraverat; cui curandæ tum Hildanum, tum alios in Gallia & alibi expertiſſimos fruſtrà adhibuerat Medicos & Cheirurgos: tandem cum de recuperanda ſanitate ne quidem cogitaret amplius, & ſubligaculis, ne malum ingraveſceret, uteretur, in morbum incedit, quo ultrà ſex menſes lecto affixus fuit. Poſt morbum hunc ne minimùm quidem Herniæ, qua tamdiù laboraverat, indicium perſenſit, nec amplius ſpleniis aut ſubligaculis uti neceſſe habuit.

XIV. Igitur faſciâ inteſtinâ, ne rurſus prolabantur, contineri poſſunt, quod ubi factum danda opera, ut excrementa potius mollia ſint quam dura, alvuſque ne ſupprimatur, atque in egerendis fæcibus obſervandum, ut manu inguina & ſcrotum probè contineantur, ne fæces emittendo inteſtina extrudantur. Deinceps abſtinendum à cibis flatulentis, ne flatus inteſtina diſtendentes producantur. Inſuper omnis vehemens motus, ſaltus, curſus, oneris gravioris geſtatio, vociferatio, aliaque vehementiora vitentur exercitia. Deniquè in tuſſi & ſternutatione idem obſervandum, quod modò in egerendis alvi fæcidus attendendum diximus. *(Quæ porrò in Herniæ curatione ſint obſervanda.)*

XV. Hiſce alii addunt ad accelerandam relaxati

peritonæi confirmationem varia intus sumenda medicamenta, & inter illa huic affectui, curando specifica, qualia dicuntur *Radix consolidæ, osmundæ regalis, herniaria, hypericum, &c.* quorum formulæ plures habentur apud auctores.

XVI. Veruntamen si integram sanitatem iis æger consequi non possit, bracherio contentus sit; quô solô si rectè contineantur intestina, omnibus vitæ actionibus sine magno impedimento vacare poterit. Atqui hisce qui contentus non est; semetipsum Cheirurgiæ tradat, quæ per ablationem didimi herniam penitus curare potis est; de qua videantur Pigræus *prax. Cheirurg. lib.* 2. *cap.* 40. Scultetus *armam. chirurg. tab.* 40. Cl. van horne *in microtechne sect.* 2. *part.* 1. §. 24.

XVII. Quæ autem hactenus de cura herniæ intestinalis dicta sunt, quoquè applicari possunt herniæ ex omenti prolapsu ortæ. Iidem enim in ejus curatione sunt scopi primò nimirum reducendum est omentum manuum operâ; deinde prohibendus elapsus, quod itidem bracherio fieri solet. Atqui si omenti prolapsus non exactè prohibeatur, adeò ut frequentius illud elabatur, facilè peritonæi processui per fibras arctissimè accrescit, hinc reduci in abdominis cavitatem nunquam potest, manetque immedicabilis epiplocele.

CAPUT XXXI.

De *tumoribus scroti, herniis impropiè dictis; viz. Hydrocile, Pneumatocele. Sarcocele, circocele.*

I. DE *Hydrocele* seu *herniâ scroti aquosâ* superius *cap.* XIV. abundè egimus, sed in scroto quandoque, viz. inter tunicam vaginalem & albu-

gineam, haud ſecus ac aqua in hydrocele, *flatus* continetur; qui ibidem congeſtus partes haſce membranoſas, ipſumque adeo ſcrotum ſenſim diſtendens tumorem excitat, qui *Pneumatocele* ſeu *flatulenta hernia* dici conſuevit diſtinguitur vero ab hydrocele, quod tumor hic rubicundior ſit; præterea in hernia flatulenta non ità pellucidum apparet ſcrotum, quam in aquoſa. Curatio quoque eadem eſt, atque per topica medicamenta calida, reſolventia, & digerentia abſolvitur: verum ſcroti apertio hic locum non habet, uti in hydrocele. Pneumatocle.

II. Atqui carnoſum quid non raro naſcitur in ſcroto, teſtibuſque adnaſcitur, & iſtum ſcroti tumorem excitat, cui *herniæ carnoſæ* nomen inditum eſt. Eſt autem SARCOCELE ſeu HERNIA CARNOSA *tumor præter naturam ex ſanguine impuro copioſius in teſticulos adfluente, ibidemque in ſubſtantiam heterogeneam, quaſi carnoſam degenerato, productus.* Enimvero generatur carnoſa hæc hernia è ſanguine impuriore, ſimulque acri; in ſcrotum teſtiumquè involucra, nec non intimam eorundem ſubſtantiam copioſius affluente, atque in ſubſtantiam heterogeneam, in multis fungoſæ carni ſimilem, ibidem mutato. Quæ aliquando ſcroti tunicis, nonnunquam illis teſticulorum adnata cernitur; quandoque vero ipſis teſtibus ita connata & innata reperitur, ut magnam in molem adaucti teſticuli eandem cum heterogenea illa carne videantur habere ſubſtantiam: quemadmodum hujuſmodi ex ſarcocele adauctum didymum, 1684. menſe Auguſto arenaci, extirpari vidimus, uncias ultra viginti pendentem. Huic autem ſanguinis affluxui occaſionem præbent hernia inteſtinalis, ictus, percuſſio, lapſus, ſectio herniæ non ritè inſtituta, &c. Sarcocele quid ſit. Quomodo fiat. Hiſtoria.

III. Igitur veram cenſemus *herniæ carnoſæ cauſam*, tenuiſſimorum & pluſquam capillarium vaſ-

culorum in ſcroto vel teſticulis eroſionem, rupturam, aut dilatationem; unde plus ſanguinis in partem ruit, quam ad nutritionem requiritur: è quo tenuiores, acrioreſque particulæ ſecedentes, porro erodunt, & novo affluente ſanguine in hujuſmodi heterogeneam, & quaſi carnoſam ſubſtantiam continuo excreſcunt.

Diagnoſis, & Prognoſis

IV. Adeſſe vero ſarcocelen cognoſcitur ex eo, quod tumor in ſcroto durus ſit, ſine inguinis tumore, ſenſimquè adauctus, quo ſigno diſtinguitur ab hernia inteſtinali, quæ mollior eſt, & ſubito oritur; inſuper major hic moleſtia eſt, quam dolor, niſi pravi humores confluant. Indagandum quoquè diligenter, ne hydrocele vel alius teſticuli tumor pro carnoſa hernia habeatur; quod interdum contingit, ſi aqua profundius lateat, & foris nulla ſui ſigna exhibeat. Tale exemplum profert Foreſtus *libr. 27. obſerv. 25. in ſcolio.* de quodam, qui teſtem unà cum ſcroto in modum ſcyrrhi, paulatim majorem in molem auctum, & durum per quinquennium habebat, ut omnes ſarcocelen putarent. Poſtea tamen cum emollientia & maturantia applicarentur, tumor mollis evaſit, & facto abſceſſu magna aquæ copia, quæ intus latuerat, cum impetu erupit, unde ſcrotum & teſticulus detumuit, ægerque penitus curatus fuit.

Equidem medicamentorum ope vix unquam curatur ſarcocele. Sed Cheirurgiæ operâ tolli ſolet, ut plurimum cum didymo, cui adhæret, vel inhæret, heterogenea hæc ſubſtantia. Ad inguina ubi ſe extenderit, ferè incurabilis eſt.

Curandi methodus.

V. Quoad *medendi rationem*; ea duplex eſt, ſcilicet ut vel tumoris incrementum prohibeatur, & porrò tumor abſumatur: vel ſubſtantia hæc carnoſa Cheirurgiâ tollatur. Primæ intentioni ut ſatisfiat, medicamenta interna ad tollendam ſarcocelen quo-

quę commendantur. Et scribit Mathiolus *in dioscoridem lib. 3. cap. 18.* se novisse quendam, qui *ononidis radicis pulvere* duntaxat plures menses sumpto carnosum ramicem absumpsit, & sanatus est; licet à Medicis nullo alio remedio quam solâ sectione, ustioneque hunc curari posse esset statutum.

Inter topica medicamenta valdè hîc commendat Rulandus *cent. 9. observ. 66.* suum *oleum sulphuris*, hoc est, *balsamum sulphuris* quotidie bis illitum. Alii imponere malunt hoc emplastrum,

℞. *Gummi ammoniaci in aceto soluti* ℥iß.
Bdellii similiter soluti,
Pulv. seminis sinapi, urticæ an. ℥j.
Aristolochiæ rotundæ ʒvj. *sulphuris* ℥ß.
Therebinthinæ, lapidis spongiæ an. ℥j.
Spiritus vini ℥iß. *ceræ* ℥vj. *olei olivarum* ℥iiij.
Ex hisce S. A. fiat. emplastrum.

Scultetus *post armament. cheirurg. observ. 74.* scribit, plures se curasse, exhibito quotidie *pulvere radicum ononidis*, & imposito hoc emplastro,

℞. *Gummi ammoniaci, galbani, bdellii an.* ℥ß.
dissolutis in aceto adde.
Adipis anatis ℥iß. *ceræ citrinæ* ℥ij.
Medullæ crurum bovis, olei liliorum alborum an. ʒx.
Misceantur in formam emplastri, quod linteo inductum scroto applicetur, & quarto quoque die renovetur.

VI. Sin hoc modo carnosa hernia non imminuatur, sed è contrario augeatur, sequenti methodo tentari potest curatio. Fiat foramen exiguum in scroti parte superiore; per hoc petiæ ope medicamenta applicentur suppurantia, quo sic carnosa hæc substantia tolli possit, quavis deligatione pus expurgando; verum non totum, ad meliorem reliquæ carnosæ substantiæ consumptionem.

Quod si nec hæc successerint, testiculus extrahendus, & sectione tantum carnosæ excrescentiæ tollendum, quantum sine læsione fieri potest; hinc restituendus iterum in suum locum didymus, & quod reliquum est carnosæ substantiæ suppuratione auferendum.

Quum vero nulla spes sit, dictis modis sarcocelen tollendi, didymus, cum adnatâ ipsi carnosâ substantiâ, vel totâ suâ substantiâ tumefactus exscindendus est.

Cirsocele qualis sit affectus &c.

VII. Præterea venæ spermaticæ in scroto varicum ad instar dilatantur nonnunquam, & tumorem in scroto efficiunt, qui CIRSOCELE seu VARICOSA HERNIA nuncupatur. Ea namque nihil aliud est, quam *circa testiculos spermatica venæ dilatatæ, & varicum modo conglomeratæ, contortæque.*

VIII. Hinc & eadem hujus affectus causa est, quæ varicum; viz. sanguis crassus ac terrestris, circa valvulas venarum spermaticarum subsistens, atque varicosum hujusmodi tumorem in scroto excitans.

IX. Facilè quoquè manifestum fit hoc malum, quod in Scroto supra Testiculum circa peritonæi processum venæ turgidæ, conglomeratæ, & capreolorum modo intortæ tangantur; quodquè deorsum magis descendat testiculus.

Varicosæ herniæ curatio.

X. Cura equidem hujus affectus facilis non est. Ea tamen ut absolvatur commodo aliquo subligaculo, aut fasciâ convenienter apposita Scrotum cum inclusis testibus substentetur; hoc namquè tam certum est remedium; ut teste Fallopio, quidam eô solô curatus fuerit, quod testes per duos menses fascia suspensos gestaverit, & quotidie *aquam è nucibus cypressi destillatam* adhibuerit, eâque scrotum humectaverit, & per se exsiccari siverit.

XI. Alii emollientibus & diſcutientibus curam moliuntur, ideoque Balneum uſurpant, ſeu ſemicupium ex *radicibus althææ*, *ſemine lini*, *ſimilibuſve in aqua decoctis*, ac deinceps *oleo amygdalarum*, vel *quovis alio* locum inungunt. Alii id, quod ſequitur, imponunt emplaſtrum,

℞. Picis navalis ℥vj. colophoniæ ℥iij.
Gummi ammoniaci, bdellii, opopanacis, maſtichis,
Litargyri, therebinthinæ an. ℥j.
Boli armeni, thuris, ſanguinis draconis,
Sarcocollæ, aloës, centaurii, ſymphiti,
Gallarum, malicorii, nucum cypreſſi,
Lumbricorum terreſtr. an. ʒij.
Glutinis pellis arietin diſſol. in aqua chalyb. &
Aceto q. ſ. M. F. S. A. Emplaſtrum.

Quod ſi nec iſtis remediis morbus hic curetur; ad cheirurgiam deveniendum; & vel, aperturâ in ſcroto factâ, varicoſæ teſtium venæ incidantur; vel ſimul cum didymo eædem exſcindantur.

CAPUT XXXII.

De ani procidentia.

I. PRolabitur quoque interdum anus ſive podex, ac recti inteſtini pars extrema ità, ut poſt conſuetam illam, quæ in egerendis alvi fæcibus accidere ſolet, eminentiam, rurſus ſuum in locum, & intra corpus reduci nequeat, ſed extra promineat, quod malum ANI PROCIDENTIA nuncupari ſolet. Ani procidentia qualis ſit affectus,

II. Accidit autem ani procidentia, interdum ex nimio in excernendis alvinis excrementis conatu, quô anus adeo propellitur, ut partem recti inteſtini ſecum ducat; item in difficili ac laborioſo partu. & quomodo fiat.

Fit quoque nonnunquam ob magnam irritationem, unde in dysenteria, tenesmo, & lithotomia sæpius contingit. Insuper ob musculorum, qui post alvi egestionem anum propulsum retrahere solent, imbecillitatem aut resolutionem quandoque oritur hic affectus; & ex hac causa symptoma hoc interdum ità adaugetur, sevitque, ut se vidisse scribat aquapendens ani procidentiam tam longam, ut cubiti mensuram æquaret, ac ità crassam, ut ambos cubitos simul junctos metiretur. Atqui hæc musculorum ani levatorum imbecillitas accidit, vel quia frequens & diuturna fuit ani procidentia, vel à sessione super lapide frigido, aut mora in aqua frigida, adeoque horum musculorum refrigeratione, quibus nonnulli & mollitiem nimiam ac humectationem addunt, qua de causa infantibus hoc malum familiarius est.

Diagnosis & prognosis.

III. Malum hoc per se patet, & visui manifestum est. Difficilius vero curatur in senibus, quam in junioribus. si ob solum conatum vehementem, nullâ aliâ accedente causâ, podex foras prolabatur, sponte interdum in locum suum redit, vel manus operâ facilè reducitur. Sin ex dysenteria aut tenesmo fit ani procidentia, vix curatur nisi sublatâ causâ. Quum autem ab imbecillitate aut resolutione musculorum anum retrahentium originem habeat, & quotiescunquè alvus excernitur, procidat, vix aut saltem difficulter curam suscipit.

Affectus hic quomodo curari debeat.

IV. Igitur anus ubi prolapsus est, molliter manu ægri vel cheirurgi intra corpus reponendus: vel, ne facilè deinceps prolabatur, inungatur prius *Unguento adstringente fernelii*, aut *Oleo rosarum & Myrtillorum, cui tantillum pulveris adstringentis additum*, hinc, digitorum aut lintei mollioris ope prolapsum intestinum restituatur.

Quod ſi intumuerit, atquè hinc repoſitio impediatur, fovendus anus *Lacte dulci tepido*, vel *decocto malvæ althææ, florum camomillæ ſeminum Lini, fœnigræci, & ſimilium.*

Vel talis fiat fotus, præſertim inflammatio ſi adſit,

℞. *Summ. abſynthii, hyperici,*
Flor. ſambuci, camomillæ, meliloti an. Mß.
Roſarum rubr. P. ij.
Coq. in lacte dulci, vel vino rubro adſtringente.

Noxium hîc valdè externum frigus, ſiquidem gangræna ſubitò accederet. Celerrimè adeoquè cheirurgus repoſitioni ſeſe accingat, hinc conſervationi vitalis caloris, uſu fomenti præſcripti, calidorumquè linteorum, operam omnem impendat.

V. Repoſitus anus ſuos in loco ut retineatur, adſtringens aliquod fomentum ſpongiæ ope aliquamdiu ei admoveatur. v. gr.

℞. *Cort. grannatorum* ʒiij.
Fol. plantaginis, quercus an. Mj.
Flor. camomillæ, roſarum rubr. an P. ij.
Balauſtiæ ʒij.
Aluminis crudi ʒiij.
Coq. in aqua ferrata, vel vino rubro adſtringente ad ℥xx.

Interea danda opera, ut laxa ſervetur alvus, fœceſquè molliores & ad facilè excernendum aptæ reddantur, ne tanto conatu in iis excernendis opus ſit.

VI. Modum adhuc alium, (ridiculum ſanè!) prolapſum hoc inteſtinum in ſuum locum reponendi deſcribit Barbette *cheirurg. part.* 1. *cap.* 9. viz. manu forti aliquoties nates ægri percutit, unde ani levatores muſculi illicò rectum inteſtinum in ſuum locum retrahunt.

VII. Quod ſi nec hiſce modis anus ſuo loco reſtitui queat, jubet Hippocrates, ut ex pedibus pendens æger concutiatur; futurum enim, ut illa concuſſione remigret hocce inteſtinum. Atque in hunc ferè modum refert Fabritius Hildanus *cent.* 3. *obſerv.* 76. ſe virum quinquagenarium, cui, cum in via publica alvum exonerare vellet, anus prolapſus erat, & ex aëre frigidiore maximus in eo exortus dolor, nec non prolapſum inteſtinum ad magnitudinem ovi ſtrutio-cameli tumefactum, curaſſe. Primo hoc applicuit fomentum.

℞. *Fol. & flor. verbaſci,*
Fol. camomillæ, meliloti,
Rad. & fol. althææ an. Mj.
Sem. lini, fœnigræci an. ℥j.
Aniſi. ʒj.
Coq. in lacte vacino pro fotu; qui linteamina duplicata intinxit, & per integram horam calidè applicuit.

Deinde toti inteſtino hunc inſperſit pulverem,
℞. F*lor, roſarum rubr. cort. granatorum,*
Nucum cypreſſi, maſtichis, thuris,
Croci martis, plumbi uſti an. ʒj.
F. *ex his S. A. pulvis.*

Tandem caput ægri in terram inclinavit, pedes verò in altum à duobus fortiſſimis viris elevari curavit; mox indice manus dextræ molli linteo involuto, & præſcripto decocto intincto, atquè in medium inteſtini prolapſi immiſſo, id ſuum in locum feliciter reduxit; & porrò quæ neceſſaria erant peregit.

CAPUT XXXIII.

De uteri Prolapſu.

I. QUemadmodum anus, ita & uterus quandoquè prolabitur; viz. ubi is deorſum tendit, atquè interdum extra vulvam propendet. Hic autem uteri prolapſus nunc major eſt, ità ut ad dimidium coxarum uſquè deſcendat; nunc minor, ut vix extra pudendum promineat.

II. Prolabitur autem UTERUS, cum ejus ligamenta, parteſquè membranoſæ, quibus naturaliter ſua in ſede detinetur, relaxantur; quod aliquandò contingit, ob magnos in dejectionibus difficilioribus conatus, vel propter vim partus, nimiam corporis humiditatem, &c. vel ſi ſaltu, aliavè corporis commotione validâ ac ſæpius iteratâ uterus in ſinum impellatur. Atquè hic uteri prolapſus prout major vel minor eſt, ſic interdum ad mediam prolabitur vaginam; aliquando ad vulvæ uſquè orificium, ut uteri oſculum in ſinum pudoris decidat, & vaginâ inverſâ, extrà propendeat; nonnumquam deniquè totus extrâ vulvam excidit, ac variis modis afficitur. Uteri prolapſus qualis ſit affectus, & quomodo fiat.

III. Sed hanc uteri procidentiam multi negant, cenſentque laxitatem quandam vaginæ, quæ extra pudendum prominet, hæc ludibria facere. In primis Jobus Meekeranus *obſerv. cheirurg. cap.* 51. & Henricus à Roonhuyſen *obſerv. part.* 1. *obſerv.* 2. pluribus tum rationibus, tum exemplis probare conantur, uterum ipſum prolabi nunquam poſſe; ſed relaxationem & procidentiam rugoſæ vaginæ ſubſtantiæ pro utero prolapſo haberi & curari. Hiſce adſtipulatur Kerckringius *ſpicil. anatom. obſerv.* Vera Uteri procidentia an detur. Negatur.

20. & Cl. van Horne, qui *Microtechne sect. 2. part. 1.* §. 28. ita scribit.: „ Circa uteri procidentiam „ hoc monendum habeo, vix ac ne vix quidem, „ imo omnino non contingere posse, ut uteri „ corpus propendeat extra vulvam; atque proinde „ non adeo frequentem esse hunc affectum ac vul- „ gò creditur. Cæterum decipiuntur Obstetrices, „ & cum iis magna pars medicorum, à vagina ru- „ gosa uteri, quæ post difficilem partum aut etiam „ ab imperita obstetrice, à subjectis partibus avulsa, „ accedente pituitosorum humorum affluxu ità ex- „ tenditur, atque in tantum sæpè augetur hoc ma- „ lum, ut extrà vulvam pendula vagina imitetur „ vasculum aliquod pyriforme, nam quo major est „ prolapsus, eo radix ipsius angustior fit; ac pro- „ inde cum ob Gangrænam abscindere eam cogi- „ mur, parvo admodum periculo idem fit.

IV. Verum fateamur licet, rugosam uteri vaginam post difficilem partum, aut ab imperita obstetrice, à partibus subjectis avulsam, accedente pituitosorum humorum affluxu, nonnunquam ità extendit, ut extra vulvam pendeat; hoc tamen non probat, ipsum uterum quoque prolabi non posse. Sic Asseritur. legimus apud Carpum, *in Isagoge anatomica*, historiam mulieris, cui uterus non tantum foras prolapsus, verum etiam exsectus est. Habemus apud Paræum *chirurg. libr.* 23. *cap.* 41. exemplum uteri prolapsi, & à Paræo exscissi, ac post mulieris mortem in abdomine non inventi. Similiter apud Hildanum *cent* 4. *observ.* 60. 61. 62. tria hujusmodi uteri prolapsus extant exempla. Et plura describunt Felix Platerus *observ. libr.* 3. Th. Bartholinus *cent* 2. *observ.* 91. *cent.* 5. *observ.* 9. Dom. de Marchetis, *Anat. cap.* 7. Cl. Diemerbroekius. *anat. libr.* 1. *cap.* 24. Stalpert vander wiel *observ. Anat. & Cheirurg.* 69. aliique quandoquidem igitur ratio

dictat, humores à toto corpore defluentes uteri ligamenta humectare, ac relaxare in tantum posse, ut in vulvam is descendat; & experientia confirmat, in locis humidioribus hunc morbum satis familiarem esse, de vero uteri prolapsu amplius dubitare non licet. Imò verò ab eo conatu, quem in partu mulier adhibet, si præsertim ob difficultatem pariendi magna vi peragatur, uterus cum fœtu in sinum vaginæ quandoque detruditur. Ità memini me ad mulierem difficulter parturientem vocatum 20. Januarii 1686. in qua cum obstetrice & præsentibus mulieribus observari uterum cum incluso fœtu in vaginam ad vulvæ usque orificium prolapsum, prominente extrà pudendum interno uteri osculo ad duorum digitorum latitudinem. Historia.

V. Haud ineptè igitur Cl. Blasius *observ. medic. part. 3. observ.* 1. & 2. uteri procidentiam distinguit in veram, & imperfectam. Vera uteri procidentia dicitur, quando ipse uterus, membranosis ejus ligamentis laxatis, deorsum tendit, atque in vel extrà vulvam propendet, foras prominente interno ejus osculo. Verum imperfecta procidentia nuncupatur, quoties relaxata, & extrà pudendum prominens vagina hæc ludibria facit.

VI. Cæterum altera hîc restat difficultas, scilicet *an ipse uterus inverti possit*: huic quæstioni respondemus, in difficili partu, dum placenta firmiùs utero adhæret & ab imperitis obstetricibus nimium protrahitur, id quandoque contingere posse; qualia exempla occurrunt apud Petrum de Marchettis *obs. chirurg.* 61. Kalper vander wiel *obs. anat. & chirurg.* 67. aliosque in virginibus vero hoc impossibile judicamus, propterea quod crassa & membranosa colli uteri substantia in illis exiguo tantum foramine pervia sit. Ipse Uterus an prolabens inverti possit?

VII. Uterus vero si prolapsus fuit intra vul- Diagnosis.

vam, exiguus apparet tumor, quasi extensæ pellis, & pondus veluti ovi majoris circa pudenda percipitur. At quum omninò prolabatur, tumor adest ovi anserini adinstar, in cujus ima parte foramen conspicitur exiguum, quod est internum uteri osculum. Sin autem rugosa vaginæ substantia, relaxata, nimium extra pudendum promineat, id haud difficulter observatur.

Prognosis. VIII. Equidem affectus hic dum recens est, & potius uteri in vaginam descensus, quam ejusdem extra vulvam procidentia, facilius curatur. Atqui diutius si duraverit hoc malum, indiesque augeatur, difficulter, & non nisi longo tempore sanatur. Insuper facilius curam suscipit in junioribus, quam adultioribus; quibus uterus, etsi reponatur, levi de causa iterum procidit. Imperfecta quoque uteri procidentia curatu haud ità difficilis est.

Curandi Methodus. IX. Igitur morbi hujus curatio. (sive uteri procidentia sit vera, *hoc est*, ipsius uteri prolapsus; sive sit imperfecta, *id est*, rugosæ vaginæ uteri substantiæ relaxatio, & extrà vulvam procidentia) repositionem ejus quod prolapsum est, repositi in suum locum conservationem, nec non laxatarum partium adstrictionem & confirmationem requirit.

X. Sed ante repositionem considerandum est, an uteri aut vaginæ relaxatæ procidentia sit simplex, an vero adjungatur ipsi inflammatio, aliusvè tumor. Hisce namque apparentibus, reposito nec tentetur, nisi evanuerint hæc symptomata. Quem in finem pars prolapsa foveatur *decocto florum camomillæ, meliloti, herbarum calamenthæ, pulegii, rosmarini, seminis, dauci, levistici, &c.* Hinc tumore imminuto evacuatoque per clysterem stercore, atque urinâ excretâ, (ut undique à compressione liber sit uterus) Ægra in lecto supina collocetur, & coxis elevatis, poplitibusque reflexis, ac capite quantum fieri

fieri poteſt demiſſo. Ipſa baſin tumoris manibus aprehendat, eumque introrſum adigat. Quod ſi ipſa perficere nequeat, Cheirurgus aut Obſtetrix digitum in ejus orificium immittat, ac ſenſim uterum attollat: vel accipiat candelam ceream, ſuâ craſſitie vaginæ muliebri reſpondentem, & eâ citrà violentiam omne id protrudat, quod procidit, donec tota moles ſuum in locum reducatur.

Scribit Roderius à caſtro *de morbis mulierum lib. 2. cap. 16.* Utile eſſe, ut Medicus vel Cheirurgus ferrum ignitum manu oſtendat, ſimuletque, quaſi eo tangere vellet prolapſum uterum: ſic enim retrahi uterum, uti & prolapſa inteſtina. Atque refert Cheirurgum exercitatiſſimum ita curaſſe quendam, qui vulnus in ventre acceperat, per quod inteſtina egrediebantur; quæ cum nullo remedio reduci potuiſſent, nihil aliud profuiſſe, quam quod magnum ferramentum candens, coram patiente manu tenens, vulneri applicaturum finxit; cujus rei ſubito terrore inteſtina è veſtigio ſuum in locum reducta fuiſſe.

IX. Poſtquam autem uterus fuit repoſitus in ſuum locum, ut ibidem contineatur, mulier in lecto reclinetur cruribus extenſis, ità ut unum alteri incumbat, & iſto in ſitu aliquot dies maneat interim adſtringens & roborans fotus uteri regioni ſpongiæ ope continuò adhibeatur. v. gr.

℞. *Rad. conſolidæ majoris, rubiæ tinctorum an.* ℥iij. *Iridis florentinæ* ʒij. *Herb. matricariæ, ſalviæ, pulegii*, *Fol. Quercus*, *flor. roſar. rubr. an.* M j. *Balauſtiæ, glandium, aluminis, Sem. cumini an.* ʒij. *Coq. in ſ. q. vini rubri adſtringenti ad* ℔iij. *pro fotu.*

Regioni umbilicali nonnulli imponunt *Emplaſtrum ad rupturam*, vel *oxycroceum*, vel id quod ſequitur,

℞. *Opoponacis* ℥ij. *Styracis liquidæ* ℥ß.
Turis, maſtichis, picis, boli armen. an. ʒij.

Ceræ q. s. F. S. A Emplastrum.

Etiam valde hic laudantur *suffitus ex cortice, vel pulvere ligni Quercini* dicto (*Kun,of. saag. meel.*) Alii volunt, ut suffimigetur *pelle anguillæ sale conditæ.*

XII. Interim cura habeatur, ne alvus pigrior sit, vel laxior. Si enim duræ sint fæces, uterus in iis egerendis facilè præcipitatur, lubrica verò alvus membranas uterum alligantes plurimum laxat. Insuper & omnes causæ, quæ prolapsum hujus partis excitare valent, tollendæ; atquè corpori universo, tum utero ipsi prospiciendum. Quem in finem multum conducunt *Decocta ex guajaco, salsaparilla, china sassaphras, additis & iis, quæ uterum roborare valent* continuo usurpata.

XIII. Sin verò nulla perfectæ curationis spes sit; ut tamen à procidentia hac, quæ facilè iterum accidit, secura sit fœmina, *Pessulos*, seu potius *globulos cereos* in uterum intrudere, ibidemquè relinquere solent, de quibus videantur Roussetus *de partu cæsareo sect. 6. cap.* 34. paræus *libr.* 23. *cap.* 41. hildanus *cent.* 4. *observ.* 61. loco pessariorum in uteri procidentia quædam uti solent *circulis ex subere factis, & cerâ obductis.* Vid scultetus *armam. cheir. tab.* 17. veruntatem *subligaculum* seu *zona* (quæ pro re nata diversimode parari solet) hic potius adhibenda mihi videtur; hac enim munitæ mulieres sine periculo procidentiæ ambulare, & munera sua obire possunt.

XIV. Atqui prolapsus uterus quum gangrænâ corripiatur, nec ea sisti possit, quin potius in sphacelum abeat, eum abscindendum nonnulli suadent; sed cum periculosa admodum sit hæc cheirurgia, eam non facile instituendam censeo. Si tamen relaxata nimium vagina extrà vulvam procidat, atque sideretur; ea, vel sectione, vel strictiore ligaturâ sine periculo auferatur, ac porrò curetur.

PRAXEOS CHEIRURGIÆ

LIBER SECUNDUS.

DE VULNERIBUS.

CAPUT I.

Quid Vulnus, quæ sint illius Differentiæ, Causæ, Diagnostica.

I. VULNUS ex communi omnium consensu nihil aliud est, quam *solutio continui* seu *continuitatis*. Sed ut melius innotescat natura vulneris, videndum est, qualis nam sit hæc continui solutio, ad quam pro cognitione vulneris nos transmittunt veteres, enimverò *solutio continui*, quæ quibusdam *soluta unitas* vel *unitatis divisio* dicitur, est *separatio ab invicem partium alicujus membris*, cui separationi contraria est unio, & continuitas. Sed cum contrariorum eadem sit ratio & disciplina, si viderimus, quid sit hæc partium unitas, ex hac quoque palam fiet, quid erit unitatis solutio. *Unio* autem, sive *unitas partium* dicitur *constitutio secundum naturam*, atquè *naturalis compaginatio* seu *conjunctio*. Quum ergò unio sit constitutio naturalis, solutio hujus unitatis erit habitus præter naturam; unde sequi- Vulnus quid sit.

tur, quod ſit morbus. Equidem non omnis continui ſolutio vulnus eſt: idem namquè dici poteſt de ulcere, atquè fractura.

II. Hinc alii ſtrictius definiunt vulnus, *ſolutionem continui in carne cæſim factam:* quo dicto nec contuſio, nec punctio, nec morſus alicujus animalis inter vulnera numerari poteſt; quibus tamen affectibus vulnerum nomen jam dudum inditum fuit. Unde & nos per vulnus intelligimus omnem continui ſolutionem, tam cæſim, quam punctim, ſivè per contuſionem factam, non ſolum carnis, ſed nervorum, venarum, arteriarum, aliarumque mollium partium. Idquè definimus, quod ſit *ſolutio continui recens, cruenta, in parte molli, extrinſecus incidens, ſive ab externo quodam inſtrumento inflicta.* Atquè hæc vulneris definitio ſanè perfecta eſt; quippe quæ optimè ejus naturam explicat, nequè magis, nequè minus comprehendit; nec non ab ulcere, & fractura manifeſte illud diſtinguit.

Vulneris definitio

III. Sed quum vulnus dicatur continui ſolutio in parte molli tam cæſim, quam punctim, & contuſim facta, modo dicendum, qui unaquæquè harum continui ſolutionem ſpecies ſit.

Vulnerum ſpecies ac Differentiæ.

Inciſio eſt plaga, ſive vulnus cæſim illatum inſtrumento longioris aciei, ut enſe, cultro, ſimiliſvè.

Punctio eſt partis alicujus mollioris perforatio à re acuta, ut ſagitta, pugione, mucrone; aut ab alicujus animalis morſu, ictuve facta.

Contuſio eſt partis carnoſæ ſolutio continui interna, integra manente cute, quæ fit ab inſtrumento gravi ac rotuſo; ut ſi quis membrum aliquod in lapidem impingat, aut ligno fortiter percutiat.

Differentiæ porrò vulnerum permultæ ſunt. Enimverò differunt quædam reſpectu partium vulnera-

tarum, unde alia ſunt in carne, alia in tendine, alia in nervo, alia in vena, alia in arteria, alia in capite, alia in collo, alia in thorace, &c.

Quædam differunt ratione vulneris eſſentiæ, unde vulnera alia ſimplicia ſunt, alia compoſita. Simplicia dicuntur, quæ cutem duntaxat carniſquè portionem occupant, ſine ulla partis deperditione. At compoſita, ſunt, quando & cutem & carnem cum ſubſtantiæ amiſſione invadunt.

Alia differunt ratione periculi & ſecuritatis, vel impedimenti remanſuri & ſic quædam lethalia, quædam non lethalia, quædam nullum adferunt poſt ſanationem impedimentum, quædam membra poſt ſanationem vel impedita, vel debilitata vel deturpata relinquunt.

Alia differunt reſpectu inſtrumentorum vulnerantium; & hac ratione quædam cæſim inflicta ſunt, quædam punctim, quædam cum inſtrumentis ſecantibus, quædam diſcerpentibus, quædam contundentibus, & ſic porrò.

Deniquè differunt vulnera juxta quantitatem, quo pacto quædam magna ſunt, quædam parva, quædam mediocria, quædam altè penetrantia & profunda, quædam lata & ſuperficiaria. &c.

Generales Vulnerum Cauſæ.

IV. De *cauſis vulnerum* multa dicere opus non eſt. Eæ namque ſunt omnia illa, quæ extrinſecus advenientia continuum ſolvere ac dividere poſſunt, incidendo, pungendo, rumpendo, contundendo, perforando. Sic vulneris cæſim facti cauſæ ſunt omnia inſtrumenta, quæ incidendi vim habent, ut enſis, culter, vitrum, &c. Puncturæ cauſæ ſunt quæcunque acuta, ut ſagittæ, acus, dentes animalium. Rumpunt quæcunque partem mollem diſtendunt, & in partes contrarias divellunt, ut gravioris ponderis elevatio vel geſtatio, caſus, percuſſio, vociferatio. Contundunt gravia, dura, ac retuſa,

ut lapis, lignum, plumbum, &c. Perforant ferrum ignitum, globi plumbei è sclopetis emissi, &c.

Signa vulnerum Diagnostica.

V. Quoad *diagnosin*: vulnus ipsum per se sensibus manifestum est, nec signis, quibus cognoscatur, opus habet. Verum etsi sensui patescat, quis in cute locus sit vulneratus; si equidem vulnus ad interiora penetret, quæ intus partes vulneratæ sint, haud ità obvium est. Enimvero vulnera omnia quæ corpus nostrum lædunt, aut sunt externa & in partibus continentibus, aut interna ac penetrantia. Si externa sunt, judicium de iis visu & tactu fieri solet ac potest: sin vero interna & penetrantia; ea quidem sunt aut in capite, aut in thorace, aut in inferiore ventre, una cum partium contentarum læsione, aut sine earum læsione.

Si vulnus in cavitatem aliquam penetret, nec partes quæ ibi continentur offendat; ea penetratio dignoscitur specillo ferreo, aut plumbeo, vel tenui cerea candela partes autem internæ nullo modo offensæ videntur, quum nullum grave symptomata sese prodat. At si penetrando præcipuam quandam partem contentam læserit vulnerans instrumentum, ejus læsionis signa breviter nunc exhibebimus.

Quod si vulnus igitur in caput penetraverit, atque cranium fregerit, (id quod visu & tactu judicare debet Cheirurgus) vel Menynges læduntur, vel ipsum cerebrum offenditur.

Membranarum cerebri læsarum signa sunt, maximi ac extremi dolores qui repente superveniunt, nausεæ vomitiones, nec non sanguinis per aures, oculos, naresque effluxus; insuper mentis accedit alienatio, præcipue si punctum vulnus inflictum fuerit. Interdum tamen læsum pericranium eadem symptomata parit. Quod si cerebrum in sua substantia læsum sit, omnia hæc accidentia augentur, magis intenditur febris, atque non raro mutus fit patiens,

omnique loquendi facultate prorſus deſtituitur.

Quum vero in thoracem penetret vulnus, plerumque offendit aut pulmonem, aut cor, aut pericardium, aut diaphragma, aut vaſa quæcunque. At thoracem penetrare cognoſcitur ſpecillo, viſu, tactu, quumque aër è vulnere exeat, aut quum æger medicamentorum vulneri impoſitorum ſaporem ore percipiat.

Atqui pulmonem læſum eſſe judicamus, quando tum è vulnere, tum ex ore egeritur tenuis, ſpumoſuſque cruor; nec non ſonora, premens, ac difficilis eſt reſpiratio.

Quum vero lædantur vel ipſum cor, vel magna in thorace vaſa, immodicus fit ſanguinis fluxus, qui totam mox implet capacitatem, extremitates refrigerantur, ſudorque frigidus erumpit, certus mortis nuntius & index.

Quod ſi diaphragma continui ſolutionem recipiat, magna ſpirandi difficultas, acutas febris, aliaque gravia accedere ſolent ſymptomata.

Quum autem in ventrem inferiorem vulnus penetret, (id quod ſpecillo, viſu, tactu, & vaporibus exhalantibus judicamus) offendi aut jecur, aut lienem, aut ventriculum, aut inteſtina, aut renes, aut vaſa majora, aut veſicam urinariam, aut uterum, ſi patiens ſit mulier.

Ventriculus ſin vulneratus ſit chylus per vulnus exit, hinc perpetuus vomitus conſequitur, tandem ſingultus, animi deliquium, aliaque plura ſuperveniunt, accidentia.

Inteſtina vulnerata eſſe cognoſcimus, quum per ipſum vulnus quoque exeant excrementa, vel magis minuſve craſſa ac fœtentia, prout aut craſſum aut tenue læſum ſit inteſtinum. Cæterarum porro partium vulneratarum ſigna ex antedictis nunc abunde innoteſcent, & ſuis locis tradentur.

CAPUT II.

De Vulnerum prognosticis.

I. SEd priusquam vulneris curam aggrediatur Medicus, omninò de PROGNOSTICIS sollicitus esse debet. Viz. Præcognoscendum, sit ne sanabile vulnus, vel insanabile. Sin sanabile, an curatu facile sit, an verò difficile, atque integra & pristina sanitas an ægrotanti restitui queat, vel an sanatus membri alicujus sit passurus actionem læsam. Atqui insanabile si sit vulnus, an lethale sit, & ad mortem vergat, an verò in ulcus curatu arduum sit degeneraturum.

II. Primo itaque diligenter expendendum, *quæ vulnera sint lethalia*, *quæ non*. Etenim quæstio hæc magni momenti est, atque diligenter & accurate Medico pensitanda, ac cognoscenda. Namque cum in judiciis & foro vita nonnullorum ob vulnera aliis inflicta periclitetur, & à Judicibus Medicorum sententia hac de re requiratur, diligens danda opera, ut talem de vulneris natura sententiam ferat Medicus, qua innocens non condemnetur, nec reus absolvatur.

Quæ vulnera lethalia sint dicenda.

III. Idcirco hîc notandum, non omne vulnus, quod mors sequitur, dicendum esse lethale; sed id solum, quod suapte naturâ mortem adfert. Atquè hoc sensu Vulnerum quædam lethalia dicuntur, quædam indifferentia; quod aliquando lethalia sint, aliquandò non, pro Medentis industria, ægri natura, constitutione, ætate, robore, & obedientia, pro temporis ratione, regionum qualitate, &c. Lethalium igitur alia absolute, seu ex necessitate lethalia sunt, quod omnino semper ægrum interimant; alia non necessario, sed ut plurimum occidunt.

I V. *Vulnera ex necessitate lethalia* sunt ea, quæ omne medelam effugientia brevi temporis spatio vitam adimunt, uti ex Jurisconsultis notat Farinac. *de homicid. quæst.* 126. *num.* 5. *lethalia ut plurimum* sunt, quorum curatio difficilis est, & sæpius malè succepit, non quod semper interficiant, adnotante ex ipsis Jurisconsultis Barbos. *in collect. doct. tit.* 12. *cap.* 18. *num.* 7. *tom.* 2. Nam potest quidem vulnus esse secundum plurimum lethale ex sua natura, & tamen vulneratus ex vulnere convalescere; quemadmodum etiam aliqui morbi, tametsi lethales videantur suâ naturâ, nonnunquam curantur.

V. Sunt autem lethalia vulnera judicanda, primò & præcipuæ *ex natura partis vulneratæ*, dehinc ex vulneris qualitate ex ejusdem quantitate, ætate patientis, sexu, temporis constitutione, loci conditione, statu ipsius vulnerari, qualitate instrumentorum vulnerantium, accidentibus plerumque vulneribus supervenire consuetis, aliisque nonnullis conditionibus ab extra accedentibus. At, seu dixi, *natura ipsius partis vulneratæ præcipua causa est periculi & securitatis vulnerum.* Cætera enim omnia per accidens ad id concurrunt, uti palam est; cum hæc, siquidem vulnera ex partis vulneratæ natura sint lethalia, faciant ad mortis accelerationem aut retardationem: aut si lethalia non sint, possint ea reddere minoris vel majoris securitatis, facilioris aut difficilioris curationis, ex. gr. vulnus simplex in parte carnosa omnem securitatem, quantum ex se est, solet promittere; quale esset vulnus in carnosa parte brachii. Quod si id ipsum vulnus magnum sit, si accedat aëris constitutio contagiosa, si æger sit debilis, senex, aut valetudinarius, si arma fuerint venenata; hoc ipsum vulnus, quod aliàs tutum erat, evadet dubium, & lethale.

I V. Hinc sapienter dictum est ab hippocrate

lib. 2. *prædict.* quod ex omnibus vulneribus contingit homines mori: quod idem monent Vallesius *comm.* 5. *epid. text.* 16. Paræus *chirurg.* 8. *cap.* 4. aliique. Quia potest vulnus esse salutare, & tamen vulneratus vel ob morbosum corporis habitum, vel ob occultam quandam læsorum circumstantiumque corporum cacoëthiam decedere, vel aliis accidentariis ex causis. Unde etiam si, quoad magnitudinem, vulnusculum nullo modo consideretur, ita ut neque vulneris nomine dignetur; respectu tamen partis læsæ potest esse absolutè lethale: ex. gr. si cor attigerit, aut si ad internas alias nobiliores partes penetraverit, aut si acus in nervosam particulam profundius adapta sit; quale exemplum habemus apud hippocratem *libr.* 5. *epidem. text.* 44. sutoris solearum veteramentariarum, qui acu sese pupugit juxta genu, & tertio à vulnere die mortuus est; sic etiam aristo apud eundem hipp. *libr.* 7. *epidem text.* 97. ex vulnere digiti pedis, succedente gangrænâ mortuus est, quod fortè nervosam partem læsisset. Conjung. Forestus *libr.* 6. *observ.* 49. 50. Hildanus *cent.* 1. *observ.* 21. *cent.* 5. *observ.* 2. 85. Quæ exempla satis declarant, vulnus aliquando esse quidem respectu magnitudinis parvum, sed partis vulneratæ ratione maximum, quia mortem facillimè accersit.

VII. Ergò partis natura præ cæteris omnibus vulnerum conditionibus venit consideranda, juxta quam lethalia vulnera Hipprocrates „ septem pronunciat *Sect.* 6. *aphor.* 18. Cui perfecta est vesica, aut cerebrum, aut cor, aut septum transversum, aut aliquod ex intestinis tenuibus, aut ventriculus, aut hepar, lethale. Hunc tamen aphorismum tum limitat, tum ampliat *in coacis aphor.* 509. *in cod. fœsii* dum inquit: Ex vulnere ferè mors contingit, si cui vulneratum fuerit

„ cerebrum,aut ſpinalis medulla,aut jecur,aut ſeptum
„ tranſverſum, vel cor, aut veſica, aut quædam
„ grandis vena. Mors quoquè ſubit, ſi in arteriam
„ & pulmonem inſignes valdè plagæ inflictæ fue-
„ rint, ità ut percuſſo pu mone, minor ſit, qui
„ per os prodit ſpiritus, quam qui per vulnus ex-
„ cidit. Intereunt verò, quibus nervi interiores,
„ ſive tenuis aliquis, ſive craſſus vulnus acceperit
„ ſi plaga tranſverſa fuerit,& magna: quod ſi parva
„ & recta, nonnulli periculo eximuntur. Minimè
„ autem ab his vulneribus mors, impendet, quæ
„ in corporis partes, in quibus hæc non ſunt, aut
„ ab his quam longiſſimè abſunt, infliguntur. E-
„ tiam C. Celſus *lib. 5. cap. 26.* ſententiam hip-
„ pocratis ad hunc modum expreſſit. Servari non
„ poteſt, cui baſis cerebri, cui cor, cui ſtoma-
„ chus, cui jecinoris portæ, cui in ſpina me-
„ dulla percuſſa eſt, cuiquè aut pulmo medius,
„ aut jejunum aut tenuius inteſtinum, aut ventri-
„ culus, aut renes vulnerati ſunt, cuivè circa
„ fauces grandes venæ, vel arteriæ præciſæ ſunt.
„ Vix autem ad ſanitatem perveniunt, quibus ulla
„ parte pulmo, aut jecinoris craſſum, aut mem-
„ brana quæ continet cerebrum, aut lien, aut vulva,
„ aut veſica, aut ullum inteſtinum,aut ſeptum tranſ-
„ verſum vulneratum eſt.Hi quoquè in præcipiti ſunt,
„ in quibus uſquè ad grandes, intuſquè conditas
„ venas, in alis vel poplitibus mucro deſedit. Peri-
„ culoſa etiam vulnera ſunt, ubicumque venæ ma-
„ jores ſunt, quoniam exhaurire hominem profu-
„ ſione ſanguis poſſunt. Idque evenit non in alis
„ tantum, atque poplitibus, ſed etiam in his venis
„ quæ ad anum, teſticuloſque perveniunt. Præter
„ hæc malum vulnus eſt, quodcumque in alis,
„ vel feminibus, vel in anibus locis, vel in ar-
„ ticulis, vel inter digitos eſt, item quodcumque

„ musculum, aut nervum, aut arteriam, aut mem-„ branam, aut os, aut cartilaginem læsit. Sed partium harum vulnera ordine nunc consideremus, & quæ vel absolutè vel simpliciter lethalia sint, quæ non videamus.

Qualia sint vulnera cerebri.

VIII. Igitur inter lethalia referri debent *Vulnera Cerebri*; at non omnia. Vidit namque ipse Galenus hujusmodi vulnera curata, uti refert *comm. in Hipp. Aphor.* 18. *sect.* 6. & *libr.* 8. *de usu part cap.* 10. Exempla quoque habentur apud Valleriolam *lib.* 4. *obs.* 10. *lib.* 5. *obs.* 9. *lib.* 6. *observ.* 4. Hildanum *cent.* 4. *observ.* 1. 2. 3. Et longum catalogum illorum, qui vulnera cerebri sanata viderunt, resencet Joh. Andr. à Cruce, *de Vulner. lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 14. *de cerebro sauciato.* Imò observatum fuit, particulâ cerebri amissâ, Ægrum nihilominùs convaluisse; cujus rei variæ historiæ notatæ sunt à Nicolao massa, Carpo, Fallopio, Christ. à Vega, Francisco Arcæo, Horatio Augenio, Petro de Marchettis, aliisque præstantissimis practicis. Sunt quoque notatu dignæ historiæ de periculosissimis cerebri vulneribus, quæ extant apud Cabrolium *obs.* 16. 22. 34. Henricum petræum Matthiam Glandorpium, Sennertum, Diemerbroeckium *in anatome corporis humani.*

At non solum vulnera cerebri parvi facienda non sunt; sed nec levissima capitis vulnera unquam negligenda, uti cum Hippocrate monent Horatius Augenius *lib.* 9. *Epist.* 3. Aquapendens *oper. cheirurg. libr.* 2. *cap* 15. Et ex Jurisconsultis Farinacæus *quæst.* 126. 127. Habent enim capitis vulnera quid peculiare, ac omninò diversum à plerisque aliis vulneribus, quum partium aliarum vulnera, etiamsi non cotemnendæ sint magnitudinis, negligi tutius possint, quam levissima capitis.

Medulla. Spinalis.

IX. Quoad *Spinalis Medullæ Vulnera*; cum Spinæ Medulla in partibus sub cerebro sitis, cerebri

vices gerat, & cum cerebro ſubſtantiam, membranaſque communes habeat, haud ſecus ac cerebri vulnera, ea Spinalis Medullæ lethalia meritò pronunciantur; in primis ſi ſuperior ejus pars vulneretur: qua læſa, ſpirituum animalium in totum corpus influxus tollitur, hinc omnium capiti ſubjectarum partium ſenſus, motuſque aboletur, adeoque & cæteræ omnes actiones ſilent, & brevi pallida mors ſequitur.

X. *Cordis Vulnera* quoque inter lethalia, non ſine ratione, recenſentur ab Hippocrate: namque ea abſolutè vel ex neceſſitate ſemper ægrum interimunt. Et licet nonnulli cum iis per exiguum tempus vixerint, nunquam tamen ſanari potuerunt: imo plerique eo ipſo ferè momento, quo vulnus in ventriculos penetrat, tanquam fulmini icti, concidunt, quod ſemel nobis videre contigit. 4. Octobris 1680. Si tamen vulnus admodum exile in ventriculos penetret, tum interdum, etſi raro accidit, hominem tam ſubitò non corruiſſe, ſed paucas horas ſupervixiſſe. Ità vidit Paræus virum in corde vulneratum per ducentos paſſus cucurriſſe. Meminit Scenkius *obſerv. Medic. lib.* 2. ſtudioſi, qui vulnus punctim per utrumque ventriculum recepit, & tamen plateæ longæ ſpatium curſu confecit, ac mente ſanus ferè per horam vixit. Jonſtonus, Henricus ab Heers, Tulpius, & plures alii, varia referunt exempla eorum, qui corde vulnerato aliquot horas, imò diem unum & alterum vixerunt. Hoc & nos obſervavimus in quodam Juris ſtudioſo; qui 1688. 9. Julii octavâ circiter veſpertinâ enſe vulneratus fuit in ſiniſtro thoracis latere juxtà papillam, penetrante vulnere inter quartam & quintam coſtam. Hoc poſtquam inflictum fuit, difficulter admodum ſpiravit, ac cruor immodicè profluxit, adeò ut animo fermè deficeret, & Cheirurgus foramen pro-

Cordis l.

Obſervatio rara.

tinus occludere cogeretur. Quo facto augebatur in horas summa spirandi difficultas, ut tandem 11. Julii horâ ante meridiem undecimâ expiraverit. Vocati à Nob. & Ampliss. Prætore ac Judicibus cadaver aperuimus, & vidimus sinistram thoracis partem sanguine fermè repletam, atque penetrasse gladium per pericardium in sinistrum cordis thalamum, qui prope mucronem penitus perfossus fuit. Quod verò inflicto hoc lethali vulnere, ultrà triginta octo horas supervixerit patiens, factum fuit quoniam singulis cordis contrictionibus, mucrone ad basin ascendente, ventriculi istius vulnera ità fuerunt occlusa, ut nihil nisi per quam exigua cruoris portio emanaverit, unde nec patiens tam subitò extingui necesse habuerit. Fernelius *Patholog. libr. 5. cap.* 12. dicit: ,, Vulnera cordi inflicta, quæ ,, non altè in ventriculos penetrant, non protinus ,, interimunt. In quodam, qui sensim contabescens & liquescens, de medio tandem sublatus est ,, tria ulcera in corde reperi non parum cava ,, & sordida, multo ante jam tempore contracta. Simile quid de cordis ulcere refert Petrus de Marchettis *observ. Chirurg.* 47. de quondam, qui paulatim longo temporis tractu omninò emaciatus, tandem obiit in cujus dissecto cadavere invenit magnum ulcus, quod non solum cordis capsulam, verum etiam substantiæ cordis magnam partem excederat, usque dum tandem penetrasset in sinistri ventriculi cavitatem, ægrumque sic occidisset. Sed oppidò rarum est exemplum, quod habet Cl. Diemerbroekius. *Anat. libr. 2. cap. 6.* cujusdam viri robusti in corde vulnerati, vulnere penetrante in superiorem partem dextri ventriculi, suprà valvulas tricuspides, prope ingressum venæ cavæ; qui tamen ultrà novem dies supervixit. At quoniam angustum admodum erat vulnus, & suprà valvulas inflictum, hinc factum fuit, quod in cordis constrictione totus,

qui in dextrum ventriculum è cava profluxerat, ſanguis, propter valvularum tricuſpidum impedimenta, per vulnus expelli non potuerit, ſed maxima ejus pars per arteriam pneumonicam, quæ vulnere multo latior erat, in pulmonem fuerit propulſa, atque inde porrò ad ſiniſtrum ventriculum, & arteriam pericardium & thoracis cavitatem expelli potuerit, unde etiam vires tardius collapſæ ſunt. Hiſtoria quoque per quam rara militis, qui in corde ſaucius vitam ultrà quindecim dies ſuſtentavit, habetur apud Sennertum *Prax. libr. 5. part. 4. cap. 3.*

Verumenimvero vulnera in cordis cavitatem penetrantia non ſolum abſolutè, & ex neceſſitate lethalia ſunt, ſed & vulnera ſi cordis ſubſtantiam muſculoſam tantum attingant, omnem quoque medelam effugiunt, atque patienti vitam adimunt; quia quacunque cordis partem quomodocunque attigerit vulnus, coaleſcere, ob continuum ejus motum, non poteſt; unde & inflammatio, aliaque gravia ſymptomata ſuperveniunt, quæ neceſſario hominem, ſi non ſubito, ſaltem non multo poſt interficiunt. Audite de cordis vulnuſculis non penetrantibus, lethalibus equidem, hiſtoriam, quam Paulus Zacchias *quæſt. med. legal. libr. 5. titul. 2. quæſt.* 2. ità deſcribit: „ Maniacus quidam ſacer-
„ dos cum furore ductus ſe primum caſtraſſet, imo
„ univerſum panem cum ſcroto & teſtibus abſci-
„ diſſet, in eodem furore perſiſtens, accubus qui-
„ buſdam fortibus pectus ſub ſiniſtra mammilla ſi-
„ bi transfodit, tandemque poſt nonnullos dies,
„ quinque nimirum aut ſex, ab hiſce vulnuſculis
„ illatis vitam, quam oderat, facilè amiſit. Aper-
„ to cadavere, acus omnes ad cordis ſubſtantiam
„ penetraſſe repertæ, cum quibus tamen potuit per
„ nonnullos dies ſupervivere. Igitur quomodocun-

que ſit, quod aut eadem horâ, ac momento, vel ſubſequenti die, vel etiam poſt duos, treſve, aut plures dies, qualeſcunque cordis vulnus interficiat; ea concluſio rara ac firma maneat, quod *cordis vulnera, ſive in ventriculos uſque penetrent, ſive non, neceſſario ægrum interimant.*

Pulmonis XI. Non minori jure *pulmonis vulnera* inter lethalia refert hippocrates *in coacis prænotionibus.* At vero tam abſolutè quæcunque pulmonis vulnera pronunciari nequeunt lethalia, ac ſi nullum huic viſceri inflitum vulnus unquam curetur: quapropter ipſe hipp. addit limitationem; ſi viz, vulnus ſit magnum; ut pulmone ſauciato minus ſpiritus per os prodeat, quam è vulnere excidat; atque ſi vel vas ſanguineum magnum, vel aſperæ arteriæ ramus lædatur. Enimvero omnia pulmonis vulnera lethalia ſemper non eſſe, docuit nonnunquam experientia, qua conſtat, nonnullos per totum thoracem & pulmonem fuiſſe perfoſſos, & nihilominus convaluiſſe. Videantur hildanus *cent.* 2. *obſ.* 32. *cent.* 3 *obſ.* 36. *cent.* 1. *epiſt.* 52. ſennertus *prax. libr.* 5. *part.* 4. *cap.* 3. valleriola *libr.* 4. *obſ.* 10. Nicolaus Maſſa, Franciſcus Arcæus, Fallopius Foreſtus, Tulpius, & alii.

Ea igitur pulmonis vulnera abſolutè lethalia non ſunt, in quibus ſaltem pulmonis ſubſtantia, non vero magna vaſa; læſa ſunt; neque illa, quæ non adeo magna ſunt, ut nec reſpirationem graviter lædant, nec alia quæcunque gravia accerſant ſymptomata.

E contrario ſi magna ſint pulmonis vulnera, & non ſolum pulmonis ſubſtantia, ſed & magna in eo vaſa vulnerentur, ea pronunciare licet ex neceſſitate lethalia, utpote in quibus ſanguis, ſpirituſque vitalis profunditur & diſſipatur; vel à copia cruoris extrà vaſa effuſi pulmo ac cor opprimuntur, & homo ſuffocatur.

Inſuper

Insuper mortem plerumque afferunt ea pulmonis vulnera, in quibus exulcerari incipit vesiculosa ejus substantia, atque Phthisis excitatur: vel in quibus sanguis in thoracis capacitatem effusus, ibi putrescere incipit, & vel febrem, vel empyema excitat. Sed quæritur hîc, *nonne tale pulmonis vulnus, cui Phthisis succedit, quæ postea mortem ægro affert, dicendum sit absolutè ex & necessitate lethale, & an tali in casu reus non teneatur de homicidio*; quidam ex Jurisconsultis censent, vulnus non esse dicendum ex necessitate lethale, si accidentia remittant, si vulneratus melius habuerit, si post triduum è lecto surrexerit, & ambulaverit, licet deinde ex recidiva mortuus fuerit; adeoque vulnerans jam ultrà non teneri de occiso, tanquam si non præsumatur ex vulnere mortuus. Damhoud *in enchirid. rer. crimin. cap.* 77. *n.* 10. menoch. *de arbitr. cas.* 275. *num.* 9. Farinaceus *de homicid. quæst.* 126. 127. Sed nos quod spectat, sententiam hanc omninò improbamus, eâ ratione ducti, quod malignæ ægritudines, & ipsa quoque maligna & necantia vulnera aliquandò remittant; imo & hoc habeant proprium, teste galeno, quod remittere videantur, ac dehinc repentè recrudescant, hominemque è medio, quasi inopinato, tollant. Difficultatem vero auget id, quod ipsimet Jurisconsulti ex recidiva conjecturam desumant, vulnus fuisse lethale, & vulneratum ejus culpâ decessisse ob recidivam. Farinac. *loc. cit. quæst.* 127. *num.* 77. quæ è directo contraria videntur iis, quæ circa hanc conjecturam ex ipsorum sententia superius allata sunt. Haud secus de vulnere pulmonis, cui Phthisis succedit judicandum puto: viz. absolutè id esse lethale, & vulnerantem teneri de homicidio, licet post longam hebdomadarum seriem demum vulneratus moriatur. Phthisis quidem, non vulnus, proxima mortis causa est; at

vulnus mortis causa remota. Et quod in sano corpore se habet, ut causa remota, est ipsa occasio mortis: dum namquè constat, accidentia ex ipso vulnere originem habuisse, & semper usque ad mortem perseverasse, ex vulnere præsumi debet mortuus vulneratus.

Asperæ arteriæ.

XII. *Asperæ arteriæ vulnera* non lethalia esse, verum sanari posse, docet laryngotomia. Ea nimirum sanantur; quæ magna non sunt, & in quibus membranæ saltem, quibus trachææ cartilagines connectuntur, vulnerantur. ScenKius *observ. medic. libr.* 2. At annulli cartilaginei si vulnerentur, ob duritiem pars coalescere nequit. Hippocr. *libr.* 6. *Aphor.* 19. *libr.* 7. *aphor.* 28. Galenus 5. *meth. med. cap.* 7. Hæc igitur vulnera haud inepte lethalia censentur. Equidem non subitam, sed lentam mortem adferre solent; dum vel ab aëre per vulnus confertim ingrediente pulmones alterantur & debilitantur, vel callosa quædam substantia vulneri succrescit, quæ spiritum sensim intercipiendo tandem hominem jugulat, ità ad octodecim hebdomadas vulnere tali laborantem vidit Barbette, antequam moreretur.

Diaphragmatis.

XIII. *Diaphragmatis vulnera* inter lethalia quoquè recenset Hippocrates. Distinguit equidem Galenus *lib.* 5. *meth. med. cap.* 9. inter ea, quæ diaphragmatis parti tendinosæ, & quæ carnosæ infliguntur; atque illa statuit esse lethalia, hæc sanabilia. Scribit porrò *comm. in hipp. aphor.* 18. *sect.* 6. nervosæ diaphragmatis partis vulnera non semper lethalia, sed magna solum: plane enim gravia tum superveniunt symptomata, delirium puta, difficilis respiratio, febris, convulsio, singultus, risus sardonius, ut ridendo ægri moriantur.

Ventriculi.

XIV. Haud secus *ventriculi vulnera* inter lethalia numerantur; & meritò, quia in parte hac magis

membranosa ægerrimè sanantur; ac si infligantur superiori ejus orificio, quod Stomachus nuncupatur, ob nervorum ei insertorum copiam, convulsionibus & singultibus continuis ægrum occidunt: sin verò ventriculi fundo infligantur, ingesta alimenta mox effluunt in abdominis cavitatem, illic alia viscera brevi corruptura.

Verum etsi usus & ratio illud hippocratis effatum confirment, hanc tamen regulam interdum, quamvis raro, exceptionem admisisse, & subinde vulnus ventriculi sanatum fuisse, observatum fuit; cujus curationis historias sibi visas describunt Fallopius *de cap. vuln. cap.* 12. cornax *in epistol. respons. ad D. ægidium hartogh.* Julius Alexandrinus *annot. ad cap. 4. lib. 6. Therap. Galeni.* DiemerbroecKius *anat. lib.* 1. *cap.* 6. & ex aliis collegit ScenKius *obs. med. lib.* 3. Sunt quoquè admirandæ illæ historiæ, quæ de duobus cultrivoris referuntur: quarum alteram describunt Bernhardus Suevus *in tract. de insp. vuln.* Crollius *in præfat. Basilicæ hymicæ.* Sennertus *prax. lib.* 1. *part.* 1. *sect.* 1. *cap.* 15. & *lib.* 5 *part.* 4. *cap.* 3. de Rustico Bohemo, qui 1602. Pragæ cultrum novem pollicum longitudinis deglutiit; qui post septem hebdomadas è ventriculo excisus, & æger sanitati restitutus fuit. Alteram sibi ipsis visam enarrant Georgius Lothus, & Rutgerus Hempsingh *in peculiari germanico tractatu.* De juvene duos & viginti annos nato, qui regiomontii in Prussia 1635 cultrum longitudine duas transversas palmas excedentem, deorsum descendente manubrio, casu deglutiit; qui post sextam hebdomadam à Cheirurgo excisus, ægerque intra mensem sanatus fuit. Culter hic postea à Daniele BecKero, Medico Dantiscano, D. Othoni Heurnio, quondam Lugduni in Batavis Medicinæ professori, donatus, ibidem inter alia rara in Theatro Anatomico asservatur.

Ex allatis igitur historiis haud immeritò concludimus, vulnera ventriculi fundo inflicta non absolutè seu ex necessitate, verum simpliciter lethalia esse dicenda: sed quæ superius ejus orificium seu stomachum penetrant, omnem medelam effugere, adeoquè necessariò & semper ægrum interimere. Eo namque graviter afflicto, ob maximum cum cerebro & corde consensum, lethalia plerumque excitari solent symptomata.

Intestinorum. XV. Ejusdem naturæ sunt *intestinorum vulnera*, quæ ab hippocrate inter lethalia quoquè referuntur. Sunt tamen periculosiora vulnera tenuium, quam crassorum intestinorum; ob substantiam illorum membranosam magis, minusque carnosam.

Hepatis. XVI. Succedunt *hepatis vulnera*, quæ inter lethalia etiam non sine ratione enumerat hipp. *libr.* 1. *de morbis* & *lib.* 6. *aphor.* 18. propterea quod copiosa hæmorrhagia citius ægrum occidat, quam sisti medicamentis possit; & si forte sistatur, tamen ulcus post vulnus relictum tam rarò & difficilè sanetur, ut ex tribus millibus ea parte vulneratis vix unus aut alter evadat, & inter miracula fere habendi sint, qui servati ex iis fuerunt. Equidem tradit Paulus Ægineta *lib.* 6. *cap.* 28. vulnerato hepate, abscissâque ejus parte, hominem servari posse. Et Hispanum Juvenem, cui magna hepatis portio per ilei dextri vulnus erumpebat, sanatum fuisse refert Corn Gemma *Cosmocritic. lib.* 1. *cap.* 6. Et nobilem post inflictum circa hepatis regionem vulnus, ac particulâ ex ejus substantia abscissâ, extractaque, sanum evasisse, scribit Bertinus *med. lib.* 13. *cap.*7. Idem observarunt hildanus *cent.* 2. *obs.* 34. Matthias Glandorpius *in spec. chirurg. obs.* 34. Sed hæc sunt naturæ miracula, qualia in curationibus aliquando contingere, olim averoës tradidit.

Lineis. XVII. *Lineis vulnera* eodem ferè modo se ha-

bent, ut hepatis; atque lethalia semper observantur.

XVIII. De *renum vulneribus* quæritur, sintne ea lethalia? Resp. profunda renum vulnera absolutè & ex necessitate esse lethalia, atque ex centum ità vulneratis vix unum sanitatem recuperare. Quæ quidem lethalitas non procedit à renum nobilitate aut præstantia; sed à symptomatum syndrome, uti à magna hæmorrhagia, vasorum dissectione, urinæ obstructione, ejusve continuo effluxu, inflammatione, dolore, & quidem præcipuè abscessu, ac exulceratione ob acris seri transitum vix curabili, aliisque, quæ ægrorum vires ad mortem usque conterunt. Renes quippe licet non sint partes principes, sunt tamen tales, quarum usu carere non possumus; quo sublato, vel graviter saltem impedito, vita tollitur. Contigit quidem nonnullos renibus vulneratos aliquamdiu supervixisse, & minus peritis sanatos visos fuisse, sed tandem tamen surperstites abscessus ægros è medio sustulisse. Sic fallopius, corn. Gemma, dodoneæus, forestus, valleriola, aliiquè, varia referunt renibus vulneratorum exempla, qui aliquot annos supervixerunt; tandem vero ex istis vulneribus mortui sunt. Quod autem alii citius, alii tardius fatis cedant, fit prout illa vulnera magis minusvè profunda, & symptomata majora vel minora fuerint. Renum,

XIX. Insuper in catalogo vulnerum lethalium apud Hipprocratem reperiuntur *vesicæ urinariæ vulnera*. Distinctione tamen hic opus est. Nam quod collo vesicæ infligitur vulnus sanari posse, docet litothomia. At fundo ejus vulnerato, atquè penitus perfosso, ire solet patiens, unde redire negant quenquam. Vesicæ urinariæ.

XX. Tandem occurrunt & *venarum*, *arteriarumquè majorum vulnera*, quæ sæpius sunt lethalia. Venarum, arteria-

rumquè majorum, &c.

Namquè cum ligaturâ constringi nequeant, cruore immodice effuso, vires subitò dejiciuntur, & patiens plerumquè extinguitur. Equidem cum chirurgus alius melius alio vulnus claudere possit, causa mortis in vulnerantem non semper conjicienda.

Vulnera nervorum majorum ferè incurabilia sunt, quandoquè lethalia.

Vulnera venenatis instrumentis aut *animalibus* inflicta ferè semper lethalia sunt.

XXI. Atquè hæc sunt vulnera, quæ hippocrates lethalia esse rectè scribit. Quorum tamen, seu dixi, quædam sunt absolutè vel omnino lethalia, quædam simpliciter lethalia. Absolutè vel ex necessitate lethalia farinaceus *tit. de homicid. quæst.* 125. definit, quæ non requirunt curam & consilium medicorum; sed sunt talia, è quibus vulneratus statim moritur, *hoc est*, ob quæ, quamvis omni arte & industriâ curentur, æger nihilominus moritur. Lethalia simpliciter, *id est*, non omnino mortalia, vel ad mortem certa, idem farinaceus describit, ex quibus vulneratus non statim moritur, & ex quibus quandoque etiam non moritur.

XXII. Quæ igitur vulnera simpliciter tantum lethalia sint, *hoc est*, è quibus etsi aliqui interdum convalescant, hic vel ille tamen ex iis revera mortuus dici possit, ex superioribus abunde patet. Hoc equidem addendum, *ex eventu maximè judicari, an vulnus actu lethale fuerit*. Nam etsi robustus aliquis, aut alias exactè sanus ex vulnere convaluerit, tamen non necessarium est, ut ex simili vulnere senex, puer, vel debilis quispiam convalescat; sed licet ille à simili vulnere sanatus fuerit, hic ex eo necessario mori potest. Enimvero ex præcedenti statu vulnerati vulnus accipitur conjecturâ majoris aut minoris periculi: vulnera namquè quæ fiunt in corporibus morbosis; cacochymicis, con-

valeſcentibus, valetudinariis, magis abſque dubio periculoſa ſunt; & idcirco non male juriſconſulti voluerunt, vulnerantem infirmum, ſi ille decedat, teneri de homicidio, etiam vulnere non exiſtente mortali. Nam quamvis vulnus per ſe non mortale poſſit fieri lethale ex corporis vulnerati impuritate, videtur tamen vulnerans dediſſe proximam cauſam mortis, ut in caſu de quo manardus *libr. 6. epiſt. medic. 1.* in quo cum ſupervenerit vulnerato, duobus vulneribus læſo non quidem mortaliter, ut ipſe probat, eryſipelas, ob corporis impuritatem mortuus eſt die quarto decimo; cumque unuſquiſque huic periculo ſubjici poſſit, non videtur ullo modo vulnerans excuſandus, præſertim ſi deliberato animo occidendi vulneraſſe conſtet, ſi lethalibus non exiſtentibus vulneribus, vulneratus ex corporis impuritate decedat, ex qua tamen abſque inflictis vulneribus non deceſſiſſet: qui enim cauſam damni dat, damnum feciſſe videtur; at juriſconſultis hæc decidenda relinquimus.

XXIII. Inſuper quæritur hic, *an vulnus, quod ex ſua natura nequaquam lethale ſit, poſſit incuriâ, medentis, vel ipſiuſmet vulnerati, & per accidens, fieri lethale?* Res hæc videtur magni momenti, quia etiamſi quando vulnus eſt abſolute & ex ſua natura lethale, non excuſatur vulnerans ex malo regimine, aut ex negligentia & imperitia medicorum, ſed omnino de homicidio tenetur; quod dominetur præſumptio, vulneratum ex vulnere deceſſiſſe. At vero ſi vulnus fuerit ambiguum tam ad ſanitatem, quam ad mortem, & vulneratus non adhibuerit medicum; aut adhibuerit imperitum; aut ſi ſuâ ipſius negligentia & inobedientiâ mortuus fuerit, tunc vulnerans de homicidio non tenetur, cum ſuâ ipſius culpâ præſumatur mortuus. Semper enim præſumptio militat, quod vulnere non exiſ-

tente ex necessitate lethali, vulneratus ex vulnere non decesserit; quoniam mortis præsumptio ex vulnere sumi debet non simpliciter ex vulnere, sed ex aliis quamplurimis, quæ vulneri conjungi consueverunt. Sunt autem hæc reducenda vel ad medicum, vel ad ægrotum, vel ad externa.

XXIV. Quoad medicum, vel cheirurgum; vulnus non lethale aliquando occidit, si ex ignorantia Ille non noverit vulneris qualitatem, ut in casu, de quo Langius, ubi cheirurgus curaturus sauciatum in capite Equitem cum cranii fractura, vulneris exiguitati fisus, cranii fracturæ, nullo modo medicatus est, unde vulneratus eum ob errorem è medio sublatus, aliàs forsan non periturus. Haud absimilem casum citat forestus *libr. 6. observ. 2* de vulnere non lethali, ex quo tamen æger medici culpâ interiit. Idem quoquè antè biennium à nobis visum fuit in rustico, qui vulneratus in sinistro thoracis latere, hinc difficulter spirans, à medico ac cheirurgo ut pleuriticus curatus, vulnere fere neglecto, obiit. Namque eadem ratione, si medicus nesciat opportuna adhibere remedia, aut adhibeat contraria ægrum perimit.

Observatio.

XXV. Quoad ægrotum; manifestum est, ejus culpâ id ipsum succedere posse, ut si medicum non adhibuerit, aut adhibuerit imperitum; cum paria sint, medicum non adhibere, aut adhibere imperitum. Farinaceus *de homicid. quæst.* 120 *sect.* 4. *num.* 76. Imo præstat medicum non habere, quam inexpertum habere. Roder. à castro *med. polit. lib.* 1. *cap.* 7. Si item medicamenta opportuna sibi adhiberi non permiserit, aut quicquam moliri circa se renuerit, quod erat ad sanitatem necessarium: si contra medicorum sententiam aëri sese exposuerit: aut si quomodocunque in usu sex rerum nonnaturalium insigniter peccaverit. Equidem non quilibet error vulnerati hac in re culpari potest, sed debet esse

notabilis. Farinac. *loc. cit. quæst.* 126. *num.* 25. Et eo insignior, quo magis leve ac tutum vulnus à peritioribus judicatum fuerit: tunc enim oportet, ut talis sit negligentia, & tales sint errores in victu & medela, ut evidenter constet, ex eorum vitio ægrum decessisse. At tunc quidem debent periti medici de erratis hisce judicare, ac nominatim determinare, quod hic error cum hoc vulnere, tametsi non esset mortale, potuerit mortem accersere.

Insuper ex mala corporis vulnerati constitutione, vulnuscula aliquando nullius momenti & è quibus plurimi convalescunt, nonnullis possunt esse lethalia: sic de philæ puero scribit hipp. *libr.* 7. *Epidem* quod ex sola ossis denudatione in fronte, uno die febre superveniente, & osse livore contracto, mortuus fuerit, idem refert theodori cujusdam puerum ex ossis denudatione nullius pene momenti, die vigesimo tertio mortuum esse. Et magnæ navis perfectum quendam, cum anchora manus dextræ indicem & os collisisset, inflammatione ac convulsione superveniente, decimo tertio die vitam cum morte commutasse. Telephanem quoque ex harpeli liberta filium, plagam in pedis pollice accepisse, ex eâque inflammationem, vehementemque dolorem consecutum fuisse, quo remittente, ægrum in convultionem incidisse & tertio die mortem obiisse. Refert forestus *lib.* 6 *obs. chirurg.* 50. Consulem quendam alcmarinum, cum pedes more ipsi consueto lavaret, & callum sub pedis plantas cultello abradere & abscindere studeret, se vulnerasse & statim subsequente spasmo extinctum fuisse. *Et observ.* 49. quendam tibiam ad rem duram allisisse, ipsamque cum contusione & vulnere læsisse, quem deinde superveniens gangræna sustulit. Hildanus quoque *cent.* 5. *obs.* 2. duo recenset exempla, unum de operatio, qui spinâ pedem

punxit; alterum de fœmina, quæ ſpina apicem indicis dextri vulneravit, qui ambo ſuperveniente gangræna mortui ſunt. Joh. matthæus *quaſt.* 27. ſcribit, quendam graſſatorem in humero haud adeo profunde vulneratum, mortuum fuiſſe: alium quoque in comitatu oldenburgico in media femoris regione cultello leviter vulneratum, confeſtim interiiſſe. Et Horatius Augenius *tom.* 1. *libr.* 9. *epiſt.* 2. plures eorum recenſet hiſtorias, qui ex parvo & levi vulnere perierunt. Atque hujus rei exempla alibi etiam paſſim nota ſunt, in primis apud jobum Meekeranum *in obſervationibus chirurgicis.*

Tanti igitur faciendus morboſus corporis apparatus in vulneribus, ut non ſolum in mediocribus, ſed & in minimis maxima ejus ratio ſit habenda, cum facile ex ejus culpa poſſit minimum vulnus, & ſalutare alioquin, pravitatem contrahere, ex qua deinceps ægrum perire facillimum eſt.

XXVI. Quoad externa; multa ſunt, quæ mortem ex non lethali vulnere adferre poſſunt: viz. ipſa armorum qualitas, aër externus, regio, temporis conſtitutio, & alia, de quibus abunde nunc dictum fuit.

Enimvero ſi gladius, vel telum, aut quodcunque quo vulnus inflictum eſt, inſtrumentum ſit venenatum, leve etiam vulnuſculum mortem adferre poteſt.

Dein aëris conſtitutio, ac loci proprietas hic peculiarem vim habent. Sic capitis vulnera, quæ in multis locis lethalia non ſunt, in aliis obſervantur lethalia. Scribit Vidus Vidius *libr.*6. *de curat. morbor. cap.* 90. Florentiæ vulnera capitis pleriſquè eſſe lethalia,& cauſam refert in aërem frigidum tenuem; piſis vero, & Lugduni paucos ex iis interi-

te cum cœlum ibi ſit craſſius. Amatus Luſitanus *cent. 5. curat.* 100. inquit, florentiæ & bononiæ capitis vulnera eſſe periculoſa, non ità raguſæ. Et abroſius paræus teſtatur, Lutetiæ quam Avenioni capitis vulnera eſſe difficiliora. Et ſic de cæteris. Quæ utrum ejus momenti exiſtimanda ſint, ut reum ab homicidio excuſare queant, non leviter dubitandum: illud certum eſt, non eſſe hæc talis ponderis, ut promiſcuè in quocunquè leviſſimo vulnere mortis cauſa eſſe poſſint: in mediocribus vulneribus multum cooperari haud dubitandum, ex quibus Juriſconſulti cætera decidere poſſunt, quæ ad id negotium facere videntur.

CAPUT III.

De vulnerum curatione in genere.

I. IN quolibet morbo curando prima indicatio ab ipſius affectus eſſentia deſumi ſolet, quæ præcipit & oſtendit *contrarium per ſuum contrarium eſſe tollendum.* Et hoc eſt, quod innuere videtur Galenus, quum *libr. de artis conſtitutione* ſic inquit: „ quare „ generaliſſimus curandorum morborum ſcopus „ erit, contraria contrariis remedia eſſe, & par„ ticularibus particularia contraria.

II. Vulnus ergò, cum ſit *ſolutio continui*, indicat *unitionem*, ſicut quælibet alia continui ſolutio. Etenim hæc ſoluta unitas partes, quæ ſejunctæ ſunt, uniendas eſſe præcipit, quatenus quidem vulnus ſimplex eſt. Si vero alii affectus, ſeu morbi, ſeu cauſæ, ſeu ſymptomata vulneri conjungantur, tot dantur indicationes, quot ea ſunt, quæ ità affectum compoſitum conſtituunt.

III. Sin aliquid de ſubſtantia carnis amiſſum ſit, duplex datur indicatio; ſcilicet id quod divi-

ſum eſt, uniendum; quod deeſt, regenerandum. Si cutis & caro contuſæ ſint, quod contuſum eſt in pus mutandum, ut abſcedat. Et ità de reliquis affectibus, quæ vulneri conjunguntur, ſeſe res habet.

IV. Hæc vero unio, quæ eſt prima & generalis vulnerum curandorum indicatio, ſolius naturæ opus eſt; hujuſque unius operâ partes vulneratæ ut & fractæ, disjunctæ iterum coaleſcunt & conglutinantur. Cum autem ad id medium quoddam, & quaſi gluten requiratur, utitur naturâ ipſâ materiâ, quâ partes nutriuntur, ſanguine ſcilicet, continuo in partem propulſo; qui in poris parietum & labiorum vulneris hærens, in ſubſtantiam parti vulneratæ ſimilem mutatur: atque ità ejus ſeu naturalis cujuſdam balſami, beneficio, quæ disjuncta erant coaleſcunt, & ex duobus unum fit, haud ſecus ac taleolæ arbori inſertæ cum eadem arctiſſimè uniuntur. Atquè hoc quidem opus etſi ſolius naturæ ſit, Medicus tamen hac in re naturæ miniſter eſt, ac niſi Medicus naturæ ſubſidio veniat, ipſa in multis fine ſuo fruſtratur, nec conglutinationem moliri poteſt.

V. Ea autem quæ Medico hac in re agenda ſunt, ad quatuor capita reduxit Galenus *art. med. cap.* 90. ubi ſic inquit: „ coaleſcere facit ea, quæ invicem „ diſtant, & priſtinam unitatem reſtituit ipſa na„ tura; noſtrum vero opus eſt, applicare extrema „ diſtantium partium, atque in unum coacta con„ ſervare, & tertio hoc cavere, ne quid labiis vul„ neratis incidat, & quarto ipſam partis ſubſtan„ tiam ſalubrem conſervare.

VI. Atque ità in vulnerum curationem quatuor à galeno recenſentur Medici officia, idque haud immeritò: namque ut Medicus ſuum finem ac intentionem *hoc eſt*, ſolutæ unitatis unionem, conſequatur, laborandum 1. Ut omnia ſymptomata vulneri

ſupervenientia; quæque unitionem impedire poſſunt, tollantur. 2. Ne quid extranei in vulnere & inter labia ejus hæreat, vel relinquatur. 3. Ut dehiſcentes vulnerum partes conjungantur, conjunctæque ità ſerventur. 4. Ut partis vulneratæ temperies & robur conſervetur.

CAPUT IV.

De vulnerum ſymptomatibus.

I. PRimam itaque indicationem in vulneribus curandis diximus, *accidentium ſive ſymptomatum correctionem*, quæ admodum neceſſaria eſt, cum nullo pacto vulnera perfectè curari ac ſanari queant, niſi ſymptomata, quæ ea conſequuntur, abigantur, & profligentur; ſuntque aliquando tam magna, ut ad ſe totam trahant curationem: inter quæ primo numeratur *ingens ſanguinis profuſio*, quæ non ſolum vires dejicit, atque vitam interdum homini eripit, ſed & curationem impedit. Quamdiù namque ſanguinis fluxus continuatur, in curatione nihil proficitur. Accidit autem Hæmorrhagia vulneratis arteriis aut venis, vel majoribus vel minoribus.

Hæmorrhagia in Vulneribus ſiſtenda.

II. Igitur vulnere inflicto, ſi modicè ſanguis fluat, permittendum ut tantum effluat, quantum commodum videbitur. Quod ſi immodice cruor profluat, ut vires dejiciat, quamprimum ſiſtatur. Eum in finem omnia ea præſtanda ſunt, quæ motum ejus impedire ac inhibere poſſunt.

III. Impeditur ſanguinis fluxus, ſi convenientibus remediis & deligatione orificium vulneris occludatur: occluditur vero vulneris orificium, vel labiorum vulnerati vaſis conjunctione vel orificii obſtructione. Conjunguntur vulneris labia, vel digitis orificium

vulneris tamdiù comprimendo, quousque sanguis grumescat, ac ità ipse vasis orificium obstruat; vel fasciis vulneris orificia invicem adducendo. Sed tutissimum est, operam dare, ut orificium vasis sanguinem fundentis obstruatur *linteo carpto.* Vel ejus loco vulnus impleatur *Fungo isto orbiculari* quem *crepitum lupit*, vulgò (*Bovyst* appellant.

IV. Equidem si huic soli fidere non libeat, fiat pulvis adstringens, qui excipiatur albumine ovi, atque cum linteo carpto vel stupa cannabina vulneri imponatur. Galenus *libr.* 5. *meth. med. cap.* 4. hoc medicamentum ad sanguinem sistendum præ reliquis commendat, & omnium quæ noverit optimum esse scribit:

℞. *Thuris* ℥j. *Aloës* ℥iß.
M. F. Pulvis, qui misceatur cum ovi albumine, & pilis leporinis, vel stupâ canabina excipiatur, sicque vasi læso, totique vulneri imponatur.

Possunt & alii pulveres adstringentes eum in finem præscribi. v. gr.

℞. *Boli armeni* ℥ij. *farinæ volatilis* ℥ß.
Mastichis, Thuris, cap. mort. vitrioli an. ʒj.
M. F. *pulvis, albumine ovi excipiendus.*

℞. *Gallarum* ℥ij. *boli armeni* ʒij.
Terræ lemniæ ʒiij. *vitrioli cyprei* ʒß.
Aluminis crudi ʒj. *M.* F. *pulvis.*

Hildanus *libr. de gangræna & sphacelo cap.* 19. suum pulverem valdè extollit, cujus descriptionem dedimus *libr.* 1. *cap.* 17. *pag.* 106.

Hisce ità vulneri impositis conviens superinjicienda ligatura. Neque ab usu horum medicamentorum desistendum, donec caro quæ gignitur, circa vas ità sit producta, ut ejus orificium claudat. Hoc enim nisi fiat, semper metuenda est hæmorrhagia.

V. quod si nec hisce sistatur sanguinis effluxus,

caust icis nonnulli utuntur, quæ crustam inducunt, cujus beneficio vasis orificium occludunt. Quo in casu quidam laudant *liquorem stypticum*, momentaneâ coagulatione miraculosè sanguinem sistentem, quem tradidimus quoqûè *libr.* 1. *cap.* 17. *pag.* 106.

Si ne sic quidem sanguinis fluxus sisti possit, admoveatur *cauterium actuale*. Sed de hisce latior erit dicendi occasio, ubi de vulneribus arteriarum & venarum sumus dicturi.

V I. Non raro quoque vulneribus supervenit *inflammatio*, vel quum parum sanguinis profluxerit, quod scribit hippocrates *libr. de ulceribus*: „ si statim pro valetudine sanguis plus minusve à plaga „ fluxerit, & ipsum vulnus, & quæ juxta sunt, minus inflammatione premuntur; vel ratione partis læsæ, ut ait Celsus *lib.* 5. *cap.* 26. sic vulneribus partium nervosarum ut plurimum inflammatio accedit, cum ob dolorem sanguinis ad partem affectam affluxus concitetur. Vulneri superveniens Inflammatio.

Si ergo sanguis non satis fluxerit, atque inflammatio metuatur, vel jam adsit, vena secanda, & pro viribus ægrotantis sanguis evacuandus; quamprimum namque ei occurrendum, cum vulnus sanari nequeat, nisi inflammatio tollatur.

V I I. Sæpissimè etiam *dolor* vehemens vulneribus accidit. Etsi enim nullum fere vulnus sit sine dolore; equidem non rarò ille tolerabilis est: interdum verò plane vehemens, id quod fit maximè cum nervi, partesque nervosæ vulneratæ sint. Hinc quamprimum sedari debet, cum excitet vigilias, vires dejiciat; nec non humorum in partem affectam affluxus, inflammationis, febris, gangrænæ, causa sit. Dolor.

Sed quum non semper eandem ob causam dolor accidat, si medicamenta acria nimis, & calida illum produxerint, mutentur illicò. Si externum aliquid

vulneri inhæreat, aut turunda nimis longa vel crassa sit, aut ossis fragmentum vicinas partes pungat, extrahatur. Si à puris retenti copia dolor proveniat, liber exitus ipsi detur. Inflammatio si doloris causa sit, venâ sectâ, imponatur hoc vel simile cataplasma,

℞. *Herb. malvæ, althææ, violariæ,*
Flor. sambuci, camomillæ an. Mj.
Coctis in aqua pura ad mollitiem, & contusis adde
Farinæ hordei ℥iß.
Fabarum, lini an. ℥j.
Pulv. croci ʒß.
M. F. *cataplasma.*

Pruritus. VIII. Inter symptomata quæ vulneribus accidere solent, observatur & *pruritus*, qui etsi leve videatur symptomata, tamen quia hoc etiam ægrotantem torquet, & si partem scalpat, vel inter dormiendum fricet, periculum est, nec immodicè è vulnere profluat cruor, vel dolorosa accedat partis excoriatio, vel humorum ad partem affectam concitetur fluxus; ideo removendus, præsertim quum à saniei acrimonia ut plurimum procedat. Igitur pars affecta aquâ tepidâ perfundantur ac abluatur; vel potius calidum applicetur fomentum, identidem renovandum, ut apertis poris materia pruritum excitans discuti facilius, ac evacuari possit: vel ilienatur *Unguentum nutritum* aut *album camphoratum*, aut simile.

Convulsio IX. Insigne etiam, & periculosum symptomata sæpè vulneribus accidit, *convulsio* seu *motus convulsivus*; qui hîc fit vel à nervorum punctura, eorumque ingenti dolore; vel ab acri humore aut vapore partem nervosam vellicante: ad quem expellendum insurgens natura, irregularem spirituum in nervos influxum, seu eorundem expulsionem excitat, hinc & partium contractionem spasmodicam ciet. Sunt autem satis periculosæ convulsiones in vulneribus.

Hippocr.

Hippocr. *sect.* 5. *aphor.* 2. 3.

Qua ratione vero spasmodicæ affectiones sint curandæ, non hujus loci est indagare. In convulsione tamen vulneri superveniente hoc unguentum laudat Barbette.

℞. Olei limacum, lumbricorum, sesamini an. ℥j.
Ping. Vlpis, arietis an. ℥ß.
Butyri insulsi ʒvj. *Spir. vini* ℥iij.
Coq. ad spiritus vini consumptionem, add.
Olei spicæ, rosmarini, succini an. ʒij.
Misceantur.

Ad hæc *Balsamus sulphuris, Balsamus peruvianus, Oleum therebinthinæ, Oleum Petræ, Oleum Philosophorum*, & similia valde commendatur.

Si ab ingenti dolore accedat convulsio ejus causa tollenda. Verum à nervi, partisvè nervosæ punctura aut morsu convulsis quomodo sit succurrendum, in sequentibus, de nervis tendinibusque punctim vel cæsim vulneratis, exponemus.

X Interdum & *caro* in vulneribus luxuriat *Fungosa*, & ultra modum excrescit; quæ efficit, ut cicatrix vel turpis fiat, vel nulla. Accidit autem hoc Medentis negligentiâ, qui minus quam par est, siccantia medic menta adhibuit. Quod ergò superfluum est, tollendum ut vulnus cicatrice claudi queat. Estque hoc opus medici, qui medicamentis fortiter siccantibus, detergentibus, ac si opus sit, etiam non nihil erodentibus carnem superfluam absumit. Eum in finem inspergatur *pulvis rad. iridis florentinæ*, vel *pulvis ex æq. part. ochræ & sabinæ*, vel *alumen ustum*, vel *Mercurius Præcipitatus Ruber*. Quidam sequentia commendant: Hypersarcosis.

℞. Aluminis crudi, viridis æris an. ʒij.
Coq. in vini ℥xviij. *ad quartæ partis consumptionem, colat. add. camphoræ* ʒj.
Misceantur.

℞. Gallarum, balaustiæ, thuris
Myrrhæ, aluminis usti an ℨj.
Cerussæ, æruginis, sanguinis draconis an. ℨß.
M. F. Pulvis.

Febris. XI. *Febris*, quæ frequenter admodum vulneribus accidit, plerumque *Symptomatica* est, adeoque nec ità metuenda; quippè quæ rarò peculiarem sui curationem requirit.

CAPUT V.

De Rebus Alienis è Vulnere eximendis.

I. DEindè ut vulnus ritè curetur, animadvertendum *ne quid extraneum illud ingrediatur* atque ideò quando *pili* circà vulnus sunt, ii tondendi, vel radendi, vulnere prius molli linteo vel filamentis repleto, quoniam intra id si incidant, atquè non extrahantur, glutinationem impediunt. Nonnunquam etiam intrà vulnus reperiuntur sanguinis grumi, pili, ossis particula aspera & pungens, calx, arena, terra, vel telum aliquod, ut sagitta, vel mucro, vel spina, vel arundo, vel globulus plumbeus, vel simile.

II. Ex hisce *si quid intra vulneris labia hæreat, ejus glutinationem impedit, adeoque id totum extrahendum.* Quod ut fiat, vulnus, nisi satis hiet, dilatandum, quantum opus fuerit, modo ne magnæ arteriæ aut venæ, nervi, tendinesvè secentur. Atque si adsit *sanguis in grumos concretus*, is expressione, suctione, aliovè modo auferri debet: ità enim & minus puris generabitur; & symptomatum copia minor notabitur. At vero quandiu hæmorrhagiæ metus est, cruor omnis ex vulnere eximi non debet.

III. Quum vero *pili* vel *calx*, vel *arena*, vel *terra* vel quid simile intrà vulnus reperiatur, vino

calido id abluendum, & abstergendum.

Ossicula fracta mobilia si sint in vulnere, prima in deligatione eximantur, nisi hæmorrhagia inhibuerit; si vero aliis ossibus adhuc adhæreant, naturæ conatus expectandus, & vivendum an ea iterum cum reliquo osse unitura, an separatura sint.

IV. Sin *Vitrum fractum*, *spina*, *festuca*, *sagitta*, *globus plumbeus*, vel aliud genus armorum, quo vulnus inflictum est, ei inhæreat, leniter ac jucundè vel digitis, vel volsellâ, vel forcipe, similivè instrumento, pro ut res postulare videtur, apprehendi & evelli debet. Sed priusquam extractionem hanc tentet Cheirurgus, videndum an Æger, extracto tali alieno corpore, vivere possit, ne is mortem patienti accersisse dicatur.

V. Modum vero *Globulos plumbeos* extrahendi quod spectat, primum perpendere oportet, num globulus tam altè carni insederit, ut oppositæ parti magis sit vicinus, & per cutem, aut subjectam quoque carnem exterius tangatur: solet enim ad tactum apparere ex duritie & figura, tuncque incidere, partem oppositam oportet, & globulum ità recipere. Quod si tam altè non insederit, ut exitus ejus ex parte oppositâ commodè haberi nequeat, tum specillo per vulneris foramen & globuli ingressum tentetur, globuloque reperto utcunque longum sit spatium, tentanda ejus extractio forcipe, vel volsellâ, quæ serratâ extremitate eundem apprehendit, vel instrumento apud Hildanum *cent.* 1. *observ.* 88. depicto.

Quod si globulus specillo non observetur, uti non raro evenit in vulnere profundissimo, membrum ità collocandum, ut suo pondere simul cum pure exire is possit. Hoc si non fiat, vulnus curetur, expectetque Cheirurgus, donec circà cutem sese manifestet globulus, quod non raro post longam annorum seriem demum fieri solet. Et

ſcribit Scenckius *obſerv. Medic. libr.* 5. Juvenem quendam æneo tormento ictum excepiſſe tribus ſub ventriculo digitis, globulo in viſcera adacto; eumque paucos cis dies, emiſſo per anum globulo, nullâque noxâ ullo in viſcere relictâ, ſanatum fuiſſe. Simile exemplum refert Paræus, de milite, qui nono poſt inflictum vulnus die glandem per anum excrevit, & planè intrà tres dehinc hebdomadas convaluit. De globulo plumbeo menſes ſex, nullo ſuperveniente ſymptomate, inter cranium & craſſam menyngen detento, exemplum ſingulare habet Hildanus *cent* 2. *obſerv.* 2. idem *cent* 3. *obſ.* 67. ſcribit, globulum plumbeum, ictu ſcropeti in vacuum veſicæ immiſſum, triginta poſt annos calculoſâ materiâ, ovi molem adæquante, obductum inventum fuiſſe. Atqui audite eundem, quum *cent* 1. *obſerv.* 88. ità inquit: „ Non rarò glo-
„ buli plumbei ſcropeto projecti per multos annos
„ in parte aliqua corporis ſine dolore, aut alio
„ aliquo incommodo deliteſcere poſſunt. Eſt tamen
„ officium rationalis Chirurgi extrahere quidquid
„ extraneum eſt in vulneribus, nec idcircò ullo
„ modo in iis relinquendus eſt globulus donec e-
„ nim vel minima etiamnum feſtuca, aut oſſis
„ fracti ſquamma; vel ſimile quid extraneum parti
„ inhæſerit, vulnus incurabile exiſtit. Globulus verò
„ ſi nonnunquam ob peculiarem plumbi facultatem
„ in corpore remaneat, longam & difficilem red-
„ dit curationem propterea quod ægrè carne ob-
„ duci poſſit globulus. Præterea ſi globulus in par-
„ tem aliquam nervoſam projectus fuerit, & ner-
„ vum vel tendinem, vel membranam compreſſerit,
„ maximos excitabit dolores; hinc varia & prava
„ accidentia. Si circà ventris alicujus regionem
„ lateat globulus, metuendum, ne temporis ſuc-
„ ceſſu in ventrem ipſum penetret, & de novo

„ morbum excitet : mutat enim ſitum & locum „ propter pondus. Si remanſerit globulus ſubter „ vaſe quodam, & calloſâ ſubſtantiâ fuerit ob- „ ductus, periculum eſt ne comprimat adjacentia „ vaſa & membri extenuationem ac interitum pro- „ ducat. Hactenus ille.

VI. Eodem ferè modo extrahuntur *Sagitta.* Et licet inter Chriſtianos milites hodiè non uſurpentur tela, Medici tamen, ac Cheirurgi intereſt ſcire, qua methodo in corpus immiſſa extrahi debeant. Hæc ritè extrahere ſatis difficilis eſt operatio, oriturque illa difficultas ex loco potiſſimum, in quem in corpus immiſſa penetraverunt. Modum equidem quæcumque tela è corpore extrahendi accuratè „ tradit Celſus *lib.* 7. *cap.* 5. „ Omne autem telum „ extrahitur, aut ab ea parte qua venit aut ab ea „ in quam tetendit. Illic viam qua redeat, ipſum „ ſibi fecit. Hìc à ſcalpello accipit. Nam contra „ mucronem caro inciditur. Sed ſi non altè telum „ inſedit, & in ſumma carne eſt, aut certè magnas „ venas & loca nervoſa non tranſiit, nihil melius „ eſt, quam qua venit, id evellere. Si verò plus „ eſt, per quod telo revertendum, quam quod „ perrumpendum eſt : jamque venas nervoſque id „ tranſiit, commodius eſt aperire quod ſupereſt, „ itàque extrahere. Nam & propius petitur, & tu- „ tius evellitur, & in majore membro ſi medium „ mucro tranſiit, facilius ſaneſcit quod pervium „ eſt, quia utrinque medicamento fovetur. Sed ſi „ retrò telum recipiendum eſt, amplienda ſcalpello „ plaga eſt, quo faciliùs id ſequatur, quoque minor „ oriatur inflammatio : quæ major fit, ſi ab illo ipſo „ telo dum redit, corpus laniatur. &c.

Hoc modo igitur extrahitur telum ; vel manibus, ſi foras promineat, & in ſola carne infixum ſit ; vel volſellâ, cum profundius inhæreat ; vel aliis

instrumentis, cujusmodi sunt forcipes longæ, denticulatæ, rectæ, incurvæ, extremâ parte latæ, rotundæ; quibus recentiores Cheirurgi varia nomina à figura indiderunt, & rostrum corvinum, giconeæ, anatis, anseris appellarunt, quorum icones habentur apud Joh. Andr. à Cruce, & Ambr. Paræum. Sed de telorum extractione plura videantur apud Celsum *loco citato*, & Paulum Æginetam *lib. 6. cap.* 88.

VII. Si vero ossis frustulum, vel spina, vel festuca, vel quid simile carni inhæserit; quod nec manu, nec instrumentis extrahi possit, id medicamentis hâc vi præditis extrahendum multi volunt, qualia dicuntur *Dictamnus, Gummi Galbanum, Sagapenum, Pix, Axungia Leporis, Mus Vivus dissectus, muscæ Vulgares, Stercus Anseris, Magnes, Fermentum Acre, Emplastrum Opodeltoch*, & plura alia; è quibus præparantur Emplastra, quæ videri possunt apud Fallopium, Peccettum, Sennertum, Barbette, aliosquè. Sed talia, utpote parvi momenti, & forsan nullius utilitatis, lubenter negligimus.

VIII. Atqui cum nulla arte telum, vel quidquid amorum est, è vulnere extrahi possit, totum negotium naturæ committendum, quæ non raro miracula hîc præstat, & præter naturam corpori immissa, per vias quascunque potest, expellit. Cujus rei historiæ passim occurrunt. Sic Hippocrates *libr. 5. Epidem.* cuidam, qui juxtà inguen sagitta percussus fuerat, cuspiden post sex annos eduxit. Et Hildanus cuidam cultrum, qui spinæ dorsi infixus erat, post biennium extraxit *cent* 1. *Observ.* 62. Simile quid se vidisse refert Sennertus *Prax. lib. 5. part. 4. cap. 5.*

CAPUT VI.

Modus exponitur, quo Vulneris Labia ſint conjungenda, conjunctaque ſervanda.

I. TErtium, quod in vulnerum curatione neceſſarium pronuntiavimus, eſt, *ut diviſa ac disjuncta vulneris labia ad ſe invicem adducantur, adductaque conſerventur*, quo poſſit natura, mediante naturali quodam balſamo, eadem arctiſſimè unire, haud ſecus ac taleolas arbori inſertas cum eâdem coaleſcere videmus.

II. Fit autem *Adductio* hæc vel *Deligaturâ* vel *Suturâ*, vel *Glutine*, vel *inſtrumento comprimente*: his omnibus vel ſimul, vel ſeparatim uti poſſumus. Deligatura, Sutura, & Inſtrumentum comprimens, ſunt materiæ antiquitus inventæ; Glutinum vero, ſeu Gluten eſt materia à poſterioribus excogitata.

III. *Deligaturam* ſeu *faſciationem* quod ſpectat; ea nonnunquam ſufficit in vulneribus artuum ſecundum longitudinem factis, & non admodum profundis; atquè ubi ſperamus, ſolâ deligaturâ vel faſciatione vulneris labia conjungi poſſe, non temerè inſtituenda eſt ſutura. Sit autem faſcia linea, nec dura nimis, nec mollis, cujus latitudo ea eſſe debet, ut ſemel injecta non vulnus tantum, ſed & utrinquè aliquid ad oras ejus comprehendat. At longius ſi fuerit vulnus, melius anguſtâ & ſtrictâ faſciâ, *hoc eſt*, trium circiter digitorum, deligatio perficitur. At ligatura hæc nec nimis laxa ſit, nec nimis arcta: ſi enim laxior ſit, non continet adducta vulneris labia; ſin ſtrictior, dolorem, humorum affluxum, atque inflammationem parit. Terminus ergò ac ſtrictionis bona erit ægri tolerantia

Deligatura.

Sed ut facilior fiat labiorum in magnis vulneribus adductio, adhibeatur insuper *splenia* utrinque labia comprimentia.

Sutura. IV. Alterum instrumentum quo vulneris labia adducuntur, adductaque conservantur, est *sutura*; quæ per *acum* fieri solet, optimum foret, cheirurgum acu nunquam indigere: sic enim æger à dolore, vulnus ab inflammatione, ipseque cheirurgus à variis molestiis liberaretur. Equidem res nonnunquam exigit, potissimum in vulneribus transversim inflictis; aut cum fasciationem locus affectus non patitur; aut ubi particula nondum à suo continente separata est, sed per tenuem adhuc cutis portionem eidem adhæret.

V. Ad suturam igitur ritè instituendam opus habemus *Acu triangulari* cujus cuspis nonnihil incurva sit; *Filo cerâ oblito*; & *canali* extremâ parte *fenestrato*, cui vulneris labium innitatur, ne in hanc aut illam partem, dum acus adigitur, commoveatur.

VI. Fit autem Sutura hoc modo: in medio vulneris acu duplex filum ceratum trahente, si vulnus sit magnum, vulneris labia transfiguntur, & facto nodo, filum paulò supra nodum resecatur. Hæc suturæ species usu venire potest in vulneribus superficiariis, quæ cutem non excedunt; eaque *interscissa* vocatur, quod post singulos punctus facto nodo filum abscinditur.

VII. Sed interdum suturam instituimus, cum acum unam pluresvè in carne relinquimus, iisquè filum circumglomeramus, haud secus ac mulieres acus in vestibus fixas asservare solent, & ita consuevit fieri in labiis leporinis, aut admodum profundis vulneribus.

VIII. Quandoquè pellionum more, acum cum filo sæpius traducimus & circumvolvimus; qualis sutura debetur vulneratis intestinis, abdomini, & partibus pendulis.

IX Interim verò notandum, ne nimis rara, nec nimis crebra fit futura: etenim nimis rara non continet; nimis crebra dolores & inflammationes parit. Igitur tale intervallum inter unum & alterum punctum intercedat, ut cutis ducentem quasi subsequatur, & oræ ipsæ ex toto se contingant, exceptâ parte exiguâ, turundæ inserendæ inserviente, ut puri superfluo exitus detur.

X. Atqui fascitatio ubi non sufficit, & sutura non necessaria est, conveniens valde *Glutinum* seu *Emplastrum glutinatorium*; idquè adhibetur in vulneribus faciei, ad evitandam deformitatem, quam alioquin puncturæ acus adferre solent. Insuper & glutini usus est in transversis, & magnis, sive longis vulneribus. Glutinum

Quondam fiebant emplastra glutinatoria ex pannis lineis triangularibus per habenas adductis: viz. lintea comparabantur valida, æqualia, mollia, quadrangularis, triangularis, vel alterius figuræ, prout vulneris situs & membri, cui applicari debebant, natura requirebat, quæ in parte, qua vulnus respiciunt, complicabantur, aut suebantur subtiliter, & fila per latitudinem eorum aliquoties trajiciebantur. Istis linteis annectebantur ansulæ è filo duplicato vel multiplicato, & contorto, cerâ oblito, ea distantiâ, quam suture habere solent, aut etiam minore. Linteis istis inducebatur glutinum è medicamentis adstringentibus & viscosis compositum: quæ hoc modo glutine inducta & ansulis suis instructa, duo utrinquè ad latera vulneris, pollicis distantiâ, ità apponebantur, ut ansulæ sibi recte responderent, & tamdiu reliquebantur, donec glutine siccato lintea cuti firmiter adhærerent lintis cui jam arcte de hærentibus ansulæ seu fila mutuo colligebantur, & constringebantur, ut vulneris labia rite unirentur, videantur Joh. Andr. à cruce *lib.* 2. *tract.* 2. paræus

libr. 10. *cap.* 26. Guillemæus *tab.* 6.

XII. Suturam verò per glutinum applicandi modum peculiarem habet Cæsar Magatus; viz. Ceratum aliquot extendit super linteum, dein ex linteo hoc tot partes longitudine digitum æquantes, vel etiam longiores, latitudine autem ligulam adstrictoriam, in extremitatibus verò paulò latiores, quot puncturæ in vulnere requiri videntur, abscindit; primamque in vulneris medio applicat, ità tamen, ut uni saltem lateri vulneris dimidiâ sui parte adhæreat, reliqua libera sit. Huic è latere opposito aliam applicat; atque ità per vices procedit, unam in dextra, alteram in sinistra parte applicando: postea partes quæ liberæ sunt, nec dum cuti adhærent, unam quidem dextrâ, alteram sinistrâ manu apprehendit, & utramque versus labium oppositum contrahit, donec labia ad mutuum contractum adducantur. Hinc utramque portionem, quam manu continet, labio opposito, cui non adhæret, applicat, utque recte omni ex parte adhæreant, curiosè studet, sicque in reliquis procedit, ità ut inter unam & alteram tantum sit intervallum, quantum aliàs inter acus puncturas solet intercedere.

Et sanè sufficiunt nunc pro glutine, emplastra digiti minimi latitudine, cuti pertinaciter adhærentia; quæ adeò validè vulneri conglutinantur, ut nec sanies, nec sanguis, nec alia quævis humiditas. Ea solvere queat. Quem in finem sæpe usurpatur *emplastrum stipticum crollii*, vel aliud quoddam glutinatorium, cujus formulæ variæ ex variis auctoribus peti possunt; hìc tamen meritò excellit *emplastrum diapalma* ritè præparatum.

XIII. Hildanus *lib. de gangræna & sphacelo cap.* 19. Glutinum ad labia vulneris applicat, ita tamen ut labia minimè attingat, sed spatium minimi ferè digiti sit inter labia vulneris & emplastrum. Poste-

ro die emplastro siccato, & tenaciter cuti adhærenti, acum filo trajectam inserit, sicque vulneris labia haud secus conjungit, ac si ipsam cutem & carnem perforasset. Glutini autem, quo utitur, descriptio hæc est;

℞ *Farinæ volatilis* ℥j.
Pulv. rosar. rubr. mastichis, thuris,
Sang. draconis, gum. tragacanth. an ʒij.

M. F. Pulvis subtilis, cui adde albumen unius ovi, aquæ rosaceæ q. s. ut mellis spissitudinem acquirat; ità relinquatur per noctem, & si altero die nimis spissum sit glutinum, iterum affunde aquam rosarum, aut plantaginis, ac dein utere.

XIV. Insuper prætermittere hîc non debemus *Instrumenta* quæ *comprimendo* venæ arteriæquè læsæ orificia, ad earundem consolidationem non parum juvant; sive ea ex ligno, sive ex ferro, sive ex ære, sive ex alia quavis materia conficiantur, quorum icones apud Scultetum, aliosque passim licet videre. Instrumentum comprimens.

XV. Deniquè circa vulnerum delitionem indagandum, an vulnus simplex & unicum sit, an vero duplicatum. Accidit namquè interdum, ut licet in cute unum sit vulnus, in musculis tamen sub cute duo sint, vel tria vulnera. Hoc enim si fiat, & Cheirurgus unum saltem vulnus curet, reliquum, quod latet, negligat, pus in altero colligitur, atque dolorem inflammationem; febrem, aliaque gravia excitat symptomata; cujus rei historias notavit hildanus *cent.* 3. *observ.* 84. 85. ubi etiam docet, qua ratione sinus ille latens possit aperiri, ac instrumenta ad eam rem idonea depicta exhibet.

CAPUT VII.

De medicamentis ad vulnera curanda necessariis, & partis vulneratæ substantia salubri conservanda.

I. ATque hæc Cheirurgi officia sunt, quæ circà vulnerum curationem præstare debet: ipsa vero partium vulneratarum unio & coalitus opus naturæ est; quæ non raro sine ulla medicamentorum ope, (quod præcipuè in vulneribus internis accidit) ea, quæ disjuncta sunt, glutinat.

II. Fit autem unio hæc & coalitus alicujus glutinis interventu, cujus materia nulla alia esse potest, quam eadem; ex qua nutriuntur ipsæ partes; scilicet sanguis sanus, qui ad partes nutritionis gratiâ delatus in parietibus vulneris, nec non porositatibus & tubulis carnium hinc inde roris instar refudans à naturali partis calore elaboratur, & excoquitur viscidiorque redditur ac densatur, ut necessario per eum coëant, quæ distabant partes.

III. Cum igitur natura sit efficiens causa conglutinationis, sanguis materia; duo hæc ut rectè se habeant necesse est. Et quoad prius; duo sunt in sanando vulnere naturæ officia. Primum ut laudabile pus generet. Alterum ut ea,quæ disjuncta sunt, conglutinet. Namque licet Galenus ejus rei expressam mentionem non faciat, cum de vulneribus curandis in genere agat; tamen rhases, avicenna, & celsus, pus ex vulnere jam ad sanitatem spectante fluere, primoque pus movendum hinc purgandum & implendum, tandemque cicatrice vulnus claudendum docent. Atque felix experientia istam curandi rationem probavit; & medicamenta, quæ eo fine applicantur, *digestiva* vulgo nuncupantur.

IV. Medicus enim hac in re naturæ ſuccurrere debet, medicamenta admovendo digeſtiva, poſtea ſarcotica ſeu glutinantia. In praxi equidem hîc diſcrepare videntur auctores; dum alii, ſuppurantibus ſeu digeſtivis neglectis, mox ſiccantia adhibent, Balſama ſcilicet vel naturalia, vel artificialia, quibus & vulnus illinunt, quæque in profundum inſtillant, & per turundas imponunt; alii pus moventia ſeu digeſtiva præmittunt. Et ſane αὐτοψία docuit, utramque curandi rationem, finem ſuum aſſequi. Non tamen ſine diſcrimine utraque medicamenta uſurpanda videntur. Digeſtiva enim ſi incaute & nimis diu adhibeantur in ulcus ſordidum non raro degenerat vulnus. itaque tutiſſimum puto, non ſemper uni medicamento confidere, ſed pro affectæ partis temperaturâ ea componere, & digeſtiva ſarcoticis ac glutinantibus miſcere, cum experientia teſtetur, talia longè felicius, quam mera ſuppurantia uſurpari.

V. Parantur autem digeſtiva ſeu pus moventia è *Vitellis ovorum, melle communi terebinthina, gummi elemi, oleo roſarum, farina tritici, hordei, &c.* v. gr. Digeſtiva ſeu Pus moventia

℞. *Therebentinæ, Mellis an* ℥j.
Vitellum unius ovi, farinæ hordei q. ſ.
M. F. *Digeſtivum.*

℞. *Olei roſarum* ℥ij. *Ceræ citrinæ* ℥ß.
Thuris, Maſtichis an. ʒj.
Vitellum unius ovi, butyri Inſulſi q. ſ.
Miſceantur.

VI. Ubi deterſum eſt vulnus, & laudabile pus apparet, proximum eſt, ut quod vulneratum & disjunctum eſt, carne repleatur, ac conglutinetur. Atqui abunde deterſum & mundificatum vulnus eſſe conſtat, quod colore rubro appareant infectæ partes carnoſæ, nervoſæ vero albæ ac ſplendentes, oſ-

ſa itidem candida vel ſubrubra. Tunc autem ſarcotica apellata medicamenta imponantur. Ea tamen minus ſcitè ità dici manifeſtum eſt, cum re verâ carnem non gignant, ſed tantum impedimenta removeant; temperando viz. Acrimoniam puris acidam, & abſumendo omnem humiditatem, quæ inter agglutinanda ora poſſit eſſe impedimento, quo minus vulneris labia inter ſe uniri ac coaleſcere queant.

Sarcotica. VII. Sunt vero ſarcotica dicta medicamenta varia. v. gr. *Radix ariſtolochiæ rotundæ, conſolidæ majoris; ſanicula, centaurium, hypericum, pimpinella, plantago; ſemen fænigræci, lini; thus, aloës, bolus, colophonia, reſina pini, gummi elemi, maſtix, myrrha, ſarcocola, ſtyrax, therebinthina, cera, ceruſſa, lapis, calaminaris, lythargirum, plumbum uſtum, oleum hyperici, laurinum; unguentum, aureum, baſilicon; balſamum peruvianum, ſulphuris, mel roſarum*, & plura alia, è quibus compoſita varia pro re nata parari ſolent.

Injectio hæc carnis generationem egregiè promovet, & cava, ſinuoſaque vulnera replet;

℞. Balſami Sulphuris therebintinati ʒij.
Olei hyperici, camomillæ,
Styracis liquidæ an. ʒiß.
Mellis Roſacei ℥ij.
Lactis dulcis vel *vini albi gallici q. ſ.*
Miſceantur pro injectione.

Alii ſequentia laudant,

℞ Therebentinæ, gummi elemi an. ℥iß.
Ping. caſtrati ℥ij. *Porci antiq.* ℥j.
Liqueſiant ad ignem, & miſceantur.
℞. Reſinæ, ceræ, therebinthinæ,
Olei roſarum an. ℥ij.
Thuris, maſtichis, myrrhæ an. ʒij.
M. F. S. *A. Unguentum.*

Aquapendens *operat. cheirurg. part. 2. libr. 2. cap. 7.* tanquam medicamentum præstantissimum, in primis ad partium nervosarum vulnera commendat id quod sequitur: additque, se ab Hispano quodam sacerdote ejus descriptionem accepisse; qui retulit in Hispania non licere hoc medicamentum componere, quod homines medicamenti viribus confisi, facile degladientur, inquè arenam descendant. Est autem hoc;

℞. Olei vetustissimi ℥iv. *Therebenthinæ claræ* ℥viij.
Frumenti integri ℥iß. *Florum Hyperici* ℥ij
Rad. Valerianæ, cardui bened. an. ℥j.
Thuris pulverisati ℥ij.

Radices & Herbæ crasso modo contundantur, in olla ponantur, & tantum vini Albi superaffundatur, ut omnia in vino submergantur, atque per biduum factâ infusione, Oleum & frumentum adjiciantur, omniaque coquantur ad vini consumptionem: mox factâ forti expressionem addatur Thus ac therebintina, & iterum parum sinantur bullire, atquè in vase vitreo serventur.

Sanat vulnera, ut aiunt, spatio viginti quatuor ,, horarum. Modus autem utendi hic est: ,, vulnere ,, prius vino albo frigido abluto; statim totum vul- ,, nus inungatur oleo hoc calente: quod si hoc ,, commode fieri nequeat, per siphonem intra vul- ,, nus immitatur, & confestim vulneris labia ad mu- ,, tuum contractum adducantur deligaturâ, aut su- ,, tura, aut glutine; deinde partes adjacentes eo- ,, dem quoque inungantur oleo; at suprà vulneris ,, labia jam reducta linteum imponantur hoc oleo ,, madens, & super hoc aliud vino nigro imbutum ,, atque expressum; mox alia lintera sicca; dein fas- ,, cia circumligetur.

Et plura hujusmodi olea, unguenta, & balsama vulneraria ex sennerto, cæsare magato, peccetto,

aliisque auctoribus peti possunt ; inter quæ tamen haud infimam laudem merentur *unguentum basilicon*, *balsamum sulphuris therebinthinatum* vel *succinatum*, nec non *balsamum peruvianum*.

Insuper emplastra sarcotica dicta varia à Chirurgiæ scriptoribus proponuntur ; sed quoniam ea in curandis vulneribus operculi vicem tantum præbere possunt, hinc operæ prætium non existimavi ullas eorum formulas hic exhibere.

VIII. Ubi vulnus carne repletum fuerit, cicatrice claudendum, cutis, seu ejus loco cicatrix, generanda, ejusque beneficio soluta continuitas plane unienda. Atqui ut in gignenda carne natura est opifex, materiam sanguis suppeditat ; ità quoque in producenda cicatrice accidit. Medicus namque impedimenta tantum removet, medicamenta imponendo magis siccantia, quæ idcirco epulotica seu cicatricem inducentia dicuntur talia sunt *radix consolide*, *mirrha*, *mastix*, *sarcocolla*, *lapis calaminaris*, *lythargyrum*. *Minium*, *plumbum vstum*, *tutia* ; *vnguentum de tutia*, *album camphoratum*, *diapompholicos*, *desiccativum rubrum*, *&c.* *Emplastrum diapalma*, *gryseum*, *opodeltoch*, de *minio*. *&c.* In quibus eligendis partis affectæ temperatura & structura probe consideranda est.

Barbette hoc habet emplastrum,

℞. Empl. diapalmæ, grysei, diapompholigos an. ℥j.
Gummi elemi ʒij. *Sachari saturni* ʒß.
Ceræ q. s. M. F. S. A. Emplastrum.

Sed inter epulotica dicta medicamenta palmam facilè præripit *Mercurii amalgama*, quippe quo, justo tempore usurpatum, citius cicatricem inducit ; cujus hæc est descriptio :

℞. Plumbi ℥j *liquefacto adde.*
Argenti vivi ℥j.
Effunde super chartem. Dein excicatum, pulverisatum,

verisatum, *Emplastro diapompholigos, vel simili misceatur, ac usurpetur.*

IX. Externis hisce remediis *Interna* quædam, *Vulnenaria* dicta, jungemus, quæ in vulnerum curatione non parum prodesse observantur. Sunt autem ea leviter adstringentia ac detergentia, adeòque puris laudabilis generationem promoventia, hinc vulnus mundificantia & consolidantia: qualia dicuntur *Radix*, *consolidæ*, *Gentianæ*, *aristolochiæ*, *zedoariæ*, *bistortæ*; *pyrola*, *sanicula*, *archimilla*, *bugula*, *plantago*, *millefolium*, *artemisia*, *agrimonia*, *vinca per vinca*, *pilosella*, *virga aurea*; *dictamnus*, *centaurium minus*, *oculi cancrorum*, *&c.* Ex quibus varia, pro partis affectæ structura & temperaturâ, præparantur composita, imprimis potiones vulnerariæ. Vulneraria interna.

X. Equidem de potionibus vulnerariis dissentiunt practici. Nonnulli eas quidem admittunt in vulneratis iis partibus, ad quas ejusmodi potiones pertingunt, quales sunt Gula, Ventriculus, Intestina, Renes, Vesica urinaria, tuncque sunt loco Topicorum Medicamentorum: in partibus vero vulneratis externis eas prorsus rejiciunt, utpote ad quas ob situs distantiam penetrare posse non credunt.

E contrario Joh. Manardus Potiones ejusmodi ad vulnera nova & antiqua utiles, esse, seque eas non semel expertum, atque curasse iis solis pessima & desperata ulcera, testatur. Easdem usurparunt & alii, non solum Empirici, sed quoque doctissimi Medici ac Cheirurgi, ut Guido, Joh. de Vigo, Nicolaus Massa, Joh. Tagaultius, Johan. Andr. à Cruce, Fallopius, Matthiolus *comment. in dioscor.* Ambr. Paræus, Aquapendens, Ludov. Septalius, & plures, quos experientia, docuit, Potiones hasce ad vulnera curanda maximè utiles esse. Ideoque experientiæ refragari, & medicamenta longo usu pro-

bata rejicere, aut negligere, nefas sit. Etenim *præstat ea quæ fiunt, quomodo fiant, quærere; quam, quod fiant, negare.* Galen. 5. *de loc. aff. c.* 3. Et sanè cum sanguine, seu vehiculo, arteriarum ductu particulas vulnerariorum medicamentorum ad quaruncunque partium vulnera pervenire posse, haud dubitandum; ubi acrimoniam puris acidam temperando, hinc & detergendo ac mundificando, eorum consolidationem non parum juvare queunt.

XI. Non tamen usurpandæ istiusmodi potiones in principio, & ubi nihil periculi in vulnere est, atque ad integram sanationem sola topica sufficiunt; sed tum imprimis, quum, ob vitiosam partis constitutionem, curationem vulnera non facilè suscipiunt; hinc non solum in vulneribus, sed & ulceribus ac fistulis feliciter usurpantur. Qua de re Ambr. Paræus sic scribit: „ natura tali potione „ adjuta planè mira fecisse, mihi non raro visa „ est in cariosorum ossium correctione, & ulcerum „ consolidatione. Hæ namque potiones etsi humo„ res noxios per alvum non expurgent; valdè ta„ men efficaces sunt detergendis ulceribus, & ab „ omni excrementitiorum humorum colluvie vindi„ candis, sanguini defæcando, & ab ichoribus, om„ nique impuritate repurgando, fractis ossibus aglu„ tinandis, & nervis unioni restituendis. Hæc me„ dicamenta admirabili & propè divinâ vi suâ sic „ sanguinem expurgant ut ex eo, tanquam ex ma„ teria apta & laudabili caro & quævis alia substantia „ deperdita promptè restitui & reponi possit, & „ pars pristinæ unioni reddi. Et Matthiolus *com„ ment. in libr. 4. dioscorid.* ait; ejusmodi potioni„ bus vidi ego cum thoracis, tum intestinorum vul„ nera sanari, quæ lethalia & nullo prosus auxilio „ curari posse censebantur. Plura de decocto vulnerario, deque ejus usu ac abusu, videantur apud

Hildanum *in observatione singulari de vulnere sclopeti gravissimo, operi suo post tractatum de ambustionibus inserta, pag. mihi* & *libr. de Lhore & Meliceria celsi cap. 7.*

XII. Hujusmodi verò decocti vulnerarii variæ occurrunt formulæ. v. gr.

℞. *Rad. consolidæ Maj.*
Aristolochiæ rotund. an. ℥vj.
Herb. bugulæ rec. Mij.
Pyrolæ Saniculæ, alchymillæ an. Mj.
Coq. in Aquæ comm. part. ij *vini rubri part.* j. *ad* ℥xxx.
Colatura detur usui.

℞. *Herb. alchimillæ, saniculæ artemisiæ,*
Consolid. saracen. hæderæ terrestr. an. Mj.
Vini albi gallici ℔ij.
Coq. in vase clauso & colentur.

℞. *Rasuræ ligni guajaci* ℥iv.
Rad. Salseparillæ ℥iß.
Santali citrini ℥ß.
Contusa macerentur per noctem in aqua pura ℥xix.
dein s. a. coq. add.
Herb. pyrolæ, saniculæ, fragariæ,
Summ. hyperici an. Mj.
F. S. A. *Decoctio* ℥xxxx.

Barbette sequens extollit.

℞. *Rad. aristolochiæ rot.* ℥iß.
Cyclaminis ℥j.
Herb. prunellæ, geranii robbert. an Mj.
Sabinæ ʒiij.
Mumiæ, Galangæ an ʒij.
Oculor. cancror. ℥ß.
Contusa & conscissa coq. in vino rubro ad ℔iij.
colaturæ add. syrupi de symphito fern. ℥iv.
Misceantur.

Alii laudant decoctum D. Freidachii. viz.

℞. *Rad. consolidæ maj.* ℥ij.
Herb. saniculæ, pyrolæ, ambrosianæ, melissæ, Veronicæ, artemisiæ, hyperici, cent. min. an. Mj.
Ocul. cancror. pulv. ʒj.
Coq. in cerevisiæ melioris notæ ℔vij. *ad* ℔ivß.
Colatura usurpetur.

Nonnulli extollunt sequentia.

℞. *Ocul. cancror. crud. pulv.* ʒj.
Aceti vini fortiss. ℥xiv.
Digerantur simul, atque bis terve quotidiè vulneratus sumat circiter unum cochlear.

℞. *Ocul. cancror. crud. pulv.*
Rac. zedoriæ an ℥ß.
Herb. saniculæ virid. Mij.
Coq. in vini rhenani ℔ij. *aquæ puræ* ℔j. *dein colentur.*
Bibat patiens manè & vesperi ℥v. *aut circiter.*

Vel quotidiè exibeatur vulnerato *pulvis ex oculorum cancrorum* ℥ß. *vel* ℈ij.

Diæta vulneratorum, &c.

XIII. Cæterum ut partis vulneratæ substantia salubris conservetur, rerum quoque nonnaturalium usus conveniens sit temperaturæ vulnerati in genere, & in specie parti læsæ accommodatus. *Aër* nec frigidus sit, nec calidus valdè; verum *temperatus* potius, seu *tepidus*. *Cibus & potus* tales sint, è quibus sanguis generetur laudabilis, quique pravis symptomatibus occasionem præbere nequeant. *Quies* vulneratis convenit, in primis parti vulneratæ. Recta prætereà instituatur *Somni & Vigiliarum* ratio. *Animi* quoque *motus nimii* sunt vitandi, *Ira* præsertim, uti id exemplis confirmat Hildanus *cent.* 1. *observ.* 17. 18. Et Fallopius *tract. de vulner. in genere cap.* 16. ait: „quandoque in vul„neribus puerorum noxia quædam esse concedenda, „ne fiat fletus, qui maximè nocet puerulis vul-

neratis, & ne alia pejora ſuccedant incommoda. Inſuper & *veneris uſus* nocet vulneratis: *Alvus* autem ſi non reſpondeat, aperta ſervetur Clyſtere potius, quam medicamento exhibito purgante.

Denique ſi ſanguis in corpore vulnerati abundet, ut metuatur ejus ad vulnus defluxus, hinc & varia metuenda ſint accidentia, *Venæſectio*, ut inſtituatur, niſi anteà cruor multum fluxerit, ſummoperè neceſſarium erit.

CAPUT VIII.

De *Particulari vulnerum curatione.*

ET PRIMUM,

De vulnere carnis ſimplici, & profundo.

I. IGitur in genere de vulnerum curatione, nec non de methodo, qua eorum ſymptomata aut impediri aut moderari debeant, abundè dictum fuit: nunc geſtit animus, quonam ordine ad ſpecialem uniuſcujuſque vulneris curationem ſit procedendum, exponere. At vulnera, quæ externas duntaxat corporis partes occupant, ſunt aut in cute, aut carne, cum vel ſine contuſione, aut in carne cum continuitatis ſolutione in venis, arteriis, aut nervis, partibuſvè, nervoſis: de hiſce primum; deindè de partium compoſitarum (capitis puta, thoracis, abdominis, &c.) vulneribus agere conſtitui.

II. Communiter autem per *Carnem* intelligitur cuticula, cutis, Pinguedo, Panniculus Carnoſus, ac ſubjecti muſculorum caro. Eſtque hujuſmodi CARNIS VULNUS, quod incidendo contingit, aut ſimplex & ſine ſubſtantiæ deperdi-

tione aut cum deperditione vel amiſſione ſubſtantiæ. Atqui quod ſimplex eſt, & atque ſubſtantiæ amiſſione, aliud eſt in ſuperficie, & in ſummo reſidens, aliud profundum, aliud magnum, aliud parvum, aliud mediocre. Quod vero eſt cum ſubſtantiæ deperditione, aliud eſt cum ſolius cutis, aliud cum ſubjectæ quoque carnis amiſſione.

Vulnus carnis ſimplex.

III. Vulnus vero cuti duntaxat & carni inflictum, ſi leve ſit & ſimplex, curari non raro ſolet naturæ ipſius beneficio, ſolâ adhibitâ ligaturâ, aut levi quopiam impoſito remedio. Enimverò cum in ſimplici vulnere ſuperficialis tantum adſit diviſio, hinc Medici intentio ſimplex & unica eſſe ſolet; viz. id quod diviſum eſt, reuniri debet. Sed priuſquam hoc fiat, ſi quid extraneum inter vulneris labia hæreat ut ſanguinis grumi, pili, pulvis, vel quid ſimile, id in primis removendum; nec non immodicus cruoris effluxus, ſi adſit, cohibendus. Quo ſuppreſſo atque deterſo, mundatoque vulnere, labia ad ſe invicem adducenda, ſimulque unienda, & unita ſervanda, nec non petiæ ex linteo diſcerpto, *balſamo peruviano* aut *italico*, ſimili've ſeu naturali ſeu artificiali, imbutæ imponendæ, ac ſuperponendum *emplaſtrum diapalmæum* vel *defenſivum*, vel *opodeltoch*, ut poſſit natura, mediante naturali partis læſæ nutrimento, disjuncta vulneris labia denuò reunire.

Vulnus Carnis profundum.

IV. Sed vulnus carnis quum profundum ſit citra ſubſtantiæ amiſſionem, tunc in primis animadvertendum, quo ſpectet vulneris orificium, ejuſque fundum. Si deorſum ſpectet orificium, ſic ut ſanies libere effluere poſſit, decenti ligaturâ, & ſuturâ quoque, ſi opus fuerit, admotis inſuper ſarcoticis ac glutinantibus, facillime curam ſuſcipit.

Sin vero ſurſum ſpectet vulneris orificium, deorſumque fundum, atque in cavitate ejus ſanies de-

tineatur, tum videndum, utrum partem vulneratam commodo ſitu ità collocare queamus, ut deorſum orificium, ſurſumque fundum ſpectet, adeoque libere exeat purulenta materies: tunc enim expulſivâ ligaturâ, nec non convenientibus impoſitis medicamentis, citò curabitur, nec novâ opus erit ſectione.

Atqui niſi deorſum ſpectet vulneris orificium, neque conveniente ſitu & figurâ pars vulnerata ità collocari poſſit, ut orificium vulneris deorſum, ejuſdemque fundum ſurſum tendat, ac ſanies in fundo contineatur, ibidem apertio facienda, ut puri exitus detur, vel tota cavitas, *hoc eſt*, ab orificio ad fundum uſque ſecanda. Factâ ſectione pro primo apparatu petiæ ex linteo diſcerpto immittendæ, ſanguiniſque fluxus ſiſtendus; dein conveniente digeſtivo vulnus detergendum, hinc Medicamentis utendum ſarcoticis & vim conglutinandi habentibus, tandemque epuloticis ſeu cicatricem inducentibus.

V. Interim ſi vulnus profundum ſit & anguſtum, adeoque inciſione dilatandum, cavendum ne nervi, aut venæ arteriæve majores lædantur: aliter petiis immiſſis craſſioribus curandum, ut vulneris orificium non conſolidetur. niſi bene deterſum, & carne impletum fuerit; quo facto paulatim eſt imminuenda, tandemque relinquenda petia, & vulnus impoſito emplaſtro ad cicatricem perducendum. Vel quum dilatare anguſtum vulnus inciſione non audeat Cheirurgus ob vicina vaſa majora, & ob ſubjectas nervoſas tendinoſaſque partes, vulneri immittatur *medulla ſambuci*, aut *turunda ex radice gentianæ*, vel *ſpongia præparata*, qua intumeſcente & vulnus ex voto medentis ampliatur.

Præparari autem ſpongia ad vulnera dilatanda ità ſolet:

℞. *Spongiam novam,*
Ceræ flavæ q. s.
Ceræ liquefactæ immittatur spongia, quæ dein inter duo linteamina oleo madefacta in torculari exprimatur, hinc exsiccetur, & usui servetur.

CAPUT IX.

De Vulnere carnis composito, seu cavo, & cum Substantiæ deperditione.

I. Simplici *carnis vulneri* CAVUM succedit; viz. tum illud, in quo aliqua adest substantiæ deperditio, ut cutis, eique subjectæ carnis musculosæ; tum id, in quo etsi nulla adsit substantiæ deperditio, atque ex simplici incisione factum fuerit, equidem labia vulneris, ob ejus magnitudinem, & nimiam inter se distantiam ad mutuum contactum adduci in fundo nequeunt, atque ideo cavitas ibidem remanet: quæ ut impleatur, utque disjunctæ partes simul uniantur, nova carnis generatione opus est. Enimvero in hujusmodi vulnere cum duo succurrant, scilicet *unitatis divisio*, & *cavitas*; ideo duplex ejus curationis scopus erit. Quod namque divisum est, *unionem*, & cavitas *repletionem* desiderat. At quum partes à se invicem divisæ hîc uniri nequeant, nisi prius impleatur cavitas; ideo prima indicatio curativa erit, novam carnem generare, dehinc cavitatem replere.

II. Quia vero in tali vulnere materia quædam præter naturam semper continetur, quam pars læsa expellere nequit; idcirco hæc prius digerenda erit, & detergenda. Quem in finem digestiva & detergentia simul misceantur; ita tamen, ut digestiva primum; deinde detergentia prævaleant: utendum vero digestivis, quousque bonum pus appareat,

hoc est, quod sit album, leve, æquale, & minimè fœtidum: tunc enim si digestivis porro uteremur, in sordidum ulcus hujusmodi vulnus commutaretur.

III. Conveniens autem digestivum seu suppurationem movens Medicamentum paratur ex *therebinthina, melle,* & *ovi vitello.* At si digestiva ac detergentia miscere cupimus, hoc vel simile conficiatur.

℞. *Mellis comm.* ℥iß. *Therebinthinæ* ℥j.
Farinæ hordei ʒvj.
Pulv. aloës, mirrhæ an. ℈ij.
Croci gr. xv.
Vitellos duorum ovorum, spir. vini ℥ß.
Fiat ex his S. A. Digestivum.

Suis quoque laudibus hic meretur *mundificativum ex apio.*

Verumenimvero angustum si sit vulnus, simulque profundum, *injectio* conducit ex *vino gallico, vel spiritu vini, cum pulvere myrrhæ & aloës.* Vel

℞. *Herb. malvæ, violariæ, artemisiæ,*
Summ. hyperici, centaur. min.
Flor. camomillæ an. Mj.
Coq. in aqua pura ad ℥xvj. *colat. adde mellis rosacei* ℥ij. *Spir. vini* ℥iij. *Misceantur pro injectione.*

IV. Postquam vulnus abunde detersum, & ritè mundatum est, imponenda sunt sarcotica seu carnem gignentia: quæ quidem carnem non generant, sed carnis gignendæ impedimenta tollunt; ut dictum supra, *cap.* 7. Talia sunt *unguentum basilicon, unguentum aureum, balsamum peruvianum balsamum sulphuris*, &c. quæ vel sola, vel inter se & cum aliis mixta utiliter usurpari solent.

Impositis sarcoticis surperponendum *Emplastrum diapalma*, vel simile, tum ad detinenda imposita medicamenta, tùm ad vulnus ab aëre frigido defendendum. Alii emplastri loco utuntur *linteis expressis in vino calido, vel fomento conveniente*, ad

partem vulneratam corroborandam.

V. Vulnere carne ferè repleto ab usu Sarcoticorum desistendum, & cicatrix inducenda impositis epuloticis, *hoc est*, medicamentis exsiccantibus & leviter Adstringentibus: qualia sunt *unguentum de tutia*: *de Cerussa*, *Diapompholigos*, *emplastrum gryseum*, *de menio*, & alia superius exposita.

VI. Cæterum etsi carnis generatio sit naturæ opus; tamen non rarò ex medentis negligentia supercrescens caro in vulneribus enascitur: quando non, uti decet, exsiccantia medicamenta apposuit, & diu nimis Sarcoticis fuit usus. Quamobrem cum caro ad justam magnitudinem & altitudinem excreverit, imponenda *carpia sicca*. Sin nihilominus ultrò excrescat, absumenda est eo modo, ut *cap.* 7. exposuimus.

CAPUT X.

De Vulneribus Vasorum, hoc est Venarum & Arteriarum.

I. VENARUM ET ARTERIARUM MAJORUM VULNERA totam ad se trahunt curationem, idquè non vulneris ratione, quod facile uniri potest; sed ob gravius symptoma, quod nunquam non istiusmodi vulneribus supervenit: viz. sanguinis profusionem, quæ animi deliquia, atquè similia excitare solet accidentia. Sed cum sanguis fluat vel ex venis, vel ex arteriis, & quidem nunc majoribus, nunc minoribus; qui è venis profluit cruor, crassior est, nigrior, obscurior, atquè sine pulsu æqualiter effluit, qui verò ex arteriis prodit, tenuior apparet, spumosior, & coccinei coloris, nec non cum pulsatione exilit. Si majus vas sit apertum, majore copiâ & impetu sanguis profunditur; minore autem,

si minus vas sit vulneratum. Insuper ab Anatomes Perito è sede, locoque vulneris haud difficulter, cognoscitur num sit in parte, per quam venæ & arteriæ, vel majores, vel minores transeunt.

II Horum verò vasorum vulnerum curatio dirigenda est, & ad immodicum cruoris effluxum cohibendum, & ad apertum vas occludendum. Atque hinc, etsi vulnus vasis nondum coaluerit, ut sanguinis fluxus prohibeatur, omnia ea sunt facienda quæ ejus motum impedire ac inhibere possunt. Impeditur sanguinis fluxus, si convenientibus remediis, & deligatione orificium vulneris occludatur, ut *cap.* 4. abunde docuimus.

Hujusmodi Vasorum vulnera quomodo sint curanda.

III. Quoad aperti vasis occlusionem; ea fieri potest; vel labiorum simus adductione & conjunctione, vel orificii obstructione. Adducuntur labia nonnunquam suâ sponte, interdum Medici operâ. Spontaneo motu ad se invicem accedunt, quando ob nimiam sanguinis profusionem tunicæ vasorum concidunt, sicquè labium super labium cadit. Medicus verò id facit manuum operâ; viz. vel digitis vulneris labia & vasis orificium eo usque comprimendo, ac detinendo ut sanguis grumescat, atquè vas vulneratum obstruat; vel fasciis liquore adstringente madefactis, & aliquoties supra vulnus revolutis, vulneris labia comprimendo; vel suturâ vulneris labia simul adducendo.

IV. At si non speramus hæmorrhagiam sedari posse, adducendo ad mutuum contactum vulneris labia, vel digitis, vel deligaturâ, vel suturâ, *vas vulneratum filo vinciatur*: volsellâ seu alio quopiam adunco instrumento vas apprehendatur, paululum elevetur, dein filum undique obvolvatur, & stringatur. Quo facto arteticum ac sanguinem sistens Medicamentum imponendum, & vincula non removenda, donec ex se cadant, atque apertum

vas penitus occlusum sit. Sed hic sanguinem sistendi modus in primis locum habet in arterarium vulneribus.

Sin verò apertum vas vinculo ligari nequeat; ob venæ arteriæve profundiorem situm, tunc integrum vas oblique præcidendum; ut hoc modo vasis dissecti extremis retractis, & sub carne absconditis, hinc & occlusis, sanguis supprimatur.

V. Scultetus *in armament. chirurg. tab.* 18. *fig.* 4. describit atque depingit instrumentum ad carpi arteriam, consultò aut fortuitò apertam, comprimendam; idque in arteriarum carpi vulneribus utilissimum esse, ait *in explicatione tab. ultim. pag. mihi* ubi etiam refert patavii suo tempore fuisse exercitatissimum arteriotomum, qui ex consilio Medicorum arteriam in carpo nonnunquam incidebat, factaque sanguinis evacuatione hoc instrumento vulnus ità comprimebat, ut ne gutta quidem sanguinis citrà Cheirurgi voluntatem profunderetur, neque ullum ex compressione symptomata eveniret. At qua ratione hoc suo instrumento vulneratam in carpo arteriam compressit, sanguinemque suppressit, videri potest *post armament. chir. observ.* 89. Insuper & alia instrumenta nunc passim habentur, quæ vulneratam in carpo arteriam tuto comprimere, hinc curare queunt.

VI. Atquè hi omnes sanguinem suprimendi modi præcipue in vulneribus absquè substantiæ deperditione, & ab instrumento incidente factis conveniunt, verum si portio quædam substantiæ ipsius vasis sit deperdita, tunc vulneris labia ad invicem ducenda non sunt; sed obstruendo vasis aperturam, sistenda sanguinis profusio. Hæc autem obstructio fit per sanguinem intus concretum: digitus enim fissuræ imponitur, ac tamdiu detinetur donec circa digitum sanguis concrescat. Quo facto, prudenter digitus auferendus, &, si opus videatur, alia medicamenta

imponenda; ſin minus, relinquendus eſt grumus, donec ſpontè decidat. Et hoc fuit conſilium Leonardi Botalli, uti refert Illuſtris Satrapa Hooffdius *in Hiſtoria Batava libr.* 19. vulneratam venam jugularem in collo celſiſſimi Principis Auriaci Gulielmi Primi, impoſito ſupra eam digito obturatam, atquè ſanguinis ex eadem fluxum inhibitum fuiſſe.

VII. Niſi hoc modo ſuccedat, extrinſecus vaſis orificium obſtruendum; vel reducendo vulneris partes carnoſas; aut cutem ſuprà vulneris oſculum, quod cum fieri poſſit, optimum eſt, quoniam haud difficulter ea conglutinantur. At ſi vulneris figura hoc non patitur, ſicco linteo diſcerpto vulnus implendum, aliiſvè conglutinantibus medicamentis utendum.

VIII. Sin verò nec his auxiliis ſanguis ſiſti poſſit, ut quando magna vaſis portio eſt ablata, ad cruſtam vel eſcharam inducentia eſt deveniendum. Quæ tamen curatio admodum tuta non eſt: nam ſi forſan contingat, ut, priuſquam ſanguinis profuſio ſiſtatur, cruſta cadat, augetur utiquè hæmorrhagia; quod ex vaſis uſtione amplius factum ſit orificium. Quapropter hujuſmodi remediis non utendum, niſi reliqua fruſtrà fuerint experta. Efficiunt verò cruſtam aut ferramenta candentia, aut cauſtica Medicamenta, quibus, præter vim erodendi, facultas adſtringendi ſit conjucta.

IX. Inductâ eſcarâ, quam citiſſimè carnis generationi danda opera, ut priuſquam cruſta cudat, vas carne occluſum ſit. Hinc eſcaræ caſus feſtinandus non eſt, quoniam majus fieret ſangüinis profluvium; verum curandum potius, diutius adhæreat.

CAPUT XI.

De Vulneribus Nervorum, & Nervosarum Partium.

Nervorum & Tendinum Vulnera dupliciter sunt consideranda.

I. VULNERIBUS NERVORUM etiam eaquæ TENDINUM sunt comprehendimus, eo quod in curatione nullum occurrat discrimen. Sunt verò *Nervorum* vel *tendinum Vulnera duplicia*; viz. *punctura* aut *incisio* prout instrumentum vulnerans punctim, vel cæsim vulnus infert.

Quibus istiusmodi vulnera cognoscuntur.

II. Cognoscitur autem nervum vel tendinem esse vulneratum, ex loci vulnerati consideratione, & ex Anatome, quæ quibus membris nervi, tendinesve inserantur docet: dein ex dolore vehementi, qui statim post inflictumvulnus ægrum infesta quemque pulsatio, inflammatio, convulsio, & similia plura sequuntur accidentia; nisi nervus transversim totus sit dissectus. Enim vero habent nervi sensum exquisitissimum, & propterea iis vulneratis statim in parte vulneratâ gravia hæc symptomata oriuntur; quod fibrillis quibusdam in nervo dissectis, reliquæ integræ adhuc,tanto magis patiantur à tentione continua,per vehementiorem spirituum animalium influxum producta. Insuper Nervum vel tendinem *Punctim* vulneratum esse, cognoscitur ex ipso teli genere, & vulneris conditione; si nimirum id angustum sit, & nihilominus gravis mox subsequatur dolor, atque hinc pulsatio, inflammatio, febris, convulsio, &c.

Atqui si nervus vel tendo non punctim, sed *cæsim* vulneratus sit, indagandum, an secundum longitudinem, an verò per transversum, & quidem, an nervus vel totus dissectus, vel ex

parte tantum vulneratus ſit, & quantum cutis ſuperjacentis ſit diviſum; cum hujuſmodi horum vulnerum differentiæ non parum curationem varient. Si itaque nervus ſi cæſim vulneratus, verum non totus diſſectus, ſymptomata haud ità gravia ſunt, ac ſi punctim vulneretur. Si ſecundum longitudinem nervus vel tendo ſit vulneratus, convulſionis metus tantus non eſt, cum fibræ non ità afficiantur. Sin totus diſſectus ſit, equidem tantum periculum non adfert, nec ullus convulſionis metus eſt: aliud tamen incurabile malum ſubſequitur, partis ſcilicet, cui nervus vel tendo inſeritur, debilitas in ſenſu & motu, cum ſpiritus animales eam in partem amplius deferri nequeant.

III. Cæterum omnia nervorum vulnera quanquam ſint periculoſa, punctura tamen periculoſior eſt, quam ſectio. Tendinum vulnera minus periculoſa ſunt, quam nervorum. Vulneri ſuperveniens Convulſio, lethale, ait hipp. *aphor*. 2. *ſect*. 5. quod potiſſimum de partium nervoſarum vulneribus intelligendum cenſemus. Horum vulnerum Prognoſtica.

IV. Quoad *curandi methodum*: in omni nervorum atquè tendinum vulnere, cum dolor valdè affligat, & inflammatio immineat, danda opera, ut dolor leniatur, ac inflammatio prohibeatur, quem in finem *venæſectio* adeo conducit, ut ab ea oporteat Medicum vulnerum horum curationem ſemper auſpicari. Curatio.

Specialis vero curatio ab aliorum vulnerum curatione differt, propterea quod alia conſolidari debeant, hæc vero dilatari; quorum eſſentia conſideranda eſt, & ſpecies. Nam inciſus omninò ſi nervus fuerit, minora toti corpori infert ſymptomata, quam ſi aliqua tantum ex parte ſectus ſit; ſed adfert impotentiam, membrum actione privans. Si inciſio in longum fuerit. Minus incommodi parit, quam quum in tranſverſum. At punctio omnium deterri-

ma est, ob extremum dolorem, nec non gravissima ac periculosissima accidentia, quibus promptè ac diligenter occurrendum est.

In Nervi, Tendinisvè Punctura quid agendum, &c.

V. Igitur nervus vel tendo si *punctim* vulneratus fuerit, considerandum num *punctura* sit cæca, vel aperta. *Cæca* fieri solet ab acu, sagitta, pugione, aut simili instrumento: quo in casu cutis incidenda est, vulnusque dilatandum ad subjectum usque nervum vel tendinem, ut sanies exire, & medicamentorum particulæ ad puncturam penetrare queant.

At punctura si cæca non sit, verum *aperta*; patens tale vulnus servandum, &, si opus sit, latius quoquè incidendum: hinc imponenda medicamenta siccantia, calida, tenuium partium, ut nervus punctus roboretur, dolor mitigetur, qualia sunt *Terebinthina, Cera, gummi elemi, tecomahaca, caranna, opobalsamum, balsamum, copaivæ, balsamum peruvianum, balsamum sulphuris, spiritus vini, oleum therebinthinæ, oleum ceræ, oleum succini*, & similia: etenim in partium nervosarum vulneribus, ubi nervus vel tendo est denudatus, nec unguentum, nec oleum pingue unquam admovendum; quippe quod vehementem mox excitare solet inflammationem.

Fallopius inter omnia medicamenta principem locum *euphorbium* tenere ait, idque in nervi tendinisque punctura *sacram anchoram* appellat.

Galenus piscatoribus, qui continuo à spinis piscium pungebantur, singulare excogitavit remedium; viz. *Therebinthinam*, quam calidam in puncturam instillabat. Et sane præstantissimum ac præsentaneum remedium est *oleum therebinthinæ*; quod nervo aut tendinis denudato actu calidum sit admovendum, ut ipsius particulæ in majori motu positæ facilius & altius penetrent: insuper imponenda petia hoc vel simili digestivo illita,

℞. *Terebinthina*

℞. *Therebentinæ* ℥jß.
Mellis, Unguenti basiliconis, olei therebinthinæ an. ʒiij.
Pulv. Myrrhæ ʒiß. *Vitellum unius Ovi,*
M. F. S. A. Digestivum.

Scultetus *post armam. chir. Obs.* 64. in nervi punctura vehementer extollit id quod sequitur;
℞. *Therebrntinæ* ℥ß. *Pulv. euphorbii.* ℈i.
ceræ parum. M F. Unguentum.

VI. Notandum ergò, nulla medicamenta nervo vel tendini vulnerato esse admovenda, nisi actu calida, imò & fervida nonnunquam. Et si in nervi, tendinisvè punctura, impositis dictis medicamentis, dolor non sedetur, quin exacerbetur potius, cum affectæ partis inflammatione, labiorum vulneris tumore, & serosæ, tenuis atquè virulentæ saniei exudatione, *Spiritus vini* vel *oleum therebenthinæ fervens* instillandum, eoquè imbuto linteo spatulæ extremo alligato aliquoties contingenda non modo vulneris superficies, sed & ima ejus pars. Hoc enim, seu cauterio, inusto nervo vel tendine, sensus adimitur, proindequè dolor sedatur. Hac methodo ambr. Pareus carolum nonum galliæ regem (cui loco venæ nervus fuit punctus) curavit: *instillato* scilicet *in vulnus fervente oleo therebinthinæ cum Spiritu vini, & applicito super totum brachium emplastro diapalmæ in aceto & oleo rosaceo dissoluto, obvolutâ insuper fasciâ expulsivâ, quæ à carpo ducto initio, in summum humeri articulum desinebat.*

VII. Ad *dolorem* sedandum, *cataplasma ex mica panis, lacte, & croci tantillo*, parti affectæ utiliter. Vel,
℞. *Micæ panis albi* ℔ß. *farinæ althææ* ℥iß.
Flor. camomillæ, anethi an. Miß.
Coq. in lacte dulci ad mollitiem, & dein contund. Procataplasmate.

Quum autem dolor non tantum, sed magna insuper adsit *inflammatio*, uti non rarò contingit, hoc vel simile applicetur:

℞. *Micæ panis albi* ℔j. *Farinæ hordei* ℥ij.
Foli. scordi rutæ,
Flor. sambuci an ℥j.
Summ. absynthii ℥ß.
Fiat pulvis, ex eoquè cum s. q. Vini gallici vel lactis dulcis S. A. cataplasma.

Dolor verò si vehemens sit, & inflammatio insignis adeoquè *convulsio* imminere videatur, nervus omninò secandus est, quo ea impediatur. Nec refert, si ex eo membrum futurum sit paraliticum: satius enim est, motum alicujus partis perire, quam totum hominem.

VIII. Deniquè in Nervi tendinisvè punctura quoquè animadvertendum, ut vulnus non conglutinetur priusquam optimè fuerit purgatum, quod ex doloris sedatione, aliorumquè symptomatum imminutione dignoscitur. Interim tamen industrius sit cheirurgus in ambiente frigido aëre arcendo, quandoquidem ille *acidum acre* in se continet, cujus ratione nervis sit inimicus. Hipp. *Aphor.* 18. *sect.* 5.

Notatu digna porrò nervi puncturæ exempla videantur apud Jobum meekeranum *observ. cheirurg. cap.* 61.

IX. Haud secus procedendum, si nervus vel tendo *casim* vulneratus fuerit. At si totus sit incisus, suadet M. A. Severinus *Efficacis cheirurg. lib.* 2. *cap.* 123. ut nervus, & præsertim tendo discissus consuatur. Hoc tamen minimè admittendum, quoniam si suendo pungeretur, eadem symptomata acciderent, quæ alias in nervorum punctura oriri solent. Idem affirmat petrus de Marchetis *observ. cheirurg.* 63. ubi addi, se observasse, incautè nervos, aut

tendines à quibusdam barbitonsoribus fuisse consutos, secutâ convulsione, & morte Ægrotantium.

CAPUT XII.

De Vulnere cum Contusione.

I. CÆterum differunt vulnera non solum partium læsarum ratione; sed & instrumenti, quo vulnus infligitur, conditio vulneris aliquam adfert differentiam. Etenim vulnera alia instrumentis infliguntur acutis, alia obtusis: quod non parum curationem variat. Atquè ideò quum de vulneribus punctim aut cæsim inflictis hactenus dictum sit, nunc ut de iisdem obtusis instrumentis illatis agamus, ordo hujus Tractatus expostulare videtur.

II. Solutæ igitur Unitatis illa species, quam instrumenta obtusa in parte molli efficiunt, CONTUSIO appellatur. Fit autem *contusio in vulneribus*, quando telum aut instrumentum, quo vulnus infligitur, non solum incidendi & secandi, sed quoquè contundendi vim habet: id quod fit, quum istiusmodi vulnerans instrumentum retusum sit, aut grave; quo modo & sine vulnere, & cum vulnere mollis pars contundi, & quasi comminui potest. Vulnus cum contusione quale sit.

III. Cognoscitur autem Vulnus cum contusione ex instrumento, quo vulnus inflictum fuit; si scilicet obtusum, & grave id fuerit: dein ex dolore, & livido partis læsæ colore. Atquè tale vulnus periculosius, & difficilius curatu est, quam quod est sine contusione: præsertim quod pars contusa, & sanguis ex dilaceratis vasis effusus si putrescere incipiat, gangræna non rarò oriatur. Quomodo cognoscatur, &c.

IV. Atqui in vulneris hujus curatione cum duo occurrant, vulnus nimirum, & contusio: hinc intentiones curativæ duæ sunt, quarum altera ad vulnus, Curandi methodus

altera ad contusionem spectat. Enimverò cum id quod contusum est, in integrum restitui nequeat, & sanguis è vasis effusus in parte contusa hæreat, adeoquè facilè corrumpatur; danda opera ut utrumquè vel discutiatur, vel potius in pus mutetur, docente id Hipocrate *Libr. de Ulceribus*: „ Si quid carnis collisum, attritumquè à telo fuerit, ita curandum est, ut quam „ celerrimè suppuretur: nam & minus inflammatione præhenditur, & necesse est collisam detritamquè a Telo carnem in pus conversam tabescere, deinde novam creari. Duæ igitur indicationes in contuso Vulnere curando nobis ab Hippocrate proponuntur; suppuratio nimirum, & novæ carnis generatio. Quibus scopis ut simul satisfiat, vulneri cum petiis immittatur hoc, vel simile digestivum.

℞. *Terebinthnæ* ℥iß.
Mellis, vnguenti basiliconis, olei rosacei an. ℥ß.
Pulv. croci ℈j. *vitellum unius ovi.*
M. F. S. A. Digestivum.

Patres vero contusæ dolorem lenientibus, ac leviter resolventibus inungendæ. v. gr.

℞. *Olei rosarum, camomillæ, trifolii odorati an.* ℥ß.
Ceræ ʒj.
Misceantur pro litu.

At magna si sit contusio, insuper admoveatur fomentum.

℞. *Herb. malvæ, althææ, rutæ, artemisiæ.*
Scordii, absynthii,
F*lor. camomillæ, meliloti an.* Mj.
Coq. in s. q. cerevisiæ tenuis ℥xxx.
Colatura sit pro fotu.

Vel, quoniam quæ contusa sunt quam citissimè suppurari debent, ejus loco calide imponatur, & identidem renovetur cataplasma:

℞. *Rad. liliòr. albor. rec.* ℥iij.
Fol. malvæ, althææ,

Flor. camomillæ meliloti an. Mj.
Caricarum pinguium No. viij.
Coctis in aqua pura ad mollitiem, & minutim contusis, add.
Farinæ hordei, sem lini an. ℥ iß.
Unguenti basiliconis ℥ij.
Pulv. croci ʒß. *Vitello duorum ovorum.*
M. F. S. A. Cataplasma.

V. Vulnere abundè supurato, ad detergentia deveniendum: qualia sunt *Unguentum basilicon, unguentum aureum, unguentum apostolorum, mel rosaceum*, & similia; quibus penicilli, sive turundæ ex filamentis factæ imbuendæ, & vulneri immittendæ, ac desuper sicca linamenta, vel aridæ stupæ imponendæ, & contentivâ fasciâ continendæ. Purgato verò, ac deterso vulnere, impositis sarcoticis vulnus carne implendum; quod facilius consequemur, turundas in dies imminuendo: hinc ad cicatricem perducendum.

VI. Equidem non semper contusioni adest vulnus sed effunditur quandoquè sanguis, integrâ manente cute, in spatia partium, unde oritur Affectus, qui ἐκχύμωμα ἐκχυμωσις appellatur; latini *Effusionem, Suffusionem, sugillationem*, verterunt. Est autem ECCHYMOSIS nihil aliud, quam *cruoris in vicina spatia, ob vasorum apertionem effusio*, si nimirum, cute illæsâ, vasa ob contusionem lacera sanguinem effundant. Etsi verò sæpius pars in tumorem non attollitur, sed ità sanguis effusus in spatia partium sese insinuat, ut nullus tumor appareat interdum tamen pars intumescit si extravasati cruoris copia major sit: imo interdum tanta in copia sanguis effunditur, ut sub cute inter musculos collectus sinum efficiat, atquè partem in tumorem attollat; hinc inflammationis, & tandem gangrænæ causa evadat. At quam periculosæ sint

Contusio & ecchymosis sine vulnere.

magnæ contusiones, & quam facilè in gangrænam degenerent, exemplo docet hildanus *cent. 2. observ. 83.*

Qua ratione Curari debeat.

VII. Itaquè facta contusione, sanguinis in locum affectum fluxus præcavendus, ne inflammatio excitetur: id optimè fiet per *Venæsectionem.* Qua de causa galenus jubet, ut in casu ab alto, & percussionibus, mox vena aperiatur. Deinde parti contusæ applicetur *spiritus vini*, vel *simplex*, vel *camphoratus*, aut illinatur *oleum ceræ*, ac superponatur *emplastrum de cumino*, vel *Emplastrum de spermate cœti*, cujus hæc est descriptio:

℞. *Ceræ albæ* ℥iv.
Spermatis cœti ℥ij.
Gummi galbani in aceto soluti ʒj.
Fiat ex his. S. A. Emplastrum.

At contusio si magna sit, emplastri loco, calidè applicetur fomentum, identidemquè renovetur:

℞. *Fol. malvæ, althææ, rutæ artemisiæ, calamenthæ,*
Scordii, dictamni,
Flor. rosar. rubr. an. Mj.
Camomillæ Mij.
Sem. cumini ʒvj.
Incisa & contusa coq. in cerevisia tenui, vel vino gallico ad ℔iij. *pro fomento.*

VIII. Hisce verò si nulla fiat resolutio, sive contusio non sit valdè magna, locus affectus incidendus, dein detergendus, tandemque more aliorum abscessuum curandus. Cum autem suppurationis notæ adsint, utpore cum locus affectus nonnihil intumescat, ad tactum mollis appareat, dolor quidam pulsatilis & rubedo circum apparere incipiat, promovenda est suppuratio. Facta suppuratione, abscessus aperiendus, dein ulcus purgandum, & detergendum, hinc carne implendum, tandemquè cicatrice claudendum.

CAPUT XIII.

De Vulneribus Morsu Animalium illatis, aliisque Venenatis.

I. AD Vulnera cum contusione pertinent EA, quæ ANIMALIUM MORSU inferuntur. Sunt autem hæc vel *Venenata*, vel *Veneni expertia*. Enim verò accidit interdum, ut homo à cane, similia, equo, asino, aliisvè animalibus non rabidis, vel etiam ab alio homine mordeatur. Nihilominus tamen omnem feræ morsum quoddam virus habere, scribit C. celsus *libr. 5. cap. 27.* Id quod de feris, iratis præsertim, facilè negari non potest. Et quamvis nulla omnino virulentia sit in vulnere morsu animalis inflicto; contusio equidem, quæ omnia vulnera periculosiora & curatu difficiliora reddit, vulnera hæc graviora facit. Nam cum animalium dentes non ità acuti sint, ut gladius, vel culter, vel aliud armorum genus, dum vulnerant, simul contundunt.

Vulnera Morsu Animalium illata, qualia sint

II. Quam periculosa autem sint vulnera etiam Hominis morsu illata, docet Jobus meekeranus *observ. chirurg. cap. 64.* exemplo cujusdam furis, qui lictorem morsu in pollice dextræ manus ità excepit, ut in plures particulas os comminutum, & mors sequuta fuerit. Affirmat idem tribus exemplis Hildanus *cent. 1. obs. 84. 85.* Quorum primum est mercatoris, inter pocula morsu alterius in apice dextri indicis vulnerati; cui ex morsu tota manus fuit inflammata, & gangræna sequuta, cum convulsionibus, febre ardente, syncope, & maxima inquietudine. Alterum est de medico, à phrenetica, cum incautè linguæ explorandæ gratiâ, digitum in os mulieris immitteret, demorso; cui vehemens

dolor non ſolum in digito, ſed & toto in brachio ſtatim exortus fuit. Tertium eſt viti, ab alio furioſo ad primam pollicis articulationem graviter morſi; cui itidem dolor vehemens per totum brachium mox exortus eſt, febriſquè ſequuta, & ſyncope. Haud abſimilem hiſtoriam recenſet Matthias Glandorpius in *Speculo cheirurg, obſ.* 49. de viro, qui dentibus alterius irati in pollice circa primum articulum ſauciatus fuit; unde dolor maximus, totius manus inflammatio, febris, corporis inquietudo, lypothymiæ frequentes, & intenſus capitis dolor exortus eſt. Et ſanè vulneri hæc periculoſa ſunt, tum ex ſe propter contuſionem, tum quod ſaliva iratorum animalium venenati aliquid conjunctum habeat, & eò magis periculoſa ſunt, ſi partes nervoſæ mordeantur.

Quomodo curari debeant.

III. Igitur cum in vulnere morſu Animalium illato adſit contuſio, nunc major, nunc minor, prout dentes animalis ſunt magis minuſvè acuti, & ex contuſione magnus inferatur dolor, præſertim quum virulentia quædam morſui adſit, ideo diverſam curationem hujuſmodi vulnera ab aliis requirunt; atque tum contuſionis, tum malignitatis, tum doloris habenda eſt ratio. Quapropter ſanguis primum diligenter è vulnere exprimendus, idque abluendum *aceto acerrimo*, vel potius *ſpiritu vini*, aut *ſimplici*, aut *camphorato*, ſeu *ſpiritu vini in quo diſſoluta Theriaca*: hinc imponendum hoc vel ſimile Digeſtivum;

℞. *Unguenti Baſiliconis* ℥j.
Mellis Therebinthinæ an. ℥ß.
Theriaces, Olei Scorpionum an. ʒvj.
Vitellum unius ovi.
Miſceantur pro Digeſtivo.

Interin ad malignitatis virus per corporis habitum expellendum, & ſymptomata graviora præcavenda,

mixtura continuò utatur patiens sudoriferâ & alexipharmacâ, ex *aqua melissæ*, *cardui benedicti*, *confectione hyacinthorum*, *sale absynthii*, *oculis cancrorum*, *&c.* At à venæsectione, & purgatione, quas multi hîc nimis temerè proponunt, omnino abstinendum.

Ad inflammationis & doloris sedationem admoveatur cataplasma: v. g.

℞. *Farinæ avenaceæ*, vulgò (*havergort*,) ℥xij.
Pulv. fol rutæ, *scordii*,
Flor. sambuci an. ʒvj.
Coctis in cerevisia tenui ad pultis consistentiam add.
Butiri rec. ℥ij. *aut* ℥iij.
M. F. *Cataplasma.*

Dolore sedato, morsuquè probè digesto, vulneri imponatur mundificativum v. g.

℞. *Mellis* ℥ij. *Therebinthinæ* ℥j.
Theriaces, *farinæ hordei an.* ʒv.
Pulv. aloës, *myrrhæ*, *aristoloch. rot. an.* ʒj.
Croci gr. xv.
Spir. vini ℥j. *vitellum unius ovi.*
M. S. A. pro mundificativo.

Detérso tandem, & mundificato vulnere, carne id replendum, & cicatrice claudendum, ut aliàs fieri solet.

Sin gangræna imminere videatur, pars affecta scarificanda, & porro tractanda, ut *lib.* 1. docuimus.

IV. Denique & peculiarem requirunt curationem VULNERA VENENATA; sive venenum globis, sagittis, telis, aut quocunque armorum genere sive animalium, ut canis vel lupi rabidi, vel alterius venenosi morsu, sive ictu scorpionis, aspidis, vel aliùs venenati insecti inferatur. Vulnera Venenata quænam sint.

V. Hujusmodi autem venenata vulnera ab aliis minus venenatis, haud ità difficulter dignoscuntur. Si namque ab animalibus venenosis inflicta sint, ex

ægri relatione innotescunt. Verum à globulo plumbeo, vel telo, vel alio armorum genere si vulneratus sit patiens, cognoscitur id ex eo, quod in loco vulnerato sensus doloris & punctionis major sit, partis vulneratæ color naturalis mutetur, & in lividum ac nigrum degeneret, moxque simptomata præter rationem vulneris gravia sequantur; viz. toto in corpore nunc ardor, nunc obstupescentia, & præcordiorum angustia, interdum & tremor ac lypothimia percipiatur. Quamprimum enim venenum per venas & nervos receptum est, sese in sanguinem & spiritus diffundit, quibus infestum admodum est; unde gravia hæc excitantur symptomata. Quæ quidem generalia venenati vulneris signa sunt; quibus tamen plurima alia pro veneni cujusque naturâ accedunt symptomata.

VI. Cæterum omne vulnus, quod venenato armorum genere, vel à venenoso animali inflictum est, longè gravius & periculosius est, quam quod veneno caret; adeo ut vulnus etiam exiguum venenatum mortem adferre possit, cum magna etiamnum vulnera aliàs sanari queant.

Qualis curatio ipsis competat.

VII. Quoad *indicationes curativas*: vulnus, quatenus vulnus, quomodo curandum sit, nunc abunde exposuimus. Sed si spectetur ut venenatum, danda opera, ne altius in sanguinem & spiritus penetret venenum; dein ut ejus vis infringatur alexipharmacis.

Primum ergo attendendum, an telum venenatum adhuc intrà vulnus hæreat: omnis siquidem frustrà tentatur curatio, nisi id extrahatur; atque ideo, ut manus operâ quamprimum eximatur, laborandum.

Deinceps venenum ipsum extrahendum, & ad exteriora evocandum. In quem finem veteres adhibebant *suctiones* & qui id præstabant *psylli* apellabantur,

existimabantque, eos proprietatem quandam habere venenum suctione extrahendi, eidemque resistendi; cum tamen id saltem audaciâ præstarent. De hisce Celsus *lib.* 5. *cap.* 27 ita scribit: „Si ne id quidem est, homo adhibendus est, qui vulnus exugat. Neque hercules scientiam præcipuam habent hi qui psylli nominantur, sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus galli præcipue utuntur, non gustu, sed in vulnere nocent. Et „*paulo post*: „Ergo quisquis exemplum psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. Illud, ne intereat, „ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave parte oris ulcus habeat. Hic modus, venenum è vulneribus & ictibus venenatis educendi, in India Orientali nunc etiamnum familiaris est, ut sæpius mihi narravit Nob. ac Illustr. D. D. van Rheede tot Draakestein; oculatus testis; ubi hoc curationis genere multi victum & amictum sibi quærunt: viz. ex ictibus, morsibusve serpentum, aut aliorum venenosorum animalium venenum suctione extrahendo; dum interim ore identidem colluto ac deterso *limonum succo*, sese præmunire, ac tutos reddere norunt ad acrimoniam & malignitatem exucti veneni.

VIII. Alii venenum è vulneribus venenatis, præsertim è morsibus ictibusvè venenosorum animalium, extrahunt *cucurbitulis*, quæ eo potentius operantur, si profundiores adhibeantur scarificationes. Amoris cucurbitulis gallinam vel columbam vivam deplumato podice, vel per medium sectam, vulneri imponunt.

Alii, si locus affectus nervosus non sit, in venenatis vulneribus, carnem undique exscindunt, vel partem læsam abscindunt, & refert Galenus, vini-

torem quendam, à vipera morſum, confeſtim læſum digitum falce abſcidiſſe; atque ità omne periculum evitaſſe, ac evaſiſſe.

IX. Abluere quoque vulnus utile erit *aceto acerrimo*, aut *ſpiritu vini ſimplici*, vel *camphorato*, aut *aqua contra gangrænam*, aut *ſpiritu vini in quo theriaca diſſoluta*.

Nonnulli ſi vulnus non ſit in parte nervoſa, ſeu efficaciſſimum remedium, laudant *actuale cauterium* quod vi ignis & venenum abſumere, & ne ad interiora penetret prohibere valet: atqui curandum, ut citò decidat cruſta; quod niſi fiat, ſcalpello ſeparanda, nec ulcus ſtatim conglutinandum, at diu apertum ſervandum, tandemque ſenſim curandum. Ipſi autem vulneri imponunt *cæpam cum ſale*, vel *allium ſylveſtre*, vel *rutam cum theriaca aut ſtercore columbino contuſam*, vel tale emplaſtrum;

℞. *Cæparum coctarum* ℥iij. *Theriaces* ℥ß
Stercoris caprilli ℥j. *Pulv. rad. angelicæ* ʒiß.
Olei ſcorpionum ℥iß. *Mellis & ceræ q. ſ.*
M. F. S. A. Emplaſtrum aut cataplaſma.

Barbette ex guidone proponit, & laudat hoc, quod ſequitur:

℞. *Gummi, galbani, ſagapœni opoponacis, Myrrhæ,*
Aſſæ fœtidæ, piperis, ſulphuris an. ʒvj.
Stercoris columbini, anatis an. ℥j.
Mumiæ ℥ß. *pulv. rad. conſolid. maj.* ʒiij.
Olei Hypericonis. q. ſ. M. F. S. A. Emplaſtrum.

X. Interea dum hæ fiunt, & quidem ſtatim accepto vulnere, exhibenda ſunt antidota, quæ veneno reſiſtunt, idque per latum cutis ſpiraculum, excicato ſudore, expellunt; qualia ſunt *Theriaca*, *Mithridatium*, *diaſcordium*, *confectio hyacinthorum*, *Lapis bezoar*, *cornu cervi*, *antimonium diaphoreticum*

bazoardicum minerale, *Unicornu*, *&c.* At venæsectio, & purgatio nocent summoperè.

Atque hæc in genere sufficiunt de vulneribus venenatis. In specie de morsu canis rabidi, & de variorum animalium venenosorum, viperæ puta, scorpionis, aranei apis, muscæ, &c. morsibus, ictibusve agere animus non est. De quibus videri possunt C. celsus *libr. 5. cap. 27.* Senertus *prax. libr. 1. part. 2. cap. 16* & *libr. 6. part. 8.* Hildanus *cent. 2. observ. 98.* & plures alii.

CAPUT XIV.

De Vulneribus Sclopetorum.

I. INsuper ad contusa vulnera non sine ratione EA, quæ SCLOPETIS infliguntur. Etenim Vulnus à glande sclopetorum factum non simplex est vulnus, sive simplex continui solutio; sed est vulnus cum contusione, & laceratione plerumque musculorum, vasorum partium nervosarum ac non raró quoquè cum ossium fractura conjunctum.

II. Igitur vulnera sclopetorum globis inflicta differunt à Vulneribus acuto telo illatis, partium, quas globus pertransit, contusione & dilaceratione. Equidem differunt hujusmodi vulnera inter se; quod alia magna sint, alia parva; alia profunda, alia minus profunda; interdum globus ex sclopeto emissus partem pertransierit, interdum in parte adhuc hæreat; interdum solus globus in corpus penetraverit: interdum armaturam, vel alias res, per quas transiit, secum corpus rapuerit.

Vulnerà Sclopetorum in quibus ab aliis vulneribus differant.

III. Signa, quibus hæc vulnera in genere cognoscuntur, tradere opus non est; cum sufficiat, cognitum habere, aliquem à globo è bombarda

Horum vulnerum diagnosis

emisso vulneratum esse. Quæ autem partes vulneratæ sint, vel stilo immisso explorandum, vel è partium situ, per anatomen noto cognoscendum.

Prognosis

IV. At sclopetorum vulnera, quoniam insignem conjunctam habent contusionem, sunt longè periculosiora, quam ea, quæ gladio aut telo infliguntur. Atque ideo ex quibus vulneribus gladio illatis multi sanantur, puta ventriculi, intestinorum, vesicæ, &c. ex iisdem sclopetorum glande factis rarò quis convalescit. Sed quanquam hæc vulnera sint periculosiora vulneribus instrumento acuto inflictis; non tamen facilè æger deserendus, cum hîc natura sæpè miracula faciat, & eos, qui sepulturæ tradendi videbantur, convaluisse observatum sit. Cujusmodi historiæ passim notæ sunt, ac singularem istiusmodi observationem & curationem operibus suis quoque subjicit Fabritius Hildanus *post librum de combustionibus pag. mihi* 935. *ad* 949. in qua multa lectu digna narrantur.

Cæterum quo plures partes & nobiliores sunt vulneratæ, contusæ & dilaceratæ, ac in primis si ossa simul fracta & comminuta sint, eo vulnus est periculosius, & curatu difficilius.

Scopi curationis.

V. Indicationes curativas horum vulnerum quod spectat: eæ tres sunt. Prima est, globi, si adhuc parti vulneratæ inhæreat, extractio. Secunda, contusæ carnis in pus mutatio. Tertia, quæ reliquis vulneribus communis est, ut vulnus carne impleatur, ac porrò cicatrice claudatur.

VI. Primum ergò quæcunquè extranea in vulnere fuerint, ut indumentorum frustula, globi, ossium fragmenta separat & pungentia, ac alia quæ conservari nequeunt, ut sanguis extravasatus, caro contusa ac lacera, pus, & similia, si absquè maximo dolore fieri potest, extrahenda; & hoc faciendum vel digiti, vel volsellis, aut tenaculis, aut

forcipibus denticulatis ac nostri instar aduncis, aliisvè similibus instrumenti, uti Cap. 5. latius exposuimus.

VII. Deinde curetur, ut id quod contusum est in pus mutetur, & à carne sana, partibusquè sanis separetur. Atqui cum contusæ partes facilè putrescant, & hinc gangrænæ periculum immineat, vulgata illa in aliis vulneribus digestiva & suppurantia hîc simpliciter locum non habent; præsertim si partes nervosæ contusæ sint, quæ hujusmodi humida & pinguia non tolerant, sed sicciora requirunt. Hinc in sclopetorum Vulneribus à multis laudatur hoc *oleum catellorum*; cui mira vis est dolorem sedandi & suppurandi, si calidum vulneri instiletur.

℞ *Olei Violarum* vel *liliorum alborum* ℔iiij.
in eo coquantur catelli duo nuper nati, ad ossium dissolutionem addendo interim,
Lumbricorum terrestr. in vino lotor. ℔j.
Coq. simul, & sine forti expressione colentur. In colatura liquefiant,
Therebenthinæ Venet. ℥iij. *Spiritus vini* ℥j.
Misceantur.

Utilia sunt & hæc;

℞. *Olei Sem. lini liliorum alborum an.* ℥iij.
Unguenti basiliconis ℥j
Misceantur.

A. *Therebenthinæ* ℥iiij. *Thuris, mastichis an,* ʒiij
Myrrhæ ʒj. *Olei hypericonis* ℥ij.
Vitellos duorum ovorum. pulv. croci ℈j.
Misceantur. S. A.

Barbette in sclopetorum vulneribus sequens extollit.

℞. *Therebenthinæ, galbani, picis liquidæ an.* ℥ij.

Mastichis, Thuris nitri, salis armoniaci an. ℥j.

Aluminis ʒß. *viridis Æris, vitrioli albi, camphræ*

Pulv. lumbricorum an ʒj. *Olei lini, rosarum an.* ℥ij.

Olei lumbricorum, therebenthinæ an ʒj.

M. F. S. A. Mundificativum.

Interim hîc laudandum non videtur consilium Jouberti, Quercetani, aliquorumquè, qui sclopetorum vulneribus per aliquot primos dies imponi volunt *Mercurium præcipitatum rubrum cum axungia proci, aliavè pinguedine mixtum.* Mercurius namquè præcipitatus, præterquam quod contusioni non prosit, parti vulneratæ gangrænosam constitutionem addet. Hinc aliquod ex propositis digestivis potius usurpetur; vel post tertiam, quartam, aut quintam deligationem; haud inutile erit hoc:

℞. *Therebenthinæ venet.* ℥iiij.

Olei rosarum ℥j. *Mellis rosacei* ℥iij.

Pulv. myrrhæ, aloës, mastichis aristoloch. rot. an. ʒiß.

F*arinæ hordei* ʒiij. *Vitellos duorum ovorum.*

F*iat ex his S. A. Digestivum.*

Insuper parti sanæ ad dolorem sedandum cogimur quandoquè imponere anodynum cataplasma. v. g.

℞. *Herb. malvæ, althææ, hyperici absynthii,* F*lor. camomillæ, meliloti an.* Mß.

Coctis in lacte vaccino ad mollitiem, & minutim contusis, add.

F*arinæ althææ, fabarum an* ℥jß.

M. F. *Cataplasma.*

Circa applicationem verò medicamentorum, & hoc monendum, ne turundæ sit nimis crassæ, ut saniei exitum prohibeant, & sic inflammationem, aliaquè gravia inducant syptomata; vel ne nimis longæ

sint,

ſint,ut pungant; vel duræ nimis, ut lacerent. Adhæc ſi globus totum membrum penetraverit, ut vulnus utraquè parte pateat, utriquè foramini turunda immittatur. In principio etiam una deligatio quovis die ſufficit: vulnera enim ſclopeto inflicta rarò ante diem tertium aut quartum pus exhibent: deinceps puris copia aut acrimonia ſatis ſemel, an bis, tervè de die deligatio ſit inſtituenda, determinabit.

VIII. Poſtquam abundè digeſtum eſt vulnus, atquè id quod contuſum eſt, maxima ex parte, in pus mutatum, vulnus abſtergendum, carne implendum, ac cicatrice claudendum. Et quidem ubi vulnus purum fuerit, neceſſaria omninò eſt carnis generatio; cum contuſa caro in pus mutetur, & vulnus omnino cavum fiat.

Ad abſtergentia vero quod attinet; ea mitiora vel fortiora eſſe debent, prout major vel minor puris copia adeſt, & vulnus vel purius vel ſordidus eſt: quem in finem conducunt *Unguentum aureum, apoſtolorum*, & alia in ſuperioribus propoſita. Quædam autem Vulnerum ſcloperorum globis inflictorum exempla, lectu digna, videri poſſunt apud Scultetum *poſt armament. chirurg. obſerv.* 27. 53. 58. 94.

IX. Sed in ſclopetorum Vulneribus non raro contingit, ut *Facies pulvere pyrio comburatur, & nigris maculis inficiatur.* Et quidem, exploſâ bonbardâ, duobus modis per pulverem pyrium facies læditur, atquè aduritur: nimirum, aut à pulveris flamma, ſi prope hominem accendatur, vultumque contingat; aut citrà flammam ab ipſo pulvere, qui dum in faciem è ſclopeto proſpergitur, cutem per vim trajicit, nigraſque maculas ac vibices producit ut adeo fœdum in modum facies deformetur: ſi namque grana hujus pulveris integra profundè cuti inhæreant, & non eximantur; maculas iſtiuſmodi

Facies pulvere pyrio aduſta, & maculata quomodo curanda.

pariunt nigricantes & lividas.

X. Quum igitur facies à pulveris pyrii flamma aduratur, nihilque pulveris cutem trajecerit, omnes jam factæ vesiculæ forfice sunt incidendæ, ut acris humor effluat. Sed cum tali in casu oculi plerumquè afficiantur, pluriumque intersit oculorum, summa visui conservando adhibenda est diligentia quare sæpius *lac muliebre, vel vaccinum recens ac tepidum* oculis instilletur, eoque linteamina duplicata vel triplicata imbuentur, oculisque imponantur. Loco lactis recentis ac tepidi, oculis instillari & admoveri potest *aqua rosacea, in qua tantillum seminis cydoniorum & fœnigræci maceratum est*. Dolor vero si admodum vehemens sit, imponatur inter duo linteamina hoc, vel simile cataplasma:

℞. *Pulpæ pomorum acidul. repurg.* ℥iiij.
Coq. in s. q. Aquæ rosarum & fœniculi, dein conter. & add.
Mucilag, sem. fœnigræci. ℥iß.
Lapid. hæmatitid. præp. ʒiß.
Albumen unius ovi.
Fiat ex his. S. A. cataplasma.

Partibus verò faciei ambustis admoveatur unguentum dolorem leniens, cutem combustione induratam emolliens, ac cicatrices impediens. Quem in finem Hildanus *in tract. de sclopetaria curatione cap.* 3. hoc commendat;

℞. *Gummi elemi purissimi.* ʒj.
Olei ovorum, amygdalar. dulc.
Ping. vrsinæ, humanæ an. ℥ß.
Mucilag. sem. cydonior. in aq. ros. extract, ʒij.
M. S. A. pro Linimento, quo tota facies illinatur.

Scultetus *post armament. chirurg. observ.* 33. sequens valdè laudat:

℞. flor. camo. et melil. ℥ ʒ ij
fol. sen. . uvarum. ℥ oppl. me

Piquer

C.a Sentis.

℞. *Butyri rec. sævius liquefacti, & in ad. speraniolæ loti* ℥iij.
Olei è vitellis ovorum ℥j.
Misceantur pro linimento.

XI. Si verò pulvis sclopetarius cuti infixus fuerit, is confestim acu, aliove acuminato instrumento, quantum fieri poterit eximendus; quodquè hoc modo auferri nequeat, id spongiâ aquâ calidâ imbutâ eluendum, nequè desistendum, nisi omni omnino pulvere exterso; dein facies aliquo ex suprascriptis linimentis inungenda. At vehemens si urgeat dolor, linteum *Aqua rosaceâ & plantaginis, in qua tantillum seminis cydoniorum & fœn-græci sit maceratum*, imbutum calidè prius imponendum.

Nitratus item pulvis oculis inspersus diligenter quoquè parvâ spongiâ lacte calido madefactâ eluendus; dein acquiescendum, omnique alio, vel aciculæ, vel cæterorum instrumentorum usu, cui extra oculos locus est, supersedendum, ne patiens de visus, vel cheirurgus de existimationis discrimini laboret. Etenim pulvis hic si pupillæ fuerit infixus, vulneratus de visu ut plurimum periclitatur.

CAPUT XV.

DE

Partium Compositarum Vulneribus.

De Vulneribus Capitis.

I. VULNERARI potest, CAPUT pluribus modis: vel enim tantum cutis afficitur; vel cutis & pericranium; vel cum his etiam cranium, &c. Vulnerum capitis differentiæ.

Vulnera quæ sunt in cranio, vel totum cranium

penetrant, vel non: quæ penetrant, vel sunt cum crassæ menyngis læsione, vel sine ea: si læditur crassa menynx, ea vel sola vulneratur, vel simul cum tenui menynge, nonnunquam & incluso quoquè cerebro.

II. Species verò solutæ unitatis, quæ in cute & pericranio fieri possunt, sunt *incisio*, *punctio*, *contusio*. At in crani quinquè recenseri solent; viz. *Fissura*, *contusio*, *depressio*, *sedes teli*, & *contrafissura*.

III. FISSURA seu RIMA est *divisio quædam continui in cranio tenuis & subtilis, quæ utplurimum habet circumpositum os collisum & contusum.* Accidit autem fissura, cum ab instrumento gravi ac contundente, ut lapide, ligno, casu ab alto, & in rem duram impulsu, cranium ita læditur, ut vasis testacei in modum findatur, seu rimam contrahat. Et semper quidem à re gravi & contundente rima provenit, nonnunquam tamen simul ab incidente & acuta, ut gladio acuto simul & gravit. Atqui ex fissuris aliæ utramquè cranii laminam non penetrant, aliæ totum cranium penetrant, ubi scilicet utraquè lamina ad crassam usquè menyngem finditur: cui fissuræ interdùm & hoc accidit quod menynx ab interna calvaria separatur, unde vasa divulsa sanguinem effundunt, qui sub cranio collectus, nisi via ipsi ad exitum patefiat, ægrotanti extremum diem adfert. Vel ubi utramquè cranii lamina ad menyngem usquè finditur, non rarò cranii frustula abscedunt, quæ menyngem comprimunt, pungunt, & variis modis afficiunt, unde gravia, imo lethalia succedunt accidentia. Equidem externa cranii tabula finditur quandoquè, illæsâ internâ. Vel interna rimam seu fissuram contrahit; tabulâ externâ manente integrâ, cujus rei exempla citant fallopius *in libr. Hippocr. de vulner. capitis cap.* 13. Scultetus *post armament. chirurg. obs.* 14.

Tulpius *obs. Med. libr.* 1. *cap.* 2. Atquè in interna hac cranii lamina, externâ remanente integrâ, fissura oriri potest, quando exterior lamina tantum contunditur in se ipsam cedendo, inferior verò lamina cum durissima sit, cumquè propter summam ejus duritiem in se cedere non possit, rimam contrahit.

IV. Secunda solutæ unitatis in cranio species est CONTUSIO seu COLLISIO, cum sine rima & fissura, ab irruente & illiso extrinsecus violenter, aut obstante aliquo duro & obtuso corpore, os ità contunditur, ut, etsi externa ejus facies ad sensum permaneat integra, in profundo tamen sit continui solutio, dum intus deprimitur, & in se cogitur cranium; ut idem ferè ei contingat, quod carnibus, dum à re dura & gravi læduntur, accidere solet.

V. Tertia differentia est DEPRESSIO seu INTROCESSIO, cum finditur cranium, sed non, ut in simplici fissura, in suo loco manet verum intrò cedit: id quod fit ex validis obtusorum telorum, lapidum, fustium ictibus, vel capitis ex lapsu ad rem duram obtusam vehementiore allisione. Equidem deprimi deprimitur interdum cranium sine rima & fissura, quod in puerorum capitibus; quorum ossa sunt molliora, ferè accidit. In adultis verò rimam introcedendo plerumquè contrahit: quorum enim ossa sunt duriora, in iis vix deprimi potest cranium, quin simul frangatur.

VI. Quarta est SEDES, SESSIO VESTIGIUM, cum à telo acuto cranium læditur, ita ut aciei teli impressum vestigium, & sedes, qua parte telum insedit, manifestè appareat.

VII. Quinta & ultima solutæ unitatis in cranio differentia vulgò censetur CONTRAFISSURA, qua findi cranium dicitur in parte opposita illi, in qua ictus fit, hanc Hippocrates videtur

describere *lib. de vulneribus Capitis* cum sic ait: „ os sub vulnere frangitur alia capitis parte, „ quam qua vulnus est, & os nudatum est. Atquè ex hoc Hippocratis loco plurimi de hac fissuræ specie non dubitarunt; eamquè nic. Fontanus *annot. in cap.* 1. *Epitom. Vesalii*, etiam confirmare nititur exemplo pueri, qui è muro quindecim pedes alto ceciderat, in quo fractura cum multis fissuris mox deprehensa fuit circa Musculum Temporalem: sed secto post mortem cranio, adhuc duæ aliæ contrafissuræ in latere opposito repertæ sunt. Equidem hasce contrafissuras. fallopius *de vulneribus Capitis, cap.* 13. Galenus, Paulus Ægineta, & plures alii strenuè negant: quibus & nos calculum nostrum addimus. Enimvero fissura in cranio contingens se non extendit ulterius, quam per unum os, & ad proximam suturam sistitur.

Quantum ad citata Hippocratis verba: ille non loquitur ibi de contrafissura, sed docet, interdum pus sub cranio alia parte colligi, quam quæ os fractum est: aut saltem non dicit in parte opposita semper cranium frangi, sed alio loco, quam quo vulnus est, osquè nudatum fuit; & addit, non scire posse medicum, ubinam malum hæreat, & quanam parte vulneratus sit æger: cum tamen facile id sciri posset, si in contraria parte semper læsio esset.

Signa vulnerum capitis diagnostica.

VIII. *Diagnostica vulnerum capitis signa* quod spectat: Ea quæ partidus cranio superpositis accidunt, & *cutis, carnisque vulnera* dicuntur vel ipso intuitu, vel saltem specilli indagine patefiunt. At *pericranium* si simul vulneretur, graviora accedunt symptomata, præsertim quum incaute de barbitonsore pinguia admoveantur medicamenta; qualia sunt dolor vehemens, capitis totius inflammatio, febris continua, sopor, &c. Cæterarum verò

partium læſiones non ità facile innoteſcunt; eæque petuntur primum ab effectis ſeu ſymptomatibus, quæ plagæ ſupervenire ſtatim ſolent. Ipſa calvaria cum oſſea plane ſit, ſenſuſque per ſe expers, neque dolorem, neque aliud grave ſymptomata excitare poteſt; ſed tantum ex menyngum & cerebri compreſſione, punctura, lancinatione, mala accidentia oboriri ſolent: de quibus C. Celſus *libr*. 8. *cap*. 4. „ pertusâ calvariâ, protinus requirendum eſt, num „ bilem is homo vomuerit, num oculi ejus obcæ„ cati ſint, num obmutuerit, num per nares au„ reſve ſanguis ei effluxerit, num conciderit, „ num ſine ſenſu quaſi dormiens jacuerit. Hæc „ enim non, niſi oſſe fracto, eveniunt. Quibus addi poteſt oculorum rubedo, vertigo tenebricoſa. Augetur ſuſpicio, ſi Æger in percuſſionis actu ſtridorem quaſi fracti oſſi perceperit. De his etiam loquitur Hippocrates *ſect*. 6. *aphor*. 50. *ſect*. 7. *aphor*. 14. 24. 58.

Verum ſigna hæc etſi propria, equidem inſeparabilia ſemper non ſunt: atque accidere poteſt, ut fracto etiamnum Cranio nihil iſtorum appareat; ſi ſcilicet fractura ſit parva, & caput robuſtum. Teſtatur quoquè paræus, ex enumeratorum ſignorum abſentia non uſque adeò firmiter illæſam eſſe calvariam pronunciari poſſe, dum multis cranium fractum fuiſſe fatetur, quibus nihil tale ab ictu ſupervenerit Memorabile exemplum narratur ab Hildano *cent*. 5. *obſerv*. 24. de ruſtico in capite vulnerato, cum fractura cranii, & læſione atque effluxu cerebri ſubſtantiæ; in quo vino nihil planè illorum ſignorum, quæ auctores requirunt, apparuit, toto morbi decurſu, præter ſymptomaticam febriculam, quæ brevi ceſſavit.

Equidem horum ſymptomatum quædam ut plurimum ſtatim invadunt; viz. ſubitus in terram la-

pſus, vertigo, oculorum caligo, vomitus bilioſus, ſanguinis è naribus, auribuſve, aut ore fluxus, aphonia; quædam poſtmodum ſuperveniunt, ut convulſio, febris delirium, ſopor, paralyſis.

IX. Adhæc ſigna quoquè deſumenda ſunt ab omnibus iis, quæ ad contuſionem efficiendam concurrunt. Percunctandum igitur, num facta ſit percuſſio lapide, ligno, aut ferro, & num levi vel ponderoſo, aſpero vel leni, vehementer aut leviter, num patiens ſit juvenis vel ſenex robuſtus vel debilis, num habuerit caput ſanum, an male diſpoſitum, &c.

X. Veruntamen ipſe ſenſus, fideliſſimus teſtis, fracturas detegit, & hîc Hippocrates jubet, ut medicus, priuſquam aliquid tentetur, quo ægrum & adſtantes ſibi confidentiores reddat, primo capillos conſideret. Si enim hi telo ſunt diſſecti, & ipſo in vulnere continentur oſſis denudati & læſi ſignum id eſſe docet. At certior explorandi modus eſt, qui fit per ſpecillum.

C. Celſus ſpecillo contentus non eſt, & licet nec minima rima appareat; tamen ſi ex teli vel ictus conditione & ſupervenientibus ſymptomatibus de cranii fractura ſuſpicio ſit, oſſi atramentum ſcriptorium inducere jubet & poſtea os radere. Quod enim fiſſum eſt, quia nigrum colorem in ſe recepit, nigrum manet, reliquum verò raſurâ album fit, & naturalem colorem acquirit. Atquè repertam hoc modo fiſſuram porrò radere ſecundum profunditatem oportet: ſi enim raſione omnis nigredo eximatur, indicio eſt fiſſuram minorem eſſe; ſin deleri nequeat, profundiu penetrat.

Quidam præter hæc ſigna, etiam his utuntur: ſumunt *Thuris, ceræ, ladani, an.* ℥ij *Therebinthinæ, Aceti, farinæ fabarum an.* ℥j. Hæc mixta imponunt capiti deraſo, in loco contuſo, & ſequenti die auferunt:

ſiquè medicamentum in una parte,magis quam in alia, ſiccatum appareat;ibi os fractum ſubeſſe dicunt.

Alii volunt, ut patiens in una extremitate filum dentibus apprehendat, in altero extremo manu teneat, idquè dein baculo vel digito percutiatur: hinc ſi æger in aliqua capitis parte dolorem ſentiat, ibi os fractum eſſe putant.

Nonnulli ſuadent, ut æger dentibus admygdalum vel nucem frangat, & ubi dolor ſentitur, ibi os fractum cenſent. Sed incerta eſſe ultima hæc ſigna, exemplo docet ſcultetus *poſt armament. chir. obſ.* 19. Scribit quoquè paræus etſi utrumquè ſæpius tentaverit, horum tamen ſignorum veritatem experientiâ non potuiſſe comprobare.

Inſuper calvaria interdum non frangitur in loco contuſo, ſed in parte vicina; & talis fractura in principio cognoſci non poteſt, verum in progreſſu ex accidentibus, ut ſunt bilis vomitus, vertigo, obcæcatio, &c. demum conſtat. Hiſce enim præſentibus, ſi in loco, ubi cuti diſciſſa eſt, fractura non apareat, alia in parte conſiderandum, num locus ſit mollis, num tumeat, unum doleat: hæc ubi apparuerint, cutis protinus incidenda, ſub qua os fractum non raro reperitur.

Capitis vulnerum prognoſtica.

XI. Quoad *prognoſin:* quæ vulnera etſi per ſe periculoſa non ſint, præcipuè cuti & panniculo carnoſo inflicta, nemoque ex iis, ſi recte tractentur, moriatur; tamen nec illud male dicitur, *nullum capitis vulnus contemnendum eſſe*, quod monuit Hippocrates in *præmio libr. de vulner. capitis.* Atque ideo in iis curandis, quam in aliarum partium cutaneis, & non profundis vulneribus, plus diligentiæ adhibendum; cum, ſi quid negligatur, magnum ſæpe accerſatur periculum.

XII. Si cranium quocunque modo læſum ſit, periculo non vacat, nec vulnus contemni debet;

etiam ubi omnia bene se habere videntur: scribitque paræus, & à veteribus proditum, & experientiâ confirmatum esse, in cranii fractura neminem extrà periculum positum censeri debere, nisi post centesimum diem. Minus tamen periculi est, si externa saltem tabula læsa sit: & minus adhuc, si incisa solum: contusio verò majus conjunctum habet periculum.

Si verò utraque lamina divisa sit totaque aperta carvaria, majus adest periculum: minus, si sit sedes teli, aut lata & ampla fissura: majus, si fissura sit angusta: adhuc majus, si sit contusio & rima simul; ac imprimis si rima illa sit angusta: maximum periculum est, si rima sit in aliâ parte ab ea, quæ ictum excepit.

Augetur periculum si præter cranium & crassa menynx, ac præsertim si simul tenuis menynx, & ipsum cerebrum læsa sunt: & quo vulnus profundius penetrat, eo periculosus est.

Insuper & hîc consideranda sunt aëris ambientis, regionis, ipsius vulneris conditio, aliaque accidentia. Atque hinc æstate capitis vulnera sunt periculosiora, ob imminentis inflammationis metum: hieme quidem etiam ob frigus: quod tamen aëre igne temperato facile evitari potest. Etiam in humida regione capite vulnerati plus periclitantur, quam in sicca.

XIII. Cæterum in occultis rimis & contusionibus summe periculosum, si inter duas cranii tabulas diploë compressa sit, sanguinisque aliquid effundat; qui eo loci putrescens ossis corruptionem adfert, ut interdum non solum aliquot post acceptum ictum hebdomadibus, sed & mensibus, nihil mali suspicans æger moriatur; cujus rei notabile exemplum habet Petrus Pavius *in comment. ad hipp. de vulner. capit.* de quodam, poculo stanneo in ca-

pite percusso, in quo nulla fissura deprehensa fuit; & vulnere consolidato æger bene se habere putans, post decimum mensem inter deambulandum vertigine correptus concidit, neque diu post obiit. Aperto cranio deprehensum est, os in loco ictus plane corruptum fuisse: & menyngem in consensum traxisse haud absimilem historiam refert. Scultetus *post armament. cheirurg. obs.* 7. cujusdam rustici, qui ab aliis pugnis exceptus, valide in nudo capite percussus fuit, crebrosque ac vehementes ictus sustinuit; quod tamen magni non æstimavit, & per aliquot dies consueta munia obiit, quamvis dolores non parvos ex percussione senserit. Quid fit? ingravescentibus postmodum symptomatibus, rusticus hic centesimo demum die, ob intermissum trepani usum ivit unde redire negant quemquam.

XIV. Porrò vulnera in media capitis parte periculosissima censentur; in occipitio contrà sese res habet; in parte anteriore, *hoc est*, in fronte medio modo se habent. Item quæ ad suturas fiunt plagæ sunt periculosæ cum propter cranii eo loci imbecillitatem, tum propter crassam menyngem, quæ fibris ibi annectitur.

XV. Igitur capitis vulnerum differentiis, diagnosticis, & prognosticis abundè expositis, ordo nos ducit ad eorundem curationem, tum generalem, tum specialem. Enimvero varia & diversimoda cum sint capitis vulnera, diversæ quoquè erunt. Illorum curationes; quas singulatim describere oportet, initium ducendo à *Simplici capitis contusione*. Est autem *contusio* interna alicujus partis solutio continui, & collisio, cute plerumquè manente integrâ, quæ fit à re gravi, dura, & obtusa, quam sequitur ἐκχύμωσις ἐκχύμωμα *sanguinis* scilicet *subter cutem effusio*. Hæc in capite fit, cum vel fuste, vel alia re obtusâ id percutitur, vel ex casu rei duræ ac non acutæ alliditur, & cute plerumque integra, exigua subcutanea

Simplex capitis contusio quomodo fiat, & qua ratione curari debeat.

vascula aperiuntur, sanguisque exiis effunditur; unde *tumor mollis, lividus absque magno dolore* excitatur. Qui si ritè tractetur, omni vacat periclo. At si vel *pericranium* vel *cranium* afficiatur, vel si *musculi temporales* contundantur, non rarò gravia, imò & lethalia quandoque succedunt symptomata, puta delirium paralysis convulsio, &c. qualia exempla habet glandorpius *in spec. chirurg. cap.* 10. 11. 12.

XVI. Ut autem *curetur simplex capitis contusio*, humorum affluxus est prohibendus, dolor si adsit mitigandus, & sanguis sub cutem effusus evacuandus. Eum in finem nonnulli repellentia & adstringentia adhibere solent, locumque affectum *oleo rosaceo* inungunt; deinde *ovi albumen benè conquassatum, vel solum aquâ & aceto rosarum mixtum, & stupâ exceptum* imponunt, & istiusmodi plura applicant. Sed ut fatear, non video quo jure talia prodesse possunt; quandoquidem poros obstruendo, hinc exhalationem impediendo, humorem extravasatum in parte affecta detinent magis, quapropter discutientia & resolventia, simulque partem affectam roborantia potius usurpentur. Et quidem, si contusio magna sit calide admoveatur hoc, vel simile fomentum, ac identidem renovetur;

℞. Fol. *betonicæ* Mij.
Rosmarini, majoranæ, menthæ, rutæ,
Flor. *anethi, camomillæ an.* Mi.
Rosar. rubr. stæchad. arab. an. Mß.
Bacc. lauri, Juniperi an. ℥ß.
Sem. cumini ʒiij. *vini gallici* ℔iiij.
Coq. S. A. in diplomate, pro fomento.

Foresta *lib. 9. observ.* 32. laudat cataplasma helidei, quod mirum in modum humiditatem in cotusionibus discutere ait;

℞. *Herb. absynthii, betonicæ,*
Flor. camomillæ, rosar. rubr. an. Mj,

Coctis ad mollitiem, & dein contusis, add.
Farinæ fabarum, ℥iij.
Olei rosacei, vini Nigri stiptici an. q. s.
M. F. S. A. Cataplasma.

Jacobus à roonhuysen ad omnes capitis contusiones hoc suum emplastrum admodum extollit;

℞. *Ceræ flavæ, emplastri diachalciteos an.* ℔ß.
Olei myrtillorum, rosarum an. ℥iij. *Laurini* ℥ij.
Pulv. myrtillorum ʒij. *Sem. cumini* ʒvj.
Fiat ex hisce emplastrum.

Si contusio nimis magna non sit, mox ab ictu locus affectus inungatur *oleo ceræ*, ac imponatur *emplastrum è cumino*, aut *de spermate cœti*, vel si affluxus humorum metuitur, *emplastrum defensivum*. Et sanè hoc modo contusiones ingentes, quæ pueris ex casu contingunt, non rarò sanantur. Loco olei ceræ utitur nonnunquam forestus *oleo. anisi.*

XVII. Si verò ob sanguinis extrà vascula effusi copiam, in totus discuti nequeat, & suppuratio impediri non possit; tumor statim incidendus, & contentus intus humor educendus, ne pericranium eique subjectum cranium corrumpat; uti observavit scultetus *post armam. chirg. obs.* 16. in puero, qui ex capitis contusione, tribus mensibus, instante novilunio, convulsionibus vexatus fuit: à quibus tamen, capitis sectione ad cranium usque factâ, & evacuatâ materiâ ibibem hærente; nec non cranio nigro ac aspero debitè deraso, curatus fuit. Sed & magna capitis contusio in prima curatione non raro aperiri debet, cum subjectum cranium nonnunquam fractum sit, ejusquè fragmenta crassam menyngem vellicent, atque ideo eximenda; cujus rei notatu dignum describit exemplum Jobus meeкeranus *observ. chirurg. cap.* 1.

XVIII. At vero vulneratur quandoquè caput simpliciter, *hoc est*, cranio manente integro: viz. Curatio vulneris

capitis simplicis, *hoc est*, sine cranii, menyngum, & cerebri læsione.

ubi solummodo cutis, panniculus carnosus, musculi nonnunquam & pericranium læditur. Quo in casu indagandum, quousque tale vulnus penetret. Si namque sola cutis sit læsa, nulla alia curandi ratio est, quam quæ cæteris cutaneis debetur vulneribus. Nimirum sanguis, si vehementer fluat, sistendus, capilli circa vulnus abradendi, & vulneris labia unienda, unitaque servanda, aut sutura aut potius medicamento agglutinante. Reliqua autem capitis vulnera, quæ sunt cum pericranii læsione, tutò non consuuntur, nec agglutinantur; sed per carnis generationem curari debent.

XIX. Cum igitur primâ læsionis horâ ad vulneratum, ex sola pericrani incisione, vocatus fuerit medicus, vulnus statim carpiâ siccâ impleatur, quo sanguinis fluxus comprimatur, ac disjuncta teneantur vulneris labia; capiti vero mappis laneis imponatur fomentum in contusionis curatione propositum;

Vel,

> ℞. *Herb. betonicæ* Mij.
> *Rosmarini, Majoranæ, menthæ an.* Mj.
> *Flor. camomillæ, stæchad. arab. an.* Mß.
> *Bacc. juniperi* ℥ß. *Vini albi* ℔iij.
> *Coq.* S. *A. in diplomate, pro fomento.*

Altero die, sanguine cohibito, capillisque in ambitu derasis, vulneri imponantur petiæ digestivo *ex therebinthina ovi vitello, ac mellis rosacei & spiritus vini tantillo*, illitæ, desuper applicandum *Emplastrum Diapalma*, vel simile, & superponendum fomentum: atque ità pergendum, donec pus appareat bonum; quod est album, & non fætidum. Quo apparente, pro vulneris mundificatione digestivo aliquod *detergens* admisceatur, donec omninò detersum ac mundatum fuerit tuncque carnis generationi studeat cheirurgus, quapropter unguentum Basilicon,

balſamum peruvianum, ſimileve ſarcoticum, filamentis aridis inductum, apponat, deſuper emplaſtrum, deinde fomentum, convenientemque faſciam. Atque hiſce utendum ad perfectam uſque carnis generationem; hinc vulnus cicatrice obducendum.

Hiſtoria vulneris, in quo capitis cutis ad pericranium uſque divulſa erat, ſic ut tota ad occipitis initio in frontem & faciem dependeret, curari habetur apud paræum *libr.* 10. *cap.* 15. Haud abſimile exemplum citat Petrus de Marchettis *obſ. chir.* 16. pueri ſeptem annorum, cui capitis cutis urſi unguibus cum pericranio, ad ſuturam uſque lambdoidalem diſcerpta erat, ſuccreſcente in ejus locum alio tegmine, priori analago, cum capillis.

XX. Quod ſi detectum ſit cranium, atque ab aëre ambiente vel alteretur tantum, vel etiam nigreſcat undique tunc abradendum vel ad coloris mutationem, vel donec ſanguis ex eo dimanet: oſſi verò deraſo *ſicca carpia* imponenda, ac vulnus porrò, ut artis eſt, tractandum.

At cutis & pericraniis vulnus ſi ſit cum contuſione, & valdè anguſtum inciſione dilatandum eſt; ſique vulneris poſt dilatationem inſtrumenti ſedes in Cranio appareat, Scalpris abradatur.

XXI. Sed quum vulneratur Cranium ipſum; vel læditur ab inſtrumento incidente aut perforante, & hoc fieri ſolet aliquandò ſine cutis vulnere, nonnunquam cum ejus apertione. Præterea fractura ſeu rima vel totum apprehendit, frangitque Cranium, vel deſinit in aliqua cranii parte.

Curatio ſolutæ unitatis in cranio, ſine menyngum & cerebri læſione.

XXII. Si igitur Medicus ad curandum vulnus capitis cum denudatione Cranii fuerit vocatus quamprimum capillos abradat, & oſſis ſtatum vel ſtilo exploratorio, vel oculis, vel utriſque ſimul quam diligentiſſimè perquirat; ſique fracturam vel rimam invenerit, aut ex antecedentibus & præſentibus

symptomatibus fracturæ suspicionem habuerit, aut saltem de fractura dubitaverit, vulnus statim in formam crucis aut trianguli dilatet, ut denudatum Cranium necessarias manuum operationes per scalpra aut terebram admittere possit.

Rima seu fissura non penetrans si sit in cranio quomodo deleri debeat.

XXIII. Vulnere satis dilatato, Cheirurgus quamprimum ejus labia & ipsum Pericranium, vel obtuso aliquo instrumento, vel unguinibus à Cranio separet, super os filamenta arida ponat, ac reliquum vulnus carpiâ siccâ impleat; non solum ut sanguinis fluxus sistatur; verum etiam ne vulnus concidat, utque in proximum diem abundè pateat. Atqui rima si tunc appareat, scalpris Cranium abradendum, donec rima si penitus deleta sit, osque sub ea album & sanum appareat; quod certissimum signum est, rimam non penetrasse.

Ossi deraso filamenta arida sunt imponenda, labiisque digestivum, vel sarcoticum aliquod unguentum, desuper fomentum, & conveniens fascia.

Fissura si utramque cranii laminam penetret, quid agendum.

XXIV. Quod si Medicus, dum sic scalpris operatur inveniat rimam Cranii utramque laminam penetrare, eamque gravia comitentur symptomata, quæ collectam inter Cranium & Crassam Menyngem materiam arguunt, remotis scalpris, mox trepano Cranium est perforandum, juxtà Hippocratem *text.* 2. *de vulnere cap.* „ postquam scalpro „ os deraseris, si tibi exigere sectionem videtur, „ secare debes neque pati, ut res tertium diem excedat, priusquam seces, sed intrà id spatium secabis. Ab initio enim neglectâ perforatione, propter compressionem, aut punctionem Menyngum ab ossiculis factam, augetur dolor, & membranæ inflammatione corripiuntur: hinc febris, delirium, vomitus, spasmus, paralysis, aliaque accidentia, imò & mors ipsa, celerrimè supervenire consuevere. Hildanus *Cent.* 4. *Observ.*

Nonnulla

Nonnulla circà Capitis Vulnera, cum Cranii fractura observanda, magni momenti, & notatu dignissima, habet Petrus de Marchettis *Observ. chirurg.* 15. ubi inter cætera docet, si rima, vel sedes instrumenti descenderit ad Diploën, omninò deveniendum esse ad terebrationem, nullo licet alio præsente symptomate. Quod idem affirmat Scultetus *observ.* 2.

XXV. Sin plaga in sutura contigerit, quæritur *an cranium in ipsa sutura liceat perterare?* Hildanus negat, atque varias pro sua sententia adfert rationes *in Epistola a Joh. Fridr. Werdenburgio M. D. post observ. 8. cent. 1.* insetra. Quæstio.

Joh. Baptista Cortesius *com. in Hipp. de vulner. capit.* inquit: „casu ità expostulante verendum „non est, ad perforationem supra suturam deve- „nire: majus enim incommodum accidit vulnera- „tis ex dilatatione atque sectione cutis, & Peri- „cranii à subjecto osse separatione, quam ex o- „peratione in suturarum regione. Huic adstipulatur Jacobus Berengarius *de cranii fractura cap.* 36. ubi testatur, se aliquoties operationem hanc fecisse, eique ex voto semper successisse. „Nec est „(porro inquit) tam grande periculum in com- „missuris operari, sicut aliqui dicunt: videmus enim cauteria fieri in commissuris: & tamen nullum sequitur nocumentum.

E contrario Cæsar Magatus *de rara vulner. Med. lib.* 2. *cap.* 33. ait: „si rima ad suturas facta „fuerit, os perforare oportet utraque ex parte „suturæ in sutura vero fugienda est terebratio, sicut & abrasio. Fallopius quoque *in Hipp. de vulner. capit. cap.*19. vult ut propè suturas cranium trepano perforetur, non in suturis.

Petrus de Marchettis *observ. chirurg.* 16. non tantum vult ab hac perforatione suprà suturas ca-

vendum esse, sed etiam juxtà ipsas, ut pote perniciosâ. Quinimo si vulnus fuerit inflictum supra suturas, cum levi earundem labe, lethale plerumque esse ait.

Joh. de Vigo *Pract. part.* 2. *libr.* 1. inquit: „ si percussio supra commissuram evenire contigerit, dico utramque partem ossis esse perforandam; viz. in dextra & sinistra parte commissuræ, „ & hujusmodi instrumento semper commissuram „ intactam relinquendo. Et sane si plaga ad suturam contingat, sic ut cranium ibidem deprimatur, & quandoque etiam findatur adeoque, & trepano particula ossis exscindenda sit; nunquam in sutura, verum ab utraque parte juxtà suturam Cranium erit perforandum, ne crassa Menynx, quæ ipsis commissuris inhæret, laceretur.

XXVI. Quando igitur ictus ratione ex instrumenti qualitate, & supervenientibus symptomatibus, certum est, fissuram penetrare, tunc magna sane diligentia explorandum, *an rima sit satis l· ta pro evacuatione materiæ, quæ per ipsam ad crassam Menyngem defluxit, nec ne?* non satis lata Cheirurgiam per trepanum instituendam expetit, quo per factum in cranio foramen exire possit & evacuari tum sanguis, tum sanies, quæ præter naturam sub eo continetur. Igitur, derasis capillis, cutis unà cum Pericranio novacula est incidenda (nisi à vulnere divisa fuerit) in formam crucis aut trianguli. Hoc facto, Pericranium à subjecto cranio unguibus, aut *separatorio* instrumento diducendum; ne vero vulneris labia iterum ad se invicem accedant, & nudatum os tegant, impositis plumaceolis diducta sunt servanda. Hinc altero die, situato ut decet ægro, ministrorum unus caput teneat quam firmissimè, ne vacillet; tum cranium aperiendum, & trepano prope rimam, in

Modus cranium trepano perforandi exponitur.

loco decliviore, pro faciliore exitu materiæ suprà crassam Menyngem collectæ, perforandum. Primo nimirum adhibendus *modiolus mas*, in cujus medio *clavus* est, & debitè circumvolvendus, donec tale cranio impresserit vestigium, ut ei modiolus fœmina firmiter insistere possit. Dein remoto mare, trepani vertibulo *modiolus fœmina* dictus est adaptandus, qui fortiter & æqualiter quoque circumvolvendus, & per intervalla ab osse auferendus, tum ut scobs è cranis modioli auferri possit, tum ut queamus examinare: quousque penetraverit instrumentum. Signum autem certissimum, ad Diploën seu Meditullium nos pervenisse, sanguis præbet ex ejus arteriolis læsis erumpens; unde jam valde prudenter, & suspensâ manu perforatio est continuanda, ne crassa menynx à demergente modiolo offendatur. Ubi vacillare incipit ossiculum, non solum cautius & mitius terebra comprimatur, verum etiam sæpius eximatur, ad conjectandum, quantum ossis perforandi adhuc super sit; quum autem undique æqualiter modiolum penetrasse *specillo lato* cognoverimus, tentandum est, an blanda vi ossiculum *volsellâ* auferre possimus. Quo facto foraminis in ambitu asperitas lævigranda *lenticulari* instrumento. Atqui, ut sanies exire commodè possit; *decussorio* dicto est deprimenda crassa menynx, ægerque intereà clausis ore & naribus spiritum contineat, sic ut materia inter cranium & menyngem profundius contenta egredi possit.

Hisce ità peractis, supra crassam menygem per foramen dimittatur linteolum ex sericeo rubro, vel lineo albo, instar orbis rotundum, filo alligatum, ut extrahi possit, & *melle rosaceo*, *additâ tertiâ vel quartâ parte spiritus vini*, immersum; ut membranam mundam servet, eamque ob pulsationem ab allisione ossis defendat. Linteo immissi

foramini globulus ex aridis filamentis inserendus; ne pus in vulnere genitum ad menyngem descendat, ossi denudato linamenta arida, at labiis digestivo quodam illita adhibenda; tandem conveniens fascia superliganda.

Alii loco Mellis Rosacei cum Spiritu Vini crassæ menyngi cum linteolo imponunt *Balsamum Peruvianum*, quod hoc in casu valdè laudant.

Fissura si admodum lata sit, quomodo tractanda.

XXVII. At fissura si hiat ità, ut pus per eam libere possit expurgari, neque perforatione cranii, neque dilatatione vulneris per scalpellum opus est: unde eos animadversione & reprehensione dignos merito judicat Chalmatæus, qui non tantum in parva cranii fissura, verum etiam in maxima rima satis audacter modiolum abhibent quo errore curatio in longum tempus protrahitur, cum summo ægrotantis damno, & Medici famæ detrimento.

Cranium quum fissum sit sub musculo temporali, quid faciendum.

XXVIII. Cum vero cranium sub musculo temporali rimam contraxerit, haud secus procedendum, modo incisio in musculo temporali fiat ad ductum fibrarum. Ità Petrus Pâvius *comm. in Hipp. de vulner. capitis*, si necessitas expostulet, etiam tempora dividere, & ægrum omni ope non destituere, jubet: refertque se vidisse alâ molæ puero ità contusum tempus dextrum, ut aliquot pertusi ossis fragmenta per vulnus eximerentur; nihil tamen incommodi toto curationis tempore patiente puero; imo tempora aperiri manu Cheirurgi non semel vidisse absque ullo symptomate. Sed duo hic monet: primum, ut non nisi summa urgente necessitate tempora dividantur; deinde, ut novacula semper secundum ductum fibrarum musculi temporalis ducatur.

Exemplum vulneris capitis in musculo temporali cum rima cranii latissima, & duræ matris inflammatione, curati, videre est apud Scultetum *post armam. cheirur. observ. 3.*

XXIX. Sin punctura seu sedes instrumenti sit in cranio, eaque non penetrans utramque laminam, cranium abradendum, quousque punctura penetret, uti in cranii fissura capillari & non penetrante fieri solet: vel *terebra triformi* punctura amplietur, & deleatur ejus vestigium calvariæ impressum. Quum vero utramque perforet laminam, cranium aperiatur modiolis, adhibendo ipsi puncto clavum modioli maris, donec vestigium aderit, cui modiolus fœmina insistere possit.

Punctura seu sedes instrumenti in cranio, qua ratione sit tollenda.

XXX. Interdum quoque accidit, ut cranium, integra manente cute, patiatur depressionem, nonnunquam simplicem & citrà rimam, interdum cum rima seu fissura depressio citra fracturam in solis pueris contingit; at in adultis introcessio vix unquam fit sine fissura propter summam cranii duritiem.

Igitur cranium in pueris sub illæsis integumentis si depressum sit, ita ut tangentibus vel intuentibus fovea mediocris, quam nulla prava sequuntur symptomata, appareat, ab omni Cheirurgia abstineatur: at capilli circa depressionem tantum abradantur, & fomentum aliquod cephalicum calidè cum pannis laneis applicetur, identidemque renovetur; quô solo in pueris simplex cranii depressio, sine rima, plerumque curari solet. Hac de re Cæsar Magatus *de rara vulnerum medicatione lib. 2. cap.* 19. sic loquitur: „ compertum est „ etiam experientiâ, non semper ad ossis introces- „ sionem sequi prava symptomata. Habui ego præ „ manibus puellam, annum circiter septimum agen- „ tem, cui ex casu in frontem os effatu digna „ quantitate introcessit, & nullum omnino superve- „ nit simptoma. Habui etiam puerum, annum „ circiter decimum agentem, cui ex casu in syn- „ ciput versus latera os introcessit ad unguis mi-

Depressio cranii sine rima in pueris quomodo curanda sit.

„ noris digiti quantitatem, & nullum supervenit „ symptoma. Adultum etiam vidi ab ossis intro„ cessione in fronte convaluisse, licet minime ele„ vatum fuerit os depressum & fovea remanserit. „ Quo fit, ut existimem non supervenire mala „ symptomata, nisi compressioni adjunctum sit „ aliquid, quod membranam pungat, aut quando „ etiam sanguis supra membranam effusus sit, aut „ compressio fuerit insignis, ita ut cerebrum comprimatur. Haud secus Petrus de Marchettis *observ. chir.* 8. refert, se puerum septem annorum curasse, cum insigni depressione in fronte, quam attollere non potuit; sed rimam, quæ aderat, scalpro derasorio dilatavit, & cætera lege artis peregit. Et *obs.* 9. scribit de quadam puella, quæ in postica capitis parte insignem ossis depressionem passa est, & tamen sanata fuit, superstite insigni foveâ, sine ullâ noxâ. *Non proinde*, ait, *metuendum admodum pueris hoc modo contusis, ob mollitiem ipsius cranii.* At rarius est, quod habet Scultetus *post armament. chir. obs.* 37. de introcessione cranii minime fissi in ancilla triginta annorum, ejusdemque curatione, nullis supervenientibus symptomatibus.

Depressio cranii cum rima in adultioribus quomodo tractanda.

XXXI. Enimvero in adultioribus hujusmodi depressiones sub integra cute rarissimè sine fissura in cranio reperiuntur. Atqui dissectâ cute, si rima in exteriore cranii lamina non appareat, timendum erit, ne interior tabula patiatur fissuram, per quam materia ad menyngem quidem descendere sed iterum per eam evacuari minimè possit. Qualem fracturam observavit Scultetus in milite, qui ob depressionem cranii secundo die mortuus est. Quoties igitur in adultorum capitibus talis apparet fovea, statim cutis scalpello in trianguli, vel crucis formam incidenda, pericranium à cranio separandum, ac vulnus hians carpiâ siccâ servandum, non so-

lum ut medicus certior fiat, an fissum vel depressum sit cranium, verum etiam ut, re exigente, trepano commodè perforari id possit quod ut plurimum ad latus depressionis fieri solet nonnunquam duobus in locis modiolis cranium excidendum est, dein foraminum interstitium serrulâ auferendum, ut ossicula, quæ interdum ab interna cranii tabula separantur, & aculei instar Crassam menyngem pungunt, volsellâ eximi queant. Testatur marchette *obs.* 5. quod viginti intra dies quatuor molitus sit perforationes, ob gravia permanentia symptomata, scilicet paralysin linguæ & brachii sinistri; atque in quarta perforatione impegerit modiolo in ossis frustulum, membranas & cerebrum pungens: quo educto, non diu post motum linguæ & brachii patiens receperit.

XXXII. Idem marchette *obs.* 14. quæstionem movet; scilicet, *num crassa menynx liceat secara, quo exitus pateat purulentæ, materiæ, supra piam matrem & cerebrum collecta*: & tandem concludit; quando certò constat, materiam inter menynges esse collectam, tum tutò posse deveniri ad hanc operationem, utcunquè periculi non expertem, cum alioquin, nullo adhibito remedio, certa mors immineat, atque ex celso præstet anceps experiri remedium, quam nullum, impiumquè sit relinquere ægrum remediis destitutum. An dura mater possit aperiri.

Coiter *in obs. anatom. & chir.* de hac quæstione sic scribi: „ Nisi metuerem reprehensionem & „ calumnias, in gravibus & periculosis capitis vulneribus; ubi vel contusionis cerebri, vel vasis „ perrupti sub membrana, manifesta haberem signa, auderem duram cerebri membranam perscindere: etenim ut in omnium, sic in horum vulnerum curatione præcipuum est, perficere, ut „ vulnera optimè expurgentur, nam omne quod „ tangitur à putrido putrescit,

Fallopius *in libr. Hipp. de vuln. capit. cap.* 43. aperire menyngem, & materiei exitum dare suadet, licet fateatur, se nunquam fecisse.

Paræus quoquè vult, si conjectura sit puris conclusi, scalpello esse aperiendam crassam menyngem; idque in multis ægris se fortunâ variâ fecisse inquit *libr.* 10. *cap.* 21. Hinc ut concludendum omnino videatur, crassam menyngem, si necessitas id postulet, potius aperiendam esse, quam permittendum, ut æger sine auxilio moriatur. Cujus rei historia habetur apud glandorpium, *in speculo chirurgiæ obs.* 4. de quodam pugili, cui cum graviter in capite vulnerato tertio die gravia symptomata supervenirent, ut suspicio esset, materiam sub cranio collectam esse, cranium apertum est; verum nihil effluxit, sed dura mater in tumorem elata in conspectum venit; quæ cum scalpello incurvato, ne ipsum cerebrum læderetur, aperiretur, maxima copia saniei effluxit, quæ non inter cranium & duram matrem, sed inter duram & piam matrem latuerat; qua evacuata & idoneis adhibitis medicamentis æger sanitatem recuperavit.

Curatio cranii fracturæ cum menyngum & cerebri læsione.

XXXIII. Veruntamen quum tam alte penetret capitis vulnus, ut & crassa menynx lædatur, adeoquè sanguis copiosè profundatur, & dolor in parte hac membranosa valde urgeat; os, nisi antea ex vulnere pateat, statim aperiendum, fragmenta cranii fracti, si adsint, eximenda, hinc membrana detegenda, eiquè imponenda, ad cohibendam cruoris profusionem *carpia sicca*. At in secunda deligatione imponatur *mel* vel *sirupus rosarum, cui vel tertia vel dimidia pars spiritus vini mixtus est*: aut ejus loco applicetur *Balsamum peruvianum*. Quorum medicamentorum applicatione dura mater læsa uniri solet per carnis, aut substantiæ ei analogæ generationem. Hoc in casu Joh. Andr. à cruce sequens laudat;

℞. Olei therebinthinæ, spiritus vini,
Syrupi de rosis sicci an. ℥j.
Misceantur.

XXXIV. Sed tenuis menynx seu pia mater, quoniam tenuis omnino est, & cerebro prorsus, adderet, vulnerari nequit sine cerebri ipsius læsione. Atque hujusmodi capitis vulnera, in quibus non solum cranium & crassa menynx, sed simul tenuis menynx & cerebrum læsa observantur, valde periculosa sunt; & quo profundius penetrant, eo periculosiora merito haberi solent. Equidem in cerebri substantia abscessum fieri posse, vel quemquam cerebri portione abscissa posse convalescere, superius cap. 2. abunde probavi: idque paræus *libr.* 10. *cap.* 23. auctoritate veterum, ac propriâ experientiâ quoquè affirmat. Videatur etiam Petrus de Marchettis *obs. chir.* 1. 2. 3. 4. 5.

Itaque in hujusmodi vulneribus curandis abstinendum omninò ab Oleosis & pinguibus, ob quæ crassa menynx facile inflammationem,& cerebri substantia putredinem concipere solet. Verum, seu diximus, admoveantur *mel* vel *syrupus rosarum*, *cui tertia circiter pars Spiritus vini*, *vel aquæ theriacalis*, *vel aquæ contra gangrænam admisceatur*. Etiam conducit *Balsamum peruvianum*, si cum plumaceolis tepidè imponatur.

Interim dum vulnus solvitur, & medicamenta mutantur, multi sartaginem ignitam suprà caput patientis suspendunt, ad aëris frigus temperandum; verum id æstivo tempore minimè necessarium est: hybernâ tempestate cubiculi aër ab exstructo foco calefactus sit, & subinde linteum calefacere, ac loco vulnerato imponere sufficiat.

XXXV. Porrò ex vulneratis cerebri membranis interdum caro quædam mollis & fungosa pullulat, quæ idcircò *fungus cerebri* appellatur. Ut

Fungus cerebri quid sit, &quomo-

enim per arborum cortices humor quidam vitiosus quandoquè extillat, qui in fungum concrescit; ità si cerebri membranæ vulnerentur, humor exudans in mollem ac carnosam substantiam, quæ fungi instar est, mutatur, ac brevi temporis spatio magnum sæpè incrementum sumit, ut suprâ cranium & cutem nonnunquam emineat.

do tolli debeat.

Sunt vero hi cerebri fungi periculosi, & non raro lethales; cum ob vitiosi humoris ad cerebrum affluxum proveniant, tandemquè putrescentes gangrænam minentur. Atque hinc quamprimum tollendi, & absumendi siccantibus medicamentis. Acriora namquè hic vitanda excisio autem quæ ferro fit, ut & ligaturâ ac filo serico, adeo tuta non est; cum gravia supervenire soleant symptomata. Si tamen nimium increscat fungus, filo serico arctius ad radicem ligandus, ut decidat; reliquum medicamentis siccantibus absumendum. Quem in finem paræus inspergit hunc pulverem.

℞. *Sabinæ* ℥ij. *Ochræ* ℥j. *M.* F. *Pulvis.*

Sed hoc in casu utiliter aliquando usurpatum vidimus *pulverem ex scœnantho & spica nardi*. Quo remedio Petrus de Marchettis sæpius istiusmodi fungos etiam sanavit, quodque proinde tanquam arcanum proponit *obs. chir. 6.*

CAPUT XVI.

De Vulneribus Faciei.

Faciei vulnera quomodo curanda.

I. FACIEI VULNERA Nihil ab aliorum vulnerum curatione differunt, nisi quod faciei forma & pulchritudo conservanda sit, dandaquè in primis opera, ne relinquatur cicatrix: id quod fiet, si vulneris labia aut suturâ, aut deligaturâ, aut glutinante medicamento ritè colligentur,

ac inter se uniantur. Sutura vero in faciei vulneribus prudenter facienda est, nec magna carnis cutisquè crassities capienda: illa namque per se satis uniuntur, quod cutis carni sic adhæreſcat, ut alterum alteri facile conglutinetur & coalescat. Quod si emplastrum glutinans per se satis fuerit efficax, eo utendum. Etenim faciei vulnera per suturam curari non debent, si aliter fieri potest, ne cicatrices eam deformem reddant: sin minus, communis usurpanda erit sutura, & puncta propius adjungenda.

Sed quum magnum sit, ac profundum, vulnus, multumquè à se disten ejus labia, nec glutinis, nec vulgaris, Suturæ vix ullus usus est. Quare acubus utendum triangularibus, vel quadrangularibus, quo in carnem promptius & facilius subeant, filum cerâ obductum ducentibus: hisque vulneris labra transmittere, &, quoad vulnus perfecte agglutinatum fuerit, acus in eo relinquere oportet, sæpius circa easdem filum glomerando; haud secus ac mulieres acus vestibus infixas asservare solent.

II. Cæterum ad vulnera faciei referri solent vulnera frontis, Superciliorum, palpebrarum, genarum &c. Atque in FRONTE si vulnus inflictum sit, idque *cum ossis læsione*, tum decori non est studendum, sed securitati, quia periculosum est vulnus, & curari debet sine suturis, vel aliis instrumentis, quæ possunt vulneris labia unire; quin imo vulnus apertum servare oportet, os deradere, & porro eam adhibere curationem, quæ fieri solet in vulneribus capitis cum cranii fractura vel depressione. At quum frontis vulnus sit *sine ossis læsione*, quantum fieri potest, venustati est attendendum, idque curandum ut vulnus capitis simplex, *hoc est*, sine cranii, menyngum, & cerebri læsione. Vulnus frontis.

III. Haud secus procedendum si vulnus in SU- Vulnus supercilii.

PERCILIO contingat secundum *longitudinem*. Si vero *transversim* fiat; vulnus hoc, nisi diligenter curetur, sequitur casus supercilii, adeoque & palpebræ super oculum: unde, quantum possibile, exacte tale vulnus est glutinandum. In quo casu à suturis, & quidem profundioribus abstinendum non est, ut labiorum superficies adamussim se mutuo contingant. Quod si vulnus hoc sit cum deperditione substantiæ, caute admodum procedendum, ne relinquatur cicatrix ità dura, ut sursum retrahat palpebram, & impediat, quo minus ea oculum tegat.

Vulnus palpebrarum.

IV. Verum PALPEBRA si vulnerata sit, absque ulla oculi offensione, non magnopere quidem mutuendum, cum non difficulter hujusmodi vulnus sanetur. Quum tamen vicinarum oculi partium vulnera, ob materiæ affluxum, cæcitatem aliquando induxisse observatum sit, palpebrarum vulnera parvi facere non semper debemus. Refert Fabritius Hildanus *cent.* 5. *obs.* 17. Quendam vulnus exiguum acie pugionis ad radicem frontis, & quidem in ipsam Palpebram Superiorem accepisse, idque ab initio, ob sui exiguitatem, neglectum fuisse: at paulò post: exortus est dolor gravissimus totius capitis, cum tanta oculi intumescentia, ut ad ovi circiter magnitudinem extra orbitam suam prominerer, cum corneæ tunicæ ruptura, humorum oculi effluxu. Hildanus medicamentis tum internis, tum externis ægrum quidem restituit; visum tamen, ob membranarum rupturam & humorum deperditionem, nunquam recuperavit. Idem *cent.* 6. *obs.* 6. scribit, puero cuidam quatuor annorum, jactu bacilli ex una parte acuti, vulnus ad Palpebram Superiorem sinistram inflictum fuisse. Cecidit mox in terram puer, cibumque indigestum evomuit, nec quicquam cibi & potus in ter-

tium diem uſque retinere potuit. Accedens Barbitonſor fruſtulum pinguedinis extrà vulnus propendens reperit, quod filo ſerico ligatum poſt dies aliquot forfice abſcidit, vulnuſque quindecim intrà dies, nullis immiſſis turundis, cicatrice obduxit. Menſibus aliquot elapſis, puerum hunc cæcum eſſe altero oculo obſervatum fuit; interim tamen extimæ omnes oculi partes illæſæ erant, imò ne motus quidem depravatus fuit: quibus Hildanus ſuſpicatur, vulnus hoc inter cranium & oculum ad nervum opticum uſque penetraſſe; unde ille vel læſus fuit, vel à materia aliqua cruda eo confluente compreſſus: aut obſtructus.

V. Igitur Palpebræ vulnus ſi ſit ſimplici inciſione factum, & quidem *tranſverſum*, conſui non poteſt, quoniam muſculi orbicularis fibræ ſunt inciſæ, unde ſuturæ non tenent niſi ſubjecta membrana ſimul conſuatur; quod fieri non debet, quoniam oculi bulbum filum attingeret, ipſumque offenderet, & inflammaret. Quapropter hoc in caſu ſuturâ ſiccâ, *hoc eſt*, emplaſtro glutinatorio magis utendum eſt.

Quod ſi vulnus per *longitudinem* palpebræ fiat, neque per ſubjectam membranam penetret, ſuturâ uti poſſumus, & ſæpe debemus, quæ fiat acu, & filio tenuiſſimo, cerâ oblito. Sive aut ſutura fiat, ſive imponatur glutinatorium emplaſtrum, & ita labia adducantur, adductaque ſerventur: medicamentum imponendum eſt, quod citiſſimè poſſit palpebram glutinare; quale eſt *balſamum ſulphuris*, aut *peruvianum* ſimileve.

VI. Palpebrarum vulnera ſequuntur proximè VULNERA GENARUM; de quibus Fabritius ab aquapendente *oper. chir. part.* 2. *libr.* 2. *cap.* 31. ità ſcribit: „in genarum vulneribus il- „lud peculiare obſervari, talia vulnera eſſe obno- Vulnus Genarum

,, xia sanguinis profusioni, propter venas & arterias ,, sursum per genas excurrentes ; quæ sanguinis ,, profusio vulneris glutinationem impedit, adeo- ,, que illi primum est occurrendum medicamentis, ,, & modis, in vulneribus venarum propositis, ,, postea labiis adducendis, & vulneri glutinando ,, incumbendum est. In hujusmodi vulnere illud ,, non est ignorandum, scilicet non oportere vul- ,, neratum masticare, neque loqui, neque buccas ,, inflare, neque ridere, neque flere neque incli- ,, nato corpore stare, neque spiritus cohibitione ,, uti. Memini namque juvenem quendam in gena ,, vulneratum, inflatâ buccâ, focum accendere ,, voluisse, & statim tanta copia sanguinis profusa ,, est, ut ferè perierit.

,, Hæc genarum vulnera aliquando adeo profun- ,, da fiunt, propter musculos & multam pingue- ,, dinem, quæ ossi superstant: ut cum non possint ,, labia in profundo exactè committi, necessarium ,, sit sinum quendam intercedere ; & sic vulnus sim- ,, plex in compositum degenerat, ut carnis gene- ,, ratione indigeat. Quod ubi accidit, omnino ve- ,, nustati cicatricis est attendendum, quia gena est ,, pars spectatissima ; unde in proposito casu, pri- ,, mo labiis glutinô adductis, oportunum fuerit ,, foramen in parte inferna parare, quod immissâ ,, turundâ apertum servetur, ut inde profunda pars ,, vulneris expurgetur ; quod est efficiendum, quan- ,, do vulnus genæ in barbam desinit, unde cicatrix ,, ex adventu barbæ occultatur. At si vulnus totum ,, extrà barbam sit, vel labia vulneris non sunt ,, adamussim ansulis adstringenda, vel quatenus ,, amplectenda, ut per ipsa sanies possit exire, po- ,, tissimum id præstandum est circà partem infer- ,, nam : aut, quod melius est, oportet fasciis ita ,, vulnus ligare & comprimere, ut sinus vitetur ;

s, & ita generatio, collectioque saniei.

Si autem tota gena fuerit dissecta, uti nonnunquam contingit, quoniam ab interna parte tegumentum apponere haud possumus, & continuâ humiditate os scatet; optimum est, medicamentum, quod palato arridet, vulneri quoquè per os admovere; quale est *mel. Rosarum, vel simplex, vel cui tantillum spiritus vini, aut tincturæ saturni admixtum est.*

Exemplum vulneris faciei prope nasum inflicti in quo vaginæ gladii vinculum relictum fuit, tandem post quatuor annos extractum, nec non ejusdem curatio, videri potest apud hildanum *cent.* 3. *obs.* 24.

VII. Cæterum & hoc in genarum vulneribus observandum; quotiescunquè vulnera prope aures contingunt, viz. eo loci, ubi superior ductus salivalis excurrit, exiguum quoddam remanere foraminulum, per quod, potissimum ubi manducare solent patientes, magna limpidæ aquæ seu humoris salivalis copia continuo extillat; qui fluxus non raro per plures menses durat, ac magnas medenti parit molestias. Solet vero curari hujusmodi salivalis humoris per exiguum hoc, & merè fistulosum foraminulum, stillicidium per imposita medicamenta valenter exsiccantia & constringentia, inter quæ laudem meretur *pulvis ossis sepiæ*, qui foramini inspersus, & digestivo mixtus, non raro molestum hoc symptomata tollit.

Exaperto, in Vulnere Genarum ductu salivali superiore orta Fistula, quomodo Curanda.

Sed nonnunquam hoc lymphæ profluvium, ut cohibeatur, acria & exedentia requirit, quibus, seu potentiali cauterio, fistulosum hoc foraminulum eroditur & ampliatur, hinc denuò consolidatur, occluditur, adeoquè limpidi humoris continuum stillicidium coërcetur. Quo in casu aliquandò usurpavimus *turundam exiguam, ex mercurio Præ-*

cipitato Rubro cum spiritu vitrioli subactam, quæ aperturæ ductus salivalis immissa, tamquam corrosivum, indurata ac callosa ejus latera erodendo undiquè abstulit, & paucos intrà dies molestam hanc fistulam penitus sanavit.

CAPUT XVII.

De Vulneribus Oculorum.

Oculorum Vulnera quæ & qualia cēsenda sint.

I. OCULORUM VULNERA ad sensum satis patent. Ea verò spernenda non sunt, siquidem propter partis læsæ nobilitatem & structuram, sensumquè exquisitum, quæ in aliis partibus parva sunt, in Oculis magna meritò censentur. Enimvero facilè concitantur defluxiones, hinc dolores acerbissimi, inflammationesquè accedunt. Adhæc cæcitatis periculum ex quovis, tametsi exiguo, Oculi vulnere imminet, cum propter continuas defluxiones, tum propter aquei humoris effusionem.

Alterum Oculis vulneratis imminet, periculum ex collectione materiæ purulentæ, qua humores inficiuntur tunicæquè eroduntur, quamobrem vulnera hæc ità tractanda sunt, ut omni studio occurratur fluxioni, & quamprimum aglutinentur citrà puris generationem.

Qua ratione curari debeant.

II. Atquè ideo simplex quum sit Oculi vulnus, ut tantum cornea vel conjunctiva tunica incidatur, vulnus tamen non penetret, & sine humoris effluxu, curatur incisionem glutinando, dolorem leniendo, ac inflammationem cohibendo. Quapropter abluendus oculus *lacte recenti tepido*, cui & *aqua rosacea* addi potest, dein admoveatur *aqua rosacea*, *in qua maceratum est Semen cydoniorum & fænigræci* diligenter interim oportebit inspicere, an aliquid

aliquid corporis ferientis relictum ſit, nec ne, ut particula ferri, aut vitri feſtuca, vel ſimile namquè ſi particula quædam relicta ſit, auſpicanda eſt cura ab extractione illius, modò appareat, quod præter naturam inhæret.

Scribit Fabritius Hildanus, *cent.* 4. *obſ.* 6. de fabro ferrario, cui fruſtulum ſcoriæ, cum impetu in oculum proſilient, ipſi profundius infixum fuit. Expertus hic cheirurgus poſt aliquot dies vocatus, ex inferiore parte pupillæ, ubi iris apparet, ſcoriam reperit: ſed quamvis omnem diligentiam adhiberet & extractionem tentaret, oleum tamen & operam perdidit; unde & totum negotium naturæ, impoſitiſquè medicamentis committere coactus fuit. Igitur corpore purgato, collytium anodynum & non nihil repellens applicuit, venam in brachio ſecavit, cucurbitulaſque ſcapulis impoſuit; at fruſtraneo eventu: etenim dolor & infixa ſcoria remanſerunt tandem hoc ſaculo applicato penitus convaluit Æger:

℞. *Rad. Althææ minutim inciſ. & contuſ.* ℥j.
Fol. Betonicæ, euphraſiæ,
Flor. camomillæ, meliloti an. Mß. *Roſar. rubr.* Mj.
Seminis fœnigræci ℥ß.

Inciſa & contuſa dentur in ſaculis ejus magnitudinis, ut totum oculum tegere poſſint; hoſquè ſaculos in lacte dulci tepido maceratos identidem Oculo affecto applicuit.

Idem refert *cent.* 4. *obſ.* 18. puerum quendam liquefactum plumbum imprudenter & nimis velociter in aquam frigidam projeciſſe, idquè eo impetu in altum reſiliiſſe, ut non ſolum pileo, verum etiam oculo ſiniſtro infigeretur. Parens accurrit, puerumquè ſtatim ad hildaneum deduxit; qui cum oculum inſpexiſſet, granum unum plumbi ad lentis

ferè magnitudinem palpebræ superiori, ubi crines erumpunt, alterum tunicæ adnatæ infixum reperit, adeò profundè, ut volsellis vix extrahi possit. tandem extracto plumbo, oculo Collyrium anodynum & repellens instillavit atquè applicuit, occulumquè fasciâ clausit, sicquè paucos intra dies patiens convaluit. Et *obs.* 21. narrat, rusticum quendam, cum chalybem emeret, & frustrum ad frustrum allideret, scintillam ipsi in illam corneæ partem, ubi iris conspicitur, prosiliisse, eiquè membranæ firmiter inhæsisse, maximo cum dolore. Quum vero adstantes per plures dies omnem adhibuissent diligentiam, dolores quinetiam, ac inflammationes vehementer auctæ fuissent, fabritius corpore purgato, ac institutâ phlebotomiâ, instrumentis scoriam extrahere tentavit; sed adeò exigua fuit, ut extrahere iisdem non potuerit. Quapropter beneficio saculi, cujus statim mentio facta est, extrahere illam constituit; sed frustrâ. Tandem aliud remedium excogitavit: interim enim dum hildanus ambabus manibus palpebras aperit, alter magnetem oculo quam proximè æger id ferre potuit, admovet. Id cum aliquoties fecissent, tandem scoria ex oculo in lapidem prosiliit. Deinceps applicato collyrio anodyno brevi convaluit. Denique *cent.* 5. *obs.* 15. vulneris occuli sinistri gravissimi, cum cornæ tunicæ ruptura, & aquei humoris effluxu, historiam quoquè describit.

Vulnus interno oculi cantho inflictum manubrio flabelli, cujus, suborto post tres menses tumore, ex palato fracta portio educta est, & tamen sanatum, videre est apud petrum de marchettis *obs. chir.* 23. Gravissimi quoquè vulneris oculi, cum infixo fusi aculeo, curati, exemplum adfert scultetus *post armam. chir. obs.* 20.

III. Itaquè eductis ex oculo vulnerato peregrinis corpusculis, curandum, ut quamprimum

vulnus glutinetur. Sed quoniam pars est acutissimi sensus, tractanda erit medicamentis minimè acribus, ac iis, quæ specificè oculis conducunt, quæquè vim habent dolorem leniendi, & inflammationem arcendi. Quem in finem oculo instilletur & admoveatur hoc, vel simile collyrium.

℞. Aq. rosarum, plantaginis, chelidonii maj. an. ℥j.
Vini Rubri adstringentis. ℥ß
Troch. alb. rasis subt. ℈ij.
Tutiæ præp. ʒß. Sacchar. saturni gr. v.
Misceatur.

Foras vero applicetur anodynum cataplasma. v. g.

℞. Pulpæ Pomorum repurg. ℥vj.
Coq. in aqua rosarum & fœniculi ad mollitiem, dein conter. & add.
Mucilag. Sem. fœnigræci. ℥ij.
Pulv. cort. granatorum, lapid. hematit. præp. an. ʒij.
Croci ℈j. Albumina duorum ovorum.
Lactis dulcis rec. q. s.
M. F. Cataplasma, inter duo lintearmina oculo calidè applicandum.

Ab Oleosis & pinguibus omnibus abstinendum in oculorum vulneribus; quippe quæ facilè in partibus membranosis excitant inflammationem.

At detergentibus & sarcoticis quum opus sit; præscribatur hoc modo.

℞. At rosarum ℥iij. Mellis despumati ʒiij. Pulv. aloës ʒß. Misceantur pro collyrio.

Interim maximâ diligentia servandi sunt ægri, ne lumen videant, nequè maneant in loco valdè calido, ob dolorem & inflammationem.

Observandum præterea, ut uno oculo vulnerato ambos fasciâ obvelemus; nam si sanus oculus maneat apertus, Patiens eundem sæpè movet, eodemquè

videt. Atqui motus ille externus oculi ſani vix contingit, quin ſimul moveatur oculus vulneratus. Inſuper quum ſanus oculus occluſus non ſit, viſu multa objecta continuo attingit, id quod fieri nequit, quin ſimul motus de novo producatur in fibrillis nervi optici; atquè ne minima quidem fibrilla nervi optici in oculo ſano moveri poteſt, quin eodem tempore moveatur etiam fibrilla ejuſdem ordinis in nervo optico oculi læſi; cum naturâ comparatum ſit, non poſſe unum oculum vel extrinſecus moveri, quin alter ſimiliter moveatur: quantum autem motus ſanationi contrarietur, & quam facilè dolorem ac inflammationem excitet, is haud difficulter conjiciet, qui aliquando expertus eſt, quo cum dolore, ac quanto cum emolumento manus aut pes inflammatus, vel vulneratus de loco in locum moveatur.

IV. Quod ſi majus ſit vulnus, & corneam tunicam penetret, hinc & effluat aqueus humor; globoſa tunica cornea mox corrugatur, ac in ſe concidit, adeoquè viſus deperditio ſuccedit, uti non ſemel in praxi obſervavimus.

Hoc in caſu oculo vulnerato cum linteis imponatur collyrium adſtringens & emplaſtricum. v. g.

℞. Albuminis ovi ℥j. *Aquæ roſarum* ℥iß. *ſimul agitentur & conquaſſentur, add.*
Pulv. boli armeni ʒß.
Miſceantur.

Dein cum nullus ſuperſit inflammationis metus, imponatur hoc vel ſimile.

Aq. roſarum ℥ij. *Chelidonii maj.* ℥j
Pulv. Troch. alb. rhaſis ʒj *Tutiæ præpar.* ʒß.
Camphoræ, Sacchar. ſaturnæ. an gr. IV.
Miſceantur pro collyrio, cui, re exigente, addi poſſunt *Myrrha*, & *Sarcocolla lacte nutrita.*

Sin adhuc majus & profundius ſit oculi vulnus, ſic ut omnes humores elabantur, ad inflammationem, & dolorem ſedandum, ſi adſint, ea conducunt, quæ nunc propoſuimus: reliqua intentio erit, vulnus carne implere, & quam citiſſimè cicatricem obducere, quia in hujuſmodi vulnere ſemper deperdita eſt viſio. Hinc decori incumbendum; quod fiet, ſi oculum amiſſum compenſemus oculo vitreo picto: qui aliquandò ità ſimilis apparet ſano, ut etiam peritis videatur verus oculus. Tales arte factos vitreos oculos in muſæo noſtro ſervamus.

V. At ſi cum oculi globo etiam palpebra vulnerata ſit cavendum, ne inter curandum palpebra cum oculi globo conglutinetur, ſicquè impediatur motus ipſius oculi· ad id evitandum, danda erit opera, ut æger quotidiè inter deligandum aperiat oculum, & in partem opoſitam volvere tentet, & ſi poſſit, volvat.

CAPUT XVIII.

De Naſi Vulneribus.

I. NASUS ubi vulneratur, vel cutis tantum inciditur, vel unâ cum cute oſſa & cartilagines læduntur, potiſſimum in parte inferiore; quo in loco quandoquè tam vehementer vulneratur cartilago, ut naſi globus, & portio Pinnæ amputetur, ac decidat. Naſi Vulnera, quæ & qualia ſint.

II. Si cutis tantum ſautiatur, ſive in ſuperna, ſive in inferna parte, vulneris labia ad ſe invicem adducenda non ſunt per ſuturam, verum per glutinatoria emplaſtra, ut cicatricis veſtigia evitentur. Quomodo ea ſint Curanda.

Quod ſi factum ſit naſi vulnus in parte ſuperiore, cum oſſis fractura, prima intentio eſt, fractu-

ram conformare, dein vulnus unire Immissâ igitur in nares spatulæ caudâ, vel idoneo intruso bacillo, stupis, bombace, vel linteo obvoluto, depressa ossa nativæ sedi & figuræ sunt restituenda; dein vulneris labia ad mutuum contactum emplastris glutinatoriis adducenda; nec non naribus immittendi tubuli, non quidem exactè rotundi, sed quodammodo lati & depressi, quorum beneficio ossa nasi suo in situ contineantur, & exitus saniei, ac inspirationi expirationiquè via pateat: tandem conveniens injicienda ligatura, quæ non nimium præmat ne simus reddatur nasus.

Vulnus nasi cum ossis fractura, idquè à sculteto recuratum, videre est *post armam. chir. obs.* 22. Refert quoquè petrus de marchetis *Obs. chir.* 26. historiam gravissimæ nasi contusionis, cum ossis fractura & comminutione, feliciter sanatæ.

III. Quum verò particula nisi abscissa sit, nunquam reunitur, etiamsi vel recentissimum sit vulnus: eadem si adhuc illi cohæreat, acus ope eidem jungatùr. Etenim ima nasi pars, cum sit cartilaginea, quasari quidem, deprimi, & contorqueri potest; at non frangi, ut superior, quæ ossea est.

Itàquè nasi portio si omninò abscissa fuerit, adeoquè nullo pacto possit restaurari, deperdita illa particula fabricetur ex laminis argenteis, naturali nasi colore pictis. At ex brachii cute nares denuò efformandas esse, docuit Talicotius, qui de hujusmodi curatione magnum volumen orbi erudito exhibuit.

CAPUT XIX.

De Vulneribus Labiorum, Aurium, & Linguæ.

I. LABIA quum sauciantur, ut plurimum per longitudinem rescinduntur. Et hujusmodi labii vulnus si sit absquè ulla substantiæ deperditione, ejus labra diligenter sunt consuenda decenterquè adaptanda; ut nulla adsit eminentia, ominisque deformitas vitetur; ac vulnus poro per primam intentionem curandum, conglutinandum. Labiorum Vulnera.

II. In instituenda vero hac sutura, nonnulli Eâ utuntur, quæ fit acu per utrumquè labii divisi partem transmissâ, factô deinde punctô; quale suturæ genus in aliis partibus vulneratis plerumquè institui solet, sed oportet acum à labii divisione longius transmittere, quo valentius teneat filium, & non abrumpatur. Vel ob fili facilem erosionem, & deformem citracicem, potius una, duæ tresvè acus per utramque labii divisi partem sunt transmittendæ, & in carne relinquendæ, filum sæpius circa easdem glomerando, uti in curandis leporinis labiis fieri solet.

Factâ divisi labii adductione, & per suturam ad mutuum contractum conjunctione, imponatur foras linteum *ovi albumine* madefactum, simileve exsiccans glutinatorium; intus vero adhibeatur *mel rosarum, vel simplex, vel cui Spiritus vini aut tincturæ saturni tantillum admixtum sit*: etiam infixæ serventur acus, quousquè facta sit labiorum proba conglutinatio; quod circa finem secundæ hebdomadæ plerumquè contingit, quo tempore licet acus auferre.

Vincula in hisce partibus, ubi opus fuerit, tantum ad medicamenta continenda conveniunt.

Etenim vulnera labiorum, ut & Aurium externarum plus boni ab acu, quam à ligaturis expectant.

Cæterum in sutura adhibenda, & post ipsam adhibitam, omninò ab omni labii motu est abstinendum, qui vel mandando, vel loquendo, vel ridendo sit; quod impossibile sit tunc vulneris labra conjungere, aut conjuncta servare.

De istiusmodi vulneribus chalmæteus *enchir. chirurg. libr. 2. cap.* 18. sic loquitur „ labiorum vul„ nera suturam decentem requirunt, ac appositio„ nem eorum, quæ glutinant, atque ob frequens „ sputum, quod humectat, diligentius est excican„ dum & adstringendum: ligaturam hujusmodi „ vulnera non admittunt, nisi ad medicamenta, „ quæ apponuntur, retinenda.

Vulnera Aurium. III. Non raro quoque vulneratur AURIS EXTERNA, sive omnino abscindatur, sive aliqua ejus portio saucietur.

Externa auris si ità abscindatur; ut portio incisa conjuncta sit sanæ, hanc suturâ cum sana conjungere oportet; quæ fit filo continuato, & acu transmissâ per utrumquè labium, dein supra vulnus revolutâ, rursus ex eodem latere transmissâ & revolutâ, quousquè tota sutura facta sit; in qua facienda, subjectam cartilaginem evitare oportet, quia puncta inflammatur, alitervè malè afficitur.

Aliquandò tamen ubi externæ auris portio ità abscinditur, ut reliquæ sit conjuncta, à sutura abstinere possumus, atque ità vitare doloris ac inflammationis occasionem; & ad vulneris labia ad mutuum contractum adducenda sæpè emplastra sufficiunt Glutinatoria.

Quibus vero auris tota penitus abscissa sit, iis nihil aliud restat, nisi ut infortunii sui deformitatem curâ palliativâ quantum quidem possibile, suppleant, & aurem mutilatam ex papyro crassiore,

vel corio picto resarciant.

IV. Porro LINGUA etsi intrà os consistat dentium septo munita, atquè ab injuriis omnibus tuta satis videatur, accidit tamen quandoquè eam vulnerari: quoniam ubi genæ & bucæ inciduntur, & perforantur, solet quoque lingua nonnunquam sauciari; imo dentibus sæpè propriis rescindi, uti in epilepsia, aut casu graviore non raro contingit. Atquè hæc vulnera fiunt vel cum abscissione linguæ ferre totius, vel alicujus ejusdem portionis. Vulnus Linguæ.

Substantiæ jactura resarciri nequit, quia pars omnis à corpore vivente, à quo vitam ducebat, distracta & avulsa vivere desinit. Paræus tamen mentionem facit cujusdam, cui insignis linguæ portio erat ablata; qui nihilominus ope lignei instrumenti, quod ore detinebat voces edebat articulatas. Sic factitiis ligneis cruribus utimur ad incendendum, & ex ferro fit instrumentum brachio applicandum, quo in manus defectu, apprehensio quadantenus exerceri potest.

V. Quod si linguæ portio abscindatur, ità tamen ut corpori linguæ adhuc cohæreat, vitanda est omnimoda ejus abscessio. „ Quod præceptum, in„ quit aquapendens *oper. chir. part.* 2. *libr.* 2. *cap.* „ 34. perpetuum esse volo, non modo in lingua, „ sed in omnibus faciei partibus, naso, digitis, „ & hujusmodi quoniam sæpe præter medicorum „ spem partes agglutinantur, quæ mens non con„ cipit glutinari posse. Curandi Methodus.

Ubi igitur dissectio linguæ contingerit, vulneris labia ad se invicem sunt ducenda; atqui alia nulla datur via ea adducendi, adductaque servandi, quam per suturam, idque propter situm partis vulneratæ, & continuo affluentem humiditatem. Sed quoniam lingua propter salivalem humorem lubrica est & ex manibus facile elabitur, à solerti ministro

arcte continenda; interim acu, ut decet, consuatur, ac injectis modi filum juxta nodum secetur: nam si longius relinquatur, inter masticandum in dentium interstitiis implicatur, & lacerantur puncta.

Adductis labiis, quoniam situs linguæ, atque humiditas salivalis impedimento sunt ne partem vulneratam, uti decet, tegere queamus, satis erit, si patiens ore contineat aglutinantia, quæ palato haud valde ingrata sunt.

Linguæ v. g. adhibeatur *Syrupus de rosis siccis*, aut *mel rosarum vel simplex*, *vel cui admixta tinctura saturni*; atque identidem os colluat æger hoc vel simili gargarismate,

> ℞. *Aq. plantaginis* ℥vj *Mellis rosacei* ℥iß.
> *Tinct. saturni* ʒiß. *vel* ʒij.
> *Misceantur.*

Vel,

> ℞. Fol. *ligustri*, *plantaginis*, *Quercus*,
> *Flor. rosarum rubr. an.* Mj.
> *Balaustiæ*,
> *Cort. granatorum an* ʒij.
> *Coq. in aqua pura ad* ℥xx. *Colat. add.*
> *Mellis rosarum* ℥iij.
> *Misceantur.*

Si vero à repungente saucia, aliterve transfossa fuerit lingua, adeoque nec labia dissideant, nec portio quædam abscissa sit, satis erit parti læsæ admovere *mel rosarum*, *cui spiritus vini aut tincturæ saturni tantillum* additum sit; reliquum *saliva* glutinare solet. Interea abstineat patiens ab omni locutione, & masticatione forti, ut vulneratum hoc organum quiescat.

Linguæ vulnus transversim factum, ejusdemque curatio, habetur apud Hildanum *cent.* 1. *obser.* 28. Raram quoque historiam linguæ, ex male curato

sclopeti vulnere, partibus subjectis arcte coalescentis, cum impedita locutione, periculosâ & peritâ sectione separatæ, ac restitutæ, habet petrus de marchetis *obs. chir.* 32.

CAPUT XX.

De Vulneribus cervicis, colli Gutturis, Vasorum jugularium, & Medullæ spinalis.

I. FAciei vulneribus succedunt VULNERA COLLI & CERVICIS. Dicitur autem *collum* ea pars, que capiti proximè subjacet, & faciem inter pectusquè collocatur: figura rotundum; ità dictum, quod caput seu columna sustentet. Hoc quum pluribus expartibus componitur, plures in eo contingunt vulnerum species, pro ut hæ vel illæ in Collo existentes partes saucientur; quales præter *cutem*, eiquè subjectos *musculos*, sunt *arteria aspera*, *Gula*, *venæ Jugulares*, *spinæ medulla*, *&c.* Colli Vulnera, quæ & qualia sint, &c.

II. Hinc fit, ut ex vulneribus hiscè alia sint insanabilia, alia difficulter, & non nisi maximo cum vitæ periculo sanentur; atquè ex iis quæ sanantur, alia fandi potentiam demant, vel perpetuò lædant; alia partis vulneratæ motum vitient, prout ex dictis partibus una vel plures, & magis vel minus fuerint læsæ: attamen quæ citrà læsionem sunt dictarum partium, atquè in cute & carne duntaxat, nullum adferunt particulum. Nam, ut ait aquapendens *oper. chir. part.* 2. *libr.* 2. *cap.* 35. „ Generaliter „ nullum colli vulnus periculosum est, etiamsi to„ tum collum pertranseant ab una ad alteram par„ tem, nisi aliqua prædictarum partium vulneretur: in quo casu vel vulnus est mortale, vel periculosum,

III. Igitur simplex si sit colli vulnus, primum cruoris profusio erit cohibenda, dein sutura abhibenda, ac porrò per primam intentionem, ut simplex carnis vulnus, id curandum.

Quod si vulnera colli punctim inflicta fuerint, nec statim mortem adferant, pro signo habendum esse vult marchette *obs.* 37. Venas jugulares & arterias carotides illæsas esse. Qui propterea istiusmodi vulnera hoc modo curare solet: viz. turundam immittit brevissimam, & non crassam, integumenta haud excedentem, *ovi albumine* imbutam, superjecto linteolo duplicato per totum collum, quoquè *ovi albumine bolo armeno & sanguine draconis* intincto: omni denique arte prohibere studet puris generationem, utpote quod venas & arterias corrodit, cum mortis præsenti periculo. Duobus tribusve elapsis diebus, turundam removet, applicatque linteolum *cerato ex cerusâ* inductum, sicque octo vel decem dierum spatio vulnera hæc sanare consuevit.

Quod si vulnus trajiciat totum collum, utrinque imponit turundam brevissimam eodem modo. Observavit præterea, hæc vulnera specillo nunquam esse tentanda, ne lædantur venæ vel arteriæ, cum summo vitæ periculo.

Gulæ. & Arteriæ Asperæ Vulnera.

IV. Sed & OESOPHAGUS & ARTERIA ASPERA in collo nonnunquam vulnerantur. Et quidem *Oesophagus* si vulneretur, sanguis creando per os rejicitur, & cibus potusque per inflictum vulnus exit. Verum *arteriæ asperæ vulnera* innotescunt ex situ, & assidua cruoris per os cum tussi rejectione, voce vel abolitâ vel imminutâ, nec non aëris per vulnus exitu in exspiratione, & ingressu in inspiratione, præsertim si ore naribusque occlusis patiens respirare tentet.

V. Hujusmodi asperæ arteriæ vulnus, quoniam

exanguis ea eſt, & in continuo ob reſpirationem, locutionem, & deglutitionem exiſtit motu, ſumme periculoſum, & non raro lethale eſt. Exemplum tamen vulneris aſperæ arteriæ ſanati, lectu dignum habet Tulpius *obſ. medic. libr.* 1. *cap.* 50.

Idem pronunciare licet de Oeſophagi vulnere: præſertim quod hæ partes rariſſime ſaucientur, niſi ſimul vulnerentur venæ jugulares, aut arteriæ carotides, aut nervi vel recurrentes vel partis vagi, unde ingens ſanguinis mox accedit profuſio, & graviſſima alia ſuperveniunt ſymptomata. Experientiâ nihilominus compertum eſt, nonnullos ex gulæ vulnere ſupervixiſſe: & citat SchenKius *obſ. medic. libr.* 3. hiſtoriam vulneris in collo, per quod alimenta egrediebantur, ſanati inſuper gulæ vulnera ſanabilia quandoque eſſe, exemplo probat Pigræus *prax. cheir. libr.* 4. *cap.* 12. ubi etiam docet, ſutura valida & tenaci iſtiuſmodi vulneris labia eſſe adducenda, præcipitque ut reſupino collo patientes bibant, & liquidum alimentum ſumant, ſic ut præcaveatur, ne per vulnus cibus potuſve egrediatur.

VI. Igitur perſciſſa penitus ſi ſit aſpera arteria: quamvis deſperatus ſit caſus; quoniam tamen multum refert, num ægrotans loqui poſſit, diligenter conſuendum erit vulnus, ac deinceps tegumento idoneo tegendum, ut inſpiratus aër per vulnus exire nequeat: quo facto, niſi magna cruoris profuſio ſimul adfuerit, amiſſam loquendi poteſtatem patiens recuperabit, reſque ſuas diſponere poterit. At ſi penitus diſciſſa non ſit, aliqua conglutinationis ſpes eſt; atque ideo vulnus conſuendum, ejuſque labia ad mutuum contactum adducenda; hinc imponendum medicamentum, quod ità valet glutinare, ne ſanguis & ſanies in aſperam arteriam cum periculo ſuffocationis illabantur. Eum in finem aquapendens *oper. chir. part.* 2. *libr.* 2. *cap.* 36. hoc commendat digeſtivum.

℞. *Therebinthinæ lotæ* ℥j. *pulv. mastichitis* ʒiß. *Olei hiperici* ʒiij. *albumina cum vitellis, ovorum quot sufficiunt ad efficiendum unguentum.*

Ut vero facilior fiat consolidatio, in ore continenda erunt, quæ agglutinendi vim habent; cujusmodi sunt, quæ liquari possunt, quo paulatim liquefacta in asperam arteriam ferantur, ut *saccharum altheæ*, vel *tabellæ ex specie diatragaccantha*, &c. vel *linctus ex melle rosaceo, syrupo althææ, de symphito cum specie diatragacantha*, &c. vel *gargarisma ex radice consolidæ, tormentillæ foliis plantaginis, quercus, saniculæ, & similibus decoctis; addito colaturæ mello rosaceo, aut syrupo de rosis siccis.*

Si autem vulnus cum deperditione substantiæ asperæ arteriæ contigerit, quoniam nullus potest esse sanationis locus, nisi christiana pietas aliter suaderet, facto prognostico foret discedendum. Huic ergo vulneri latum linteum denso medicamento illitum applicandum est, ne tam linteum, quam medicamentum ad asperæ arteriæ cavitatem, dum spiritum ducit patiens, moveatur; atque in ore contineat, quæ hujus partis vulneribus conducere nunc diximus.

VII. Pari ratione curandum erit oesophagi vulnus. Erunt quoquè hîc paulatim deglutienda idonea medicamenta, quæ sensim, & tanquam aqua per parietem defluens, ad partem affectam perveniunt, quod facilè supino situ assequimur, cujusmodi est electuarium ex *conserva rosarum rubrarum, specie diatragaccantha, bolo armeno, terra sigillata, syrupo de symphito*, &c. Huc insuper faciunt linctus, gargarisma, & cætera nunc laudata, quorum particulæ sensim descendentes perfundere, & tandem consolidare valent partem vulneratam. Utque vulneris conglutinatio succedat eò facilius, Patiens nihil eorum, quæ deglutitur difficilia sunt, devoret; ac

omni ratione vomitum præcavere studeat, utpote quô violenter nimis agitatur gula.

VIII. Cæterum colli vulnera si magis à lateribus fiant, quandoquidem ibi excurrunt *venæ jugulares* & *arteriæ carotides*, ideo, læsis istis vasis, lethalis non raro fit sanguinis profusio. Exiguum vero colli vasis inflictum vulnus, si Cheirurgus tempestive accedat, non raro curatur. Etenim INTERNÆ JUGULARES VENÆ vel ARTERIÆ CAROTIDES si fuerint vulneratæ, in maximo periculo versatur patiens, ob nimiam sanguinis profusionem, cui succuri non potest earum constrictione: eo quod jugulum constringi non patiatur citra periculum strangulatus & suffocationis: quod si non constringatur, immedicabilis succedit hæmorrhagia. Vulnera Vasorum Jugularium.

IX. Quum igitur vasa hæc jugularia fuerint saucia, omni ratione occurrendum sanguinis profluvio. Sed cautè admodum hæc vulnera erunt tractanda, nec in detergendis grumis, aut vulnere mundificando, nimis diligentes esse oportebit & si medicamentis, in superioribus abundè propositis, Cheirurgus sanguinem sistere nequeat, mox hamulo vulneratum vas apprehendere debet, & attollere, deinde partes utrinque filo ligare, totumque vas transversim præscindere; si forsam cruoris profusio cohiberi, & ità Æger servari possit.

Nonnulli vulnera vasa jugularia obstruere norunt, digito vas apertum aliquamdiu comprimendo, donec ibidem sanguis concrescat, atque concretus vulneris orificium obstruat, adeoque amplius non permittat cruorem profluere. Et habet Chalmæteus *enchir. Chir. libr.* 2. *cap.* 19. exemplum cujusdam, in vena jugulari externa vulnerati; qui familiarum operâ, vicissim vulneri digitum per tres dies admoventium, evasit. Atque haud absimili modo vulne-

ratam jugularem venam in collo celsissimi arausionum principis Gullielmi primi, obturatam, sanguinisquè ex eadem fluxum inhibitum fuisse, superius de venarum & arteriarum vulneribus narravimus.

Spinæ Medullæ Vulnera.

X. Atqui collum si in parte postica, seu cervisse vulneretur, nonnunquam læditur SPINÆ MEDULLA; sive punctim aut cæsim ea sauciatur, sive tota per transversum discinditur. Hoc si contingat oboritur convulsio vel paralysis in partibus plagæ subjectis, nec non urinæ & alvi fæcum citra voluntatem excretio, aut omnimoda suppressio de hoc vulnere Hippocrates 2. *prædict.* ità inquit; „ si Spinalis medulla aut ex casu aut ex alia quapiam „ causa externa, aut sua sponte laborari, „ & crurum impotentiam facit, ut ne tactum quidem præcipiat æger, & ventris, & vesicæ adeo ut primis „ quidem diebus stercus aut urina non nisi coacte „ reddatur. Quod si morbus invaluerit, & stercus „ & urina, ægro inscio, prodit, tandemque non „ longo post intervallo perit. Addit celsus *lib.* 5. „ *cap.* 26 servari non potest, qui in spinæ medulla percussus est. Et refert tulpius *obs. Medic. libr.* 3. *cap.* 24. hujusmodi spinalis medullæ vulneris exemplum, quod tertio die mortem attulit.

XI Quia verò succurrendum est miseris ægrotantibus, eadem hîc erunt imponenda, quæ in vulneribus nervorum nervosarumquè partium. Atque hinc admoveatur *oleum therebenthinæ actu calidum*, vel *Balsamum peruvianum*, vel *balsamum sulphuris therebenthinatum*, vel *oleum ceræ*; vel quod sequitur;

℞. *Spir. vini* ℥ij. *Mellis rosarum* ℥j.
Pulv. aloës, myrrææ an. ʒj
Misceantur.

Et superponatur digestivum. v. g.

℞. *Mellis, therebenthinæ venet. an.* ℥ß.

Theriaces

Theriaces ℥ij Vitellum unius Ovi.
Pulv. myrrhæ ℥ß. M. F. Digestivum.

Interim in hujusmodi vulneribus curandum, ut sanies effluxum habeat, ne retenta dolores, inflammationes & graviora alia excitet symptomata. Atque ideò si satis patens non sit vulnus, erit dilatandum, ut ichor expurgari possit: si vero vicinæ partes non permittant, ut vulnus dilatetur, plerumque desperatus est casus. De vulneribus hisce Joh. de vigo sic inquit: quæ vulnera ipsius medullæ eodem modo „ tractanda sunt, sicuti vulnera cerebri; quare „ semper medicus debet eadem ratione curare, & vulnera spinalis medullæ, & vulnera cerebri.

CAPUT XXI.

De Vulneribus Thoracis, & partium intus contentarum.

I. THORACIS VULNERA alia sunt *non penetrantia*, in quibus scilicet membrana plura adhuc integra est; alia *penetrantia*, in quibus non solum thoracis musculi, sed & plera perforatur, ità ut vulnus in ipsam penetret thoracis cavitatem. Vulnerum thoracis Differentiæ.

Penetrantia vulnera rursum sunt, vel sine partium in thorace contentarum, vel cum earundem læsione; puta pulmonis, pericardii, cordis, diaphragmatis, venæ cavæ, arteriæ aortæ, &c.

II. Simplex si sit, Thoracis Vulnus, neque in cavitatem ejus penetret, & alius nullus conjungatur affectus, nihil peculiare ad sui curationem desiderat, præter reliqua vulnera. Simplex Thoracis Vulnus.

Si autem detecta sit costa, ea abradenda est ad meditulium usque dein vulnus ut simplex considerandum. Quum vero fracta sit, ea suum in locum

restituenda, ac porrò curanda, ut inferius de fracturis summas dicturi.

Cæterorum Thoracis Vulnerum Diagnostica.

III. At profundius cum sit vulnus, diligenter indagandum, an penetret usque in thoracis cavitatem, an non, In thoracis cavitatem penetrasse instrumentum vulnerans, indicat aër per vulnus exiens; qui potissimum deprehenditur, si vulneris orificio tenuis admoveatur cerea candela, aut lana tenuiter carpta vel grossypium eidem imponatur: sæpius namque candela extinguitur, vel saltem flamma ejus nutare videtur, & lana vel gossypium quasi vento agitari conspicitur. Verum hic aëris è vulnere thoracis egressus in primis observatur, quoties ægri tussiunt, vel ore naribusque occlusis vehementer conantur exspirare.

Sed hæc per aërem egredientem exploratio fallere potest, si vulnus obliquum vel tortuosum sit; aut musculi thoracis situ patientis ab eo quem habebat dum vulnus accepit, varient atque vulneris aperturam tegant; vel plagæ orificium, ob non immissam turundam, sit conglutinatum: tum enim aër egredi non potest, imò nec specillum vel stilus intromitti. Ideoquè ægrum, dum vulnus explorandum est, eo situ collocare oportet, in quo erat, cum inflictum fuit.

In penetrantibus quoquè & amplis thoracis vulneribus respiratio interdum læditur, & voce æger privatur vulnere patente; eô tamen occluso redit vox, & respiratio liberius peragitur. Insuper dum sanguis in pectore congeritur, & alia accedunt; viz. febris, tussis molesta, sputum cruentum, lateris dolor, pondus & gravitas circa costas nothas, &c. Et si contentæ intus materiæ, aut contentæ alicujus partis vulneratæ adsint indicia certissimum erit vulnus penetrare, tametsi ipsum assequi specillo non liceat. Partium verò thoracis conten-

tarum vulnera quibus ut plurimum innotescant cap. 1. diximus.

IV. Cæterumque in Thoracis anteriore parte, atque à lateribus contingunt vulnera, neque ad interiora penetrant ex se omni periculo vacant, etiamsi secundum propriam essentiam sint magna. At quæ in thoracis parte postica fiunt, magis sunt periculosa, quia plures ibi, majoresque adsunt nervi & tendines: periculosiora redduntur si dorsi medulla vulneretur, propter gravia, imò & lethalia accidentia. Prognostica.

Quæ vero intra pectoris cavum penetrant, nullum licet ex contentis visceribus lædatur longe periculosiora sunt quod aër externus per vulnus non alteratus ingrediatur, internasque partes offendat; hinc dolor, tussis, inflammatio, febris, & cætera procedant symptomata.

Adhuc tamen periculosiora censenda sunt, si insuper sanguis in thoracis cavitatem fuerit effusus, qui ibidem putrescere, & gravissima excitare accidentia potis est.

Sed periculosissima sunt, si quæ ex contentis partibus fuerint sauciæ quapropter haud abs re inquit galenus 4. *Math.* 6. „ vulnus, quod intra thoracem vel peritonæum penetrat, non parvum periculum adfert, præcipuè si quid internorum unà „ sit vulneratum. Equidem de vulnerum contentarum in thorace partium prognosticis in specie „ cap. 2. abunde. egi.

V. Quoad *curandi methodum*: hujusmodi vulnus non dissimilem quidem postulat curam à reliquis vulneribus in parte carnosa existentibus; si nempe in thoracis cavitatem haud penetret. At si penetret in pectoris cavum, fueritque citra contentarum partium læsionem, neque in thorace materia quæpiam contineatur: vulnus quamprimum est occlu- Vulnerum thoracis curatio.

dendum, ut aëris externis ingressus prohibeatur; hinc protinus conglutinandum.

VI. Si verò contineri intus materiam suspicemur, per dies aliquot vulneris orificium patens est servandum, ut expurgari ea possit; & si ob plagæ aperturam minus patentem probè effluere nequeat, scalpello plaga est dilatanda: utquè facilius profluat, supra vulnus vulneratus decumbat. Insuper, nisi vulnus per se satis patescat, plagæ intra osculum immittatur tubulus argenteus, vel plumbeus, per quem sanguis aliavè contenta materies commodè expurgari queat. Deinceps vulnus liberè erit occludendum. At vulnerum in thoracis cavitatem penetrantium veram & succinctam curandi methodum tradit petrus de marchetis *obs. chir.* 41.

VII. Haud secus ratiocinatur fabritius Hildanus „ *cent.* 3. *obs.* 37. Vulnera pectoris; si sanum est „ corpus, vulnusquè recenter inflictum neque „ sanguis aut pus ullum in pectore collectum, „ vulnus ut diu apertum maneat, minimè opus est. „ In cacochymicis verò corporibus alia ratio est; „ in iis enim vulnerum & ulcerum pectoris con- „ solidatio, donec natura se probè exoneraverit, „ minimè acceleranda est. Scultetus quoquè *in armam. chir. tab.* 37. monet, ne vulnus thoracis penetrans unquam consuatur, aut per primam intentionem curetur, ne materiæ, quæ in thoracis cavitatem effusa est cum ægrotantis periculo præcludatur exitus: vult autem, ut primò immittatur turunda filo alligata, ad apertum vulnus servandum. Quod si materies intrà thoracem collecta fuerit crassa, atque ad exitum per plagam inepta, illa attenuetur injectis per aliquot dies *lavacris ex decoctione hordei, passularum, addito melle rosaceo,* ac vulneri immittatur cannula, ut pus, injectaque decoctio sensim denuò expurgetur. At plura huc

ſpectantia idem habet *poſt armam. chir. obſ.* 42. 43. 59.

VIII. At tamen ſcribit Joh. de vigo *libr.* 3. *tract.* 1. *cap.* 10. controverſum inter cheirurgos eſſe, de penetrantium thoracis vulnerum conſolidatione. Quibuſdam enim videri ejuſmodi vulnera quamprimum claudenda & cicatrice obducenda eſſe, ne aër frigidus in cor ſubeat, ac ſpiritus vitales exiliant & diſſipentur. Alii è contrario cenſent, talia vulnera diutius aperta eſſe ſervanda: imo ſi per ſe non ſatis pateant, Chirurgiâ amplificanda, quo ſanguini in thoracis ſpatium effuſo exitus pateat, alioquin cunctando putredinem contracturo, unde febris incrementum, ſinus fiſtuloſis, aliaque periculoſa, accidentia.

Priorem ſententiam amplectitur theodoricus *libr.* 2. *cap.* 16. ubi in quacunque parte thoracis fiat vulnus, in continenti labia conjungi vult.

Poſteriori ſubſcribunt Joh. de vigo *loco citato.* Brunus *chir. mag. lib.* 1. *cap.* 4. Rolandus *lib.* 3. *cap.* 19. lanfrancus *tract.* 2. *cap.* 5. gulielmus de ſaliceto *libr.* 2 *cap.* 12. Rogerius *cap.* 23 chalmæteus *in encheiridio chirurgico.* Item paræus de hac quæſtione ſic inquit: „ Prior quidem ſententia ratione & „ veritate nititur, modo nihil aut parum ſanguinis „ in thoracis capacitatem effuſum: poſterior verò „ locum habet, cum magna vis ſanguinis in thoracis ſpatium ſe effudit. Atque hiſtoria utramquè ſententiam comprobat, docetque vulnus thoracis penetrans ad duos treſvè dies apertum eſſe ſervandum: at cum animadvertimur ægrum nullo, aut ſaltem exiguo dolore vexari, nullo pondere diaphragma premi, ſpirandi libertatem adeſſe, adeoque detrahi periculum, quam citiſſimè fieri poterit, ad cicatricem vulnus perduci vult. Eadem diſtinctione utitur pigræus *prax. cheirurg. lib.* 4. *cap.*

„ 14. ubi inquit : si parva sanguinis copia in tho-
„ race fuerit contenta, eam dissipari & evacuari
„ tussiendo & screando.

Si ergò certa contentæ in thorace materiæ indicia sese offerant, materia illa ut educatur postulat. Educitur autem per tres vias : vel per vulneris orificium, vel per os tussiendo, vel nonnumquam per urinæ viam rarum est, pus ex thoracis vulnere in cavitatem ejus effusum, per alvum expurgari, quod se observasse scribit marchette *obs.* 43. At rarius, costæ fractæ fragmentum per anum fuisse excretum : quod se vidisse nobis narravit Cl. Diemerbroekius in collegio suo chirurgico, cum sub ejus auspiciis quondam medicinæ studio operam darem, atquè ipsum illud costæ fragmentum quoquè exhibuit.

IX. Curandum igitur, ne præproperè, & priusquam materia fuerit expurgata, vulneris orificium occludatur ; verum apertum id servandum, beneficio turundarum, sic ut non facile externus aër ingredi queat. At si copiosa materies intus contineatur, periculum est ne suo contactu partibus contentis male afficiat in primis quum inter unam & alteram inspectionem nimis longum tempus intercedat. Quapropter utile est instrumentum, quod & apertum servat foramen, & materiæ exitum continuo præbet ; quale est cannula plumbea, vel argentea, aut linteum cerâ albâ oblitum & in cannulæ formam redactum.

X. Sed notandum in vulneribus thoracis tum turundæ tum cannulæ filum semper alligandum esse satis longum ; ne ea, ob perpetuum thoracis in respiratione motum, incidat in pectoris cavitatem mortisque causa fiat. Tale exemplum refert hildanus *cent.* 1. *obs.* 46. cujusdam, qui duas turundas in cavitatem thoracis delapsas post tres menses tussi re-

jecit. Et *cent.* 3 *obs.* 36. aliam narrat historiam de quodam in pectore vulnerato, qui duas turundas satis longas ultrà biennium secum gestavit, à quibus tandem, ne gry quidem alteratis, casu potius, quam arte fuit liberatus, atque ità sanitati restitutus. Tulpius quoque *obs. med. libr.* 2. *cap.* 15. meminit cujusdam nobilis dani, qui post mensem sextum turundam, in thoracis cavitatem per cheirurgi imprudentiam delapsam, per os excreavit, rarum etiam est, quod habet pigræus *prax. chir. libr.* 4. *cap.* 14. de milite, qui sclopeto in thorace vulneratus, tribus quatuorvè à sanatione mensibus per arteriam asperam satis crassum, tribusque ad minimum digitis longum, costæ fragmentum excrevit, atque ab eo tempore nullum amplius incommodum persensit.

XI. Insuper circa turundæ aut cannulæ usum in vulneribus thoracis notandum, eas oblinendas esse medicamento digestivo. Etiam ne nimis longe sint turundæ, ut pulmonem lædant.

Impositas hoc modo cannulâ, fiat tegumentum quod injurias aëris, ambientis arceat. Et supra plagam patiens plerumque decumbat, quo materies proprio pondere ad vulnus feratur. Per intervalla quoque ore naribusque occlusis spiritus comprimatur, quo pulmo intumescat diaphragma contrahatur, sicque ad vulnus contenta materia exprimatur.

XII. Sed materies hæc ut facilius educatur, & partim etiam absumatur, nonnulli detergentes & exsicantes liquore per vulnus in thoracis cavitatem quotidie immittere solent: quales sunt, *Hydromel* & *aqua hordei*, cum *melle rosaceo*; aut decoctio leviter abstergens & attenuans, ex *agrimonia*, *veronica*, *hyperico*, *radicæ aristolochiæ rotundæ*, *&c.* addito *melle rosaceo* nonnunquam & *spiritu vini*. Quibus siphonis ope

in thoracem injectis, obturatoque vulnere, jubent ut patiens modo in hoc; modo in istud latus sese volvat, quo materia ab omnibus partibus eluatur hinc per plagæ aperturam unà cum injectione educatur: observandum interea, ne quid lotionis intrà thoracem maneat, eò quod ipsa ob admixtam purulentam materiam corrumpatur, & prava invehat symptomata. Atque hoc modo procedunt, donec materia amplius per vulnus non exeat; & nulla appareant contentæ materiæ signa, Jubent præterea, ut patiens tussiat, quò materies fortius expellatur ad vulnus, & per os quoquè portio ejus educatur.

Monet etiam scultetus *in armam. chir. tab.* 37. in vulneribus thoracis cum parva pulmonis & diaphragmatis ad partem carnosam incisione, ut non solum promoveatur materiæ per vulnus ex se latum, aut scalpello dilatatum, aut per novum foramen, aut per urinarias vias exclusio; verum etiam ut per siphonem in thoracem infundatur 1. Decoctum vasa sanguinem fundentia constringens, 2. materiam crassam attenuans, 3. internum vulnus detergens, 4. illud consolidans.

Si vero ob plagæ angustiam contentæ materiæ non ità pateat exitus congruâ sectione vulnus est dilatandum. At si vulnus sit in superiore pectoris parte, potius in imo thoracis loco, viz. inter septimam & octavam costam apertio est facienda.

Purulentæ materiæ qualitas etiam exploranda immisso specillo; idquè illico extractum si nigrum sit vel fiat, ægrotum vix evasurum indicat.

XIII. Atqui ubi recesserint symptomata, detrahendus tubulus, quumquè materia minui incipiat, sensim turunda imminuenda, & carnis generationi incumbendum, ut foramen claudatur: si enim

vulnus fiat inveteratum, evadit fistulosum, & non, aut saltem difficulter glutinari potest.

Foras vero applicetur medicamentum vulneri idoneum; viz exsiccans, simulquè carnem gignens acconsolidans. v.g.

♃. Therebenthinæ venet. ℥j.
Mellis rosacei, olei hypericonis an. ℥ß.
Misceantur.

Alii in hujusmodi vulneribus istud laudant;

♃. Resinæ Pini claræ & odoræ ℥xij.
Therebenthinæ, olei laurini an. ℥ij.
Gummi elemi ℥iij.
Rasina & gummi ad ignem liquescant, dein addantur oleum & Therebenthina, parum bulliant, donec Unguenti crassitiem acquirant, tandemquè colentur.

Interim à tussi, quantum fieri potest, æger abstineat. Enímvero totus thorax quum exagitetur tussi, fieri nequit, quin vulneratæ partes denuo lacerentur, adeoquè consolidatio impediatur. Si tamen tussis infestet, eo quod ad pulmonem pars contentæ materiæ transmittatus, in ore contineat quæ vim habent leniendi, attenuandi expectorandi; cujusmodi sunt *Syrupi varii pectorales*, aliaque pro arteriæ asperæ & oesophagi vulneribus laudata. Hîc quoque conducit dococtum pectorale quod simul vulnerarium fieri potest. v. g.

♃. Rad. consolidæ Maj.
Liquiritiæ rasæ an. ℥j.
Aristolochiæ rot. ʒv.
Herb. tussilaginis, capill. ven.
Fragariæ, saniculæ an. Mj.
Caricarum, passular. Enucleatar. an. ℥ij
Coq. in aqua Hordei ad. ℥xxx.
Sumat patiens ter quatervè ℥iij. *vel* ℥iiij. *quotidiè.*

XIV. Sin *interna aliqua pars fuerit saucia* quantum ad apparens vulnus attinet, eadem omnino curatio convenit; adeoque nec opus est, ut aliquod, præter hæc quæ proposuimus, medicamentum plagæ immittatur. Attamen in *pulmonis vulneribus* danda opera, ut primum sanguinis profusio, quæ ob insignia hujus visceris vasa accidere solet, sistatur, & inflammatio, cui pars hæc obnoxia est prohibeatur, tandemque vulnus conglutinetur: sanguis vero, qui in thoracis cavitatem effusus est, evacuetur. Itaque ut inflammatio prohibeatur, nisi nimiâ cruoris profusione vires sint dejectæ *vena secetur*. Si vulnus sit angustum, hinc ut exitus extravasato sanguini non pateat, scalpello ampliandum. In operatione vero æger vehementer exspiret, quo pulmo collabatur. Deinde medicamenta adhibenda adstringentia & emplastica: sive ea sint, quæ in cavitatem thoracis infunduntur: sive interna, quæ ore sumuntur. Talia sunt *bolus armenus*, *terra sigillata*, *thus mastix*, *balaustia*, *gummi arabicum*, *tragacantha*, *&c.* ex quibus injectiones, pulveres, & similia præparari possunt. Sed ut pulvis pulmoni vulnerato applicetur, jubendum ut æger spiritum ducat, quo vesiculosum hoc viscus infletur, aëremque eo usque contineat, ut vulnus pulvere sit conspersum. Interna autem, & quæ per os sunt exhibenda, alibi ac præsertim cap. 7. exposuimus.

Quum vero quædam pulmonis pars è vulnere emineat, & livescere ac nigrescere incipiat, atque ita corruptionis notas exhibeat, ea ferro est abscindenda, uti ex variis cheirurgiæ scriptoribus in præcedentibus notavimus.

Diaphragma quum in parte carnosa sit vulneratum, eædem sunt indicationes curativæ. At *tendinosa pars si vulneretur*, vulnus lethale est.

CAPUT. XXII.

De Vulneribus abdominis, & internarum Partium.

I. VUlneribus thoracis ſuccedunt ABDOMINIS VULNERA. Per *abdomen* autem intelligimus totum illud ſpatium, quod á coſtis ſpuriis, lumbis, & oſſibus innominatis comprehenditur: conſtans cuticulâ, cute, adipe, membranâ carnoſâ, decem muſculis; quibus partibus peritonæum ſubjacet, includens viſcera in infimo ventre contenta.

Hinc varia exiſtunt *abdominis vulnera.* Aut enim ſunt *non penetrantia*, quum exteriores ſaucientur partes; cutis puta, pinguedo, membrana carnoſa, hiſque ſubjecti muſculi, intacto peritonæo: aut ſunt *penetrantia*, ubi peritonæum quoquè vulneratur. Cæterum penetrantia abdominis vulnera ſunt, aut *cum*, aut *ſine* partium internarum læſione. Vulnus penetrans cum læſione partium internarum, tot habet differentias, quod ſunt partes in infimo ventre contentæ: unde alia vulnera ſunt cum læſione jecoris, vel lienis, ventriculi, inteſtinorum, veſicæ, renum, &c. Rurſus vulnera abdominis penetrantia ſunt quandoquè cum omenti ac inteſtinorum exitu, nonnunquam citrà eum. Abdominis vulnerum Differentiæ.

II. An autem vulnus penetret in abdominis cavitatem, an non penetret, indagandum. Penetrans vulnus à non penetrante dignoſcitur immiſſione ſtili vel cereæ candelæ: ſi enim multa portio ingreditur, ſignum eſt plagam penetrare. Advertendum tamen, ne decipiamur: nam fieri poteſt, ut foramine exiſtente obliquo, retorto, aut à ſuperjacentibus partibus occluſo, minima ſtili vel cereæ candelæ portio Diagnoſtica,

in ventrem ingrediatur, tametsi penetret vulnus: & è contrario, multa stili aut candelæ portio obliquè inter musculos progrediatur, etiamsi plaga non sit penetrans.

Addunt nonnulli: si vinum intrà orificium vulneris immittatur, in penetrante id ingredi in ventris cavitatem, in non penetrante retrò egredi per plagam. Sed hunc explorandi modum haud immeritò rejicit Cæsar Magatus *libr. 2. cap. 69.*

Certius verò penetrantis vulneris indicium est, si intestinum aut omentum exeat. Quinimò si plagæ magnitudo conferatur cum vulnerante instrumento, non rarò conjecturâ assequi possumus, vulnus num penetret, nec ne.

III. At non satis est, dignoscere plagam penetrare, sed insuper nosse oportet, num aliqua contentarum partium sit saucia; id quod petendum ex celso *libr. 5. cap. 26.*

Sic *hepar vulneratum* indicare ut plurimum solent, vulnus in dextro hypochondrio ad costas nothas, copiosi sanguinis per vulnus exitus, vomitus biliosus, cruentæ dejectiones, acerbi dolores & punctiones in partibus vicinis & propinquis, febris. Quod si hujusmodi vulnus profundius sit, parit animi deliquium, sudorem frigidum, ac mortem brevi infert.

Lienem vulneratum significant, vulnus in hypochondrio sinistro penetrans sub costis nothis, copiosi sanguinis nigricantis per plagam effluxus, sitis, febris nonnunquam & respiratio lædi solet, affecto per consensum diaphragmate.

Ventriculum vulneratum esse suspicamur, si abdomen sit saucium è regione ventriculi; si præsertim singultus accedat, & cibus potusque assumptus vomitu rejiciatur. Et quandoquidem ità læsus ventriculus nec apetere cibum, nec continere, nec fer-

mentare ritè poteſt : interdum crudus cibus & potus, interdum ſemidigeſtus chylus per vulnus exit. Inſuper animi deliquium frequenter vulneratum corripit, potiſſimum ſi ſuperius ejus orificium ſeu ſtomachus ſaucietur, unde & frigidi erumpunt ſudores, aliaque gravia, imo lethalia plerumquè accedunt ſympthomata.

Eadem ferè eveniunt, ſi *vulneretur tenue inteſtinum*: exit namquè per vulnus nondum perfectus chylus, hypochondria tenduntur ac vomitus non raro accedit. Denique & maximi ventris cruciatus vulneratum corripiunt, ut plurimum cum febre ſatis valida. At *craſſum inteſtinum*, ſi *vulneretur* egrediuntur per vulneris orificium fæces, vel ſaltem ſtercoris odor inter deligandum percipitur, cruentaque per alvum dejiciuntur.

Renes vulneratos eſſe exiſtimamus ex loco affecto, præſertim quum urina cruenta ſit, & difficulter reddatur, dolorque gravis partem affectam affligat, qui ad inguina teſticuloſquè ſæpè extenditur; cumquè latum ſit vulnus, aquoſus cruor per id egrediatur.

Sin *veſica urinaria ſit vulnerata*, urina per plagam exit, eaquè reddi ſolet cruenta : pecten tenditur, dolorque, dolent, & ilia, nec non febris ut plurimum accedit.

Venam cavam aut *aortam arteriam hìc vulneratam* conjectamus ex inſigni ſanguinis profuſione, quam ſtatim mors ſequitur.

Summatim quæ pars in infimo ventre ſit ſaucia, conjicimus primum ex ſitu partis, deinde ex actione læſa, deniquè ab excreto.

IV. Cæterum vulnera abdominis non penetrantia, ſi ritè curentur, abſque ullo ſunt periculo, niſi ſint valdè magna. Periculoſiora tamen merito cenſentur, quæ in media abdominis parte, quam quæ Prognoſtica.

in lateribus sunt, propter concurrentes ibidem loci abdominis musculorum tendines.

At penetrans abdominis vulnus, licet non lædantur partes internæ, periculosius tamen est; præsertim magnum si sit, & profundum, eò quod intestina facilè excidant, quæ difficulter postea suo loco restituuntur. Etiam angusta hujusmodi vulnera, si intestina excidant, periculo non vacant. Nisi enim id quod excidit statim in suum locum reponatur, intumescit ac inflatur, ut postea per angustum foramen restitui nequeat; hinc ab aëre externo alteratur, corrumpitur, & malum sæpius evadit lethale.

De Vulneribus vero abdominis penetrantibus, cum contentarum intus partium læsione, quid judicandum sit cap. 2. abunde diximus.

Vulnerum infimi ventris curatio.

V. Vulnera porrò abdominis *non penetrantia* eandem requirunt curandi methodum, quam reliquarum carnosarum partium vulnera.

Si vero *penetrent, citrà tamen egressum vel læsionem internarum partium, ac citra substantiæ deperditionem*, quamprimum sunt glutinanda: viz. disjuncta vulneris labia manuum operâ adducenda, adductaque servanda idoneâ suturâ. Glutine siquidem in talibus vulneribus uti non possumus, eò quod peritonæum, utpote exanguis membrana, mutuo agglutinari nequeat; quo dehiscente, in posterum intestina excidere solent. Id ergo ne contingat, ita vulnus erit consuendum, ut hinc inde musculis agglutinetur peritonæum. Ità quoquè guido de Cauliaco, Fallopius *tom. 2. tract. 7. cap. 17.* & plerique alii docent: viz. vulnera in abdominis cavitatem penetrantia, absque læsione internarum partium, nullo modo aperta esse servandas, sed protinus consuenda & agglutinanda.

VI. At *intestinum si sit vulneratum*, tamdiu vulnus apertum servari volunt nonnulli, quousque

conglutinatum sit intestinum, tumquè vulnus consuere jubent. Lanfrancus *chir. magn. tract.* 2. *cap.* 7. Rolandus *libr.* 3. *cap.* 26. Gulielmus de Saliceto *libr.* 2. *cap.* 15. Rogerius *libr.* 3. *cap.* 29.

Chalmæteus *enchir. chir. libr.* 2. *cap.* 25. omnia abdominis vulnera unienda & consuenda esse vult. Neque ex sanguine in infimi ventris cavitatem effuso magnum damnum imminere inquit, si illic quoque retineatur, cum natura ipsum in inguina transmittet, atque tumorem excitabit, qui curabitur ut abscessus.

Atqui vulnus abdominis penetrans, citrà tamen læsionem vel egressum contentarum partium, si ob angustiam ejus suturâ non egeat, glutinatio medicamentis, in superioribus abundè propositis, quamprimum adjuvanda; dein conveniente fasciaturâ vinciendum, ita tamen, ut dolorem non inferat.

VII. Sed in curatione *penetrantium vulnerum absque internarum partium læsione, verum cum exitu intestini aut omenti*, non alium præceptorem imitari necessum est, quam galenum, qui *libr.* 6. *method. med. cap.* 4. hujusmodi vulneris curam ità describit:
„ Primum itaque id agendum est, ut intestina,
„ quæ exciderunt, in suum recondantur locum. 2.
„ Ut Vulnus consuatur. 3. Ut medicamentum ap-
„ ponatur. 4. Ut prospiciamus, ne præstantior
„ quæpiam pars simul afficiatur.

VIII. Quoad primum: si mediocrè fuerit vulnus, & *recens exciderit intestinum*, manibus & digitis impellendo est recondendum: id quod difficulter non raro peragitur, quoniam per exiguum vulnus paulatim, & multum exit, inflatur, intumescit, ventoque repletur. Quo in casu prolapsum intestinum fotu calido, ex *absynthio*, *scordio*, *ruta*, *malva*, *floribus camomillæ*, *meliloti*, *semine cumini*, *similibusque in cerevisia aut vino decoctis*, continuo

foveatur, si forsan flatus ità discuti possint.

Dissipatis flatibus tentanda erit intestini reductio, quæ ut facilius succedat, oportebit patientem ità decumbere, ut plaga sursum spectet, & contenta intus intestina contrariam in partem ferantur.

Quod si nec hoc modo inflatio cesserit, adeoque reponi nequeat intestinum vulnus tantum amplian-dum, quantum ad intestini repositionem opus est. Quod ut dextrè fiat, vulneri digitum imponat Cheirurgus, ne forte intestinum ferro attingatur: vel utatur scalpello incurvo, alterâ tantum parte aciem habente, in cujus extremo adsit globulus, ne intestinum mucrone sauciatur. Factâ idoneâ sectione introducatur intestinum, vulnus consuatur, ac conveniens medicamentum apponatur. At ne præstantior pars simul afficiatur, animadvertere oportet, priusquam fiat restitutio, num sanguine fœdatum sit, aut aliâ re conspurgatum intestinum, vel ipsi adhæreat peregrinum aliquod corpusculum, tunc enim prius sedulò ab omni sorde, & peregrinis corpusculis est abluendum.

IX. Verum *omentum si extrà labatur*, nondum tamen fuerit refrigeratum, neque colorem mutaverit, quamprimum intromittendum, cum citissimè ab aëre alteretur & corrumpatur. Sed si refrigeratum, hinc & alteratum fuerit, tunc, ex hippocratis præcepto *aphor.* 58. *sect.* 6. ligabitur ea parte, quæ calidæ parti est proxima, portioque corrupta amputabitur. Ligari autem omentum hîc debet, ne ipsius vasa aperta cruorem intrà abdominis cavitatem effundant: qualem casum describit Marchette *obs.* 51.

X. Alter scorpus est *Vulnus consuere*, ne intestinum vel omentum denuò prorumpat. Collocetur igitur, ac decumbat patiens in partem plagæ opposiram, ut eò minus ad aperturam impetum faciant

intestina.

inteſtina. Interim miniſter manibus apprehendat vulneris labia, & Cheirurgo tantam porrigat vulneris partem, quanta ad conſuendum eſt neceſſaria. Dein conſuatur vulnus eô modô, ut quoniam peritonæum peritonæo non agglutinatur, tamen agglutinetur muſculis; idque aſſequi poterimus, ſi inter conſuendum hinc inde peritonæum muſculis ipſis adducatur: ſcilicet acus, duplicatum filum ceratum ducens, primum ab externa vulneris parte ità trajiciatur, ut & cutis & muſculi & peritonæum ſimul trajiciantur; ex oppoſito verò a parte interna vulneris, intacto peritonæo, muſculi cum cute trajiciendi: ab eadem parte ſemidigiti interſtitio extrinſecus poſtmodum infigatur acus ſic; ut partes continentes omnes ſimul cum peritonæo trajiciantur; ſed in oppoſita parte ab internis extrinſecus infigenda acus, ut, intacto peritonæo, cætera infimi ventris integumenta trajiciantur, & ſic deinceps, donec tot injecta fuerint puncta, quot erunt neceſſaria. At quoniam puncta hæc non leve onus ſuſtinent, ne ab ipſis ſcindatut caro, procul à vulneribus ore ferè per digitum ſunt injicienda.

Hunc ſuendi modum comprobavit ac explicavit Galenus *meth. med. libr. 6. cap. 6.* Et ſane alium nullum licet reperire, quô agglutinari muſculis queat peritonæum: ſi namque communi uti velimus ſuturâ, ità ſcilicet, ut vel utraque ex parte peritonæum trajiciamus vel intactum omnino relinquamus, id non conglutinabitur; atque ſic poſt ſanationem vulneris omentum aut inteſtina prorumperent, & inemendabilis herniæ cauſa eſſent.

Si verò hujuſmodi vulnus fuerit cum deperditione ſubſtantiæ, uti contingit, ſi ſclopeto infligatur, nequaquam ejus labia ſunt adducenda; ſiquidem curari oportet, ſicut vulnus cavum, per carnis generationem.

XI. Si tamen *Inteſtina ſint vulnerata*, priuſquam introducantur, idoneâ ſuturâ, ut ait celſus *libr.* 8. ſunt conſuenda. Quod ſi fuerint ſaucia, verum extrà vulnus non prociderint, ampliore reddito vulnere, eadem extrahere oportet, modo commodè fieri poſſit; atquè conſuere eô prorſus modô quo pelles conſui ſolent.

De Vulneratorum inteſtinorum curatione diligenter quoquè agit galenus *libr.* 6. *Math. Med. cap.* 4 ubi docet vulneratum inteſtinum primò, ſi fieri queat, eſſe conſuendum. 2. applicanda ei medicamenta. 3. ſi prolapſum quoquè ſit; ſuum in locum reponendum. 4. curandum, ne fæces in tranſitu ipſi noceant: tandemque abdominis vulnus claudendum.

Primum ergò ſi vulnus amplum ſit, & vulneratum inteſtinum prolapſum, mox id ſuendum, & priſtinæ ſedi reſtituendum. Niſi enim hoc ſtatim fiat, ab aëre ambiente alteratur, ac lividum evadit, omniſquè curationis ſpes præciditur. Quod ſi prolapſum non ſit, paulatim & placidè foras trahendum, deinde vulneris labia ſimul adducenda, & adducta conſuenda acu ſubtili, brevi, ac rotundâ, & filo lineo, forti æquali, ceraquè oblinito, eô fermè modô, quo pelliones pelles, & mulieres linteamina vulgò conſuere ſolent. Factâ ſuturâ, vulneratum inteſtinum abluatur *Lacte recenti calido*, ſeu potius *vino*, vel *ſimplici*, vel *in quo roſæ, chamæmelum, abſinthium, ſcordium, & ſimilia ſunt decocta*; eiquè illinatur *balſamum ſulphuris therebinthinatum*, vel *peruvianum*, vel aliud quodvis ſarcotium ac glutinans balſamum ſe oleum: nec non modicè inſpergatur conſolidans pulvis. v. gr.

℞. *Aloës, maſtichis, thuris,*
Mumia, ſanguinis draconis an. ʒj.

M. F. Pulvis subtilis.

His factis, inteſtinum paulatim & leniter in naturalem locum eſt reducendum; dein abdominis vulnus conſuendum, ac portò ut artis eſt curandum. Sed peractâ vulnerati inteſtini suturâ, filum ne abſcindatur; verum utraquè ejus extremitas extrà plagam propendeat, ut ſuo tempore extrahi poſſit.

Interim ut facilius inteſtinorum vulnus conſolidetur, medicamenta uſurpanda conſolidantia. Et quidem ſi plaga in tenue incidirit inteſtinum, exhibendum quoque *decoctum ex radicibus conſolidæ, tormentillæ, herbis pyrola, ſaniculæ, plantagine, hyperico, & ſimilibus, in aqua pura vel chalybeata decoctis*: nec non *electuarium ex conſerva roſarum rubrarum, bolo armeno, terra lemnia, gummi arabico, tragacantha, ſyrupo de ſimphito, &c.* Quum verò craſſum inteſtinum ſit ſaucium, ano per fiſtulam injiciatur *vinum rubrum adſtringens*, vel laudatum nunc *decoctum vulnerarium*; vel *clyſter* fiat *ex lacte dulci cum therebinthina veneta, Ovi vitello diſſoluta addito melle roſaceo, &c.*

Atqui *inteſtinorum vulnus ſi fuerit cum ſubſtantiæ defectu*, ut contingit, quando ictus ſclopeto infligitur, aggredi curam non debemus niſi coacti, & cum prognoſtico: caſus enim plerumque eſt deſperatus.

Cæterum non poſſum hîc non meminiſſe admirandæ hiſtoriæ cujuſdam adoleſcentis, enſe paulo ſupra umbilicum vulnerati, de quo refert hildanus *cent.* 5. *obſ.* 74. quod non tantum magnam concreti, nigri cantiſque & putreſcentis, ſanguinis copiam per alvum excreverit; (non obſcurum vulneratorum inteſtinorum argumentum) verum etiam circa anni finem ab accepto vulnere, alvum exoneraturus, inflicti enſis extremum apicem excluſerit.

XII. *Ventrriculi vulnera* probè ſunt conſideranda, an penetrent intra cavitatem ejus, nec ne, & in qua ejus parte ſint; *hoc eſt*, an in orificio, vel in fundo. Quibus perſpectis, *ſi ventriculi vulnus penetrans non* ſit conſuatur plaga abdomini illata, & protinus curetur, atque ventriculi vulnus naturæ beneficio relinquatur.

Si penetret, quamvis tunc ut plurimum lethale ſit, non tamen ſine medela æger eſt relinquendus, cum præſtet anceps experiri remedium, quam nullum, & multa præter medentis opinionem eveniant.

Quum igitur *telo ſcindente vulnus inflictum ſit ventriculi fundo*, & totus promineat ventriculus, vulnus conſuendum eſt eò prorſus modo, quô ſaucia inteſtina conſui ſolent; hinc conſuatur abdomen, ac eadem porro inſtituatur curatio, ac in vulneratis inteſtinis. Si vero non promineat ventriculus, vel parvum ſit vulnus, ac anguſto & perforante inſtrumento factum, adeoque conſui nec poſſit, neque opus ſit, vulnus abdominis ita conſuendum, ut in vulneris inferiore parte relinquatur orificium, quo pus expurgari poſſit, atque intra hoc orificium immittenda turunda, quæ intra ventriculi vulnus nequaquam ingredi debet, ſed ut ſaltem ad id perveniat ſufficit; eaque inungatur *balſamo ſulphuris*, vel *peruviano*, vel *unguento aureo*, vel *baſilicone*, vel digerendum plus ſit,

℞. Therebinthinæ venet. ℥ß. *Olei hipericonis* ℥j. *Vitellum unius ovi. Miſceantur pro digeſtivo.*

Alii hîc laudant linimentum;

℞. Olei maſtichini, abietini an. ℥j. *thuris* ʒij. *Pulv. rad. tormentillæ, conſolidæ an.* ʒj. *croci* ℈j. *Lumbricorum terreſtr.* No. v. *vini albi* ℥ij. *Coq. ad vini conſumptionem, dein colentur pro linimento.*

Sed plurimum ad hujuſmodi vulnerum conſolida-

tionem juvant aſſumpta, eò quod longam in ventriculo moram trahant; hinc & decocta, & electuaria in vulneratis inteſtinis laudata apprimè hîc conducunt. Enimvero in pharmacis ore ſumendis, nec non in victu, præcipua curationis pars conſiſtit: quapropter parcè admodum comedere debet patiens, ne ex cibi copia diſtendatur ventriculus, verum corrugatus maneat, ſicque facilius vulnus uniatur ac conglutinetur.

Si autem hujuſmodi vulnus ſit *cum ſubſtantiæ amiſſione*, deſperatus plerumque eſt caſus. Uti & quum *in orificio ventriculi ſuperiore ſeu ſtomacho* plaga contigerit. At vulnus thoracis penetrans per ſeptum tranſverſum in ventriculi fundum, ejuſdemque curatio, videri poteſt apud ſcultetum *poſt armam. chir. obſ.* 47.

XIII. *Hepatis & lienis vulnera* licet ut plurimum ſint lethalia, parva tamen & ſuperficiaria aliquando ſanari ſolent, atque ideo æger non eſt derelinquendus. Si ergó magnum ſit abdominis vulnus, & per id viſcera hæc erumpant, quamprimum intromittenda, ne ab aëre alterentur, dein vulnus conſuendum, & in inferiore ejus parte orificium relinquendum, in quod turunda, ſupraſcriptis medicamentis inuncta, immittenda, & glutinatio naturæ committenda. Interea decumbat vulneratus, quò diutius citrà moleſtiam poteſt, ſuprà partem vulneratam, quò facilius ad plagam materia feratur.

Cæterum ſollicitos nos eſſe oportet, ne inflammatio accedat, atque ideo revolufioni potiſſimum ſtudendum, tum per *venæſectionem* in brachio, tum per *clyſteres lenientes & abſtergentes* ſubinde injectos.

Hîc quoquè locum habent *decocta vulneraria & conglutinantia*. Et ſi pus per urinæ viam medicus obſervet, *diuretica* iſtiuſmodi decoctis addantur.

XIV. Si *Renes vulnerentur*, attendendum, num

effluat per plagam purum lotium, vel ſanguis ſeroſus: quoniam ſi non exeat talis materies, quin potius purus effundatur cruor, hujuſmodi vulnus ad ipſam Renum cavitatem non penetrare; verum ſuperficietenus, *hoc eſt*, in parenchymate tantum organa hæc ſaucia eſſe indicio eſt. Quo in caſu infundatur intra vulnus conſolidans aliquod medicamentum; puta *oleum therebinthinæ calidum* vel *balſamum ſulphuris therebinthinatum*, vel *balſamum peruvianum*, vel *unguentum ſanctum*, ab inſigni affectu ita appellatum, quod Joh. Andr. à Cruce *in ſua chirurgia* ita deſcribit:

℞. *Reſinæ pini claræ & odoræ* ℥xij.
Therebinthinæ, olei laurini an. ℥ij.
Gummi Elemi ℥ix.
Fiat ex his. S. A. Unguentum.

Hôc factô abdominis plaga conſuatur: ac porro conſolidetur, & vulnus renis naturæ relinquatur.

Atqui profundius quum ſit renum vulnus, ſic ut urina pura vel ſanguis ſeroſus egrediatur, tunc abdominis plaga non conſuatur, ſed intra eam per ſiphonem injiciatur *calidum vinum rubrum adſtringens*, vel *abſtergens & conſolidans injectio*, *ex radice conſolidæ, tormentillæ, herbis plantagine, alchymilla, hyperico, roſis rubris, balauſtia: in aqua ferrata vel vino rubro adſtringente decoctis, additis melle roſaceo & tantillo ſpiritus vini*; ac dein vulneri imponatur aliquod conſolidans balſamum vel unguentum, idquè quotidiè ſemel vel bis renovetur, uſque dum vulnus ſanatum ſit.

Patiens interim utatur *decocto vulneratio ſimul & diuretico, ex radicibus conſolidæ, ariſtolochiæ rotundæ, glycyrrhyzæ, herbis althæa, malva, alchymilla, ſanicula, hyperico, fructibus alkekengi, & ſimilibus in aqua pura vel ferrata decoctis, addito ſyrupo papaveris rhæados vel althææ fernelii.* Pro potu ordinario

bibat *ptisanam* vel *emulsionem ex hordeo mundato, semine melonum, cucumeris, &c.*

Quod si in hujusmodi vulneribus supprimatur urina, ob sanguinem grumefactum urinæ viam obstruentem ac obturantem, sumat patiens mane & vesperi decem aut duodecim harum pilularum;

♃. *Therebinthinæ venet. ad consist. pilular.*
Coct. ℥j. *pulv. troch. alkekengi* ʒij.
Oculorum cancrorum crud.
Cretæ albæ an. ʒj.
F. S. A. pilulæ magnitudinis cicerum.

XV. Quoad *vesicæ urinariæ vulnera*: Ea *quæ fundo ejus sunt inflicta* raro sanantur, præsertim cum urina in abdominis cavitatem continuo effluat. Quæ vero *in collo seu cervice sunt* curari solent, haud secus ac vulnera pro extrahendis calculis à lithotomis facta: & quidem pro eorum curatione eædem habendæ sunt indicationes, ac in vulneribus renum.

CAPUT XXIII.

De Vulneribus articulorum.

I. SEd in brachiis & cruribus, præter ea quæ in parte carnosa contingunt, occurrunt ARTICULORUM VULNERA; quæ peculiarem requirunt curandi methodum.

II. Est autem *articulus*, ex galeno *lib. de ossibus in principio*, ossium compositio ad voluntarium motum comparata. Quæ composito fit ex duobus ossibus, nec non ex ligamentis, tum orbiculari, tum tereti, ossa hæc ità alligantibus, ut se mutuo contingant. Insuper profundiores obtinet partes hæc conjunctio: etenim sunt in articulo tendines, ligamenta, venæ, arteriæ, nervi, &c. Hinc & hujusmodi vulnera non modo curatu difficilia, sed quo-

Articulorum vulnera qualia sint.

què periculosa, imo lethalia non nunquam observantur. Adhuc tamen periculosiora sunt, si *luxario* adsit. Neque enim sine vitæ periculo articulus tum reponi potest, ob dolores hujusmodi vulnera perpetuo comitantes. Quapropter prognostico se munire debet Medicus, ne apud vulgum malè audiat: aliàs enim si articulum reponat, isque repositus maneat, mortem adfert ægrotanti, videturque non rarò ad exiguum vulnus mors sequuta. Verum de hisce *libr.* 5. latius sumus dicturi.

Horum vulnerum curatio.

III. Cæterum horum vulnerum alia ad articuli cavitatem pertingunt, alia non. Quæ eousquè non perveniunt, dici possunt *vulnera supra articulos facta*, quoniam ad ipsam ossium conjunctionem non penetrant: in quibus tamen si tendines aut nervi vulnerentur, curari debent ut vulnera nervorum, nervosarumque partium: sin venæ aut arteriæ saucientur, oportet talia vulnera tractare ut *suo loco* dictum est.

IV. Sola autem ea censenda sunt ***articulorum vulnera***, quæ ad articuli cavitatem descendunt, in quibus adeo conjunctionis ligamenti inciduntur. Hæc vulnera ut curentur, ab externi aëris injuriis probè sunt deffendenda; aëris quippe acrimonia acida vulneratis articulorum partibus nervosis summopere nocet. Labia quoque vulneris ad se invicem adducenda quidem, non tamen penitus, si profundior plaga sit, saniei, quæ tenuis simul & acris hîc colligitur, exitus continuò pareat: deinceps eadem imponenda, quæ in nervorum, partiumque nervosarum vulneribus conducere *suo loco* docuimus; insuper & superponatur, ac identidem renovetur fomentatio calida, *ex absynthio, ruta, scordio, artemisia, floribus sambuci, camomillæ, rosis rubris, &c. in cerevisia aut vino decoctis*; vel ejus loco admoveatur cataplasma. v. gr.

℞. *Pulv. fol. rutæ, scordii, farinæ sem. lini fœnigræci an.* ℥j. *flor. camomillæ, sambuci an.* ℥j. *Althææ* ℥j. *coctis in cerevisia ad pultis consistentiam add. pulv. croci* ʒß.

M. F. S. A. Cataplasma.

Multum quoquè refert, quod membrum ritè collocetur, ut ejus actio conservetur nec non dolor & humorum affluxus præcaveatur: propterea & vena secanda, & totum corpus diligenter evacuandum, ut de nervorum, nervosarumque partium vulneribus abundè dictum fuit.

V. Si ergó antica humeri pars fuerit saucia, alæ complicatum aliquoties linteum subjiciatur, & aliquo involvatur, quod cubitum sustineat, & caput humeri altius impellat: proprio enim pondere deorsum tractum humeri caput facit, ut vulnus tardius sanetur. At ima pars quum vulnerata sit, simulac coaluit plaga imperandum ægro, ut brachium huc & illuc per intervalla moveat, ne inducta cicatrice, læsio in motu contingat, quasi obligato per cicatricem articulo; vel ipso in articulo callus gignatur, liberum humeri motum in posterum impediturus. Historiam vero vulneris sclopeti in articulatione humeri cum scapula, sanati, decem annos incolumi ægro, à quibus oborto in eadem parte tumore, totum acromium corruptum volsellâ eductum fuit, tradit marchette *obs.* 40.

VI. Sin cubiti articulo inflictum sit vulnus, brachium neque extensum servandum, neque inflexum nimis; illa enim figura contractionem, sanato vulnere, solet impedire; hæc liberam extensionem; quocircà mediâ collocandum figurâ, quæ angulum obtusum refert.

VII. At in manu vulneratis carpo, digitorumque articulis, manus semiflexa est continenda, at-

que digiti non extendendi, ne inductâ cicatrice; rigidum permaneat hoc organum. Historiam quoque lectu dignam juvenis, cui morsu equi fuerit detruncatum tertium pollicis internodium, cum evulsione tendinis musculi id flectentis, hocque ex voto sanatum, refert marchette *obs* 62.

VIII. Sed femoris articulus quum sit saucius, supinus æger decumbat, & idoneis pulvillis ac deligationibus caput istius ossis suo in acetabulo contineatur; & dum cicatrix inducitur, ægro imperandum, ut interdum huc atquè illuc femur moveat, ne, inductâ cicatrice, motus læsio accidat.

Genu vulneratum rectâ figurâ est extendendum, & ità collocandum, ut claudicatio evitetur. Atquè sic de cæteris vulneratis articulis erit dicendum.

PRAXEOS CHEIRURGIÆ
LIBER TERTIUS.
DE
ULCERIBUS.

CAPUT I.

De Ulceribus in genere.

I. AT quandoquidem cum vulnus tum Ulcus sint continui solutio in eodem subjecto, nimirum in parte corporis molli; & in utriusquè curatione eundem quoque finem ac intentionem habere soleamus; viz. unire seu agglutinare; haud abs re erit, perspectis vulneribus, de ulceribus nunc verba facere.

Hippocrates tam latè ulceris nomen extendit, ut scriptum reliquerit *omnem morbum esse ulcus.* Strictius tamen galenus 3. *meth.cap. ult.* Ulcus accipit pro *quarumcumque partium carnosarum continui solutione à quacunque causa facta.* Adhuc strictius ulcus ipsi, *libr. de artis constitutione*, dicitur *continui solutio partium carnosarum ab erosione orta.* Ulcus quid sit.

II. Et sanè non malè ulcus definitur *solutio continui in parte carnosa, cum sanie aut pure*, vel potius dicatur ulcus *solutio continui, cum imminuta magnitudine, in parte molli, à materia erodente ortum habens.* Quæ ulceris definitio cæterarum om- Ulceris definitio.

nium videtur perfectissima; quoniam hæc vulnus & ulcus exactè inter se distinguit. Enimvero in vulnere tantum est soluta unitas, nihil vero ex necessitate de parte affecta amissum est: in ulcere autem semper aliquid de parte imminutum & amissum observatur. Cum namque ulcus sit à causa erodente, fieri non potest, quin aliquid à parte affecta auferatur. Et sic vulnus profundum & cavum, præsertim si sit cum substantiæ deperditione, cujus curatio diu nimis protrahitur in verum ulcus non raro commutatur.

Ulcerum differentiæ.

III. *Differentiæ* porro *Ulcerum* sunt, vel Essentiales, vel Accidentales. *Essentiales ulcerum differentiæ* sunt, quæ ab ulceris ipsius forma, subjecto, & causa efficiente sumuntur. Ab *ulceris forma* quæ sumuntur petuntur ab ejus figura, magnitudine, æqualitate, & inæqualitate; & si ulcera alia sunt magna, parva, longa, brevia, lata, angusta; alia recta, obliqua, intorta, fistulosa, &c. *A parte affecta* ulcera sunt externa; interna superficiaria, profunda; & quidem in hac vel illa parte. *Ratione causæ efficientis* differunt ulcera, quod alia ab interna, alia ab externa proveniant causa, uti ex iis quæ de ulcerum causis sumus dicturi palam fiet.

Accidentales verò *ulcerum differentiæ* desumuntur ab iis, quæ sunt extra ulceris naturam & constitutionem; quales sunt, quæ petuntur ab ulceris situ, tempore, nec non causis quibusvis accidentalibus, & symptomatibus: hinc ulcerum quædam recentia sunt, quædam antiqua, alia pura, sordida, depascentia, maligna, verminosa, &c.

Generales ulcerum causæ.

IV. *Proxima ulcerum causa* est quævis materies erodendi vim habens, quæ sub se non solum acres in corpore genitos humores, verum & causas externas erodendi vim habentes comprehendit. Enimvero acris hic, ac erodens humor in corpore

genitus, ubi consistit in parte affecta, continens evadit ulceris causa : ubi autem in toto redundat, causa remota tantum dici potest. Insuper ab igne, aqua, oleo, aliisque succis ferventibus, nec non à causticis admotis ulcera quandoque excitari haud infrequenter observamus. Sed quæ ulcerum in specie speciales sint causæ, suis locis exponemus.

V. Cæterum ulcera manifestis satis innotescunt *Signis*. At licet externa ulcera sensibus exposita sint, nec signis quibus cognoscantur opus habeant : interna tamen, & lætantia cognoscuntur specillo, si ad ea aditus patescat; item tactu, excrementis, dolore, denique & actione læsa. Enimvero partem affectam excrementa indicant : & si per quemcumquè corporis meatum, sive annum sive vesicam, sive nares, sive aures, pus aut sanies effluat; vel vomitu, aut tussi, & sputo ejiciatur, ulcus aliquod intus latere indicio est. Sed qua in parte lateat, doloris proprietas & situs, ac partis læsæ actio indicabunt. Diagnosis

An verò ulcus magnum vel parvum, rectum vel obliquum, vel alterius figuræ sit, uti & reliquæ differentiæ, cum specillo tum visu cognoscuntur in ulceribus externis : at in internis facilè cognosci non possunt. An tamen ulcus magnum vel parvum sit, puris copia significabit. Quod si cum humorum affluxu, signa cacochymiæ in toto docebunt. Specialium vero ulcerum signa quoquè suis locis trademus.

Quod *Prognosin* : periculosa fiunt ulcera ob loci affecti, *hoc est*, partis ulceratæ præstantiam; qua ratione ulcera externa, de quibus potissimum nos agimus, minus periculosa sunt. At quantò profundius est ulcus, & quo affecta pars cute nobilior est, eò difficilius curatur. Prognosis

Dein magnum ulcus, cæteris partibus, longiore

tempore pro ſui curatione eget, quam parvum. Item anguſtum & oblongum ulcus facilius, rotundum difficilius curatur. Etiam ſi ulcus longo tempore non curetur, aut ſi cicatrice obductum recrudeſcat, in oſſe ſubjecto corrupto cauſa eſt.

Deniquè & periculoſum redditur ulcus ob malignam qualitatem, hinc ut omnibus decenter factis, vix tamen, aut omnino non ſanari poſſit; qualia ſunt ulcus putridum, ſordidum fiſtuloſum, &c. Quapropter Hippocrates *Aphor.* 4. *Sect.* 6. oſtendendo ulcerum malignitatem, ait: *ulcera circumglabra maligna.* Ratio eſt, quod, ubi pili decidunt è parte ulcerata, vitioſi admodum, ac erodentes humores in affecta parte abundent.

Si corpus purum ſit, & viſcera benè ſint conſtituta, parſque affecta rectè ſe habeat, de facili ulceris curatione ſpes eſt. E contrario, ſi corpus ſit cacochymicum, viſcera male affecta, parſque ulcerata debilis, diuturnum ulcus futurum merito conjicitur. Dehinc quæ aliis morbis ſuccedunt ulcera, difficulter curantur, cum natura vitioſos in toto redundantes humores eô tranſmittat.

Ulcera porro diuturna & inveterata non ſine periculo curantur, niſi diligenter corpus purgetur, & bona victus ratio obſervetur, cujus rei exemplum recenſet Hildanus *Cent.* 3. *Obſ.* 39. de viro, qui cum ipſi ulcus inveteratum in crure ſini ro ab Emperyco ἀμεθόδως curatum fuiſſet, poſt menſes aliquot Pleuritide in ſiniſtro latere correptus, atque ex ea mortuus fuit; at morbo durante, talia exſpuit, qualia ante ex ulcere fluere ſolebant.

Ulcerum generalis curatio.

VII. Ad *Univerſalem* vero *ulcerum curationem* quod attinet: cum eſſentia ulceris in ſoluta unitate, & imminuta partis affectæ magnitudine conſiſtat, ſoluta unitas conjunctionem; id quod amiſſum & imminutum eſt, ſui inſtaurationem indicat. Ulcus

nimirum, ut ulcus, replendum carne, & uniendum, denique & cicatrice claudendum.

VIII. Sed quibus mediis indicationes hasce exequi in simplicibus ulceribus oporteat: omnes concordes aiunt *exsiccantium medicamentorum ope ulcera curari ac uniri*. Et profecto sanari nequit ulcus, nisi prius fuerit exsiccatum: nam quamdiu humidum manet, aut sordidum non consolidatur. Propterea ulcera hydropicorum censentur insanabilia, quia exsiccari nequeunt. Hinc Hipocrates scribit, *in princip. libr. de ulceribus*, quod siccum est ad sanum, quod madet ad vitiatum propius accedit; atque siccantibus semper ulcera curari jubet.

IX. Practici in ulcerum curatione quatuor observant scopos. 1. imponunt pus moventia seu digestiva. 2. detergentia seu mundificantia. 3. carnem gignentia. 4. cicatricem inducentia. Haud secus ac *libr. 2. cap. 3. & 7.* de generali vulnerum cura, abundè dictum fuit.

Si vero cum ulcere aliquis alius affectus fuerit complicatus, à quo ulcus fuerit genitum vel foveatur, vel magnum aliquod symptoma sit conjunctum, quod causæ rationem habeat, vel propria ulceris causa adhuc permaneat, sine quorum ablatione ulcus curari non possit, in primis hæc omnia auferenda. Quoad causam adhuc permanentem, sine cujus ablatione ulcus perfectè sanari nequit; si externa adhuc adsit, ne amplius ulcus foveat, amovenda: si interna, ut est fluvio acrium, erodentium humorum, qui vel totius corporis vel præcipuæ alicujus partis vitio, vel ex illegitimo rerum nonnaturalium usu gignuntur, plures intentiones habere debemus; quemadmodum in specialium ulcerum curatione suis locis sumus dicturi.

X. Et in specie si ulcera considerare velimus, primo loco occurrunt SIMPLICIA dicta; Simplicia ulcera,

qualia sint, & quomodo curari debeant.

quibus, præter unitatis solutionem ab erosione factam, non copulatur morbus, causa, vel symptoma. Atque hæc, si tantum amissa sit cutis cum instrata sibi cuticula dicuntur PLANA & ÆQUALIA: si vero subjectæ carnis portio quoque amittatur, appellantur ULCERA CAVA.

XI. In hujusmodi cavo ulcere curando cum affectus sit complicatus ex soluta unitate & cavitate, indicatur unio, carnis generatio, & cicatricis inductio, quæ operationes quidem à natura fiunt; Medici tamen auxilio ea eget, non alia de causa quam propter ulceris excrementa, quæ id reddunt δύσκρατον, cacochymum dolorosum. Quare si ea sint bona, *id est*, si pus sit album, leve, paucum, crassum, non fœtidum, significant ulcus posse carne impleri. E contrario, si mala, *hoc est*, si pus sit fusci coloris, inæquale, grumosum, fœtidum; indicant non posse ulcus carne impleri, nisi materia hæc suppurantibus corrigatur; dehinc expurgetur. Enimvero cum fieri vix queat, quin in partium porositatibus sanguinis è vasis effusi aliquid hæreat, ut illud digeratur, & in pus mutetur, digestiva seu supurantia sunt usurpanda. Ut vero ulcus mundum reddatur, quando pus aparere incipit, supurantibus admiscenda detergentia, ut ab omni eo, quod præter naturam ibidem continetur, ulcus expurgari possit. Istiusmodi medicamenta, pro diversa corporum temperatura, diversimodè parari possunt. v. g.

℞. *Therebint. venet.* ʒiij. *Olei rosacei* ʒvj.
Vitellum unius ovi. Misceantur.

℞. *Mellis, Therebinthinæ an.* ʒv.
Vitellum unius ovi. Misceantur.

Si majore abstersione opus sit;

℞. *Mellis rosacei* ℥j. *Therebinth. venet.* ℥ß.
Farinæ hordei ʒiß. *Vitellum unius ovi.*
Pulv. croci ℈j. *Spir. vini* ʒ iij.

Fiat

Fiat ex his S. A. Digeſtivum.

Applicentur vero ſuppurantia ac detergentia, quouſque laudabile pus appareat; nam ſi diutius quam convenit, ſuppurantia imponantur, ſordidum evadit ulcus.

XII. Verum deterſo ac purgato ſatis ulcere, uſus obtinet, ut id carne impleatur per impoſita ſarcotica. Sunt autem ſarcotica medicamenta talia, quæ modice abſtergendo, nec non puris acrimoniam acidam corrigendo, & exiccando impedimenta carnis generationis removent: qualia ſunt *unguentum aureum*, *baſilicon*, & cætera plura; inter quæ haud infimum locum meretur *balſamum ſulphuris therebinthinatum* vel *ſuccinatum*; quod vel ſolum, vel unguento baſiliconi permixtum ſi ulceri imponatur, ad ejus mundationem ſeu conſolidationem admiranda non raro præſtat.

XIII. At carne ubi repletum fuerit ulcus, cicatrice claudendum; cutis ſcilicet, ejuſve loco cicatrix gignenda, cujus beneficio unitas ſoluta erit unienda. Efficiunt hoc medicamentum plus, quam ſarcotica dicta exſiccantia; qualia ſunt *Tutia*, *plumbum uſtum*, *minium*, *bolus armenus*, *terra lemnia*, *ſanguis draconis*; *unguentum de minio*, *de cerusſa*, *de tutia*, *diapompholigos*, *deſiccativum rubrum*, *fac totum magiſtri chriſtiani*; *emplaſtrum diapalma*, *gryſeum*, &c. in quibus eligendis, ulceris conſtitutio probè eſt conſideranda.

Tempus autem epulotica apponendi eſt, quandò ulcus carne non omnino erit repletum, ſed parum deeſt: & hoc faciendum, ne cicatrix cute circumpoſitâ eminentior ſit. Sed hæc omnia prolixus *libro* 2. *cap.* 7. expoſuimus.

CAPUT II.

De ulcere cum vitiosi humoris afluxu, ac proinde difficulter cicatricem admittente.

I. ULcera vero quibus conjungitur vel morbus, vel morbi causa, vel symptoma, non ità facilè curam suscipiunt. Etenim cum in omni ulcere requiratur, ut natura carnem cutemque gignat per crasin partis ulceratæ, è sanguine laudabili satis in copia affluente; proinde si partis affectæ crasis illæsa sit sique temperatus cruor in quantitate sufficiente accedat, haud difficulter ulcera sanantur: atqui partis ulceratæ dyscrasia si adsit, vel si sanguis qualitate peccet, non nisi cum difficultate caro generari, ac ulcera sanari queunt.

II. Occurrunt igitur hujusmodi ægrè curabilium ulcerum duæ potissimum species. Quando enim ulcus oritur ex humorum vitiosorum affluxu, atque in parte ulcerata dyscrasia non adest, dicuntur *Ulcera Dysepulota*. Sed quum vitium sit in parte affecta; (sive vitiosorum humorum affluxus adsit, sive non) *Ulcera* nuncupantur *Maligna*, *erodentia Depascentia.*

Simili prorsus modo ulcera ægrè curabilia duplicia considerat Georgius Faber, qui *in epistola ab hildano cent.* 4. *obs* 79. *recensita* sic scribit: „ Quemadmodum ligna quædam propter nodorum abundantiam ex naturali defectu & corruptela adeo degenerant, ut findi nullo modo possint, ità etiam in quibusdam naturis (proprietatibus peculiaribus Præditis, ad sanationem inidoneis) sæpius frustra instituitur sanatio, ubi præexistente insigni cacochymiâ, & pravorum humorum abundantiâ, mumia illa innata medicina esse nequit. Quando-

„ què etiam intemperies alicujus particulæ in causa „ est, quo minus ulcera consolidationem recipiant.

Ulcus dysepuloton quale sit; & quomodo cognoscatur.

III. Ulcus igitur difficulter cicatricem admittens DYSEPULOTON dicitur; alii tamen vocant ULCUS FLUXIONE VEXATUM; quod affluens vitiosus humor in causa sit, tale ulcus ægrè sanari.

Cognoscuntur autem ulcera cum humorum affluxu 1. ex tumore qui non solum in labiis, sed & vicinis partibus apparet. 2. ex dolore, qui non raro molestus est ægro, 3. ex copia excrementorum, quæ major, quam pro magnitudine ulceris esse solet. Deniquè, licet omnia ad curationem necessaria adhibeantur, sanatu quoque difficilia sunt; cum affluentes perpetuò humores sanationem impediant.

Quo methodo curari debeat.

IV. Atque ideo in hoc ulcere, cum sit duplex affectus, nimirum ulcus & fluxio, duplex quoque oritur intentio curationis, viz. & sanandi ulceris, & removendæ fluxionis. Primum igitur, cum ulcus curari non possit, nisi fluxio tollatur; fluxio ipsa, ejusque causa tollenda, ac proinde vitiosi humoris generatio prohibenda, humorque affluens rite præparandus & evacuandus. Et quidem externæ causæ, si ulcus & fluxionem adhuc fovent, emendandæ *rebus nonnaturalibus rite usurpatis.* Causa vero interna, quæ consistit in vitiosorum humorum redundantia, ut emendetur; eorum generatio prohibenda, affluentesque humores præparandi & evacuandi, tum *Venæsectione*, tum *repetitâ corporis expurgatione per sudores, urinas, ac potissimum per alvum.* Quem in finem hîc meritò laudamus *decocta ex guajaco, sassaphras, salsaparilla, china, additis liquiritiâ, foeniculâ, pirolâ, veronicâ virga aurea, & similibus:* quorum usu continuo acres vitiosi humores temperantur, nec non insensibiliter absumuntur cum per transpirationem, tum per urinas, nonnunquam &

per leviter excitatos ſudores. Vel ſi craſſiores & viſcidiores per alvum quoque educere velimus humores, incoctis ſimul catharticis, eadem decocta id efficient. v. g.

℞. Raſuræ ligni guajaci ℥iiij. *Saſſaphras* ʒvij. *Rad. ſalſæparillæ* ℥iß. *Chinæ* ℥j.

Macerentur per noctem calidè in aqua pura ℔v. *dein S. A. vaſe clauſo coquantur, add.*

Rad. polypodii querc. ℥iß. *Turbith gumoſi* ʒv. *Herb. ſaniculæ, pirolæ, veronicæ an.* Mj. *Pulpæ colocynthidis* ʒj. *Liquiritiæ raſæ* ʒvj.

Fiat decoctio ad ℔iij. *Bibat patiens quotidie ſemel vel bis cyathum, prout magis vel minus operatur.*

Inſuper ad humores, ne in partem affectam fluere continuent, revellendos ac per alium locum evacuandos, in primis hîc locum habent *Fonticuli*, in parte contraria excitati: qui in ulceribus diuturnis ſæpè ità neceſſarii ſunt, ut non rarò abſquè iis curatio abſolvi nequeat.

V. Ipſi verò ulceri imponenda medicamenta admodum ſiccantia: nam & propter ichoroſa in hujuſmodi ulcere ſecreta excrementa, & propter affluentem continuo humorem, validius utique exſiccare hîc oportet. Quem in finem conducunt *plumbum uſtum & lotum, tutia præparata, bolus armenus, os ſepiæ oſtreorum, teſtæ calcinatæ, unguentum de ceruſa, de tutia, diapompholigos, &c.* Igitur ſarcotica hîc eſſe debent validiora, quam in ulcere ſimplici & fluxione non tentato, ut humorem in partis ulceratæ poris hærentem exſiccent magis; citra mordicationem tamen, ne dolor excitetur, fluxioneſque proritentur.

VI. Enimvero tale ulcus in primis detergentibus, quæ partem minimè mordicant, purum reddendum; dein propter influxos humores, hinc &

excrementorum copiam, validius exsiccandum. Cui indicationi ut satisfiat, si præsertim profundum & sinuosum sit ulcus conducit. *Injectio, ex absynthio, artemisia, ruta centaurio, hyperico in aqua pura decoctis, additis colaturæ melle rosaceo & spiritus vini tantillo.* Petiis vero imponatur digestivum. v. gr.

℞. *Therebinthinæ* ℥j *mellis* ℥ß.
Pulv. Ossis sepiæ, tutiæ præparatæ an. ℈ij.
Plumbi usti & loti ʒj. *vel* ℈iiij. *Vitellum unius ovi.*
F*iat ex his S. A Digestivum.* Cui aliquid *thuris* nonnunquam utiliter addi potest.

De forma vero medicamentorum hîc observandum, ne sint consistentiâ nimis humida, neque oleosa & pinguia, cum partem ulceratam laxent magis, & humectent, adeoquè sordidum ulcus reddant.

Notandum quoquè, non semper hîc in eodem medicamentorum genere esse persistendum. Sæpius enim accidit, ut quod semel atque iterum profuit, postea, humore quodammodo exsiccato, amplius utile non sit; sed mordicationem excitet; atquè ideo tum medicamentum mutandum, & mitius adhibendum.

VII. Ulcere carne repleto, cicatrix inducenda epuloticis siccioribus, è quibus hoc vel simile confici potest;

℞. *Plumbi usti & loti.*
Pulv. Testarum ostreorum calcinat.
Rad. Iridis Florent. an. ʒj.
Unguenti diapompholigos, de tutia an. q. s.
Misceantur exacte pro unguento, vel emplastro.

Guido hujusmodi ulceribus imponit *tenuem plumbi laminam perforatam.* Censet namque refrigerare plumbi laminam, atque ulceribus hisce curandis utilem esse, si commodat acceda ligatura; qua humor è parte ulcerata exprimatur, e usdemquè

in eadem defluxus prohibeatur.

Hyperſarcoſis huic ulceri ſi accedat, quid agendum.

VIII. At vero in ulcerum horum curatione non raro luxuriat caro, eaquè nimis quam par eſt excreſcit, quod malum ὑπερσαρκωσις nominantur. Hoc ſi contingat, impedimento eſt, ne cicatrice ulcus occludi queat. Accidit autem id haud infrequenter ob impoſita ſarcotica & epulotica nimis debilia, & minus quam oportet exſiccantia; atquè hinc excreſcens hæc caro non ſolida, verum laxa & ſpongioſa eſt. Auferri autem ſolet medicamentis adhibitis exſiccantibus, ac erodentibus, uti *libr. 2. cap. 4.* dictum fuit.

Ulceris labra dura ac calloſa quomodo tollenda.

IX. Inſuper contingit interdum, ut ulceris hujus curâ diutius protractâ; partis ulceratæ labia dura & calloſa evadant; tuncquè ulcus curari nequit, nec cicatrice occludi, niſi calloſitas hæc tollatur, & pars affecta ad naturalem ſtatum reducatur, quapropter minor ſi ſit durities, uſurpanda emollientia, *ex mucilagine ſeminis lini & fœnigræci, oleo amygdalarum, lumbricorum, pinguedine gallinæ, anatis, &c.* Quum verò major fuerit calloſitas, hinc ut emollientibus non cedat, tutiſſimum eſt *labia præſcindere, & forfice calloſitatem in totum auferre ad partem uſque ſanam.* Ità etiam Job. de Vigo *in Chirurgia parva* inquit: „ulcera dura non ſanantur, „niſi prius eorum calloſitas, & labia dura, auferantur. Atquè eadem eſt Hippocratis ſententia, „quando ait: *morbos antiquos prius recentes facere* „*oportet* Horum quoquè conſiliis ſuffragatur Ga„lenus 4. *Meth. cap. 2.* ubi ſic ſcribit: „cum „labra tantum ulceris decolorata duravè pluſculum „fuerint, excidenda ea ſunt ad ſanam uſquè car„nem. Cum verò amplius progreſſus ejuſmodi af„fectus eſt, deliberatio incidit; excidendum ne „omne id ſit, quod præter naturam viſitur, an ſpa„cio potius curandum. Proculque dubio eſt ægri

„ animum hoc in casu consulendum esse. Alii enim „ longiori tempore curari citrà sectionem malunt: „ aliqui quidvis subire, dummodo citius sanentur, „ sunt parati.

X. Cæterum ulcera hæc, quæ sunt cum humorum affluxu, si inter curandum malè tractentur, SORDIDA non raro evadunt; cum nimirum illud crassum & mucosum excrementum, quod *sordes* in specie appellatur, copiosè affluat: & PUTRIDA, si gravem ac cadaverosum odorem idem spiret; adeo ut *sordida & putrida ulcera* gradu tantum videantur differre. Sed quandoquidem hæc vix distinguuntur ab iis, de quibus nunc diximus, & eandem cum iis curam habent, plura super addere operæ pretium non duximus. Ulcera sordida, &c.

CAPUT III.

De Ulcere maligno, depascente, phagadæna, cacoëthe, &c.

I. ENimvero ulcera dysepulota seu ægrè sanabilia in genere dicuntur omnia ea, quæ ægrè sanationem recipiunt, & difficulter cicatrice clauduntur. Quoniam tamen horum alia propter ulceratæ partis dyscrasiam, alia ob affluentem humorem talia fiunt: hinc Galenus inter ulcera δυσεπούλωτα seu quæ vix ad cicatricem perducuntur, & κακοήθη seu maligna, haud absque ratione distinguit, atque *dysepulota* ea nuncupat, quæ ex acrium humorum confluxu oriuntur & foventur; quæ vero partis ulceratæ dyscrasiam tantum agnoscunt, dicit *cacoëthe* seu maligna.

II. CHIROMIA seu TELEPHIA ULCERA quod spectat: χειρώνιον ἕλκος à Chirone centauro nomen accepit; nominis tamen Chironium ulcus quale sit.

rationem, alii aliam tradunt. Censent nonnulli, chironem ictum ab Hercule plagam in pede accepisse inemendabilem; unde perierit, ut ità immedicabilia ulcera *chironia* dicantur. Alii ab Hercule vulneratum chironem non putant, sed chironi hospitio ab Hercule excepto fortè sagittam Herculis in pedem incidisse, ipsique vulnus periculosum & venenatum intulisse, & *centaureâ*, quæ inde à posteris chironium dicta fuit, chironem semetipsum sanasse; atque eum fuisse Chirurgiæ inventorem. Ut adeo Chironium Ulcus dicatur *Ulcus contumax & malignum, quod ob contumaciam chirone aliquo in curando opus habeat, quodque à Chirone primo curatum sit.* Celsus *libr. 6. cap.* 28. definit *Chironium Ulcus*, „ quod magnum sit, habeatque oras duras, „ callosas, tumentes, Exeat sanies non multa, sed „ tenuis. Odor malus neque in ulcere, neque in „ ejus tumore sit. Nulla inflammatio, dolor mo„ dicus sit; nihil serpat, ideoque nullum periculum „ adferat: sed non facilè sanescat. Interdum tenuis „ cicatrix inducatur, deinde iterum rumpatur, „ ulcusquè renovetur. Fiat maximè in pedibus & „ cruribus.

Quænam telephia ulcera dici soleant.

III. Sed præter chironia hæc ulcera insuper recensentur *telephia*; vel potius eadem, & chironia & telephia, habentur ulcera. Ità scribit Paulus Ægineta *lib.* 4. *cap.* 46. „ Inveterata & quævix cica„ tricem recipiunt ulcera, nonnulli chironia nomi„ narunt, tanquam chirone ipso ad sanitatem in„ digentia: alii telephia, propterea quod telephus in tali ulcere diutius perseverarit. Et sanè telephia ulcera eadem sunt cum Chironiis, ità dicta à telepho, qui tali ulcere longo tempore afflictus fuit.

Ulcera maligna quæ sint dicenda.

In genere equidem MALIGNA vocamus ULCERA, quæ malitiâ suâ partem, quam jam occupaverunt, erodendo, ac interdum escaram

gignendo, majora atquè ampliora indies fiunt; hinc & VIRULENTA & CORROSIVA nominari possunt. Quod si hujusmodi ulcus adeo crescat, ut non modo ulceratas atquè corruptas carnes, sed quoque sanas absumat & depascatur, NOMEN seu ULCUS DEPASCENS appellatur: cujus species censetur PHAGADÆNA seu ULCUS AMBULATORIUM; quod huc atquè illuc serpendo, cutem eique subjectam carnem exedat, erodat, atquè in penitiora nonnunquam penetret.

Ulcerum malignorum causa.

IV. Cæterum oriuntur maligna hæc ulcera *ab humore acri-salino, nec non subacido, alitervè depravato, & quodammodo glutinoso*; qui partis ulceratæ poris pertinaciter inhærens, allabentem pro nutritione sanguinem omnem in humorem sui similem convertit; sicque talem in parte affecta efficit dyscrasiam, ut non solum istiusmodi ulcus magis indies depascatur, erodatquè vicinas partes, sed & non nisi difficulter admodum sanari queat.

Diagnosis & prognosis.

V. Ulcus vero malignum esse suspicamur, quando labia ejus sunt malè colorata, nec non rubent ac pruriunt; & licet leviter saltem abstergatur, alitervè tractetur, dolet: tument quoquè vicinæ partes, ulcusquè indies dilatatur, atquè cutis non tantum, sed & subjecta ei caro continuo exeditur magis, ac eroditurquè. Hinc & contumax est, & curatu difficillimum quodvis verè malignum ulcus.

Curandi methodus.

VI. Ulcerum horum curatio vix differt à curatione ulceris dysepuloti viz. ratio totius habeatur, si forsan dyscrasia partis ulceratæ quoquè à sanguine intemperato, visceribusque malè constitutis foveatur. Ipsi autem ulceri applicentur leviter abstergentia, exsiccantia, adstringentia, nec non acrisalinos, acidosquè humores temperantia; qualia sunt *plantago, agrimonia. Scordium, rosæ rubræ, ba-*

laustia, thus, Mastix, iutia, cerussa lithargyrum, minium, plumbum ustum, mercurius, unguentum fuscum felicis Wurzii, diapompholigos, desiccativum rubrum, de minio, album camphoratum, &c.

Primo igitur ulcus abluatur & foveatur hoc vel simile decocto.

℞. *Herb. Plantaginis, acrimoniæ, scordii an.* Mj. *Flor. Rosarum Rubrarum, Balaustiæ an.* Mß. *Coq. in s. q. Aquæ fabrorum ad* ℥xv. *Dein colentur.*

Utiliter quoque hîc usurpatur *aqua pura, in qua sal commune & vitriolum album, modica in quantitate, sunt dissoluta.* Qua frequenter, ad istiusmodi ulcera sananda, in Xenodochio nostro utuntur Cheirurgi, & *aquam nostram* dicunt. Cætera peragantur, ut superiore capite exposuimus.

VII. Testatur Galenus, *plumbum* ulceribus malignis & inveteratis esse utile remedium. Quin & hujusmodi *laminas plumbeas, Hydrargyro oblitas*, malignis ulceribus, quæ ceterorum remediorum vires educunt, velut quoddam alexipharmacum esse, quo ipsorum malitia dometur & absumatur. Guido, lavato, ulcere cum *aqua aluminosa*, laminam plumbi tenuem desuper apponit, & strictè ligat; quæ in omni ulcere maligno & cancroso admiranda sæpè præstat. Insuper laudandum hîc est *mercurii amalgama*, si aliis medicamentis prudenter admisceatur. Sed quoque circa horum ulcerum curationem notandum, medicamenta externa singulo triduo aut quatriduo mutari quodammodo debere; natura enim etiam optima diutius justò applicata respuit.

CAPUT IV.

De Ulcere Verminoso.

I. NOnnunquam etiam Ulceribus innaſcuntur VERMES, potiſſimum cavis, ſinuoſis, ſordidis, quæ ritè non mundantur, neque à ſanie & pure purgantur; in primis æſtate, & aëre exiſtente præcalido ac humido. Atque ulcera hæc ſi patentia ſint, vermes haud difficulter conſpiciuntur: & ſi ob ſinus anguſtiam vel profunditatem videri nequeant, aliis ex ſignis non raro dignoſcuntur; viz. ex punctione, morſu, & motu undoſo, qui in ulceribus ab ægrotantibus perſentitur: ſæpè inſuper adeſt magnus fœtor, ob immunditiem atquè putredinem inſignem.

Ulcera verminoſa, quæ & qualia ſint.

II. Curandi ratio in eo conſiſtit, ut vermes tollantur, atque ulceris putredo inhibeatur. Quapropter ſi in propatulo ſint vermes, ſpecilli cuſpide, vel exiguâ volſellâ, aliove idoneo inſtrumento ſunt extrahendi. Sin lateant, aut pertinaciter parti ulceratæ adhæreant, necandi pharmacis, quæ ſimul loci affecti immunditiem ac putredinem tollere poſſunt: quod præſtant medicamenta amara & abſtergentia, qualia ſunt *abſynthium*, *marrubium*, *centaurium*, *ſcordium*, *dictamnus*, *gentiana*, *helleborus albus*, *aloë*, *myrrha*, *&c.* Hinc ulceri per ſiphonem injiciatur hujuſmodi decoctio, qua diligenter quoque ulcus abluatur; v. gr.

Ulcerum horum cura qualis eſſe debeat.

℞. *Herb. abſynthii*, *marrubii*, *centaurii min. an.* Miß.
Rad helleborii albi ℥ß.
Coq. S. *A. in aqua pura ad* ℥xvj.

Deinceps imponatur ex linteo diſcerpto penicilli imbuti *ſpiritu vini cui permixtus eſt pulvis aloës*

& myrrhæ. Vel usurpetur digestivum, v. gr.

℞. *Aloës, farinæ lupinorum an.* ℥ij.
Myrrhæ, floris æris an. ℥j
Fellis taurini ℥ß. *Mellis. q. s.*
Misceantur.

℞. *Myrrhæ, aloës an.* ℥j. *Therebinthinæ.* ℥vj.
Unguenti apostolorum ℥iij. *Vitellum unius ovi*
Misceantur.

Vermibus interfectis & ablatis, ulcus ritè detergendum ac porro curandum.

CAPUT V.

De Ulcere cum ossis corruptione.

I. ACcidit quoque interdum, *ut ulceri subjectum sit os corruptum seu cariosum*, quæ ossis corruptio in causa est, ut ulcus sanari nequeat, quoniam ad cicatricem si nonnunquam perducatur, iterum post breve temporis intervallum rumpitur, & ulcus denuo renovatur. Idque quod ab osse corrupto purulenta materies continuo prorumpat, quæ obiter consolidatum ulcus denue excedat, erodat, Etenim OSSIS CARIES nil aliud est, quam *ejus corrosio seu exulceratio* : atque idem quod in parte molli seu carne dicitur *ulcus*, in parte dura seu osse *caries* nuncupatur.

Ossis caries quid sit.

Unde fiat.

II. *Corrumpuntur* autem *ossa* & *cariem* contrahunt, in primis ab affluentis humoris *acrimonia acida*, quæ fibrillas periostri, ac ipsius quoque ossis discindit; ejusque salem volatilem, qui magnâ copiâ ibidem reperitur, planè corrumpit; hinc & reliquam ossis substantiam penitus exedit, exulceratque.

Corrumpitur quoque *os* & *cariem* contrahit, inquit Hildanus *cent.* 4. *obs.* 95. si *oleosa petrefacientia* &

atria medicamenta fuerint applicita.

Ad hæc *ambiens aër* denutato offi facilè *cariem* adfert. Sed aër licet maximè inimicus sit denutatis ossibus, tamen ut ab ipso ossa alterentur & corrumpantur, non semper sequitur, præsertim si diligentem curam cheirurgus circa vulnus vel ulcus adhibuerit, nec quicquam acre applicuerit, uti nos praxis non semel docuit.

III. *Signa* vero *ossis corrupti* varia sunt. Enim vero ossis corruptio facilè patet, si in propatulo id sit, quia, ut ait Celsus *lib.* 8. *cap.* 2. quod vitiatum est, ferè fit pingue, dein flavum, post nigrum & inæquale. Atqui si lateat os, cariem adesse judicant Cheirurgi, 1. si fistula præcesserit, aut diuturnum ulcus adfuerit. 2. quod ulcera talia ad cicatricem quidem perducantur, sed paulo post iterum renoventur, rupta cicatrice. Humor namque & sanies, quæ ex osse corrupto promanat, cicatricem erodit, ulcusque renovat. 3. Si caro superstrata fiat flaccida, spongiosa, pallida, livida. 4. Si ulceri specillum ad os usque immittatur, idque non glabrum, levè, & durum, sed inæquale, asperum ac molle depræhendatur. 5. Si pus effluat copiosum, tenue, ac fœtidum. Addit Fallopius *si linamentum siccum in vulnus infigatur, ut os contingat, & amotum altero die valdè fœteat, os corruptum arguere.* Quibus signis os cariosum cognosci possit.

IV. Igitur ossis caries curationem ulceris impedit, nullumque ulcus perfectè sanari potest, cui os corruptum subest. Insuper ex osse ægrotante caro livida malumt. Hipp. *aphor.* 2. *sect.* 7. Enimvero, ut Galenus addit *in comment.* non mediocrem ossium labefactationem, sed insignem corruptionem significat. Porro si prope partes nervosas & tendinosas, uti in manibus pedibusque, vel in juncturis ac magnorum ossium capitibus, ossium caries sit, non facilè curatur, & ferè tendines partesque nervosæ fi- Affectus hujus prognosis.

mul corrumpuntur. Atque similiter sese res habet circa majores arterias, venasque.

Ulcus cum ossis corruptione, qua ratione curari debeat.

V. Cæterum præter indicationes curativas quas ulcus præbet, ossis caries monet, id quod corruptum est, esse auferendum. Neque enim quod in osse emortuum est, corrigi & emendari potest. Sed ut tolli possit os corruptum, primo detegendum & denudandum est, si carne operiatur, ulcere dilato vel per sectionem, vel immissâ turunda ex *radice gentianæ* aut *spongia præparata*.

VI. Os verò corruptum ubi detectum fuerit; auferendum vel Cheirurgiâ, vel medicamentis. Cheirurgiâ utendum, quando ossis corruptio est profundior, aut quando celeriorem desideramus curationem. Idcirco si caries ossis superficiem duntaxat occupaverit, cumque os detectum fuerit & carne nudatum; tum satis erit *id abradere ad partem usque sanam*: quod cognoscitur, quando os album apparet, & aliquantulum cruentum. Quo facto *ossi imponatur carpia sicca*, donec caro viva & laudabilis renascatur.

Sed quoniam separatio ossis corrupti à sano solis medicamentis adhibitis non raro succedit, hac ossis abrasione semper opus non est verum inspergatur pulvis ex valide siccantibus, & rodentem acrimoniam acidam mitigantibus; quæ idcirco *superfluas in osse carioso rodentes humiditates absumere, hinc & os corruptum à sano separare, sanum vero à corruptione præservare valent*. Talia sunt *radix aristolochiæ rotundæ, iridis florentinæ, aloë, myrrha, sabina, sarcocolla, pumex ustus, &c.* Inter hæc equidem summopere laudandum censemus *euphorbium*, quod multum salis volatilis, & quidem acerrimi, continet, cujus ratione citius os corruptum tollit, uti prolixius refert Hildanus *cent.* 2. *obs.* 92. *cent* 4. *obs.* 96. *cent.* 5. *obs.* 22. *cent.* 6. *obs.* 3. *item libr. de ichore &*

meli ceria celsi cap. 29. ubi inter alia hæc habet:
„ nonnulli ossi carioso *oleum vitrioli* vel *aquam fortem*
„ applicant. Maximam enim exsiccandi vim habere
„ referunt; quod quidem verum. Cariem tamen
„ ossis non corrigere sed partes adjacentes destruere
„ observavi. Quapropter caveant sibi Chirurgi, ne
„ hujusmodi medicamenta ossi applicent; sunt enim
„ subtilissimarum partium, ità ut ad proximas par-
„ tes longè latequè perfluant, & quæ sana sunt des-
„ truant. Requirit quidem os cariosum medica-
„ mentum, quod insigniter exsiccet, sed necesse
„ est, ut simul sit crassarum partium, quale est
„ *euphorbium*, quod cariem ossis corrigit, carnem
„ tamen non adurit, aut inflammationem excitat;
„ quapropter *eô* etiam in pueris uti possumus.

Igitur ex simplicibus hiscè medicamentis composita fiant, quæ vel formâ pulveris, vel additô *melle rosaceo* unguenti specia applicentur. v. gr.

℞. *Rad. aristolochiæ rotundæ, iridis florentinæ an.* ʒß
Euphorbii ℈ij. *vel* ʒj. *M.* F. *Pulvis subtilis.* Ex quo, addito *melle rosaceo*, linimentum confici potest, ope discerpti lintei ossi corrupto applicandum.

℞, *Rad aristolochiæ rotundæ* ℥ß.
Sum. Absynthii, centaurii min. an. Mj.
Fol. sabinæ Mß.
Coq. in aqua pura ad ℥x. *colaturæ add.*
Spir. vini ℥iij.
Pulv. Aloës, mirrhæ an. ʒiß *aut* ʒij.
Misceantur pro injectione.

Atque istiusmodi medicamentorum usui insistendum est, donec os cariosum à sano separatum sit.

VII. Docet tamen Marchete *obs.* 57. quandoque à medicamentis validè exsiccantibus & ossa adurentibus esse abstinendum, quia illorum usu nonnunquam prohibitur corrupti ossis abscessio. Nimia enim

exſiccatione alimentum oſſi nutriendo accedens ita abſumi putat, ut carnem ſupra os ſanum gignere nequeat, corruptum os eſtrudentem. At eo in caſu totum os corruptum ſcalpro potius abradi vult, donec ex ipſo ſanguis exſudet.

VIII. M. A. Severinus *pyrotech. lib.* 2. *p.* 1. *c.* 4. de carie oſſis curanda ſic ſcribit: „ Procurabimus „ oſſis abſceſſionem per exſiccantia remedia valen- „ tiora, quæ teſtulas oſſis perinde, ut fermentando „ vehementi quadam facultate ſublevent & elidant, „ quale eſt *euphorbium* & *ejus oleum*. Quæ ſi neque „ diu adhibita plurimum præſtiterint, nil melius „ neque medico generoſo dignius, quam vitiatum „ os *ferro candente* perurere. Et ſanè ſi tanta ſit oſſis corruptio, ut tota medicamentis tolli nequeat, *cheirurgia* opus eſt; & vel *abraſione*, ſi denudatum ſit os, leviorque corruptio; vel ſi profundior ea fuerit; *actuali cauteriſatione* os corruptum tollatur. Enimvero ignitum ferrum ſi oſſi carioſo admoveatur, acri-acidos ibidem ſuperfluos humores domat non tantum, ſed & exſiccando ita abſumit, ut ſeparatio corrupti oſſis à ſano brevi ſuccedat. Sed ne in uſtione hac caro vicina ſimul aduratur, ignitum ferramentum per canulam immittatur, qua circumſitæ partes optimè defendantur.

At circa actualem cauteriſationem Joh. de Vigo *in Chirurgia parva* hoc monet: „ ſi contigerit cor- „ ruptio in oſſe ſpongioſo, veluti eſt os calcanei, „ tunc remotio oſſis corrupti in illo loco non debet „ fieri cum igne, quia in oſſe ſpongioſo cauteri- „ ſatio ignis raro facit ſeparare os corruptum ab „ incorrupto: quamvis in aliis corporis partibus „ egregia ſit medecina.

IX. Cæterum aduſto per ferramentum ignitum oſſi Cheirurgi vulgo inſpergunt *pulverem aliquem exſiccantem*: ſed male: potius namque imponantur

pinguia

pinguia quæcunque, ut corruptum os eo citius ſeparetur & abſcedat. Factâ oſſis carioſi à ſano ſeparatione, ulcus carne replendum, & tandem cicatrice claudendum.

Interim tamen poſt cauteriſationem, ad inflammationem arcendam, & dolorem leniendum, partibus uſtioni vicinis imponatur, *aqua roſacea cum ovî albumine agitata*, vel *oleum roſaceum cum ovi vitello*, vel *butyrum recens cum melle roſaceo*. Verum de oſſis carie, & qua ratione ſit curanda, legi meretur celſus *libr*. 8. *cap*. 2. ubi præclarè hac de re agit. At de oſſium tibiæ & cubiti ad medullam uſque corruptione, inſpiciatur ſcultetus *armament. Chir. tab*. 27. De ſcapula carioſa & curata, videatur idem *Obſ*. 62. Et *obſ*. 81. de tibia corrupta ejuſdemque fere uſque ad inferius caput ablatione, & curatione caſum refert lectu dignum.

CAPUT VI.

De Ulcere profundo, ſinuoſo, ſeu cavernoſo.

I. SI vero pus aut ſanies diu in apoſtemate aut abſceſſu contineatur, atquè acris ſit, vel ob moram talis evadat, cuniculos quaſi agit, & ſinum, Græcis κόλπον dictum, efficit: quale ulcus *ſinuoſum, cuniculoſum*, ſeu *cavernoſum* dicitur, & à quibuſdam male *fiſtuloſum* nuncupatur, cum citrà calloſitatem ac duritiem ſit: ulcus namque fiſtuloſum ſemper eſt cum duritie ac calloſitate. *Sinuoſum ſeu cavernoſum ulcus quale ſit.*

Eſt igitur SINUOSUM ſeu CAVERNOSUM ULCUS, *cujus orificium anguſtum, & profunditas magna ſimul & occulta, quodque multos anfractus ſeu cuniculos hinc inde extenſos, citra tamen duritiem ac calloſitatem, habet.*

II. Sunt autem plures ſinuum ſeu cuniculorum *Sinuum*

differentiæ. species ac differentiæ, quæ sumuntur in primis à cavernarum magnitudine, situ, numero, figurâ: sic alii sinus sunt breves, alii profundi & alte penetrantes alii sursum, alii deorsum, vel ad latera tendentes, alii simplices, alii duplices, vel triplices: alii recti, alii flexuosi, &c.

Hujusmodi ulcus quomodo fiat. III. At sinuosum seu cavernosum redditur ulcus à sanie aut pure, quod acrem ac erodendi facultatem, ob longam in parte affecta moram, contraxit. Quoties enim in abscessibus pus diutius moratur, sive quod tardius aperti, sive quod negligentius expurgati fuerint, morâ longiore corrumpitur, vicinasque carnes exedit: hinc ulcus fit sinuosum cavernosum.

Diagnosis, &c. IV. Cæterum sinuosum seu cavernosum ulcus esse dignoscitur, quod foris parvum appareat, & angustum habeat orificium, atque major puris copia excernatur, quam pro ulceris magnitudine: insuper ex blanda plumbei specilli vel cereæ candelæ intromissione haud difficulter sinus percipiantur, eorundemque differentiæ deprehendi possint.

Curatio. V. Curationis scopi sunt, ulcus replere, agglutinare, cicatrice obducere. Sed quoniam cavitas carne impleri nequit, nisi mundum prius & diligenter sit detersum ulcus, in primis id fiat detergentibus injectionibus. Pus facile evacuatur sinu declivi, acclivi vero difficillime. Tum, si forte sinus non admodum magnus sit & profundus forcipe aut cultello secundum ulceris longitudinem tota cutis incidatur, atque ita totum ulcus aperiatur. Sic enim fiet, ut liberè pus effluat, & facilè ulcerata pars repleatur. Quod si commodè fieri non possit ob vicina vasa, adjacentesque partes nervosas, aut sinus fit valdè profundus, aperiatur in fundo, ut sic saniosa materies per utrumque orificium liberè exire queat.

Quod si constitutio partis affectæ non permittat,

novam incisionem fieri, exprimente ligaturâ puris excretio erit molienda: sinus prope fundum arctè ligandus & comprimendus; at orificium versus ligatura paululum relaxanda, ut hoc modo pus veluti elidatur.

Felicem sinuosi simul ac periculosi ulceris curationem licet videre apud Valleriolam *obs. med. libr. 5. obs.* 1. & aliam *obs.* 7. Sed plura quæ de ulcere sinuoso seu cavernoso forent addenda, palam fient ex iis, quæ de fistulis nunc sumus dicturi.

CAPUT VII.

De Fistulis.

I. IGitur de ulcere sinuoso saltem differunt *fistulæ*, quod præterea callosæ & duræ sint. Namque celeriter si non curetur sinus, pus cuniculos porro agit, pars ulcerata callum contrahit, duriorque efficitur, sic ut agglutinari nequeat; quod malum tunc *fistula* nuncupatur. Enimvero est FISTULA. *Sinus Angustus & oblongus*, seu *ulcus sinuosum angustum, simulque callosum, ac proinde curam non facile suscipiens.* Id quod fit, quoniam orificio existente angusto, fundo, autem lato & calloso, copiosa simul & virulenta sanies ibidem colligitur, indeque continuo emanat. Fistula quid sit.

II. Sunt autem plures *fistularum differentiæ*; quæ desumuntur à magnitudine, numero; figurâ, situ. Aliæ enim breves sunt, aliæ longæ & altius penetrantes. Aliæ unum dumtaxat orificium, namque tantum cavitatem; aliæ vero plures sinus, diversasque cavitates habent. Aliæ sub cute extensæ, aliæ in altius penetrant, aliæ in carnem desinunt, aliæ ad ossa, vel ad nervos, vel ad venas aut arterias pertingunt. Fistularum differentiæ

Causæ. III. *Causa fistularum* haud immerito censentur omnes illæ, quæ sinum efficere possunt. Quandoquidem enim fistula à sinu tantum differt callositate & duritie; facile datur intelligere, in fistulam sinum degenerare, quum malâ sinus curatione callus circa ipsum obducatur, ac tandem durus evadat.

Diagnosis IV. Cognoscuntur vero fistulæ in primis stilo in sinum immisso, quô & quò tendat, & quam altè pertingat observamus. Quod si obliqua fuerit fistula, ut stylus rectà adigi nequeat, specillum plumbeum, aut potius cerea candela, quæ flecti potest, immitatur. Insuper caro, quæ fistulam circumdat, alba apparet, sicca, dura, sine aut cum parvo dolore, nisi sit juxta nervum, partemve nervosam. Sed an unus, an plures sint sinus, specillo vel candelâ cereâ explorandum est, idque pus etiam quod effunditur, non rarò testatur. Enimvero si plus puris, quam probabile sit unico in sinu contineri & generari; effluat; aut si, ubi æger situm mutaverit pus, quod prius substiterat, denuo fluere incipiat, plures sinus adesse, altiusque fistulam penetrare indicio est. At plura si sint fistulæ orificia, per stylum non ità facilè explorari potest; sed potius per syringam uni orificio liquor injiciatur, sique per omnia orificia is effluat, unâ est fistula: sint per omnia non reddatur, plures fistulæ adsunt.

Prognosis V. Cæterum omnes fistulæ difficulter sanantur. Resentes tamen, simplices, quæque in partibus solum carnosis sunt, non profundæ, in corpore juvenili & boni habitus, facilius curantur: difficilius vero, in quibus plures partes sunt erosæ, quæque antiquæ sunt, sensu non præditæ, profundæ, flexuosæ, & varios sinus habentes, membris nobilibus vicinæ, in corpore senili, emaciato, cacochymico. Imo quædam fistulæ ne quidem curari debent, quoniam antiquæ sunt, & à partibus nobilibus re-

motæ, per quas superflui ac vitiosi humores expurgari jam diu consueverunt.

Sicut & eæ difficulter curantur, ac ferè insanabiles sunt, quæ ad musculorum principia, venas, arterias, nervos, ossa, articulos dorsi vertebras pertingunt, quæ ad thoracis vel abdominis cavitatem, aut ad contenta intus viscera penetrant. Tales enim fistulæ vel medicamenta non ferunt, vel ad eas medicamenta pervenire non possunt. Hinc Celsus *libr. 5. cap.* 28. inquit: „ expedita curatio est „ in fistula simplici, recenti, intra carnem; adju- „ vatque ipsum corpus, si juvenile si firmum est. „ Inimica contraria his sunt. Itemque si fistula os, „ vel cartilaginem, vel nervum, vel musculos, „ læsit, si articulum occupavit, si vel ad vesicam, „ vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad gran- „ des venas, arteriasve vel ad inania, ut guttur, „ stomachum, thoracem penetravit. Ad intestina „ quoque eam tendere semper periculosum, sæpe „ pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si „ corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus „ est. Et Paulus Ægineta *lib.* 4. *cap.* 49. ait: si „ fistula ad os usque decumbat, curari hanc absque „ manus opera impossibile est, nisi temporis spatio „ sua sponte squamina, vel os abscedat.

VI. Quoad *curandi methodum*: duplex occurrit fistularum curatio; una vera & perfecta; altera palliativa seu imperfecta, qua nimirum fistula exsiccatur intus, & foras consolidatur, manente nihilominus sinu. Hanc curam innuit Galenus *libr. de tumoribus præt. nat. cap.* 4. ubi hæc habet: „ coërcetur tamen sinus siccatus à medicamentis, ut „ habere sanitatem irreprehensibilem pars videatur: „ siquidem perpetuo quis accurato victu utens, „ salubre ferè, & superfluitatibus vacans corpus „ habet, cohibitus manet sinus. Superfluitate vero

Generalis fistularum curatio.

„ aliqua collecta rurſus repletur , iterumque fit qui
„ ab initio fuit abſceſſus: rurſus vero , ut conve-
„ nit , medicamentis evacuatur , ſiccaturque &
„ coercetur , & ſemper longe faciliora ei hæc om-
„ nia fiunt , quam iis , quæ primo abſcedunt.
„ Namque enim quæ divelluntur dolent partes : et-
„ enim jam diſtant , celerrimequè replentur , facilè
„ fluorem ſuſcipiente ſinu. Atque iſtam curationem
„ non omnino ſpernendam eſſe exiſtimat. Aquapendens , & interdum bene ſibi ſucceſſiſſe ſcribit , etſi non ſemper perficitur autem hæc cura *legitimo rerum nonnaturalium uſu* , nec non *purgato per intervalla corpore* ; dehinc *fiſtulæ ſinui immiſſis valide ſiccantibus*. Hoc enim modo coaleſcit orificium, ut ſana videatur fiſtula ; quæ quidem interdum plane coaleſcit ; ut plurimum tamen tamdiu clauſa ſolummodo manet , quamdiu ſuperflui in corpore non colliguntur humores. At poſtquam aliquid humoris denuo in ſinu colligitur , fiſtula quoque iterum aperitur.

VII. Altera autem fiſtularum curatio vera eſt , atque hoc modo perficitur. Primum , conveniente inſtitutâ diætâ , vitioſi in corpore redundantes humores emendandi ac expurgandi , uſurpatis tum vulnerariis dictis , tum humoribus iſtis evacuandis aptis decoctis , *præced. cap.* 2. nec non *libr.* 2. *cap.*7. abunde traditis.

Deinceps danda opera , ut callus removeatur. Sed cum Medicamenta callum abſumentia rite applicari nequeant propter fiſtulæ orificii anguſtiam , *iſtud dilatare* neceſſe erit. Id vero fieri poteſt vel *per ſectionem* , vel commodius & abſque dolore *per immiſſas turundas ex radice gentianæ* , *aut ſpongiâ præparatâ* Hæ enim fiſtulæ ſinui immiſſæ humiditates imbibunt , & craſſiores redduntur , atque ità pedetentim abſque dolore orificium dilatant : quæ interdum quoque , cum callus dilatationem impedit,

imbuuntur & illinuntur medicamentis quæ callum auferre apta nata sunt.

VIII. Sed dilatato quantum satis est fistulæ orificio, callus removendus. Fit autem hoc vel medicamentis, vel ferro, vel igne. Medicamentis aufertur callus in iis præcipuè, qui neque incisionem, neque ustionem ferre volunt, ubi recens est fistula, & callus non admodum durus: hujusmodi autem medicamenta acria & erodentia esse debent, & eò acriora vel minus acria, quò callus crassior vel tenuior fuerit.

Ad removendum fistulæ callum scultetus *post armament. chir. obs.* 75. hoc laudat unguentum:

℞. Aluminis usti, mercurii præcipitati,
Viridis æris, salis nitri an. p. æq.
Album ovorum, q. s. F. S. A. Unguentum.

Barbette istud commendat.

℞. Pulv. rad. brioniæ, ʒj.
Thuris, myrhæ an. ʒij.
Æruginis ʒß. *Salis armoniaci* ℈j.
Olei olivarum, axungiæ porci an. q. s.
Misceantur pro unguento.

Vel quod magis efficax:

℞. Vitrioli albi ℥iiij. *Aluminis, æruginis an.* ℥ß.
Acetifortis, ℥vj.
Calcinentur, & fiat exinde pulvis, qui misceatur cum unguento ægyptiaco pro litu, còque inungatur turunda fistulæ inserenda.

Eum in finem quoque conducit *unguentum fuscum Felicis Wurtzii.*

Vel fiat acris injectio, quæ fistulæ callum erodat v. g.

℞. Aquæ aluminosæ seu mercurialis ℥iß.
Plantaginis ℥iij. *Rosarum* ℥j.
Unguenti ægyptiaci ℥ß. *Misceantur pro injectione.*

Fistula verò post injectionem bombace, cerâ, vel emplastro occludatur, ut quod injectum sit intus ma-

neat: atque talis injectio quotidie semel fiat, aut bis pro re nata.

IX. Sed cum semper callositas fistulæ medicamentis non cedat, atque interdum hac in re plus auxilii & commodi adferat manuum opera nonnunquam etiam ad ferrum & ignem accedendum. Aperiendus nimirum totus sinus est dehinc actuale cauterium adhibendum.

X. Ablatâ tandem omni callositate, sinus detergendus est, ac purus reddendus, ut caro regenerari, hinc & sinus conglutinari possit. Hoc vero fiat adhibito *unguento aureo*, *basilicone*, aut *digestivo cui aloë, myrrha, similiave sarcotica sint addita*. Vel huic intentioni ut satisfiat, usurpetur injectio, *ex absinthio, agrimonia, centaureo, radice aristolochiæ rotundæ, in aqua pura decoctis, addito spiritu vini cum pulvere myrrhæ, & aloës*; qua & sinus appertus probe abluatur.

Fistulæ autem perfectæ curatæ cognoscuntur: si humor emanans sit paucus, crassus, coctus; item si locus affectus sine tumore, dolore, & omnino siccus sit.

CAPUT. VIII.

De Ambustione.

I. AD particularia verò priusquam descendamus ulcera, de *ambustione* quoque dicendum videtur, quæ etiam ulcera excitat. Enimverò non rarò contingit, ut casu fortuito vel aquâ, vel oleo fervente, vel liquefacto metallo membra perfundantur, vel in ignem, aquam ebullientem, aut oleum fervens aliquis incidat: quod si contigerit, dolor, vesiculæ, exulcerationes excitantur.

Sed ambustio tametsi affectus sit omnibus notis-

simus, clarioris tamen doctrinæ gratiâ eum sic describemus: AMBUSTIO *continui solutio est cuticulæ, & cutis ut plurimum, nonnunquam & carnis musculosæ, venarum, arteriarum, nervorum, cæterarum partium subjectarum, vi ignis impressa.* Hanc autem ambustionem sequuntur mox dolor acerbissimus, inflammatio, pustulæ: & si combustio profundior, corpusque cacochymicum fuerit, in sordidum ac difficulter sanabile ulcus non rarò degenerat. Etenim in leviore combustione, particulæ igneæ cuticulam absque continui solutione penetrantes, cutem ipsam, ubi venarum, arteriarum, nervorum, ac lymphæ-ductuum extremitates, terminantur subeunt: ibidemque has à positione sua alterantes, variè contorquent, & totius texturæ cutaneæ conformationem pervertunt: in tantum ut è vasis omnibus summè irritatis humor aqueus igneis particulis imbutus in magna copia exspuatur: lympha istæc, quia cuticulam pertransire nequit, eam à cute separat, atque in pustulas vesiculares attollit; è quibus demum spontè, aut occasionaliter disruptis effluit. Sed gravior si sit combustio, particulæ igneæ altius penetrantes cutem non tantum, sed & ejusdem vasa, eiquè subjectas partes corrugari ac constringi faciunt, atquè escaram inducunt; sic ut sanguis; aliiquè continuò affluentes humores retineantur, & sub cute illa indurata quasi incarcerentur: hinc magis incalescant, effervescant, tandemque suâ acrimoniâ locum affectum erodant, & magnum ulcus efficiant.

Ambustionis definitio.

Ambustio quomodo fiat.

II. Notandum autem, multiplices, & diversas occurrere materias, quibus vim & qualitatem suam ignis imprimit; quæ ut substantiâ differunt, sic etiam una multo vehementius urit quam altera. Sed quamvis combustio à diversis fiat materiis, nihil tamen, vel parum ad curationem id facit. Atquè

adeo nulla desumenda est indicatio curativa à materia ignita, sed potius ab effectu, quem communicavit. Ut verò curatio ritè instituatur, omnes ambustiones, à quacunquè fuerint factæ materia ignita, distribuemus in tres gradus seu species; viz. in levissimam, mediocrem, insignem.

Ambustionis gradus primus.

III. Enimvero materia quæ urit si non diu adhæserit corpori, & levis fuerit, ut stramen, linum, stupæ, aut leve aliquod lignum, vel aqua quæ citò defluit, solum modo pustulæ seu parvæ vesiculæ elevantur: estquè hic primus gradus seu species; cujus idcircò indicia sunt, cutis rubicunda, dolor pungitivus, & nisi statim remedia adhibeantur, cuticulæ à vera cute separatio, cum vesicularum eruptione, in quibus limpida aqua continetur.

Secundus.

IV. Secunda ambustionis species censetur, si materia urens diutius corpori adhæserit, aut violentiore calore imbuta fuerit, quemadmodum ferrum ignitum, aut liquefactum aliquod metallum, lignum durissimum, pix, oleum, cera, vel simile: tunc enim non solum elevantur pustulæ, verum & cutis ipsa aduritur, exsiccatur, contrahitur; nondum tamen facta est crusta vel escara.

Tertius.

V. Tertius gradus excitatur, si res ignita diutissimè adhæserit, & violentissimum in se continuerit calorem: tunc enim non solum cutis, verum & carò, venæ, arteriæ, nervi, & cæteræ partes subjectæ comburuntur, contrahuntur, & in escaram siccantur. Hujus signum est, si subjecta cutis nigra, vel saltem livida conspiciatur, & quum scalpello pungatur obtusè sentiat; durâ nimirum, & exsiccatâ existente crustâ, quam demum deciduam ulcus excipit profundum, putridum.

Combustionis

VI. Cæterum levis combustio, ubi solummodo cutis læsa est, quamvis dolorifica, facilè tamen &

brevi ſanatur, vixquè cicatrix apparebit, modo recta & methodica inſtituta fuerit curatio. E contrario inſignis Ambuſtio difficulter ſanatur, imprimis quæ ob cutis contractionem & deperditionem rugoſam relinquit cicatricem. prognoſtica.

Combuſtiones capitis & faciei, ſi magnæ & profundæ fuerint, glabras relinquunt cicatrices, quandoquidem adeò arefacta & contracta ab igne cutis eſt, poriquè ità ſunt occluſi, ut dehinc pili erumpere nequeat.

Oculorum combuſtio, in primis ciliorum, ac tunicarum adnatæ & corneæ, quantumvis leviſſima ſit periculoſa tamen eſt facillimèquè viſus depravatio, aut ſaltem imbecillitas ſequitur, palpebræquè invertuntur.

Periculoſæ item ſunt combuſtiones inguinum atquè abdominis, & difficulter ſanantur. Periculoſa quoquè eſt ambuſtio à fulmine, & plerumquè lethalis.

Ad vaſa majora quæ penetrat ambuſtio periculoſa eſt, profunda in primis ſi fuerit; atquè Gangrænam non rarò accerſit.

VII. Quoad *curandi methodum*: quamvis paſſim infinita ad ambuſtiones in uſu ſunt remedia omnia ad hunc finem tendentia ut empyreuma ſive particulas igneas in parte combuſta relictas aut ſuffocent, aut reſolvant, diſſipentquè: docet tamen praxis, frigida ambuſtiones non curare; ſed iiſdem, igneis particulis intrò retruſis, dolorem ſummoperè augeri, nec non inflammationem, gangrænam, imò & ſphacelum quandoquè excitari: calida vero, quæ empyreuma evocant, ſolummodo prodeſſe; unde & plebeis æquè ac practicis haud ignotum eſt, partes combuſtas non frigidæ immergendas, at potius igni admovendas eſſe. Curandi methodus.

VIII. Ut igitur methodica inſtituatur ambuſ-

tionis curatio, diligenter examinandi & inſpiciendi ſunt omnes ejus effectus & accidentia, ut remedia pro re nata applicentur, & mutentur. In primis autem, ſi nondum elevatæ fuerint puſtulæ, evocetur empyreuma, *hoc eſt*, igneæ in parte affecta relictæ particulæ reſolvantur, diſſipentur, parte læſâ igni admotâ, vel calidæ aquæ immerſâ; aut, ſi fieri id nequeat, intingatur ſpongia aut linteum reduplicatum aquæ calidæ, & loco ambuſto applicetur; vel imponatur *ſapo vulgaris*; ſeu *flores cerevisiæ* admoveantur; *cepæ* quoquè *in mortario cum ſale contuſæ*, & loco combuſto applicatæ, igneas particulas educunt, nec ſinunt ut puſtulæ eleventur. Enimvero ſi præcaveri poſſit, ne puſtulæ oriantur, non eſt, quod patiens deinceps ullam moleſtiam vereatur.

In primo ambuſtionis gradu quid agendum ſit.

Eundem in finem Hildanus *libr. de combuſt. cap.6* hoc laudat unguentum

℞. Ceparum ℥iß. Salis, ſaponis veneti an. ℥j. Simul in mortario contundantur, &, addito Oleo roſaceo & amygdalarum dulcium, fiat unguentum.

Laudibus ſuis quoque merentur ſequentia:

℞. Saponis veneti ℥iij ceparum ℥iß. Salis ʒvj.
Olei ovorum ℥ß. roſarum, amygdal. dulc. an. ℥ß.
Mucilaginis ſeminis cydoniorum ℥j.
M. F. *Unguentum.*

℞. Ceræ citrinæ, reſinæ,
Adipis ovilli, olei raparum an. ℥j.
Miſceantur S. A. Pro unguento.

Barbette ad omnis generis ambuſtiones valde extollit ſequens unguentum, ſi liquefactum parti combuſtæ ſæpius illinatur; dehinc *recens folium braſſicæ, betæ*, aut *plantaginis* ſuperimponatur.

℞. Fol. ſalviæ rec. Mj. *Plantaginis* Mij.
Butyri recentis inſulſi ʒvj.

Stercoris gallinæ rec. albiss. ℥iij.

Frixentur per horæ quadrantem, & expressio servetur usui.

Paræus in Xenodochio Parisiensi hoc feliciter usurpari scribit;

℞. *Lardi concisi* ℔j.

Liquefiat in aqua rosacea, & coletur per linteum rarum; hinc quater aquâ plantaginis lavetur, tandem add.

Vitellos trium ovorum.

M. F. Linimentum.

Alii istud commendant:

℞. *Tincturæ saturni, olei rosarum an.* ℥iß.

Agitentur probè pro linimento.

De omnibus tamen unguentis hoc notandum, ita comparata esse debere, ut tenaciter parti combustæ non adhæreant, sed facile abstergi & removeri possint. Neque enim hæc ulcera ferunt, ut fortiter abstergantur, at fere linteo subtilissimo parti admoto à pure mundari debent.

Notandum quoque, pleraque hæc non convenire *ambustioni oculorum*: neque iis esse adhibenda; quin potius imponendum collyrium, *ex aqua rosarum & plantaginis, cum mucilagine seminis cydoniorum, fœnigræci, &c.*

Vesiculæ aut pustulæ si adfuerint, nec malum idcirco sit gravius, non statim aperiendæ. Si enim mox aperiantur, ob denudatam cutem excitatur dolor, & tardius curatio absolvitur. Verum tertio circiter die, ubi cuticula regenerari jam incipit, aperiendæ: quin & diutius apertio non protrahenda, ne contentus humor acrior fiat, cutemque porro erodat, exedat.

Cæterum ad primum hunc ambustionis gradum pertinet ea, quæ à pulvere tormentario fit, de qua *libr. 2. cap.* 14. dictum fuit.

Secunda ambustionis species quomodo curanda.

IX. Atqui ambustio si tam alte penetraverit; ut non solum pustulæ eleventur, verum & cutis combusta siccata, & contracta fuerit; tunc neque *cepæ*, *sapo*, *sal*, & quæ sunt hujus generis medicamenta sunt applicanda: sed imponatur ea, quæ combustam & corrugatam cutem emollire ac lubricam reddere queant, quæque humida & temperate calida sint.

Igitur pustulæ omnes forficibus in primis incidantur, quo lympha particulis igneis imbuta effluere possit. Cuticula quoque, ubicunque separata est, à vera cute abstrahatur, ne saniosa materies sub ipsa colligatur. Dehinc parti combustæ imponatur nunc laudatum unguentum, ex *oleo raparum*, *resina*, *cera citrina*, & *adipe ovillo*.

Vel,

℞. Olei rosacei, liliorum alborum an. ℥ß.
Unguenti basiliconis ℥j. Vitellos duorum ovorum.
M. F. Unguentum.

℞. Butiry rec. insulsi, pingued. galinæ rec. an. ℥j.
Ceræ citrinæ, olei liliorum alborum. an. ℥ß.
Simul liquefiant, & in mortario admisceantur
Croci pulv. ℈j. mucilag. sem. cydoniorum ℥j.
pro unguento.

Hildanus hoc laudat unguentum emolliens, dolorem leniens, & paulatim cicatricem inducens.

℞. Butyri rec. & loti aquâ rosaceâ ℥iij.
Olei violarum, ovorum, amygdal. dulc. an. ℥ß.
Farina hordei ℥iß. pulveris croci ℈j.
Mucilag. sem. cydoniorum ℥j. Ceræ q. s.
Misceantur S. A. in mortario pro unguento.

Proderit item, imposito uno ex præscriptis unguentis, cum reduplicatis linteaminibus desuper applicare *muriam in qua mala limonia conservantur*, *modicè calefactam*, quæ mirum in modum empyreumati adversatur. In facie tamen hujusmodi medica-

menta, quæ *acetum* aut *sal* recipiunt, propter oculos, non ſunt applicanda.

Emollitâ & ſatis lubricâ factâ, cute combuſtâ, doloreque mitigato, nonnulli medicamentis exſiccantibus, veluti *unguento de tutia*, *diapompholige*, ſimilibuſve, cicatricem inducendam eſſe volunt. Sed ut fatear, quoniam exſiccantia cutem contrahunt, hinc & turpes non raro efficiunt cicatrices, horum uſus ſemper tutus non eſt. Præſertim quum ſupraſcriptis emollientibus, ad finem uſque curationis uſurpatis, voti ſui compos plerumque fieri ſoleat Cheirurgus.

Interim quia ambuſtiones, præſertim quæ in cutis ſunt ſuperficie, ut plurimum vehementer dolent, obſervent Cheirurgi, ut blandè ulcera hæc abſtergant. Hildanus, ne abſtergendo ulcera excitet dolores, telâ ſubtiliſſimâ, qualis eſt cambriacenſis, aut ſyndone cooperire ſolet totam partem ambuſtam, nec illam removet, donec ulcera ſint ſanata, teſtaturque per hanc telam pus facillimè effluere, & virtutem medicamentorum ad ulcera ſatis pervenire poſſe.

X. Sed periculoſior eſt tertius ambuſtionis gradus, propterea, quod in gangrænam & ſphacelum nonnunquam ſoleat degenerare. Enimverò graviore illa combuſtione cutis vaſa, parteſque ei ſubjectæ corrugantur, ac ita conſtringuntur, ut tum ſanguis affluens, ſpiritus influentes libere permeare, atque per partem ambuſtam radiare, eamque vivificare amplius nequeant: hinc ſuffocato extinctoque nativo calore, pars emoritur corrumpitur.

Tertius ambuſtionis gradus quomodo tractari debeat.

XI. In hac ambuſtionis ſpecie puſtulæ omnes veſiculares primum ſunt incidendæ, ut acre, urenſque ſerum effluere poſſit. Deinceps eſcara leviter eſt ſeparanda, aut ſaltem diverſis in locis ad ſanam uſque carnem incidenda, quò acris ſub cruſta re-

tenta lympha effluere, medicamentum penetrare; & quidquid à combustione induratum est emolliri possit.

Hæc autem escaræ separatio primô aut secundô die fieri debet, priusquam affecta pars infletur; estque hoc quoque unguentum statim ab initio adhibendum:

℞. *Butyri rec. insulsi* ℥iij. *Unguenti basiliconis* ℥iß.
Olei liliorum alborum amygdalar. dulc. an. ℥ß.
Vitellum unius ovi. M. F. unguentum.

Dehinc linteum reduplicatum sequenti emulsione imbutum tepidè ut applicetur suadet Hildanus.

℞. *Sem cucurbitæ* ℥ij. *Cydonior.* ʒij. *Fœnigræci* ʒj.
Contund. in mortario & emulg. cum aqua pura ℔vj. *in colatura solvatur saponis veneti* ℥ß.

Sed in facie si fuerint ambustio, *sapo* minime est addendus propter oculos; sed ejus loco admisceatur *aqua rosarum & plantaginis.*

Vel loco emulsionis ad mitigandum dolorem, cutem emolliendam, & digestionem promovendam imponatur fomentum. v. gr.

℞. *Rad. Althææ* ℥iß.
Sem. cydoniorum, fœnigræci an. ℥ß.
Fol. malvæ, althææ,
Flor. camomillæ, meliloti an. Mj.
Coquantur in aqua pura, aut, si dolor vehemens fuerit, in lacte dulci, & colatura sit pro fotu.

Ubi escara, & quod combustum est separatum fuerit, ulcus mundificandum; carne implendum, & cicatrice occludendum. Verum cicatrisantia non nimis sicca sint, ne turpis & rugosa fiat cicatrix. Atque ideo hîc ab hildano hoc laudatur emplastrum.

℞. *Emplastri diapalmæi* ℥ij.
Ping. galinæ, anseris an. ℥ß.
Liquefiant simul; hinc admisceantur

Aluminis

Aluminis usti, plumbi calcinati,
Lytargiri, lapidis calaminaris an. ℨj.
Agitentur in mortario plumbeo, & addendo,
Mucilag. sem. cydoniorum & fœnigraci q. s.
Fiat. S. A. unguentum.

At si adeò magna fuerit combustio, ut in gangrænam & sphacelum commutetur, curetur eo modo, ut *libr.* 1. *cap.* 17. docuimus.

XII. Si vero ad supercilia, labia, aut in digitis facta fuerit combustio, diligenter ea curetur, neque partes hæ contrahantur, & ad invicem conglutinentur, quin potius linteamina, filamenta, aut laminæ plumbeæ tenuissimæ partibus, ubi conglutinationis periculum est, interponantur. Superciliorum, labiorum, ac digitorum amoustio.

XIII. Oculi sin ambustione læsi sint, statim instilletur *lac muliebre vel vaccinum recens ac tepidum*; idque vel *solum*, vel *mixtum cum aqua rosacea, in qua parum croci integri maceratum fuerit.* Linteum item reduplicatum, & hoc lacte imbutum oculis tepide imponatur, & quotiescumque siccum fuerit renovetur. Aut loco lactis usurpetur collyrium: v. gr. Oculi si comburantur, &c.

℞. *Aquæ rosarum* ℥iij. *Plantaginis* ℥j.
Sem. cydoniorum, fœnigræci an. ʒß. *croci integri* ℈j.
Macerentur quatuor horas, & colatura sit pro collyrio; cui *lac muliebre vel vaccinum recens* admisceri possit.

Dehinc inter duo tenuia linteamina calidè applicetur cataplasma.

℞. *Pulpæ pomorum repurg.* ℥iv.
Coctæ in aqua rosacea & fœniculi ad mollitiem, & minutim contritæ ad.
Mucilag. Sem. fœnigræci ℥iß.
Pulv. croci gr. xij. *albumen unius ovi.*
Lactis dulcis recr. q. s. M. F. cataplasma.

Atque horum medicamentorum usui est insistendum,

donec ab inflammatione & dolore immunis ſit oculus. Tunc enim applicetur collyrium magis exſiccans, & viſum roborans.

℞. Aquæ roſarum, plantaginis, fœniculi an.℥iß.
Troch. albor, rhaſis ſubt. pulv. ℥j.
Tutiæ præpar. ℈ij. ſacchari ſaturni gr. v.
Miſceantur pro collyrio.

Curandum quoque diligenter, ne palpebræ retrahantur: id enim maximam adfert deformitatem. Hoc tamen ſi contigerit, ſique cutis prope oculos indurata fuerit, Emolliente aliquo unguento affecta pars inungatur; vel illinatur identidem loco combuſto *pinguedo anguillæ aſſatæ*, ut indurata ac retracta cutis ita emolliatur, & lubrica reddatur.

Inguina ſi comburantur, quid agendum.

XIV. Inguina ſi comburantur, quum ſint loca humida, laxa adeoque humorum affluxui obnoxia, remedia uſurpentur magis ſiccantia, quam in partium aliarum ambuſtionibus. Atque ideo ſi puſtulæ nullæ eruperint, medicamenta ex *ſapone*, *cepis*, ſimilibuſque parata agendum utilia ſunt. Quod ſi elevatæ ſunt puſtulæ, ſtatim aperiantur, ut acris effluere poſſit humor. Dein applicetur unguentum. v. gr.

℞. Unguenti roſacei ℥j. baſiliconis ʒvj.
Olei ovorum, amygdalarum dulc. an. ℥ß.
Liquefactis admiſceantur,
Pulv. aloës, mirrhæ an. ʒj.
Pro unguento, cum tenuibus filamentis applicando.

Inſuper totam partem affectam hildanus cooperit hoc cataplaſmate;

℞. Farinæ hordei, fabarum an. ℥iij.
Pulv. roſarum rubrarum ℥ß.
Fiat ex his cum ſ. q. Oxymellis. S. A. cataplaſma, quod calidè applicetur.

Articuli ambuſti

XV. Sed vero articuli ſeu juncturæ ſi comburantur, cum partes ſunt excarnes, nervoſæ, ac

magno ſenſu præditæ, ne humorum affluxus fiat, hinc & gravius malum excitetur: medicamenta ex *ſapone*, *cepis*, & hujuſmodi acrioribus (niſi combuſtio levis fuerit) minimè ſunt applicanda; ſed emollientibus, lenientibus, & anodynis affecta pars eſt tractanda. Atqui diligenter præcavendum in magnis juncturarum ambuſtionibus, ne tendines, articulorumquè ligamenta retrahantur, & juncturæ incurventur: quamobrem totum membrum ſæpius inungendum *oleo lumbricorum*, *anethino*, *liliorum alborum*, *axungiâ gallinarum*, *caponum*, *unguento althææ*, ſimilibuſque; ut quæcunque indurata ſint lubrica reddantur, & ita ſerventur. Interim quoque ferulæ, aliaque ex ligno vel papyro craſſiore facta inſtrumenta, circum juncturas ſunt ponenda, ut tendinum retractio impediatur. Blandè tamen omnia agenda, ne dolor excitetur. Qui ſi ſupervenerit, protinus ſedandus eſt, impoſito cataplaſmate. v. gr. quomodo curandi,

℞. *Micæ panis albi* ℔ß.

Coctæ in lacte vaccino ad formam pultis, add.

Butyri recentis, olei amygd. dulc. an. ℥j. *ovorum* ℥ß.

Pulv. croci ℈j. *vitellum unius ovi.*

M. F. Cataplaſma, calidè applicandum, & ſæpiùs itendidem renovandum.

XVI. Verum in principio ſi ſatis diligens non fuerit Cheirurgus, nec ferulas, aliave convenientia inſtrumenta adhibuerit, ſic ut juncturarum combuſtarum tendines, parteſque nervoſæ retrahantur, hinc & articulationes incurventur; pars affecta foveatur decocto emolliente, ex *radice althææ*, *bryoniæ*, *liliorum alborum*, *foliis althææ*, *malvæ*, *chamæpiteos*, *floribus camomillæ*, *hyperici*, *ſemine fœnigraci*, *lini*, *&c.* Atque deinceps inungatur *Unguento*, *pinguedine gallinæ*, *anſeris*, *&c.* Tandem applicetur *emplaſtrum de mucilaginibus* in corio extenſum. Tendinibus autem & ligamentis articuli

ſic ſatis emollitis, ad extenſionem accedendum eſt: quæ ſine dolore & periculo ſatis commodè fieri poteſt, inſtrumentis ad hoc negotium accommodatis.

Relictæ poſt ambuſtionem cicatrices quomodo ſint tollendæ.

XVII. Deniquè poſt graves ambuſtiones, ob nimiam cutis ab igne contractionem & indurationem, *turpes* non raro relinquuntur *cicatrices*; præſertim ſi ſicca nimis cicatriſantia uſurpata fuere. Hæ ut tollantur, in primis durities cicatricum eſt emollienda, & lubrica facienda litu ex *pinguedine aſſatæ anguillæ, caponum, gallinarum, oleo liliorum alborum, ovorum, &c.*

At in facie ſi fuerit cicatrix, atque ità elevata, contracta, & indurata, ut maxima inde turpitudo & deformitas ſit, ea tolli nequit niſi per exciſionem. Hildanus *libr. de combuſt. cap.* 14.

CAPUT IX.

DE ULCERIBUS PARTICULARIBUS.

De Oculorum Ulceribus.

Oculi Tunicæ Corneæ & Adnatæ Ulcera quomodo fiant.

I. PErpenſis ulceribus in genere, haud abs re erit, in ſpecie de partium præcipuarum ulceribus quædam ſuperaddere. Inter has OCULI, partes ſanè noſtri corporis haud ignobiles, ulceribus nonnunquam infeſtantur. Atqui quæ *in adnata* vel *cornea tunica* excitantur *ulcera*, auctore celſo *libr.* 6. *cap.* 6. ex puſtulis interdum fiunt, aut ab ictu, percuſſione, medicamentis acribus, aut ab acri affluente lympha, quæ membranas ſeu tunicas, nec non tenerrima illarum vaſcula erodens; inflammationem prius excitat, quam & exulceratio non rarò ſequitur.

II. Hæc vero ulcera variis nominibus à Paulo

Carbunculus et [illegible]
[illegible] ex sangui-
ne [illegible] generatus
et [illegible] coli-
gitur putrescens.
Barbe

Melius est futurum mor-
bum praecavere, quam prae-
sentes curare

Nam vulnera capitis, quæ
in corpore cachomico, æst
vo tempore contingunt, a
quem in herba latere dam-
itant. — Meges

Oculorum ulcera qui nominibus dici soleant.

Æginéta, & aliis appellari consueverunt. Quod enim cavum, angustum, durum est, seu *fossula* dicitur. Sed latius & minus profundum si extiterit, nuncupatur. Quod in iridis circulo externo exortum ambientia quoquè comprehendit, variique coloris est, & circa externam iridis partem rubicundum apparet, circa internam candidum, quibusdam ab albedine dicitur, nonnullis *ulcus coronale* vocatur. Quod deniquè profundum, solidius, asperum, & quasi crustosum est, vocant. Avicenna septem differentias enumerat: quatuor superficiarias, & tres profundas; quæ saltem ratione magnitudinis, & quod ulcus aliud latius, aliud angustius, aliud superficiarium, aliud profundum est, discernuntur.

Oculorum ulcerum diagnostica.

III. Cæterum magnitudo & figura ulceris in oculo visui ferè patet. Atque in tunica cornea si ulcus consistat, pustula præcessit alba, & ulcusculum album apparet in nigro oculi. Si vero adnata tunica sit exulcerata, punctum subrubicundum in albo oculi conspicitur, ob sanguinem erosis hujus tunicæ vasculi extravasatum.

Prognostica.

IV. Sunt porro omnia oculorum ulcera periculosa, & non raro cæcitatem inducunt; in primis quum cornea tunica ità erosa sit, ut aqueus humor, nonnunquam etiam crystallinus corruptus effluat. Insuper periculosus semper est ulcus corneæ tunicæ, quam adnatæ: præsertim si è regione pupillæ consistat; quod post sanatum hujusmodi ulcus opaca plerumque relinquatur cicatrix, quæ visionem lædat.

Medendi methodus.

V. Quoad *Indicationes curativas*: ut aliarum partium ulcera, ità quoque ulcus in oculo indicat, solutam unitatem esse uniendam; si quid imminutum, id regenerandum, & locum cicatrice claudendum esse. Igitur universalibus (viz. *Venæsectione*

purgatione. Cucurbitulis vesiccatoriis) haud neglectis, topica oculo sunt imponenda detergentia & exsiccantia. Verum inflammatio si ulceri huic adsit, inter duo tenuia linteamina calide imponatur hoc vel simile cataplasma, ac identidem renovetur.

℞. *Pulpæ pomorum dulcium repurg.* ℥vj.
Coq. in aq. Rosacea & fœniculi ad mollitiem, hinc contritæ add. mucilag. seminis fœnigræci ℥ij.
Albumina duorum ovorum.
Cort. Granator. subtilit. pulv. ʒij.
Lap. Hæmatit. exacte triti ʒj.
Lactis Vaccini rec. q. s. F. S. A. cataplasma.

Interim desiccantia & detergentia blandiora ipsi oculo admovenda; qualia sunt *sarcocolla*, *aloë*, *tutia præparata*, *corallium præparatum*, *saccharum candum*, *aquæ chelidonii maj.* & similia. Ex quibus collyrium fiat abstergens oculo instillandum. v. g.

℞. *Aq. chelidonii maj. euphrasiæ, rosarum an.* ℥j
Troch. alb. rhasis subtilit. pulv.
Tutiæ præpar. an. ℥ß. *sacchari cand.* ℈ij.
Misceantur.

Vel

℞. *Aq. rosarum* ℥iß. *Euphrasiæ, chelidonii Maj. an.* ℥j. *mellis virginei despumati* ℥ß.
Misceantur pro collyrio, cui pro re nata *fel Lucii piscis* addi potest.

Collyrii loco majori oculi angulo inungatur, nec non ipsi ulceri bis quotidiè imponatur unguentum exsiccans & leniter abstergens. ex gr.

℞. *Tutiæ præpar. nihili albi an.* ʒij.
Corall. rubr. præpar. margaritarum præpar. an. ʒj.
Camphoræ ℈ß.
Unguenti rosacei ℥ij. *aut* ℥iiß.
Terantur exacte in mortario, pro unguento.

℞. *Butyri rec. exacte loti* ℥ß.
Tutiæ præpar. ℈iv. *vitrioli alb. gr.* viij.

F. S. A. *unguentum.*

Atque horum remediorum usui insistendum, usque dum ulcus mundum & sufficienter detersum sit. Dein ut cicatrix inducatur collyrium hoc laudat Barbette.

℞. *Plumbi usti, sarcocollæ, sacchari saturni: Sief albi rhasis an.* ℈ß.

Aq. Rosaceæ ℥iv. *Misceantur simul pro collyrio.*

VI. Sed sanatis ulceribus hisce, non raro in cornea tunica relinquitur *alba & eminens cicatrix*, quæ nonnunquam corneam totam, vel ex parte solummodo tegens, visionem vel tollit, vel imminuit, aut depravat.

Corneæ tunicæ cicatrix post oculi ulcus relicta quomodo sit curanda.

Curationem hujusmodi crassarum, densarum, callosarum: ac inveteratum cicatricum nequaquam tentari vult Aëtius; cum non nisi collyriis acerrimis, partes oculo vicinas exulcerare potentibus; tolli queant. Superficiariæ vero, & minores aliquam curationem suscipere possunt, præsertim in pueris & adolescentibus. In quarum curatione rhases vult, ut *aquæ dulcis tepidæ aut calidæ vapor oculo excipiatur, donec oculus rubeat.*

Vel

℞. *Rad. althææ, liliorum albor. an.* ℥ij.

Fol. malvæ, violariæ an. Mi. *sem fœnigræci* ℥j.

Fiat decoctio in s. q. aquæ puræ; ejusque decoctionis vapor oculo excipiatur.

Remedia autem detergentia, quæ leniter attenuare & discutere possunt, sunt *fel caprinum* vel *lucis piscis, mel despumatum, saccharum candum, vitriolum album, succus chelidonii majoris, succus rutæ, succus fœniculi, succus cerefolii, &c.* Ex quibus collyria unguenta, vel pulveres pro re nata præparari possunt. Præstat tamen medicamenta oculorum maculis & cicatricibus sub formâ pulveris admovere v. gr.

℞. *Tutiæ præpar. sacchar. cand. albi an,* ℥j.
Vitrioli albi. gr. iv. *camphoræ gr.* ij.
Corall. alb. præpar. ℈ß.
M. F. *Pulvis subtilissimus, quotidiè bis terve oculo inspergendus.*

Sed hujusmodi albicantes corneæ tunicæ inhærentes maculas, cicatricesve sæpius sanatas, & penitus ablatas vidimus, *saccharo cando albo in impalpabilem pollinem redacto, identidem oculo insperso.*

Pus sub cornea tunica si colligatur quid agendum.

VII. Verum & aliquando contingit, purulentam materiam sub cornea tunica ante pupillam, prope humorem crystallinum colligi, sic ut visio planè impediatur: qui affectus græcis *hypopyon*, nostratibus (*Een Etter-Oogh*) nuncupatur. Fit verò *hypopyon*, seu *oculus purulentus*, dum tumor sive corneæ, sive uveæ in abscessum degenerat, ut materia purulenta ibidem consistat.

Si igitur pus inter corneam & uveam contineatur exactius illud conspicitur, & affectus oculus sano eminentior apparet. Hoc autem pus, si per cataplasmata, fomenta, & collyria leniter discutientia resolvi nequeat, alia tentanda sunt remedia. Galenus & Aetius narrant, medicum quemdam Romæ capitis concussione pus loco suo dimovere solitum, ne visioni obesset, id tamen sæpius frustra à se tentatum, scribit Jobus Meekeranus.

Aëtius acu oblique, sive à latere immissa pus per puncturam corneæ educit, tum *albumen ovi* instillat, ac dein *ovum integrum cum vino mulso conquassatum, & molli lanæ exceptum oculo imponit.* Sed quo modo illa corneæ apertio, ac purulentæ materiæ evacuatio sit facienda, & quid porro ad hanc operationem requiratur, videatur apud Jobum Meekeranum *obs. chir. cap.* 9.

CAPUT X.

De Fistula lacrimali.

I. CÆterum in interno oculi cantho inter duo puncta lacrimalia *caruncula* locatur, *lacrimalis* dicta, quæ continuum lacrimarum per genas defluxum impedit; sed eas imbibendo ordinatè per vicina puncta lacrimalia in nares dirigit. Hæc caruncula ab acrium humorum affluxu turget nonnunquam intumescit & abscedit, ulceraturque ulcere non rarò in fistulam abeunte, ut adeo tandem subjectum os carie corrumpatur: qui affectus *lacrimalis fistula* nuncupatur.

II. Et itaque FISTULA LACHRYMALIS *tuberculum inter majorem oculi angulum & nasi radicem ortum, plerumque cum inflammatione, nonnunquam & sine inflammatione.* Atque hic tumor aliquando quidem in superficie se ostendit, aliquando magis profundum obsidet, & non nisi tactu ac compressione percipitur. Tumor hic ruptus & malè curatus in ulcus abit, quod vel simplex remanet, à quo pus coctum plerumque exudat: vel serpens & malignum evadit, à quo pus crudum effluit; id quod non raro sub inferiore palpebra viam sibi facit, & per tuberculum ibi elevatum, exulceratumque aquosam & ichorosam materiam effundit: aut si abscessus tardius rumpatur in sinuosum ulcus, seu *fistulam* oculi, *lacrymalem* dictam degenerat.

Fistula lachrymalis qualis sit affectus.

III. *Causa* humor est tenuis, acris, salsus, qui eo stillans primo inflammationem, dein erosionem, exulcerationem, ac tandem fistulosum & sinuosum ulcus, nonnunquam cum subjecti ossis carie, producit.

affectus hujus causa.

Tuberculum autem ipsum alias majus, alias minus

est, insuperficie eminens & visui expositum, aut in profundo latens, & cum soluta unitate in *ægilope*, citrà hanc in *anchilope*. Rumpitur autem tuberculum hoc, aut intus versus oculum, aut extrà per cutem, aut utrimque. Interdum & os naris proximum perforat; nonnunquam cartilaginem palpebræ ac ipsam palpebram corrumpit.

Lacrymalis Fistulæ diagnostica.

IV. Igitur dignoscitur malum hoc, quod tumeat locus affectus, rubore in ambitu perfundatur, lancinante dolore affligatur; in primis inflammatio si adsit. Ubi vero cute exulceratâ rumpitur tuberculum, fit abscessus cum ulcere; quod si legitimè non curetur, pus diutius coërcitum cuniculos porro agit, sinumque facit, per quem collecta intus sanies aut spontè effluit, aut presso angulo extruditur, tumorque nonnihil subsidet, usque dum nova colligatur materies. Nonnunquam ad os usque subjectum sinus penetrat, illudque erodit, viamque in narem proximam aperit, è qua graveolens quid continuo excidit.

Prognostica.

V. At vero affectus hic ægre sanatur, nisi mature ei occurratur. Atquè difficilius redditur hoc vitium, si sit conjuncta soluta unitas, sique tumor profundas occupet partes.

Si ruptio sit interiora versus, periculosior; quia metuenda est subjectorum ossium corruptio.

Fistula recens, & quæ orificium habet extinsecus manifestum facilius curam suscipit.

In genere tamen fistula lachrymalis chronicum malum est, cum propter perpetuum materiæ affluxum, & motum oculi continuum, tum quia conveniens ligatura ea in parte fieri nequit, tum denique quia medicamenta debilia parum agunt, fortia vero oculum lædunt.

Medendi methodus

VI. Quoad *curandi methodum*: quandoquidem eodem modo non semper se habet fistula lachry-

malis, non semper eadem erit hujus affectus cura. Curatur namque vel ut incipiens; vel ut abscessus jam ruptus, cujus tamen latera minime sunt callosa; vel ut fistula perfecta, osse tamen subjecto sano, minimeque corrupto; vel denique ut fistula perfecta, osse subjecto carioso: atque tum aut Medicamentis; aut Chirurgia.

VII. In genere ut ægilops vel incipiens vel perfectus curetur, primum instituenda est optima victus ratio. Dein redundantes in toto acies tenuesque humores corrigendi, & tum per alvum, tum per urinas, tum per auctam transpirationem evacuandi. Quem in finem conducit decoctum, *ex ligno guajaco, sassaphras, radicibus salsaparilla, china, additis betonicâ, majoranâ, aliisque cephalicis, nec non* (si purgans id desideramus) *pulpâ colocynthidis, glycyrrhyzâ, &c.* Insuper *setaceum* nuchæ adhibere quantum conducat in curanda fistula lachrimali, praxis docet; affirmat Hildanus *cent.* 4. *obs.* 19.

VIII. Generalibus hisce præmissis, si ægilops incipiens sit, atque nondum apertus, secetur ferro ac aperiatur, idque fiat maturè. Si enim apertio differatur, pus vicinas partes erodit, & fistulam sæpe in emendabilem gignit. Incipiens ægilops quomodo tractari debeat.

Aperto autem abscessu, seu naturâ, seu arte, imponantur desiccantia, detergentia, consolidantia: quem in finem conducit *unguenta de tutia*, vel simile ex *aloë, myrrha, plumbo usto, tutia, spodio præparato* &c.

Chalmeteas *enchir. chir. lib.* 3. *cap.* 20. se nihil præstantius sequenti esse testatur;

℞. *Vini optimi*, seu potius *spiritus vini*,
Mellis rosacei an. ℥j. *myrrhæ optimæ* ʒij.
M. F. *Linimentum, quo mane & vesperi locus illinatur.*

Insuper ipsi ulceri postquam exsiccans aliquod im-

positum sit unguentum, pars affecta comprimatur instrumento ab aqua pendente descripto, & à Sculteto *armam. chir. tab. 8. fig.* 1. depicto, aliove simili, ut ulcusculum ità consolidetur; & cicatrice occludatur.

Lacrymalis Fistula perfecta quomodo curanda sit.

IX. Si vero Perfecta sit fistula, lateribus adeo callosis, incidatur ferro, ac dilatetur. Sed si patiens ferrum admittere nolit, dilatetur turundi ex *radicibus gentianæ*, aut *spongiis præparatis*. Quod si hoc fieri nequeat, *tantillum ex caustico quodam* prudenter applicetur. Diligenter interim oculus claudatur, ne forsam liquefactum causticum in oculum fluat.

Apertâ & sufficienter dilatatâ fistulâ, *mercurius præcipitatus ruber* ulceri inspergendus, aut filamentis imponendus est, ac superponendum emplastrum ex *gummi elemi*.

Atque hoc modo callus consumendus, quo attrito, pars affecta nunc citato aquapendentis instrumento, vel simili comprimatur, ipsique ulceri *balsamum peruvianum*, vel *tolutanum*, aliudve unguentum exsiccans, detergens, cicatrizans imponatur, sicque consolidetur ac cicatrice occludatur.

Os fistulæ subjectum si sit corruptum, quid agendum.

X. At vero subjectum os si cariosum observetur, (quod deprehenditur, si immisso specillo asperitas quædam in osse appareat, aut sonus quidam percipiatur osse pulso, consumpto scilicet periosteo) quantum fieri potest detegendum est, dein ferro abradendum: quo sublato, ossi superstiti filamenta arida applicanda, quousque caro laudabilis ab ipso excreverit; imponendum quoque vulneris labiis *unguentum de tutia*, sarcotici loco, propter continuum ichoris ad angulum oculi fluxum: tandem cicatrix inducenda *gummi elemi*, aut *emplastro diapalmæo*, similive exsiccante. Si autem os cariosum & probe detectum commode abradi nequeat, *euphorbium in subtilissimum pulverem redactum* insper-

gatur. Enimvero nihil præſtantius eſſe *euphorbio* in oſſibus carioſis, & in fiſtula lachrymali oſtendit praxis, ſubſcribit Hildanus *cent.* 5. *obſ.* 22. & *cent.* 1. *obſ.* 92. Quippe quod adjacentem carnem non adurit, ut perperam nonnulli metuunt.

Sunt qui cariem oſſis *oleo vitrioli*, *ſulphuris*, aut *aquâ forti* corrigere tentant, ſed malè? ad circumjacentes enim partes fluunt, & os ulterius corrumpunt.

Alii oſſis fiſtulæ lachrymali ſubjecti cariem *cauterio actuali* corrigunt, idque non malè; quæ enim ferrum aut ignis non ſanat, inſanabilia eſſe *hyppocrates* pronunciavit. Scribit tamen Fabritius Hildanus, ſibi curationem fiſtulæ lachrymalis cum euphorbio ſemper tam feliciter ſucceciſſe; ut cauterio actuali nunquam fuerit uſus. Interim vero illud non rejicit, atque ideo fiſtula plane occaleſcente. Inuſtionibus utendum, ſi ægri admittant; utpote quæ callum non modo atterunt, partemque ipſam corroborant, ſed etiam citius ſeparant os corruptum.

Quandoquidem igitur & callus fiſtulæ, & oſſis corruptio conſolidationem impediunt, hinc calloſitate oſſiſque carie abſumptis, nec non deterſo ſatis ac mundificato ulcere *balſamum peruvianum*, vel *tolutanum*, vel *unguentum de tutia*, aut ſimile filamentis applicetur ut plana ac pulchra fiat cicatrix.

XI. Per totum autem curationis tempus, collyrium exſiccans ac anodynum oculo frequenter inſtilletur, & linteum reduplicatum, eodemque collyrio madefactum applicetur, ſintque omnia faſciâ diligenter ligata, ut oculi motus quoad fieri poſſit impediatur. Exempli loco eſto id, quod ſequitur.

℞. *Aq. Roſarum*, *plantaginis*, *euphraſiæ an.* ℥iß.
Sem cydoniorum ℈iß. *Maneant in infuſioneper horas, dein colaturæ admiſceantur.*
Tutiæ præparatæ an. ℈iiß.

Fiat collyrium, calide oculo identidem adhibendum; In genere tamen de fiſtula lachrymali inveterata cum magna ſubjecti oſſis corruptione notandum, quod difficulter ea curetur; & ſi curata fuerit, adhuc tamen ex oculo lachrymæ effluant, ob carunculam lachrymalem aſſumptam.

Sed genuinam fiſtulas lachrymales curandi methodum videre licet apud Hildanum *cent.* 6. *obſ.* 3. & Petrum de Machettis *obſerv. chirurg.* 22.

CAPUT XI.

De Aurium Ulceribus.

Aurium ulcera qualia ſint, & quomodo fiant.

I. ALiquando quoque in Auribus, haud ſecus ac aliis in partibus, excitantur ulcera, eaque ſunt vel apparentia & viſui expoſita, vel occulta ac in profundiore auris parte ſita: iterum vel recentia, vel antiqua, vel cum pauca, vel cum multa ſanie.

Fiunt autem in auribus ulcera, vel ab externis cauſis, vel ab internis. Enimvero caſus, percuſſio, vulnus hîc eodem modo, quo in cæteris partibus inflammationem, dehinc abſceſſum, tandem ulcus excitare queunt. Interdum quoque à diu in meatu auditorio retento cerumine amaro & viſcoſo, ibidemque ob ſalinam oleaginoſitatem putreſcente, hujuſmodi ulcus procedit. Denique acres, pungentes, mordicantes, parteſque auris interiores exulcerantes humores in cauſa non raro ſunt. Communiter vero hîc obſervamus, magnam materiæ quantitatem inde profluere, & difficulter admodum hujus partis ulcera ſanari, ea in primis quæ ſunt in meatus auditorii parte oſſea. Quantitas autem materiæ non ſolum à ſanguine venit qui ſupuratur, ſed etiam ex tunicæ meatum auditorium ſuccingen-

tis glandulis, quæ à pure continuo irritatæ, magnam liquoris quantitatem è canaliculis ſuis excretoriis emittunt.

II. Quoad *diagnoſin*, horum ulcerum ſigna ſunt ſatis manifeſta; cum ex dolore, ardore, punctione, pruritu, ſanie vel pure ab illa parte emanante, in cognitionem devenire poſſimus: & ſi ſanies copioſa effluat, ſordidum ulcus: ſi tenuior, vitulentum: ſi fœtens, putridum indicat; ſique nonnunquam poſt ſaniem aliquid ſanguinis emanet, corroſivum ulcus arguit. An vero ab externis aut ab internis cauſis hujuſmodi ulcus fuerit excitatum, ex ægrotantis & adſtantium quærelis, aliiſque circumſtantiis facilè innoteſcet. Qua ratione cognoſcantur

III. Cæterum recentia aurium ulcera facilius, at inveterata difficilius ſanantur. Difficultas autem ſanandi hæc ulcera inde eſt, quod ſemper à liquore ex meatum auditorium ſuccingente glandulosa membrana profluente humectentur, adeoque ſiccari nequeant; quo fit quod materia è glandulis hiſce profluens, acris quippe & ſalſa reunionem partium & cicatricem impediat. Difficilius quoque ſanantur ulcera in meatus auditorii parte oſſea, quam in parte cartilaginea, quia oſſeus canalis verſus tympani membranum declivis eſt, & ubi in planum deſcendit, foſſam efficit notabilem, ex qua purulenta materies non niſi difficulter eximi poteſt; cum è contrario meatus cartilagineus concham verſus ſit declivis, hinc & quævis excrementitia materia ſtatim ejiciatur. Ulcerum horum prognoſis

IV. Ad *curandi methodum* quod attinet: aurium ulcera quamvis interdum per ſe ſanentur, poſt cohibitum puris effluxum, plerumque tamen artis auxilio egent. Et quidem, univerſalibus haud neglectis, ſanies erit detergenda, ulcuſque exſiccandum, à levioribus ſemper incipiendo, & quanto recentius Scopi curativi.

fuerit ulcus, tanto tutius absterſione & exſiccatione curatur. Eum in finem eluatur auris *vino calente*. Atque injectiones fiant detergentes, ex *urina pueri*, aut *hydromelle*, aut *aqua hordei cum melle roſaceo*, & ſi fortioribus opus ſit, fiant decoctiones ex *ariſtolochia, agrimonia, centaurio, & ſimilibus in vino albo*, quibus miſceatur *mel roſarum*. v. g.

♃. *Rad. ariſtolochiæ rot.* ℥iij.
Herb. agrimoniæ, Mjß.
Sum. abſynthii, cent. min. an. Mj.
Coq. in ſ. q. vini albi ad ℥xij. *colaturæ admiſceatur*
Mellis roſacei ℥iß. *M. pro injectione*:

cui ſi ulcus putridum ſit & valdè ſordidum, addi inſuper poteſt *fel bubulum* vel *aloë cum ſpiritu vini*, aut ſimile. At vero pinguia omnia & oleoſa vitanda ſunt, quippe quæ aurium ulcus ſordidius in dies reddunt.

Galenus teſtatur, ſe hujus generis ulcera inveterata ſanaſſe cum *ferri ſcoria in pulverem redacta, hinc cocta cum aceto acerrimo, quoad mellis acquirat conſiſtentiam*. Etiam putredinem, qua hæc ulcera ſæpe diffluunt, emendare & ſiccare valet *fel bubulum in forti aceto diſſolutum, ac tepide inſtillatum*.

Valeſcus de Taranta ſequens ex Haly commendat & ſcribit, ſe eo Presbyterum, qui aurium ulcere & ſanie octo annos laboraverat, ſanaſſe:

♃. *Mellis* ℨx. *Aceti* ℥j.
Coq. leviter & deſpumentur, dein add.
Viridis Æris ℨj.
Miſceantur, & cum turunda auri impone.

CAPUT XII.

De Narium Ulceribus

I. POst oculorum, auriumque ulcera, proximum est, ut ad NARIUM ULCERA accedamus, & quæ inde oriantur symptomata perpendamus. Igitur *narium ulcerum plures occurrunt differentiæ.* Alia enim à causis oriuntur externis, ab ictu viz. casu, vulnere. Alia ab internis, ab humoribus puta acribus, malignisve: sivè ii è toto sanguine ad nares ferantur, ut fit in lue venerea, sive à cerebro, aut à crassa pituitaria membrana eò expellantur. Narium ulcera unde fiant, &c.

Ad hæc narium ulcera in se considerata alia recentia sunt, alia inveterata; atque hæc etiam vel crustosa sine sanie, vel sordida, vel putrida ac virulentà, vel corrosiva, vel fistulosa, vel cancrosa. Denique quoad partem affectam; alia externa sunt & oculis exposita, alia interna, in intima narium parte, vel in osse ethmoide.

II. Signis verò discernenda sunt hæc ulcera, cum inter se, tum ab aliis narium affectibus. Recentia enim ulcera non raró nec acrimonia, nec dolore sese produnt; nares tamen plerumque ichore sanguineo madent, aut crusta sicca, vel nigra emungitur. Dum autem crustula diutius hæret, perpetuo sub ea aliquid exeditur, quod ulcus majus efficit. Vetustius tamen & putridum ulcus, quod *ozæna* vulgo nuncupatur, fœtorem emittit talem, ut æger tum sibi, tum aliis tetri spiritus vapore admodum molestus sit. Et si diutius duret, paulatim serpit longius, atque vel alas narium, vel earum interstitium, vel tenella ossa exedit, paulatimque perforat, præsertim si vel cancri speciem habeat, Narium ulcerum signa.

vel à lue venerea contractum sit.

Ozæna. III. Igitur narium ulcera fœtorem ferè spirantia, *ozænæ* dici consueverunt, ἀπὸ τοῦ ὄζειν *ozænæ* ut inquit Celsus *lib. 6. cap.* 8. sunt ulcera circa nares plures crustas & fœtidum odorem habentia. Et Ægineta *lib.* 3. *cap.* 24. inquit *ozænam* esse ulcus cariosum ac putridum, ex acrium humorum alluvie prognatum. Possumus ergo & nos dicere, OZÆNAM esse *narium ulcus profundum ac putridum, ut plurimum crustosum fœdumque odorem spirans.*

Ejus Causæ. IV. Quoad *causam ozænæ*: Galenus *lib.* 3. *de simpl. med. comp. cap.* 3. ait: „ Ozænæ ex humorum acrium, & putrilaginosorum influxu gignuntur: „ nam si humor saltem acris esset, ægrè curabilia „ ulcera produceret, non graveolentia. Galeno suscribunt Alexander Trallianus & Aetius. Esto igitur *proxima ozænæ causa* humor acri salinus, ac erodens, qui ipsa quandoque ossa, & maximè cartilagineum narium interstitium corrumpit, sicque faciem miserè deformat. Hic autem acris malignus humor, cujus influxu hujusmodi putridum ac crustosum: nec non graveolens narium ulcus, *ozæna* puta, generatur, vel à venerea lue procedit, vel ab acribus ferinisque catarrhis è cerebro, aut ex membrana pituitaria eò stillantibus; quibus propter acrimoniam corruptio facilè accedit; unde putridum ac graveolens hoc ulcus evadit. Ad hæc oritur quandoque hic affectus à suffumigiis è mercurio & cinnabare incautè adhibitis; cujus rei tres quatuorve historias recenset Fabritius Hildanus *cent.* 2. *obs.* 23.

Diagnostica, V. Cæterum externa narium ulcera oculis conspiciuntur; interna autem & occulta ex effluente sanie & crustis decidentibus cognoscuntur. Munda porro, ex sanie laudabili: sordida, ex crassiore: putrida, ex fœtore: corrodentia, ex sanguinis cum

ſanie effluxu : cancroſa, ex præſentibus cancri ſignis cognoſcere licet.

In ſpecie verò ozæna cognoſcitur ex effluente ſanie, & decedentibus cruſtis : laborans præterea non ipſe ſibi graveolet tantum, ſed & adſtantibus tetri ſpiritus contagio moleſtus eſt.

Prognoſtica.

VI. Sunt quoque narium ulcera curatu plerumque difficilia, ob humiditates viz. tum ex cerebro, tum ex pituitaria membrana, continuo ad partem hanc defluentes ; & quo magis vel minus inveterata, eo curatu faciliora erunt vel difficiliora. Celſus de ozæna verba faciens inquit : „ Fateri quidem debet, vix ei malo ſuccurri, nihilominus tamen „ quædam tentanda ſunt, quanquam curatu ſit dif„ficile. Porro tametſi narium ulcera externa, ſuperficialia, recentia, munda, faciliùs curentur ; occulta tamen, profunda, antiqua, immunda, cruſtoſa, fiſtuloſa, narium oſſibus communicata, difficulter : putrida vero, corrodentia, cancroſa, periculoſa plerumque exiſtunt.

Etiam narium ulcera & ozænæ, ſi omnibus ritè adminiſtratis non curentur, pro deſperatis non ſine ratione haberi ſolent ; quia ſuſpicio eſt, ne in cancrum talia degenerent, quem ſatius eſt, non attingere.

Inſuper pro deſperatis hæc ulcera haud immerito habentur, quando oſſa narium tenella excedunt, vel narium alas, earumque inſtertitium magnâ deformitate putrefaciunt, & exeſum palatum perforant ; præſertim ſi à lue venerea fuerint orta, quod ut plurimum evenit.

Indicationes curativæ.

VII. Sunt denique eædem in narium ulceribus curandis indicationes, quas aliarum partium ſordida ulcera exigunt. Viz. totius corporis primo habendam eſſe rationem, & humores in toto ſuperfluos evacuandos. Et quoniam vel à lue venerea, vel ſal-

tem ab acribus & ferinis catharris profundum, crustosum, fœtidumque narium ulcus ut plurimum procedit; hinc in primis peccantes humores medicamento conveniente è toto corpore iterato expurgandi. Dein vena in brachio secanda. Cucurbitulæ per intervalla scapulis nunc siccæ, nunc cum scarificatione applicandæ. Nec non setaceum ad tertiam colli vertebram pro majore acrium humorum diversione adhibendum. At interim, caput, impositâ ei cucuphâ, & fistulâ tabaci fumisuctione sumptâ, similibusque exsiccandum, roborandum.

VIII. Verum si omnibus hisce ritè administratis, nihilominus tamen non curetur affectus, quin potius recrudescat, curatio instituenda, qualis in venerea lue institui solet. Utatur patiens decocto sudorifero, ex *ligno guajaco*, *corticibus ejusdem*, *salsaparilla*, *china*, *turbith*, *hermodactylis*, *foliis betonicæ*, *majoranæ*, *salviæ*, *liquiritiâ*, similibus. Et porro in omnibus sese gallici morbi curæ submittat.

IX. Sed ad partem affectam, nares puta, quod attinet: ulceris crustæ prius sunt auferendæ; quod fit aliquo pingui, v. gr. *butyro recenti ac loto illito*. Celsus *mel cum tantillo therebinthinæ in nares immittit, & spiritu succum attrahere jubet, donec in ore gustus ejus sentiatur*: ita enim crustæ resolvuntur; quæ dein per sternutationem haud difficulter ejici solent.

Crustâ remotâ ulcus eluatur *vino, in quo mel coctum sit*; vel *vino decoctionis agrimoniæ & verbenæ cum melle*. Vel, si nimis sordidum sit, ad abstersionem ejus & exsiccationem adhibeatur *unguentum Apostolorum*: aut *Ægyptiacum, cui parum succi tabaci admixtum sit*.

Dein aliquandiu sequens medicamentum naribus injiciatur, ac filamenta eidem imbuta imponantur.

℞. *Sem. cydoniorum grosso modo contus.* ℨj.
Aq. plantaginis rosarum , spermatis ranar. an. ℥ij.
Maneant in infusione per horas in loco calido. Dehinc expressioni mucilaginosæ add. mell. rosarum ℥j.
Pulv. coral. rubr. præpar. C. C. usti & præpar. tutiæ præp.
Lapid. calaminar. præpar. nihili an. ℨj.
Misceantur.

Vel immitatur hoc aut simile unguentum.

℞. *Plumbi usti & præpar.* ℈iiß.
Pulv. aloës , myrrhæ an. ℈ij.
Unguenti nutriti ℨiij. *Albi camphorat.* ℥ij.
Ol. rosacei q. s.
Diu terantur in mortario plumbeo , & f. s. a. unguentum.

Nonnulli commendant *aquam plantaginis , in qua dissolutum est aliquid mercurii dulcis , cum petiis ulceri admovendam.*

Etiam *succus scarleæ melli rosaceo mixtus* valdè hîc prodesse dicitur. Platerus sequens laudat unguentum :

℞. *Cerusæ* ℥j. *tutiæ præparatæ , lithargyri an.* ℥ß.
Plumbi usti ℨvj.
Pulv. myrrhæ , aristol. rot. an. ℨij.
Ol. rosarum , omphacini , succi plantaginis an. ℥ij.
Agitentur diu in mortario , & F. *S. A. unguentum.*

Barbette hoc valdè extollit.

℞. *Plumbi usti , cerusæ lotæ , tutiæ præparatæ , Lithargyri an.* ℨij.
Cort. thuris ℨj.
Myrrhæ , aristol. rot. mercurii dulcis an. ℨß.
Unguenti fusci fel , Vvurtzii ℨiij. *Alb. camphorat. q. s. M.* F. S. *A. linimentum.*

uti & hoc Fabritius Hildanus :

℞. *Succi geranii, solatri, sempervivi maj. an. p. æq.*
Lithargyri, plumbi usti, cerusæ, lapid. calamin. an. ʒij.
Indantur in mortarium, affuso cochleari olei rosacei, & succi superioris alternatim, probè agitando, donec in unguentum coëat, quo turundæ illitæ naribus indantur.

Conducit & hîc *aqua aluminosa seu mercurialis*, vel sola vel diluta cum petiis prudenter usurpata.

Præstans quoque est *aqua viridis Hartmanno usitata*, quæ non tantum in ozænis, sed in omnibus ulceribus fœtidis narium, palati, uvulæ, gingivarum, & linguæ mirificè valet. Cujus hæc est descriptio:

℞. *Mellis rosacei* ℥ij.
Sulph. vivi, aluminis crudi, eruginis an. ℥j.
Albi græci, sabinæ an. ℥ß. Flor. *sambuci* ʒj.
Fol. *plantaginis, hyperici, pulegii, rosmarini, rutæ an.* Mß.
Coq. in vini & aquæ lib. ij. *ad casum transversi digiti. At notandum, quod erugo non simul coquatur, sed in fine addatur & relinquatur, donec refrixerit: postea coletur & usui servetur. Viz. ejus aliquid in cochleari calefiat, tum intingatur penicillum, eoque locus ulceratus attingatur.*

X. Guilielmus Rondeletius *pr. lib.* 1. *cap.* 65. In ulceribus narium post sufficientem detersionem nihil efficatius se invenisse scribit *suffitu*, qui partes illas profundas attingit & siccat. Parandus autem ex potentissimè siccantibus hoc modo:

℞. *Ladani puri, hypocistidis, mastichis, myrrhæ an.* ʒiij.
Styracis rubr. & calam. cort. thuris, sandarachæ, aurpigm. an. ʒij.
Excipiantur omnia therebinthina, & F. *Trochisci, quibus suffiatur æger serò & manè in cubiculo,*

atque suffitus naribus infundibuli ope excipiatur.
Optimum etiam est parare candelas ex cera rubra: etenim ob *cinnabarim*, cum qua hæc cera conficitur, fuligo istiusmodi candelæ plurimum juvat exsiccationem, si præsertim accendatur in cubiculo benè clauso & angusto. Quod autem fuligo accensæ candelæ cum inspirato aëre excipi soleat, experimur, cum diutius in studiis moram trahimus noctu; namque sputum & narium excrementa fuligine denigrata redduntur. Dein addit: *hac ratione nos ulcus curavimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis curari potuerat.*

Suffitus sequentis pulveris (inquit Barbette *in chirurgia* prunæ impositi multa præstat, modo cautè, & non nisi semel, aut ad summum bis quotidie usurpetur, ne salivatio excitetur.

℞. *Benzoini, sandarachæ, mastichis, thuris, Styracis an.* ʒj.
Cinnabaris factitii ℥ß.
M. F. *pulvis pro suffimigio.*

Quæ porro in inveteratæ ozænæ curatione sunt observanda, videri possunt apud Scultetum *armament. med. chirur. tab.* 37. Historiam ozænæ gravissimæ cum ossis palati erosione sanatæ refert Hildanus *cent.* 2. *obs.* 22. Exemplum quoque nasi ulceris, apicem illius depascentis, feliciter curati, habetur apud Platerum *lib.* 2. *observationum.*

CAPUT XIII.

De Labiorum Ulceribus & Fissuris.

Ulcera labiorum qualia sint & unde proveniant.

I. NOnnunquam & labia occupant ulcera crustosa, sæpe quoque serpentia, orta ab *humoribus biliosis, acri-salinis, & quodammodo glutinosis*, qui misere hujusmodi exulcerationibus labia inquinare & corrumpere solent.

Talia ulcera nonnunquam per modum criseos in febribus intermittentibus contingunt, atque febris solutionem indicant. Sæpe etiam absque crisi ab humoribus vitiosis è toto corpore eò protrusis ortum habent. Vel à gallica lue proveniunt.

Horum ulcerum diagnosis.

II. Hujusmodi autem labiorum ulcera oculis obvia sunt: causæ vero signis investigandæ. Si per crisin accidant, febris adest. Si à morbo gallico, is etiam suis signis sese prodit. Si & febris & luis venereæ signa absint, ex latente in corpore cacochymia ortum habent.

Prognosis

III. Cæterum labiorum ulcera, si in febribus cum coctionis signis appareant, plerumque bonum sunt signum, atque febris perfectam solutionem, vel imminutionem significant, ac per se facilè sanantur. Sed cum viribus debilibus, aliisque malis signis, si os & labra exulcerentur, sæpe lethale est. Etiam curatu difficiliora & pejora sunt, quæ à morbo gallico proveniunt.

Curatio.

IV Igitur in febribus labiorum ulcera si critica sint, per se facilè sanantur. At à lue venerea quæ oriuntur, curanda sunt ut venerea lues; curatione sc. instituta per salivationem, decocta sudorifera, & similia. Talium ulcerum curatorum exemplum habetur apud Forestum *lib.* 14. *obs.* 2. ubi scribit, se juvenem (qui ex lue venerea labia ulcerata, inflata,

nigra, tumida, dura, carcinomatis instar, habuit) curasse universalibus ad morbum venereum, & panno hac decoctione imbuto labiis apposito:

℞. *Ligni sancti p.* ij.

Bulliat in pinta una aquæ solatri, dein coletur, & colaturæ add.

Aluminis ℥j. *iterum simul ebulliant & colentur, ac colatura detur usui.*

Si vero ulcera hæc absque febre & morbo gallico oriantur, ab humoribus nempe vitiosis acribus, è toto corpore eò protrusis, universalibus usurpatis, & diætâ conveniente haud neglectâ, adhibeatur *unguentum de cerusa*, vel *album camphoratum*, vel *nutritum*, aut simile. v. gr.

℞. *Unguenti rosacei, nutriti, albi camphorat. an. p. æq. terantur diu in mortario plumbeo, donec linimentum evadat.*

Quod si tale ulcus exsiccari non possit, tangatur *aquâ aluminosâ* Fallopii, descripta *cap. de ulceribus venereis.* Aut prudenter usurpetur *aqua viridis Hartmanni*: vel vulgaris *aqua mercurialis* seu *aluminosa*, quæ *vino gallico* & *aquâ plantaginis* diluta frequenter admoveatur.

V. Atqui cutis cum carni in labiis connnexa sit tantâ tenuitate, tantâ subtilitate, ac teneritudine, ut nisi labris laceratis ab iis separari non possit; hinc facilè à causis externis, ventis, frigore; ut & internis, humoribus puta & vaporibus salsis & acribus, vitiantur, finduntur, & ita scinditur, ut interdum etiam sanguinem fundant. Vitium hoc græci ῥαγάδας, latini *fissuras* seu *scissuras labiorum* vocant. Quæ sanè non planè sunt negligendæ: namque turpitudinem pariunt, atque in crustosa & difficulter curabilia ulcera quandoque degenerant. Labiorum fissuræ.

VI. Solent vero haud difficulter sanari labiorum fissuræ, innuncto *candelarum sevo*: vel inungatur *un-* Quomodo Curari debeant.

gu...um rosarum, aut *pomatum*; vel fiat litus ex *recenti exungia gallinæ*, & *cerâ albâ rosaceâ*, *aquâ sæpius lotis*.

Aëtius *ovi pelliculam internam* fissuras labiorum agglutinare tradit.

Sed ad labiorum ut & mammarum fissuras admodum conducit *sevum hircinum liquatum in aqua rosacea*, si pars affecta eô illinatur. Etiam utile est *oleum è vitellis ovorum recenter expressum*: uti & *oleum ceræ sine fuco recenter destillatum*. Vel quod sequitur:

℞. *Butyri insulsi* ℥j. *Ceræ flavæ* ℥ß. *Liquatis admisceatur*,
Succi uvarum cærulearum recentis q. p.
F. *exinde S. A. globulus*, *quô labia fissa oblinantur.*

CAPUT. XIV.

De Ulceribus Oris.

Oris ulcera qualis sint, & quomodo fiant.

I. PRæter ulcuscula quæ in internis oris partibus oriuntur, illarumque superficiem depascunt, & *aphthæ* vulgo nuncupantur (de quibus verba facere nunc animus non est) *in ore*, *faucibus*, *aliisque intra os contentis partibus* serpentia non raro observantur ulcera; quæ aphthas exulceratas nonnunquam sequuntur: aliquando post inflammationes & per se, ut in aliis partibus, ex affluxu vitiosorum humorum fiunt; quemadmodum & in gallico morbo excitantur.

Qua ratione Curari debeant.

II. In ulceribus hisce curandis, quoque totius corporis habenda erit ratio per purgantia identidem exhibita, quandoque venæsectiones, & si malignitas adfuerit, decocta sudorifera, antivenerea, quæ hîc magni usus sunt.

Externa media etiam hîc abstergentia sint, atque

ſiccantia. Quem in finem Barbette hanc oris collutionem valdè extollit.

℞. *Fol. quercus* Mj. *Flor. roſarum*, *balauſtiæ*, *an. p. j.*
Cort. granator. ℥ij. *Alum. uſt.* ℈ij. *Vitrioli alb.* ℈ß.
Coq. in ſ. q. vini rubri adſtringentis ad ℥viij. *colaturæ add.*
Diamoronis, mellis roſacei an. ℥j.
Miſceantur pro oris collutione.

Ad ſordida oris ulcera utilis quoque eſt *aqua viridis Plateri*:

℞. *Eruginis* ʒj. *Aluminis* ℥ß. *Vitrioli*, *minii an.* ʒj.
Coq. in vini albi ℥iv. *Aq. vitæ* ℥j.
Huic aquæ intincto penicillo loca in faucibus ac ore tangantur, cavendo ne quid deglutiatur. Poſtea lacte dulci in quo calx ignitus ſit extinctus, os colluatur.

Etiam à multis uſurpatur *Unguentum Ægyptiacum in aqua plantaginis cum pauco aceto diſſolutum, addito melle roſaceo.*

Verum acria hæc ſerpentibus horis ulceribus, inprimis ſi in carcinomatis naturam vergant, adverſiſſima ſunt. Hildanus *cent.* 3. *obſ.* 86.

Hinc in oris ulceribus non cancroſis hoc conducit linimentum:

℞. *Mellis roſacei* ℥iß.
P. alum. uſti ʒß. *Myrrhæ optimæ* ℈j.
Ol. ſulphuris gutt. x.
Miſceantur.

Barbette laudat linimentum *ex* ʒiij. *unguenti fuſci Felicis Wurtzii*, & ʒij. *mellis roſacei*, *inter ſe mixtis.*

Sed ad oris, omniumque ejus partium ulcera, ſive ſint uvulæ, ſive tonſillarum, ſive linguæ, ſer-

pentia, etiamsi cancrosa, sequens linimentum utilissimum semper observavi:

℞. *Mellis rosacei* ℥iij. *Tincturæ Saturni* ʒiij. *vel* ʒiv.

Misceantur exactè.

Eum in modum quoque fieri potest gargarisma vel oris collutio:

℞. *Aq. caprifolii, plantaginis an.* ℥vj.
Mellis rosacei ℥iij. *Tinct. Saturni* ʒiij. *vel* ʒiv.
Misceantur.

At verò si in latere linguæ nascantur ulcera, videndum num dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe ulcus non sinit, quique proinde limandus, vel evellendus est.

Os palati quum exesum sit quid agendum.

III. Cæterum in oris exulceratione *os palati* ab humore corrodente non rarò perforatur & corrumpitur: quod ubi evenit, sermo vitiatur; cum aër, qui per os elidi debeat, simul per foramen illud ad nares penetret, per easque egrediatur. In tali casu si os nigrum sit, radendum id prius, dein ex arte curandum. Sed antequam foramen illud claudatur, vel si planè claudi non possit, ut vitium illud sermonis tollatur, fabricanda est minutissimis foraminibus perforata lamina aurea vel argentea, instar clypei, quæ in medio eminentiam habeat, cui spongiosa sicca, foraminis magnitudini respondens, alligetur, atque ita foramini adaptetur: ubi enim spongia humorem imbiberit, dilatatur, ut lamina firmiter hæreat, foramenque claudat.

Ulcera oris scorbutica quomodo tractanda.

IV. Ad ulcera oris, gingivarum præsertim, scorbutica conducit linimentum *ex melle vulgari vel rosaceo, cum alumine usto & spiritu vitrioli.* Vel talis oris collutio.

℞. *Aq. plantaginis* ℥iij.
Antiscorbuticæ, vini albi gallici an. ℥iß.

Cinamomi ʒij. *Alum. crud. pulv.* ℈iiß.
Misceantur.

Si vero gingivæ, partesque vicinæ nigrescant, adeo ut gangræna metuatur:

℞. *Aq. antiscorbutica* ℥vj.
Theriaces, *salis absynthii an.* ʒj.
Mellis rosacei ℥j.
Alum. crudi ʒiß. *Sp. vini* ʒvj.
Misceantur.

Denique *fistulosa* sæpe *ulcera* gingivas obsident, unde vicini dentis radix cariem contrahit eò usque, saniei acrimoniâ omnino denudetur. Quo in casu cariosum dentem evellere oportet: sic enim brevi curabitur fistula.

CAPUT XV.

De Pectoris Ulceribus & Fistulis.

I. QUandoque & ULCERA in PECTORE excitari solent; quorum alia sunt *penetrantia* & *fistulosa*, hinc & FISTULÆ THORACIS meritò dicta; alia verò *non penetrantia*: & ex his alia majora, alia minora, alia profundiora, alia minus profunda, alia antica, alia postica, alia lateralia sunt. Pectoris ulcera qualia sint

II. Hujusmodi autem thoracis ulcera, fistulosa, in primis oriuntur vel ex caûsis internis, vel ab externis. Atque sequuntur non rarò aut empyema, aut pleuritidem, quæ ritè per sputum evacuata non fuerit, dehinc foras apostema effecerit. Insuper post tumores, aut vulnera thoracis malè curata, fistulæ in pectore sæpe excitari solent, quæ difficilis sunt curationis; præsertim si ossa, sternum puta, spina dorsi, aut costæ simul afficiantur. & unde fiant.

III. Hæc autem thoracis fistulæ cognoscuntur fa- Morbi

hujus diagnosis, & prognosis.

cilè, & oculis patent; sique penetrent, stylo, vel aëris egressu observantur.

Cæterum penetrantia thoracis ulcera in fistulas perfectas non rarò terminantur: & quando pus non ritè expurgatur, ac in thoracis cavitate retinetur. Patiens empycus fit; hinc tabidus macilentus & marasmodes evadit. „ Omnes thoracis fistulæ, ait Pigræus *prax. chir. libr. 5. cap. 5* difficilis sunt cu„rationis, longèque est satius eas palliativè curare, „ optimâ vivendi ratione adhibitâ, quam accura„tius; hac spe, quasi persanari brevi possent.

Atque ideo in primis si vetus sit fistula, curâ tantum utendum palliativâ, cum harum partium fistulæ rarò sanentur: unde qui fistulâ thoracis penetrante laborant, solent plurimum toto vitæ tempore argenteam gestare fistulam. Et scribit aquapendens, nonnullos se novisse, qui viginti quinque & triginta annos talem gestarunt, & vitam satis commodam duxerunt.

Porro quæ in dorso sunt fistulæ, periculosiores sunt ob majorem nervorum copiam & spinalem medullam vicinam, ac raro sanantur. Quæ in musculis sunt circa magna vasa, non satis tuto curantur. At non penetrantia thoracis ulcera, quæ sunt absque ossis corruptione, facilè curam suscipiunt.

Curandi Methodus

IV. Enimvero thoracis ulcera non penetrantia, sicut aliarum partium ulcera curantur: & si putrida sint, ad putridi ulceris curationem respiciendum.

Penetrantia autem seu fistulosa quæ sunt, & medicamentis internis & externis curari debent, haud secus ac de ulcere fistuloso superius indicavimus. Orificium vero, nisi id satis hiet, in primis dilatandum, immissâ turundâ ex *spongia præparata*, vel *radice gentianæ*, vel *medullâ sambuci contortâ*, vel aliquo simili; quæ filo appendenda, ne in thoracis cavitatem ingredi possit. Dein turunda cava plumbea

vel argentea similiter filo alligata immitatur, ut sic materia sæpe & sensim evacuetur ulcus interim, partesque internæ detergantur injectionibus *ex decocto hordei cum melle rosaceo*, cui & *hydromel* addi potest. Vel fiat talis:

℞. *Rad. aristoloch. rot. iridis* Florent. *an.* ʒiij.
Herb. agrimoniæ, hyperici, centaurii min. vincæ per vincæ an. Mj.
Flor. *rosar. rubr.* Mß. *Hordei M. pug.* iij.
Coq. in duabus partibus aq. comm. & una parte vini albi ad ℥xxij. *Colaturæ add. mellis rosacei* ℥iij. *vel* ℥iv.

Et quum opus fuerit ulcus carne replere,
Pulv. myrrhæ iridis; sang. draconis an. ʒj.
M. F. ex his injectio.

Quam vero glutinare & exsiccare expedit, haud inutile erit id quod sequitur.

℞. *Therebinthinæ optimæ* ℥j. *mellis communis* ℥iß.
F*arinæ lupinorum.* ℥ß. *Fabarum* ʒij.
Succi apii, plantaginis, agrimoniæ an. ℥j.
Pulv. myrrh. mastichis, thuris an. ʒij.
F. *ex his super igne S. A. unguentum*; quô turundæ & penicilli illinantur, ac desuper ponatur *emplastrum de scavona*, vel *diapalma*, vel *de minio*, sicque ulcus carne oppleatur, & cicatrice occludatur.

V. Verum obliquus, flexuosusque si sit fistulæ sinus, nec non fistulæ finis declivis; præstat universum fistulæ flexuosum, declivemque sinum *turundâ ex spongiâ compressâ, vel radice gentianæ* dilatare non tantum, sed quoque Scalpello, aut potius parvo cultello unam aciem habente, eamque in extremitate paulo intus recurvatam, (cujus cuspidi insuper exiguus affixus sit globulus ex cera alba) discindere; ac ad fundum usque aperire. Enimvero citissima & quasi momentanea fistulæ thoracis inci-

Thoracis fistula obliqua & flexuosa quomodo tractari debeat.

ſio eſt, quæ fit ſyringotomo, quod in altera extremitate habet aciem, circa cuſpidem globulo cereo obvolutam, quo minus in immiſſione carnes laceret. Hinc in fiſtulam immittatur, ac ubi ad fundum ejus pertingit, per carnem & cutem ſuperincumbentem dextrâ adigatur, ut globulo cereo in ulcere remanente cuſpis cutelli per foramen factum exeat: qua digitis ſiniſtræ apprehenſa, amborum foraminum interſtitium, unico quaſi ictu, incidatur.

VI. Inſuper contingit nonnunquam, quod fiſtula non ſolum declivis ſit & terminum habeat inferius, ſed etiam à ſpatio intercoſtali ſuperiore ſubtus coſtam ſeſe inſinuet; viz. inter pleuram & coſtam, donec in alterum intercoſtale ſpatium ſubjectum terminetur. In hoc caſu C. Celſus vult, præcidendam eſſe & eximendam ex utraque parte coſtam. Sic enim loquitur *de re med. lib. 7. cap.* 4. „ Solent „ autem inter coſtas fiſtulas ſubterire, quod ubi ac- „ cidit, eo loco coſta ab utraque parte præcidenda „ & eximenda eſt, ne quid intus corruptum relin- „ quatur. Quæ operatio quam difficilis ſit, quam periculoſa, unicuique facilè patet. Hinc potius talis fiſtula pertundatur inſtrumento ab aquapendente excogitato. Imitatur viz. cannulæ argenteæ & incurvatæ extremitas, ad fiſtulæ fundum uſque, ut exterius ſpectet: dein per cannulam fiſtulæ immiſſam impellatur acus longa (quæ non longè à cuſpide foramen habet, & filum ducit) ut fiſtulæ fundus perforetur, & filum per ſuperiorem & inferiorem ſinus portam exeat. Perforatò fiſtulæ fundo, eximatur acus per novum ſinus foramen, & fili extremitates colligantur, ut fiſtulæ foramina teneantur aperta, ac materia purulenta per inferius effluat, donec ſinus ſubtercoſtalis vel carne repleatur vel agglutinetur. Hanc fiſtulam thoracis curandi apparatum

tum exponit Scultetus *armament. med. chir. tab.* 38. Atque thoracis fistulæ acu pertusæ, & hoc modo sanatæ exemplum adfert *obs.* 44.

VII. Sed non raro quoque accidit, fistulam intus penetrare in costam, vel claviculam, vel sternum: quæ ossa cum sint cavernosa, solet facilè in iis pus colligi, & serpere perpetuo corruptio vel costæ, vel claviculæ, vel sterni. In hoc casu candens ferramentum per cannulam ad costam aut claviculam inseratur, omnisque putredo exsiccetur & absumatur, parsque corrupta roboratur; ita enim cicatrice obducetur. Vel fistulæ sinu ad costam aut claviculam cariosam usque, immissâ ex *compressa spongia*, vel *radice gentianæ* turundâ, abundè dilatato, ossi carioso inspergatur *pulvis euphorbii*, sicque caries auferatur, ac sinus consolidetur. Fistulæ thoracis, cum erosione claviculæ, brevi tempore curatæ, exemplum videre est apud Scultetum *obs.* 40.

Ad costam, claviculam, vel sternum si penetret fistula. quid agendum.

At vero si sternum corruptum, aut aliqua saltem labe affectum sit, ampliandа fistula, aut ferramento incidente, aut turundâ ex compressa spongia vel radice gentianæ; dein pars ossis corrupti abradenda, usque dum caro laudabilis paucas post horas illi accrescat. Quod si caro isto temporis spatio non succreverit, indicio erit, totum corruptum os non esse abrasum, ac proinde rationem repetendam, donec caro optima adnascatur, quo aliis postmodum remediis detur locus, & curetur fistula. At nunquam deveniendum est ad inustionem ipsius sterni, uti rectè monet Petrus de Marchettis *obs. chir.* 59. quia non abscedit, aliorum corruptorum ossium more: additque se observasse, inustum sterni os in multis non abscessisse, nisi elapsis duobus tribusve annis. Quod idem affirmat Dom. de Marchettis P. F. *Anatomes cap.* 9.

Cæterum ulcera fistulosa in pectoris dextra sede, juxta papillam curata: videri possunt apud Platerum *lib. 2. observ.* ubi habetur quoque ulcus fistulosum in dorso, à scapula ad lumbos usque pertingens, sanatum. Fistula mammæ dextræ curata extat apud Scultetum *post armament. med. chir. obs.* 75. Ex vulnere thoracis fistulam subortam, quæ spatio aliquod mensium pervadens ad capsulam cordis, hu us substantiam ad cavitatem usque absumpsit, observavit Petrus de Marchettis *obs. chir.* 47.

Thoracis fistula inveterata& planè desperata, qua ratio ne tracta i debea

VIII. Omnes autem thoracis fistulæ difficillimam recipiunt curationem, ita ut interdum tum medici, tum ægrotantes defessi, & spe destituti, curam ipsi naturæ relinquant: quo in casu aquapendens fistulæ orifi io imponit *pilam ex cera alba*, appensum f lum h bentem; præcipitque ut quotidie ea mundetur ac tractetur, veluti si esset fonticulus, curar do ip am in posterum ut fonticulum, non ut fistulam, sicque temporis progressu caro gignitur quandoque per totum fistulæ ductum, atque ita fistula, alioquin insanab lis, non raro sanatur.

CAPUT XVI.

De Abdominis Ulceribus & Fistulis.

Abdominis ulcera qualia sint.

I. HAud secus ac in *thorace*, ita quoque in VENTRE INFERIORE quæ excitantur ULCERA, alia sunt *penetrantia*, alia *non penetrantia*. Non penetrantia dicuntur illa, quæ peritonæum non perforant: penetrantia verò, quæ usque ad partes intra peritonæum contentas pertingunt.

Unde oriantur.

II. Oriuntur autem ulcera in infimo ventre iisdem ex causis, ex quibus in aliis partibus excitari solent: ex casu viz. percussione, inveterato vulnere,

post suppuratum apostema, ex acris erodentis materiæ confluxu, ex acribus medicamentis appositis, hisque similibus. Et sanè abdominis abscessus, à quibus postea ulcera relinquuntur, frequentius occurrunt, quam vulgus medicorum putat. Ita Galenus *lib. 5. de locis affectis cap. 7.* refert, Stesianum quendam, quasi abscessum in hepate haberet, ab aliis medicis curatum fuisse: id quod Galenus negavit & monstravit abscessum fuisse inter musculos transversos & obliquos abdominis. Similem fere historiam habet Dodonæus *obs. med. cap. 29.* de quodam scriba, qui cum dextri lateris dolore cum febre esset correptus, juxta ac paulo infra costas nothas, medicumque accersivisset, qui ipsum ut pleuriticum curaverat, atque inde pejus haberet, dodonæum vocavit; qui exhibito primum leni purgante, cataplasma emolliens applicavit, ac tumore emollito tandem sectionem instituit; cumque ex abscessu copiosum pus effluxisset, æger adhibitis ulceri idoneis remediis convaluit. Scribit quoque Sennertus *prax. lib. 3. part. 10. cap. 8.* Victoris uxorem simili tumore ad ipsam ferè ventriculi regionem laborasse, qui cum in tantam magnitudinem excrevisset, ut propemodum duos pugnos æquaret, sectione eum aperiri curavit: ex quo abscessu maxima puris copia effluxit, magno cum fœtore, fluxitque pus postea aliquot dies, ægraque idoneis ulceri curando medicamentis adhibitis, tandem convaluit. Narrat insuper Fabritius Hildanus *cent. 2. obs. 38.* virum quadragenarium, robustum, dolore lateris dextri ad finem costarum notharum laborantem ad se lausannam venisse. Cum vero nullus tumor apparet, sed saltem dolor cum febricula adesset, atque purgantia, fomentationes, cataplasmata, inunctiones, discutientia, resolventia, & anodyna per aliquot dies sine fructu applicarentur, nihilominus dolor pung-

torius & pulsatorius circa regionem hepatis & peritonæum persisteret, & si in cute nihil appareret, dolore locum affectum monstrante, sectio facta est: quâ peractâ pus copiosè effluxit, neque diu post febris, dolor, lypothymia paulò cessarunt; ulcus tamen propter puris copiam quæ effluxit, per aliquot menses apertum servatum fuit, ægerque tandem sanatus. Et certè si pus collectum esse animadvertatur, maturè abscessus aperiendus, ne nimia puris copia colligatur, quæ dein vel peritonæum penetret, & in abdominis cavitatem defluat: aut postea sine vitæ periculo evacuari non possit: cujus rei historiam habet *cent.* 2. *obs.* 39. de viro quadragenario, qui in dextro hypochondrio abscessum immensæ magnitudinis habebat, ut cutis totius ferè lateris ab illi osse usque ad costas veras, lineamque albam & spinam dorsi puris plena & elevata esset, cum dolore continuo lypothymia, nausea, appetitus & virium prostratione, vocatus Hildanus ob periculi magnitudinem tumorem aperire recusavit; quod cum postea Barbitonsor quidam fecisset, & vomicam aperuisset, maxima puris copia inde effluxit, & dolor quidem aliquo modo imminutus est, sed intra biduum æger exspiravit. Unde ille monet, ut juniores Chirurgi in aperiendis magnis abscessibus cauti sunt, & materiam non confertim, sed sensum & per vices evacuent. Scribit porro Petrus Estanove *obs.* 2. puerum quendam ventris tumore laborantem, hydropicum habitum fuisse, cumque umbilicus valdè promineret, apertio tandem facta est, ex qua puris laudabilis octo vel decem libræ profluxere, sicque omnino æger curatus est adhæc plurima & admiranda abscessum abdominis exempla adferri possent, quorum quemdam licet videre apud Th. Burnetum *in thesauro medicinæ practicæ libr.* 1. *sect.* 4. Ex quibus postea non exac-

tè curatis, non rarò ulcera relinquuntur in abdomine, non penetrantia; imo & nonnunquam penetrantia seu fistulosa.

III. Enimverò *id abdomine* quoque interdum fistulæ, in primis super pubis latera fiunt, cum eum in locum humores facilius decumbant, atque ibidem hæreant. Insuper & corrumpuntur sæpe, putredine inficiuntur, ac corroduntur simul intestina, ut per fistulam etiam fæces alvi egressas fuisse, compertum sit. Sic per umbilicum, post abscessum inter pectinem & umbilicum ruptum, puero cuidam Mediolanensi fæces alvi exiisse, refert Cardanus *de subtilitate lib.* 18. Et Alexander Benedictus *prax. lib.* 10. *cap.* 24. narrat, cuidam puero veneto ex abscessu intestina perforata fuisse, ut per umbilicum magnam excrementorum partem singulis diebus emitteret; sano tamen similem per domum ambulasse. Scribit quoque Fabritius Hildanus *cent.* 1. *obs.* 51. se vidisse adolescentem duodecim annos natum, qui tumore musculorum abdominis laborabat, quo rupto excrementa per quatuor aut quinque hebdomades per eum locum, nil vero per alvum egessit. Quæ autem in ejus cadavere inventa sunt, ibidem licet videre. Atque *cent.* 1. *obs.* 54. & 55. similes fere narrat historias. Refert quoque Petrus de Marchettis *obs. chir.* 53. sibi visum patrem quendam Theatinum laborantem fistulâ umbilici, ad intestina usque penetrante, de quorum dolore erant quærelæ ex demisso statim in eandem specillo: qui tamen brevi temporis spatio curatus est. Adhæc Platerus *obs. lib.* 3. scribit, Capitaneum quendam ante multos annos in ventre vulneratum, stercus per fistulam, quæ sanato vulnere illic remanserat, multos annos incolumen alioquin & superstitiem excrevisse. Etiam de muliere gravida refert; cui tuberculum nucis juglandis magnitudine in sinistra

Fistulæ abdominis.

abdominis ſede, tranſverſæ manus ſpatio ab umbilico erupit, quod in abſceſſum, indeque in ulcus ſinuoſum abiit, ex quo aperto ſanies & pus copioſe effluxerunt, tuncque pruritu ſaltem quodam remanente, dolor penitus remiſit, ipſaque nihil mali paſſa, fœtum vivum & ſanum, ſtato partus tempore peperit, niſi quod excrementa alvi, per ulcus illud ſinuoſum apertum progrediebantur; quæ ab eo tempore omnia, non amplius per alvum, per hanc aperturam expurgabantur, & ut procederent, mulier ipſa manibus ventrem premendo, bis quotidie ſic ab illis ſeſe exonerabat. *Historia.* Narrat quoque Chirurgus hujus urbis expertiſſimus Ravenſvvay, ſibi viſum in muliere, ob eroſionem inteſtini. non tantum excrementa, verum etiam duos vivos lumbricos ex inguine prodiiſſe, quæ tamen perfectè fuit curata.

Ulcerum abdominis diagnoſis, & prognoſis

IV. Cæterum penetrantia hæc infimi ventris ulcera dignoſcuntur ex ſtyli vel candelæ ceræ immiſſione: cum nimirum multa horum portio ingrediatur, & ex vini injectione ſyphone facta. Enimvero in penetrantibus abdominis ulceribus intra peritonæum vinum penetrat. In non penetrantibus vero refluit; ſtylique ſive cereæ candelæ pauca portio intra ulcus ingreditur. Porro quæ non ſunt penetrantia abdominis ulcera, facilioris ſunt curationis. Quæ vero ſunt penetrantia, frequenter in fiſtulas abeunt, & difficulter ſanantur.

Curandi methodus

Ad *curationem* vero quod attinet: non penetrantia, abdominis ulcera, ſicuti aliarum partium ulcera. Curari debent, cum nihil peculiare habeant. Atqui ulcera hæc ſi ſint magna, ſinuoſa, vel fiſtuloſa, non aliter quam inciſione curantur: & quidem ſi fiſtula unum orificium habeat, utendum eſt ſyringotomo altera extremitate acuto, ut finis fiſtulæ perforetur, & totus fiſtulæ meatus diſſecetur atque

aperiatur. Si vero fistula plura orificia habeat, syringotomo utendum altera parte obtuso, & exiguum globulum præfixum habente, quo etiam tota fistula aperiri possit. Vel fiat apertio Cultro seu Scalpello longo manubriolum similiter longum habente; qui Culter unâ tantum parte aciem habeat, in extremitate paulò intus recurvatam, exteriorem vero partem retusam obtineat, ad cujus cuspidem ex cera globulum infixum esse oportet, quo intus per totum fistulæ ductum sine obstaculo demittatur.

VI. At vero si penetrantia & fistulosa fuerint talia ulcera, fucatâ curatione, sicut de penetrantibus pectoris ulceribus diximus, uti debemus, servatâ optimâ victus ratione, utque decet deterso ac mundificato ulcere. Scribit tamen Fabritius ab aquapendente, se istiusmodi abdominis ulcera penetrantia ac fistulosa, affectis etiam intestinis curasse, & curata vidisse; non manu, non ferro, non igne, non aliis medicamentis: sed solis *aquis thermalibus*, per insessiones mane & vesperi in iis factas, ita ut aqua per fistulæ foramen in cavitatem abdominis ingrederetur, intestinorumque erosiones suâ substantiâ pertingeret, & attingendo exsiccaret, purgaret, impleret, tandemque cicatricem induceret. Et in thermarum defectu *sulphur, alumen, & sal in aqua liquare & decoquere*, ac insessiones moliri, utile censet.

CAPUT XVII.

De Vesicæ urinariæ, & pudendorum ulceribus.

Vesicæ urinariæ ulcera unde oriatur.

I. Fiunt quoque ULCERA in VESICA URINARIA, vel in *ejus fundo*, vel in *collo*; idque ab affluentibus humoribus acribus; vel purè è locis superioribus transeunte, ibidemque nimiam ob viscciditatem hærente; aut medicamentis vesicam exulcerandi vim habentibus, inter quæ præcipuè numerantur *cantharides* incautè assumtæ. Insuper post inflammationem & abcessum vesicæ malè curatum, non raro ulcus reliqui solet. Oriuntur quoque vesicæ ulcera à calculo asperiore vesicam lædente, quale exemplum refert Platerus *lib.* 3. *obs.* Atque à vasorum ruptione & læsione, ex percussione, lapsu, vulnere, ac simili causa violentâ externâ.

Ulcerum horum diagnosis

II. Cognoscitur verò hujus partis ulcus è squammulis & pure, quæ cum urina minguntur, nec non gravi urinæ odore, si ulcus sit sordidum: dolor quoque adest gravis in pectine & pube, quoties ægri mingunt: nonnunquam etiam cum ulcus serpit, subcruenta & saniosa eminguntur. Urinæ quoque difficultas accedit, sæpe & continuus egerendi conatus, ac membri virilis erectio.

An autem in fundo vesicæ ulcus consistat, an juxta urinarium meatum, eo discernitur: quod si in fundo vesicæ fuerit, dolor circa pubem percipitur: si vero juxta meatum urinarium, tempore mictionis magis deprehenditur, ac imprimis ubi mingere incipiunt & desinunt ægri.

Prognosis

III. Porro vesicæ ulcera ferè incurabilia sunt; quia in parte sunt membranosa & urina, quæ mordax est, continuò illô transitu vellicat, & consolidationem impedit. Periculosiora autem sunt istius-

modi ulcera quæ ex erosione sunt orta, quam quæ ex aliis causis. Etiam difficilius & rarius curantur in senibus quam in juvenibus. Ulcus quod est à calculo, non curatur, nisi prius is extrahatur.

IV. In curatione abstersionem & consolidationem quoque requirunt vesicæ urinariæ ulcera: interim tamen præcavendum, ne ulcus irritetur, latiusque serpat; sed ut dolor leniatur danda opera, uti & urinæ ardor ac difficultas. Id quod præstant emulsiones ex *amygdalis*, *seminibus quatuor frigidis maj.* *&c.* Atqui ad ulcus abstergendum, simulque leniendum sumat patiens bis in die, sequentis electuarii particulam magnitudinis avellanæ: Curandi methodus

℞. *Therebinth. venet. crud.* ℥j.
Cassiæ fistulæ rec. extr. ℥iß.
Pulv. liquiritiæ elect. ʒiij.
Occul. cancr. crud. ʒij.
Salis prunellæ ʒj.
Merc. dulcis ʒß.
Balsam. sulphuris gutt. xxvj.
Syr. althææ fern. q. s. M. F. *elect.*

Dein superbibat largiorem haustum hujus decocti:

℞. *Rad. althææ, consolid. maj. liliorum alb. an.* ℥iß.
Glycyrrhysæ rasæ ℥j. *aut.* ℥ij.
Herb. bugulæ rec. Miij.
Agrimoniæ, veronicæ, pyrolæ, saniculæ, an. Mj.
Capit. papaver. cum seminibus ℥ß.
Coq. in s. q. aq. puræ ad ℔iv.

Electuarii loco proderit bis quotidie sumere guttas 6. aut 7. *balsami sulphuris therebinthinati*, vel *succinati*, vel *balsami copaive*, vel cochlear *aquæ gonorrhœalis Quercetani*. Vel mane & vesperi usurpentur *pilulæ ex terebinthina, liquiritia, troch. Alkekengi, &c.*

Barbette ſequens laudat :

℞. Troch. Alkekengi, de carabe,
Gypſi uſti an. ʒß.
Boli armeni, terræ ſigillatæ, cranii humani an. ʒj.
Therebinthinæ venet. q. ſ.
F. S. A. pilulæ piſi magnitudine.

Multi hoc in caſu miris laudibus extollunt *trochiſcos Gordonii.* Ulcus enim mundant, dolorem ſedant, & urinæ ardorem mitigant, ſimulque conglutinant.

V. Interea in veſicam per catheterem infundatur *lac recens cum melle roſaceo.* Et certe quæ per catheterem injiciuntur non rarò tantum proſunt, quam ore ſumpta; cum longa à ventriculo ad veſicam via ſit, in qua vires medicamenti non parum alterantur. Barbette hanc proponit injectionem :

℞. Aq. calcis vivæ ℥iij.
Plantaginis ℥ij.
Sief albi rhaſis ʒj.
M. pro injectione, ſingulis diebus ter quaterve uſurpanda.

Aqua calcis, nihil aliud eſt, quam *aqua communis, in qua calcis vivæ particula ſit extincta.* Sed cavendum, ne acris nimis efficiatur.

V I. Ulcus vero quod eſt à *calculo* non curatur, niſi calculus tollatur : quem tamen extrahere nonnunquam periculoſum eſt propter ulcus. Ideoque ſi ulcus ſit profundum, tutius eſt emplaſticis & lenientibus ſaltem medicamentis uti, ut lapidi quædam lævitas inducatur, ulcuſque mitigetur; quod optimè fit *uſu lactis dulcis, in quo althææ radix ſit decocta.*

V I I. Si ulcus ſit *à canthariidibus* atque id recens, *lac dulce* copiosè bibendum; vel ſumenda *emulſio ex ſeminibus quatuor frigidis mai. papaveris albi, &c.* Vel *emulſio fiat ex ſemine cannabino, addito colaturæ ſyrupo althææ fern.* Dein conſolidandum cum *tragacan-*

tha, bolo armeno, terra sigillata, similibusque. Si vero antiquum sit, ut alia ulcera tractandum.

Insignem ulceris vesicæ curari historiam licet videre apud Fabrit. Hildanum *cent. 3. obs. 69.* Adhæc vesicæ ulcus, multis aliis frustra tentatis remediis, tandem *aquarum spadanarum* continuo usu sanatum fuisse, refert Tulpius *obs. med. lib. 2. cap. 53.*

VIII. At vero in virili pudendo non raro etiam excitantur ulcera: eaque sunt vel externa vel interna: atque alia sunt in præputio, alia in glande, alia circa glandem, alia per reliquum membrum: insuper alia sunt pustulis similia, alia sicuti excoriatio, alia corrosiva & virulenta; alia porro recentia sunt, alia antiqua, putrida, & cavernosa. Penis ulcera.

IX. Horum ulcerum origo aliquando est à causa externa, ut à difficili ac violento coitu cum virgine vel fœmina, cui angustius pudendum est; vel à coitu non difficili quidem, sed multiplicato nimis; penemque inflammante, uti & è dura longaque equitatione: quandoque à causis internis, uti à sorde simplici & non contagiosa inter glandem & præputium hærente, ibique putrescente, contracta ex coitu cum muliere non infecta. Hinc enim pustulæ exiguæ instar granorum milii è glandis superficie emicare solent, quibus maturatis ruptisque ulcuscula rotunda, & in medio punctum albicans habentia expullulant, aliàs dispersa, alias ita densa, ut ex pluribus unum tandem fiat. Ulcerum horum Causæ.

Præterea è contagio excitari possunt hujusmodi ulcera, ut iis accidit, qui rem cum infecta muliere habent: viz. ex seminali humore corrupto, ac inter glandem & præputium retento, partemque istam erodente, exulcerante.

X. Sunt autem manifesta satis partis hujus ulcera, cum glans à præputio denudari possit, & ideo aliis signis non esse opus. Si vero propter tumorem præ- Diagnosis

putium deorsum trahi non possit, & ulcera oculis non appareant, tunc dolore, tumore, & saniei ejectione dignoscuntur.

Prognostica. XI. Cæterum periculosa sunt ulcera in pene, utpote in organo fungoso, hinc & corruptioni facilè obnoxio: unde serpunt facilè, & difficulter sanantur, in primis quum urina per penis meatum effluens curationem impediat. Præterea pars ipsa sensu exquisito prædita est: qua de causa istiusmodi ulcera acria medicamenta sustinere non possunt, quæ alioquin hîc prodessent. Ulcera quæ à lue venerea in his partibus excitantur, non curantur, nisi morbo illo prius curato, cum ab ejus malignitate foveantur.

Insuper ulcera hæc aliquando in cancrum abeunt, vel gangrænam inducunt, ut totum membrum virile abscindere opus sit, cujus rei habent exempla Valescus de Taranta, Fabritius Hildanus, aliique.

Curandi methodus. XII. Quando igitur penes ulcera parva & benigna sunt, topicis facilè curantur: atque in hujus partis excoriatione sufficit partem *vino gallico*, vel *aquâ rosaceâ & plantaginis*, *cui & vinum addi potest*, identidem abluere; & si majori exsiccatione opus sit, iis parum *aluminis* addatur: vel illinatur *unguentum de tutia*, aut *album camphoratum*, aut *diapompholigos*, simileve. Enimvero medicamenta in ulceribus hisce conducunt, quæ insignem siccandi vim habent, & hoc non solum ulceris, sed & partis affectæ ratione, qualia sunt *C. C. Ustum*, *ostreorum ebur ustum conchæ combustæ*, *alumen*, *tutia*, *lythargyrum*, *plumbum ustum*, *æs ustum*, *flos æris cerusa antimonium*, & similia; ex quibus pulveres, linimenta, & lotiones parari solent. v. gr.

℞. *Aq. ferratæ vel plantaginis* ℔j.
Rasur. cort. guajaci ℥j. *Aluminis* ʒß.
Rosar. rubr. ʒj.

Coq. S. A. & colentur. Abluantur ulcera hoc decocto sæpius.

℞. *Aq. decoctionis mytilorum q. v.*
Florum æris q. s.

Stent in digestione ad radios solares aliquot dies, dein liquor decantetur, eôque frequenter abluantur hujus partis ulcera.

Si vero ulcera fuerint antiqua, sordida, putrida, saniosa, callosa, virulenta, ac serpentia, in primis abluenda sunt *hydromelite cum alumine*; cui & *spiritus vini* addi potest. Vel:

℞. *Vini albi* ℥vj. *Aq. plantaginis, rosarum an.* ℥ij.
Floris æris ʒß. *Aluminis crudi* ʒiß.
Misceantur, & parum ebulliant.

Utile quoque est *unguentum ægyptiacum* & *Apostolorum*, ut & *aqua aluminosa* vel *mercurialis.*

Etiam *mercurio præcipitato rubro cum linimento mixto* utendum: non tamen in ejus usu diu persistendum: sed quando quo callosum & virulentum absumptum est, fovenda pars affecta *decocto malvæ althææ, seminis lini, &c.* & medicamentum digestivum idoneum ulceri imponendum, donec quod corruptum est separetur, ut in curatione luis venereæ fieri solet.

Si vero penis & præputium valdè intumuerint, *cataplasma imponatur ex floribus camomillæ, sambuci, meliloti rosarum, farina seminis fœnigræci, & similibus.* Quod si nec hoc modo pars exulcerata detumescat, & dolor perseveret, ulcusque serpat, præputium secundum longitudinem incidendum, ut ulcus mundari, ac convenienti modo curari possit. Hoc tamen in ulceribus penis curandi semper est observandum ne pendens pudendum teneatur: verum suspendatur, & superioribus partibus alligetur, ita tamen, ne dolor excitetur.

At si gangræna & sphacelus penem corruperit,

tutissimum est, id quod corruptum, vel etiam si opus sit, totum penem abscindere, & medicamenta postea, quæ in aliarum partium gangræna & sphacelo adhibentur, usurpare. Exemplum hujus rei habet Forestus *lib. 26. obs.* 6 de quodam, cui penis post inflammationem ita putrefactus fuit, ut cataplasmati adhærens exciderit, & putrefactio scrotum quoque occuparit, ægro nihilominus idoneis medicamentis adhibitis, vivo manente, & ex ventre per foramen saltem urinam emittente. Similem prorsus historiam refert Fabritius Hildanus *cent. 3. obs.* 88.

Meatus urinarii ulcera unde fiant.

XIII. Sed accidit aliquando, quod ulcera oriantur in virga, *hoc est*, in meatu urinario: viz. ex tuberculo seu apostemate intus oborto; vel ex urina acri, vel ex calculis asperis & angulosis, qui inter transeundum meatum hunc lædunt; vel quod frequentius fieri solet, ex semine acri & virulento, uti in gonorrhæa virulenta neglecta & inveterata contingit.

Quomodo deprehendantur.

XIV. Cognoscuntur autem meatus urinarii ulcera præcipuè ex dolore, qui inter mejendum percipitur, & ex pure quod ante urinam excernitur. Insuper ex tactu & compressione ulcerata pars invenitur, cum in parte ulcerata ex compressione dolor excitetur. Adhæc penis interdum tensus & aliquantisper tumidus est, dolerque, & ad inferiora curvatur, nec nisi inter femora indolenter teneri potest.

Quid de iis sit judicandum

XV. Ulcera hæc si ex virulenta gonorrhæa oriuntur, non ita faciiè sanantur, nisi sublatâ penitus gonorrhæâ: quæ vero ab aliis humoribus eveniunt, *emulsione seminum melonum & cucumeris, ac amygdalarum*, per plures dies usurpatâ, sæpe sanantur. Curantur autem hujus partis ulcera, venerea in primis, facilius in juvenibus: è contrario in seni-

bus rarò aut nunquam curationem suscipiunt. Sed curatio semper maturanda. Nisi enim maturè curentur, vel carunculæ in meatu urinario gignuntur, quæ urinæ emissionem impediunt; vel ad interiora prosperit malum, & vel vesica, vel perinæum; aliæve altæ exulceratæ partes ad summam usque cutem exeduntur, ut per varias partes vicinas ad anum, scrotum, ipsumque penem urina, quasi cuniculis factis, continenter effluat: sicque fistulosa evadunt, & non raro vix curabilia hujusmodi ulcera.

De fistulis in perinæo audi Hildanum *cent.* 3. *obs.* 75. „Videant juniores Cheirurgi, ut in prognostico fistularum perinæi sint prudentes. Si enim ex „causa interna facta fuerit fistula, nunquam perfectè sanatur. Obducitur quidem nonnunquam cicatrice, sed facillimè à causa aliqua interna recrudescit, & nonnunquam, si ad tempus clausa „persistit, gravissima symptomata subsequuntur, „uti porro exemplis demonstrat: quapropter monet, ne ægri tantopere de integra & perfecta consolidatione harum fistularum sint solliciti.

XVI. Igitur ulcus hoc ut detergeatur & conglutinetur, atque adeo ritè curetur, meatui urinario per siphonem injiciatur *aqua hordei* vel *lac dulce cum melle rosaceo*. Vel talis, aut similis fiat injectio: Qua ratione curari queant.

℞. *Lactis dulcis in quo scilicet igniti extincti sunt* ℥xij. *in eo dissolv.*
Mellis rosacei ℥iß.
Mucilag. gum. tragacant. & rad. consolid. an. ℥ß.
Therebinth. in ovi vitello solut. ʒj.
Cerus. ʒiß. *Pomphol. alb.* ʒj.
Misceantur diligenter, triduoque vel quatriduo renovetur, ne lac acescat, aut mucilagines corrumpantur.

℞. *Lithargyri, cerus. tutiæ præparat. an.* ʒj.
Sacchar. cand. ℥ß. *Camphor.* ℈ß.

Aq. rosarum, plantaginis an. ℥iv.
Misceantur pro injectione; cui addi potest *aluminis* ʒj.

Ad cicatricem inducendam utile est hoc:

℞. *Aq. plantaginis, rosarum an.* ℥iv.
Troch. alb. rhasis ℥ß.
Boli armeni ʒß.
Misceantur.

Est quoque efficax valde *balsamum peruvianum*, illinendum tenui candelæ cereæ, quæ dein virgæ immittatur.

Petrus de Marchettis ulcera hæc curat candelis tenuibus; *compositis ex pulveribus plumbi usti, cerussæ, tutiæ præparatæ; mixtis cum cera*, in urethram immissis, & continuo ibidem detentis: mejendi tamen pruritu sollicitante educantur. Verum & observandum, non esse immittendas fluente gonorrhæa, ne ab iisdem suppressa exulceret collum vesicæ, & alias partes proximas: atque si malignitatis aliqua suspicio subsit, eædem candelæ imbuendæ *unguento albo camphorato, mixto cum præcipitato rubro*, absque ullo metu, ne hoc exulceret partes sanas; tum quia est correctum unguento albo camphorato; tum quia non excoriare eas solet, sed tantummodo extinguere malignitatem ulcerum, quæ eâ sublatâ, dictis candelis postmodum facillimè sanantur.

Interim patiens bibat *emulsionem ex seminibus quatuor frigidis, amygdalis, &c.* Nec non subinde sumat cochlear. *aquæ gonorrhealis Quercetani*; vel aliquod ex medicamentis de vesicæ ulceribus propositis, quo urinæ meatum perlabente, ejusdem vi exsiccante & consolidante ulcera urethræ facilius consolidentur.

Meatus urinarii fistulæ.

XVII. Cæterum istiusmodi ulcera quia perforare solent urethram cum integumentis, aliquando in PERINÆO, quandoque in SCROTO, ab

ab aliis tandem oriuntur FISTULÆ: quæ si in perinæo sint, absente gonorrhæâ, pars callosa circa urethram, partesque vicinas, imposito cauterio potentiali absumenda; vel ferramento candente inurenda, quo caro illi accrescat, & ad cicatricem deducatur fistula: hac tamen cautelâ, ne urethra ipsa erodatur vel inuratur, atque fistula amplior fiat: vel alioquin fistula usque in urethræ cavitatem incidatur, & dein sarcoticis ac epuloticis cicatrice claudatur.

XVIII. Si vero pars urethræ scroto opposita fistulâ laboraverit, urina ex ipsa effluens scrotum corrodit pluribus foraminibus: quæ curatio ardua & difficilis est, licet eandem felici successu aliquoties tentaverit Petrus de Marchettis, hac methodo: expurgato prius corpore, & exhibito *decocto guajaci, salsaparillæ, chinæ, &c.* ad ipsam partem affectam accedit; quæ si multiplex sit, omnes fistulas secat, & per candelam propositam omnem operam in sananda urethra adhibet; cum alia ratione fistulæ scroti non omnino sint sanabiles, nisi curâ palliativâ, qua denuo recrudescunt: quod si non possit curari urethra candelâ propositâ, scrotum secandum, usque ad illius fistulam, ipsaque inurenda, vel potentiali cauterio consumenda materia ejus callosa, & sectæ partes sarcoticis carnæ replendæ, tandemque epuloticis cicatrix inducenda. Idem refert *obs.* 59. historiam cujusdam, cui ex inveterata virulenta gonorrhæa, collum vesicæ, prope urethram, variis fistulis fuit pertusum, cum effluxu urinæ non solum ex scroti pluribus locis, verum etiam ex inguinibus, ægro tamen sanitati præter spem restituto.

XIX. Nonnunquam caruncula, calus carnosus, verruca, aut omnino carnosa excrescentia in meatu urinario nascitur. Id quod sæpe iis accidit, qui *Caruncula in meatu urinario.*

gonorrhæâ virulentâ, & hinc orto ulcere in meatu urinario laborant. Talia enim ulcera si negligenter tractentur, *caruncula* seu *excrescentia quædam carnea in urethra* relinquitur, urinæ difficultatem inferens. Enimvero succrescens inibi caro primum mollis & exigua est; sed temporis progressu ita induratur & augetur, ut urinam non rarò omnino supprimat.

Quomodo dignoscatur, & quid de ea censendū sit.

XX. Dignoscitur autem hoc malum, quod liberè non exernatur urina, sed difficulter & guttatim exeat; idque aliquando tanto cum cruciatu, ut æger nonnunquam alvinas fæces simul egerat, haud secus ac vesicæ calculo laborans. Adhæc dolor in mictionis fine magis discrutiat, quam dum urina profluit. Exploratur quoque caruncula cathetere, vel candelâ cereâ in meatum urinarium immissâ, quæ toties in via offendit, quoties carunculæ obstruentes occurrunt. Insuper compresso digitis penè, durum tuberculum deprehenditur.

Porro indagandum, num caruncula meatui urinario innata sit recens, num inveterata. Nam quantò antiquior est, eò difficilius curetur, quia in callum non raò induratur. In genere omnis caruncula in hac parte oborta difficulter absumitur, ob loci angustiam, & tractandi difficultatem.

Qua ratione curari debeat.

XXI. Absolvitur vero curatio carnem absumentibus, ulcusque consolidantibus; auspicando semper à mitioribus, progrediendumque ad acriora, si ex usu fore videantur. Alfonsus Ferrius *l. de caruncula seu callo* specillo carunculam dissolvere tentat; ,, Nec est, *inquit*, cur sanguinis effusionem timea-,, mus, saluberrima enim ea est; quinimo tum Chi-,, rurgicum opus prosperè succedit. Vidimus enim ,, plures solâ specili ope curari, cum in carunculam ,, penetraverit: urina namque egrediens suâ abster-

„ gendi atque exſiccandi vi, ſine ullo alio artis „ præſidio, ſanare poteſt.

Hanc carunculam curandi methodum violentam prodidit modo Galenus *l. de lo. aff.* viz. ut æneâ fiſtulâ caruncula deteratur. M. A. Severinus de *effic. chir. p. 2. de ſection. cap. 114.* hanc operationem quoque commendat, refertque Hieron. Cardanum teſtari, ſe vidiſſe perforatâ cathetere carunculâ rem optimè ceſſiſſe; tametſi ſanguinis & ſaniei multum profluxerit. Quam rem & ſibi compertam eſſe teſtatur. Adhæc Paræus inquit: „ nec debemus terreri si per intervalla ſanguis ex latentibus carunculis fluere cernatur. Eſt enim ad curationem compendium; quia materiæ conjunctæ portione ſublatâ, incrementum ejus prohibetur, pars ipſa pondere premente levatur. Itaque niſi talis hæmorrhagia ſpontè ſupervenerit, utile erit eam provocare in ſtrumento duriore, quam eſt ipſe catheter. Sicque carunculas cathetere atterendas vult, eundo, ac redeundo quoties eandem viam, quoties ipſis atterendis & comminuendis neceſſe videbitur; attritaſque ſanguine multô manare ſuadet, ad affectæ partis levamen. Sed contra hos, & in primis Alfonſum Ferrium, acriter inſurgit Julius Palmarius *lib. 2. de lue venerea cap.* 10. ubi hæc habet: „ Falſum eſt, quod ſcriptum reliquit Alfonſus Ferrius, Chirurgicum opus rectè ac proſperè ſuccedere, quum caruncula ſpecillo repugnat, eoque ſuperata ſanguinem multum profundit. Sic enim curatos non paucos notavi inflammatione prehenſos ac jugulatos ante ſeptimum diem: multoque magis quod ait; urinam abſtergendi, ſiccandique, qua pollet facultate, ſine artis beneficio ſæpe perſanare carunculam. Nam ſi recens genitum ulcus, ſive in renibus, ſive in cervice veſicæ conſiſtat, nec abſtergere, nec ſiccare urina po-

„ teſt, quomodo genitam jam carunculam atteret,
„ atque adæquabit? Ego quidem urinâ acriore nec
„ ſiccari, nec cicatrice obduci ulcera, ſed potius
„ augeri atque exaſperari notavi.

Barbette *in chirurgia* ſcribit, ſe multoties hujuſmodi carunculas integrè curaſſe uſu ſuppoſitorium exilium ex ſequenti unguento, levi coctione incraſſato.

> ℞. *Unguenti fuſci Fel. Wurtzii, mellis roſacei an.* ʒij.
> *M.* F. S. *A. unguentum.*

Vel,

> ℞. *Lithargyri, flor. ſulphuris an.* ʒiij.
> *Tutiæ præparat.* ʒij.
> *Minii* ℥ß.
> *Unguenti ægyptiaci* ʒj.
> *Mellis roſacei q. ſ. M. F. S. A. unguentum. Quod illinatur candelæ cereæ, eaque in urethram immittatur, bis terve quovis die renovando, uſque dum mundificatio abſoluta ſit.*

Hieronymus Reuſnerus *obſ.* 91. refert, carunculam meatus urinarii certiſſimo experimento in pluribus ſubſtuluiſſe Antonium Fuchſium Medicum Norinbergenſem: *oleum ſuccini cum ovi vitello mixtum* applicabat candelæ cereæ, quam meatui urinario immittebat. Sane ſecurum remedium, & reliquis omnibus præferendum, ſi reſpondeat eventus. Nam in carunculis meatum urinæ obſtruentibus cavendum, ne malum acribus medicamentis irritetur: lenientibus & validè ſiccantibus, ſi fieri queat, potius curetur. Inter mitiora ſiccantia & leviter admodum corrodentia præ cæteris commendatur *pulvis ſabinæ.*

Emplaſtrum quô doctiſſimus Fernelius uti ſolebat:

℞. Aloës optim. ℥ij.
Myrrhæ, aristolochiæ, an. ℥iß.
Tutiæ præparat. ℥ß.
F. omnium pulvis, ex quo cum styrace liquida fiat massa, quæ emplastri crassitiem habeat. Cereolo è quo ceræ tantillum abrasum sit, qua parte carunculam attingere oportet, agglutinetur; idque penis calore liquescens, tuberculum cui insidet, absumit.

Si Alfonso Ferrio credimus, omnem carunculam tutissimè, ac sine dolore sensim radicitus excedit & exsiccat id quod sequitur:

℞. Sabinæ in umbra siccatæ, & tenuissime tritæ ℥iß.
Cerati de mucilaginibus ℥ß.
Misceantur.

Egregium unguentum ad carunculas in meatu urinario absumendas, hoc est:

℞. Cerusæ prap. ℥ß.
Tutiæ prap. corall. rubr. prap.
Lithargyri, sarcocollæ.
Camphoræ cum oleo rosaceo tritæ an. ℥ß.
Aloës, mastichis, olibani an. ℥vj.
Plumbi usti & loti ℥iß.
Antimon. prap. ℈ij.
Troch. alb. rhasis sine opio ℥ß. *cum s. q. olei rosacei & amygdalar. dulc.* F. *S. A. unguentum; quod candela cereæ ope carunculæ identidem admoveatur.*

Vel ne aliæ partes, præter carunculam in meatu urinario, tangantur, neve effluens per intervalla urina medicamenta applicita eluat; immittatur penni cannula argentea, tenuis, à latere perforata, & aperta foramine, quod magnitudini carunculæ respondet, eamque excipit; dein vel specilli, vel tenuis candelæ cereæ ope medicamenta applicentur, cannulaque ibidem relinquatur.

Haud multum absimile excogitavit instrumentum Hier. Fabric. ab aquapendente, cujus beneficio nil nisi caruncula absumitur, prohibetu que ne medicamentum carunculæ admotum ab urina, quæ sæpius excernitur eludi possit. Fit autem cannula ex linteo, cerâ albâ oblinito, (longitudine digiti transversi, & latitudine eâ, ut æquet argenteum catheterem) quæ filum longum habet appensum. Hæc cannula prius extrinsecus idoneo medicamento sit oblita, quale est propositum unguentum, vel id quod, teste Sculteto, carunculas meatus urinarii absque dolore, & sanarum partium excoriatione, consumit:

℞. *Mellis communis in cineres usti, tutiæ præp.*
Butyri rec. in aq. plant. loti,
Therebinthinæ similiter lotæ, ceræ flavæ an. ℥ß.
Aluminis usti ʒß
M. F. Linimentum.

Cannula igitur medicamento oblinita, stylo extra fistulam argenteam prominenti adaptetur, atque una cum argentea fistula & stylo, in meatum urinarium immittatur, donec occurrat carunculæ. Et cum jam est in loco carunculæ, argentea fistula cum suo stylo retrahatur: cannula vero ex linteo cera inducto parata, & immissa relinquatur in meatu, ut per eam urina excernatur; quæ simul prohibet, ne medicamentum carunculæ admotum ab urina elui possit; filum autem dictæ cannulæ appensum trahitur, cum volumus ut cannula cerea foras trahatur, & medicamentum renovetur.

Gabriel Fallopius *lib. de tumoribus pr. nat. cap.* 38. pro caruncula in meatu urinario inter alia unum familiare habet secretum, *arsenicum* sc. quo utitur hoc modo. Emollit ipsum super lapide pictorio cum *succo limonum*, postea soli, donec siccatur exponit, dein ipsum diluit *aceto stillatitio*, iterumque sub so-

le ſiccat, & hoc quater facit. Ultimâ vice abluit *aqua roſaceâ*, deinde cum cerato aliquo miſcet, ut cum *diapalma*, vel *diachylo*, vel cum *oleo roſaceo & cera*, facitque emplaſtrum pro ratione duritiei carunculæ. Adhæc minimam portiunculam hujus medicamenti ponit in extremo candelæ cereæ, ac quotidie ſemel vel bis in meatum urinarium feliciſſimè immittit. Interim tamen ſi dolor, aut inſolitus rigor, aut febris, aliudve ſymptoma ex acrimonia admoti medicamenti acciderit, extrahenda candela vel cannulla medicamento oblinita, meatuſque urinarius eluendus *lacte recenti calido*, aut *aquâ roſaceâ cum camphora*, idque tamdiu, donec ſedata illa impedimenta videbuntur.

Signa autem extirpari carunculam, habentur è mordicatione circa partem, & è copia effluentis puris.

Carne abſumptâ, ulcus abſtergendum, eique cicatrix dein inducenda, quod nullo medicamento melius perficitur, quam *amalgamate mercurii*, *ſi unguento diapompholigos miſceatur*: hoc unguentum modis nunc expoſitis carunculæ admoveatur, & ſæpius renovetur; vel eô inuncta candela cerea urethræ inſeratur.

Atqui abſumpta caruncula & abſoluta curatio creditur, quum urina liberrimè ac citra ullum dolorem effluat, & candela cerea (etiam parte craſſiore) vel catheter ſine ullo offendiculo tranſeat, & in veſicam facilè intromittatur. Enimvero horum remediorum viciſſitudine nulla eſt tam inveterata, neque tam contumax caruncula, quæ non ſemper, ſenſim ac ſine dolore exedatur, ac radicitus extirpetur; modo prudenter ea adhibeantur, & bene valeat reliquum corpus.

XXII. Cæterum inter pudendorum ulcera merito numerantur ea quæ teſtium ſunt. Enimvero poſt Teſtium ulcera.

inflammationem interdum ulcus in testibus relinquitur: & scroti ulcera nonnunquam testibus communicantur. Suntque hæc ulcera valde periculosa, & sæpe in cancrum abeunt, aut in gangrænam terminantur.

At verò ut ritè curentur, primò corpus convenienti modo purgandum: deinde ulcus mundandum *unguento apostolorum* vel *aureo*, vel simili; mundatum autem & abundè detersum, consolidandum & cicatrice claudendum epuloticis sæpius propositis.

Uteri, ejusdem que colli ulcera.

XXIII. In utero quoque, & præcipuè in ejus cervice & collo non raro contingunt ulcera. Sunt autem talia ulcera nunc magna, nunc parva, nunc superficiaria, nunc profunda, nunc simplicia & munda, nunc sordida, erodentia, depascentia maligna. Quæ si diutius protrahantur, aut negligentius curentur, non raro in *fistulas calli uterini* degenerant.

Unde, & quibus de causis hæc ulcera excitentur.

XXIV. Causæ vero uteri cervicem vel vaginam exulcerantes sunt vel internæ; affluxus viz. acrium humorum diuturnus, id quod in fluore muliebri albo diu nimis protracto accidit; & si ut acres, maligni, pravique humores cum sanguine menstruo in hanc quasi corporis muliebris sentinam confluunt, & per hunc locum evacuantur; aut secundinæ corruptæ, lochia item diu post partum retenta & corrupta; inflammationes in abscessum conversæ, qui ruptus postea in ulcus abit; vel externæ & evidentes; acria viz. & erodentia medicamenta; partus difficilis cum grandior fœtus præsertim à minus perita obstetrice extrahitur; violentus concubitus, imprimis cum lue venerea vel virulenta gonorrhæa infecto; contagium namque venereum istiusmodi ulcera ut plurimum inducit. Tandem vulnus, casus, percussio, quæ in aliis locis, si non

rectè tractentur, ulcera excitare possunt, hîc quoque rarius locum obtinent.

Affectus hujus diagnostica.

XXV. Hoc autem ulcus cognoscitur primum ex dolore & perpetua mordicatione eo in loco, quæ sensim augetur & intenditur, ac in primis si tangatur ut & in concubitu; mariti namque congressum ægrè perferre possunt. Insuper punctiones acutas in pube, ardoresque vehementes circa pudendum & anum experiuntur, cum dejiciendi conatu maximo, & stupore circa sedes inferiores. Deinde visu cognosci possunt si in extremitate vaginæ consistunt. Adhæc ex effluente pure, quod interdum est doloris; expers, uti & odoris, interdum flavum, viride fœtidum; prout ulcus nunc nite est, nunc sordidum.

Si istiusmodi ulcus in fistulam degeneravit, cognoscitur ex ipsa figura ulceris, quæ in formam fistulæ protenditur. Habetque fistula conjunctum callum, funditque tenuem ac pravam saniem, & præcipuè si locus prematur plus saniei effluit. Adhæc colli uterini fistula aliquando ad vesicam usque penetrat, & tunc per fistulam urina exstillat, aliquando ad anum, ut etiam excrementa alvi per fistulam exeant. Sed monendi hîc sunt juniores practici, non raro anatomes minus periti, ne unquam meatum urinarium (cui insignis præest caruncula) pro fistula pudendi muliebris tentent curare; uti ille barbitonsor, cujus meminit Petrus de Marchettis *obs. chir.* 60.

Prognostica.

XXVI. Hæc colli uterini ulcera periculo non vacant, nullumque ex his contemnendum, suntque difficilia curatu; cum sint in parte tenera, exquisito sensu prædita & humida, ac suscipiendis humoribus valdè idonea. atque hinc inflammationi & putredini obnoxia, ita ut levis etiam excoriatio requirat diligentiam, ut rectè sanetur, ne in gravius ulcus abeat.

Curandi methodus

XXVII. Quoad *curationis præcepta* hîc eadem erunt, ac in aliarum partium ulceribus curandis. Igitur universalibus præmissis, ad ulceris detersionem frequenter in collum uteri metrenchytâ injiciatur *serum lactis, cui vel saccharum, vel mel commune, vel mel rosaceum sit admixtum.* Vel fiat talis injectio:

℞. *Therebinth. venet.* ʒij.
Vitellum unius ovi.
Mucilag. seminis cydoniorum ʒj.
Dissolvantur cum seri lactis, aq. plantaginis an. ℥vj.
Pro injectione.

Si autem dolor magnus sit, ad eum leniendum ita immutetur:

℞. *Aq. rosarum, plantaginis, spermat. ran. an.* ℥ij.
Opii dissol. ℈j.
Albumen unius ovi.
Olei rosacei ℥j.
Agitentur probè pro injectione.

Etiam doloris ulcerisque causâ, hoc vel simile præscribatur unguentum; quod cum linteo discerpto uteri vaginæ intrudatur:

℞. *Mucilag. seminis psyllii cum aqu. rof. facta* ℥iij.
Troch. alb. rhasis cum opio, butyri rec. an. ℥ß.
Vitellos duorum ovorum.
Misceantur simul pro unguento.

Ad ardorem quoque & cruciatum, qui hujus partis ulceribus ut plurimum adesse solet, conducit *emulsio ex seminibus melonum, cucumeris, papaveris, amygdalis,*

Et ad majorem detersionem ac ulceris sanationem, hæc fiat injectio:

℞. *Rad. consolid. althææ an.* ʒvj.
Bistortæ ℥ß.
Herb. plantaginis, equiseti, consolid. suracen. an. Mj.

Sem. lini ℥j. *Psyllii* ʒij.
Hordei mund. p. j.
Decoq. in s. q. aq. communis ad ℥xvj. *colaturæ add.*
Mellis rosacei ℥ij. *Sacchar. Thomæi* ℥j.
Misceantur pro injectione.

Dein unguentum admoveatur, ex *unguento de tutia, nutrito, albo camphorato, diapompholigos*, similibusque. Vel præscribatur tale:

♃. *Pulv. iridis Florent. lithargyri, flor. sulphuris an.* ʒij.
Mastichis ʒj. *Merc. dulcis* ℥ß.
Unguenti fusci Felicis Wurtzii ʒij.
Mellis rosacei q. s.
M. F. S. A. Linimentum.

♃. *Unguenti rosacei* ℥j.
Merc. præcipitati albi ʒiß.
Misceantur exactè pro unguento.

Interea insessiones à quibusdam valdè hîc commendantur, ex *radicibus althææ, liliorum, consolidæ, herbis plantagine, equiseto, artasiemia, lauro, alchymilla, floribus camomillæ, meliloti, seminibus lini, anethi, similibusque in aq. communi decoctis.*

Suffitum quoque per infundibulum, injecto sequenti pulvere super carbones, excipiat patiens:

♃. *Gummi juniperini* ℥j.
Thuris, mastichis, myrrhæ, ladani an. ʒij.
M. F. Pulvis. Cui, si originem debeant hæc ulcera morbo gallico, addi insuper potest *cinnabaris* ʒj. Quo in casu etiam cum linteo discerpto admoveatur *aqua viridis Hartmanni*, vel *aqua aluminosa seu mercurialis*, vel aliquod è medicamentis de penis ulceribus venereis propositis.

In genere pro hujus partis ulceribus curandis, *thermæ siccantes, sulphureæ & aluminosæ*, valdè efficaces sunt, eæque non rarò ulcera, quæ aliis medicamentis sanari non potuerunt, curarunt.

CAPUT XVIII.

De Ulceribus & Fistulis in ano.

Ani ulcera unde fiant.

I. Etiam solent intus in ANO oboriri ULCERA, ægrè admodum sanabilia. Ea ortum ducunt à lue venerea; ex gravi dysenteria, ac succedente tenesmo; item ex hæmorrhoidibus exulceratis, aliisve causis: sic abscessus gravissimi circa podicem ex inepta venæsectione sequuti, notabile exemplum habetur apud Fabrit. Hildanum *cent. 5. obs. 63.* Atque adeo humorum ad partem hanc affluxus varii, item inflammationes, vulnera, equitatio longa, aliæque externæ læsiones, horum ulcerum causæ esse possunt.

Quibus modis dignoscantur.

II. Hæc autem ulcera si externa sint, oculis patent; quæ vero intus latent, ea ex sanie emanente & dolore percipiuntur. Nonnulli in hoc casu anum inspicere conantur instrumento, speculo ani dicto, parum calefacto, & ut lubricum reddatur, oleo oblinito: sed quoniam hoc instrumento vix observari possunt istiusmodi ulcera, quin potius partes cum dolore & inflammatione lacerentur; hinc usum speculi hujus non probo, cum facilius quod optamus consequi possimus. Viz. indice digito in anum immisso non solum ulceris magnitudo, sed insuper durities, & tubercula melius percipiuntur. Adhæc ulceris quantitatem conjicere possumus ex copia saniei excrementis immistæ; quanta enim est sanies, tantum est ulcus: sicuti ulceris qualitatem, ex qualitate saniei. Etiam ulcerum ani statum exactissimè cognoscimus turundâ ano immissâ, & per integrum diem relictâ: qua eductâ, observatur cui parti materia purulenta adhæreat, quæ tunc locum & magnitudinem ulceris indicat.

III. Sed externa & benigna hujus partis ulcera ut facilius deprehenduntur, ita etiam facilius curantur; sic ex dysenteria quæ fiunt hujusmodi ulcera, brevi temporis spatio non raro sanantur detersione & consolidatione; viz. *aquâ hordei, & melle rosaceo iterum, & tertio per siphonem infusis*; vel injecto identidem clystere ex *lacte dulci, cum therebinthina in ovi vitelio dissoluta, addito melle rosaceo.* Quæ vero maligna sunt & occulta, difficulter curantur; cum pars hæc exquisito sensu prædita sit & medicamentis acrioribus facilè exasperetur, ac à transeuntibus excrementis inquinetur: atque ideo hujusmodi ulcera venerea non adeo facilè sanantur; serpunt namque plurimum supra musculum sphincterem aut superius, seu inferius, vel ad latera. Sic refert Marchette *post observationes chirurgicas*, in cadavere observasse plusquam triginta distincta ulcera supra sphincterem musculum, per totum rectum intestinum & aliquam coli intestini partem serpentia, quibus dissectis insignis puris quantitas effundebatur. Quid de iis sit judicandum

IV. Quoad *curam horum ulcerum*: (venereorum præsertim) primò totum corpus est expurgandum; dein exhibendum decoctum *ex ligno guajaco, corticibus ejusdem, salsaparilla, china*, & similibus, cum sudore, & observata tenui diæta, prout in lue venerea fieri solet; vel salivatio movenda, bis, terve sumpto *bolo ex cons. rosar. rubr. cum turpeto minerali.* Qua ratione curari debeat.

Interim dum hæc fiunt, topica adhibenda remedia: in primis injectiones hîc conducunt detergentes & consolidantes, sine acrimonia & morsu v. gr. ex *aqua hordei chalybeata cum melle rosaceo.*

Petrus de Marchettis à principio injectiones laudat ex *aqua hordei cum unguento ægyptiaco*, ad abstergenda sordida ulcera, usque dum dolorem infe-

rant, atque ex ipsis aliqua portiuncula sanguinis effluat; tunc vero abstinendum ab *ægyptiaco*, cujus loco erit *decoctum guajaci, scordii, virgæ aureæ, &c.* Vel fiat talis:

℞. *Hordi integri p.* ij. *Ligni guajaci* ℥iß.
Herb. plantaginis, scordii, verbasci an. Mß.
Flor. rosar. rubr. p. j.
Coq. in s. q. aq. fabrorum ad ℥xvj.
Colatuæ add.
Mellis rosacei ℥ij. vel ℥iij. *Misceantur.*

Valdè efficaces quoque sunt *aquæ thermarum siccantes, sulphureæ & aluminosæ*, si calidæ per siphonem ano frequenter injiciantur.

Adhibitis autem hujusmodi detergentibus, ne dolor exacerbetur, mox aliquid lenientium & consolidantium admoveatur; v. gr. *oleum hyperici cum æquali portione olei ovorum*, vel simile. Seu potius ab injectionibus immittenda turunda longa & crassa, imbuta *unguento de tutia*, vel sequenti:

℞. *Unguenti albi camphorati* ℥j.
Lithargyri, tutiæ præpar. an. ʒj.
Sarcocollæ, thuris, balaustiæ an. ʒß.
Terantur diu in mortario plumbeo, donec fuscum fiat unguentum.

Cui pro curandis istiusmodi ulceribus venereis, semper addatur aliquid *præcipitati rubri*.

V. At vero quanquam hac methodo multa ulcera ani venerea quotidie sanantur, quandoque tamen adeo maligna occurrunt, quæ dictis remediis non cedunt: in quibus curandis deveniendum ad ignem quod inurenda non semel tantum, sed iterum, & tertio ac quarto; atque ne partes sanæ lædantur, inustio fiat hoc modo. Cannulla longo manubrio donata & ad latus perforata (Scult. *tab.* 16. *fig.* 2. 3.) linteo in vino austero expresso & similiter perforato, obducatur, ac ano immittatur, dein candente

ferramento (Sculr. *tab.* 16. *fig.* 4. in eandem immisso repetitis vicibus ulcus inuratur : hac tamen cautelâ , ne frequentius id fiat , & citius remoto ferramento candente , potius quam eodem diutius intra cannullam detendo , ne sc. intestinum rectum altius inuratur & perforetur.

Factâ inustione , duos aut tres dies utendum turundâ imbutâ *butyro recenti* : postmodum deveniendum ad laudatas nunc injectiones , impositâ semper turundâ dictis unguentis imbutâ. Atque hac methodo istiusmodi ulcera ut plurimum sanantur : & quæ hoc modo curam non suscipiunt , in *fistulas* abire solent. Enimvero ulcera ani si vel medici negligentiâ, vel ægri morositate non rectè curentur , ex sanie intus relicta , ibidemque cuniculos quasi agente , atque vicinas partes corrumpente, excitantur *fistulæ*.

VI. Est autem ani fistula *ulcus angustum , longum , callosum , sedem habens in substantia intestini recti , vel musculi ejus sphincteris.* Exulceratur vero sedes hac fistulâ variis modis. Interdum namque circa anum oriuntur fistulæ rectum intestinum haud quaquam perforantes : sed circa anum consistentes , & in carne terminum habentes. Aliæ exedunt intestinum rectum , simulque perforant communia integumenta , ut sanies exterius per cutem egrediatur. Nonnullæ ad intestini recti tunicam tantum exteriorem pertingunt , & serpunt supra intestinum , quod tamen non perforant. Aliquæ inter tunicas intestini recti sursum tendunt,modo ad medium sphincterem , modo ulterius. Quædam ad vesicam deflectunt Adhæc aliæ uno tantum sinu , aliæ pluribus perreptant : quædam rectæ, quædam tortuosæ ut non possit earum ductus investigari : quandoque vero sunt multæ simul & contortæ atque conjunctæ, habentes tamen unum orificium. Sunt etiam aliæ pertingentes ad articulum coxæ. „ Harum fistularum

Ani fistula qualis sit affectus, & quæ ejus sint differentiæ.

„ principium excurrit nonnunquam ad lumbos, sive „ thoracis vertebras, imo interdum ad ipsas scapulas, *innuit* Ampl. Tulpius *obs. med. lib. 3 cap. 28.* „ Cujus horas licet forfice diducas & amplies, (quod „ tamen ad cutaneas fistulas summè utile) operam „ nihilominus ludes: nec pervenies unquam ac re„ motissimum sinuosorum flexuum principium.

Ani fistulæ quibus ex causis oriantur.

VII. *Causa* vero *fistularum ani* aliæ externæ sunt, aliæ internæ. Inter *externas causas* frequentissima est tuberculum exterius circa anum enatum & supuratum, cujus sanies si exitum non habet, sinum efficit profundum. Enascitur autem istiusmodi tuberculum ex contusione partium ani, ut sæpe equitantibus, & aliquando remigantibus contingit: item ex ictu, vel casu in partibus circa anum facto, cum exinde partes ani proximæ atterantur, & perruptis vasis sanguis ad nates, & circa anum cogatur, qui extravasatus putrescit, & putrescendo acrimoniam acquirit, & molles illas partes exedit, sinuat, fistulamque efficit. Insuper vulnera hujus partis non raro in ulcera degenerant, atque hæc in fistulas. Inter *internas* namque *fistularum ani causas* primo numeratur ulcus intestini recti non ritè curatum: dein apostema in partibus hisce obortum & serius apertum; viz. expectatâ ejus maturatione, cum tunc temporis sanies illa intus contenta corrodat, ac sinum tandemque fistulam efficiat: atque ideo in hac parte apostemata, antequam ad maturationem perveniunt, sunt incidenda.

Cæterum ab humoribus vitiosis ad intestinum confluentibus: & musculum sphincterem erodentibus hujusmodi fistulæ oriuntur, dum à materia salsa, mordaci, vel virulenta, ex lue potissimum venerea, exulceratur rectum intestinum, hinc sensim evacuato ulcere ab eadem in eo congesta, & diutius hærente, paulatim perfoditur; atque materia inter

partes

partes musculosos collecta, tandem oritur tumor in partibus ani externis, qui disruptus in fistulam abit, tum rectum intestinum, tum musculum ejus sphincterem pertrudentem. Denique hæmorrhoides tumentes & malè curatæ, atque exulcerantes, in sinus nonnunquam, tandemque in fistulas abeunt.

VIII. Cognoscuntur autem ani fistulæ, quod orificium ulceris sit angustum, sinus vero intus latens, & labia ejus callosa sint. Excernitur etiam inde sanies (modo orificium ejus non claudatur. Tum enim nihil excernitur, & vicinæ partes tumidæ fiunt) aliquando aquosa, aliquando virulenta. Fistularũ ani diagnostica.

An vero unus vel plures sinus sint; item an penetrent vel non penetrent; vel sintne rectæ aut intortæ hæ fistulæ, stylo immisso exploratur. Si namque fistula sit in partibus externis prope anum, quæ licet musculum sphincterem non perforaverit, in intestinum rectum tamen penetraverit, id specillo patebit intruso siquidem digito oleo inuncto in anum facilè penetrare non possit, ex excrementis id deprehenditur; cum aliquando per fistulam fœces alvi reddantur, & liquor in fistulam injectus per anum exeat, seu in anum infusus per fistulam egrediatur. Porro fistulæ inter intestini recti tunicas dignoscuntur immisso specillo, si digito id non fuerit obvium, sed membranâ ipsius intestini rectum. An vero fistula perforat intestinum rectum in musculo sphinctere, vel supra eundem, hoc prodit signum: siquidem si digiti in anum intrusi apex ab eodem non constringi, sed in loco veluti vacuo hærere sentiatur; quo stylus quin etiam in fistulam demissus pervadat ad extremum usque digitum, in illud scilicet cavum, fistulam perforare intestinum supra sphincterem indicio erit. Utrum vero fistula fuerit in musculi hujus principio, medio vel fine, quoque digito & specillo patet. Si ad vesicam perveniat, urina per

veam redditur. Interdum ad rectum intestinum & vesicam simul penetrat, ac tum inter mingendum crepitus ex pudendo, perinde atque podice emittitur.

Prognostica.

IX. Quoad *praesagia de ani fistulis* facienda: ani non penetrantes fistulæ penetrantibus minus periculosæ sunt. Nihilominus tamen omnes ferè ani fistulæ sanabiles sunt. Et gloriatur Petrus de Marchettis, se ultra sexentas ani fistulas perfectè curasse alias difficilius, alias facilius.

Ægrè admodum sanantur ani fistulæ, quæ supra musculum sphincterem intestinum perforant; ut & quæ à lue gallica proveniunt. Facilius vero & brevi tempore, quæ in orificio ani; minus facilè, quæ in medio musculo intestinum perforant.

Ani & recti intestini fistularũ curatio.

X. Atqui *fistulas hasce curandi indicationes* vel totum corpus, vel partem respiciunt affectam. Totum corpus quæ respiciunt, permittunt (si viscera patientis bene fuerint constituta, ut patet ex inculpata ejus valetudine) fistularum curationem mox aggredi, non expurgato corpore, absque ullo futuri morbi periculo. Alioquin permittatur corporis purgatio, præparantibus & purgantibus lenioribus; nec non vena secetur. At vero si patiens fuerit mali habitus & cacochymicus, propinetur insuper decoctum *ex ligno guajaco, salsaparilla, china, &c.* Ut tum per sudores tum per auctam transpirationem & copiosiorem excretam urinam, ab humoribus vitiosis liberetur: præsente siquidem cacochymiâ, raro admodum ex toto sanantur fistulæ ani. Fonticuli item in cruribus excitati non raro multum conducunt, cum per hosce materia derivetur & evacuetur: sic in senibus ex antiqua fluxione si sint fistulæ, eæ tuto nunquam curantur, nisi ante consolidationem excitetur fonticulus in crure, pro evacuatione materiæ quotidie collectæ.

XI. Partis autem affectæ curatio multiplex est,

pro varietate & differentiis fistularum. Atque hinc in ipsius fistulæ curatione explorandum prius, num hæc sit unica vel multiplex, *hoc est*, num unum habeat orificium & ductum; an veno plura orificia, pluresve ductus: deinde num in intestinum penetrent fistulæ, nec ne; & sic porro. *Fistulæ* quippe *prope anum, quæ non pertingunt ad ipsius orificium*, facillimè sanantur, non tamen absque sectione: & quidem si rectæ sint sectione unicâ; si autem sinuosæ, pluribus curari solent sectionibus.

Primò igitur foramen fistulæ dilatandum immissis turundis ex *radice gentianæ*, vel *spongia compressa*; ac quotidie eædem crassiores immittendæ, donec foramen fistulæ dilatatum admittat Scalpellum ad sectionem: satis vero dilatato foramine, immittendus cultellus rectus atque facienda unica sectio, ad fundum usque ipsius fistulæ postmodum ad prohibendam inflammationem imponendum linteum discerptum *ovi albumine* imbutum, superinjectis stupis in eodem madefactis, quibus postero die remotis, diligenter stylo inquirendi alii sinus: qui dilatandi, atque secandi modo nunc dicto: supra fistulam sectam adhibendum digestivum *ex melle communi, therebinthina & ovi vitello*. Quod si fistulæ callum consumere nequeat, imponatur illud Sculteti,

℞. Merc. præcipit. rubr. ʒß.
Mellis rosacei ℥ß.

Misceantur. Unguentum hoc linteo discerpto excipiatur, & fistulæ apertæ callo imponatur.

Consumpto callo detersoque vulnere, caro generanda, non quidem sarcoticis unguentis admotis, utpote humidioribus, sed siccioribus, *unguento de tutia* scilicet, *de plumbo*, similibusve; atque linteo discerpto his imbuto vulnus omnino implendum, ut caro è fundo succrescat; ac superponendum *emplastrum diapalma*, vel simile.

Productâ autem æqualiter carne, inducenda cicatrix, non pulveribus, nec filamentis aridis, quibus labia vulneribus callosa evadunt, & cicatrix non ita facilè obducitur; at impositis iisdem exsiccantibus unguentis, quibus dura ac solida evadit cicatrix, quæ difficilius dehiscit.

XII. Sed *fistulæ, quæ ad orificium ani pertingunt & serpunt, exterius supra intestinum rectum, non tamen ipsum perforant*, non ita facilè sanantur, ob copiosas humiditates, quæ ab intestinis continuo defluunt. Istæ sunt quoque dilatantæ & secandæ; nullo quippe alio præsidio sanantur.

Igitur si occurrat fistula ani non penetrant rectum intestinum, sumendum specillum, quod in una sui extremitate capitulum rotundum & pro fili serici trajactione foramine donatum habeat: in altera pro incisione fundi fistulæ, instar acus tricuspidis acuminatum sit, cujus affici affigatur pila cerea, qua instrumenti acumen liberiorem transitum habeat ad sinus fundum, neque timor sit, ut in latera ejus impingat, operationem impediat, & dolorem excitet.

Præparato ita specillo incerato, fistulæ fundus inquirendus, eoque invento, specillum fortiter trudendo cutis perforanda, totumque illud per fistulam ducendum, propendente ex utroque foramine filo serico; dein educto specillo, fili extrema colligenda, arctissimè stringenda, sicque universi sinus incisio filo peragenda. Atque hic modus fistulam non penetrantem incidendi proponitur à C. Celso *lib.* 7. *cap.* 4. hisce verbis: in fistulam „ demisso specillo „ ad ultimum ejus caput, incidi cutis debet: dein „ novo foramine specillum educi lino sequente, „ quod in aliam ejus partem ob id ipsum perforatam „ conjectum sit. At vero quia fistulæ totius per filum incisio & curatio nimis tardè procedit, illam-

que assiduus committatur dolor, meritò rejicit eam Fabr. ab Aquapendente, nec locum habere ait, nisi in iis, qui meticulosè ferrum expavescunt. Unde & nos potius ducimus fistulâ specillo perforatâ, & foraminibus pro usu syringotomi quod altero extremo capitulum crassius habet, sufficienter dilatatis, filum sericum removere, atque fistulam ipsam incidere. Et hæc fistularum per filum & aciem scalpelli curatio Celsi & recentiorum practicorum votis satisfacit, atque simplici per filum incisione melior est & tolerabilior, in primis quando orificia propter sinus longitudinem nimium distant. Si tamen & hæc operatio æquo tardior videbitur, omnibus bonæ operationis conditionibus satis faciet Chirurgus, si statim fistulam inciderit syringotomo acutam aciem habente, globulo tamen cereo munitam quo syringotomi acumen transitum habeat liberiorem ad fundum fistulæ, neque metus sit ut in latera impingat, operationem impediat, doloremque excitet.

Verumenim vero licet hoc modo, per sectionem partium externarum, fistulæ ani non penetrantes ut plurimum curari soleant; facilius tamen eædem curam suscipiunt, si ipsum intestinum intus secetur. Neque omnino metuenda est musculi sphincteris & intestini recti sectio; hac equidem cautelâ, musculus totus secetur, sicque fæces involuntariè effluant. Scribit Hipp. *lib. de Hæmorrh.* sphincterem tutò posse incidi, quovis modo, sine læsione sui officii, si saltem octava ejus pars relinquatur intacta, aliàs sequeretur involuntaria fæcum excretio, & tandem ipsa mors.

XIII. Tertiò occurrunt *fistulæ, quæ intestinum rectum perforant, sive in inferiore musculi sphincteris, sive media, sive suprema ejusdem parte*; quæ tamen loci diversitas non mutat curationem, sed solum-

modo ejusdem tempus: extremi quippe musculi fistulæ citius sanantur, medii vero, vel supremi tardius propter profundas sectiones, quibus ad perfectam earundem sanationem opus est.

Hujusmodi fistulæ aliquando ab Hippocrate sine incisione curantur. Nam primum turundam fistulæ immittit *succo tithymali* malidam, pro callo consumendo: deinde *florem æris* adspergit: in anum ad inflammationem prohibendam, glandem immittit corneam, exterius *cretâ detergente* illitam usque in quintum diem: ablato callo, glandem *alumine* implet, anoque imponit, ad glutinandum, an inflammationem arcendam, ad locum affectum exsiccandum. Sed vix unquam hæc curatio succedit. Præferenda autem quæ primum hasce fistulas dilatat turundis accommodatis, deinde eas secat, vel syringotomo, vel filo serico. Unguentum filo patientibus ferrum reformidantibus, licet hæc sectio longa sit, & dolore molesta: frequentius vero syringotomo, quia citius & minore dolore operatio perficitur: & quidem hunc in modum. Specillum sumendum argenteum, in utraque extremitate rotundis capitibus præditum, illudque pro necessitate incurvandum. Hujus extremo & syringotomi globulo filum ex lino duplicato alligandum. Quibus peractis fistulæ orificio lentè intrudendum specillum, illudque ut & filum duplicatum, & globosum scalpelli caput, per ani orificium trahendum. Deinceps manu sinistrâ arripienda syringotomi superior pars atque sic instrumentum trahendo & impellendo fistula uno ictu, ne diu ægri doloribus torqueantur, integrè incidenda. Qua incisa, sanguis sistendus, inflammatio prohibenda, callus (modo nunc dicto) absumendus, vulnus recenti carne implendum, & cicatrix inducenda.

XIV. Ad *fistulas* autem, *quæ intestinum perforant*

ultra musculum sphincterem, parte superiore, quod attinet: istæ à multis habentur insanabiles, nisi præfecto toto sphinctere, ex quo involuntaria fit fæcum alvinarum excretio. Hasce tamen se sæpius feliciter sanasse scribit Petrus de Marchettis, citra illud incommodum: factâ viz. congruâ dilatatione, ut in omnibus aliis ani fistulis curandis fieri solet; musculus sphincter eousque secandus, ut aliqua ipsius pars integra supersit, ac intacta, quæ suo fungatur officio. Factâ sectione, superstes fistula actuali cauterio erit inurenda, ut callus tollatur, cujus crustâ *butyro* vel *digestivo* sublatâ, implenda cavitas linteo discerpto imbuto *unguento de tutia*: hac ratione, ut imminuatur quotidie donec proba caro æqualiter generetur & cavitas oppleatur.

XV. At nonnunquam observantur *fistulæ quæ serpunt inter intestini recti tunicas, & superius tendunt, modo ultra latitudinem sphincteris, modo infra*. Eæ tamen raro fiunt callosæ, propter humiditatem in intestinum, ejusque membranas continuo allabentem; quæ proinde statim sunt dilatandæ turundis ex panno lineo confectis (vitatis illis ex radice gentianæ, vel spongia compressa, quæ plus satis dilatando, lacerant membranas intestini (dehinc secandæ secundum longitudinem absque ullo metu læsionis musculi sphincteris: ad interna vero facienda est sectio.

Sed fistulæ hæ dum secantur, immittenda intra anum cannula rotunda, altero extremo clausa; at à latere fissura patefacta, in cujus medio lana mollis vel gossypium lateat, ne acies scalpelli habetur: illius cannulæ usus est, ut sectâ fistulâ excipiat gladiolum, illæsis proinde intestini partibus oppositis.

Curantur autem facilè hæ fistulæ sectæ, obductâ cicatrice injectionibus exsiccantibus bis quotidie infusis, nec non immissis turundis imbutis *unguento de tutia* atque pulveribus itidem exsiccantibus. Factâ

namque ſectione mox immittenda turunda longa, ad fundum uſque ſectionis pertingens illita *ovi albumine cum bolo armeno conquaſſato*: ad deterſionem vero injicienda *aqua hordei cum melle roſaceo*; & ſupra turundam inſpergendi pulveres ex *bolo armeno*, *terra ſigillata*, ſimilibuſque, tum ad exſiccandum, tum ad aſtringendum. Notandum vero, quod hujuſmodi fiſtulis nunquam adhibeatur digeſtivum, ne tenues inteſtini membranæ nimium flacceſcant & reſolvantur. Poſt quatuor aut quinque dies, parandæ injectiones ex *aquis thermalibus*; vel hiſce deficientibus, *artificialibus ex vitriolo*, *nitro*, *ſale*, *alumine*, *cum aqua communi* immiſsâ ſemper turundâ imbutâ *unguento de tutia*, ac pulveribus dictis exſiccantibus: quibus remediis obducenda cicatrix, quæ durior licet & calloſa, nequaquam tamen impedit conſtructionem muſculi ſphincteris: quinimo ſi mollior foret, brevi reſolventur denuo ab humiditate continuo partem illam alluente.

XVI. Tandem *ad veſicam ſerpentes fiſtulæ* ſuccedunt; quarum quædam perveniunt ad ejus collum; & quidem aut juxta ejus exortum, vel medium, vel finem, ipſum tamen non perforant: aliæ ipſum pertundunt in ejuſdem exortu, aut medio, aut circa finem, ubi cervix veſicæ oriri vulgo perhibetur. De hiſce vix eſt dicendum, cum omnino ſint inſanabiles, & ſolo prognoſtico relinquendæ, infamentur artis præſidia. Quoad illas tamen, *quæ pervadunt ad cervicem veſicæ*, *ipſam tamen non perforant*: in iis curandis majore dilatatione opus eſt quam in præcedentibus, in quam rem ex uſu ſunt turundæ ex *compreſſa ſpongia*, vel *radice gentianæ*, atque fiſtulâ dilatatâ facienda ſectio glandiolo admodum recurvo, dorſo lævi, ne lædatur collum veſicæ, acutâ acie, quod partes illud inveſtientes ſint membranoſæ, quæ difficulter ſecantur. Si ſint plures ſinus, ii

pluribus sectionibus sunt patefaciendi, illæso semper vesicæ collo: turpe quippe, & fœdum foret, urinam per aliam partem effluere quam naturalem. Factâ sectione, callus removendus, tum absolvenda curatio uti in aliis fistulis.

In genere vero de fistularum ani curatione medico observandum, ut statim ad ea accingat, nisi renuente ægro: suppressâ siquidem, ut sæpe fit, purulentâ materiâ varii sinus excavantur, unde tandem fistula in plures diffunditur; è qua suppressa materia oriuntur abscessus, non sine magno dolore gravi febre, & aliquando morte ipsius patientis.

Perperam itaque existimant multi Pseudo-Medici & Barbitonsores, se sanare posse fistulas ani & intestini recti balsamis, unguentis, injectionibus, aliisque hujusmodi præsidiis: sed frustra laborant, cum hæ non nisi sectiones sanabiles sint.

CAPUT XIX.

De Tibiarum, Articulorum, & pedum Ulceribus.

I. Tandem restant ulcera quæ in tibiis, articulis & pedibus fiunt. Sed quæ in genere de ulceribus nunc diximus, facilè quis ad harum partium ulcera applicare poterit, adeo ut dubitaverim, de tibiarum, articulorum, & pedum ulceribus quicquam superaddere. Nihilominus tamen, quoniam non infrequenter contingit, ut salsi, acresque humores ad hasce extremas partes expulsi, ulcera excitent, de iis pauca adjungere haud abs te putavi. Etenim acres, austeri, acido-salini humores cum sanguine per arterias ad partes illas delati, ibidemque relicti, nonnunquam ulcera excitant, ægrè curabilia: idque præsertim post erysipelas partes il- *Ulcera hæc unde oriantur.*

las frequenter inferans accidit; quemadmodum & in fœminis mensum obstructione laborantibus. Insuper è scorbuto hujusmodi ulcera sæpe nascuntur. Etiam quibusdam familiis talia ulcera admodum familiaria sunt, ut omnes fœminæ præsertim, etsi aliàs benè valere videantur: ulcera illa diuturna in cruribus habeant.

Partium harum ulcera qualia sint.

II. Hisce autem partium extremarum ulceribus maturè omnino occurrendum est. Nisi enim statim sanentur, natura adsuescit ad hasce partes vitiosos in corpore redundantes humores amandare; qui postea, si ulcus occludatur, & corpus non diligenter, sæpiusque purgetur, alios morbos graviores excitant. Solent etiam neglecta incrementum sumere, partes vicinas corrumpere, callosa fieri, ut ita, si maturè iis non succurratur, incurabilia fiant. Sed istiusmodi pedum ulcera, in primis quæ tibiæ anteriora occupant, multum laboris chirurgo creant, ex eo quod corporis universi humiditates continuò ad partes affectas defluant; quæ res efficit, etiam optima medicamenta frustra usurpari, nisi fasciis per arctè, ab inferiore parte ad genu adscendendo constringatur, semelque aut bis quavis septimana purgatio justa instituatur.

Quomodo curari debeant.

III. Igitur ut ulcera hæc ritè curentur, primò corpus diligenter ab humoribus vitiosis purgandum, ac viscerum dyscrasia corrigenda. Et si plethoricus sit æger, vena brachii secanda, & sanguis mittendus. In topicis autem ac localibus præsidiis semper partium affectarum natura consideranda, cum non eadem medicamenta siccioribus partibus & humidioribus competant. Et si ulcera in articulis fuerint, ratione humiditatis partis affectæ, ficciora & aridiora medicamenta sunt applicanda, *inquit* Paulus Ægineta *lib.* 4. *cap.* 5. qui in hisce ulceribus curandis inter alia laudat *frequentem irrigationem aquâ ma-*

Si parva sanguinis copia in thorace fuerit condensa, eam dissipari, et evacuari tussiendo et screando. — Pigraeus

Si copiosa materies intus contineatur, periculum est ne suo contactu partibus contentis male afficiat

Ollibius

Cum Mulieri utери lu
evadunt, et ad pudenda
prominet inguina indi
xantur et ardor in pud
endis, cancri initia su-
specta sunt Hipocr

Rp. tinct. senn. ex. ad.
rhis. et tartar. ʒij. syr.
ros. solut. ʒj. Rhabar.
ʒj. m.

D. Quer

rinâ vel *muriâ factam*. Enimvero articulorum ulcera sunt quamprimum exsiccanda & sananda, cum in partibus hisce sæpe ulcera cava & cacoëthe gignantur; tum propter ossium articulationem, tum quia pauco calore sunt præditi articuli, tum quia crasso & viscido humore perfunduntur. Quapropter pro his ulceribus curandis, exsiccantibus medicamentis *spiritus vini* miscendus erit, qui partes illas roborat, exsiccat, & maximè putredini resistit. Sed cum dictæ partes declives sint, & ideo ad recipiendos humores aptæ, plano loco inter curandum sunt situandæ.

IV. Tibiarum vero ulceribus imponatur *unguentum diapompholigos*, quod in hoc ulcerum genere efficacissimum semper deprehenditur, eò usque donec pus bonum & album appareat. Vel applicetur *unguentum desiccativum rubrum*; vel quod efficacius, *unguentum de minio*, cujus hæc est descriptio:

℞. Axung. porci rec. ℥xij.
Ceræ albæ, cerusæ, minii an. ℥ij.
Lithargyri, lapid. calaminar. præpar. an. ℥j.
Vitrioli albi ℥ß.
M. F. S. A. Unguentum.

Et quia oleosa & pinguia, propter immediatè cuti subjectum periosteum in ulceribus hisce curandis omnino sunt vitanda: laudatur à multis *lamina plumbea tenuissima*, tibiæ ulceratæ firmiter alliganda: nec non *emplastrum gryseum*.

Vel,

℞. Empl. grysei, de plumbo an. ℥j.
Cerusæ, lithargyri an. ℥iij.
Sacchari Saturni ʒß.
Gummi elemni ʒij.
M. F. S. A. Emplastrum.

Efficacissimum quoque hisce ulceribus curandis est, *fac totum magistri christiani*:

℞. *Ol. rosacei* ℥xij.
Cerusæ, mucilag. rad. consolid. an. ℥vj.
Ceræ albæ ℥iv.
Lithargyri, minii, lapid. calamin. præparati an. ℥iij.
M. F. S. A. Unguentum.

Platerus *lib.* 2. *obs.* hoc medicamentum, utpotè validius exsiccans, extollit:

℞. *Cerusæ, aluminis, vitrioli an.* ℥iß.
Aceti vini q. s.
Coq. donec in formam calcis siccæ redigantur.
De hac calce dissolve portiunculam in vino albo, quo illinatur ulcus, in eoque intinctum linteum discerptum ulceri imponatur: dein superponatur hoc emplastrum:

℞. *Lithargyri, cerusæ plumbi usti an.* ℥j.
Tutiæ præparatæ, matris pellarum an. ʒij.
Mastichis, thuris an. ʒiß.
Camphoræ ʒj.
Colophoniæ ℥ß.
Sevi cervini ℥j.
Therebinthinæ ʒij.
Ol. rosacei q. s.
M. F. S. A. Emplastrum.

Insuper pro crurum, pedumve ulceribus inveteratis curandis, non semel egregium & efficacissimum expertus sum quod sequitur:

℞. *Herb. artemisiæ, agrimoniæ, scordii,*
Sum. absynthii, centaurii min. an Mj.
Aquæ pluviæ ℔vj. *coq. ad* ℔ij.
In colatura madefiant lintea discerpta, quæ ulceribus hisce imponantur, & bis quotidie renoventur; ac mappæ laneæ similiter madefactæ superinjiciantur.

Laudatur & hoc:

℞. *Aquæ melissæ* ℥vj.

Tutiæ præpar. ℥iß. *vel* ℥ij.

Fiat mixtura eodem modo uſurpanda.

V. Sed harum partium ulcera magnas medico & chirurgo ſæpe pariunt moleſtias, nec curam ſuſcipiunt, niſi è directo ulceris, ſub genu vel ſupra genu, excitetur *fonticulus*, quo affluentes continuò humores deriventur & evacuentur: qui non occludatur priuſquam ulcera ſint curata & affecta pars, & ex morbi diuturnitate labefactata, ſatis robuſta obſervetur.

PRAXEOS CHEIRURGICÆ
LIBER QUARTUS.
DE
FRACTURIS.

CAPUT I.

De Fracturis in genere.

I. SED quum de affectibus, qui carnosis mollibusque partibus accidere solent, quippe pro curatione manuum opera indigent, abundè nunc dictum sit; modo restat, ut de iis vitiis quoque agamus, quæ ossa invadere possunt. Enimvero quod in parte molli est vulnus, id in dura & ossea est *fractura*, propriè Græcis ἄγμα καὶ κάταγμα, quæ est ossis divisio seu ruptura à causa externa violenter irruente. In fracturæ definitione omnes ferè auctores sunt concordes, quod sit *continui solutio in osse facta*: in hoc vero differunt, quod Galenus, Paulus Ægineta, & alii Græci, per fracturam intelligant *quamcumque unitatis sive continuitatis solutionem in osse, à re extrinseca violenta factam, tam ab instrumento incidente, quam contundente vel rumpente.* At vero cum de fracturis tantum simus dicturi, quæ à re contundente vel rumpente fiunt; ideo cum Guidone de Cauliaco *fracturam* definiemus: quod sit, *ossis continui solutio absque incisione, violenter extrinsecus à re*

Fractura quid sit

rumpendi, vel contundendi vim habente facta: vel potius dicamus FRACTURAM esse *continuitatis ossium solutionem, a violentia quadam extrinsecus irruente accidentem.*

II. Sunt autem variæ fracturam differentiæ, quas tradit Galenus *lib. 6. meth. med. cap. 5.* Franguntur namque ossa vel simpliciter, vel cum adjuncto vulnere, extremitatibus acuminatis fracti ossis musculos, cutemque perforantibus. Idem contingit, cum à glande plumbea vulneratur caro, & subjectum os frangitur. Simplex fractura tribus modis contingit: vel enim franguntur ossa transversim, quæ in primis & propriè *fractura* dicitur. Et quidem si ita franguntur, ut nullo pacto extrema cohæreant, atque è directo non jaceant: in specie hujusmodi fractura καυληδὸν, à fractis caulis similitudine appellatur. Dicitur etiam ῥαφανηδὸν καὶ σικυηδὸν, à similitudine fractæ radiculæ & cucumeris. Vel franguntur ossa secundum longitudinem instar alicujus asseris: atque hoc fracturæ genus *fissura* vulgo, Galeno σχιδακηδὸν nuncupatur. Vel franguntur cum contritione in plures partes, & talis fractura σύντριμμα *comminutio* appellatur; quæ & καρυηδὸν *nucatim* à quibusdam dicitur, quod sit facta in modum contusarum nucis testarum. Fracturarum Differentiæ.

Dein à parte affecta variæ petuntur fracturarum differentiæ. Alia enim est cranii fractura, alia humeri, alia brachii, alia femoris, alia aliùs partis. Insuper alia fractura magna est, alia parva, alia simplex, alia multiplex, alia sola, alia cum carnis contusione & vulnere, alia cum luxatione, inflammatione, gangræna, &c.

III. Causæ autem fracturarum internæ nullæ sunt: externæ vero ea omnia quæ contundendi, vel ossa rumpendi ac dividendi vim habent: sive sit casus, sive ictus quidam violentus, qui sua vi & Causæ.

violentia os frangit & comminuit, ac continuatis solutionem, quam *fracturam* appellamus, efficit. Facit tamen ad faciliorem ossium fracturam eorundem constitutio fragilis, ut etiam leviorem impetum sustinere non possit, sive ea sit naturalis, sive à carie (in primis luem veneream, ac inunctiones mercuriales subsequente) acquiratur. Enimvero ex lue venerea, arthritide, aut inveterato scorbuto cariosum os, levissima accedente causa externa, fractum fuisse aliquoties notatum est. Memorandæ & raræ fragilitatis historiæ exstant apud Marcellum Donatum *de hist. med. mirabil. lib.* 4. *cap.* 5. Schenkium *libr.* 5. *obs.* 8. Hildanum *cent.* 2. *obs.* 66. 68. Qualem & nos observavimus in muliere scorbuto graviter afflicta: cujus historiam adferre haud gravabor. Mulier septuagesimum septimum agens annum scorbutica, postquam tum brachiorum tum crurum doloribus lancinantibus ac rodentibus diu fuisset afflicta, vasculum quoddam è pavimento attollens, mox vehementissimum in crure sinistro sentiit dolorem, ob quem deponere vasculum, & proximo in loco sedere fuit coacta. Dolor hic in dies augebatur, variaque ei sedando per quinque hebdomadas imposita fuerunt remedia: quæ cum nullum adferrent levamen, ecce 2. Junii 1688. per gradus descendens eadem in parte ossium crepitum persentiebat, ab eoque momento omnis incedendi potentia cessabat. 14. Junii vocatus cum Gerardo Dompselaar, medicinæ doctore & cheirurgo N. Schut, crus omnino diffractum observavimus. Fracturam composuimus & deligavimus, linteaminibus madefactis epithemate ex æqualibus partibus *aquæ puræ*, *aceti rosacei*, & *spiritus vini*, addito tantillo *salis communis*. Sed penitus emaciata quum esset ægra, nulla succrescentis calli indicia unquam apparuerunt: quin

Observatio.

potius,

potius labeſcentibus in dies viribus, tandem ad plures abierit.

IV. Ad dignoſcendas fracturas jubet Hippocrates partem ſanam cum ægra conferre, ut diſcrimen ſi quod ſit, facilius intelligatur. Nam ſi partis affectæ figura fuerit inæqualis utpotè in loco percuſſo cava, & in oppoſito tumida, fracturam ſuſpicari licet. Inſuper tranſverſim vel oblique facta fractura facilè cognoſcitur, quia oſſis fracti extremitates ſeparatæ tactu deprehenduntur: ſi membrum fractum contrectetur ac variè dimoveatur, crepitus ac fragor in affecto loco, ob oſſium mutuam colliſionem ac affrictionem auditur: dolor vehemens adeſt ob divulſionem ac diſtorſionem partium nervoſarum, aut ob puncturam eminentis oſſis in perioſteo. Adhæc fractura femoris, tibiæ, aut pedis, omnem inceſſum tollit, quem aliqualem admodum licet dolorificum, luxatio concedit, & hoc certum ſignum diſtinguens fracturam & luxationem. Adeſt quoque interdum membri tortuoſitas & brevitas, dum inferiorum oſſis partem muſculi convulſi ſurſum trahunt, ſed non ſemper. Signa diagnoſtica.

Si vero fracturæ vulnus ſit conjunctum, non ſolum dictis ſignis ea cognoſcitur, ſed etiam tactu; digito vel ſpecillo intra vulnus immiſſo, quibus fractura vel oſſis aſperitas perſentitur.

Fracturæ autem ſecundum longitudinem factæ difficilius cognoſcuntur: deprehenduntur tamen ex membri præternaturali craſſitie, inæqualitate, dolore. At comminutio tactu explorari facilè poteſt: variis enim in locis os digitis cedit, exaſperatum valdè.

V. Cæterum oſſa fracta nunquam verè reuniuntur, & ſicut caro non coaleſcunt ſecundum intimas partes: ſed ob oſſium ſiccitatem ac duritiem; duntaxat ſecundum exteriorem ſuperficiem mediante Prognoſtica.

callo, circa oras ipsorum oborto, consolidantur. Facilius autem curatur fractura ossis transversim facta, quam quæ oblique contingit, quæve inæqualitatibus prædita est: quia neque facilè committuntur, & nullo retuso innituntur, carnemque interdum & nervum quoque & tendinem vulnerant: sunt namque illæ fracturæ in quibus capita fractorum ossium sunt retusa minus periculosæ.

Difficilius item curatur fractura, ubi hos in multa fragmenta divisum est, quoque plura sunt fragmenta. Etiam quò fractura major & ossa fracta majora, eò difficilius & tardius consolidatur.

In illis partibus ubi bina sunt ossa, ut in brachio & crure, si alterum tantum frangatur, facilius fractura curatur, quam si ambo sint fracta, cum minus musculi contrahantur, sed ab altero osse integro tensi serventur, atque integrum os fracto fit veluti sustentaculum. Facilius item consolidantur fracta ossa, quæ suis sedibus mota non sunt.

„ Ossa autem minus periculosè in medio fran„ guntur & facilius curantur, & quo propior frac„ tura capiti vel superiori vel inferiori ossis est, eò „ pejor est. Celsus *lib.* 8. *cap.* 10. Enimvero & majores adfert dolores ob nervosarum, tendinosarumque partium læsionem, & difficilius curatur. Quæ vero fracturæ articulis spatio trium vel quatuor digitorum proximæ sunt non solum periculosæ, sed & curatu difficiles, cum commodè ligari nequeant, ac ut plurimum tales difficilem juncturæ motum relinquunt; vix. ob callosam inter tendines, articulorumque ligamenta concrescentem substantiam.

In genere tamen recens fractura ad consolidationem aptissima est. Si vero tempus protrahatur, curatio difficilior redditur, Arabum Princeps Avicenna inquit: „ Quantò serius fracturæ restaurantur, „ tanto pejores sunt; cum spatium illud alienâ sub-

„ ſtantiâ repleatur, & in reſtauratione majore ex„ tentione egeant, magnæque extenſioni ſæpe ſpaſ„ mus ſeu convulſio accidat.

Quæ porro fracturæ cum vulnere ſunt conjunctæ, periculoſæ ſunt & eo periculoſiores, quo majora fuerint vulnera, ac ſenſibiliores partes tetigerint; cum in hujuſmodi fracturis dolores, inflammationes, ac gangrænæ ſupervenire ſoleant, & ferulis aliiſque ſubſtentaculis uti vix queamus.

Demum de tempore conſolidationis fracturæ nihil certi prædici poteſt, cum id variet ſecundum ætatem, habitum corporis, ani tempus, ac alias circumſtantias. Ut plurimum vero naſi, maxillæ, juguli-pectoris, ſcapularum oſſa, coſtæ, oſſa ſpinæ, tali, calcis, manus & plantæ pedis, intra vigeſimum, vel vigeſimum quartum diem conſolidantur. At crurum & brachiorum intra trigeſimum quintum & quadrageſimum diem, &c.

Circa tempus vero, quo oſſa fracta confirmari, ac firmo ſoleant obduci callo, obſervavit Fabritius Hildanus *cent. 6. obſ.* 68. tibias gravidarum fractas, quamdiu uterum gerunt, mediante callo coaleſcere non poſſe. „ Tota enim natura, *inquit*, cum cir„ ca formationem fœtus occupata ſit, materiam „ pro calli generatione deſtinatam ad uterum mit„ tit, & oſſa fracta negligit. Cujus rei memorabile exemplum refert *cent. 5. obſ.* 87. de matrona gravida, quæ tibiam fregerat; ubi tantas circa generationem calli habuerunt difficultates & labores, adeo etiam, ut tertiâ & vigeſimâ hebdomadâ, poſt contractam fracturam, movendo & circumagendo pedem, oſſa confracta adhuc vacillarent. Tandem tamen ſcilicet à tertia & vigeſima ad trigeſimam ſeptimanam, fractura fuit confirmata. Cauſam autem tardioris generationis calli in fœtu quærendam eſſe judicat. Quamdiu enim in utero fuit fœtus,

Alimentum pro calli generatione destinatum, ad sui nutritionem per vasa umbilicalia attraxisse putat.

CAPUT II.

De Generali Fracturarum Curatione.

Ad curanda fracta ossa quæ reqreiantur.

I. AT fracturarum curatio tum in rupti, fractique ossis adunatione ac reductione; tum in illius consolidatione & conglutinatione consistit. Ossis vero adunatio chirurgi operâ & dexteritate efficitur: consolidatio autem & agglutinatio virtute ac viribus naturæ, cumque balsamo suo naturali, glutinoso nempe humore, ad coadunanda & consolidanda ossa accommodatissimo, efficacissimo. Enimvero cum fractura sit ossis continui solutio, pro ejus curatione finis ac prima intentio erit unitio. Hanc tamen unitionem medicus facere nequit, sed solius naturæ opus est; quæ in junioribus nonnunquam per intrinsecam & omnimodam partium disjunctarum unionem: in adultis vero, interveniente πώρῳ seu callo, tanquam glutine, conjungere fractas extremitates solet. Est autem callus idoneum ac proprium fracti ossis alimentum quod ibidem effervescit dum concoquitur, & in tumorem attollit substantiam ossis, haud secus ac in taleolis arborum per incisionem adaptatis contingere solet. Atque hic porus seu callus licet non sit os, ita tamen durus est ut si idem membrum denuo frangi contingat, potius alia in parte frangatur, quam ubi callus genitus est.

II. Verumenim vero unitio illa etsi naturæ opus sit; tamen ut ea scopum suum assequatur, plura adhuc necessaria sunt. Nimirum cum ossa fracta, plerumque suo loco dimoveantur, si id accidat, ea restituenda, & ad amussim coaptanda. Deinde

hoc modo conjuncta ſervanda. Quæ ſi dextrè à chirurgo fiant, unitio poſtea oſſium ſeu calli generatio opus naturæ eſt. Medicus tamen & hîc naturæ opem ferre debet: quod fit, ſi partis naturalem temperiem conſervet & inflammationem, ac omnia ſymptomata, quæ naturam in opere ſuo turbare poſſent, avertat.

III. Primò itaque ut Corn. Celſus *lib.* 8 *cap.* 7. docet, animadvertendum & conſiderandum eſt, utrum oſſa fracta proprio loco exciderint, nec ne cum non ſemper, ubi tranſverſim franguntur oſſa, ſuâ naturali ſede excidant. Cognoſcitur autem oſſa ſuo loco dimota non eſſe, ſi in fracturæ loco nulla cavitas percipitur, nec punctionis ſenſus adeſt, nec membrum brevius apparet. In hac ergo fracturæ ſpecie non opus eſt, ut membrum extendatur, & de oſſium repoſitione ac coaptatione laboretur.

At vero oſſa fracta ſi loco ſuo exciderint, ita ut unum ſupra alterum efferatur, prima cura eſſe debet, ut reſtituatur. Fit autem hoc duabus operationibus, quarum altera *extenſio*, altera *confirmatio*, ſeu *oſſium in ſuum locum repoſitio* appellatur.

IV. Igitur in fractorum oſſium reſtitutione opus eſt membri *extenſione*: cum enim muſculorum fibræ, oſſis robore deſtitutæ ſequantur naturalem ſuam determinationem, & in ſe contrahantur, neceſſum eſt per vim eos ſimul cum oſſe fracto tantum elongare, quantum à naturali ſtatu receſſerint. Alioquin ſi non recta fiat extenſio in fracturis, ex attritione rumperentur oſſium eminentiæ, quæ dein ſuas in cavitates reponi non poſſent: ſed vel exterius ad oſſium latera hærerent, vel inter oſſa fracta remanerent, oſſiſque fracti coaptationem impedirent.

Fracturæ extenſio quomodo ſit facienda.

Ut autem juſta fiat extenſio, danda opera ut fiat minimo cum dolore. Fiet vero hoc, ſi membrum extendendum eâ figurâ collocetur, in qua muſculi

non agant, sed otiosi, & omnes laxati sint; *hoc est*, membri talis sit situs, qui ipsi sano omnium familiarissimus, quive nullam ipsi adferat lassitudinem: quo modo & minore extensione opus est, & minore cum dolore opus perficitur. Extensio interim fiat neque validior neque debilior quam requiritur; sed moderata: quoniam ex validiore extensione insignis oritur dolor, ex quo postea febres, convulsiones & resolutiones sequuntur: in debiliore vero ossium capita committi nequeunt; sed eorum eminentiæ simul confricantur vel franguntur, vel in proprias cavitates recondi ac reponi non possunt.

Cæterum fit extensio hæc aut solis manubus, idque unius vel plurium, vel habenis, sive linteis, fasciisve circumpositis, vel per trochleam trajecto fune, quale exemplum habet Fabrit. Hildanus *cent.* 5. *obs.* 86. & ex eodem Scultetus *armam. chir. tab.* 22. *fig.* 1. Extensio namque major vel minor requiritur pro diversitate temporis, ætatis, magnitudinis ossis. Fractura recens, æger debilior, os exile, leviorem exigunt extensionem: vehementiorem vero fractura inveterata, æger robustus, os magnum. Sic minimam postulat extensionem radius; majorem ossa, quæ in summa manu & summo pede sunt; adhuc majorem ossa cubiti, validiorem humerus & tibia, validissimam femur.

In genere autem cognita fractura mox instituatur extentio; si namque id non fiat, magnus ob dolorem vehementem fit humorum affluxus & musculi versus sua principia trahuntur; hinc extensio difficilis evadit, & si instituatur, ossa fracta adjacentes partes carnosas pungunt, ac sequuntur inflammationes, convulsiones, aliaque mala accidentia: ,, Quidquid suo loco motum est, ante inflammationem reponendum. Si vero convulsio oriatur, ,, ossibus in suam sedem restitutis, rursus ea (si

„ commodè fieri poſſit) ſuis locis propulſabimus. Chalmet. *in enchir. chirg. lib.* 4. *cap.* 2. Quod idem docet Hippocrates *lib. de fracturis* §. 36.

Si cum fractura luxatio incidit, primum luxatio modo fieri poſſit, dein fractura erit curanda; quod majorem vim in reſtaurando poſtulet luxatio, quam fractura. Tagaultius *lib.* 5. *cap.* 4. Anton. Chalmetæus Enchir. *chirurg. lib.* 4. *cap.* 2. Oribaſius *lib. de machinamentis*, *vide interprete p.* 498.

V. Extenſioni ſuccedere debet *conformatio*, quæ eſt oſſis fracti in ſuum locum repoſitio & extremitatum recta coaptatio, quam muſculorum legitima figuratio optimè determinat, ſic ut nulla in illis contorſio notetur. Ea fit, ſi poſtquam membrum eatenus extenſum eſt, ut in reponendo oſſa ſe tangere nequeant, chirurgus membrum utraque manu comprehenſum, ſtudeat ad priſtinam figuram reducere, impellendo hinc, inde, ante, retro, ad latera, donec extantes particulæ in ſuas cavitates & priſtinas ſedes fuerint reductæ. Non ſunt autem eminentiæ oſſium cum impulſu vehementi in ſuas cavitates intrudendæ ne rumpantur, ſed potius ſponte ſua, extenſione laxata, manubus chirurgi leniter directæ in ſuas ſedes recedant. Repoſitionem vero probe factam eſſe ex doloris ceſſatione, oſſis fracti in ſuperficie æqualitate & comparatione cum ſano membro facta eluceſcit; ſique membrum reductum poſt fracturam longius appareat, id violentæ extenſioni tribuendum eſt. Conformatio.

VI. Oſſa ſic probè coaptata exactè conjuncta ſunt tenenda, quod præſtabit *deligatio*, quæ ita fieri debet, ut & partes commiſſas ſervet, & inflammationem arceat. Sed priuſquam faſcia membro facto injiciatur ad humorum affluxum & inflammationem prohibendam atque partem affectam roborandam linteum reduplicatum *oxycrato* aut *vino rubro adſtrin-* Fracturarum deligatio.

gente madidum (omiſſis *oleis*, *emplaſtris*, & ſimilibus, utpotè inutilibus, ac non raro admodum noxiis) imponatur ; dein deligatio inſtituatur, quæ nec nimis laxa ſit, nec oſſa ſuo loco iterum dimoveri poſſint : nec nimis arcta, ne alimenti affluxum prohibeat, & dolorem excitet. Perficiatur vero duabus faciis, paratis ex linteis vetuſtis, aliiſque uſibus ex parte attritis, ut ſint tractabiliores, validis tamen nec extentæ lacerentur ; nullas contuſiones aut extantias habentibus, ut æqualiter ac ſine dolore conſtringant. Prior faſcia ſupra fracturam injicienda, & circa eam modicè comprimendo ter involvenda, dein ſurſum verſus ducenda, uſque dum ad ſanam membri partem, quatuor, quinque, vel pluribus circumvolutionibus perveniat, paulatim imminuta compreſſione. Ubi autem ſatis de ſana parte fuerit comprehenſum, ibi deligationem terminare oportet. Dein altera faſcia priore duplo longior contrario modo involvenda ; ſi enim prior verſus dextram, hæc verſus ſiniſtram obvolatur ; ut ſi forſan muſculus aliquis per primam faſciam nimium ad alteram partem ſit attractus, reſtituatur in partem contrariam per ſecundam faſciam, quæ primum fracturæ injicienda, & una vel altera circumvolutione facta, ab ea incipiens deorſum aliquoties circumvolvenda, ſimiliter paulatim compreſſionem minuendo, iterumque ſupra fracturam ducenda, ita ut ultra primam faſciam in parte ſana terminetur.

Maximâ igitur diligentiâ opus eſt in faſciis arctandis, cumque eæ injiciuntur, patientem interrogare oportet, qualem circumjectam faſciam ſentiat, & ſi premi ſe dixerit laxari debet : ſin vero faſciam ita laxam affirmet, ut minimè fractum membrum ſuſtineat, adſtringere eſt opus. Moderatè ergo faſciæ adſtringi debent, magiſque in parte fracta ſtringi ac

coactari quam alibi, ut ab humorum defluxu ea defendatur.

VII. Quoniam vero hæ duæ fasciæ jam circumvolutæ, ad fracturam continendam debiliores sunt, adhibenda insuper *splenia* seu panni linei sæpius complicati, oblongi, crassi, splenis brutorum instar. *Compressæ* barbaro vocabulo, latino *pulvilli* vocantur) hæc circa fracturam & totum membrum, per ejus longitudinem adhibenda, ut unum alteri non superponatur, sed inter ea digiti transversi spatium circiter intercedat: quæ firmentur appositis *ferulis*, ex ligno tenui lævigato, aut potius charta crassiore paratis. Etenim cum fasciæ & splenia inflexibilia non sint, fracturam firmam & directam servare nequeunt; sed facilè fieri potest, ut tum vigilentibus, tum dormientibus membrum moveatur. Ut igitur in motibus membrum firmum teneatur, opus est iis quæ rigida sunt & non flectuntur, & tamen minus ponderosa. Quem in finem Hipp. elegit ferulas quæ & rigidæ sunt ac inflexiles, sed leves. Quod si ob membri inæqualitatem ferulæ aptari non possint, partes cavæ spleniis implendæ sunt, ac membrum æquale reddendum, ut ferulæ commodè applicari queant. Desuper vincula alliganda admodum laxa, sic ut appositæ ferulæ cum spleniis contineantur, nec quidquam partem adstringant ac comprimant, sed ut tutum, immobile, ac in debita figura membrum servent. At vero in ferularum appositione cavenda sunt ossa prominentia & excarnia; illis namque appositæ dolorem, nec non alia inferre graviora symptomata.

VIII. Signum autem congruæ deligationis potissimum ipse æger indicare solet, ubi num prematur rogaveris, atque is respondeat, se premi quidem, sed leviter, idque præsertim qua fractura est. Sin vero patiens fasciis nimis prematur, eæ celerrimæ

ſolvendæ & aptius deligandæ, ne ex arctiori vinculo prava eveniant ſymptomata. Sin faſciarum circuitus juſto laxiores, & nihil ſe premi reſpondeat patiens arctius vinciendæ, cum laxa vincula non prohibeant membrum, quo minus, qua fractura eſt, depravetur.

Membri fracti, & deligati repoſitio.

IX. Congruæ deligationi ſuccedit bona membri *repoſitio*, quæ ſit mollis, æqualis, ſurſum vergens, ſic ut nec protuberantia, nec ſinus in loco fracto notetur, neque dolorem & inflammationem excitet. Præterea in repoſitione oportet congruam membri figurationem conſiderare; quæ ſcilicet dolore vacat, & muſculos ex utraque parte integros ſervat: hæc autem eſt figura media in qua dum otiamur ſingula continere conſuevimus, ut in cubito figura angularis in carpo recta, &c. Ea nimirum quæ inter extremos cujuſque membri motus intermedia eſt. Hæc figura niſi obſervetur, exiguo poſt tempore membrum dolere ſolet.

Pars igitur deligata in capſula lignea, qualem depingit Hildanus *lib. de Ichore & Melicer. cap.* 29. & Scultetus *armam. chir. tab.* 56. *fig.* 1. 2. 3. ſtupa linteo involuta repleta, ſive in pulvinari molliuſculo deponatur, atque ita in tertium uſque diem relinquatur, ſi patiens eo quo deligatus eſt die, & ſequenti nocte ſentiat ſe valentius ſtringi; poſtero vero die minus, nec non in parte extrema tumor laxus, mollis, & parvus appareat: ſi vero aut ſit nullus tumor, aut magnus & durus poſtridie in manu vel pede, prava eſt deligatura, quia illa non continet: hæc nimis arcta eſt & inflammationem movet, atque gangrænam non raro minatur, unde nulla interpoſita mora æger ſolvendus, ac denuo, ſed moderatè deligandus eſt.

Faſciæ quando ſolvendæ.

X. Igitur ſi probæ deligationis ſigna adſint, nulluſque dolor inſignis, nullave inflammatio ſuſpecta

fit, reliquum opus, quod est callum, per quem fracta ossa conjunguntur, gignere naturæ committendum, & deligatio ante tertium diem non solvenda. Tertio autem post primam deligationem die quum laxiores videntur fasciæ solvantur; cumque fuliginibus ac vaporibus ob deligationem exhalare prohibitis, & per moram ac stagnationem acrioribus redditis, ita intolerabilis non raro excitetur pruritus, ut in dolorosam excoriationem ac inflammationem terminetur; hinc pruriens pars *aquâ tepidâ* aliquoties perfundatur, ut apertis poris detente sub cute fuligines evaporari queant: dein membrum ligatura, quæ moderata paulo arctior sit; constringatur, ac porro ut prius deligetur, inque capsula seu molliusculo pulvinari deponatur in septimum usque diem; nisi pruritus, vel inflammatio, vel dolor, vel quid aliud infestet. Septimo die fasciæ iterum solvendæ, membrum *aquâ tepidâ* perfundendum & deligandum, arctius adductis fasciis; ita tamen ne sanguinis circulatio, spirituumque vitalium ac animalium radiatio prohibeatur.

Membrum ita deligatum detineatur immotum ad duodecimum circiter diem, quo fasciæ denuo solvendæ & membrum deligandum. Si namque tardius solvatur deligatio, magna sæpe incommoda (qualia sunt, partis exulceratio, putredo, gangræna, &c. inde oriuntur; quorum exempla notavit Fabritius Hildanus *cent.* 2. *obs.* 91. qui propterea monet, ut secundo aut saltem tertio die semper deligatio solvatur: & quanquam post septimum non sit adeo necessarium toties fracturam solvere, se tamen de quarto in quartum facias solvere, partemque affectam inspicere solere, scribit. Atque hæc deligatio continuanda (paulo laxius tamen fasciis & ferulis in dies adstrictis, ut nutrimentum ad ossa fracta magis confluere, & callus gigni, firmusque reddi

possit) donec callus genitus & fractura sanata sit; quod triginta aut quadraginta intra dies plus minus fieri solet.

X I. Interim ad calli generationem alii exhibent *jusculа, in quibus bullierunt folia agrimoniæ, & radices consolidæ majoris.* Nonnulli *viscidiores cibos* præbent. Alii *lapidem osteocollam pulverisatum & cum jusculo exhibent, & cum cerata extrinsecus applicant.* Sed cum calli generatio, adeoque fractorum ossium mediante callo unitio solius naturæ opus sit, hæc omnia, ut inutilia ac planè inepta, merito rejicimus. Nihilominus tamen, ut omnia quæ naturam in opere suo turbare possent removentur, bona diæta ægrotanti præscribenda: venæsectio aliquando instituenda, & sanguis nonnunquam depurandus: in partium inferiorum fracturis purgantia rarius, ferè sola suppositoria usurpentur: in superiorum autem partium fracturis purgantium atque enematum usus necessarius admodum est.

Fractura per ossis longitudinem facta

X I I. Quod si fractura per longitudinem ossis facta sit, fasciæ arctius stringendæ quam in reliquis, ut ossa fracta, quæ secundum latitudinem à se invicem recesserunt; ad mutuum contactum ducantur, & removeri nequeant. Cæterum ea omnia agenda, quæ in transversæ fracturæ curatione dicta sunt.

CAPUT III.

De affectibus præter naturam, qui fracturis accidunt.

I. QUoniam vero fracturis non raro quædam accidere ſolent, quæ aut curationem remorantur, aut poſt curatam fracturam remanent; ut ſunt dolor, inflammatio, pruritus, excoriatio, membri debilitas & gracilitas, figura depravata, &c. quæ idcirco medici operam requirunt, de iis etiam paucis dicendum.

Dolor igitur ſi adſit, nec in cauſa ſit, ut humores in partem affectam confluant, & inflammationem vel quid aliud excitent, omnino leniendus ac tollendus. Ut vero tollatur, conſiderandum à qua cauſa proveniat, quæ ſtatim tollenda. Perpendendum ergo, an ab oſſe aliquo pungente dolor ſit, an à faſciis nimium adſtrictis, an ex pravo membri ſitu, an ex humorum affluxu. Dolor.

Si ex oſſe pungente dolor ſit, (id quod ex levi partis contrectatione & pungente dolore cognoſcitur) faſciæ ſolvendæ, & os pungens vel in locum ſuum reponendum, vel ſi fieri poſſit, eximendum aut præcidendum. Sin ex faſciarum nimia adſtrictione dolor oriatur, deprehenditur id ex tumore, qui in membri extremitate apparet, ægerque ſe vehementer premi conqueritur: tunc quamprimum faſciæ ſolvendæ, & laxior deligatio inſtituenda. Sed ob malam membri ſituationem ſi dolor fiat, id æger facilè indicat, & ſitus mutationem poſtulat, quæ ita inſtituenda, ut jam ſine dolore ſe eſſe fateatur.

II. Verum ex humorum defluxu quum pars doleat, *tumor* & *inflammationis* ſigna apparere incipiunt. In hoc caſu ſi membrum devinctum ſit, quam- Inflammatio.

primum ſolvendum, & cum linteo duplicato vel quadruplicato calidè imponendum *oxycratum*, vel *vinum rubrum adſtringens*: vel applicetur fomentum anodynum, reſolvens, leviterque repellens, ex *malva*, *althæa*, *violaria*, *ſcordio*, *floribus ſambuci*, *camomillæ*, *roſarum rubrarum*, *&c. in lacte dulci*, *vel cerevisia tenui decoctis*. At priuſquam ſedata fuerit inflammatio, pars affecta non deliganda, ſaltem arctè non ſtringenda.

Pruritus.

III. *Pruritus* cum partem infectet & ægrotantem torqueat, ceſſabit ſi *aquâ tepidâ* pars inter deligandum foveatur, ut apertis poris materia pruritum efficiens difflari poſſit. Quod ſi locus affectus aquæ tepidæ affuſionem commodè non admittat, ejus vapori ſatis utiliter apponitur: prohibenda interim ægris ſcalptura, eò quod peſſima, & præter excoriationem dolores excitet graves. Si tamen ex imprudenti ſcalptura, vel ex faſciarum reſolutione diutius quam par eſt protracta, dolороſa oriatur *excoriatio*, ſanatur affuſione *aquæ tepidæ*, uti pruritus; & litu ex *unguento de ceruſa*, *albo camphorato*, *nutrito*, vel ſimili.

Excoriatio.

Gangræna.

IV. Non raro quoque fracturis, vel ex attritu, vel ex arctioribus vinculis; vel qualibet alia de cauſa *gangræna* accidit. Quæ qua ratione tractanda ſit, *lib. 1. cap. 17.* abundè dictum fuit.

Membri gracilitas & debilitas, poſt fracturam relicta.

V. Sed & nonnunquam poſt fractarum *membrum gracile & debile manet*: quod fit ob alimenti penuriam, dum à nimia faſciarum ſtrictura partis affectæ vaſa & poroſitates admodum conſtringuntur, adeo ut ſufficiens alimentum affluere nequeat. Id quando fit, pars *aquâ moderatè calidiâ* fovenda, donec rubeſcat, eaque laxius deinceps vincienda. Inſuper commendatur à nonnullis *picatio*, quæ fit *nigra pice ſupra linteum ducta*, *parti multoties applicata*, *& violenter*, *velociterque ablata*, ut ratione

adhærentiæ, pilorumque evulſionis ac doloris alimentum alliciatur, cavendo poſtmodum ſtrictam faſciarum circumductionem, quæ affluens alimentum iterum repelleret.

Oſſa diſtorta, & malè cõpoſita.

V I. Etiam contingit, ut poſtquam oſſa fracta iterum coaluerunt priſtinam & convenientem figuram non recipiant, ſed diſtorta ſint, unde membri motus impeditur, & claudicatio in pede oritur, vel in brachio apprehenſio læditur. Fit autem hoc, vel ob chirurgi oſſa componentis & fracturam deligantis imperitiam aut negligentiam; vel ob ægrotantis vitium, quando membrum fractum ante calli confirmationem movet aut ipſi innititur: vel ob ipſius fracturæ culpam, quum oſſis fruſtulum inter oſſa fracta continetur, quod mutuum eorum contactum impedit.

Emendatur autem hoc vitium, ſi quidem læſio membri ſit magna, continuoque punctiones ob acuitatem capitum oſſium non rectè compoſitorum, perſentiantur. Patiens ſit juvenis & robuſtus, callus recens & non diu concretus, os fractum non adeo magnum; ſi callus iterum frangatur, & oſſa rectè coaptentur & componantur. Verum ut tutius fiat hæc calli fractio, is emolliatur multos dies fomentis, balneis & linimentis. Callo ſatis emollito, chirurgus membrum fractum genu ſuo imponat, & os utrinque utraque manu deprimat ac denuo frangat: deinde oſſis fracti partes manuum palmis coaptet, & fracturæ novæ convenientem curam inſtituat. At vero ſi patiens ſit ſenex vel debilis, callus vetuſtus & induratus os magnum, quale eſt femoris vel humeri; optimum eſt illi manum non admovere ob periculoſa, quæ hanc curationem ſubſequi ſolent ſymptomata: ſatius enim eſt vel deformem vel claudum multos adhuc annos vivere, quam crudeli cura læthalia, provocare ſymptomata. Etiam ſi læſio

membri in suis functionibus non sit admodum magna, æger sorte sua sit contentus.

Atqui si ossis frustulum membrum totum distorqueat, incisio fiat ad os fractum usque & volsella ossis portio glutinationem impediens extrahatur, dein fractura per extentionem coaptetur, deligetur, & deponatur, eodem modo quo recens fractura.

CAPUT IV.

De Fracturis cum Vulnere.

I. SEd fracturis non raro conjungitur vulnus, quando ossium fractorum eminentiæ acutæ incumbentem carnem perforant. Atque in hisce interdum os fractum nudatum est, interdum non est nudatum: quumque denudatum est, nunc extra vulnus non eminet, nunc vero eminet: deinde interdum os, seu fragmentum aliquod adcessurum esse metuimus, interdum nihil abscessurum speramus. Quæ omnes differentiæ cum variæ sint, variam sane expostulant curationem.

Curatio fracturæ cum vulnere, osse non nudato.

II. Fractura cum vulnere simplici, *hoc est*, in quá nec os à suis tegumentis denudatum est, nec aliqua ossis portio abscessura, duas habet pro sui curatione indicationes. Prima est, ut ossa fracta loco suo restituantur & conjungantur. Altera, ut vulneris labia simul reuniantur. „ Quod si os frangatur, „ & unà cum ossis fractura etiam musculi & corpora „ adjacentia vulnerata sint, tunc curationis intentio „ oritur duplex, quarum altera quidem circa ossa „ fracta, altera vero circa corpora adjacentia vul„ nera versatur. Galenus *lib. de arte medica cap.* 91.

Primum ergo cruore sordibusque detersis, membrum congruè extendendum, & ossium fractorum capita debitè coaptanda, haud secus ac in fractura sine

ſine vulnere. Hîc tamen notandum, ne extenſio ſit adeo valida, quod partes carnoſæ ac membranoſæ admodum laceræ, contuſæ, & attritæ plerumque ſint: alioquin dolores ingentes nec non convulſiones excitarentur, non raro cum vitæ diſcrimine. & quidem extenſio hæc, oſſiumque repoſitio ſtatim & primo aut ad ſummum ſecundo die fiat priuſquam parti gravis ſuperveniat inflammatio.

Extenſione peracta oſſeque repoſito, vulneris labia ad mutuum contactum adducenda, adductaque ſervanda per linteola emplaſtica cruciatim impoſita & faſciam. Dein vulneri ea aplicentur, quæ conglutinandi ac vulnera conſolidandi vim habere ſuo loco docuimus.

Poſt hæc fractura deliganda eſt, perinde ac ſi oſſa citra vulnus eſſent fracta. Faſciæ tamen hîc ſint molliores & latiores, ut oras vulneri utrinque comprehendant, & ſic labia ejus conſtringant, non comprimant. Anguſtiores namque ſi eſſent faſciæ, tunc vulnus ſitum tenerent & dolorem inferrent. Cæterum minus etiam ſtringendæ ſunt, quam ſi vulnus non adeſſet, ne compreſſo vulnere dolor & inflammatio oriatur: unde Hipp. & Celſus plures faciunt circumvolutiones, cum melius ſit ſæpius circumvolvere quam adſtringere. Nonnulli autem hujuſmodi fracturæ deligationem inſtituunt per aſcialem faſciationem, de qua Scultetus *armament. chirurg. tab.* 27. *fig.* 1. *& tab.* 28. *fig.* 8. 10. ut crebrior fieri poſſit partis affectæ inſpectio.

Tertio, nonnunquam ſecundo, à prima deligatione die pars ſolvatur, iterumque deligetur; ita tamen, ut deligatio paulo magis comprimat, quamdiu durat timor inflammationis, niſi dolor prohibeat. In ſecunda vero & tertia ſolutione laxior ſemper fiat deligatio, ut libera omnino ſit ſanguinis, pro futuri calli materia, circulatio. Reliqua cura-

tio eadem erit ac fracturæ ſine vulnere ; niſi quod ferulæ non ſint ad vulnus apponendæ , ne id comprimant ; ſi vero apponendæ, adhibeantur ad vulneris latera & partem oppoſitam , donec ſanatum ſit vulnus. Raro autem contingit , ſimplex vulnus , ſi fracturæ conjungitur , ſecundo vel tertio apparatu cicatrice non obduci , vel ſaltem carne non repleri. Sanato vulnere ſi nondum confirmatum ſit os, eadem agantur , quæ in fractura ſimplici.

Curatio fracturæ cum vulnere , ubi os nudatum non eſt : oſſis tamen fruſtulum abſceſſurum expectatur.

III. Interdum tamen accidit in fractura cum vulnere , ut os nudatum non ſit ; oſſis tamen fruſtulum abſceſſurum metuamus. Id quod fit , cum ob fracturæ impetum aliquod oſſis fragmentum ita à reliquo oſſe ſeparatum ſit , ut cum eo denuo conjungi nequat. Tum enim natura id quod ſibi moleſtum eſt , aliiſque oſſibus uniri non poteſt , foras protrudere conatur , neque finem facit , donec expulſum ſit ; id quod longiore demum tempore non raro perficere ſolet.

At vero abſceſſurum os indicat ſanies , quæ copioſior , quam pro magnitudine & conſtitutione vulneris effluit. Deinde labia vulneris non coeunt , & ſi coiverint , iterum dehiſci, & ad excretionem ſtimulari videntur , & laxa quaſi ac ſpongioſa evadunt; nec non tacita quædam motio in parte vulnerata percipitur : neque enim natura vulnus integrè ſanat , ubi aliquid intus hæret , quod reliquis agglutinari non poteſt. Adhæc oſſa abſceſſura indicatur , ſi in plures particulas os comminutum ſit : neque enim tunc omnes facilè conglutinantur.

Cito autem futuram abſceſſionem ſuſpicatur , ſi caro laudabilis in parietibus oſſis ſani generetur. Enimvero non alio modo os recedit , quam dum natura carnem in labiis oſſis ſani creat , quæ os ſuperpoſitum attollit atque propellit , „ maturum oſſis „ exitum , præter probabiles quaſdam conjecturas ;

„ inde cognoſcere licet; ſi os ſemel, iterum, at-
„ que tertio quis pulſet, percuſſum enim ſi clango-
„ rem & vacui reſonitum reddit, apertum de ma-
„ turitate teſtimonium dabit. M. A. Severinus *effi-
cac. chir. part. 2. de iis quæ ad oſſa ſpectant, cap.* 11.

Tempus vero quo oſſa recedere ſoleant, varium eſt. Enimvero ætate tenera, tempore æſtivo, ſique os non adeo magnum ſit, viginti, triginta, aut quadraginta dierum ſpatio abſcedit. Si vero ſit magnum, ætate adulta, tempore hiemali, vix ſexageſimo die, aut etiam tardius os ſeparatur. In magnis oſſium contritionibus, etiam poſt multos annos fragmenta oſſium prorumpere, exemplo demonſtrat Hildanus *cent.* 4. *obſ.* 97. Quod & in praxi frequenter obſervari ſolet.

Si igitur os abſceſſurum ſuo loco motum ſit, & in vulnere conſiſtat, ſtatim volſellâ extrahendum. Similiter ſi oſſis fruſtulum per rimam undique à reliquo oſſe ſit ſeparatum, in ſuo tamen adhuc loco detineatur, nihilominus quoniam nunquam cum reliquo oſſe glutinari poteſt, apprehendendum & extrahendum: ſiquidem ſine dolore & violentia extrahi poſſit: atqui abſque magna vi ſi id fieri nequeat, non debet extrahi, quia facilè excitantur dolor, inflammatio, febris, ulcuſque fiſtuloſum redditur, cum extracto oſſe cavitas illa ſanie repletur, quæ corrodendo carnis generationem impedit. Hinc potius naturæ negotium tunc committendum, quæ ſenſim id quod agglutinari nequit, ſeparat. Interim tamen opus naturæ à medico juvandum, & propterea deligatio laxior inſtituenda, ſæpiuſque de tertio ſc. in tertium ſolvenda, ne pus detineatur, ſed facilè effluat. Ferulæ etiam eo loco quo os abſceſſurum non imponendæ, ne dolorem comprimendo pariant. Inſuper medicamenta vulneri amovent, quæ

ossa & omne alienum è vulnere expellant. Quem in finem Barbette *chir. par.1. cap.3.* sequentia proponit:

℞. *Cineris lumbricor. terrestr.* ℥iij.
Mellis virginei ℥iß.
M. F. *Unguentum.*

Vel,

℞. *Aloës, myrrhæ an* ʒß.
P. rad. consolid. maj. aristoloch. rot. an. ℥iij.
Euphorbii ʒij.
Therebinthinæ, ceræ q. s.
Ol. liliorum alborum parum.
M. F. *Unguentum.*

Officulo tandem omnino separato, ac citra violentiam extracto, ferulæ adhibeantur ad latera vulneris donec id consolidetur. Si autem, vulnere ad cicatricem perducto, fractura nondum fuerit confirmata, ferulæ undique erunt apponendæ, ut in fractura simplici.

Verumenimvero si ossium fragmenta, quanquam à suo toto separata, periosteo tamen adhæreant & affixa sint, nullo modo sunt educenda, sed potius in suum locum, situmque naturalem aptè reducenda cum coalescere & conglutinari queat.

Attamen insignis ossis portio si sit abscessura, ideo quod ossis fracti partes non potuerint cum aliis componi: tales partes vulneratæ omnino leniter tractandæ sunt. Enimvero propter motum & compressionem dolores accidunt vehementes, pungentibus ossis diffracti particulis non ritè compositis partes vicinas.

Si vero non statim, sed demum postea, os abscessurum appareat, deligatio hæc (ut membrum quotidie deligari & solvi commodius queat, absque eo quod fractura moveatur) mutetur in ascialem fasciationem, donec os abscederit. Osse autem abscesso, ac in conspectum detruso, eoque volsellâ,

si citra violentiam fieri possit, extracto vulnus consolidandum. Quo ad cicatricem perducto, membrum in quiete conservandum, donec fractura confirmetur, appositis undique ferulis.

IV. Cæterum in fractura cum vulnere si os periosteo suo denudatum appareat, videndum utrum extra vulnus emineat nec ne. Extra vulnus si non emineat, curatur moderata membri extensione, convenienti coaptatione, labiorum vulneris ad mutuum contactum adductione, apta deligatione, & congrua depositione. In deligatione tamen denudatum os cute, musculisque quamprimum cooperiendum, sicque ab aëre externo quantum fieri possit defendendum, ne alteretur & postea abscedere necesse sit; hinc considerandum an aliqua ossis portio sit recessura vel nulla? nulla abscedet, si os nudatum statim cutis operculo fuerit retectum; aliqua recedet, si os diutius aëri fuerit expositum, quanquam & hæc regula non ita universalis, quis sæpius observatum sit, ossa propter causas tum externas, tum internas denudata, non fuisse alterata, nec squammam abjecisse, uti variis exemplis ostendit Fabritius Hildanus *cent.* 4. *obs.* 95 *&* 96.

Curatio fracturæ cum vulnere, in qua os nudatum est.

Si igitur nullum aut parvum os abscessurum sit, deligatio peragenda, velut in fractura cum vulnere simplici, & in qua parvi ossis expectatur separatio; sin magnum sit abscessurum, asciali deligatione pars vincienda, uti in fractura cum osse magno abscessuro.

At vero os fractum, nudatumque si extra vulnus emineat perpendendum, an in propriam cavitatem beneficio debitæ extensionis, citra violentiam & convulsionis periculum restitui possit nec ne? si possit, restituatur, sin minus non restituatur. Periculosam restitutionem indicant, prominentia magna, inflammatio, & pars ob musculorum con-

tractionem dura: facilem vero, os eminens parvum, abſentia inflammationis & partis mollities.

Cum igitur os eminens citra violentiam & periculum convulſionis reponi poſſit, primò membrum moderatè extendatur, deinde fractura componatur. Quod ſi oſſa extenſione difficulter coaptari queant, ob timorem magni doloris & periculoſæ convulſionis, validior ne fiat extenſio, ſed vecte ſeu ſcalpro quodam inciſorio, inter oſſa fracta immiſſo, (vid. Scultet. *tab.* 27. *fig.* 9. extenſio juvetur, donec oſſa è directo collocata videantur; deinde paulatim extenſio relaxetur, & vectis extrahatur. Verumenim vero ſi os, cui innititur vectis in ſuperiore parte multa fragmenta vel aliquod acutum habeat oſſiculum, ut vecti non detur commodus locus, illa ſcalpro roſario auferenda; hoc autem forfice præcidendum, ut vecti tuta comparetur ſedes. Oſſe repoſito, conſiderandum, an fragmentum aliquod abſceſſurum ſit nec ne? ſi nihil ſit receſſurum, pars affecta (vulneri appoſito conveniente digeſtivo) deligetur, ut fractura cum vulnere ſimplici, ſin vero aliquid receſſurum, deligatio inſtituatur, ut in fractura cum magni oſſis ſeparatione.

V. Quod ſi eminentia denudati oſſis ita foras protuberet, ut ſine violentia in locum ſuum reponi nequeat; tunc è duobus malis minus eligendum, oſque eminens & nudum forfice præcidendum, vel potius ſubtili ſerrâ amputandum, & poſtea fractura per modicam extenſionem coaptanda: hoc enim melius eſt quam hujuſmodi oſſa non coaptata relinquere, vel extenſione violenta ægrum in periculoſam præcipitare convulſionem, & ad mortem deducere. Fracturâ coaptatâ membrum deligetur, ut fractura cum vulnere ſimplici, ita tamen ut vulnus quotidie ſine cruris commotione inſpici poſſit: atque hinc ſuadet Scultetus, ut faſciis & emplaſtris

foramen ſupra vulnus incidatur, ad medicamenta vulneri magno quotidie applicanda. Rationem porro faſciatum perforationis addit: „ Quia vulnus „ magnum, & ideo per ſecundam intentionem „ curandum, copioſam generat ſaniem, indeque „ crebram requirit inſpectionem: os autem comminutum ob metum novæ muſculorum contractionis, frequentiorem membri elevationem, faſciarumque reſolutionem prohibet, unde media via, „ ut vulneri & fracturæ ſatisfiat, incedendum.

Veruntamen cum eminens os reſecatur, ita ut os brevius fiat, multi ægro prædicendum volunt, partes fractas futuras eſſe breviores: quæ prædictio ex Hippocrate & Galeno vera eſt, quando femur vel humerus fractus particulam oſſis amiſerit, ſed cum tibiæ vel cubito portio quædam abſcindatur, brevitas membri ſemper timenda non eſt: os enim ſanum conſervat membrum diſtentum, donec natura defectum abſciſſæ portionis callo compenſaverit. Cujus rei memorabile in nobili viro vidimus exemplum. Is è curru, equis in furorem incitatis penitus diffracto decidens, tibiam cum fibula circiter in medio diffregit, tanta cum violentia, ut ſuperior tibiæ pars cutem ad duorum digitorum latitudinem perforaret, atque omni perioſteo privaretur: vocatus cum Cornelio van Beeſt Medicinæ Doctore, & Chirurgis Herberto à Ravenſvvay, N. du Prée, ſuaſimus unanimiter eminentis iſtius oſſis perioſteo penitus denudati ablationem; dictum factum, & altero die os illud ſubtili ſerrâ amputavimus, crus ad priſtinam longitudinem extendimus, & in molli pulvinari æqualiter depoſuimus, vulnus quotidie inſpiciendo: atque ſic ex utroque oſſis ſine paulatim ſuccreſcens callus tandem coivit, ſenſimque in oſſeam duritiem firmatus eſt, ita ut crus priſtinam longitudinem retinuerit, & ubi ablatum ſit, nunc

Obſervatio.

videri vix possit. Haud absimilem historiam recenset Cl. Diemerbrokius *anatom. lib. 9. cap. 1.* nec non Scultetus *armament. chirurg. tab.* 28. ex quibus insuper patet, ægrum è duplici fractura cum vulnere & deperditione ossis, restitutum nonnunquam non claudicare. Imo femur licet, vel humerus fractus particulam ossis amiserit, non tamen semper sequitur, partem illam futuram fore breviorem; ita videtur observasse doctissimus Lindanus, qui *physiolog. cap* 16. *art.* 21. hæc habet: „ Memoriâ dignum „ est, quod meus pater vidit enchusæ puero sexen„ ni comminutum est os femoris: fragmentis arte „ & naturâ sequestratis, medio osse exos spatium „ erat quatuor pollicum. Id visum est ex reliquis „ partibus ossis sensim adauctis & tandem coeunti„ bus ita impleri, ut dicere non liceret, ubi abfuis„ set, aut quod incommodum haberet ex fractura.

CAPUT V.

De Fracturis in specie.

I. IGitur de fracturis in genere cum satis nunc dictum sit, cumque ossa quæ franguntur varia sint, & secundum ossium fractorum varietatem curatio nonnihil variet, haud abs re erit, de iis in specie quædam superaddere; saltem proponendo differentias, quæ à subjecto, & ossium fractorum diversitate sumuntur. Et quia frequentissimè franguntur humerus, brachium, manus, femur, crus, patella, ossa pedis, de iis primo dicemus; postea & reliquorum ossium fracturas subjungemus.

Humeri fractura. II. Enimvero humerus cum externis injuriis expositus sit, sæpius frangi solet. Appellatur autem *humeri os*, id quod inter cubitum & summum humerum interjacet, & superiore ejus capite cum

ſcapula committitur, inferiore vero ulnæ & radio articulatur.

Cognoſcitur oſſis hujus fractura non ſolum ex partis dolore & actione læſa, cum cubitus amplius ſuſtineri & elevari nequeat; ſed etiam tactu, cum ſi pars hæc prematur, oſſium fragor ac ſtrepitus aud atur & inæqualitas perſentiatur.

Humeri os, ut Hippocrates *lib. de fracturis* §. 9. Paulus Ægineta *lib.* 6. *cap.* 100. & Celſus *lib.* 8. *cap.* 7. inquiunt, quadraginta diebus coaleſcit. Cum autem ſit grandius, longiore tempore ad callum generandum opus habet.

Fractum vero os humeri ut reſtituatur, brachium incurvetur, ſic ut incumbat pectori, mox humerus circa articulationem inferiorem comprehenſus deorſum ducatur; factâ hac extenſione, oſſa convenienter manuum opera componantur; quod haud ita difficulter fieri poteſt. Sedulo tamen hîc curandum, ut ſemper in hoc ſitu ſervetur, ne iterum quod levis mutatio efficere valet eo excidat. Chirurgus interim, poſt ſecundam præter propter deligationem, quavis vice brachium in rectum prudenter extendat, ne tendines ab humero ad cubitum excurrentes diuturnâ eâ quiete contrahantur, ſicque rigiditas accidat brachio. Si vero hæc tendinum contractura relinquatur, haud difficile eſt eam curare, ſi quotidie ingens pondus geſtet æger chirurgus autem rigidum membrum frequenter illinat unguento emolliente & relaxante.

Hippocrates *lib. de fracturis* §. 8. alium proponit modum, quo humeri os fractum extendi & componi debeat, de quo inſpiciatur Sculteti Armamentarium Chirurgicum *tab.* 23. *fig.* 1. Vult enim ſapientiſſimus ſenex, ut rotundum lignum cubiti longitudinis vel paulo brevius ab utroque capite habenulis alligetur, quæ trabi vel alicui ſublimi

adhæreant, sicque æqualiter ac firmiter lignum suspendatur, ne sursum vel deorsum fieri possit: deinde æger brachium super dictum lignum imponat, *id est*, ut transversum lignum alæ subjiciatur; tum patiens sedeat ita sublimis ut parum absit quin suspendatur: interim aliquod aliud paretur cui brachium inhæreat, pulvinari uno vel pluribus brachio suppositis, ita ut ad eam altitudinem perveniat, ut cubitus ad rectum angulum collocetur, vel à ministro ita detineatur. Deinde cubito valida, mollis, & lata habena circumdetur, cui magnum pondus appendatur, quod extendere convenienter possit; aut robustus aliquis partem inferiorem, cubito cum humero ad rectum angulum figurato, cogat ac trahat. His factis, Chirurgus stans, altero pede super re quapiam sublimiori collocato, prominentioribus palmarum partibus fractum os componere debet. Alii autem scalarum gradu suspensi ligni vice utuntur.

At vero manubus non raro fieri potest hæc extensio, præsertim in pueris: resupinato enim ægrotante, ne molestiâ aliquâ afficiatur & alligata ac suspensâ ipsius manu ex cervice, ita ut angulosa figura servetur, alter ex ministris ambabus manubus humeri superius caput apprehendo, alter inferius in diversa extendendo. Quod si manuum operâ expediri non possit in adultioribus, ob musculorum crassitiem & robur, laqueis extensio fiat, quorum alterum supra, alterum infra fracturam brachio circumligare debemus, iique duobus ministris (quorum alter ad caput, alter ad pedes ægrotantis consistat (ut in diversa æqualiter & simul extendant, præbeantur.

Facta quovis modo extensione, ossibusque convenienter compositis, fasciæ injiciendæ, incipiendo à fractura, attendendumque ut semper in ea fi-

gura ligetur membrum in qua manere debet. *id est*, ut cubitus cum humero rectum angulum constituat. Cætera porro agantur, ut in generali fracturarum curatione ſuperius diximus.

Cubiti ſive brachii fractura.

III. Brachium propriè dicitur illa pars quæ eſt à cubito ad carpum. Conſtat duobus oſſibus, quorum alterum *radius*, alterum *ulna* dicitur: atque frangitur nunc utrumque, nunc alterutrum tantum.

Fractura brachii, ubi unum ſaltem os fractum eſt, facilius curatur: at utrumque ſi fractum ſit, peſſima eſt & difficilius curatur; majore namque extenſione tunc opus eſt, cum oſſa fracta nullum fulcrum & ſuſtentaculum habeant; atque adeo muſculorum fibræ oſſis robore penitus deſtitutæ, naturalem ſuam determinationem omnino ſequantur & in ſe contrahantur. Ut plurimum tamen brachii oſſa intra triginta præter propter dies coaleſcunt; quanquam ætas ab ætate, natura à natura differat. Veruntamen ſi alterum ſaltem brachii os fractum ſit facilior eſt curatio, cum ſubjectum habeat alterum, in quo plus opis eſt quam in faſciis ferulíſque. Et ſi radius tantum frangatur, faciliorem admittit curationem, ſin ulna difficilius curatur.

In curanda brachii fractura haud ſecus procedendum, ac in aliarum partium fracturis curandis. Ad extentionem vero minore vi opus eſt, ubi radius fractus fuerit; majore, ubi cubitus ſeu ulna; maxima, ubi utrumque os. Et quidem ſi ambo oſſa ſint fracta, æqualis extenſio facienda: ſi alterutrum ſolummodo fractum ſit, ea in parte ubi fractura eſt, fortior extenſio inſtituenda. Atque hæc actio ex ſententia Pauli Æginetæ *lib. 6. cap.* 101. fieri debet inflexâ manu ad angulum rectum, ſic ut pollex omnium digitorum altiſſimus, contra minimus digitus omnium infimus habeatur. Fieri autem poteſt extenſio manubus à duobus miniſtris in diverſa ex-

tendentibus, & si vehementiore extensione opus est, utriusque præsertim ossibus fractis, & in valde carnoso, habenis facienda, alligando unam supra fracturam alteram infra. Extensione facta, admotis prominentibus palmarum partibus os fractum dirigendum & componendum, atque in pristinam sedem restituendæ si quæ ossium adsint eminentiæ. Osse fracto reposito, fractura fasciis circumdanda & alia quæ in genere de fracturæ curatione dicta sunt peragenda, tandemque brachium rectè collocandum ac situandum: quod fit si incurvatum imponatur pectori, sic ut manus paulo altiorem occupet locum quam brachium ipsum, nec non mitellâ commodissimè excipiatur è cervice suspensum in ea figura, *hoc est*, quæ rectum angulum referat in cubiti curvatura, ut conjuncta ossa nullo modo dimoveantur. Post hæc singulo biduo aut triduo leniter brachium extendatur, quo affluentes humores non nimis diu in articulis detineantur, adeoque non efficiat harum partium coalitum, & hinc membri rigiditatem. Similiter si superius ulnæ tuberculum, *olecranon* dictum in ipsa cubiti flexura fractum sit, qualibet vice inter deligandum, leniter brachium extendatur & iterum cubitus incurvetur, ne in ipso articulo vix inter ejus tendines & ligamenta, callosa concrescens substantia juncturæ difficilem motum, vel omnimodam rigiditatem relinquat.

Ossium manus fractura.

IV. Manus ossa sunt octo, *carpi* quatuor, *metacarpi* seu *palmæ manus*, & quindecim *digitorum*. Hæc ossa digitorum vix & præsertim metacarpi fracturam nonnunquam patiuntur; at vero carpi ossa contunduntur magis quam franguntur.

Cognoscitur autem fractura in hisce ossibus facilè visu & tactu, cum hæc ossa fracta vel ad exteriora, vel ad interiora ut plurimum declinent. Non diffi-

culter tamen, & quidem intra viginti præter propterdies perfectè coalescunt & sanantur.

Quando ergo quoddam manus os frangitur, patiens læsam manum super æqualem & levem tabulam deponat. Deinde minister ossa fracta extendat: chirurgus vero manu in suam sedem ea restituat; hinc conveniente fasciâ partem obvolvat. Et quidem si digiti fracti sint, excepto pollice, vicinis sanis alligandi, ut ab iis in suo loco quasi à ferula apposita contineantur. Tandem glomo ex linteo convoluto manus vola complenda, ut hoc modo ossa composita facilius contineantur, & digiti in media figura conserventur. Manus quoque cum brachio à collo idoneâ fasciâ suspendatur ac in quiete detineatur, quousque fracta ossa consolidentur; dein tertio vel quarto quoque die vincula solvenda, & pars *multâ aquâ calidâ* fovenda ac perfundenda, cum dixerit Hippocrates *lib. de fracturis*. „ In omnibus „ autem qui juxta articulos sunt affectibus liberaliter „ calida aqua perfundenda est, deinde medicamen- „ ta applicanda, & rursus pars deliganda. Et sane multum hoc modo præcavebitur, ne digitis vel extensis vel contractis callus tam facilè generetur, adeoque ne manus officium in comprehendendo lædatur. Hipp. *lib. 6. epidem.* naturæ cujusdam historiam refert, cui ob fracturam medii digiti, exortæ inflammationi gangræna successit, tandemque spasmo episthotono correptus interiit.

V. Femoris os, licet cæterorum ossium quæ in corpore humano sunt, maximum, crassissimum, & longissimum sit, nonnunquam tamen frangitur, vel in medio vel in extremis locisque vicinis. Femoris fractura.

De femoris fractura Hippocrates *lib. de fracturis exedit lindani* §. 23. ita scribit: „ At vero si femo- „ ris os fractum fuerit, extensionem præ omnibus „ facere oportet, ita ut ne defectuosius fiat. Am-

„ plior enim facta nihil læserit Neque enim si quis „ distantia ex vehementia extensionis ossa deligaverit, fieri poterit, ut deligatio ipsa teneat, ut ità „ distent : sed coeunt inter se ossa quam citissimè, „ ubi intendentes ipsa remiserunt. Crassissimæ enim „ ac fortissimæ quum sint hac parte carnes, deligationem superabunt, non ab ipsa superabuntur. „ Hoc confirmare videtur C. Celsus, dum *lib.* 8. *cap.* 10. id scriptum relinquit: „ si femur fractum „ est, fieri brevius oportet quia nunquam in antiquam sedem revertitur, summisque digitis postea „ ejus cruris insistit. Sed multa tamen femori debilitas est, ubi fortunæ negligentia quoque accessit. Et Avicenna *lib.* 4. *fen.* 5. tradit, raram admodum esse femoris fracti integram curationem. Quibus verbis nos monent, ut integram femoris fracti curationem nunquam promittamus, sed omnem potius diligentiam adhibituri claudicationem dubiam prædicamus, ne ex fracturæ natura, aut ex ægrorum impatientia superveniens, nostro adscribi errori, & præmii loco famam minuere possit. Scribit quoque Fabritius Hildanus *cent.* 5. *obs.* 86. se neminem unquam vidisse, qui ex hujusmodi fractura sine claudicatione evaserit, præter unicam puellam, cui novam & peculiarem curandi rationem adhibuit, quæ ibidem videri potest. Id autem præcipuè accidit, si femur in loco superiore juxta coxam frangatur. Sin vero genu versus, aut in medio femoris os frangatur, & diligens cura adhibeatur, non adeo difficulter & sine claudicatione fractura sanari potest.

Ubi igitur femoris os fractum est, valenter omnino extendi debet & recto tramite, ita ut in neutram partem convertatur: violenta extensio convenit, quoniam maximi sunt musculi qui femur circumdant, & magnam versus suum principium contractionem faciunt.

Reſupinato ergo ægrotante & extenſis cruribus, valida extenſio fieri debet, vel manubus vel habenis, ut videre eſt apud Sculcetum *Armam. chirurg. tab.* 26. *fig.* 1. vel inſtrumentis ſive machinamentis, gloſſocomo puta vel trochleâ trajecto fune, qualem depingit Fabritius Hildanus *cent.* 5. *obſ.* 86. nec non Scultetus *tab.* 22 *fig.* 1. Extenſione ſufficiente factâ, muſculi utpotè validiſſimi, facilè fracti oſſis partem inferiorem ad ſuperiora adducunt Id tamen ut ritè & decenter fiat, prominentibus palmarum partibus, ut in aliis fracturis, os dirigatur & comprimatur, adeoque oſſis fracti capita coaptentur. Interim meminerit chirurgus priuſquam operi ſe accingat, femur anteriore & exteriore parte gibbum eſſe, interiore & poſteriore curvum, ut ad eam figuram femur reducat, ne ſuperveniat claudicatio Hipp. *de fract.* §. 24.

Reductum femur aptâ & conveniente ligaturâ deligetur, qualis eſt faſcia aſcialis, quæ ſimul & in orbem circa coxam & ilia, ut inguina etiam, & quod inter anum & genitale eſt, involvatur; cum ob alias cauſas, tum ne externæ ferulæ nudam partem offendant.

Inſuper fractum femur conveniente faſciâ obligatum longo canali, qui poplitem excedit, imponatur. Nam ſi canalis femori adaptetur, qui poplitem non excedit, is noxam potius quam opem adfert, prohiberi enim non poterit, quin corpore aut crure moto femur quoque moveatur. Popliti etiam moleſtus erit; & genu curvari permittet: ſi vero quis genu quodammodo flectat, femoris quoque vincula moveri neceſſe eſt, & muſculos alio atque alio modo figurari, adeoque & oſſa fracta dimoveri. Ideoque utiliſſimum videtur, femur in canalem conjici, qui à coxa ad pedem uſque pertingat; & præcipuè, ſi ad poplitem cum canali ſaſcia laxa circumjiciatur,

velut infantes in cunis fasciari solent. Enimvero ubi femur in partem superiorem aut ad latus distorquebitur, ita cum canali melius continebitur canalis igitur à summo ad imum usque aut nullus adhibendus.

Cæterum imo culci magna habenda cura, ut tum in femoris, tum in tibiæ fracturis aptè collocetur: etenim si pes dependeat tibiâ reliquâ obfirmatâ, ossa in anteriore cruris parte gibba apparere necesse est, idque eò magis, si hominis calx suapte naturâ grandior fuerit. Hipp. *l. de fracturis* §. 26.

Sed distorsio femoris præcavebitur, si membrum in, ante, & post deligationem instrumento glossocomo (vide Scultetum *armam. chir. tab.* 21. *fig.* 4.) conservetur extentum, usque ad perfectam fracturæ confirmationem. Ne autem instrumentum hoc partem suâ duritie atterendo lædat, ideo aliquid molle subjiciendum, uti est lana carpta, mollis stupa vel simile.

Patella fracta. VI. Patella etiam interdum frangitur, & quidem nunc secundum longitudinem respectu totius femoris nunc in transversum, nunc in obliquum, & nunc in duas, nunc in plures partes comminuitur: insuper nunc cum vulnere, nunc sine vulnere.

Hujus autem ossis fractura facilè innotescit ex tactu, cum partes divisæ persentiantur, cavitas appareat, & crepitus in contrectatione audiatur, nec non omnimoda adsit incedendi impotentia.

Patella equidem ut alia ossa rara facilè coalescit, modo rectè conjungatur & conjunctura servetur. Et si secundum longitudinem facta sit fractura, sine manuum operâ solâ musculorum tibiam extendentium contractione ossa conjungatur & conjuncta pulvillis, spleniis, fasciisque non difficulter in suo loco retinentur ac uniuntur viginti circiter dierum spatio: atque ita nulla calli extuberantia, & hanc

hanc subsequens claudicatio facilè metuenda. Ambrosius Pareus tamen *chirurg. lib.* 14. *cap.* 22. neminem sibi visum fuisse scribit, cui os hoc fractum esset, qui non per vitæ reliquum claudicaverit: idque ideo quod facta calli concretione consolidatio liberam genu flexionem impediat. Verum etsi hæc de transversa fractura facilè concedi possint: tamen rectè statuit Fabritius Hildanus *cent.* 5. *obs.* 88. non semper, præcipuè in fractura patellæ secundum longitudinem facta, id esse necessarium; cum non semper callus ita protuberans nascatur, ut motus impedimentum in genu & claudicationem afferat, videamusque in aliorum ossium fracturis, naturam tam eleganter callum generare, ut sæpe vix fracturæ appareat vestigium; quod in primis accidit, ubi periosteum integrum est, quod materiam calli retinet, ne nimis excrescere & perturberare queat.

Si vero fractura transversim vel oblique facta sit, difficulter admodum curari potest, ut incedendi impotentia, vel saltem claudicatio non relinquatur. Enimvero cum musculi tibiam extendentes sursum versus & pedem moventes deorsum trahant patellam, ossa fractæ patellæ ita disjunguntur, ut haud facilè conjungi, aut conjuncta retineri queant, unde callus extuberat, qui cavitatem inter femur & tibiæ os adeo adimplet, ut articuli istius motus impediatur. Nihilominus symptoma hoc prudens chirurgus non raro prohibere solet, si qualibet vice inter deligandum, fractam patellam digitis (ne fragmenta composita denuo dimoveantur) firmiter apprehendat, & undique loco prudenter moveat.

Itaque in huius ossis restauratione, crus primo extendendum est; dein à chirurgo patella seu in duas, seu in plures partes fracta conjungenda, & secundum naturalem figuram æquanda, nec non conveniente ligaturâ continenda. Torulis vero im-

positis stramineis, ut in fractura cruris fieri solet, membrum immobile tenendum & omnino cavendum, ne crus flectatur. Hoc enim si fieret, fragmenta composita suo loco iterum dimoventur; quem in finem poplitis cavitas rotundis spleniis exactè implenda, ut genu curvatura impediatur religiosè interim observet chirurgus, ut inter deligandum fractam patellam prudenter ultro citroque moveat, ne inter tendines & ligamenta, quibus continetur patella, callus concrescat; hinc & articuli istius motus difficilis, vel omnimoda rigiditas; atque adeo incedendi ferè impotentia, aut saltem claudicatio relinquatur.

Crutis seu tibiæ fractura.

VII. Crus illa pars appellatur, quæ à genu ad pedem extenditur. Constat duobus ossibus, quorum quod crassius est, & internam cruris regionem occupa, *tiabia*; quod tenuius & exterius *fibula* nominatur. Franguntur hæc ossa interdum ambo simul, interdum unum tantum: & fractura accidit vel in medio, vel in superiore, aut inferiore parte.

Si utrumque os fractum sit, facillimè id cognoscitur, cum totum crus inflecti possit. Nec difficulter cognoscitur tibiæ fractura, si ea tota fracta sit; quoniam totum hoc os in conspectum, utpote in loco excarni facilè venit. Si verò fibula sola frangatur, id non ita facilè cognoscitur, quoniam multâ carne tegitur: fracta tamen pars ad interiora inclinare solet.

Si ex ossibus hisce alterum fuerit fractum, facilior curatio est: præsertim si fibula tantum sit fracta, curatur facilius, & æger citius pedi insistere potest, cum facilius crus extenditur, & tibia maximam oneris corporis partem sustinet. Tibia vero si fracta sit, curatur difficilius, quia crassior & vice fundamenti totum corpus sustentat: hinc & majo-

re extensione opus est, & homo tardius incedere audet. At utraque ossa si fracta sint difficilis admodum est curatio, tum quia validior requiritur extensio, tum quia omni fulcro destituta est pars affecta.

Sive ergo utrumque, sive unum os frangatur, crus, quantum opus est, extendendum, ut sine læsione ossa suo loco restitui & conjungi queant. Quod plerumque duo viri robusti (si alter in partem inferiorem, alter in superiorem crus trahat) manubus præstare possunt. Quod si id exequi nequeant, habenis vel machinamentis utendum. Et ubi satis extensum crus fuerit ossa, fracta reponenda. Deinde fasciis crus involvendum; quæ & latiores & longiores esse debent quam in brachio: & omnino ita situandum ac componendum, ne in ullam partem perverti possit, neque ossa fracta depravari queant. Tandem crus rectum & extensum super pulvinari, aut re molli & plana collocandum, & ferulæ accanales adhibendi, ut *cap.* 2. de generali fracturarum curatione diximus. Qua in re observandum, ne super eminentes ossium extremitates applicentur, vel super magnum musculorum gasterocnemii ac solei tendinem, qui calcaneo inseritur. Hæ namque partes, cum sensum habeant exquisitum, compressionem non ferunt, sed compressæ dolent ac inflamantur. De situ autem tibiæ fractæ hæc habet Fabritius Hildanus *cent.* 1. *obs.* 93. „ In fracturis tibiarum curandis, nonnulli chirurgi non levem „ committunt errorem, quum volunt tibiam erectam insistere talo ex qua situatione hæc sequuntur incommoda. Primo quidem fit, ut æger temporis progressu majorem dolorem patiatur in talo, quam in ipsa fractura, idque propter tendines magnos & nervosos, qui talo inseruntur. „ Dolor autem ille multos ad se trahit humores,

„ qui in ipſa junctura, & ſpatiis inter oſſa pedis „ fracta atque ligamenta retinentur. Et quia ex hac „ ſituatione venæ & arteriæ comprimuntur, & „ proinde pars affecta ſuo calore quodammodo de- „ ſtituitur; neceſſario condenſantur & refrigeſcunt „ hi humores in ipſa junctura, & ſpatiis inter oſſa „ pedis. Inde curatâ fracturâ, pes novam adfert „ moleſtiam: ægrè enim & difficulter movetur „ junctura, ſequuntur & nonnunquam alia quam „ peſſima ſymptomata. Id quod idem Hildanus me- „ morabili exemplo confirmat quando ſubjungit: „ proſpitiant igitur chirurgi, nè nimis curiosè ſi- „ tuationem hanc in fracturis tibiarum obſervent. „ Involutâ autem tibiâ faſciis, ſpleniis, & ſtupis, „ & in capſula idonea collocatâ; ea eligenda eſt ſi- „ tuatio, quæ minimè ſit doloroſa. Itaque modo in „ hanc, modo in alteram partem collocanda eſt „ tibia, ut æger nunc in hoc, nunc in illud latus „ decumbere poſſit: ſic enim multa accidentia evi- „ tabuntur hæc ille.

Oſſium pedis fractura.

VII. Hominis pes ſicuti manus ex multis minutiſque, nec non duris conſtat oſſibus, magnitudine & figura diverſis. Sunt autem ea ſeptem *tarſi* oſſa, quinque *metatarſi*, quatuordecim *digitorum*. Oſſa vero pedis & manus non frangi ſcribit Hippocrates *lib. de fracturis* §. 10. niſi acutâ vel gravi quapiam re carnoſæ partes vulnerentur. Sunt enim duriora, & quæ acuta ſunt & gravia, ſi oſſa hæc frangant: cutem incunbentem ſalvam non relinquunt. Et Paulus Ægineta *lib 6. cap.* 106. ſcribit, talum nullo modo frangi, non tantum ob duritiem, ſed quia undequaque ab oſſibus eminentibus eſt minutus. Similiter Albucaſis *lib. 3. cap.* 18. inquit: oſſi calcis nullo modo accidere fracturam, aliis vero pedis oſſibus fracturam accidere poſſe, ac etiam oſſibus

digitorum : ſed raro hoc evenit, potiuſque hæc oſſa atteruntur quam franguntur.

Si autem pedis oſſa frangantur, viſu & tactu id deprehenditur, cum hæ partes excarnes ſint.

Horum oſſium fractura per ſe periculoſa non eſt; ſed quia non niſi à valida admodum & violenta cauſa franguntur, partes incumbentes, & vicinæ carnoſæ ac tendinoſæ ſimul contunduntur & vulnerantur; unde dolores graviſſimi, inflammationes, aliaque ſuperveniunt accidentia. Diebus tamen præter propter viginti conſervent & occalleſcunt, niſi quæ cruri vicina ſunt. Ea enim cum ſint majora, longius tempus requirunt.

Curatio ferè eadem eſt quæ oſſium manus fractorum : commoda nimirum facienda extenſio & oſſa, ſive in ſuperiorem ſive inferiorem partem emineant, in naturalem ſedem compellenda : quod commodius fit, ſi æger pede fracto tabulæ planæ panno obductæ inſiſtat. Deinde faſciis pes involvendus : & cum pedi ferulæ ob loci inæqualitatem commodè admoveri non poſſint, ſplenia *oxycrato*, vel *vino rubro adſtringente* madida loco affecto imponenda, faciiſque locus vinciendus, ut oſſa compoſita in ſua ſede contineantur. Situatio tamen & collocatio aliter hîc inſtituenda quam in manu. Enimvero cum manus datæ ſint ad apprehenſionem, curvâ figurâ digiti collocandi ſunt. Pedes vero cum ad ambulandum & ſtandum dati, rectâ figurâ ſituandi, non curvâ, ne eorum actio depravetur.

IX. Inſuper & alia nonnunquam franguntur oſſa, inter quæ naſi primo loco occurrunt. Conflatur autem naſus ex oſſibus & cartilaginibus : oſſa ejus propriè franguntur, cartilagines contunduntur, deprimuntur, diſtorquentur.

Narium Fractura.

Fracta vero hæc oſſa ex ſignis manifeſtis innoteſcunt, quoniam ſi adverſa fracta ſint, nares deſi-

dunt, & ſimus naſus apparet, difficulterque ſpiritus trahitur: ſi à latere os ſit fractum, is locus cavus apparet: ſin cartilagines contuſæ ſint, earum diſtorſio, & in alteram partem inclinatio adeſt.

Commodiſſimè ex ſententia Hippocratis *lib. de articulis, excedit, Lindan.* §. 31. reſtituitur naſus fractus eodem die, vel certè paulò poſt, nec differentia curatio, quia in naribus callus ſito generatur, intra decem dies niſi corrumpatur. Subjungit tamen ſapientiſſimus ſenex: „naſus ex omnibus „corporibus partibus facillimè componitur, & „niſi protinus dirigatur, dirigi poſtea non poteſt, „ſed pervertitur.

Itaque ſi naſus fractus in inferiorem partem æqualiter dimittatur, ſimuſque reddatur, quamprimum quidquid in cartilaginem incidit, leniter excitandum ac ſublevandum, ut ſublatum poſtea decenter coaleſcat; viz. in nares aliquid intromittatur quod dirigat, ut ſpecillum ad digiti formam fabricatum, ex buxo, vel ebore, vel ferro: aut quod fractum eſt, elevetur digito in nares immiſſo, atque in naturalem ſedem reſtituatur. Extrinſecus etiam ab utraque parte naſus apprehendatur, ac ſurſum ducatur. Ubi autem probè conformatus fuerit naſus, ut naturalem figuram conſervet, longa linamenta contorta in nares immittanda ſunt, quæ narium cavitatem implent, vel perforata cannula, aut penna introducatur, ſuperimpoſito exterius emplaſtro defenſivo vel ſimili.

Si vero in uno tantum latere naſus fractus ſit, dirigere etiam convenienter ab ea parte quæ declinat, & in naturalem ſedem reſtituere oportet, tum digitum vel inſtrumentum commodum in naſum, qua parte læſus eſt immittendo, tum extrinſecus dirigendo. Et ne quod compoſitum eſt, iterum depravetur, in ſingulas nares (at craſſius in narem

læſam) linamentum, vel penna anſerina grandior molli pellicula obducta, vel fiſtula aut cannula è plumbo vel argento, itidem pellicula obducta immittatur ac tamdiu intus relinquatur, donec os aut cartilago ſatis roboretur. Neque multum refert, quid immittatur, modo præſtet, ne fractum naſi os ſubſideat & molle ſit odoriſque gravis expers. Monet tamen Hippocrates nullo pacto ſpongiam eſſe immittendam, quoniam humorem imbibit, atque ſic turgendo, partem diſtendit, cunctaque diſſolvit. Etiam deligationem improbat, quam C. Celſus proponit, quia magis nocet quam confert, cum ſimitatem & majorem ampilioremque diſtorſionem adferat. At de neceſſitate ligaturæ in narium fractura curanda diſputat Guido de Cauliaco *in ſua chirurgia*, qui videri poteſt.

Si juxta cartilaginem naſus fractus ſit, & in obliquum diſtortus, poſt congruam conformationem, habenula digitum lata, glutine aliquo illita, naſo ea parte in quam inclinat, agglutinanda; poſtea intendenda, quantum expedit, ut naſus rectè dirigatur. Longa autem ſit hæc habena, ut circa aurem obducta circum caput obducatur. Hæc juſtè dirigit naſum, & remitti ac intendi poteſt. Et ſi intra nares impoſitæ turundæ dolorem excitent tollendæ, & tamdiu nares habenâ directæ ſervandæ. Poſt quartum decimum diem habenæ demendæ, & emplaſtrum aliquod catagmaticum imponendum.

Si autem naſi oſſa minutim fuerint confracta, quantum licet, ſingula in ſuam ſedem reponenda vel idoneis inſtrumentis compellenda, neque facilè, & niſi nullo modo agglutinari poſſit, os aliquod eximendum, cum ſemper deformitatem pariat: poſtea ceratum vel emplaſtrum ad oſſa confirmanda imponendum. Plura de narium fractura vi-

deantur apud Hippocratem *lib. de articulis, articul.* 30. 31. 32. 33. 34.

Maxillæ inferioris fractura

X. Interdum & inferior maxilla frangitur, vel transversim, vel in plurima fragmenta, ossibus semper inter se aliqua ex parte cohærentibus rarò penitus disjunctis & dissolutis, ut in aliis.

Facilè autem fracta maxilla cognoscitur, quoniam si tantum extrinsecus ossa fracta sint, tactu apparet, & in interiore oris parte ferè dens super proximum dentem excedit.

Maxillæ ossa si primis diebus inflammatio non accedat, intra viginti præter propter dies consolidantur, & dentes integri remanent. Sin vero cura diutius protrahatur, dentes vitiantur, & inutiles redduntur, auctore Hippocrate *lib. de articulis articul.* 29.

Si igitur maxilla ita per transversum fracta sit, ut ossa inter se aliqua ex parte equidem cohæreant, digitis utrinque, tam ori immissis quam extra applicatis, os comprimere & in suam sedem compellere oportet; interius namque tuberculum foras propellendum, & alterâ manu ossa inæqualia complananda. Maxillam vero in suam sedem esse restitutam, ex ejusdem, nec non dentium æqualitate apparet.

Si verò maxilla tota transversim fracta sit, quod tamen rarò accidit, sic ut os super os emineat, & dens super proximum dentem excedat, digitis ori immissis, & extra manu adhibitâ, ossa fracta componenda: & nisi simplici compressione id fieri possit, primum extensio, ministro retro continente & chirurgo ante extendente fieri debet, hinc & ossa inter se componenda. Deinde dentes qui sunt ad fracturam, non tantum bini, verum & plures inter se colligandi, donec ossa ferruminata sint. Hipp. filo aureo utitur: cujus defectu vel filum sericeum,

vel ſeta equina uſurpari poterit. Si maxilla in mento fracta fuerit, qua parte ambo colligantur oſſa, ambabus manubus inter ſe coaptari & dirigi debet.

Ubi autem fracta oſſa fuerint repoſita, quod ex æqualitate dentium cognoſcitur, ut ſuo loco conſerventur, extrinſecus ferula, ex corio ſeu alia conveniente materia, maxillæ longitudini correſpondens, apponenda; hinc conveniens deligatura inſtituenda, quæ fiat faſciâ duabus extremitatibus fiſsâ, duos digitos latâ, mediâ quoque ſui parte in longitudinem inciſâ, ut utrinque mentum complectatur. Cum ergo faſciæ in extremitatibus fiſſæ quatuor ſint, capita duo inferiora ad ſummum caput deducantur, ibidemque deligentur, vel pileolo nocturno aſſuantur; duo ſuperiora tranſverſim traducta ad imum occiput deligentur, vel eidem pileo aſſuantur.

Sin tali fracturæ vulnus ſit conjunctum, ſpecillo explorandum, an minutim, & in plures partes diffracta ſint oſſa; & ſi oſſis fragmenta ſeparata inveniantur; aliiſque conferruminari nequeant, idoneo inſtrumento eximenda: ſique vulneris orificium anguſtum ſit, ampliandum: deinde vulneris labia ad mutuum contactum adducenda, & appoſitis linteis emplaſticis adducta conſervanda, atque dicatum cruentis vulneribus medicamentum ſuperponendum donec conſolidentur. Interim ne decumbat æger in partem maxillæ fractam, ſed in ſanam: at non huic, ſed capiti innixus, ne oſſa compoſita iterum diſtorqueantur. Maxilla quoque immobilis ſervetur; ideoque æger non multum loquatur, nec duriores cibos maſticet, ſed mollioribus & liquidis nutriatur, donec callus obduret. Et ſi aliquid denuo ſuo loco motum fuiſſe obſervetur: tertio præter propter die deligatio ſolvenda, & ſi quid exciderit in ſuum locum reponendum.

Claviculæ seu juguli fractura.

XI. Clavicula acromio & externo articulata movetur; qua parte autem jungitur sterno manifestius agitatur, obscurius & ferè insensibiliter cum acromio, quia scapulæ motum sequitur. Idcirco fractæ claviculæ pars acromio juncta situm mutat in anteriorem, vel posteriorem, vel inferiorem locum conversa, alterâ ejusdem parte semper immotâ.

Frangitur vero clavicula vel transversim, vel obliquè, vel per longitudinem. Si per transversum id accidat, vel propè humeri articulum, vel magis versus articulationem cum sterno diffringitur.

Cognoscitur ossis hujus fractura tactu potius quam visu, ut & ex dolore.

Si per transversum frangatur clavicula, facilius curatur; difficilius autem si per longitudinem. Nam quod transversim fractum est, facilè extensione & digitorum compressione in naturalem sedem revertitur, reliqua fractura semper quid eminentiæ habet, quod ægrè coaptari potest. Perficitur tamen claviculæ fractæ curatio quatuor & viginti circiter diebus.

Igitur ut hæc fractura curetur, ministri duo ad extensionem requiruntur, quorum unus utraque manu humerum, qui claviculæ fractæ adjacet ad posteriora, alter caput in latus oppositum ducat; interea chirurgus digitis id quod prominet propellendo, ima foras attrahendo, & quæ deorsum tendunt, sursum, & quæ sursum, sunt deorsum compellendo, fracturam componat. Aliqui autem ut facilior fiat restitutio: glomum lineum alæ subjiciunt; hinc brachium ad costas comprimunt, atque ita os suæ sedi restituunt. Si vero ossis fracti extremitates ita depressæ sint, ut sursum reduci hoc modo nequeant, æger resupinandus est in pulvinari duriore, spinæ inter scapulas subjecto; humeri interim manubus sic deprimendi, ut ossis fracti ex-

trema depressa eleventur eousque, ut in naturalem sedem restitui possint.

Compositis fractæ claviculæ ossibus, plagulæ tres convenientis crassitiei & longitudinis, ut cavitatem, quæ supra & infra claviculam est, repleant, parandæ, quarum duæ lateribus, tertia crassior prominenti fracturæ imponenda. Ita enim & os fractum eminens deprimetur, & nec sursum, nec deorsum, nec ad latera è suis sedibus ossa fracta composita dimoveri poterunt. Hinc deligatio instituenda, quæ fiat fasciâ palmum latâ debitæ longitudinis, duplex caput habente, decussatim injectâ quæ sæpius circumducenda & obvolvenda ut brachium ad posteriora deducat: interim cavitas sub axilla linteaminibus convolutis replenda; sic namque facilius deligationem sustinet patiens.

XII. Scapula etiam qualibet sui parte frangi potest; rarius tamen in processu illo, qui acromium dicitur: sæpius juxta spinam & in aliis extremitatibus. At si acromium frangatur, visu & tactu percipitur, præsertim si pars ægra cum sana comparetur: sin vero latior ejus pars, & in extremitatibus frangatur, tactu cavitas quædam deprehenditur, & punctorius dolor in parte percipitur. Scalpulæ fractura.

Fractura quæ in summo humero seu acromio est, difficilius curatur quam in aliis scapulæ partibus. At in cervice scapulæ, aut circa articulationem ejus cum humero, quæ est fractura, ferè incurabilis est.

Si ergo os fractum scapulæ adhuc cohæreat, manu chirurgi in suum locum restituendum. Quod si non facilè fiat, & majore vi opus sit, pila ex linteo sub axilla ponatur, & minister deorsum humerum trahat, cubitum ad costas adducendo, chirurgus manu fracturam comprimat & componat. Sin os fractum scapulæ non cohæreat, modo ligamen-

tis & perioſteo quodammodo adhæreat, & pungendo admodum moleſtum non ſit, etiam ſuo loco reſtituendum. At ſi penitus & ab oſſe, & à perioſteo ac ligamentis ſeparata ſint fragmenta, ſic ut carnes pungant cute inciſâ eximenda. Sin vero non pungant, relinquenda: natura namque, quod reliquias non cohæret, tandem ſponte expellit, etſi interdum poſt longum tempus id fiat; ſic refert Ambroſius Paræus *lib.* 14. *cap.* 9. cuidam marchioni è ſcapula vulnerata oſſium quædam fragmenta poſt annos ſeptem cicatrice reſeratâ erupiſſe.

Oſſibus ritè compoſitis, deligatio conveniens inſtituenda, ſique ſummum humeri fractum ſit, pila ſub ala vincienda, & deligatio non frequenter ſolvenda: æger interim in oppoſito latere cubet, & partem in quiete detineat.

Coſtarum fractura. XIII. Interdum coſtæ ex cauſis violentis quoque franguntur; caſu vix aut contuſione. Et quidem fractæ coſtæ interdum intrò declinant; interdum extra eminent interdum, etſi totæ franguntur, proprio loco non dimoventur; nonnunquam & caro circa coſtas colliditur.

Si coſta & tota fracta, & extremitates loco motæ, quædam inæqualitas & cavitas tum viſu, tum tactu deprehenditur, & ſtrepitus auditur. Quibus accedunt & alia ſymptomata: adeſt viz. dolor gravis, pleuriticum dolorem emulans, reſpiratio difficilis, tuſſis moleſte, & non raro quoque ſanguinis ſputum, dum ex vaſis ruptis effluentem ſanguinem pulmo imbibit nec non febris. Si tamen coſta quidem fracta ſit, at fractæ extremitates neque intrò ceſſerint, neque in exteriorem partem compellantur, pauci febricitant, aut ſanguinem ſpuunt.

Coſtarum fractura ſi ſimplex ſit, abſque partium vicinarum gravi contuſione aut inflammatione periculo vacat, & intra vigeſimum diem non rarò cu-

ratur. Sin vero caro circa coſtas atteratur, periculoſum malum eſt, & non rarò lethale, teſte Hippocrate *lib. de articulis*. Etiam periculoſa eſt fractura, ſi coſta intrò compellatur, & pleuram pungat vel vulneret, tuncque eadem ferè ſymptomata, quæ pleuriticos infeſtare ſolent, ſuperveniunt, ac longius protrahitur curatio.

Si ergo coſta fracta ſit, proprio tamen loco non dimota, nec incumbentium vicinarumque partium contuſio adſit, per ſe facilè conſolidatur. Sin extrà promineat manu comprimenda, & in propriam ſedem reducenda ac æquanda. Si intrò vergat, æger tuſſi ac ſpiritus ore clauſo, retentione eam exterius compellat: chirurgus vero ægrotanti manubus, quantum fieri poteſt, ſuccurat. Quod ſi non ſuccedat, nonnulli emplaſtrum cuti validè adhærens cenſent imponendum, idque aliquoties cum impetu auferendum, donec in locum ſuum coſta ſit reſtituta. At quando coſtæ fragmentum membranum pungat, atque acerbiſſimi inde dolores, aliaque prava ſyptomata oriantur, cutis incidenda, ac pungentia fragmenta vel eximenda, vel præcidenda. Plura de coſtarum fractura videantur apud Hippocratem *lib. de articulis* §. 51. 52. 53. 54. Inſuper de feliciſſima curatione fracturæ coſtarum, in qua nonnulla notatu digna occurrunt, videatur Fabritius Hildanus *cent. 5. obſ.* 85.

XIV. Dorſi ſpina eſt *vertebrarum* omnium contextus, & ſicut quædam corporis carina, quæ conſtat *ſeptem cervicis vertebris*, *duodecim dorſi*, & *quinque lumborum*, nec non *oſſe ſacro* & *coccygis*. Vertebrarum corpora rarò admodum fracturam patiuntur; earundem tamen proceſſus à cauſis externis & violentis nonnunquam franguntur. Id autem tactu facilè deprehenditur, cum huc atque illuc moveri perſentiantur diffractæ apophyſes. Spinæ dorſi fractura.

Vertebrarum processuum simplex fractura simplici lenique manuum operâ restituitur ac consolidatur viginti circiter dierum spatio: sunt namque processus hi ossa spongiosa & rara. Sin vero per vim admodum violentam totæ vertebræ frangantur, adeo ut medulla spinalis simul patiatur, dehinc paralysi afficiantur brachia pedesve ægrotantis, ac urina fæcesque alvi retineri nequeant, mors in propinquo est. Interim tamen ne æger sine auxilio deseratur, nil faciendiorum negligendum, & facto prognostico cutis incidenda, ac libera fragmenta eximenda, hinc vulnus curandum.

Ad fracturas spinæ pertinet *ossis sacri* & *coccygis fractura*; quæ si ita sit, ut & spinalis medulla lædatur, lethalis est. Sin ea non lædatur, adeoque salutis spes sit, immisso in anum digito usque ad locum affectum, os fractum expellendum: extrinsecus vero alterâ manu ossa æquanda, & in suum locum reponenda. Et si aliquod ossis frustulum abruptum persentiatur facta apertione id eximendum, ac porro vulnus ex arte curandum.

Ossis innominati fractura. XV. Os innominatum, quod ossibus tribus *ilio*, *coxendicis*, & *pubis*, simul unitis constat, frangitur ut scapula, vel in extremitatibus, vel secundum longitudinem, vel in medio.

Cognoscitur fractura hæc ex dolore, qui tactu & compressione in primis exasperatur; nec non cavitate, inæqualitate, punctura, & nonnunquam stupore in crure ejusdem lateris.

Exigit autem fractura hæc celerem restitutionem perficiturque consolidatio quatuor & viginti præter propter diebus. Interim si sit in ossis innominati extremitatibus, digitis vel manu ossa fracta componenda ac æquanda.

Si vero frangatur os per longitudinem, vel ad interiora declinet, ita situetur, patiens ut super

ventrem decumbat, chirurgusque manubus uti potest, fracta ossa componat.

Si os fractum comminutum sit, apertio facienda, sicque & fragmenta libera auferenda & alia reponenda. Verum cum vix sub cute solum, sed sub ipsis musculis talia fragmenta plerumque lateant, sine periculo hîc sectio non instituitur: hinc omnino cavendum, ne in facienda hac apertione, tendines, vel vasa quæpiam majora lædantur, sicque graviora excitentur symptomata.

PRAXEOS CHEIRURGICÆ
LIBER QUINTUS.
DE
LUXATIONIBUS.

CAPUT I.

De Luxationibus in genere.

Luxatio quid sit. I. QUemadmodum in *fractura* ossium solvitur continuitas, sic in *luxatione* eorundem separatur contiguitas. Luxatio namque, sive exarticulatio, barbaris dislocatio dicta, nihil est aliud, nisi *ossis e sua sede in alienam prolapsus, quo motus arbitrarius impeditur.* Propriè tamen *ea* locum habet iis in ossibus, in quibus reperitur structuræ ratio talis, quæ ad motum manifestum est comparata; uti sunt omnes articuli per diarthrosin conjuncti: videmus enim, quoties è sede sua excidunt ossa, motum articuli perire. In ossibus vero per synarthrosin conjunctis, in quibus nullus adest sensui manifestus motus, non quidem ille aboletur, sed propter tendinum ligamentorumve compressionem oritur dolor, & actio partis impeditur, exemplo sint officula in carpo & tarso.

Luxationum differentiæ. II. Dupliciter autem luxari ossa contingit secundum magis & minus. Illa species perfecta est, osse extra suum locum planè collocato, quæ idcirco

Græcis

vulgo *luxatio* seu *dislocatio* dicitur. Hæc vero imperfecta, quæ παράθρημα Latinis *subluxatio* nominatur.

Perfecta ergo luxatio est, quum ligamenta ita relaxantur & extenduntur, vel disrumpuntur, ut os extra cavitatem suam planè deturbatum, & in alieno nec consueto loco situm sit. Imperfecta vero dicitur, quum os è proprio loco non prorsus dimotum est, sed partim extra manet, partim intra, sinus seu acetabuli margini insistens. Id quod accidit, aut quia violentia non valdè magna fuit, aut quia ligamenta firma solidaque reperta sunt, nec admodum relaxata, sed violentiæ quodammodo restiterunt. Pertinent hoc *distorsio*, *perversio*, & *relaxatio*, seu *elongatio*; viz. cum laxatis & longioribus factis ligamentis, articulus quidem secundum longitudinem à sua sede quodammodo recedit, non tamen è toto excidit.

III. Verum præter duplicem hanc, perfectam & imperfectam luxationem, sunt & tria alia luxationis genera viz. in partem superiorem vel inferiorem, & ad latus, quæ probè cognosci ac considerari debent, ut in proprium naturalemque locum reduci ac restitui possint.

Adhæc aliæ luxationes simplices sunt, aliæ compositæ. Simplices dicuntur, quæ nullam aliam affectionem conjunctam habent. Compositæ vero, quibus unus vel plures affectus sunt conjuncti; ut cum ad luxationem vulnus, fractura, inflammatio, abscessus, vel aliud quid accesserit.

Denique & differunt luxationes ratione causarum, quod nunc fiant à causis externis; casu, ictu, saltu, violenta membri distorsione: nonnunquam ab internis, humoribus puta affluentibus.

IV. Enimvero luxationum causa duplex est, externa & interna. Externa luxationum causa, est Causæ.

casus, ictus, saltus, extensio & motus partis violentus, aut quidvis aliud ejusmodi, quod vel ligamenta disrumpit, vel extendit & relaxat, adeoque violenter os sede suâ movet & expellit.

Interna causa, est humor ad articulum affluens, & ligamenta laxans, qui sensim adauctus, ossis caput tandem foras trudit.

Signa diagnostica

V. Dignoscitur autem luxatio visu & tactu. Tumor enim in ea parte in quam ossis caput excidit, apparet: cavitas vero in loco è quo prolapsum est: idque eò facilius deprehenditur, si corpus non admodum crassum & pingue sit, aut locus excarnis. Deinde perfecta si sit luxatio, membrum brevius redditur: quia prolapsum è sede sua os, cum resistentiam non habeat, sursum trahitur à musculis, nisi ingens ligamentorum laxitas in causa fuerit, quod ultra modum elongetur. Sed cum luxatum membrum semper sano dissimile sit, in situ, figura, & longitudine, cum sano & integro id comparandum, ut brachium cum brachio, crus cum crure in eodem homine. Insuper cum articulationes propter motum factæ sint, si ossis caput è naturali sede excidat, motus articuli læditur: hinc ubi luxationis suspicio est, motus tamen non læditur, luxationem nondum factam esse concludendum. Tandem quia è sede sua elapsum os partes sentientes, in quas prolapsum est, tendines puta, nervos, musculos comprimit, magnus inde excitatur dolor. Sin vero saltem sit subluxatio, symptomata hæc remissiora sunt, aut quædam eorum absunt.

Prognostica.

VI. Prognostica luxationis signa ea sunt, ex quibus vel periculosam & curatu difficilem, vel lethalem esse luxationem deprehendimus. Hæc ex articulorum figura, item ex luxationis magnitudine & causis: nec non morbis luxationi conjunctis, ac symptomatibus ei supervenientibus; denique ex lu-

xationis tempore, atque ex corporis habitudine desumuntur. Offa itaque facilius vel difficilius luxantur & luxata facilius vel difficilius in priſtinam ac naturalem ſedem reſtituuntur, vel ob majorem aut minorem ſinus cavitatem, vel ob ligamentorum ac muſculorum validitatem aut laxitatem. Quibus igitur membrum robuſtum, ac ligamenta valida ſunt, articulus minus facilè excidit, & difficilius reponitur; ac repoſitus validius continetur. At quibus membrum imbecillius eſt, corpuſque mollius & ligamenta infirma facilius elabitur, faciliuſque reſtituitur: verum reſtitutus minus fideliter continetur. Hinc in corpore puerili & tenero oſſa luxata facilius reſtituuntur; reſtituta tamen minus facilè retinentur. Contrarium accidit in adultis & corporibus robuſtioribus. Similiter illi articuli qui profundiori ſinu reconduntur, pluribuſque ligamentis fulciuntur, difficilius luxantur, & luxati difficilius in priſtinum locum reſtituuntur. E contrario, qui planiori ſinu articulantur, paucioribuſque ligamentis fulciuntur, facilius luxantur, luxatique facilius in priſtinum locum reſtituuntur. Inſuper quò longius à ſuo ſinu articulus excidit, eò difficilius reſtituitur; quò propius eò citius.

Luxationes in quibus oſſium margines, ſive cavitatum ſupercilia abrumpuntur, peſſimæ ſunt, quoniam ſuo loco etſi reſtituuntur articuli: tamen non diu perſiſtunt, ſed leviſſima de cauſa iterum excidunt. Haud ſecus qui ob ligamentorum laxitatem elapſi ſunt articuli, licet reponantur, tamen rurſum facilè elabuntur.

Luxationes quibus dolor ingens, inflammatio aut vulnus accidit, curatu ſunt difficiles, nec periculo carent, & ſine convulſionis, imo mortis periculo reſtitui non poſſunt. Monet quoque Hippocrates, quod ſi febris articuli repoſitionem antever-

tat, nullum luxatum articulum in ſuam ſedem compellere conveniat.

Vetuſtæ item luxationes, & quæ jam callo obduruerunt, & in quibus lentus humor articuli cavitatem replevit, nunquam vel ſaltem difficillimè ſanantur. Omnis ergo luxatio ſtatim reponenda eſt.

CAPUT II.

De luxationum curatione.

Curatio ſimplicis luxationis

I. IGitur in omni luxatione curanda, communis eſt indicatio, ſcilicet *luxati & ſuo loco moti membri in propriam & naturalem ſedem reductio*; quam operationem ἀρθρέμβολον Græci vocant. Hanc ſi quis cum fructu exercere deſiderat, is in primis omnium in corpore humano articulationum naturam noviſſe debet: Etenim per illam viam per quam exiliit, in ſuum locum reducendum eſt os quod ſede motum fuit. Huic autem reductioni inſerviunt quatuor operationes; extenſio viz. repoſitio, deligatio, ac membri repoſiti collocatio. Enimvero luxatum membrum, haud ſecus ac fractum, tum ob tendinum contractionem, tum quoque ut oſſis caput ſuæ ſedi è directo opponatur, eſt extendendum.

Extenſio luxati membri quando & quomodo ſit facienda.

II. Fiat vero *extenſio* ſtatim poſt luxationem factam. Quod ſi propter chirurgi abſentiam ſtatim fieri non poſſit, fiat die etiam ſecundo vel tertio, niſi ob accedentem inflammationem deſiſtere cogamur: die autem quarto propter exacerbationem nihil tentandum: obſervatum enim quod ſi tentetur extenſio, reſtitutio feliciter non ſuccedat, ſed multa eam ſequantur incommoda. Unde Fallopius *lib. de luxationibus cap. 3.* ,, moneo vos, *inquit*, ut ,, habeatis ſemper rationem temporis, ad ſummum

,, non excedentis diem tertium, & si tertius ,, dies esset præteritus, expectandus est terminus ,, inflammationis, & tempus usque quo periculum ,, non sit de inflammatione; estque monente Hippocrate *lib. de articulis*, dies septimus. Et Tagaultius *lib. 5. cap. 4.* hanc sententiam confirmat hisce verbis: ,, si antequam ad luxationem voceris, ,, pars luxata dolore infestetur aut inflammatione ,, occupetur, non prius eam in suum locum reponere tentabis quam dolor finitus fuerit & inflammatio conquieverit. Si enim membrum dolore ,, aut inflammatione affectum distendendo lacessiveris, periculum est, ne convulsio aut aliud pravum symptoma suscitetur. In similia verba erumpit Ambrosius Paræus, cum *chirurg. lib. 15. cap. 5.* sic inquit ,, omnis luxatio restituenda est antequam ,, inflammatio venerit: quod si jam illa adsit, de ,, tollenda sollicitum statim medicum esse oportet; ,, de cætero ægrum quiescere, ne, si irritetur malum, doloris exacerbatio, convulsionis, gangrænæ, & tandem mortis adferat consecutionem, ,, ut aliquando à se observatum refert. Ergo ubi inflammatio & alia prava symptomata sedata & correcta fuerint, tum demum aggredienda luxationis restitutio est, si præsertim corporis & membri affecti habitus eam admittere possit. Adstipulantur Joh. de Vigo *lib. 6. cap. 1.* Anton. Chalmæteus *enchirid. chir. lib. 4. cap. 2.* Scultetus *arman. chir. tab. 28.* & alii. Non sine causa gravissima Celsus *lib. 8. cap. 11.* & alii (inquit Fabritius Hildanus *cent. 2. obs. 40.*) monent in dislocationibus quidquid suo loco motum est, ante inflammationem reponendum esse. Sin illa adfuerit, quiescere oportere, nec membrum lacessere usque dum inflammatio finita sit. Qui secus faciunt, non leviora symptomata, imo & mortem nonnunquam inferunt; uti variis

exemplis ibidem affirmat. Itaque si primis tribus diebus fieri non possit extensio, expectandum usque ad septimum aut octavum diem. Sed antequam tunc fiat extensio, quia callus interea generari incipit, præparandus est articulus ad indolentiam & facilitatem restitutionis calefaciendo, emolliendo, & laxando partes articuli; musculos nempe, tendines, & ligamenta: si namque partes hæ emollitæ sint, facilius & minore cum dolore extenduntur. Hæc autem articuli emollitio fit per *fotum plurimæ aquæ tepidæ*, vel *decoctionis malvæ, althææ, violariæ*, *Florum camomillæ, meliloti & similium.*

Cæterum extensio hæc fit, vel solis manubus chirurgi aut ejus ministrorum; isque modus Palæstricus appellatur, quia in palestris luctantium membra luxata simplissimo hoc modo reponebantur: atque convenit in mollibus corporibus, & ubi luxatio levis ac recens est; vel laqueis & fasciis, nec non beneficio scalarum, forium, pistillorum, instrumento Hippocratico αμβη dicto; qui modus methodicus nominatur & convenit pueris, fœminis, & masculis jam robustioribus & luxationibus mediocribus, non admodum levibus: vel organis seu machinis perficitur majoribus, & organicus dicitur, ac adhibetur cum difficillima & inveterata sit luxatio. Hac de re consule Hippocratem *lib. de fracturis & articulis*. Oribasium *lib. de machinamentis*. Hildanum *cent. 5. obs. 69. & 86.* Scultetum *armament. chirurg. tab. 21. fig. 1. & 3. tab. 21. fig. 1. & 4.*

Quocunque autem modo luxati membri extensio fiat, necessum est eousque fieri, ut inter ossa liberum aliquod spatium relinquatur, ne in repositione ossis caput atteratur, & sinus supercilia frangantur: unde symptomata gravia & sæpe incurabilia eveniunt. Insuper in extensione membri commoda fi-

guratio obſervanda : rectitudo viz. tum ratione oſſium, tum ligamentorum & muſculorum. Servatâ namque harum partium rectitudine, minore cum dolore & difficultate ſuccedit extentio.

III. Extenſione ſufficiente factâ, os quod proprio ſinu exciderit, vel reſtituendum per circumgyrationem, vel placidè ab ea parte qua fuerit prolapſum, in contrariam impellendum, & tandem minimo quam fieri poteſt, dolore in proprium ſinum reponendum, ne fiat contuſio vel attritio capitis & ſinus inter ſe. Hi vero motus non ſemper neceſſarii ſunt : nam interdum ubi extenſio facta eſt, ſi muſculi prius contracti tantum remittantur, facilè ſuâ ſponte articulus in locum naturalem redit. e poſitio

Quod ſi & luxatio imperfecta, & os ex ſinu ſeu acetabulo prorſus excuſſum non ſit, neceſſe non eſt membrum extendere ; ſed illud movendo & agitando leniter & aptè in ſedem naturalem, recta propellendo, vel placidè circumgyrando manu dirigatur ac reſtituatur.

Articulum autem rectè repoſitum eſſe cognoſcitur, primum ex naturali membri figura, quando nulla cavitas, nulluſque circa articulum tumor apparet, quemadmodum ante reſtitutionem, ſed in omnibus ſimilis eſt ſanæ parti, aut parum admodum abeſt propter influxos humores, quumque motum amiſſum reductum membrum recuperavit; deinde ex doloris remiſſione, quæ ſignnm eſt inſeparabile : ſemper enim dolor ſedatus indicat reſtitutum eſſe articulum, licet reducto membro interdum & dolor remaneat, quod prius valdè læſi ſint muſculi

IV. Repoſito vero in ſedem naturalem articulo, membrum ita firmandum, ut articulus iterum ex ſua ſede egredi non poſſit, cum ob ligamentorum ac tendinum laxitatem facilè prolabi ſoleat. Id autem perficitur eodem ferè modo ac in fracturis : primo Deligatio

enim antequam deligatio instituatur, medicamentum apponatur, quod influxum humorum & inflammationem prohibeat, & laxata ligamenta adstringere, partemque roborare queat; quale est *oxycratum* vel *vinum rubrum adstringens*. Hinc convenienter membrum deligandum per fascias & splenia, quarum beneficio in orbem munienda est articulatio, donec ligamenta debitum robur & adstrictionem acquisiverint. Ita tamen administranda *deligatura*, ut articulus in sua sede conservetur, ac humorum affluxus prohibeatur. Sique opus sit, & membri figura ac ratio id patiatur, etiam ferulæ è densa charta vel corio, vel alia conveniente materia imponendæ.

Collocatio. V. His peractis *collocetur* membrum molliter ac æqualiter tali figurâ, quæ ipsi sano naturalis sit, non dolorosâ, nec lassitudini obnoxiâ. Et si pruritus vel dolor aliave symptomata non urserint, deligatio haud solvatur ante diem quintum, sextum, aut septimum. tunc enim laxatis fasciis & pruritu, ob detentos vapores excitato, solvendæ fasciæ, parsque pruriens *aquâ tepidâ* perfundenda, ut apertis leviter poris detentæ fuligines transpirare queant, adeoque pruritus mitigetur. Quod si pruritus non sit molestus, à fotu hoc abstinendum. Hinc factâ molli frictione, articulus leniter ad hanc & illam partem movendus, ne concrescente in articulo humore, tendinibus ac ligamentis rigiditas tandem inducatur. Deinde impositis spleniis *oxycrato*, aut *vino rubro adstringente* madidis, membrum ut prius deligetur: sed prima paulo arctior sit secunda deligatio. Atque ita porro procedendum, donec membrum satis videatur robustum; quo tempore solvendum, & ægrotanti præcipiendum ut consuetas operationes moderate exercere incipiat.

Curatio VI. Verum accidit nonnunquam, ut luxatio non

ſit ſola, ſed aliis inſuper affectus præter naturam; dolor puta, inflammatio, vulnus, fractura, conjungantur. Sin ergo antequam chirurgus vocatur jam dolor & inflammatio partem affectam prehenderit, articuli luxati reſtitutio non tentanda, niſi dolor & inflammatio ſedata fuerint. Si enim antequam hoc factum fuerit, ea tentetur, metuendum eſt, ne ex tendinum & ligamentorum diſtenſione convulſio, vel aliud periculoſum ſymptoma oriatur. Quamobrem nec extenſio, nec aliqua alia operatio locum habet; ſed in medio, minimèque doloroſo ſitu pars affecta deponatur, & ſectâ venâ, alvoque clyſtere laxatâ, ei apponatur *vinum rubrum adſtringens*, vel epithema ex *aq. fl. ſambuci, aceto roſaceo, vino rubro, &c.* v. gr. luxationis cum inflãmatione, &c.

℞. Aq. flor. ſambuci ℥vij.
Aceti roſacei ℥iß.
Vini rubri adſtringens ℥iij.
Camphoræ ʒiß.
Saturn. ℈iß.
M. pro epithemate.

Vel circumjiciatur fomentum ex emollientibus, dolorem ſedantibus & leviter reſolventibus; ex *malva, althæa, parietaria, floribus camomillæ, ſambuci, roſar. rubr. ſummit. anethi, ſimilibus, in aqua communi & vino rubro adſtringente decoctis.* Sedatâ inflammatione doloreque mitigato extendatur, reponatur, deligetur, & collocetur membrum, ut in luxatione ſimplici.

VII. Sin inflammatio poſt repoſitionem ſuccedat, quod non raro contingit, tum ratione violentæ extenſionis, tum doloris perpetui, inſtituendus eſt victus tenuis, vena ſecanda, & purgans medicamentum exhibendum, moxque ſolvenda deligatio, etiam ſi ſit primo vel ſecundo die, & præſcriptum epithema vel fomentum imponendum,

donec patiens levamen percipiat. Hinc membrum laxius deligetur paucioribus fasciis idque singulis diebus faciendum, ad inflammationis usque declinationem: quâ ablatâ observetur curandi modus nunc expositus.

Luxatio cum vulnere.

VIII. Si vulnus luxationi accesserit, ita ut articulus vel detectus vel extra cutem protrusus sit, affectus est admodum periculosus ac sæpè lethalis; cum ex tendinum ac ligamentorum distensione seu dilaceratione dolor, inflammatio, convulsio, febres acutæ, gravissima adeoque symptomata excitantur; estque eò periculosior, quò membrum majus est, ligamentaque & tendines circa id robustiores, unde humeri ac femoris luxatio cum vulnere plerumque mortem adfert. Eò etiam majus periculum est, quò vulnus articulo proprius: ideoque Hippocrates ossium luxatorum cum vulnere repositionem, eorumque deligationem aversatur, solisque dolorem lenientibus, & inflammationem tollentibus initio uti jubet, nihilque ex his tuto reponi posse putat, præter digitos, manus, & plantas, atque in his ipsis etiam diligenter omnia peragenda esse præcipit. Neque enim vel digitus, in quo minimum periculi est, reponi debet, cum inflammatio adest; sed vel antequam inflammatio accedit, vel cum jam sedata est, multo magis in aliis articulis id faciendum, de quibus omnibus *lib. de articulis* §. 74. 76. 77. 78. ita inquit: „ At vero quibus tibiæ ossibus luxatis „ ac ulcere inducto, articuli circa pedem penitus „ eminent, sive intrò vergant, sive extra, tales „ reponere non oportet, sed permittere ut quicun„ que velit medicus reponat. Illud enim clarè scire „ oportet quod homo morietur, si repositi perman„ serint. Sed & vita paucorum dierum his continget: „ pauci enim ex ipsis septimum diem transgrediun„ tur. Convulsio enim est quæ ipsos occidit: sed &

,, cancerati contingit tibiam & pedem. Hæc ita fu-
,, tura eſſe certò ſcire oportet. Si vero repoſiti non
,, fuerint, & ne tentati quidem ab initio, plerique
,, ipſorum ſuperſtites evadunt. Eadem ratio eſt, ſi
,, cubiti oſſa circa manus articulum ulcere facto
,, emineant, ſive ad internam manus partem, ſive
,, ad externam. Clare enim noſſe id oportet, quod
,, is morietur intra paucos dies tali morte, qualis
,, antea dicta eſt, cui repoſita oſſa permanſerint.
,, Quibus autem repoſita non fuerint, neque repo-
,, ſitio tenta ſit hi multo plures ſuperſtites manent.
,, Quibus vero tibiæ os facto ulcere circa genu
,, eminuerit foras, ſive ad externam partem, ſive
,, ad internam, his ſi quis reponat, adhuc promp-
,, tior mors adeſt quam aliis, etiamſi etiam illis
,, prompta aderat. Si vero omiſſâ repoſitione me-
,, dearis ſpes quidem ſalutis hoc ſolo modo exiſtit.
,, Verum periculoſiora hæc oſſa ſunt, quanto ſu-
,, periora ac robuſtiora, & à fortioribus elapſa.
,, Eadem ratio eſt, & de articulis circa gibbum cu-
,, biti, & de cubito ac brachio: quæcumque enim
,, ex his luxata ulcere facto eminuerint, ea omnia
,, ſi repoſita fuerint mortem inducunt: non repoſita
,, ſpem ſalutis: claudicationem vero ſuperſtitibus
,, lethaliores autem ſunt ſuperiores articuli ſi repo-
,, nantur. Sed & ſi non reponantur, periculoſiores
,, iidem ſunt. At vero quibus articuli digitorum aut
,, pedis, aut manus luxati facto ulcere eminuerint,
,, oſſa non fracto, ſed circa ipſam connexionem
,, avulſo, his ſi repoſiti permanſerint, adeſt qui-
,, dem periculum convulſionis, ſi non benè curati
,, fuerint: attamen operæ pretium eſt ut repoſitio
,, fiat cum prædictione, quod multâ cuſtodiâ ac
,, curâ opus habet Minimè primi articuli periculoſi
,, ſunt: ſuperiores autem periculoſiores. Reponere
,, vero oportet eadem die aut poſtridie; tertio aut

„ quarto minimè. Quarto enim die maximè recrudescere solent. Quibus autem non statim repositi fuerint, in his dictos dies transgredi oportet. Quidquid enim intra decem dies repositum fuerit, omne id continetur. Si vero reposito esse convulsio accedat, articulum statim ejicere oportet, & calidâ quam sæpissimè humectare, & totum corpus, & præsertim circa articulos calidè & leniter ac molliter tractare. Verum inclinatum magis quam extentum totum corpus esse oportet. Expectandum tamen est, articulos circa digitos qui reponuntur abscessuros esse. Plerumque enim ita contingit si vel quævis inflammatio subsit. Quare si non propter vulgi imperitiam, medico verenda esset accusatio, nullum penitus reponere oportebat.

„ Quod autem Hippocrates in solis digitis faciendum consulit, id nos in reliquis quoque articulis facere conabimur, *inquit* Tagaultius *lib.* 5. *cap.* 4. ac statim quidem inter initia, dum pars adhuc inflammatione vacat, prolapsum cum vulnere articulum mediocri extensione (validam enim extra periculum perferre non potest) reponere tentabimus. Quod si juxta animi institutum evenerit, inflammationem solummodo arcere conabimur. Si vero inflammatio aut convulsio, reposito osse accesserit, rursus id (si modo fieri sine vi possit) suo loco protinus expellendum est. At si hoc quoque periculum metuamus, (non inflammatus articulus sine vi fortasse cedet, & suâ sede iterum propelletur) satius fuerit per initia in majoribus articulis repositionem differre, Ubi vero inflammatio conquieverit, (quod septem aut novem dierum spatio contingit) tunc præfari oportet, quale periculum ex repositione sit secuturum ; & si non reponatur, hominem ea parte claudum ac

„ mutilum omnino per reliquum vitæ tempus futu-
„ rum: dein conabimur ſine violentia os in ſuam
„ ſedem compellere. Porro ulceris curationem ean-
„ dem quæ propoſita eſt in fracturis cum ulcere
„ adminiſtrabimus. Omne autem membrum, quod
„ cum vulnere loco motum, neque repoſitum eſt,
„ ſic jacere convenit, ut maximè cubantem juvet;
„ tantum ne moveatur, neve dependeat. Hæc Ta-
„ gaultius, cui ut & Hippocrati ſubſcribunt C. Cel-
„ ſus *lib. 8. cap. 24.* Galenus *in Hippocr. de articu-*
„ *culis, vido vidio interprete.* Ambr. Paræus *chirurg.*
„ *lib. 15. cap. 5.* Fallopius *tract. de luxatione cap.*
„ *9. 10. 11.* Cæſar Magatus *de vulneribus lib. 2. cap.*
„ *71.* Sculterus *armam. chir. tab. 28.* & alii plures.

Ubi ergo articulus major reponi nequit, habitâ prius univerſalium & victus ratione, membrum ſine omni extenſione & deligatione in media figura, vel de collo ſuſpendatur, vel leniter collocetur, ut immobile maneat, & dolorem non ſentiat. Impediendo interim inflammatio & convulſio imminens, medicamento dolorem mitigante, leviterque repellente.

Sin verò (majoris præſertim articuli) luxatio facta ſit cum vulnere, tendinibus dilaceratis, ac omnino diſruptis ligamentis, atque adeo oſſe detecto ac extra cutem protruſo, eoque tandem ſphacelato nulla curationis ſpes eſt, niſi quod ſupra luxatum articulum in parte ſana membrum exſtirpetur. Talem caſum nobis videre contingit anno 1678. in ruſtico, cui tibiæ os, ubi talo conjungitur cum vulnere erat diſlocatum, atque diſruptis articuli ligamentis detectum & extra cutem protruſum ac brevi poſt canceratum, Quem cum tractarem cum Chirurgo N. van Engelen, ſuaſi mox totius cruris prope genu amputationem, cui conſilio cum chirurgus obtemperare nollet, putans certò certius ſe Obſervatio.

hunc affectum curaturum, morbus indies auctus fuit, graviſſimaque acceſſerunt ſymptomata; ut tandem cum præ foribus mors videtur, vocatis inſuper Petro Waſſenaar medicinæ doctore, & Petro Curtio chirurgo fuerit concluſum de cruris prope genu extirpatione; qua ſequenti die peracta patiens, qui duos præter propter menſes miſerrimè decubuerat, brevi reſtitutus eſt, & ligneo crure inſtructus etiam nunc inter vivos verſatur.

Luxatio cum fractura.

IX. Sed & nonnunquam accidit, ut luxationi fractura conjungatur. Quo in caſu membrum vulgari modo extendendum, & luxatus articulus in ſuum locum reponendus, oſſa vero fracta conformanda & componenda ſunt. Et primum quidem luxatus articulus, ſi fieri poſſit, reponendus; deinde fractura curanda & utriſque conveniens deligatio adhibenda. Quod ſi ante fracturæ curationem articulus ſine periculo reſtitui non poſſit, primo fractura coaptanda; deinde ubi callus generandus eſt, danda opera, ut etiam articulus luxatus reſtituatur.

Luxatio antiqua cum callo

X. Sin vero luxatio vel ob chirurgi abſentiam, vel ob patientis negligentiam, vel ob præſentem inflammationem, aliamve ob cauſam ſtatim non reſtituatur, calloſa circa articulum contrahitur durities. Eſtque calloſa hæc ſubſtantia vel dura ac lapidea, vel non ita dura. Idcirco articulus fovendus, vel *aquâ ſimplici calidâ*, vel fotu emolliente ac leviter admodum reſolvente, ex *althæa*, *malva*, *violaria*, *floribus camomillæ meliloti radice cucumeris aſinini*, *ſeminibus lini*, *fœnigræci ſimilibus in aqua communi decoctis*. Poſt fotum articulus inungendus linimento ex *unguento althææ*, *oleo liliorum alborum*, *amygdalarum dulcium*, aliiſve emollientibus.

Tandem ubi quidquid calloſum fuerit, emollitum & diſcuſſum eſt ad partis extenſionem, & articuli repoſitionem deveniendum, atque reliqua fa-

cienda & administranda ut in luxatione simplici. Quid si articulo restituto callus oboritur, patiens juxta usum emollientium & leviter discutientium articulum quantum possibile moveat, quo motu callus digeratur.

CAPUT III.

De Luxationibus in specie.

I. CÆterum inter præcipuorum articulorum dislocationes, primo loco occurrit maxillæ inferioris luxatio, qua & masticatio tollitur & locutio depravatur. Raro tamen accidit, ut ea luxetur, ob arctissimam ejus cùm ossibus temporum per validum ligamentum articulationem, & validissimum musculorum eam sursum trahentium robur. Maxillæ inferioris luxatio.

Hæc autem luxatio vix aliam in partem fieri posse quam anteriorem, ejus cum temporum ossibus articulatio abundè docet. Enimvero in partem posteriorem luxari non potest, quia temporum ossis processus obstant, idque impediunt; nec facilè dextrorsum, quia sinistrum maxillæ capitulum plurimum impedit; neque etiam sinistrorsum, quia impedimento est capitulum maxillæ in latere dextro. Ergo in partem anteriorem maxilla tantum luxari solet. Accidit autem ista luxatio, si processus anterior & acutus infra os jugale elabitur, ut eo ita humilior fiat, ut sursum in suum locum amplius redire non possit. Alias enim etsi processus hic osse zygomatico humilius demittatur, non tamen statim fit luxatio, sed ore aperto suum in locum revertitur. Fit vero ista luxatio, vel in uno dumtaxat latere, cum solum pars ejus dextra vel sinistra elabitur, vel in utroque latere simul, cum tota inferior maxilla è sede sua accidit.

II. Causa hujusce luxationis frequentissima, si non unica, est nimis oris apertio & diductio, quæ plerumque fit oscitando, ita ut processus acutus, qui *corone* græcis dicitur, osse jugali humilior fiat, simulque in latus convertatur. Nihilominus tamen ligamentorum laxitas, nec non musculorum debilitas, causæ esse possunt adjuvantes, quod maxilla dislocetur.

III. Maxillam autem è sua sede excidisse cognoscitur, quod in anteriorem partem promineat, ejusque processus acuti exstent juxta articulos maxillæ luxatos. Si namque processus acutus ex osse jugali excidat, necesse est ut ibi emineat, quod in homine non ita obeso & visu & tactu facilè cognoscitur. Os manet apertum, unde loquela impeditur, & saliva ægro invito effluit.

Si ex una tantum parte maxilla luxata fuerit, ipsa cum mento in contrarium partem, qua luxata non est, inclinatur, os distorquetur; unde dentes nec committi possunt, nec paribus suis respondent, sed sub incisoriis canini consistunt: insuper in parte luxata protuberantia notatur, ac musculus temporalis rigidus admodum apparet.

Si vero in utroque latere sit luxata, tota cum mento, & quidem rectà in partem anteriorem sive ad pectus prominet, os apertum relinquitur. Dentes inferiores longius quidem quam superiores excedunt, è regione tamen sibi invicem, incisorii incisoriis, canini caninis respondent: juxta malas in utroque latere eminentia apparet, quam processus acutus efformat, musculique temporales, quorum tendines hic processus excipit, intenti rigidique conspiciuntur.

IV. Periculo interim non vacat maxilla, sive ex altera tantum parte, sive ex utraque luxata. Facilior tamen restitutio est, si in uno duntaxat latere luxetur:

tur: ſin vero in utroque ſimul luxatio ſit, difficilior, periculoſa, ac interdum lethalis eſt; præſertim ſi quam celerrimè non reponatur: cum muſculi omnes, quibus maxilla continetur & movetur, intendantur admodum hinc & dolores, inflammationes, febres continuæ, graviſſimaque alia superveniant ſymptomata.

V. Maxillæ luxatæ repoſitionem eleganter docet Hippocrates *lib. de articulis* §. 26. quem ſecutus eſt C. Celſus *lib.* 8. *cap.* 12. Nimirum videndum imprimis, an ex altera tantum parte fuerit prolapſa maxilla, an ex utraque. Si in utroque latere luxata ſit, in humili ſede æger collocetur, ejuſque caput vel ad parietem, interjecto pulvinari duriuſculo, urgeatur, vel à miniſtro, à tergo ægri collocato, ut immobile maneat, teneatur: hinc chirurgus utriuſque manus pollicem obvolutum dentibus molaribus imponat, reliquis vero digitis maxillam ad mentum extrinſecus apprehendat, ſicque eam primo deorſum trahat, mox in partem poſteriorem adigat, tandem ſurſum pellat, ſicque eam reſtituat.

Sin in uno tantum latere fuerit luxata, reponitur maxillam in partem oppoſitam protrudendo, quod non ita difficulter fieri ſolet. Imo vel colaphus gravior eam non ſemel reſtituit.

Repoſitione facta, conveniens deligatio facienda, quæ fiat faſciam imponendo ad mentum, ubi aliquantulum dehiſcat, ut hinc inde mentum apprehendat: deinde ex utraque parte ad aures eadem faſcia reſcindenda, aureſque foras trahendæ; hinc liganda faſcia in capitis vertice, eaque non ſolvenda donec maxilla fuerit confirmata: quod bidui, tridui aut ſummum quatridui ſpatio fieri ſolet. Interim à ſermone multo, oris diductione & occitatione

durorumque ciborum masticatione patiens abstineat, & liquidis contentus sit.

Claviculæ luxatio.

VI. Interdum & clavicula sede suâ dimovetur, id quod Galenus *in Comment. ad Hippocratis librum de articulis* suo exemplo probat, ubi prolixè recenset, quomodo sibi in palæstra hic articulus ita luxatus fuerit, ut inter acromium & jugulum trium digitorum intervallum intercederet, & quid circa se actum sit.

Luxatur autem clavicula, quin potius subluxatur, vel in commissura ejus cum sterno, vel ubi scapulæ acromio jungitur, ex casu, aut violento quovis extrinseco ictu seu percussione, laxatis extensisque conjunctionis ligamentis, hinc & è sede sua paululum claviculâ avulsâ. Rarò tamen id accidit propter firmam cum utroque osse connexionem.

Quum ergo clavicula subluxatur, manifestè elevata conspicitur. At quando summus humerus à proprio loco fuerit dimotus, acutior apparet, & exstare videtur os quod recedit, sinusque unde excidit persentitur, adeo ut imperitis luxari brachii suspicionem præbat: ita Ambr. Paræus *lib.* 15. *cap.* 11. testatur, se multos chirurgos novisse, qui decepti luxationem juguli pro summi humeri luxatione habuerint.

Subluxata clavicula facilè admodum reponitur, & in sedem naturalem revertitur; sed vix unquam in ea servatur, unde necessariò sive plus minus à superiore parte prominet sæpeque contingit, ægrum manum neque ad caput, neque ad os movere posse. At circa sternum si subluxatio facta sit, & promineat clavicula, nullum inde relinquitur detrimentum.

Ut autem restituatur subluxatum hoc os, brachium extendendum, & clavicula in suum locum repellenda est. Quod fit, si æger supinus jaceat, pulvinari duriusculo scapulis supposito, ut scapula

thoraxque ad exteriora protuberet, & attollendo, deprimendo, aut protrahendo brachium antrorſum retrorſumque, prout diſlocatio exegerit, manuſque volâ comprimendo, os hoc in ſuam ſedem compellatur. Dein ſplenia multiplicia imponenda, ac pars arctius vincienda, ſi forſan reſtituta clavicula in ſede naturali ſervari ac confirmari queat.

Spinæ. & coſtarum luxatio

VII. Dorſi ſpina è multis componitur *vertebris* quæ peculiari articulatione mediantibus quatuor obliquis proceſſibus nec non ipſo vertebrarum corpore, inter ſe cohærent & connectuntur, ut ad inflectendum, in anteriora præſertim apta ſit; & ne ſedibus ſuis in iſto motu excidant vertebræ, multis variiſque ligamentis inſuper firmantur. Quandoque tamen cauſarum præternaturalium violentiâ è ſua ſede quodammodo exturbantur & ſubluxantur; raro autem perfectè diſlocantur. Enimvero perfecta vertebrarum luxatio fieri nequit, niſi diffractis apophyſibus, nec non penitus divulſis cartilaginibus ipſi vertebrarum corpori adnatis, quibus in parte anteriore eæ inter ſe connectuntur.

Fit autem vertebrarum ſpinæ ſubluxatio vel in partem anteriorem vel in poſteriorem, vel in latera; ex caſu vix percuſſione, nimia inflexione, ac ſimilibus cauſis violentis.

Cæterum quod vertebræ ſuo loco motæ ſint, viſu & tactu explorari poteſt. An etiam verſus interiora vel exteriora, vel ad latera ſubluxatæ ſint, viſu dignoſcitur.

Atqui curatu admodum difficilis eſt hic affectus, præſertim ſi malum recens non ſit. Si autem plures vertebræ ordine ſeſe conſequentes ſimul ſubluxentur, minus periculoſum eſt, quam ſi una ſaltem luxetur: una namque vertebra ſi loco moveatur, eura in acutum angulum deſinat, ſpinalem medul-

ſiam comprimit, eamque valdè lædit: at ſi plures ſimul loco ſuo quodammodo excidunt, atque angulum obtuſum efficiant, minus ſpinalem medullam comprimunt.

Perfecta vero quando contingit vertebrarum cervicis aut dorſi luxatio lethalis eſt. Etenim ſpinalis medulla, nervique ab ea oriundi ita comprimuntur, ut ſpiritusanimales in partes inferiores influere nequeant; hinc & reſpiratio tollatur, & cæteræ partium inferiorum actiones mox ſileant.

Vertebrarum autem cervicis ſubluxatio quandoque fit verſus poſteriora quandoque verſus anteriora. Verſus poſteriora ſi fiat, ſpinalis medulla comprimitur, mentum ad pectus flectitur; unde & loquendi & ſpirandi potentia tollitur, homoque non rarò jugulatur. In anteriora ſi fiat cervicis vertebrarum ſubluxatio, collum diſtorquetur, caput moveri nequit, facies livet, locus affectus dolet, & ſpirandi ac loquendi difficultas adeſt. Malum tamen minus periculoſum eſt quam integra luxatio. Statim autem iis occurrendum; quod fit ſi æger in humili ſede ſedeat, chirurgi vero miniſter ſcapulas deprimat, at ipſe chirurgus caput utrinque ad aures apprehenſum elevet, & variè moveat, donec vertebra ſuo loco reſtituatur; quod ubi factum, caput ſine dolore iterum movere valet æger.

Ubi dorſi vertebræ extorſum ſubluxatæ ſunt, æger ventri incumbat ſuper ſcamnum Hippocratis, (vide Scultetum *armam. chir. tab.* 25. *fig.* 2.) hinc miniſtri duo vinculis duobus, quorum unum ad axillas, alterum ad oſſa innominata, firmatum ſit, fortiter partes ægri extendant, quò is in totum quoad ſpinam elongetur, chirurgus autem ipſe protuberantes vertebras manu intropellat.

Ad interiora vero facta ſpinæ dorſi ſubluxatio pro incurabili ab Hippocrate *lib. de articulis* Paulo

Ægineta *lib. 6. cap.* 117. Avicenna *lib. 4. fen. 5. tract. 1. cap.* 21. & aliis merito habetur. Fabritius Hildanus tamen *cent. 5. obs.* 69. aliquid tentandum censet; primo quidem extensione & spinæ nunc in dextrum nunc in sinistrum latus concussione, nec non linteo sub ventre posito, ejusdem in altum elevatione, per instrumenta ab Oribasio & Paræo depicta. Deinde dorsi incisione usque ad vertebram subluxatam, & vertebræ, quæ post incisionem aptis tenaculis apprehendenda est, in altum elevatione: sed modus hic tutus vix videtur, modo non sit planè impossibilis.

VIII. Insuper & coccygis os luxatur extrorsum & introrsum. Extrorsum quandoque luxatur fœminis in partu difficili, quibus tamen facilè fascia circa nates validè constricta restituitur. Introrsum quoque luxationem patitur, quæ ut restituatur, digitis tam in anum immissis quam extus applicatis eousque moveatur, donec debito situ locatum sit, uti latius videre est apud Jobum Meekeranum *observ. chirurg. cap.* 56.

IX. Costæ etiam nonnunquam luxantur à casu aut percussione, nunc supra, nunc infra, nunc intro. Si supra vel infra, vel in latus fiat costæ luxatio, inæqualitas visu & tactu deprehenditur, & hinc cavitas, illinc extuberantia apparet. Si intro luxata sit, saltem cavitas observatur.

Sequuntur autem varia luxatas costas symptomata; difficultas spirandi, thoracem movendi, & corpus erigendi, dolor pleuritidem referens, inflammatio, febris: hinc ut quamprimum suæ sedi costa restituatur, danda opera. Et si luxatio sit in partem superiorem, æger rectus suspensis ex januæ vel fenestræ parte superiore brachiis statuatur, & costæ capitulum extra vertebram eminens comprimatur, donec in locum suum redeat. Sin vero in partem in-

feriorem luxata ſit coſta, æger pronus incurvetur, manubus ſupra genua chirurgus, interim innixus coſtam luxatam manu in locum naturalem comprimat, At intro facta ſi ſit luxatio, incurabilis & ferè lethalis eſt, cum manuum opera nihil præſtare poſſit. Volunt tamen ut emplaſtrum aliquod validè adhærens apponatur, quod ſæpius violentiâ ſummâ avellatur, ſi forſan hoc modo reſtitutio ſequatur.

Humeri luxatio

X. Humeri os capite ſuo rotundo, cartilagine undique obducto, ſinui cervicis ſcapulæ perfectiſſimâ omnibus motibus obeundis abſolvendiſque accommodatiſſima, articulatione committitur. Cumque ſinus hic non altè ſatis pro excipiendo humeri capite exſculptus ſit, ne frequentibus luxationibus articulus hic foret obnoxius, provida natura duobus ligamentis validis, lato viz. & rotundo, duobuſque ſcapulæ proceſſibus, acromio cum eoque conjuncto claviculæ capite, & coracoide dicto proceſſu, nec non muſculis deltoide præſertim ac bicipite, cavit, & inſuper præter cartilaginem, qua ſinum hunc incruſtavit, aliam in ambitu adjunxit, quæ ſinui quidem haud adnaſcitur, ligamentis tamen adſtricta craſſior incipit, ſenſimque verſus centrum extenuatur. Nihilominus vero cauſa violenta ſi accidat, articulus hic excidit non ſolum, ſed & reliquis frequentius & facilius.

Excidit articulus hic ferè ſemper in unicum tantum locum; deorſum ſcilicet in alam ſeu ſub axillam. Adeo autem rarò in alium locum luxatur, ut ſcripſerit Hippocrates, articulum hunc, qui cum lato ſcapularum oſſe conjungitur, ſe noviſſe uno tantum modo excidere, nempe in alam; in locum vero ſuperiorem aut exteriorem, vel interiorem nunquam, aut ſaltem rariſſimè. Enimvero prolapſus humeri in partem ſuperiorem manifeſtè impeditur à ſcapulæ proceſſu, acromio dicto ubi cum clavicula

jungitur: at in locum exteriorem articuli hujus egressus prohibetur ob eodem scapulæ processu, musculoque bicipiti; in interiorem vero seu anteriorem ne ossis humeri caput prolabatur, scapulæ processus coracoides avertit: ut adeo cum Hippocrate affirmare liceat; in partem inferiorem plerumque humerum luxari, cum nullum ibi adsit propugnaculum, quod hanc prohibere posset dislocationem.

XI. An vero humerus saltem luxationem perfectam, an etiam subluxationem patiatur, quæritur? Resp. articulum hunc subluxationem nonnunquam pati; imo frequentius subluxatur humerus, quam alius quivis articulus, quia caput ejus rotundum destituitur collo oblongo, inseritur in sinum exilem profunditate carentem, minimeque majori huic capiti respondentem, & hinc facilius descendit, parumque elabitur tantum ac in margine cervicis scapulæ subsistit; atque talis humeri subluxatio haud ita difficulter restituitur; viz. levi factâ extensione, per simplicem circumgyrationem. Quæstio.

XII. Causa humeri luxationis violenta plerumque est; casus nempe, percussio, brachii vehemens extensio aut distorsio, &c. Humerum vero sub alam prolapsum esse, facilè cognoscitur, & monstrat id certissimum, proprium, & inseparabile signum: nimirum quid rotundum ac durum sub axilla sensibiliter tactui obvium. Quibus tamen & alia accedunt: luxatus namque humerus si cum sano comparetur, dissimilis admodum apparet, quoniam cavitas insolita est in humeri summo, videturque is extare, & acutior, nec rotundus, sicut sanus conspicitur; cum humeri caput, quod rotunditatem faciebat, jam sit prolapsum, & inferiore loco recipiatur. In-

ſuper prolapſum brachium ſano longius eſt, manumque ori admovere æger nequit.

Gracilibus porro ac macilentis facilius humerus luxatur, & luxatus facilius reponitur; at difficilius in ſua ſede detinetur. Carnoſis autem ſicuti rarius quidem luxatur, ſic difficilius in propriam ſedem reſtituitur; at reſtitutus minore cum moleſtia ſervatur. Recens quoque humeri luxatio facilius reponitur, antiqua difficilius, & repoſita iterum excidit quoniam ſcapulæ cervicis ſinus calloſâ repletur ſubſtantiâ, quæ ſi os reponatur, iterum è proprio ſinu prolabi cogit.

XIII. Igitur ut prolapſus humeri articulus in ſuam ſedem reſtituatur, prius aliqua humeri extenſio facienda, ut verſus principia ſua retracti muſculi elongentur; adeoque luxatus humerus ſuo loco ſic reponatur. Sunt autem varii reponendi modi, ut videre eſt apud Hippocratem *lib. de articulis* §. 2. 3. 4. Ambr. Paræum *chirurg. lib.* 15. *cap.* 21. 22. 23 24. 25. 26. 27. & alios. Horum tamen quoſdam, quique minorem requirunt apparatum ac tutiſſimi ſunt recenſebimus.

Primus modus fit cum miniſter articulum humeri validè detineat, chirurgus brachium deorſum trahat, hinc idem in ſinum ſuum elevando reponat Scultetus *armament. chirurg. tab.* 23. *fig.* 3.

Secundus modus fit per calcem, hac ratione. Æger humi reſupinandus eſt, ac inter alæ cavitatem, ſcilicet inter caput humeri & coſtas pila mediæ magnitudinis aptanda. Chirurgus interim ægro ex adverſo ſedens calcem ſuper pilam alæ ſubjectam applicet, & ambabus manubus humerum deorſum (cum caput ejus muſculorum vi ſurſum tractum ſit) trahat; calce vero eundem ſurſum compellat, ſicque in propriam ſedem adigat.

Tertius modus fit per ſcalam, (de qua Scultetus

armam. chir. tab. 21. fig. 3.) estque tutus etiam, & satis commodus. Erigatur nimirum scala firma, super cujus gradum altiorem rotundum quoddam corpus quod patientis alæ adaptari, humerique caput propellere possit, deligetur: ad ima scalæ subsellium locetur, qui pedibus insistat æger, postea ala super corpus illud rotundum ponatur, brachium luxatum à chirurgo deorsum trahatur, humerusque hinc inde commoveatur. Interim sanum brachium à ministro ex opposita parte etiam validissimè deorsum trahatur, mox scabellum pedibus ægrotantis subtrahatur, ut è scala pendeat, hacque ratione humerus restituatur.

Quartus modus à præcedente non multum differt, & pistillo perficitur. Viz. molli aliquâ fasciâ involvatur pistillum, atque latus inter & humeri caput dimittatur. Sit autem ejus longitudinis, ut homo stans propemodum ex eo pendeat. Quod brevius fuerit, homo sedeat sic, ut viz humerum super pistillum injicere possit: deinde brachium juxta pistillum extendatur; alter vero corpus in alteram partem adigat, manubus ad collum plicatis.

Commodior autem videtur quintus modus, qui fit per humeri suppositione; scilicet validus quidam & altioris staturæ vir ægrotantis alam ponat super acuminatam humeri sui partem, humerumque luxatum versus pectus suum validè trahat, humerum suum elevando, ut ab eo æger quasi pendeat. Interea minister alius scapulam deorsum comprimat, brachiumque variè moveat, usque dum omnia ritè restituta.

Sextus modus omnium commodissimus fit per glossocomum, seu ambi, ab Hippocrate descriptum, & à Paræo emendatum, de quo videantur illi, ut & Scultetus *armam. chir. tab.* 21. *fig.* 7.

XIV. Humero in propriam sedem restituto, me-

diocris magnitudinis pila ex mollilana, & tenuibus linteis facta alæ subjiciatur, ne humerus subjiciatur, ne humerus propter gravitatem, ligamentorumque laxitatem rursus descendat. Dein splenia *vino rubro adstringente* aut *oxycrato* madida luxato, at nunc restituto humero imponatur, tum ad arcendam inflammationem, tum ad relaxata ligamenta roboranda. Tandem fascia longa, duobus capitibus prædita ita circumjiciatur, ut pilam constringat, humerique articulum comprehendat; quæ deinde ad alteram alam, ab eaque ad scapulas, rursusque ad ejusdem humeri caput tendat, tum ad oppositi lateris cervicem vergat, sæpiusque eodem modo circumagatur, adeo ut pilam non solum constringat: sed & brachium sursum trahat, vel saltem conservet. Cubitus similiter ad pectus adducatur, & fasciâ in orbem circa corpus porrectâ deligetur, sicque vinctus humerus commodè contineatur. Elapsis vero tribus, quatuor, vel quinque diebus, si vincula laxiora sint facta, vel inflammationi suspicio adsit, solvantur fasciæ, & pars affecta ut prius deligetur, donec articuli ligamenta robusta satis evaserint.

Cubiti luxatio

XV. Cubiti articulatio ex duobus brachii ossibus *radio* & *ulna*, ac inferiore capite ossis humeri, fit per gynglymum, *hoc est*, eam articulationis speciem, qua ossa se mutuo excipiunt, & vicissim excipiuntur ab aliis. Sinus enim habet humerus parte inferiore duos, quorum anterior sive minor processum cubiti anteriorem, cum brachium inflectimus, suscipit; posteriorem vero, sive majorem, quem cubitum vocamus, cum brachium extendimus, posterior sinus admittit. Pro radio excipiendo humerus etiam capitulum peculiare, exterius dictum obtinet. Insuper articulum hunc validissima membranosa ligamenta firmant, roborantque. E

quibus omnibus colligere licet, eum difficillimè luxari, cum multiformis & varia sit horum ossium conjunctio. Nihilominus tamen quaquaversum cubitus luxari potest, antrorsum retrorsum, extrorsum & introrsum: quandoque cum radio, aliquando sine eo; nonnunquam radius à cubito absque ulla ejus luxatione recedit.

,, Cubiti luxatio alia completa perfecta est, (in-
,, quit paræus *lib.* 15. *cap.* 31.) alia imperfecta,
,, Hæc ut facilè & levi quadam ex occasione incidit,
,, si facilè restituitur, Perfecta contrà, ut difficulter
,, fit, sic non ità facilem habet repositionem, præ-
,, sertim nisi inflammationem præveneris: suborta
,, enim inflammatio repositionem vel difficillimam,
,, vel omninò impossibilem reddit, maximè quæ ex-
,, trorsum incidit.

Cæterum ut aliarum partium luxatio à causis violentis fit, ità & hæc. Et cubiti quidem in anteriorem partem Luxatio, ut plurimum ex violenta & subita brachii extensione contingit: in posteriorem, ex violenta brachii inflexione; & ad externam vel internam, ex brachii perversione fieri solet.

In quam verò partem Cubitus luxatus sit, visu, tactuque facilè deprehenditur. Si enim in partem anteriorem prolapsus fuerit, brachium abbreviatur, nec curvari potest, in parte anteriore tumor insolitus in posteriore cavitas insueta conspicitur. At in partem posteriorem sin fuerit luxatus, brevius itidem brachium efficitur, tumor in posteriore, cavitas autem in anteriore parte apparet. Sin in interiorem aut exteriorem partem Luxatio fiat, eadem signa adsunt, protuberantia eo loco detur in quem procidit os, sinus verò eo, quo excidit; brachium quoque curvatur, & extendi nequit, sicut in luxatione ad anteriora, & posteriora.

Cubitus porro uti ob multiformem ac variam cum

humero articulationem, ligamentorumque robur; non facilè elabitur, ità prolapsus difficulter restituitur. Luxatus autem cubitus nisi citissimè reponatur, non solum varia & periculosa symptomata; dolorem nimirum intensissimum, inflammationem, febrem, convulsionem: sed nonnunquam ipsam etiam mortem adfert. Omnium tamen luxationem, quæ in cubito fiunt, maximè periculosa & dolorifica est, quæ in posteriorem fit partem.

Si ergo Cubitus in partem anteriorem sit Luxatus, ut reponatur, primum Extensio fieri debet in congrua figuratione, non in directum sed in obliquum, ità ut Cubitus ad rectum angulum cum humero collocetur, ne altum Cubiti supercilium humeri capitulum lædat. Extensionem efficiant ministri duo, quorum unus summum humerum sursum, alter cubitum deorsum, vel solis Manubus vel, necessitate id exigente, Vinculis trahat. Deindè corpus aliquod rotundum è linteis convultis apponatur ad cubiti flexuram, hinc comprimatur, tum cubitus inflectatur, isque citissimè ad posteriora à Chirurgo impellatur, ac reponatur. Scultetus. *Arm. Chirurg. tab.* 24. *fig.* 1.

Imperfecta autem si sit Cubiti in partem anteriorem Luxatio; seu Subluxatio, moderatâ factâ extensione, solo brachii inflexu facillime restituitur.

At verò Luxatus in partem priorem Cubitus si dicto modo restitui non possit, alius adest: viz. duo ministri brachium similiter extendant ad cubitum autem luxatum Habena ponatur, & infrà tam longa ligetur, ut pes Chirurgi possit ei tanquam stapedi inniti: factâ extensione, habenâ deorsum tractâ pede chirurgi, retrò comprimens Chirurgus cubitum inflectat, sicque articulum reponat.

Posteriorem tamen in partem Luxatus si fuerit Cubitus, obliquâ à ministris factâ extensione, Chi-

rurgus luxatum os in contrariam partem urgeat, ac compellat; ſicque recens Luxatio fuerit, facilè reponitur. Affirmat autem Hippocrates *lib. de Fracturis* §. 44. hanc Cubiti Luxationem ſolâ ejuſdem ſubitâ ac diutinâ extenſione ſe nonnunquam curaſſe.

In partem exterionem vel interiorem prolapſus Cubitus facillimè reponitur, ſi, factâ extenſione, ab ea parte, in quam prolapſus eſt, in contrariam impellatur. Scult. *Armam. Chir. tab.* 23. *fig.* 2.

Factâ luxati cubiti repoſitione, congrua fiat Deligatio, mediam ſemper obſervando figuram, ſicut in humeri vel cubiti fractura diximus.

XVI. CARPUS *Cubito* & *radio* per Diatrorſin connexus, excidere poteſt ad anteriora, poſteriora, interiora & exteriora; potiſſimum tamen in anteriora prolabitur. At METACARPI OSSA omnia introrſum quidem & extrorſum luxantur; ad latera verò duorum mediorum oſſium prolapſum impediunt duo oſſa extrema; indicem & minimum digitum reſpicientia: quæ duo tamen in latus ab oſſium vicinia liberum excidere poſſunt. DIGITORUM OSSA ſimiliter in quatuor partes diſlocari poſſunt; anterius puta, poſterius, ac utrinque ad latera: ſed ut plurimum ad anteriora, vel poſteriora luxantur. Manus & digitorũ luxatio

Atquè ut aliarum luxationum, ità & Carpi, Metacarpi, ac Digitorum Luxationis Cauſa eſt motus violentus, ictus, caſus, perverſio, contorſio.

Cognoſcuntur autem haud difficulter partium manus Luxationes. Sive enim Carpi, ſive Metacarpi, ſive Digitorum oſſa in partem anteriorem luxata fuerint, tumor eo loci in anteriore parte apparet; digitique flecti nequeunt. Sin in poſteriorem exciderint, tumor in parte poſteriore conſpicitur, digitique, ob tendinum & nervorum ad ipſos tendentium compreſſionem, extendi non poſſunt.

Luxatio harum partium periculoſa non eſt, cum facilè reſtitui in ſedem naturalem poſſint diſlocata oſſicula.

Quod ſi ergò facta ſit Carpi in partem anteriorem aut poſteriorem, manus ponatur ſuper Tabulam, (vide Scultetum *Armam. Chirurg. tab.* 24. *fig.* 2.)& quidem ſupina, ſi ad anteriora; prona, ſi ad poſteriora facta ſit Luxatio: dein fiat extenſio à duobus miniſtris, trahentibus hinc inde tum brachium, tum digitos. Dum fit extenſio, chirurgus articulum luxatum in partem contrariam impellat.

Luxatio oſſium curpi aut metacapi, in illa nullâ factâ extenſione, in hac modica facilè reponitur, manu ſuper tabulam collocata, & ſuppoſito corpore duro, ſicque oſſibus in ſua loca protruſis, vel anterius vel poſterius.

Haud ſecus digiti luxati, à duobus miniſtris factâ ſuper tabula extenſione, facilè in contrarium impelluntur. Factâ luxatorum horum oſſium repoſitione, membrum convenienter deligandum & deponendum.

XVII. Femoris os omnium in corpore humano maximum & longiſſimum, capite ſuo globoſo, valida cervice ſubnixo, & cartilagine obducto, coxendicis acetabulo, amplo ſatis & profundo, committitur in eoque duobus validis ligamentis detinetur; uno lato, craſſo & membranoſo, quod articulum totum circumdat altero tereti quod ab ipſa acetabuli cavitate productum, in ſuſceptum femoris caput inſeritur, idque acetabulo firmiſſimè connectit, ſicque articulatio hæc per Enathroſin Diarthroſeos perficitur: ut adeò Femur facilius & expeditius flecti extendi, in latera moveri & circumverti, nec facilè prolabi poſſit.

Excidit autem aliquandò hic articulus inquatuor partes; nimirum in anteriorem, & poſteriorem,

ſed rarius, cum acetabuli ſupercilium hac in parte altius ſit; frequentius verò in partem exteriorem, & interiorem, cum eo loci humilius ſit ſupercilium. Quoad Femoris imperfectam Luxationem, ſeu Subluxationem: nunquam, aut ſaltem rarò admodum eam dari puto; quoniam acetabulum, quo globoſum femoris caput reconditur, alta ſatis in ambitu habet ſupercilia, ut omninò fieri non poſſe videantur, ut caput hoc partim in acetabulo contineatur, partim promineat, & exciderit: inſuper de articulationis motu & circumactione, nec non muſculorum robore in locum ſuum facilè id reparetur. Attamen à cauſa interna Subluxatio hujus articuli forſan contingere poteſt: tum enim ligamenta ac vincula emollita admodum & relaxata, oſſis caput acetabuli margini inſiſtens retrahere & revehere nequeunt.

XVIII. Cauſæ perfectæ Femoris Luxationis ſunt eædem, quæ luxationis humeri; externæ puta, & violentæ, caſus, ictus, aliavè violenta & indecens femoris extenſio ac diſtorſio. Inſuper humores ad articulum hunc affluentes, eundem è ſede ſua ſenſim protrudere poſſunt, ſicque imperfectam cauſare luxationem.

De femoris oſſis capite aliquid notatu dignum annotavit Rolfincius, Exercit. *Anatom. lib.* 2. *cap.* 49. viz. caput hoc valdè laxa conjunctione oſſi femoris adhærere, ità ut coctione in aqua citò emolliatur, & facilè manubus ab oſſe dirimatur, præcipuè in animalibus junioribus; atque hinc fieri, ut in infantibus & pueris junioribus nonnunquam ab oſſe recedat & divellatur, idque ſæpè parva de cauſa, ut à levi caſu, vel cum nutrices nimis maturè pedibus inſiſtere & inniti jubent infantes, atque tunc illud communiter habere pro luxatione, ex eoque diagnoſeos errore felicem curationem impediri. Teſtatur quoque Cl. Diemerbr. *anat. lib.* 9. *cap.* 19.

ſe receſſum hujus epiphyſis in uno aut altero vidiſſe, qui à medicis & chirurgis pro luxatione habebatur, licet caput oſſis femoris extra acetabulum nuſquam elapſum ſentiri poſſet: interim tamen os femoris verſus poſteriora reflectebatur, ejuſque ſuperior pars ſine capite nonnihil ſurſum verſus aſcendere ſentiebatur, ſicque crus illud altero brevius evadebat.

XIX. Dignoſcitur autem femoris luxatio his ſignis. In *luxatione ad interiora*, crus longius eſt, ſi cum altero conferatur & difficulter mobile; genu exterius protuberat, ac globoſum femoris caput manu in inguine notatur. Facilè quidem reponitur, ſed & facilè iterum excidit, unde pars emaciatur, & æger fulcro uti cogitur. *Exterius ubi facta luxatio*, crus altero brevius eſt, quoniam femoris caput in locum altiorem excidit: inter anum & ſcrotum pars in ſinum dehiſcit, at juxta clunes in tumorem attollitur: genu, pes, tibia intro ſpectant, pedem equidem ſatis commodè flectere poteſt æger, at terræ imponere haud ita: calx namque terram non attingit, ſed ima planta, quia crus abreviatum eſt. Licet autem non reponatur, dolor tamen per ſe tandem ceſſat, ægerque temporis ſucceſſu ſine ſuſtentaculo incedere valet. *Anteriorem in partem ſi femur fuerit luxatum*, tumor in inguine eſt, cum femoris caput ad pubem incumbat, nates contra propter muſculos cum femore ad pubem contractos, rugoſæ ſunt ac depreſſæ; urina propter veſicæ cervicem quodammodo compreſſam aliquando ſupprimitur: crus nec curvari, nec ad inguina adduci poteſt, cum in ipſo flexu ſit femoris caput, idem tamen nec elongatur, nec abreviatur, ad calcem præſertim: digiti pedis namque non facilè extendi, nec ad terram converti poſſunt, unde in inceſſu æger calci inniti cogitur. Etiam ſi nec hîc repoſitio quædam fiat,

fiat, rectus tamen incedere tandem potest Æger: contingit verò nonnunquam, pedem sufficienter à terra removeri non posse. *In luxatione ad posteriora*, pedem nec extendere, nec flectere valet Æger, unde calx terram non attingit, crus abbreviatur valdè, in inguine sinus est, at compressis natibus protuberantia observatur notabilis: ex globoso viz. femoris capite in nates prolapso, quod visu tactuque ibidem deprehenditur. Hic quoque etiamsi repositio nulla fiat, dolor sensim cessat, pedisque motus redit; pes autem licet rectus, nec distortus sit, nihilominus tamen brevior permanet; & multum abest, ut terram calx contingat, unde immedicabilis remanet claudicatio.

In genere verò magnum Femori periculum est, ne vel difficulter reponatur, vel repositum rursus excidat. Difficulter Femur Luxatum reponitur, quia propter validissimos musculos, qui in hac parte sunt, extensio sufficiens fieri nequit; & tantò difficilius reponitur, quantò Luxatio vetustior est. Repositum autem facilè rursus excidit, tum propter musculos & ligamenta relaxata, & imbecillia reddita, tum quia suo pondere deorsum tendit: insuper ob ligamentorum abruptionem in proprio sinu persistere aliquandò non potest, & ideò iterum delabitur. Si igitur Luxato Femore lacera & disrupta sint articulationis ligamenta, haud ità difficulter articulus reponitur, sed repositus in sede naturali servari nequit, semperque denuò prolabitur: at relaxata solummodò si sint ligamenta, difficilius restituitur luxatum femur, verum repositum in proprio loco nonnunquam detinetur.

Antiqua Femoris Luxatio, quæ jam callum contraxit; & in qua sinus oppletus est, incurabilis judicatur, ejusque repositio minimè tentanda, cum

frustrà affligatur Æger. Docet quoque Fabritius Hildanus *Cent. 6. Obs.* 100. inveteratam hanc Luxationem reduci non posse, sed post tentatam reductionem semper malum pejus factum fuisse.

XX. Igitur Dislocatum Femur sedi naturali restituatur, Æger subjecto pulvinari in scamno aut mensa ità collocandus, ut pars in quam prolapsum est femoris caput, sit superior, ea verò, à qua recessit inferior, *hoc est*, pronus quidem, si extrorsum aut retrorsum Luxatio facta sit; supinus, si introrsum; & in latus, si antrorsum, posteà conveniens facienda extensio, vel Manubus, vel Habenis, vel Machinamento, (quale est Trochlea trajectis funibus, depicta apud Hildanum *Cent.* 5. *obs.* 86. & Scultetum *tab.* 22. *fig.* 1. Tandem verò Femur, semper viâ prolapsui contrariâ, in suum acetabulum impellendum.

Itaque *ad anteriora si Femur Luxatum sit*, Æger imponatur scamno aut mensæ, hinc inter utrumque pedem supponatur baculus fortis linteo benè obvolutus, mox valida fiat pedis extensio, usquedum commodè manu reponi possit. *Exterius* autem *si facta sit Dislocatio*, similiter scamno aut mensæ Æger imponatur, extensioneque conveniente factâ Repositio fiat. *Anterius* verò *cum exciderit* Femoris *caput*, incumbat Æger lateri sano, hinc pes extendatur, sicque vel manu, vel genu in suum sinum compellatur. At *versus posteriora si sit Luxatio*, Æger imponatur ventri, hinc pes validè extendatur, mox Femur manu prehensum circà genu extrorsum à pede sano dimoveatur, sicque caput ipsius in sinum compellatur. Sed proprio in loco restitutum ut maneat, quietus Patiens decumbat, usque dum ligamenta pristinum robur acquisiverint.

At vero præter nunc expositos reponendi modos,

& is occurrit, quem Hippocrates deſcribit; quo femoris articulus, ſive in interiorem, ſive in exteriorem partem eruperit, reſtituitur. Nimirum Scala defoditur, cui homo incidet, integro & ſano crure leniter extento, & quam commodè poterit alligato: cruri vitiato Calathus, in quem conjecti lapides fuerint, vel vas fictile appenditur aquâ plenum, ſicque factâ extenſione, luxati articuli repoſitio fiat. Scultetus *Armam. Chir. tab. 23. fig. 4.*

XXI. GENU & perfectam, & imperfectam patitur Luxationem, labiturque frequenter in partem interiorem, & exteriorem; rarò in poſteriorem; at viz unquam in anteriorem, & non niſi à cauſa admodum violenta, cum Patella oppoſita id prohibeat. Genu Luxatio.

Accidit autem hæc Luxatio à percuſſione, caſu, ſaltu, curſu vehementiore, immodicâ tibiæ extenſione, vel contractione & diſtorſione.

In quem vero locum Genu Luxatum ſit, facilè in excarni hac parte cognoſcitur; ſiquidem in latere, in quod articulus prorupit, protuberantia, cavitas in latere, è quo diſceſſit, viſu tactuque deprehenditur. Inſuper figura depravatur, crus eſt extentum, nec flecti poteſt; unde motus neceſſario depravatur, vel omnino perit.

Genu porrò, ſi cum cubito conferatur, ob ejus juncturæ modum, ſæpius luxatur & facilius reponitur. Oſſium namque, quibus uterque articulus continetur, ſtructura arctior, & conjunctio profundior eſt in cubito, laxior in genu; atque adeo Luxatio genu minus periculoſa eſt.

Genu ſi Subluxatam ſit, nulla, aut exigua ſaltem requiritur extenſio, ſed ſola in contrariam partem impulſio articulum reponit. At perfecta ſi Diſlocatio ſit, extenſio eſt neceſſaria; quæ fiat Ma-

nubus in recenti Luxatione, & puerili ætate: minister unus trahat ſupra genu, alter ſub genu, Chirurgus vero ad partem contrariam, è qua excidit, manu os impellat, in Luxatione non ità recenti, & corporibus robuſtioribus, opus eſt Habebenis, vel etiam Machinamentis, quibus ſufficiens fieri poteſt extenſio.

Os ubi repoſitum eſt, quod ex cruris libera extenſione: & cum altero ſano comparatione cognoſcitur, Splenia imponantur. *Oxicrato* vel *vino rubro adſtringente* madida, hinc conveniens inſtituenda Deligatio, Ægerque ab inceſſu abſtineat, donec novæ luxationis nullus amplius ſit metus.

Patellæ Luxatio.

XXII. PATELLA, cum à lateribus nullum habeat obſtaculum diſlocationem ejus impediens, in partem ſuperiorem inferiorem, exteriorem, & interiorem nonnunquam Luxatur: in poſteriorem vero nunquam, cum tibiæ & femoris oſſa, quæ ipſa tegit, obſtent. Accidit autem hæc Luxatio à percuſſione, caſu, ſaltu, ac indecente tibiæ diſtenſione. Eaque viſu & tactu facilè dignoſcitur, cum rectè flecti ac moveri crus nequeat. Et quoniam laxior eſt hæc articulatio, haud difficulter ſedi ſuæ Patella reſtituitur.

Verum ut in ſuam ſedem reponatur, Patiens firmiter in planitie erectus ſtet: Chirurgus interim manubus Patellam à parte, in quam prolapſa eſt, in eam, è qua excidit, compellat. Ubi reſtituta eſt, Splenium cavum, patellæ formæ accommodum, & *Oxicrato*, vel *Vino rubro adſtringente* madidum, parte eâ, ad quam prolapſa erat, collocetur; at poplitis cavitas variis compreſſis expleatur: omnia denique arctè faſciis conſtringantur, ne genu inflecti poſſit; ſi namque flectatur genu, periculum eſt: Patella ne rurſus loco ſuo excidat. Ubi vero

novi prolapſus periculum nullus eſt, Æger ſenſim genu rurſus flectere aſſueſcat.

XXIII. PEDIS nomine intelligimus ſeptem *Tarſi* oſſa, ſuis nominibus donata, quinque *Metatarſi*, quatuordecim *Digitorum*; quæ omnia variis modis invicem coarticulata, ligamentiſque membranoſis connexa ſunt. De horum omnium luxationibus jam dicendum eſſet. Sed quia Tarſi, Metatarſi, & Digitorum oſſa eodem ferè modo in pede, quo Carpi, Metacarpi, & Digitorum oſſa in Manu, inter ſe uniuntur iiſdem quoque luxationibus ſubjecta ſunt, quæ eaſdem cauſas, habent, iiſdem ſignis dignoſcuntur, ac eodem modo reponuntur, operæ pretium non eſt, quædam de his ſuperaddere. At vero de Tali, & Calcanei Luxatione, cum oſſibus hiſce nulla in manu reſpondeant, quædam addere lubet.

Oſſium Pedis, ac Digitorũ Luxatio.

XXIV. TALUS igitur, ſeu ASTRAGALUS in omnes quatuor partes prolabi poteſt, nimirum in partem interiorem, exteriorem, anteriorem, poſteriorem; frequentius tamen in exteriorem. Et quidem perfectè luxatur, & ſubluxatur.

CALX autem, ſive CALCANEUS, Talo ſubjectus, frequenter quidem anterius & poſterius, raro ad latera erumpit.

Fit horum oſſium Luxatio à violento caſu, ictu, aut aliâ inconveniente pedis diſtorſione. In ſpecie autem Calx luxatur, & ab Aſtragalo divellitur, ſi quis ex alto deſiliens graviter in calcem labatur & impingat, vel inter ſaltandum calci vehementer inſiſtat.

Talus porro ſi in partem interiorem prolapſus ſit, ima pedis pars in exteriorem; convertitur; ſi in exteriorem, contraria ſigna adſunt. At in anteriorem partem ſi erumpat, latus ille ac robuſtus tendo,

qui calcaneo inſeritur, durus tenſuſque evadit, pes minor ac brevior apparet, ob articulum in priorem partem promotum; ſi in poſteriorem, calx ferè reconditur, quia articulus ad calcem elapſus eſt, planta major, peſque longior evadere videtur: Et hæc Signa ſi manifeſta ſint, perfectam luxationem, ſin obſcura Subluxationem denotant. In ſpecie vero calcis Luxatio ex dolore, figura partis depravata, & actione læſa facilè cognoſcitur.

Cæterum Talus uti facilè luxatur, ſic facilè reponitur; ſed ob multitudinem oſſium juncturas componentium difficulter confirmatur; atque ideo poſt tali repoſitionem diutiùs in lecto perſeverandum, ne is talus, qui totum corpus ſuſtinet, nondum confirmatis tendinibus ac ligamentis, ferendo oneri cedat, rurſuſque prolabatur. Verumtamen Calcis luxatio periculoſior eſt; ſiquidem venæ & arteriæ majores, quas excipit, nec non magnus ille tendo, qui ei annectitur, facilè læduntur, unde inflammatio, convulſio delirium, febris, & graviſſima alia ſymptomata non raro excitantur.

Ut ergo luxatus talus in proprium locum reponatur, primùm debita facienda extenſio; Manubus quidem miniſtrorum in luxatione recenti & corpore puerilli, quorum alter pedem, alter tibiam apprehendat, & extendat. Sin manubus proba extenſio fieri nequeat, uti in corporibus robuſtioribus, & luxatione haud ità recenti, fiat Habenis, vel aliis Machinamentis deorſum trahentibus. Scultetus *Armam. Chir, tab 25. fig.* 1. Poſtea Chirurgus articulum in partem contrariam, è qua excidit, compellat, convenientemque deligationem inſtituat; quæ tamen minus pro ratione adſtringenda eſt, ne poſterior calcis tendo nimis conſtringatur.

Calcaneus etiam, levi extenſione factâ, in natu-

ralem ſedem haud difficulter reponitur; repoſitus vero convenienter vinciendus, Ægerque tamdiu inquiete detinendus, donec reſtitutus hic articulus probè confirmatus fuerit; id quod ante quadrageſimum diem (uti de repoſito luxato talo quoque affirmare licet) vix contingit,

Atque hæc de fracturis & luxationibus breviter dicta ſunto. Cum enim eruditiſſimi Hippocratis libri de fracturis & articulis exſtent, illos qui plura deſiderant, ad eos remittimus.

FINIS.

ORDO LIBRORUM ET CAPITUM

LIBER PRIMUS.

De Tumoribus præter Naturam.

LIBER SECUNDUS.

DE

VULNERIBUS.

LIBER TERTIUS.

DE

ULCERIBUS.

LIBER QUARTUS.

DE

FRACTURIS.

LIBER QUINTUS.

DE

LUXATIONIBUS.

FINIS.